BIBLIOTEKA UNIW. W POZNANIU

Inc. Qu 4

INKUNABUŁY

Proemium.

Incipit epiſtola proemialis eximij doctoris Armādi. ordinis p̄dicatoꝝ. in tractatꝰ de Beclaratōe difficiliū dictoꝝ ⁊ dictionū in Logyca Philoſophia ⁊ Theologia.

REuerēdiſſimo in xp̄o patri ac dño ſuo ſpecialiſſimo dño Johāni diuina ordinatōe epiſcopo Brixinēſi. Frater Armandus de bello viſu in ordine predicatoꝝ. Deo veſtreqꝫ reuerentie ac proximorum alioꝝ vtilitati cupiens affectū ⁊ effectū illius impendere charitatis que tarda molimia neſcit. Cum humili recōmendatiōe: deū deoꝝ in ſyon facie ad faciem intueri. In agro dñico diuinarū ſcripturarū: ꝗ̄uis ſit meſſis plurima iuxta tm̄ ſaluatoris eloquiū: operarij ſunt non multi. Fructus ei duodecim ligni vite reuelant̄ paruulis: ⁊ illis ſapiētibꝫ abſcondunt̄. qui terrena ſapientes in ſuis cogitatiōibꝫ euaneſcunt: qui ſe dicentes ſapientes ſtulti fiunt. poſſidentes eam ſapientiam que eſt ſtulticia apud deum. Non em̄ guſtāt quā ſuauis eſt dñs: nō inebriant̄ ab vbertate domꝰ dei. nec de petra melle ſaciati: terrā lacte ⁊ melle manantē deſerūt pro egyptiaca ſapientia. quā lacteus moyſes refutauit diuine legis ⁊ lucis eximius ſpeculator: In terraꝫ ꝗ hanc viuentiū vbi bona vident̄ dñi: ⁊ optima poſſident̄. veſtrā paternā diligentiā ꝯſpexi tāto diligentiꝰ ad ſalutꝫ manipulos colligendos virtuoſis ardoribꝫ inhiantē: ꝗ̄to humilitatis ſtudijs a ſtudioſis affectibꝫ non ſpernitis de ſaxo duriſſimo oleū dulcedinis expetere: de ſpinis roſam colligere: ad ſilicē frequētatis vicibꝫ ꝑcutere. vt aque ſaliant ſapientie ſalutaris: vñ poſſit bibere pplꝰ ⁊ iumēta. Ego g̊ aniaduertens ad ſacrarū eloquia ſcripturarū. veſtrū aliorūqꝫ multoꝝ dñoꝝ meoꝝ viroꝝ venerabilium. ſcholas ſacri pal

Conuentus Lubin
O S Benedicti

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
UNIWERSYTETU im. A. MICKIEWICZA
W POZNANIU

GKW 2502

Proemium.

Incipit epiſtola proemialis eximij docto ris Armādi. ordinis p̄dicatoꝝ. in tractat⁹ de Declaratōe difficiliū dictoꝝ ⁊ dictionū in Logyca Philoſophia ⁊ Theologia.

Euerēdiſſimo in xp̄o patri ac dn̄o ſuo ſpecialiſſimo dn̄o Johāni diuina ordinatōe epiſcopo Brixinēſi. Frater Armandus de bello viſu in ordine predica/toꝝ. Deo veſtreqꝫ reuerentie ac proximo/rum alioꝝ vtilitati cupiens affectū ⁊ effectū illius impen/dere charitatis que tarda molimia neſcit. Cum humili re/cōmendatōe: deū deoꝝ in ſyon facie ad faciem intueri. In agro dn̄ico diuinarū ſcripturarū: qꝫuis ſit meſſis plurima iuxta tn̄ ſaluatoris eloquiū: operarij ſunt non multi. Fru/ctus ei duodecim ligni vite reuelanť paruulis: ⁊ illis ſapiē tibꝫ abſcondunť. qui terrena ſapientes in ſuis cogitatōibꝫ euaneſcunt: qui ſe dicentes ſapientes ſtulti fiunt. poſſiden/tes eam ſapientiam que eſt ſtulticia apud deum. Non em̄ guſtāt quā ſuauis eſt dn̄s: nō inebrianť ab vbertate dom⁹ dei. nec de petra melle ſaciati: terrā lacte ⁊ melle manantē deſerūt pro egyptiaca ſapientia. quā lacteus moyſes refu/tauit diuine legis ⁊ lucis eximius ſpeculator: In terraꝫ ḡ hanc viuentiū vbi bona videnť dn̄i: ⁊ optima poſſidenť. ve ſtrā paternā diligentiā ꝯſpexi tāto diligenti⁹ ad ſaluťs ma/nipulos colligendos virtuoſis ardoribꝫ inhiantē: q̄to hu/militatis ſtudijs a ſtudioſis affectibꝫ non ſpernitis de ſaxo duriſſimo oleū dulcedinis expetere: de ſpinis roſam collige re: ad ſilicē frequētatis vicibꝫ ꝑcutere. vt aque ſaliant ſapi/entie ſalutaris: vn̄ poſſit bibere ꝓplus ⁊ iumēta. Ego ḡ ani aduertens ad ſacrarū eloquia ſcripturarū. veſtrū aliorūqꝫ multoꝝ dn̄oꝝ meoꝝ viroꝝ venerabilium. ſcholas ſacri pal

Conuentus Lubec
O S Benedicti

Proemium.

lacij frequentantiū. affectū auidū ⁊ auide ſtudioſum. quibꝫ baccalariatus obſequio minus ſufficiēs. vtiqꝫ lignea facu/la ⁊ fumoſa. inter mūdi luminaria. iuxta ſolares. lunares. ſidereoſqꝫ radios. ſum iuſſus a maioribꝫ fumū aliquē emit/tere. aut, noctilucam claritatē victus tanta charitate. tātis ꝯſtrictus impenſis honoribus: tantis beneficijs alligatus velut dilectiōis ⁊ obligatiōis hincinde ſtimulatus calca/ribꝫ pedē figere: vtqꝫ pulſatus plectro muſico ñ ſic̄ pſaltes decoris cātamia: ſed ſicut decacordū muta dare ſonamia coactꝰ ſum victrice trahēte vndiqꝫ charitate. Cupiēs itaqꝫ ad nouicioꝝ vtilitatē in ſacris eloquijs audiēdis q̄uis in alijs ꝓfecti ſint facultatibꝫ. ⁊ periti habitū īduere ꝓfeſſoꝝ in quibꝫ rexerūt ⁊ regūt: prefuerīt ⁊ preſunt doctores eximij Magiſtri ꝑcipui ⁊ ardui ꝓfeſſores. informatores lucidi. rectores inſtructoreſqꝫ ꝑclari: ad eoꝝ introductionē faciles tractatū edidi ſuꝑ declaratiōe dictoꝝ ⁊ dictionū vt cōmu/niter magis ignotoꝝ: his q̄ in alijs facultatibꝫ ſunt imbuti. q̄ in vſu theologoꝝ ⁊ in alijs locutōibꝫ ſit ſepius ī occurſu. ⁊ nō ſolū theologicis ſed philoſophicis theologie famulantibus. q̄ iuxta doctrinā btiſſimi Aug. a phis gentiliū velut ab iniuſtis poſſeſſoribꝫ ī obſequiū diuini eloquij ꝓtrahunt. Sicuti ⁊ filij iſrael ab egyptijs aurū ſapiētie ⁊ argentū eloquētie ⁊ precioſa queqꝫ in ſuo exitu ſpoliātes ad miniſteriū ſacrificij ſolitudinis rapuerūt. Ignorātia quippe hoꝝ ſicut in ceteris ſciētijs iuxta Ariſt. ſententiā: ī ſuis ꝑalogiſāt elen/cis facile audiētes. In hoc itaqꝫ opuſculo ſeu tractatu mi/niſteriū exhibeo quaſi canales fontiū Laban. que adaq̄n/dis gregibꝫ potū aque myſtice tribuebāt. Defectꝰ ab hoīe ꝓfectus a deo: q̇ inſufficientiā noſtrā ſuꝑplet. Non igitur ad meſſoꝝ btōꝝ doctoꝝ ⁊ dictoꝝ ſublimiū: cardines celi ꝑam/bulantiū: falcē vl' ſegetē: iualidā manū mitto. ſꝫ cū ruth pꝰ terga metentiū ſpicas colligo euadentes. Offero ad opus tabernaculi nō auꝝ: nō argentū: nō hyacintū: non purpurā biſſumqꝫ retortā: ſꝫ pylos caprarū: aut pelles arietū. vtinā

Inc 4
BIBLIOTEKA ... w Poznaniu Uniw. im. A. Mickiewicza

rubricitas: gēmis ꝑciosis in munera doctoꝝ meoꝝ excellē-
tiū reseruatis. Et duo era minuta cū paupcula i gazophi-
latiū tēpli pono: cū mag. mūera nō ꝯtineat mei ībecillitas
intellectus. Solū igit̃ viā parare: hostiū apire: enucleare
intelligentiā. de abscōdito speluncaꝝ. de doctoꝝ penetra-
libꝫ. de catharactaꝝ vocibꝫ ꝑintendēs: vt abyssus abyssum
inuocet. pedes dirigo ad altitudinē diuitiarū sapientie ⁊
scientie dei. quas apl's īuestigabiles apud Romanos ⁊ in
cōprehensibiles admirat̃. Exardescēs ergo vt mors fortis
dilectio vehementer exoptat: vt per hoc diuinū eloquiū in
scripturarū agro fertili. vbi Jonate sagittas vltra se Da-
uid intellexit ⁊ pueritia nō agnoscit. accedentibꝫ spina pun
gens nō appareat. spica plena. In h agro Joab in q Absa
lon cauma ponit: nō seprē spice eredant̃ ꝑcusse vredine que
formose pullulāt culmo vno. nec vua botros cypri ꝯtinens
suspicet̃ labrusca: nec dulce credat̃ amarū. ⁊ lucidū tenebro
sum. Veniāt g oro prosecutores studiosi. studentes de-
uoti: deuote attenti. Quis cū xp̄i discipulis famescētibꝫ de
spicaꝝ cellulis grana reficientia nō eduxit. Quis labores
manuū suaꝝ beatos nō habuit: q manū suā misit ad fortia
⁊ iuxta ꝓmissum dauidicū illud nō habuit. Intellectum ti
bi dabo ⁊ instruā te in via hac. Quis introductus in cellā
vinariā ꝑ regē in cubiculū genitricis: vinū nō degustauit
ꝯditū. nō bibit de inebrianti calice q a psalmista describit̃
tā preclarus. Filij iacob egyptū exeunt; saccis plenis pecu-
nia ⁊ frumēto. qnimo saccus Benyamin augurij cyphum
argenteū cōtinebat. Nunqd egyptijs palpantibꝫ tenebras
apud filios israel lux lucebat. Jacebant mortua egyptioꝝ
primogenita. ⁊ israel suos disponebat ingressus. Ingres-
sus vtiqꝫ dei mei regis qui est in sancto. Subuertebat do-
minus apud egyptios rotas curuū: ferebant̃qꝫ in profun-
dū: sꝫ ambulabant ꝑ siccū filij israel in medio rubri maris.
Non est ergo fames apud horrea pharaonis frumento cō
dito ad salutē. Quinimo sꝫ plena promptuaria eructātia.

1170524

ex hoc in illud. Ergo reuerēdiſſime domine nō ſine labore ꝓpter lectionū ⁊ alioꝝ occurrentium occupationem conti/nuā. aliquid ordinaui: vt ad ſcripturā ſacram venientibus patentior ſit acceſſus: vt theſaurus reperiať in agro abſcon/ditus quē regnum celoꝝ rex celeſtiſ appellabat: vt dragma perdita requirentibus ſit occurrens. vt margaritham qui requirit inueniat precioſam. Et ſic impleto eloquio dñico. querens inueniat: petens accipiat: ⁊ pulſans valeat introi/re. Sane in hoc tractatu in proprijs viribus velut in arun/dineo baculo non ꝯfidens: veſtigijs doctoꝝ inhereo melio/rum. ⁊ precipue doctoris ꝯmunis reuerendiſſimi ⁊ precla/riſſimi ſancti Thome. Cuius ſcriptura ſal ꝯdiens ē doctri/nam aliā qualēcunqꝫ. Hanc qui ſequiť nō ambulat in te/nebris: a via veritatis nō deuiat. a ſana doctrina nō errat. vitat laqueos. ꝯfundit deuios. inſtruit dubios. ⁊ in Phie ⁊ Theologie ſplendoribꝫ: veritates irrefragabiles elucidās āmota ꝯcuſſiōe fallaci. ſtabilē ceteris tranſeuntibꝫ pedē fi/git. Hunc ĝ tractatū in tres partes principales iudicaui ad vtilitatē ſtudentiū diuidendū. Prima pars ꝯtinet ſex preuia preambula breuia que ſunt fundamēta introducto/ria ad ſequentia declaranda. Secundo ſubſequunť decla/rationes dictorum ⁊ dictionū. vocabuloꝝ cōmuniū que ex phicis ſeu theologicis diuina eloquia tractantibus ſepius ſunt ad manū. Et qꝛ hoꝝ ponitur declaratio vt poſſimus aliquam refulgentiā ſplendoris conſpicere illius qui habi/tat in altiſſimis: lucē inacceſſibilē. Non quidem vt aquila ri⁊ nudo intuitu ſicut ſol ꝯſpiciať in rota. ſed vt per ſpecu/lum in enigmate: iuxta ſententiā apoſtolicā. ꝑ viſibilia ad eius inuiſibilia ꝯſurgamus. Idcirco pars tertia in quodā generali determinat que ⁊ quō nomina deo ⁊ diuinis con/ueniāt. In quo qꝛ eſt alpha ⁊ o: principiū ⁊ finis. finē opis poſui ⁊ mercedem. Ultimo autē vt ſit facilis queſitorum inuentio. cunctorū capitulorū tituli extrinſecus ab operis ſubſtantia. vt theologoꝝ moris eſt. debito ordine deſcribūť

Proemium.

Verum qꝛ iuxta eloquiū beati Gregorij. ſacra ſcriptura. alti ⁊ plani fluuij tenet typum. In quo ⁊ agnus peditet ⁊ elephas natet. quedā ſunt hoc modo pertractanda. que ratōe ſue altitudinis ſic tranſcendūt: vt patet in principio vbi de tranſcendētibꝫ eſt tractatus: ꝙ nō poterūt ſic ſicut ſubſeqn‑tia familiariter declarari. Veſtra ergo preclariſſima ⁊ reuerenda paternitas ex illuſtri proſapia oriunda: alta ſapiē‑tia: preclara ſcientia: prudentia circumſpecta: virtutū oīm arcem tenēs: hunc tractatū ſuſcipiat. ⁊ ſi videatur pandat volentibus legere in eodem. quem nō diſcendum ſed corrigendum offero tanto patri. Ultra ꝗ̄ propoſueram. hanc proemialē epiſtolā protelaui: ſed charitas que nō nouit terminū: hanc extendit. qua paratus ſum . eſtris placitis ſiue aliorū dominoꝝ in pallatio audientiū. ſemper in his ⁊ alijs grata promptitudine famulari.

Sum ex libris Joannis [illegible]

Explicit epiſtola proemialis preclariſſimi doctoris Armandi. Diui ordinis predicatoꝝ in tractatus omniū dicendorum.

F i n i s

Incipit tractatus primus de Preambulis. in quibus radicaliter ↄtinentur inferius tractanda. Prologus.

T ergo circa dicēda ordinatius ꝓcedatur Ad pri^m pncipale hui⁹ tractactus accedēdū ē. Hoc aūt ē ꝓmittere quaſdā ſuppoſitiōes ſiue quedā preuia preambula: que ſunt ſex. in quib radicaliter ↄtinentur oīa que inferius ſunt dicenda. ꝛ habentur ↄſequenter p ordinē. vt patebit.

Quid ſit ↄplexū ꝛ incomplexū: ꝛ quomodo ſe habēt ad operationē intellectus. Caplm. I

Primū preambulū eſt de complexo ꝛ incomplexo quid ſit: ꝛ quō ſe habet ad opationē intellectus: ꝛ quid iſtis noib importatur. Ubi ſciendū eſt ꝙ ſm Ariſt. in lib. Pdicamentoꝝ. Eorum que dicuntur: quedā dicuntur ſine ↄplexiōe vt cum aliqua pars orōnis ſola dī vel due ſine verbo ↄplectente. vt cū dico. Sortes. ſolū. vel currit ſolū. vel cū dico ſic. Petr⁹ bernardus. ꝛ ſic de alijs. que ſingulariter ꝛ preciſe accepta: ſunt ptes orōnis ꝛ nō orō. Quedā dicuntur cum ↄplexione vt cum ſit orō ex nomīe ꝛ verbo. vt Sortes currit. vel ſimilis. Que dicuntur ſine ↄplexione vocantur termini ꝛ incomplexa. Que aūt cum ↄplexione dicuntur. vocantur orōnes. ꝓpoſitiones. enūciatiōes. ꝛ ↄplexa. Et tam ↄplexis ꝙ̄ incomplexis reſpondet conceptio intellectus. qꝛ incōplexis rn̄det ↄceptio intellectus q̄ eſt ſm primā operationē intellectus. ſ. ſimplicium intelligentia. Complexis vo rn̄det ↄceptio intellectus ſm ſcdam opatiōnē q̄ eſt ſimpliū apprehenſoꝝ ↄpoſitio vel diuiſio. vt fiat ↄpoſitio p affirmationē in ꝓpoſitiōe. diuiſio aūt per negationē. ꝛ hec patēt tertio de aīa.

Conuentus Lubinensis 1633

Qꝺ oīm ꝯplexoꝝ ꝛ incōplexoꝝ ꝯceptōes reducunt ꝛ reſol uunt in ꝯceptōem entis: qꝺ eſt pmū intelligibile Capi. II

SEcundū preambulū eſt qꝺ ſicut in ꝯceptōibꝫ intellect⁹ ꝯplexis. ſ. in ꝓpoſitōibꝫ ꝛ enūciatōibꝫ: oportet fieri reductōnem in aliqua cōplexa que ſunt pncipia ꝑ ſe ītellectui nota: in q̄ omia alia reſoluunt. vt. i. poſterioꝝ dr̄. al's periret ſciētia et eēt ꝓceſſus in infinitū. Ita in ꝯceptōibꝫ incōplexis termiorum. inueſtigādo qd vnumquodqꝫ eſt: oportet fieri reductionem ad aliqd incomplexū: qꝺ primo intellectus concipit ꝛ ad qꝺ oēs ꝯceptōes alioꝝ ſimpl'r dictoꝝ terminoꝝ final'r reſoluunt Primū aūt principium demōſtrabiliumet enūciabiliū ad quod omīa alia reſoluunt: fundat ſup eſſe: et eſt de quolibet eſſe vel nō eſſe Ergo mō cōſimili termin⁹ incōplexus ad cuius ꝯceptōem oēs ꝯceptōes incōplexorum reſoluunt: eſt ens qꝺ ab actu eēndi ſumit. Cum autē cōceptus cōplexoꝝ reſoluat in cōceptū incōplexoꝝ: neceſſe eſt ꝙ omēs ꝯceptōes tam ꝯplexoꝝ q̄ʒ incomplexoꝝ reſoluātur finaliter in ꝯceptōem entꝫ. Et ita dicit Auicēna in pncipio ſue metaphi.

Quomō diuiditur ens. in ens reale ꝛ ens ratōis. in ſubſtantiā ꝛ accidens: in ens ſm ſe: in ens ſm accidēs. ꝛ qd ſit vnumquodqꝫ iſtorum Caplm. III

TErciū preambulū eſt ꝙ ens ad qꝺ omēs ꝯceptōes aīme reſoluūtur diuidit tripliciter. Nam oīe ens vel eſt rōis tm̄: qꝺ eſt ſolū in aīa ꝛ ab aīa. quod de ſe nihil eſt circūſcripto omi actu itellect⁹: ꝛ hoc ens nihil dicit poſitiue ꝛ ſubiectiue in aīma: ſed obiectiue ſolū vt nūc ſuppono. Uel eſt ens reale. ꝛ hoc eſt qꝺ nō eſt ab aīma ſed pōt eē in aīa ꝛ extra aīam nec depēdet ab opatōne intellectus pciſe: quia eſt ens reale quod hꝫ eē in reꝝ natura: circumſcripto omī actu intellect⁹ Et iſtud ens diuiditur in ens quod eſt ens habens eſſe per

ſe ⁊ hoc eſt ſuba: ⁊ in ens qđ hȝ eſſe nõ ꝑ ſe ſubſiſtẽs ſed in alio ⁊ hoc eſt accidẽs: qđ diuidit̃ in. ix. pñta accidẽtiũ. Alio mõ diuidit̃ ens in ens qđ dr̃ ꝑ ſe. vt hõ eſt aial: ⁊ in ens qđ dr̃ ſm accidẽs vt homo eſt albꝰ. Nec eſt eadẽ iſta diuiſio cũ prima: q2 prima diuiſio entis in ſubam ⁊ accidẽs attendit̃ ſm qđ aliqđ ens in ſua natura eſt ſba vel accidẽs. Hec autem ſcđa diuiſio entis in ſe ⁊ ſm quod accidẽs eſt attendit̃ ſm quod aliqd p̄dicat̃ ꝑ ſe vel ꝑ accidẽs de aliquo: vñ iſta diuiſiõe hoc totũ. hõ eſt aial. eſt ens ꝑ ſe. ⁊ hoc totũ homo ẽ albꝰ. eſt ens ſm accidẽs. Iſte aũt tres diuiſiones entis ponunt̃. i. metaphi. a pħo cap̄. de ente Ad primũ g̊ genꝰ vel modũ entis ꝑtinẽt oẽs ſcđe intẽtões. vt genꝰ ſpẽs ⁊ nomĩa que deſignant̃ noībꝰ ſcđe impoſitõis apđ grãmaticos et ſcđe intẽtõis apud logicos. ⁊ de talibꝰ ꝓpria eſt logica. Ad ſcđm aũt modũ entis ꝑtinẽt om̃es res q̃ ſignificant̃ nominibꝰ prime impoſitõis: ⁊ in logica vocant̃ prime intẽtiones. ⁊ de omībꝰ talibꝰ entibꝰ ſunt oẽs ſcie reales vt đ motu. pħica ⁊c̃. Quãtũ aũt ad terciã diuiſionẽ de entibꝰ ꝑ ſe dictꝫ ſunt ſcie reales. Entia aũt ꝑ accidẽs illo mõ nõ ꝑtinẽt ad ſciam nec artem. vt patet. vi. metapħ.

Qũo oẽs ꝯceptões oīm entiũ que reſoluunt̃ in ꝯceptõꝫ entis: addũt aliqd ſupra ens: nõ tñ ab ente diuerſum ſȝ ſolum ſpecialẽ modum eſſendi Caplm̃. IIII

Q Vartũ preambulũ ꝙ q2 omẽs cõceptões ſimpliciũ ⁊ incõplexoꝝ reſoluunt̃ i ens ſm Auicẽ. in ꝓncipio ſue metaphi. oꝑtet ꝙ oẽs alie ꝯceptões ītellectꝰ accipiant̃ ex additiõe ad ens. Ent̃ aũt nõ p̃t aliqd addi q̃ſi extrĩs extraneũ a natura eius ꝑ modũ quo dr̃a addit̃ gñi vel accidẽs ſubiecto: q2 qlibet res eẽntialr̃ eſt ens. vñ pħs. iij. metapħ. ꝓbat ꝙ ens nõ põt eſſe genꝰ: ſȝ ꝓ tanto dñr aliqua addi ſupra ens inquantum exprimũt aliquẽ modũ ipius entis in eſſendo: q̃ nõ exprimit̃ explicite noīe entis abſolute ꝯſiderati. Hoc aũt con

ſinglr duplr. Uno mō vt modus erpſſus ſit modus cōſe/
quēs generalr, omē ens: ꝛ ſignificet noībꝫ prime impoſitōiſ
et ꝯueniat oībꝫ generibꝫ entiū ꝛ ſingulorū gn̄ibꝫ ac ſingulis
generū. Et talis modus eēndi exprimiṫ q̄nqꝫ noībꝫ trāſcen/
dentiū. ſ. vno. bono. re. aliquid. vero: que de omibꝫ decē gn̄i/
bus dn̄r: ꝛ de ſingulr generū ꝛ de generibꝫ ſingulorū ſic̄ ꝛ ens
Alio mō vt modus erpſſus ſit aliq̄s modus ſpālis entis.
Sunt em̄ diuerſi gradus entitatis ſm̄ quos accipiunṫ di/
uerſi modi eſſendi. Et hic modus diſtinguiṫ. qꝛ eſt q̄dā mo
dus eſſendi ſolū in aīma ꝛ ſm̄ aīam: ꝛ hūc modū eēndi hn̄t
entia rōnis: ꝛ hic modus eſſendi nō diſtinguiṫ: ꝛ tl'ia entia
importanṫ nomībꝫ ſcd̄e impoſitōis. vt noīe generꝫ ꝛ ſpeciei
Et eſt q̄dā modus eſſendi realr in rerū natura circūſcripto
actu aīme: quē modū eſſendi hn̄t entia realia omīa. q̄ diſti/
guiṫ in. x. gradus entitatis in re extra: et iuxta hos modos
accipiunṫ diuerſa rerū gn̄a. ſ. x. p̄dicamēta que ſunt ſubſtā/
tia quātitas ⁊c. ꝛ hec ſiḡficāṫ noībꝫ prime impoſitōis ꝛ intē
tionis. ꝛ de iſtis dicetur inferius

Qd̄ nomia tā prime impoſitōis q̄ꝫ ſcd̄e aliq̄ ꝯueniūt
pluribꝫ generibꝫ entiū aliqua, vni generi ſolū. aliq̄ vni ſpeci
ei vnius generis ſolum Caplm. V.

Uintuꝫ preambulum eſt ꝙ q̄uis
q entia rōnis nō diſtinguanṫ ſm̄ diuerſū modū
eēndi: diſtinguunṫ tn̄ ſm̄ magis cōe ꝛ minꝰ cō/
mune: qꝛ quedā intētōes ſunt ꝯmunes omibus
gn̄ibꝫ decē. vt ſunt genus ſpēs ⁊c. que omi gn̄i ꝯueniūt: qꝛ in
omi gn̄e inueniunṫ. Quedā aūt ſolū vni gn̄i vel vni ſpeci/
ei in vno gn̄e. vt ſuppoſitū in gn̄e ſub̄e ſolum inueniṫ: perſo
na aūt in gn̄e ſub̄e attribuiṫ ſolū ſpēi ſub̄e rōnalis. Si tam̄
vt q̄dā volūt pſona ſit nomē ſcd̄e impoſitōis. Quātū etiaꝫ
ad noīa prime impoſitōis q̄bꝫ ſignificaṫ res extra aīam: ita
eſt ꝙ quedā pprie dn̄t in vno gn̄e: ſꝫ ſilitudinarie inueniūṫ

dici in alio vt nomē ſubſtātie dr̄ ꝓprie in genere ſubſtantie ſed ꝑ ſilitudinē dr̄ in genere qualitatꝭ. Ita ꝛ color qualitas eſt de ſuba albedinis: ſicut aial de ſuba hoīs. Et qualitas ꝓprie eſt in qualitatis gn̄e: quodāmō aūt inueniť in genere ſube ꝛ quolibet alio inqꝫtum omis dr̄a p̄dicať in quale ſubſtantiale. Quedā aūt ꝯueniūt generi ſube ſic ꝙ nullo modo nec ꝓprie nec ſilitudinarie īuenīūť in gn̄ibꝫ accidentiuꝫ. vt hoc nomē pſona: ꝛ ſic de aliis ꝛc̄

Qđ oīne nomē ſm grāmaticos eſt prime impoſitōis vel ſcđe. Scđm logicos eſt prie intētōis vel ſcđe VI.

Extū preambulū eſt ꝙ ſm grāmaticos oē nomē eſt pme impoſitōis vel ſecūde: et ſm logicos prime intētōis vel ſecūde: ꝛ hoc re aliter idē eſt lꝫ voces ſint diuerſe. Quid auteꝫ ſit intētio. ꝛ qđ prima ꝛ qđ ſecūda. ꝛ ꝑ ꝯſequēs qđ nomine prime intētōis ꝛ ſecūde importeť. declarabiť inferi⁹ vbi de intētōe ageť: ꝛ hec ſufficiant de p̄ambulis

Incipit tractatus ſecūdus de declaratōe difficilium dictorum et dictionum in logica philoſophia et theologia Prologus.

Remiſſis ſex ſuppoſitōibus pmis ad dicēda. qđ erat primuꝫ in hoc ope faciēdū Nūc accedēdū eſt ad ſcđm principale: videlꝫ ad declaratōem vocabuloꝝ ꝛ noim que ꝯmuni⁹ in vſu loq̄ntiū difficultatē faciūt in theologica facultate. Et primo de nomibꝫ prime intētōis ſiue impoſitōnis. Scđo de noībꝫ ſcđe impoſitōis ſiue intētōis Quātū aūt ad noia prime intētōis primo dicēdū eſt de illis noi-

bus que exprimũt modũ entis gñal'r ↄſeq̃nte oẽ ens: ⁊ ad/ dunt hũc modũ ſiue exprimũt ad ens. Scđo de noibꝫ q̃bꝫ exprimunt ſpãles modi eẽndi Quãtũ ad p̃mũ duo ſũt faciendo. q² primo ponẽda eſt dr̃a ſignificatõ ⁊ ſufficiẽtia eo/ rum noim que exprimũt gñal'r modũ eſſendi ↄſeq̃ntẽ om̃e ens: que dñr trãſcẽdẽtia in gñali. Scđo deſcẽdẽdũ erit ad quodlibet eoꝝ in ſpãli vt dicat aliquid de quolibet.

De ſufficiẽtia ſex, trãſcẽdentiũ numerus ⁊ differentia et qual'r ſe habeãt ad inuicẽ que ſunt ens. res. vnum. aliq̃d verum. ⁊ bonum Capitulũ. I

q Uantũ ad primũ ſciẽdũ eſt ꝙ noia que exprimũt modũ entis ↄſeq̃ntẽ gñal'r om̃e ens: ⁊ addũt hũc modũ exp̃mẽdo ipꝫ varie ſu/ per ens: ſunt q̃nq꞉ trãſcẽdentia. ⁊ ens ad qđ addũt hũc modũ ẽ ſextũ trãſcẽdẽs. Hoꝝ aũt ſufficiẽtiã ſigni ficatõꝫ ſilr ⁊ dr̃am ab inuicẽ ponit ſcũs Tho. in q̃ſtiõibꝫ đ veritate. q. i. ar. i. ⁊ cõiter ſumit hoc mõ. Modus eñ exp̃ſ/ ſus ↄſequẽs oẽ ens gñaliter dupl'r põt accipi. Uno modo ſm quod ↄſequit vnũquodq꞉ in ſe. Alio mõ ſm qđ cõſeq̃t vnũquodq꞉ in ordine ad aliud. Si primo mõ hoc ẽ dupl'r Quia tal' exp̃ſſio vel ſit affirmatiue vl' negatiue. Nihil au tẽ inuenit affirmatiue dcm abſolute qđ poſſit accipi in om ni ente niſi eẽntia eius ſm q̃m eſſe dr̃. ⁊ ſic ab hoc mõ affir matiue exp̃ſſo imponit hoc nomẽ res. qđ in hoc differt ab ente ſm Auicẽ. p̃mo ſue metaph. ꝙ ens ſumit ab actu eſſẽ/ di ſed nomẽ rei exprimit q̃dditatẽ ſiue eẽntiã entis. Nega tio aũt ↄſequẽs om̃e ens abſolute eſt indiuiſio. ⁊ hanc expri mit hoc nomẽ vnũ: nihil eñ aliud eſt vnũ q̃ꝫ ens indiuiſũ Si aũt modus entis exprimat ſcđo mõ. ſ. ſm ordinẽ vniꝰ ad alteꝝ. hoc eſt dupl'r. Uno mõ ſm dr̃am: ⁊ tũc ad hoc im ponit hoc nomẽ aliq̃d: quaſi aliud quid. Uñ ſicut ens dici tur vnũ inq̃ꝫtum eſt in ſe indiuiſum: ita dr̃ aliquid inq̃ꝫtuꝫ eſt ab alijs diuiſum. Alio mõ ſm ↄueniẽtiã vnius entꝫ ad

alteꝝ ⁊ hoc q̄dē nō pōt eſſe niſi accipiaꝛ aliq̄d qͦd natū eſt ꝯuenire cum om̄i ente: hoc aūt eſt anīa que eſt quodāmodo vt dī. iij. de aīa om̄ia. In aīa aūt eſt vis cognoſcitiua ⁊ ap⸗petitiua. Cōueniētia ergo entis ad intellectū exprimit hoc nomē veꝝ. ⁊ ſm hoc Iſaac diffinit veritatem dicens. Veritas eſt adequatio rei ⁊ intellectus. Cōuenientiā aūt entis ad appetitum exprimit hoc nomē bonū: vnde in principio ethicꝫ. dī ꝙ bonū eſt qͦd oīa appetūt. Cōcludendo ergo ꝛcolligiꝛ ꝙ ſex ſunt trāſcēdētia. ſ. ens ad cuius cōceptū oīm ꝛſoluunꝛ ꝯceptus: qͦd differt a bōm̄ib; alijs q2 ab actu ſumitur eſſendi. Res a bēntia. Unum a ſui indiuiſiōe. Aliq̄d ab alioꝝ diuiſione. Veꝝ a ꝯueniētia ad intellectū. Bonum a ꝯueniētia ad appetitum. Et ſic habemus p̄muꝫ ꝓpoſitum qͦd fuerat declarandum

De primo trāſcēdēte qͦd eſt ens: ⁊ ſpāliter qūo diuiditur in actum ⁊ potentiā Capitulum. II.

S Ecundo deſcende[n]dū eſt ad dicēdū aliq̄d de q̄libet iſtoꝝ ſex trāſcēdētiū in ſpāli primo de ente qͦd eſt primū: in cuiꝰ ꝯceptū oēs alij reſoluunꝛ. Circa qͦd ſciēdū eſt ꝙ p̄ter diuiſiones entꝫ poſitas ſupius ⁊ modos q̄b; diuidiꝛ: q̄ poſiti ſūt in tercio p̄ambulo vel tercia ſuppoſitiōe p̄ncipali p̄uia ad dicēda. Adhuc Ariſtoꝉ. v. metaphi. ponit vnā diuiſionem entis: que eſt ꝙ ens diuidiꝛ in actū ⁊ potētiā. que diſtinctio et acceptō entis eſt rōne ſui. Et q2 nō eſt cōiter a doctorib; explicata in ſe ⁊ in ſuis mēbris difficultatē affert. ⁊ idͦ hic videndū eſt qūo hec diuiſio ⁊ mēbra diuiſiōis hn̄t intelligi. Circa quod ponēdus eſt primo intellectꝰ diuiſiōis. Secūdo declarāda eſt diuiſio ſm duplicē intellectū datū. Tercio dicēdū erit aliq̄d de multiplicitate actus ⁊ potentie.

Qūo diuiſio entis in actū ⁊ potētiā intelligaꝛ tripl'r ⁊ qūo ꝯueniat enti Capl'm. III

Quantū ad primū ſciēdū eſt ꝙ di-
uiſio entꝫ in actū ꝛ potētiā tripl'r ꝑt itelligi. Pri
mo vt ſit diuiſio vnius cōis in diuerſa entia vt
ens diceret̄ diuidi ī roſam q̄ eſt actu. ꝛ ī roſam q̄ nō eſt actu
ſꝫ in potētia i ꝑncipijs roſaꝝ. Et ſic diuiſio entꝫ in actum ꝛ
potētiā eſt diuiſio in duo entia: q̊ꝝ vnū eſt in actu ꝛ aliud in
potētia. ꝛ hoc nō videt̄ ꝓprie ſonare diuiſio. Scđo vt ſit di-
uiſio eiuſdē entꝫ i actū ꝛ potētiā: ꝛ hoc dupl'r. Primo vt di-
cat̄ ens diuidi in actū actualē: q2 hꝫ aliqn̄ actualē exn̄tiam
vt roſa in vere. Et in potētiā qn̄ hꝫ eſſe in potētia i ſuis ꝑn-
cipijs. vt roſa in hyeme. Scđo mō vt dicat̄ actus vnius et
eiuſdē rei ſua exiſtētia actualis. ꝛ ſic denoīat̄ ab eo qđ eſt in
eo real'r actual'r: potentia aūt dicat̄ ipa poſſibilitas ad ac-
tualitatē quā hꝫ que reſpicit agens ꝛ ſuum ꝑncipiū: ꝛ hoc
ꝑ tpe pn̄ti ſi agens ſit cauſa in fieri ꝛ cōſeruās in eſſe: vt ſol
reſpectu lucis in aere. Uel ꝑ p̄terito ſi cauſa p̄ceſſerit ꝛ nō
eſt cauſa ꝯſeruās in eſſe. vt domificator reſpectu domus: et
ſic dr̄ dupl'r talis potētia ꝑ denoīatōem ab extrinſeco: q̄a a
potētia paſſiua vel actiua rei Et q̄ntū ad iſtos duos mōs
diuiſiōis ꝑt poni exēplū ꝯueniēs vt roſa: q2 poſſꝫ diuidi ro
ſa in actū ꝛ potētiā dupl'r. Primo ꝑt diuidi roſa in actuꝫ et
potētiā: ſic ꝙ ipa qn̄qꝫ exiſtit actual'r in reꝝ natura. vt cum
eſt actual'r in vere: ꝛ ſic dr̄ in actu. Qn̄qꝫ aūt ſolū in poten
tia q2. ſ. nō eſt in reꝝ natura. vt in hyeme: ſꝫ eſt ꝟtute in ſu-
is ꝑncipijs vel ſuis cauſ: ꝛ hec diuiſio roſe rn̄det ꝑme diui
ſioni entꝫ. ꝛ tal' diuiſio roſe vl' entꝫ in actū ꝛ potētiā n̄ eſt di
uiſio vni⁹ ꝛ eiuſdē rei in actu exn̄tis: ſꝫ ē diuiſio eiuſdē rei
exn̄tis aliqn̄ in actu ꝛ aliqn̄ i potētia. Alio mō ꝑt diuidi vt
accipiat̄ act⁹ ipamet actual' exn̄tia: potētia aūt accipiat̄ ip-
ſamet poſſibilitas vl' ptās q̄ ipa actu exn̄s ē poſſibil' ad eſ-
ſendū reſpcū ſui ꝯſeruatiui vl' fuit poſſibil' ad eēndū reſpcū
ſui principij ꝑductiui. ꝛ ſic eſt denominatio ab extrinſeco et
ab eo quod in roſa non exiſtit: ſed in principio ſuo actiuo

vel paſſiuo: ⁊ ſic actus ⁊ potētia reſpiciūt roſam eādē nūe/ro actualr̄ exñtē. ⁊ hec diuiſio rñdet ſcđe diuiſiōi entis poſi te. ⁊ hec diuiſio eſt eiuſdē rei actualr̄ exiſtentis

Quomō diuiſio entis in actū ⁊ potētiā eſt diuiſio real et qño ratōis: ⁊ qño in diuerſas res: ⁊ qño nō: ⁊ quomodo dicitur poſſibile Captm̄. IIII.

His ſuppoſitis ſciendum eſt ꝙ pri- h mus modus diuiſiōis entis in actū ⁊ potētiaꝫ qñ ſunt plura entia ⁊ vnū eſt actu. alteꝝ in po/tētia: nō videt̄ multū ꝓpriuſ nec hꝫ difficultatē et ideo dimittat̄ ad pñs. ſed diuiſio entis eiuſdē in actuꝫ et potētiā difficultatē hꝫ q̄ꝫtum ad vtrūqꝫ modū. Et ideo de vtroqꝫ dicēdū eſt: ⁊ maxime qñ in vtroqꝫ modo diuiſio en tis in actū ⁊ potentiā eſt realis. Ad quod oñdendū primo oportet premittere quomodo eſt triplex poſſibile ſumptū a triplici potentia

Quomō poſſibile dr̄ ſm potētiā actiuā ⁊ paſſiuā ⁊ nō repugnantiam terminorum

Quantū igit̄ ad hoc. Sciēdū primo ꝙ aliq̄d dici q tur poſſibile ab aliqua potētia: ⁊ ideo ſicut loqui/mur de aliquo poſſibili. ita loq̄ poſſumus de po/tentia. Ut ergo ſit deductō clarioꝛ vtraqꝫ cōiun gendo. Sciendū ꝙ aliq̄d dr̄ poſſibile vel impoſſibile triplr̄ Uno modo ſm potētiam actiuam: ſicut homī eſt poſſibile ambulare ſm potentiā greſſiuam: volare aūt impoſſibile. Habet em̄ homo in ſe naturaliter potentiā actiuā ad am/bulādum: nō aūt ad volādum. Secūdo mō dr̄ aliquid poſ ſibile vel impoſſibile ſm potētiam paſſiuam: ſicut corpi ce leſti eſt poſſibile moueri circulariter: corrumpi aūt impoſſi/bile Eſt em̄ in celo potētia paſſiua ad vbi ſiue ad locū: non aūt ad corrūpi: q2 nō eſt ꝯpoſitū ex ꝯrijs. Tercio mō dr̄ ali/quid poſſibile vel impoſſibile nō ſm aliq̄m potētiā actiuā vel paſſiuam habēdo reſpectū ad ens ſecundū ſe et abſolū

te. Et hoc modo in logycis dr̄ poſſibile aliquid enūciabile cuius termini nullā habent repugnantiā. vt poſſibile eſt ꝙ ſortes currat. Impoſſibile ṽo dr̄ illud cuius termini hn̄t repugnantiā vt cum homo manēs homo: ſit aſinus. ⁊ iſtud poſſibile dr̄ poſſibile ꝑ coherentiā termioꝝ vel nō repugnātiā terminoꝝ: ⁊ eſt reſpectu cuiuſcūꝙ factibilis a quacūꝙ potentia. Impoſſibile aūt vocatꝰ ꝑ repugnantiā vel nō coherentiā terminoꝝ: ⁊ eſt reſpectu ꝯtradictorioꝝ. Et ſic patet ꝙ triplex eſt potentia. ſcʒ actiua que eſt agentis. ⁊ paſſiua que eſt patientis. ⁊ ꝑ coherentiā vel nō repugnantiā terminoꝝ. que ꝓprius dr̄ poſſibilitas. ⁊ hoc eſt reſpectu vtriuſꝙ potentie: tam actiue ꝙ̄ paſſiue. Et ab hac triplici potentia ſumitꝰ poſſibile triplex. poſſibile ſm̄ potentiā actiuam. ⁊ poſſibile ſm̄ potentiā paſſiuā. ⁊ poſſibile ſm̄ coherentiam vel nō terminoꝝ repugnantiā.

Quomodo diuiſio entis in actum ⁊ potentiam eſt realis ⁊ in res diuerſas. Capl̄m. V

Ac diuiſione premiſſa ſcd̄o ſciendum eſt ꝙ diuiſio entis reſpectu vniꝰ ⁊ eiuſdeʒ entis in actum ⁊ potentiā: quia ſcʒ ens dicitꝰ in actu ab actuali exiſtentia. ens aūt in potentia qꝛ ſolū eſt in potentia ⁊ in cauſis ſuis: poteſt tripliciter accipi ſm̄ triplicē modū potentie noiate. Si eīm loquamur de actu reſpectu potentie actiue ⁊ reſpectu ſui principij productiui. ſic dico ꝙ diuiſio entis in actum ⁊ potentiā eſt realis: ⁊ duoꝝ realiū realiter differentium: qꝛ actiue nullus actus nec aliqua res productiua eſt ſuiꝑius. ⁊ ſic roſa realiter differt a potentia ſua actiua ꝓductiua. Si aūt loquamur de potentia paſſiua qua actus dr̄ poſſibilis. ſic dicendū eſt ꝙ etiā potētia paſſiua que eſt ad aliquē actū ⁊ actus ad quē eſt: dicuntꝰ realiter differre. qꝛ impoſſibile eſt idem ſm̄ ideʒ formaliter ſimul eſſe in potētia ⁊ in actu. ⁊ iterū. quia nihil ſtat cū oppoſito ſuo formaliter ſimul. ſʒ potentia ad actum

ſtat formaliter ſimul cū oppoſito actus. ſicut potētia ad al/
bedinē ſtat cum nigredine actuali. ⁊ hoc modo actualis exi
ſtentia roſe in vere differt realiter ab exiſtentia potentie paſ
ſiue q̄ exiſtit i humore tre i hyeme. Si aūt accipiat potentia
tertio mō ſcꝫ pro nō repugnātia vel pro coherentia termino
rum ꝙ idem eſt. ſic talis poſſibilitas nō dicit niſi excluſionē
impoſſibilitatis. que circūſcripta potentia actiua vel paſſi/
ua nō eſt aliqua res in rerum natura. Et ſic accipiendo di/
uiſionē entis in actum ⁊ potentiā ab hac poſſibitate dictaꝫ
nō eſt diuiſio duorū diuerſorū realiter nec eſt diuiſio realis
Verū eſt autē ꝙ quelibet aliarum potentiarū. ſcꝫ actiua et
paſſiua includit poſſibilitatē non repugnātie terminorum.
Et ideo cum realiter nihil ſit aliud diuerſum ab illis vt ē
in illis ⁊ ad illa reducitur. tunc iudicandū eſt de ea ſicut de
alijs duabus potentijs. ſcꝫ actiua ⁊ paſſiua. Si aūt accipi
atur diuiſio entis tertio modo. ſcꝫ ꝙ intelligatur diuidi ens
in actum ⁊ potentiā ſic ꝙ eadem res actu exiſtens diuida/
tur in actum ratiōe ſue exiſtentie per denominationē intrī
ſecam. ⁊ in potentiā ratione poſſibilitatis quā habet ad eſ/
ſendū reſpectu ſui principij productiui ⁊ ꝯſeruatiui. ſimul
quale productiuū eſt ſol reſpectu lucis in aere. vel reſpectu
principij productiui q̄uis non conſeruatiui ſicut eſt faber
reſpectu cultelli. Primū em̄ productiuū eſt cauſa in fieri et
ꝯſeruans in eſſe ſicut ſol. Secundū aūt productiuū ſolū in
fieri cauſa eſt. ſicut faber. Sic dicendū eſt ꝙ talis diuiſio nō
eſt in diuerſas res: ſed eiuſdē rei a ſeipa prout conſideratur
diuerſimode. quia prout accipit̄ ſm illud ꝙ eſt q̄tum ad
actualem exiſtentiā ſuam propriā ſumitur actualitas eius
Quantū aūt ad potentiā eius actiuā vel paſſiuā que eſt
vel cauſans actu ⁊ ꝯſeruans ſicut ſol lucē in aere. vel cau/
ſans ⁊ nō conſeruans. ſicut faber cultellū. ſumitur per ex/
trinſecā denominationē potētialitas vel pro tempore quo
cauſans erat ⁊ ꝯſeruat. vel pro tempore quo cauſauit. Igi
tur hec diuiſo eſt vnius ⁊ eiuſdē entis realis ſed eſt diuiſio

ratōnis ⁊ nō realis. ⁊ nō eſt diuiſio in diūerſas res. Prima
igitur diuiſio ſcʒ omniū trium conuenit omībus entibus:
qꝛ quedā ſunt in actu ⁊ alia in potentia. Secunda ꝯuenit
omībꝫ enti bꝫ poſito ꝙ mūdus ſit creatus ex tp̄e. Sʒ ſi mun
dus fuiſſet ab eterno: ⁊ omēs res ab eterno fuiſſent tam ge
nera ꝗ̄ ſpecies ꝗ̄ indiuidua. illa diuiſio locū nō haberet qꝛ
in illa diuiſiōe in eadē duratione potentia precedit actum.
Tertia aūt diuiſio entis ꝯuenit omī creature ⁊ oī enti creā
to etiā ſi creature fuiſſent ab eterno. quia ⁊ ſi nō habuiſſent
principiū duratōis. habuiſſent tamē principiū cauſalitatis
reſpectu cuius attēdit̄ potentialitas tertio mō ſumpta. Ex
quo pꝫ ꝙ prima diuiſio oīm triū eſt realis ⁊ diuerſoꝝ reali
ter. Secunda eſt realis ⁊ in diuerſas res tertio modo quo
potentia a qua ſumit̄ potentialitas ſiue actiua ſiue paſſiua
eſt diuerſa ab eo. ſed hoc non eſt ponere in eodē ente diuer-
ſas res. quarū vna ſit actualis exiſtentia rei a qua ſumatur
actualitas eius. alia ſit potentialitas eius in ea exiſtens q̄
ſit alia potētia actiua vel paſſiua. Tertia aūt diuiſio eſt nō
in diuerſas res ſed eſt eiuſdē rei vere ⁊ realis. ipa aūt diui-
ſio eſt ſm rationē ⁊ non ſm rem.

De multiplici acceptiōe hoꝝ nominū actus ⁊ potentia ⁊ eorum ſignificatione. Capitulū. VI

t Ertio dicendū eſt de iſtorū nomi-
nū multiplicitate. ſ. actus ⁊ potētie. ⁊ primo de
actu. ſcđo de potentia. Quantum ad actum di
cēda ſunt duo. Primū eſt vnde ſumptū eſt no-
men actus ⁊ ad que poſtea eſt tranſlatum. Secundo quo
modo intelligit̄ illa cōmunis diſtinctio ꝙ eſt duplex actus
ſcʒ primus ⁊ ſecundus.

Unde habuit originē hoc nomen actus. ⁊ ad que eſt ſe
cundario extenſum.

q Uantū ad p̄m vnde ſumptū eſt hoc nomē actus pꝫ ꝑ
phm. ix. metha. Qꝛ ei rebꝫ noīa iponim⁹ ꝙ eas cogno

ſcimus ⁊ ideo voces ſunt ſigna ↄceptuū. vt dr̄ ṗmo Peri/ er. Cum inter omēs actus motus ſit nobis notior ⁊ magis ſenſu ꝑceptibilis: ideo motui fuit nomē actus impoſitū pri mo. vt motus actus diceret̄. Qua ꝓpt̄ iij. Phi. f. motus dif/ finit̄ per actū. ⁊ dr̄ qđ ſit actus entis in potentia. Quoniā aūt non entia ſenſu percipi nō pn̄t: ideo nō entibꝫ nullo mō attribuit̄ motus. licet eis alia attribuant̄ Dicimus eī non entia eſſe intelligibilia ⁊ actu intelligunt̄. vt roſa in hyeme actu nō exiſtens. Sed nō dicimus ea eſſe mobilia vel actu mota vel ꝙ actu moueant̄. qua ꝓpter cū nomē actus impo ſitū ſit motui ad ipm̄ prīo ſignificandū qr eſt nobis magis cognoſcibilis rōne ſue claritatis ꝙ̄ ſenſu ꝑcipimꝰ. Idcirco ſtractū ē nomē actus ad ſignificādū illud ꝙ hꝫ motū tranſ/ cendētē oēm actualitatē ⁊ entitatē creatā Et ſic dr̄ ds actꝰ ſ. ñ qualiſcūqꝫ ſꝫ prius qr eſt cā ois alterius actus. Exinde tractū eſt nomē actus ad oē illud qꝰ dat eſſe actu alicui rei Et qr forma ois tam ſubſtantialis q̄ dat eſſe rei ſubſtātia/ le ⁊ ſimpliciter: ꝙ̄ accidētalis que dat eſſe accidētale ⁊ ſm quid: vt albedo dat aliquā actualitatē. Idcirco ois forma ſubſtantialis dr̄ actus: ⁊ ome accidēs de genere nouē pre/ dicamentoꝝ accidentiū cū ſit forma accidentalis dr̄ actus Hec eſt aūt differentia inter deū qui dicit̄ actus primus: ⁊ alias formas ſubſtātiales ⁊ accidētales que etiā actus di/ cunt̄. qr deus dicit̄ actus primus ⁊ purus nō habens in ſe aliqꝫ poſſibilitatē Secus de illis de quibꝫ dictū eſt in priori capitulo. reſpectu quoꝝ attendit̄ diuiſio entis in actū ⁊ po/ tentiā. nec tamē nego in deo eſſe potentiā actiuā. ſed ſolum poſſibilitatē paſſiuā: per cuius priuationē dr̄ actus purus In omi aūt forma dante eſſe actu tā ſubſtātiali ꝙ̄ acciden/ tali eſt aliq̄ poſſibilitas vt pꝫ ex p̄dictis in capitulo p̄cedē/ te. Qua ꝓpt̄ nulla dr̄ actus purus. ſꝫ alique pn̄t dici actus primus reſpectu actuū ſequentiū vt in capitulo imediate ſequente patebit. Ex quo patet vnde ortum habuit nomen actus. ⁊ ad que poſtea eſt tractū: ⁊ quō ↄuenit deo ꝙ eſt for/

ma oīm exemplaris non exiſtens in alio: ⁊ quō ꝯuenit alijs formis que ſunt in ſubiecto. eſſe dantes vel ſubſtantiale vl' accidentale.

Quō habet intelligi illa cōis diuiſio qua dr̄ ꝙ eſt quidā actus primus. quidā ſecundus. Caplm. VII

SEcundo videndum eſt quomodo debet intelligi illa cōmunis diuiſio qua dr̄ qđ eſt actus primus ⁊ ſcđus. Ad quod dicendū ē ꝙ tripliciter pōt intelligi actus primus ⁊ ſecūdus. Uno° vt q̇ꝛ deo ꝯuenit eſſe primū ens ⁊ eſſe actum primū vt īmediate dictū ē. Ōis aūt res creata tali ordine eſt ens ſcđariū. ⁊ qꝛ quibuſdā rebus ꝯuenit nomē actus. poſſet intelligi diuiſio actus primi ⁊ ſecūdi vt deus q̄ eſt actus primus increatus ⁊ purus diceref actus prim⁹. actus aūt creatus diceref actus ſecūdus. Alio° poſſet intelligi actus p̄mus ⁊ actus ſcđus ſm ſucceſſionē actuū: vt actus precedens diceref actus primus: ⁊ actus ſequēs ſecundus in eadem ſpecie vel in eodē genere. ⁊ ſic non ſolū poſſet poni diuiſio actus p̄mi ⁊ ſcđi. ſed etiā tertij vel alterius ſm ꝯditionem actuū. Et illo modo Ariſto. iij. de aīa. ponit triplicem operationē intellectus. Primā q̄ eſt intelligentia ſimpliciū quidditatū: vt cū apprehendit quis naturā lapidis. Secūdam q̄ eſt apprehenſoꝝ ꝯpoſitio vel diuiſio: vt cum dr̄ ꝙ lapis eſt ſubſtantia q̄ꝫtum ad ꝯpoſitionē: ⁊ hec eſt affirmatio vel ꝙ lapis nō eſt homo q̄ꝫtum ad diuiſionē. ⁊ hec eſt negatio. Tertiā que ē diſcurſus a magis notis ad minus nota. qđ fit in diſcurſu ſyllogiſtico rōnis. Et cum quelibet taliū operationū ſit quidā actus intellectus. poſſet dici ꝙ prima opatio eſſet p̄mus actus intellectus. ⁊ ſcđa ſcđs. ⁊ tertia tertius. ⁊ ſicut hic ita ⁊ in alijs. Iſtis tamen duob⁹ modis nō eſt cōis acceptio iſti⁹ diſtinctiōis qn̄ dicim⁹ ꝙ actus eſt duplex ſ. primus ⁊ ſcđs quā ponit Ariſt. in p̄ncipio ſcđi de aīa. Eſt ergo intellectus iſte Phi ⁊ ꝯmuniter loquentiū

de actu primo ꝛ ſcđo. ꝙ cū vt dictū eſt. oīs forma tā ſubſtā/
tialis ꝙ̄ accidentalis ſit quidā actus in oīni re in qua eſt.
Cum oīs actualitas ſit forma: ipā forma pōt dici ꝛ dī actꝰ
primus. ꝛ ẜm hoc aliquid dī eſſe in actu primo. Sed quia
vnaqueqꝫ res ſicut ſe habet ad eſſe ita ſe habet ad operari.
Idcirco ſicut forma eſt principiū eſſendi: ita ꝛ principium
operandi. omnis em̄ operatio eſt a forma. Cum aūt opatio
ſit quoddā accn̄s vt p̄dictū eſt. ipm aūt accn̄s q̄dā actus ē
ipā opatio dī primus actus inq̄ꝫtum eſt forma accidenta
lis. ꝛ dī actus ſecundus inq̄ꝫtum procedit ꝛ eſt a forma q̄
eſt principiū actiōis ꝛ que dī actus primꝰ. Sicut ergo ope
ratio dī actus ſecundus que a forma egredit̄. ita per opera
tionē actualiter exiſtentē in operante vel ab opante: dī ali/
quid in actu ſcđo. Sicut pꝫ ꝙ ſcientia eſt quedā forma ac/
cidētalis de p̄ma ſpē qualitatis: ꝛ hec dī actus primus. ꝛ
eam habens dī in actu p̄mo per eam: Sed ꝯſiderare actu
eſt operatio q̄ egredit̄ a ſcientia modo quo actus elicit̄ me/
diante habitu ſcientie. ꝛ iō dī actus ſcđus. ꝛ habens actua/
lem ꝯſiderationē de pertinentibꝫ ad ſcientiā dī eſſe in actu
ſecundo. Et ſic patet quid eſt actus primus quia ipā forma
ꝛ ſecundus quia ipā operatio.

De hoc noīe potētia vnde traxit originē ꝛ ad q̄ ſcđario ē
extenſa: ꝛ quō eſt triplex potentia. Caplm. VIII

ſEcundo dicendū eſt de potentia.

ꝛ primo vnde hoc nomē potētia traxit originē
ꝛ ad que poſtea eſt extenſa. Scđo de illis quibꝫ
ꝯuenit nomē potentie. Quantū ergo ad primū
vnde nomē potētie traxit originē ꝛ ad que extendit̄ poſtea.
Sciendū eſt ꝙ ẜm Auicen̄. nomē potētie fuit p̄mo inuētū
ad ſignificādū ptātem hoīm prout dicimꝰ aliq̄s magnos
potētes eſſe. Ex h̄ aūt tranſlatū eſt ex quadā ꝓportōe ꝛ ſili/
tudine ad res naturales qđ ſic ptꝫ. Dicit̄ eī inter hoīes eſſe
potens q̄ facit qđ vult vel poteſt facere quod vult de alijs

ſine impedimēto. ꝛ ſic ſm hoc tranſlatū eſt nomē potentie: ad omne principiū actōis in naturalib9. vt potentia dicaẜ tā in homib9 vbi ab eoꝝ poteſtate ꝓmo eius nomē impoſitū eſt. ꝗ in rebus naturalib9 que ſunt principiū actōis ad q̄s tranſlatū eſt. ſm ꝙ quelibet haꝝ plus agere poteſt ꝛ minus pati. Scdm ei ꝙ plus impediri poteſt ſm hoc plus minuitur de potētia eius. Impediẜ aūt potētia alicuius agentis vel naturalis vel voluntarij incꝯtū pōt pati ab aliquo. Vn̄ de rōne potētie eſt ꝯtū ad primā ſui impoſitionē eſſe principiū actōis ꝛ nō poſſe pati. Vn̄ illud qd̄ nō pōt pati dato ꝙ nihil poſſit agere potēs dicim9 ſicut ferrū qd̄ habet potētiā vt n̄ ſeceẜ vl' diuidaẜ. Sꝫ ex alia ꝯſideratōe. ſ. ꝙ oportet actionē agētis in aliq̄ recipi q̄ actio eſt agētis. ꝯn̄ter nomē potentie extenſum eſt ad hoc vt recipiens actionē agentis. habeat nomē potentie. ꝛ potentiā habere dicaẜ que potentia vocaẜ paſſiua Sicut em̄ illa que in agente eſt actōis ꝓncipiū potentia actiua vocaẜ. Ita illa que eſt recipiendi ꝓncipiū paſſiua vocaẜ. Ex quib9 colligiẜ qd̄ eſt duplex potentia. vna que dr̄ actiua. alia que dr̄ paſſiua. Et qꝛ in omi potentia actiua vel paſſiua attendiẜ vt poſſibile nō repugnet potētie. Idcirco poniẜ ·v. methaſi[ce]. tertia potentia que vocaẜ potentia coherētie terminoꝝ vel nō repugnantia terminoꝝ. Et qꝛ iſta fundaẜ ſuper duas primas. ꝛ vid̄ꝛ magis logyce accipi ꝗ realiter ab eis diſtincta. Idcirco illa p[...] ſa qꝛ per alias duas importaẜ. ſolū de alijs duab9 in [...] li proſequendū eſt. Potētia ei coherētie vel nō re[...] terminoꝝ dr̄ reſpectu oīm que ꝯdictionē aliqu[...] dunt. q̄ ſunt poſſibilia. vel ꝑ potentiā actiuā v[...] cunqꝫ: vt ꝙ ex ligno fiat lanx vel dom9. eſt in[...] ſꝫ nō repugnātia terminoꝝ. ꝛ ꝑ oppoſitū q[...] nem includit eſt impoſſibile. Oppoſitū iſ[...] lignū manēs lignū fiat lapis vel vitulu[...] poſſibile per diuinā virtutē. licet ſit po[...] ex ligno ſubito facere vitulum. ligni r[...]

Declaratio eorum que tangunt actiuam potentiam vel paſſiuam. Capitulum. IX

S Ecũdo dicendũ ẽ de qualibet iſtarum potentiarũ. ſ. actiua ⁊ paſſiua: ⁊ primo de actiua. ſecũdo de paſſiua. Quantũ aũt ad actiuã potentiã dicenda ſunt duo Primo eñ declaranda est iſta diſtinctio de potẽtia que ponit̃ in deo. ſ. de potentia ordinata ⁊ abſoluta. Secũdo declarãda eſt alia de potentijs in hoĩe. ꝙ quedã ſt̃ naturales quedã rõnales.

Quõ intelligi debet ꝙ in deo eſt dulpex potẽtia. ordinata ⁊ abſoluta. ⁊ que ſit iſtarũ quelibet.

Q Uantũ ad primũ quomõ intelligitur illa diſtinctio de potentia abſoluta ⁊ ordinata in deo. Sciendũ ꝙ potentia dei abſoluta dicit̃ poſſe ſuũ vel poteſtas ſua abſolute conſiderata ſine reſpectu habito ad aliquod attributum diuinũ: ⁊ hac potentia poteſt abſolute quicquid habet rationẽ factibilitatis: ⁊ illud quod nõ poteſt facere dicit̃ impoſſibile nõ ꝓpter defectũ diuine potentie: ſed ꝓpter defectũ rei factibilis que non eſt capax. ſicut magiſter in theologia de potentia abſoluta poteſt docere theologiam: ſed ꝙ non poſſit docere aſinũ: nõ [illegible] ſt defectus potentie in magiſtro: ſed eſt defectus aſini qui nõ eſt capax doctrine. Potentia autẽ [illegible]dinata dĩ [illegible]otentia dei ordinata ad aliquod attributũ [illegible]ſticiã vel ſapientiã vel clementiã ⁊ hmõi. ⁊ ſic deus [illegible]liquid de potentia abſoluta. ꝙ non poteſt de poten[illegible]ta. Ut verbi grã. de potentia abſoluta dñs poſſet [illegible]nt in paradiſo in infernũ ponere: ⁊ de inferno [illegible]ſunt in paradiſum ducere: ſed ꝯſiderato ordi[illegible]nui aꝑparet hoc nõ poteſt. Item de potentia [illegible]peccatori ꝯtrito reuertenti veniam negare [illegible] miſericordia: hoc nõ poteſt. ⁊ ſic de alijs. [illegible]mplũ q̃ſtum ad vtrãq; potentiam in hu[illegible]ſet duos pauperes quorum vnus eſſet

innocens. alius fur: de potētia abſoluta ſuſpēdere: ſʒ de potentia ordinata non niſi furem

Quō itell'r ꝙ alie ſunt potētie naturales: alie rōnales et harꝫ alie rōnales p eēntiā. alie p ꝑcipatōem Ca. X

Uantū ad ſecundū primo dicēdū

q est quō intell'r iſta diſtinctō: ꝙ potētiaꝝ aīe q̄dā ſunt naturales que ſunt determinate ad vnum alie ſunt rōnales: ⁊ valēt ad oppoſita. Scd̄o videndum eſt quō ille potētie ſic diſtincte ſunt determinate: quedā ad vnum. alie autē valent ad oppoſita Quātum ad pmū ſciēdū primo ꝙ naturale pōt ſumi dupl'r. Uno mō ꝙ dicatur naturale illud quod ineſt homī a principijs naturalibus: ⁊ ſic oēs potētie que ſunt in hoīe ſunt naturales: tā rationales q̄ꝫ alie. ⁊ ſic vna nō diſtinguit̄ ꝯ aliaꝫ. Alio mō dr̄ naturale qd̄ ſequit̄ modū ꝯmunē nature. Modus aūt cōmunis nature eſt eſſe determinatū ad vnū: ſicut lapis habet determinatū motū. ſ. ferri deorſum. ⁊ ſic qꝛ in hoīe ſunt quedā potētie determinate ad vnū: alie aūt non determiate ideo ponit̄ diſtinctō ꝙ quedam ſunt potētie naturales: ⁊ iſte ſunt determinate ad vnum. ⁊ ſunt omēs ꝑtinētes ad ꝑtem vegetatiuā ⁊ ſenſitiuā. ⁊ omēs que nō ſunt nate obedire rōni. Ille aūt que nō ſunt determinate ad vnū dicunt̄ rōnales. vt p eſſentiā vel p ꝑticipatōem. Ratōnale autē ſic diſtinguit̄: ex quo ſcd̄o ponenda eſt diſtinctō potētiaꝝ rationalium: qꝛ q̄dā ſunt rōnales p eſſentiā: quedā p ꝑticipationem. Dr̄ aūt rōnale per eēntiā ipe intellectus vel rō que idem ſunt. Sed rōnale p ꝑticipatiōem eſt appetitus q̄ diſtinguit̄ in appetitū intellectiuū q̄ dr̄ voluntas. que dr̄ rationalis p ꝑticipatōem qꝛ ſequit̄ rōem Quod em̄ rō iudicat eligēdum: hoc voluntas eligit ⁊ acceptat. Et ī appetitū ſēſitiuū. Dr̄ aūt appetitus ſenſitiuus rōnalis per ꝑticipatōꝫ quia eſt aptus natus regulari per ratōem: ⁊ quia appetit⁹:

ſenſitiuus diſtinguit̃ in iraſcibilē ꝛ ꝯcupiſcibilē. Jō etiam tā iraſcibil̃ ꝙ ꝯcupiſcibil̃ dñr rōnales ꝑ ꝑticipatōem

Tñ notādum eſt ꝙ doctores volūtatem aliqñ vocāt rōnalem ꝑ eēntiā. aliqñ ꝑ ꝑticipatōem. inꝙtū tñ non eſt ꝯrietas. quia hoc eſt reſpectu diuerſoꝝ. Dr̃ em̃ volūtas rōnalis per eēntiā inꝙtū compat̃ ad appetitū ſēſitiuū. nō ꝙ ipa ſit rō eſſentialr̃. ſed quia eſt in ꝑte intellectiua ꝛ rōnali: hoc nō eſt appetitus ſenſitiuus ſed eſt in parte ſenſitiua. Dr̃ autez volūtas rōnalis per ꝑticipatōem in cōparatōe ad intellc̄m vel rōem: qꝛ. ſ. nō eſt eēntialr̃ rō ſꝫ ꝑticipat aliq̄d cum rōne. ſcꝫ ꝑtem ſupiorem aīme ꝙtum ad ſubiectū. Jtē etiā qꝛ ſeq̄tur actū rōnis Ulterius notādum eſt ꝙ potētie ſenſitiue que dñr rōnales ꝑ ꝑticipatōnem dupl̃r pñt ꝯſiderari. Uno mō, put opant̃ inſtinctu nature: ꝛ ſic ordinant̃ ad vnum ſicut natura: ꝛ ſic ſunt determīate ad vnuꝫ: ꝛ iſto mō dñr naturales ꝛ nō rōnales ꝑ ꝑticipatōem. nec ſic ſunt i eis aliq̄ habitus. Alio mō pñt ꝯſiderari ſm qđ opant̃ ex imperio rōnis. ꝛ ei ſubijciunt̃. ꝛ ſic pñt ad diuerſa ordinari ꝛ non ſunt determinate ad vnū. ꝛ ſic dñr rōnales ꝑ ꝑticipatiōem: et ponunt̃ ſic habituſ in iſtis potētijs.

Qūo intell̃r ꝙ potētie naturales ſunt determinate ad vnū, ꝛ potētie rōnales valēt ad oppoſita Ca. XI

Unc videdū eſt ſecūdo qūo habet illud intelligi ꝙ potētie naturales ſunt detmīate ad vnū ꝛ potētie rōnales valēt ad oppoſitū. Et dicēdū ꝙ potētie naturales dñr determinate ad vnū inꝙtū naturales ſunt. qꝛ nō hñt facultatem ex ſe ad oppoſitū. ſicut potētia calidi nō pōt ad oppoſitū per ſe. ſ. ꝙ frigefaciat nec ad oppoſitū ꝙ nō calefaciat ceſſante impedimēto. ꝛ ideo eſt ad vnū detminata. Sil̃r potētia grauis ad motū ſic eſt determinata ꝙ non pōt ad oppoſitū ꝯtrarie

ſcʒ vt moueatᷣ ſurſũ: nec põt ad oppoſitũ ɔ̄dictorie vt nõ moueatᷣ deorſum ceſſante impedimẽto Potẽtie aũt rõnales maxime intellectus ⁊ volũtas: que mõ p̄dicto dñr rõnales p eſſentiã nõ ſunt ſic determiate ad vnũ ꝗn poſſint in oppoſitũ. In his dumtaxat quoꝝ alteꝝ nõ ineſſet a natura Põt ergo intellectus ad oppoſitũ ꝗ̄tum ad exercitiũ actuſ: quia intellectus põt ɔſiderare vel nõ ɔſiderare: lapis aũt nõ p̄t nõ deſcẽdere ceſſante impedimẽto Poteſt etiã itellectus i oppoſitũ ꝗ̄tum ad determinatõem actus. quia põt cõſiderare de albedine vel de nigredine. lapis aũt nõ põt moueri ſurſum. dextrorſum. ſiniſtrorſum: ſed ſolũ deorſum. Et ita potẽtia rõnalis valet ad oppoſitum ⁊ ɔ̄dictorie: qꝛ põt agere ⁊ nõ agere ⁊ ɔ̄rie ⁊ in ɔ̄ria. ſed nõ poteſt in ɔ̄dictoria. ꝗa ſi intelligit ens non põt intelligere nõ ens. nec põt intelligere falſum: quod ſm Aug. nõ eſt intelligibile: ꝗ̄uis poſſʒ intelligere veꝝ. Poteſt aũt in oppoſita ɔ̄ria. qꝛ põt intelligere albedinem ⁊ nigredinem ⁊ ɔ̄rie. quia p phum in fine perihermenias: ſi oppoſitões ɔ̄riorum non ſunt ɔ̄rie. tamẽ ɔ̄dictorioꝝ ſunt ɔ̄rie. Potẽtie autem rõnales p pticipatõꝫ poſſunt qͥdem in oppoſita non ſimplr̄ ⁊ ex natura ſua: imo ſic ſunt determinate ad vnum vt prius dictum eſt. Sed poſſunt in oppoſita inquãtum participãt ratõeʒ ſm quod mouentur a ratõne vt ſibi obediũt. Utꝝ autem potentie ratiõales ſint actiue realiter vel mere paſſiue. vel actiue ⁊ paſſiue ſimul. vel actiue grãmaticaliter ſolum ⁊ paſſiue realiter: infra dicetᷣ vbi agetur de p̄dicamẽto actõis: non tam̃ exp̄ſſe vel ad plus me determino. Que aũt reſtãt dicẽda d̄ potentijs anime: patebũt infra cum agetᷣ d̄ ſecunda ſpecie qualitatis.

Quot modis dr̄ potẽtia paſſiua: ⁊ q̇d eſt potentia naturalis ⁊ obedientialis. Caplm̄. XII.

Ecūdo videdū eſt de potētia paſſiua. ⁊ primo ponēda eſt diſtinctō d̄ potencia naturali ⁊ obediētiali. Scd̄o dicēdū ē q̄d ē educi de potētia vtraq₃ vel induci formā in vtrāq₃ potentiam

Quātū ad primū dicēdū eſt ꝙ duplex eſt potētia paſſiua: q̄dā naturalꝭ. quedā obediētialꝭ. Potētia aūt naturalis dr̄ que pōt reduci ꝑ agēs naturale in actū: ⁊ hec ē duplex. quia eſt q̄dā potētia paſſiua reſpectu ſui accidētis. ſ. reſpectu actus accidentalis. ⁊ ſic in quolibet ſubiecto eſt potentia paſſiua reſpectu ſui accidētꝫ: q₂ accidēs cauſat̄ a cā naturali vel agēte naturali: ⁊ ſic cignus eſt in potentia reſpectu albedinis. Alia eſt potētia paſſiua naturalꝭ reſpectu act⁹ ſubſtātialis: ⁊ talꝭ paſſiua ponit̄ in materia prima reſpcu forme ſubalis Potētia aūt obediētialis eſt duplex. Primo em̄ ip̄e res nate ſunt obedire actōni diuīe in fieri q̄cq̄d eſt factibile de eis ꝑ dinam virtutē: ⁊ iō talꝭ potētia paſſiua dr̄ obediētialꝭ. quia reducit̄ ad actū ꝑ agens nō naturale: ſꝫ per agens ſupnaturale qd̄ eſt deus: cui in his que ſunt ſupnaturā res naturales nate ſunt obedire. Scd̄o etiā ip̄e res nate ſunt obedire artifici. ⁊ ſi nō ſic vt diuīe actōi: tamē aliquo mō vt fiat de eis ꝑ artē ꝙ artifex ſm̄ rōem rectā ⁊ regulam artis intēdit: ⁊ ideo etiā talis potētia paſſiua que per agēs artificiale inducit̄ in actū reſpectu reꝝ naturaliū pōt dici obediētialis: ⁊ ſic in trunco eſt duplex potētia paſſiua Una obediētialis reſpectu dei. vt ſubito ex eo fiat vitulus Alia etiā obediētialis reſpectu artificis. vt ꝑ artē ex eo fiat lectus Eſt vlterius itelligēdū ꝙ potētia paſſiua alio mō diſtinguit̄ aliter Eſt em̄ q̄dam potētia paſſiua cōiuncta actui. ⁊ ſic materia corꝑis humani eſt potētia cōiuncta actui q̄ꝫdiu aīa eſt in corꝑe: ⁊ corp⁹ eſt i potētia paſſiua accidētali ꝯiūcta actui cū ē actu albedo i eo. Alia eſt potētia remota ab actu aliq̄n maiori diſtantia aliq̄n minori vt embrio eſt in potētia remota ab actu aīme rōnalis q̄ꝫdiu ma/

net ſub forma vegetatiua vl' ſenſitiua tm̄: ꝛ paries ad albe/
dinem anteq̄ꝫ dealbet.

Quid eſt educi vel induci reſpectu potētie paſſiue: et q̄ forme educant̄ de potētia naturali: ꝛ q̄ de potētia obediē tiali. ꝛ qbꝫ ꝯuenit induci vel educi. Caplm̄. XIII

q Uia vero de potentia paſſiua forme educūt̄ vl' in eā inducūt̄. iuxta hoc facil'r pꝫ patere ſcd̄m ſcꝫ q̄d eſt educi formā de potentia mãtie: ꝛ que dn̄r educi vel induci. Educi eniꝫ formā de potētia materie: nihil aliud eſt q̄ꝫ formā dependere ſm̄ eſſe ꝛ fieri ab ip̄a materia. Induci aūt formā in potē tiam mãtie nihil aliud eſt q̄ꝫ formā depēdere ab ip̄a mate ria ſm̄ fieri: lꝫ nō depēdeat ſm̄ eſſe. Ex quo pꝫ q̄ oēs for/ me naturales infra aiam rōnalē depēdent ab ip̄a materia ſm̄ ſuū eſſe ꝛ ſm̄ ſuum fieri: quia nec extra materiā eē pn̄t nec extra materiā fiūt loq̄ndo large de fieri. Idcirco oēs for me ſubales infra aiam rōnalē dn̄r educi d̄ potētia materie naturali ꝛ nō induci. Sil'r quia omēs forme accidentales depēdent q̄ꝫtum ad eſſe ꝛ fieri a potētia ip̄iuſ ſubiecti: loq̄n do de formis accidentalibꝫ naturalibꝫ omnes dn̄r educi de potētia naturali ip̄ius ſubiecti. Primo modo q̄ntū ad for/ mas ſubſtātiales naturales educit̄ forma ignis de mãtia ligni. Scd̄o quātum ad formas accidētales educit̄ lux de potētia aeris. Quia aūt aīma rōnalis nō dependet ſm̄ eē ſuū a materia: licet ꝯmuni curſu dependeat ſm̄ fieri: q̄r ex/ tra corpus nō creat̄: ideo dr̄ aīma rōnalis induci ꝛ nō edu ci. Quia vero gr̄a ꝛ alie ꝟtutes infuſe nō ſunt per potētiaꝫ agentis naturalis: ſed per illius potentiā cui nata ſunt oīa obedire. Idcirco gr̄a ꝛ virtutes infuſe non dn̄r educi d̄ po/ tentia naturali: ſed ſolum de potentia obediētiali: ſꝫ reſpc̄u potētie naturalis pn̄t dici induci. Quia vero dependēt ſm̄ eſſe ꝛ fieri a materia ꝛ ſubiecto: id eſt ab aīa. Idcirco r̄ſpe/ ctu obedientialis potentie nullo modo dicunt̄ induci ſꝫ ſo/

lum educi. Et ſimilr eſt de formis artificialiũ. qz tales for/me dñr educi de potẽtia obediẽtiali: ſed reſpectu potẽtie na-turalis dñr induci. Et ſic patz qd eſt educi de potẽtia ma/terie z induci. z qd eſt educi de potẽtia naturali z obedien-tiali. z qb9 tam hoc q̃z illud ꝯueniat

De ſecũdo trãſcendente quod eſt res: quib9 z quo conue-nit diuerſis Caplm. XIIII

Dicto de primo trãſcẽdente quod eſt ens. nũc agẽdũ eſt de ſcdo qd eſt res: de quo hui expeditõe nõ dico niſi vnũ. ſ. quo res dr du plr ſm qd diuerſimode de diuerſ dr. Dr enim res ſm grãmaticos a ratus. ta. tũ. z qz ratũ eſt idem qd fir/mum. ideo res dr de entib9 q̃ hñt firmam entitatẽ. q̃ ſũt en-tia realia ſic lapis. Alio modo dr res a reor reris. z qz reor hoc verbũ importat actum intellectus z rõnis. ideo etiam res dr de entib9 que nõ hñt firmum eſſe reale. ſz ſolũ habẽt eſſe rõnis ſicut ſcde intẽtões. Et ſic pz q res qd eſt tranſcen-dens dr de entib9 realib9 put dr a ratus. ta. tũ. z de entibus rõnis put dr a reor reris

De vno quod eſt principiũ numeri quo cũ ente ꝯuerti-tur z quo differt Caplm. XV

Quoniã cõmunis eſt diſtinctio q vnum eſt duplex. ſ. q eſt principiũ nũeri. z q cõ/uertit cũ ente. Ideo dicẽdũ eſt de pmo quo dif-ferũt Circa qd ſciẽdũ eſt q forma dat eẽ rei: et dãdo ſibi eẽ dat etiã ſibi eſſe indiuiſum. Et qz forma ẽ v/na dat etiã ſibi eẽ diſtinctũ ab alio: ita q hec tria ſunt a for/ma ſubali p ordinem. ſ. eſſe z eẽ indiuiſum in ſe z eẽ diſtin/ctum ab alio Ex iſtis eñ ſequit quartum. Qd eñ in/diuiſum eſt in ſe z ab alijs diſtinctũ: ſeqtur q habeat eẽ de/terminatum: ita q termineẽ ſm terminos eẽntie. Et qñ for

ma ſubſtātialis eſt forma materialis ſicut ſunt oēs corpo/
ree forme. tal' dat eſſe determinatū: nō ſolum ſm terminos
eēntie ſed etiā ſm terminos quātitatis. ⁊ ſm diuerſitatem
formarū ſequit̃ etiā diuerſitas in termīs q̄ntitatis. Uidē⁹
em̄ ⁊ tradūt phi q forma terre adueniēs pugillo ma̅rie vt
imaginari valemus extēdit eam ſm ſimpluz. Adueniens
aūt eidem pugillo forma aque extēdit eā in decuplum: for/
ma aūt aeris eidem pugillo adueniēs extēdit ſm cētupluz
forma autem ignis ſm milleſimū. quia quelibet req̄rit ra/
riorem materiā. Et idcirco diuerſis termis quātitatis que
libet forma terminat eam. ⁊ hoc ꝓprium eſt forme materia
li: quia forma ſpūalis ſolum terminat̃ ſm terminos eēntie
et nō ſm terminos quātitatis. Ergo ſm q forma dat eē rei
terminatum ſm terminos eſſentie: dat ei eē vnum quod eſt
vnū de trāſcēdentib⁹. ſm autem q dat ei eē terminatum ꝑ
terminos quātitatis. dat ei eē vnum qđ eſt principiū nūeri
Ex quo patet q omīs res a forma hꝫ q ſit aliq̄d vnūz
quod q̄dem vnum importat ſui indiuiſionē. Et iſtud vnū
eſt duplex. Quia eſt vnum ſm terminatōem eſſentie: et il/
lud conuertitur cum ente. Aliud eſt vnū ſm terminatōeꝫ
quātitatis. Et quia eadē quātitate termiatum dr̄ ꝯtinuuꝫ
ideo tale vnum dicit indiuiſionē in ꝯtinuo et quia diuiſio
cōtinui cauſat numerum: ideo tale vnū dr̄ principium nu/
meri Ex quo facil'r patet differentia inter iſta: que ē du/
plex. Prima eſt q vnū qđ cum ente ꝯuertit̃ inuenit̃ in omī
genere: ſed vnum qđ eſt principiū numeri nō niſi in genere
quātitatis inuenit̃. numerus em̄ cauſat̃ ex diuiſione cōtinui
quod eſt in genere quātitatis. Secūda eſt quia vnuꝫ quod
cum ente cōuertit̃ importat abſolutam indiuiſionem: ſꝫ v/
num quod eſt principium numeri importat vt videtur idē
uiſionem quātitatis

Quare indiuiſio in gn̄e quātitatis facit ſpāle vnum.
⁊ cū noīe ſpāli ⁊ nō in aliīs gn̄ib⁹ Cap. XVI

b Oc ſuppoſito oritur dubitatio ſi-
cut eñ in gñe q̄ntitatis eſt aliqđ ens qđ ē indi-
uiſum: ita in gñe ſubē ꝛ qualitatis ꝛ in omnibꝰ
alijs gñibus. Vñ ergo eſt ꝙ ens indiuiſum in
gñe quātitatis ꝯtinue faciat ſpāle vnum ſub vno quod cū
ente ꝯuertiť ꝛ ſpeciale nomē habeat: ſic vt dicať principiū
numeri: ꝛ nō illud ens indiuiſum: ꝛ illa indiuiſio que eſt in
alijs gñibꝰ Ad hoc dicēdum eſt ꝙ indiuiſio que eſt in q̄-
libet gñe facit ſpāle vnum ſub vno qđ cum ente ꝯuertiť: ſed
nō ſortiť ſpāle nomē ſm ꝯmunem vſum loq̄ndi niſi ſolum
vnum in quātitate. Huius aūt rō eſt. quia ois vnitas op-
poniť mľtitudini: ꝛ iō in omi gñe in quo inueniť vltra alia
gña ſpālis rō multitudinis: rōnabile eſt ꝙ inueniať ſpecial'
rō vnitatis: ſed in gñe quātitatis inueniť rō ſpālis multitu
dinis. ergo vltra alia gña inueniť ſpālis ratō vnitatꝭ. Pro-
batō minoris: qꝛ in alijs gñibꝰ excluſa quātitate omis mul
titudo eſſet differētium ſm ſpēm. ꝛ nulla ſm numeꝝ ſolum
ꝛ hec eſſꝫ formal'r loquēdo ſm cauſas naturales quicquid
eſſꝫ ſm diuinam potētiam. In quātitate aūt ꝛ in materialibꝰ
ratōne quantitatis eſt multitudo differētium ſm numerū
ſolum. vt pꝫ in multitudine hominū ꝛ hmōi. ꝓpter quod v-
num eſt in quātitate. qꝛ multitudo ei opponiť que inuēitur
ſm p̄dictam rōnem ſpālem: habet ſpāle nomē ꝛ vocať vnū
quod eſt principium numeri.

Quō in omī ente ꝯtingit eſſe vnū qđ eſt p̄ncipiū nūe-
ri ꝛ quō nō Capľm XVII

q Uia vero vnuꝫ cōmune eſt vt pōt
patere ex dictis. qꝛ vnū qđ eſt principiū nūeri ē
ſolū in gñe q̄ntitatis. Nos aūt nūeramus alia
que nō ꝑtinēt aliquo mō ad genus quātitatis
et dicimꝰ ibi vnū ꝛ duo: ſicˉ in deo ponimꝰ vnā eſſentiam et
tres perſonas. ꝛ angelos etiam numeramꝰ ꝛ poſſumꝰ etiā
dicere vnam albedinem ꝛ duas ꝛc. ideo ad videnduꝫ quō

hoc poteſt eſſe dico. ꝗuis ſit cōmune dictū ꝙ vnū dictū de
alijs que nō ſunt de genere ꝗtitatis. nō eſt vnū qḋ eſt ꝓrin
cipiū numeri. Ego tñ dico ꝙ omī vni vbicunqꝫ inueniat̄ ſi/
ue ſit tranſcendens ſiue quodcunqꝫ. ꝯuenit ꝙ ſit principiū
numeri. ⁊ illi vni ⁊ omīi cōuenit ratio menſure diuerſa ta/
men rōne. Ubi intelligendū eſt ꝙ eſſe principium numeri
poteſt eſſe dupliciter. Uno° vt ſit principiuꝫ numeri a quo
numerus inchoat̄. ⁊ hoc ṗncipiū numeri omī vni cōuenit
tam vni ꝙ cū ente conuertit̄ ꝗ̄ vni ꝙ eſt principiū numeri
in genere ꝗ̄titatis. ⁊ ſic cōuenit omī enti. Unde iſto modo
poſſum dicere. deus eſt vnus. pater ⁊ filiꝰ ſunt duo. Et iſto
modo pñt numerari angeli ⁊ due albedines ⁊ duo puncta
⁊ ſic omī vni cōuenit ꝙ ſit principiū numeri ſcꝫ vt a quo nu
merus inchoat̄. Alio° dicit̄ aliquid eē principiū numeri. qꝛ
eſt ṗncipiū a q̊ numerꝰ efficit̄. ſicut lignuꝫ qñ diuidit̄. qꝛ ex
eo fiūt duo ligna. Sic aūt eſſe ṗncipiū numeri ꝯuenit ſoli
ꝗtitati ꝯtinue q̄ ꝑ ſui diuiſionē eſt ṗncipiū ꝗtitatꝭ diſcre
te. Et ꝑ ꝯſequens vnū ꝙ fundat̄ in continuo eſt ṗncipiuꝫ
numeri q̊ diſcrete ꝗ̄titates numerant̄. ⁊ ſic nō eſt vnuꝫ in
deo nec in angelis nec in alijs a gn̄e ꝗ̄titatis, nec pūcto hoc
modo ꝯuenit eſſe vnū. Et ꝑ ꝯñs nec tali numero inde cau/
ſato. ita vt nec deꝰ nec angeli nec alia a gn̄e ꝗ̄titatis nume
rari pñt. Cuilibet ḡ vni ꝯuenit rō menſure. qꝛ oīs numerꝰ
eſt ml̄titudo mēſurata ꝑ vnū. vt dicit Dyoniſiꝰ vlti. ca° de
diuinis noibꝫ. ꝙ nō ē ml̄titudo nō ꝑticipās vno. ſil̄r etiam
cuilibet vni cōuenit ꝙ ſit principiū numeri. ſꝫ alio ⁊ alio°
vtꝫ ex dictis. qꝛ mltitudinē q̄ nō eſt cauſata ex diuiſione cō
tinui. mēſurat vnū ꝙ cū ente ꝯuertit̄ qḋ ē principiū nume
ri a q̊ numerꝰ inchoat̄ ſolū. Multitudinē aūt q̄ eſt cauſa/
ta ex diuiſiōe ꝯtinui mēſurat vnum ꝙ eſt ṗncipiuꝫ numeri
⁊ a quo numerꝰ efficit̄. ⁊ a q̊ numerꝰ cauſat̄.

Quid addit vnū qḋ eſt principiū numeri ſuꝑ cōtinuū
in quo fundat̄. ⁊ quid ſuꝑ vnū qḋ cū ente cōuertit̄. ⁊ quid
continuū ſuꝑ illud vnum. et quid vnum quod cum ente

conuertit ſuper ens. Capitulum XVIII

Ex his oſtendo quarto quomodo ſe habet vnū q̄ eſt principiuȝ numeri ad continuū. Et dicendū q̄ vnū q̄ eſt principiū numeri ſup cōtinuū qḋ eſt vnū addit eſſe ptē aliquotam totius diſcreti. Nam eſſe continuū abſolute acceptuȝ nō importat eſſe partē aliquotam alicuius diſcreti. ſȝ ſoluȝ importat habere plures ptes indiuiſas ab inuicem. vnuȝ aūt importat eſſe partē aliquotam totius diſcreti vl' alicuius multitudinis. Qḋ ptȝ. q: ad queſtionē factā p quotaȝ ꝯuenienter reſpondet p aliquotū. Cū em̄ querit quot ſunt ſpecies. vtputa hoīes. cōuenient reſpōdet vnus vel duo vl' tres. ⁊ cōſtat q̄ ibi eſt reſpōſio de vno qḋ eſt principium numeri. Ergo vnū qḋ eſt principiū numeri ſup continuū addit eſſe ptē aliquotaȝ alicuiꝰ diſcrete multitudinis. cuȝ nō dicat totā multitudinē vel totuȝ diſcretū. Quia ꝟo feci mentionē de parte aliquota vt videat quid eſt pars aliquota. Sciendū q̄ numerus habet quaſdā ptes aliquotas q̄ſdam nō aliquotas. Partes aliquote dicunt que aliquotiens p ſe ſumpte reddūt ſuū totū. ⁊ ſic duo ⁊ tria ſunt ptes aliquote ſenarij. q: duo ter ſumpta faciunt ſenariuȝ. ⁊ tria bis ſumpta faciūt ſenariū. Quatuor aūt ⁊ q̄nq; ſunt ptes nō aliquote. q: aliquotiens ſumpte nūq; faciūt ſenarium Semel em̄ ſumpte nō reddūt ſenariū. Bis aūt ſūpte reddunt vltra. vt bis quatuor faciūt octo. bis quinq; decem.

Ulterius aūt oſtendit ex dictis quid addat vnū qḋ eſt principiū numeri ſup vnū qḋ ꝯuertit cū ente. q: h addit in q̄ differt ab eo. Hoc aūt eſt. q: vnū qḋ ꝯuertit cū ente dicit abſolutā diuiſionē. in q̄cunq; entitate. Sed vnū qḋ eſt pn̄cipiū numeri. dicit indiuiſionē in determinato gn̄e. ſcȝ in genere q̄titatis ꝯtinue. Secūdo differūt in hoc. q: vnū qḋ cū ente ꝯuertit. videt importare abſolutā indiuiſionē. vnū ꝟo qḋ eſt pn̄cipiū numeri. importat eſſe partem aliquotaȝ

alicuius totius diſcreti vt dictum eſt. Continuū ꝟo qđ eſt vnū vnitate q̄ eſt principiū numeri a q̊ numer⁹ efficit̄. addit idē ꝙ vnū qđ eſt principiū numeri ſuꝑ vnū qđ cū ente cōuertit̄. ⁊ vltra hoc videt̄ differre. Qꜫ rō vni⁹ ꝙ cū ente ꝯuertit̄ eſt priuatiua. qꜫ dicit indiuiſionē. Ratio aūt ꝯtinui videt̄ eſſe poſitiua. Unū aūt qđ eſt tranſcendēs nō addit aliquid reale ſuꝑ ens. ſed ſolū addit negatōnē diuiſionis. Nihil em̄ aliud eſt vnū qđ eſt tranſcēdens q̄ꜫ ens indiuiſum. Ex quo pꜫ ꝙ tale vnū cū ente ꝯuertit̄. ſcđm nō Nam om̄e ens aut eſt ſimplex aut eſt compoſitū. Qđ aūt eſt ſimplex eſt indiuiſum actu ⁊ potentia. Qđ aūt eſt cōpoſitū nō habet eſſe q̄ꜫdiu ꝑtes ei⁹ diuiſe ſunt. Sed poſtq̄ꜫ ſunt vnite ⁊ compoſite ꝯſtituūt ipm̄. vnde eſſe cuiuſlibet rei ꝯſiſtit i ſui indiuiſione. Et inde ē ꝙ vnūqđq̄ꜫ ſicut cuſtodit ſuū eē ita cuſtodit ſuā vnitatē. Numer⁹ aūt ſuꝑ vnitatē nihil addit niſi illud ꝙ addit totū integrale ſuꝑ ſuas ꝑtes. Totū aūt diſcretū. ſuꝑ totū ꝯtinuū addit. ſcꜫ habere ꝑtes actu diuiſas. ⁊ per hoc realiter differt ab eo.

Quot modis dicunt̄ aliqua eſſe vnum. ⁊ quot modis dicitur vnum. Capitulū XIX

q Uinto nunc videndum eſt qđ modis dicunt̄ aliqua eſſe vnū. Et dicendū ꝙ cum vt p̄dictū eſt vnū nihil aliud eſt q̄ꜫ ens indiuiſū. q̊t modis ꝯtigit aliq̇d eſſe indiuiſū. tot modis đꜫ vnū eſſe. Indiuiſū aūt aliq̇d dicit̄ dupliciter. ꝑ accidens vt ſortes eſt albꜫ. qꜫ albedo ineſt ſorti. Et ſic iſto modo dicunt̄ aliq̄ eē vnū ꝑ accidēs ſiue ſit vnū ꝑ inherentiaꜫ vt in exēplo dicto. ſiue ꝑ colligationē. vt in onere lignoꝝ. ſiue ꝑ coadunatōeꜫ ⁊ ꝯgregatōeꜫ. vt in aceruo lapidū vł tritici ⁊ hmōi. Alio⁰ dicit̄ aliquid indiuiſuꜫ ⁊ ꝑ ꝯn̄s vnū ꝑ ſe Hoc aūt eſt dupliciter. vno⁰ aliqua ſunt indiuiſa ſimpliciter per ſe. alio modo reſpectu alterius. Si reſpectu alterius hoc eſt vel reſpectu alicuius ſpeciei. ⁊ ſic dicunt̄, omnia

eſſe vnum ſpecie que ſub vna ſpecie continent̄. vel reſpectu
alicui⁹ generis. ꝛ ſic dicunt̄ vnū genere q̄cunq; ſub vno ge
nere cōtinent̄. vel reſpectu alicui⁹ analogi ꝛ ſic dicunt̄ vnū
ꝓportione vel analoga quecunq; ſub analogo continentur
Dicunt̄ aūt ꝑ ſe vnū eſſe abſolute ꝛ ſimpliciter quecunq;
ſunt vnū numero. vt ſortes eſt vnū numero. Sed in iſtis ē
differentia duplex. Quia quedam horum ſunt vnum que
ſunt indiuiſa in actu. ꝛ vnū in actu diuiſibilia tamē ꝛ ꝑ cō
ſequēs plura in potētia Et ſic tripliciter Vel diuiſiōe q̄nti
tatis ſicut qđ eſt vnū ꝛ indiuiſum ꝯtinuitate vt linea. vel
diuiſione eſſentiali ſicut qđ eſt vnū ꝛ indiuiſum ꝑ compoſi
tionē forme ꝛ materie vt lapis vel homo. vel ei⁹ qđ eſt ex q̊
eſt ꝛ quod eſt vt angelus. vel ſm̄ vtrunq; ſicut qđ eſt vnuꝫ
ꝑ compoſitionē materie ꝛ forme ꝛ vnum continuitate. ꝛ ſic
ſunt vnū omia corpa naturalia. Qđ aūt aliqua horuꝫ nō
ſint diuiſibilia vel nō diuidant̄ actu. eſt ex aliquo in eis p̄-
ter naturam compoſitionis vel diuiſibilitatis. ſicut ſūt cor-
pora celeſtia. ꝛ q̄uis nō ſunt diuiſibilia actu. ſunt tamē di
uiſibilia ſm̄ intellectū. Quedā ſūt quoꝝ quodlibet eſt in-
diuiſibile actu ꝛ potentia ꝛ hoc eſt tripl'r. Eſt em̄ aliquid
indiuiſibile ꝙ eſt vnū indiuiſibilitate. ꝙ habet aliquid in
ſui ratione preter rationē indiuiſibilitatis vt punctū ꝙ p̄-
ter indiuiſionē importat ſitum. Aliquid ṽo eſt vnū indiui
ſibilitate indiuiſibile actu ꝛ potentia quod nihil aliud im
portat ſed eſt ipſa ſua indiuiſibilitas. vt vnitas que eſt p̄n-
cipiū numeri ꝛ tamē inheret alicui ꝙ non eſt ipſa vnitas
ſicut ſubiecto ſuo. Eſt aūt aliquod vnū indiuiſibile actu ꝛ
potentia qđ in ſui rōne non includit aliquid preter rationē
indiuiſibilitatis nec alicui alteri eſt inherens. ꝛ talis vni-
tas ꝛ tale vnū eſt deus qui eſt cauſa ꝛ principiū omnis al-
terius vnitatis. Ad iſtos aūt modos vnitatis reducuntur
omnes alij qui poſſent inueniri vel per ſe vel per accidens
quia cum vnum opponat̄ multitudini. totiens dicitur mł-
titudo oppoſita quotiens vnum.

Quibus gradatim cōuenit maxime eſſe vnum. ⁊ inter om̄ia entia deus eſt maxime vnus. Capit. XX

Exto ex p̄dictis pōt patere quo modo ⁊ quibꝫ ꝯuenit maxime eſſe vnum inter oīa quibꝫ vnū cōuenit. Magis em̄ ſunt vnuȝ que ſūt vnū p̄ ſe q̄ꝫ que ſunt vnū p̄ accidens. Et inter illa que ſūt vnū p̄ ſe. illa que ſunt vnū p̄ ſe ſimpliciter ⁊ abſolute. magis ſunt vnū q̄ꝫ que ſunt vnū reſpectu alteri⁹ Magis aūt ſunt vnū que ſunt vnū in ſpecie vt ſortes et plato. q̄ꝫ que ſunt vnū genere. vt homo ⁊ leo. Et illa magꝭ ſt̄ vnū q̄ ſt̄ vnū genere q̄ꝫ q̄ ſūt vnū analogo vt ſortes albedo ſūt vnū in ente. Int̄ illa ꝟo q̄ ſūt vnū in numero illud eſt maxime vnū q̄ eſt vnū diuiſibile in potētia diuiſione ſola q̄ꝫtitatis vt linea. q̄ꝫ qđ eſt vnū diuiſibile diuiſione eſſentiali vt homo. ⁊ iſta duo magis ſūt vnū q̄ꝫ illud q̄ eſt vnū diuiſibile in potētia diuiſione q̄ꝫtitatis ⁊ eſſentiali vt quodlibet corpus. Inter illa ꝟo q̄ ſūt p̄ ſe vnū abſolute q̄ ſūt indiuiſibilia actu ⁊ potētia. magis ſūt vnū q̄ꝫ illa que ſūt indiuiſibilia in potētia. Et inter hec plus eſt vnuȝ vnitas q̄ꝫ punctus. ⁊ deus pluſq̄ꝫ vnitas vel punctus. In deo em̄ nulla ē p̄tiū cōpoſitio. nl̄la diuiſiōis ꝯtinuitas. nulla accidentiū varietas nulli inherēs. Qua ꝓpter ſūme vn⁹ eſt. q̄nimo menſura principiū ⁊ cauſa oīs vnitatis. Illud em̄ qđ eſt maximū in quolibet genere. eſt p̄ncipiū in eo vt dicit̄. ij. Methaph̄. ⁊ ideo etiā dicit̄ q̄ illud qđ eſt ſimpliciſſimū eſt mēſura in quolibet genere vt đr in x°.

Quō ꝯuenit alicui rei eſſe vnū ⁊ ml̄ta. Ca. XXI

Eptimo nūc dicendū eſt quō conuenit alicui rei q̄ ſit vnum ⁊ ml̄ta. Ubi notandū q̄ nihil ꝓhibet illud qđ eſt vno° diuiſuȝ eſſe alio° indiuiſuȝ. ſic̄ q̄ eſt diuiſuȝ numero vt ſortes ⁊ plato. eſſe indiuiſum ꝭm ſpeciē. Sortes em̄ ⁊ plato ꝭm Porph̄m ſunt vnū ſpecie. Participatōne em̄ ſpecieꝭ

plures homines ſunt vnus homo. Et ſic ſilr cū vnū nō dicat niſi ens indiuiſuȝ. cōtingit aliquid vno° eſſe vnū ⁊ alio modo eſſe multa. Contingit ḡ qđ aliquid eſt vnū ſimpliciter ⁊ multa ꝑm quid. ſicut indiuiſum ſimpliciter ⁊ diuiſuȝ ꝑm quid. ꝙ contingit duobꝰ modis. Primo qñ eſt aliquid indiuiſum ꝑm eſſentiā licet ſit diuiſuȝ q̄ꝫtū ad ea que ſunt extra eſſentiā rei. ſicut ꝙ eſt vnū ſubiecto ⁊ multa ꝑm accidentia multa que in eo ſunt. vt ſortes ⁊ eius accidentia. ſic em̄ ſortes eſt vnū ſimpliciter ⁊ multa ꝑm quid. Secūdo h̄ contingit qñ aliquid eſt indiuiſum in actu ⁊ diuiſuȝ in potentia. Sic qđ eſt vnū toto ⁊ multa ꝑm ꝑtes in quas eſt diuiſibile. ſiue ꝑtes ille ſint eſſentiales ſicut materia ⁊ forma in compoſitis. ſiue ſint ꝑtes q̄ꝫtitatiue. vt in cōtinuis. Tale em̄ erit vnū ſimpliciter ⁊ multa ꝑm quid. Si aūt econuerſo aliq̄d ſit indiuiſū ꝑm quid ⁊ diuiſuȝ ſimpliciter. erit vnū ꝑm q̄d ⁊ mlta ſimplr. Hoc aūt ꝯtingit in oībus que ſunt plura diuiſa numero. ⁊ ſunt vnū ſpecie vel genere vel analogo. ⁊ q̄ ſunt plura diſtincta ⁊ ꝑm eſſentiā diuiſa. ⁊ ſūt indiſtincta ꝑm rationeȝ vel ꝑm principiū. vel ꝑm cauſam. oīa talia ſūt vnū ꝑm quid ⁊ multa ſimplr.

Quō ens diuidit̄ ꝑ vnū ⁊ multa. Capitulū. XXII.

q Uia vero ens diuidit̄ ꝑ vnum et multa. hec diuiſio eſt ꝑ vnū ſimpliciter ⁊ multa ꝑm quid. Nam ⁊ ipa multa nō continētur ſub ente niſi ꝑm ꝙ aliquo modo cōtinent̄ ſub vno. Scđm em̄ dionyſ. vlti. ca° de diuinis nominibꝰ. nō eſt multitudo nō participans vno. Que em̄ ſunt multa partibus ſunt vnum toto. ⁊ que ſūt multa accidentibꝰ ſunt vnū ſubiecto. ⁊ que multa numero ſunt vnū ſpecie. ⁊ que mlta ſpecie ſunt vnuȝ genere. ⁊ que ſunt multa proceſſibus ſunt vnū principio vel priuatione.

De quarto tranſcendente qđ eſt aliq̄d quō eſt tranſcendens ⁊ nō aliquis ⁊ quō differūt. Capi. XXIII

d Icendū nunc eſt de quarto tranſcendēte qd̄ ē aliq̄d. Dictū eſt ſupius ꝙ ſic vnū dicit ens in ſe indiuiſuȝ. ita aliq̄d dicit ens ab alio diuiſuȝ. vn̄ dicit aliq̄d q̄ſi aliud q̄d. Ubi intelligendū eſt ꝙ multū differūt aliq̄d ⁊ aliq̄s. Nā aliq̄s eſt adiectiuū gn̄is maſculini. aliq̄d aūt ſuſtantiuū vel adiectiuū ſubſtātiuatū in neutro gn̄e. Hec aūt eſt differētia inter hec. q2 maſculinū genus ponit circa ſuppoſitū ⁊ pſonam. vn̄ ſubiectū ponit ſuū ſignificatū vel ſuā ſignificatione circa ſubſtantiā. Neutrū aūt habet ſuā ſignificatōeȝ abſolutā. Ex q̊ ſignificat ꝙ nomē adiectiuū ſignificās alietatem ſignificat alietatē in ſuppoſito vel pſona. vt cum dico alius hō. Sed ſubſtantiuū vel adiectiuū in neutro gn̄e ſbſtantiuatū. importat alietatē in eſſentia ⁊ diuerſitatem. vt cū dico aliud. vn̄ in diuinis poſſuȝ dicere maſculine. Pater eſt alius a filio. q2 differūt pſonaliter. ſed nō poſſuȝ dicere. pater eſt aliud neutraliter. q2 ſignificaret ꝙ differrent ſubſtantialiter. hoc aūt eſt falſum. Ergo cuȝ aliquis importat quandā alietatē cum ſumit maſculine aliq̄s dicit q̄i alius quis. Hoc aūt totū ſignificat alietatē in ſuppoſito non in eſſentia. ⁊ ſic nō eſt vnū de tranſcēdētibus imo eſt ſignum pticulare. ⁊ ab aliquib⁹ vocat indiuiduū vagum. q2 nullū determinatū pticulare deſignat. ſed pticulare idetermina tum. Sortes aūt dicit indiuiduū ſignatū. ſed cuȝ dico aliquid ſignificat q̄ſi aliud q̄d. Aliud aūt neutri gn̄is importat alietatē in ſubſtantia. Et q2 ſubſtātia ⁊ eſſentia importat p h̄ ꝙ dico q̄d. vn̄ ⁊ eēntia rei q̄dditas vocat vt īfra patebit. Ideo aliq̄d ſubſtantiuū in neutro gn̄e eſt vnū de trāſcendētib⁹ importās diuerſitatē neutraliter ⁊ p ꝯn̄s alietatē in ſubſtātia. vn̄ aliq̄d vnū de tranſcēdētib⁹ reſpectu illi⁹ reſpectu cui⁹ dr̄ aliud qd̄ dr̄ aliq̄d nō q̄cunq̄ mō ſȝ alietate ſbali ⁊ eēntiali. Et ita ptȝ qd̄ aliq̄d dic̄ alietatē eēntialē et ſumit ſbſtātiue ⁊ ē trāſcēdēs ſȝ aliq̄s ſūit i maſcl̄ino ⁊ n̄ eſt

tranſcendens. Ex q̊ vlterius patet ꝙ cõuenienter poteſt dici in diuinis. pater eſt aliquis ꝛ filius eſt aliquis. ꝛ pater a filio eſt alius quis. quia hic impoꝛtatur ſola differentia perſonalis. Quãuis autem poſſet dici ꝙ pater eſt aliquid ꝛ filius eſt aliqd. nõ tamẽ poteſt dici ꝙ pater eſt aliquid a filio. i. aliud quid. ꝛ filius eſt aliquid. i. aliud q̇d a patre. q̇a vna eſt eſſentia vtriuſqꝫ ꝛ nõ differũt eſſentialr̃. Poteſt tameu dici ꝙ pater ꝛ filius ſũt aliquid ꝛ aliud quid a lapide ꝛ ſic de alijs a quibus differũt eſſentialiter.

De quinto tranſcendente ꝙ eſt verũ. ꝛ pꝛimo quod eſt quadruplex veritas qua aliqua dicunt̃ vera. ſcꝫ veritas q̄ deus eſt. veritas rerum naturaliũ. veritas intellectus. veritas pꝛopoſitionis. Capitulũ XXIIII

n Nunc dicendũ eſt de quinto trãſcẽdente ꝙ eſt verũ. Et qꝛ verũ a veritate dicitur ideo pꝛimo de veritate quadruplici videnduꝫ eſt. Unde ſciendũ ꝙ eſt quadruplex veritas Una que dicit̃ pꝛima veritas que deus eſt. Alia veritas creata que eſt cuiuſlibet rei create entitas. Alia veritas intellectus. Alia veritas oꝛonis. que ſic patere poſſunt. Cuꝫ eñ verum ꝛ ens conuertant̃. verũ nihil aliud addit ſupꝛa ens niſi oꝛdinem ad intellectuꝫ. Ipſa ergo diuina entitas vt conſiderat̃ ꝑut habet eſſe actu. dicit̃ ens. quia ſumit̃ ab actu eſſendi vt dictum eſt. Quia ꝟo ipſa diuina entitas intelligit̃ ab intellectu diuino. Ipſi aũt intellectui diuino: diuina entitas totaliter adequat̃. quia omni modo quo eſt intelligibilis eſt: ꝛ nullo modo aliter. Ideo ipſa diuina entitas vt comparat̃ ad actum eſſendi quo eſt dicit̃ ens. vt comparatur ad intellectum eam adequate appꝛehendentem in omnibus. qui eſt intellectus diuinus. dicit̃ vera. Et quia in diuinis concretum ꝛ abſtractuꝫ non differunt. ideo ſicut eſt vera entitas ita eſt veritas. vnde ſicut deus ẽ ſua entitas ita eſt ſua veritas ꝑ adequationem ſue entitatis

ad ſuū intellectū in affirmatiōe vt qđ eſt trinus ꝛ vnus. et negatiōe vt qđ nō eſt lapis. Idcirco ibi etiā verū eſt. ꝙ veritas eſt adequatio rei et intellect⁹. hec igiť veritas vocať prima veritas ſicut et pma entitas. Ideo xp̄s dixit Johis xiiij. Ego ſum via ꝛ ꝟitas ꝛ vita. Res aūt quelibꝫ vt cō ſiderať habēs eſſe actu diciť ens. et qꝛ habꝫ ſuam entitatē apprehēſibilē ab intellectu. ſicut reſpectu eſſe diciť ens. ita ad intellectū cōparata diciť vera. Res autē pōt habere duplicē ordinē ad intellectū. ſcꝫ per ſe ꝛ per accidēs. Per ſe autē habet ordinē illa res ad intellectuꝫ illū a quo ſm eſſe ſuū dependet. et a quo cognoſcibilis eſt. et iſto mō depēdet domus ab intellectu domificatoris. et generaliter om̄e artificiatū ab artifice. Alio mō habet res ordinē ad intellectū per accidēs. qꝛ ſcꝫ non dependet ab eo ſm ſuū eſſe. ſed ſolū q̄tum ad cognoſci. qꝛ accidit rei qđ cognoſcať. et ſic lapis depēdet ab humano intellectu. Judiciū aūt ſumiť de re ſm illud qđ ineſt ſibi ſm ſe ꝛ nō ſm illđ qđ ineſt ſibi ſm acci[illegible]ſ. Quia ergo res nō diciť vera niſi per ordinē ad intellectū vel practicū a quo dependet q̄tū ad eſſe et cognoſci. vel ſpeculatiuū a quo dependet quantū ad cognoſci ſolum. ſequiť ꝙ veritas que eſt in rebꝫ ſit magis veritas ſm qđ dependet ab intellectu practico ꝛ ſpeculatiuo q̄ ſm qđ dependet ſolū ab intellectu ſpeculatiuo. Quia ꝟo oēs res naturales cōparanť ad intellectū diuinuꝫ. ſic̄ res artificiales comparanť ad intellectū humanū. ſequiť ꝙ res naturales reſpiciūt intellectū duplicē. ſcꝫ diuinū tanq̄ illū a quo habent eſſe ꝛ cognoſci. et ſic res naturales dicunť vere ſm qđ aſſequunť formā ſiue ſimilitudinē que eſt in intellectu diuino ſm quā ꝓducunť. ꝛ ſic diciť lapis verus qui aſſequiť ꝓpriā lapidis naturā ſm p̄cōceptionē intellect⁹ diuini. Reſpiciūt etiam intellectū creatū ſpeculatiuū. ꝛ ſic ſecūdario dicunť vere qꝛ nate ſunt facere verā eſtimationē de ſe ꝛ intellectū ſibi cōformare et adequare ſicut ſunt q̄tū ad affirmationē. vel ſicuti nō ſunt q̄tū ad negationē. ꝛ ſic aurū di

citur verū qđ eſt aptum facere rectā eſtimationē in intelle
ctu quantū ad realem ⁊ veram naturā auri quam habet.
Et per oppoſitū auricalcū dicitur aurum falſum. Res
etiam artificiales dicūtur vere per cōparationē ad intelle
ctum practicū a quo dependēt quantū ad eſſe. inquātū aſ/
ſequūtur eſſe ſm formā preconceptā in intellectu artificis.
Res igitur artificiales cōparant̄ ad intellectuȝ practicū a
quo dependent ſicut res naturales ad intellectū diuinū a
quo dependēt q̄tū ad ſuū eſſe. Comparant̄ aūt ad intel
lectum ſpeculatiuū alterius a quo nō depēdēt niſi q̄tū ad
cognoſci ſicut depēdēt res naturales a noſtro intellectu ſpe
culatiuo. Et de tali rerum veritate que eſt rerū entitas ad
intellectū comparata vel ſpeculatiuū vel practicum. dicit
Aug⁹. li. ſoliloquioꝝ. Qđ verū eſt id quod eſt. Et in li. de
vera religione. Ueritas eſt ſumma ſimilitudo principij ſi/
ne vlla diſſimilitudine. Et Auicen. dicit ꝙ veritas vniuſ/
cuiuſqȝ rei eſt ꝓprietas ſui eſſe ꝙ ſtabilitū eſt ei. Ueritas
autē intellectus dicit̄: ſm qđ ipſe intellectus adequat̄ ipſi
rei per apprehēſionē ſuam ſm ea que apprehēdit de re ſibi
in om̄ib⁊ conformi. vel affirmādo ea que rei cōueniūt q̄tū
ad intellectū cōponentē ⁊ affirmatiuū. vel negando ea que
rei non cōueniūt quātū ad intellectū diuidentē ⁊ negatiuū
Et q꞉ cōformitas rei ad intellectū. et intellect⁹ ad rem per
ficitur in apprehēſione intellectus. idcirco ratio veritatis
primo cōſiſtit in intellectu. et ſecūdario ex hoc dicit̄ res ve/
ra. ⁊ ex hoc dicit Phus. vi. metaph. ꝙ bonū ⁊ malū ſunt in
rebus. verū autē ⁊ falſum ſunt in intellectu. Et ſic diffinit̄
veritas ab Auguſ. in li. de vera religione. Ueritas eſt qua
oſtēdit̄ id qđ eſt. Et Hylarius. Uerū eſt determinatiuū et
manifeſtatiuū eſſe. Et Iſaac in li. de diffinitiōib⁊. veritas
eſt adequatio rerū ⁊ intellect⁹. q꞉ ratio veritatiſ per prius in
uenit̄ in intellectu. Idcirco etiā per hoc incipit ꝓprie eſſe in
intellectu per quod habet aliq̄d ꝓpriū intellectus reſpectu
rei apprehēſe. Hoc aūt eſt iudiciū de re apprehēſa. hoc aūt

eſt ꝓprie intellectꝰ cōponētis ⁊ diuidētis. Et qꝛ veritas eſt in intellectu qñ de re affirmat᷑ per iudiciū intellectꝰ qđ eſt. vel negat᷑ qđ non eſt. inde eſt ꝙ veritas eſt ꝓprie in intellectu cōponēte ⁊ diuidēte in quo eſt perfecta adequatio rei et intellectus. Quia ỽo in prima operatione intellectꝰ eſt aliqua ꝯformitas ⁊ adequatio licet imperfecta. Idcirco etiā in prima operatiōe intellectꝰ ſecundario dicit᷑ verum ⁊ falſum. et eadem ratiōe in ſenſu quādo res ſenſibilis nata eſt adequari ſenſui ſm id quod eſt. Ex quo etiā per ſimilitudinē tractū eſt nomē veri ad hominē qui facit verā eſtimationē de ſe vel de alijs per ea que dicit vel facit. vnde de tali cōſueuit dici quod verus ſit. et per oppoſitū qđ ſit falſus. et hoc per quādā ſimilitudinē. Unde ⁊ circa hoc ponit Phs quādā virtutē. ij. ethico. quā vocat veritatē. Ex quo patet ꝙ verū per priꝰ dicit᷑ de ſecūda opatiōe intellectꝰ. in qua eſt cōpoſitio ⁊ diuiſio. et ibi ꝓprie ⁊ primario eſt veritas ⁊ falſitas. Secūdo autē tractū eſt ratiōe cuiuſdā cōformitatis et adequatōis. que aliqualis in alijs inuenit᷑ ad primā operationē intellectꝰ et ad operationē ſenſitiuā et vltra vſq; ad hominē ⁊ facta humana. ſm quod eſt natū facere verā eſtimationē per ea que dicunt᷑ vel fiūt. Quia ỽo voces ſunt ſigna intellectionū. idcirco ỽitas ponit᷑ in orōne ſic in ſigno. qꝛ eſt ſignū ⁊ ſignificatiuū ỽitatꝫ que eſt in intellectu cauſata a re. de qua dicit Phs in p̄dicamētis. Qđ ab eo qđ res eſt vel nō eſt dicit᷑ oratio vera vel falſa. p̄mo periermenias.

Quomodo ſe habent predicte quattuor veritates ad inuicem. Capitulum XXV

e X dictis patꝫ ꝙ diuina veritas ab aliquo nō depēdet ſꝫ om̄is alia ab ipſa depēdet et ipſa eſt mēſura om̄is alterius ỽitatis. ⁊ a nullo mēſurat᷑. Ueritas aūt rerū naturaliū dependet ab intellectu diuino ⁊ eſt mēſurata ab eo. qꝛ ſic oēs res naturales ſunt in intellectu diuinꝰ ⁊ om̄ia creata. ſicut ſunt

artificiata in mente artificis. Ueritas aūt rerū naturaliū mēſurat veritatē intellectꝰ creati. Unde res naturalis inter duos intellectꝰ cōſtituta eſt mēſurās ꝛ mēſurata. ſed intellectus ſpeculatiuꝰ nō mēſurat res naturales. ſed practicus mēſurat veritatē rerum artificialiū. vnde veritas intellectus ſpeculatiui eſt mēſurata a veritate rei. Ueritas aūt oratiōis eſt mēſurata a veritate rei. ꝛ a veritate intellectus cuiꝰ eſt ſignū. et ideo veritas intellectꝰ eſt mēſurata a veritate rei et per ꝯſequēs depēdet ab ea. ſꝫ ꝟitas oratiōis dependet a veritate intellectus. et ideo menſurat̄ ab ea. Diuina igitur veritas eſt mēſurās nō mēſurata. Ueritas aūt rerum naturaliū et veritas intellectꝰ quelibꝫ diuerſimode eſt menſurās ꝛ menſurata. veritas aūt propoſitiōis eſt mēſurata non menſurans.

Quomodo ſe habet veritas vel verum tranſcendens ad quattuor predicta. Capitulum XXVI

Sicut autē animal abſtrahitur ab homine capra leone ꝛ boue et eſt quid cōmune ad ea. Ita etiaꝫ veritas ꝛ verum quod eſt vnū de tranſcendentibꝫ eſt cōmune iſtis veritatibꝫ Et ipſum veruꝫ tranſcendēs eſt cōmune ꝛ dicit̄ de omnibꝫ. vnde deus eſt ens verum. res quelibet eſt ens verum. et intellectus eſt verus. propoſitio eſt vera. ſuis modis vnumquodqꝫ eſt verū. Ueritas autē ſuper quālibet rem veram non addit niſi ordinē ad intellectū. et ideo etiam verū non addit ſupra ens niſi conformitatē ad intellectū. Multa dicunt̄ talia circa ꝟitatē et verū que hic explicāda nō ſunt.

De ſexto tranſcendente quod eſt bonum ꝛ primo ꝙ eſt quadruplex bonitas. Capitulum XXVII

Nunc dicendū eſt de ſexto tranſcēdente quod eſt bonum. Circa quod notandū eſt ꝙ bonitas nihil addit ſupra entitatem niſi ſolum ordinem ad appetitū. ſicut veritas ordi

nem ad intellectū. Eſt autē quadruplex bonitas. cuius di/ſtinctio ſic patz. Nam eſt quedā bonitas eſſentialis ꝛ ſub/ſtantialis. et talem bonitatē habent omnia entia inq̄tum habent ſubſtantiā ꝛ naturā. et hec bonitas nihil aliud eſt q̄ꝫ ſubſtātialis entitas. Alia autē eſt bonitas accidētalis ꝛ ſuperaddita. Hec autē eſt triplex. quia eſt quedā bonitas accidētalis ꝛ ſuperaddita. que habet bonitatē in eſſe natu/re ſicut ambulatio ad eccleſiaꝫ ſine claudicatiōe eſt habēs bonitatē nature que ſupaddit̄ ambulāti. Alia eſt bonitas moralis que ſuperaddit̄ bonitati nature. vt ire ad eccleſiā ad audiendū miſſam. habet preter bonitatem nature qua graditur nō claudicādo: bonitatē moris qua vadit ad au/diendū miſſam. Si autē iret claudicādo: actus ambula/tionis haberet maluꝫ nature. ꝛ ſi iret ad furandū haberet malū moris et eſſet ambulatio mala malo moris. Eſt autē tertia bonitas accidentalis ſuperaddita omnibꝫ iſtis que eſt gratuita ꝛ meritoria. vt ſi aliquis vadit recto greſſu ad eccleſiā vt audiat miſſaꝫ in ſtatu charitatis exiſtens. talis actus eſt bonus bonitate nature. bonitate moris. ꝛ gratui/ta. ꝛ meritoria. Et iſte tres bonitates ſunt ſuperaddite bo/nitati eſſentiali ipſius ambulatiōis.

Quomodo bonum tranſcendēs ſe habet ad quodlibet particulare bonum. Capitulum XXVIII

Ecundo videndum eſt quomodo bonum tranſcendens ſe habeat ad quodlibet particulare bonum. et bonitas tranſcendēs ad quamlibꝫ particularē bonitatē. Ad quod di/cendū q̄ ſicut verum tranſcendēs abſtrahit a quolibet par/ticulari vero. ita et bonū tranſcendēs abſtrahit a quolibet particulari bono. ꝛ ipſum de quolibet bono dicitur. Sicut autem veritas ſuper rem naturalem non addit niſi ordi/nem ad intellectū. ita bonitas ſubſtātialis ſuper rem que eſt bona ſubſtātialiter non addit niſi ordinē ad appetitū.

Bonitas tamē accidētalis bene addit aliquid ſupra boni tatem ſubſtantialē quia perfectionē quandā. Et ita etiam bonum quod cum ente cōuertitur non addit ſupra ens ni/ ſi cōuenientiā ad appetitum.

De nominibus decem predicamentorum et eorum que pertinent ad ipſa. Capitulum XXIX

p Oſtq̈ dictum eſt de nominib⁹ prime intentionis quibus exprimit̄ modus generalis cōſequēs omne ens. quem modum exprimunt omnia tranſcendētia. Nunc dicendū eſt de nominibꝫ prime intentionis quibus exprimūtur ſpeciales modi eſſendi entium realium. que nomina dicūtur de il lis que conueniūt omni enti creato. et vocātur a logicis de/ cem rerum genera ſiue decem predicamēta. que continent ſic ſpeciales modos eſſendi rerum q̄ nullus modus eſſen/ di in re aliqua inuenitur qui non contineat̄ ab aliquo iſto/ rum. Nec eſt alius qui iſtorum aliquē contineat niſi omni bus iſtis modis conueniat vt dictū eſt de tranſcendētibus

Circa iſta ſic procedēdū eſt quia. primo ponetur ſimul eorum ſignificātia. differentia. ⁊ ſufficiētia. Deinde ſecun/ do deſcendet̄ ad quedam nomina que cōueniunt proprie predicamēto ſubſtātie. ⁊ ſuo mō predicamētis nouem ac/ cidentiū. et ſic ſunt omnibus predicamētis cōmunia. Ter tio autem veniem⁹ ad quodlibet in ſpeciali vt de quolibet aliquid declaretur quantū preſens tractat⁹ requirit. de il/ lis etiā que continētur ab eis et de quibus predicātur ipſa Quarto dicetur de quibuſdā que conſequūtur predicamē ta vel omnia vel plura. que ab aliquibꝫ poſtpredicamēta dicūtur. Quantū autem ad primū. primo ponetur ſuffi cientia. differentia. ſignificātia extenſius. Secūdo conclu detur ſub breuibus.

Numerus et diſtinctio ac noticia predicamentorum. Capitulum XXX

q Uantum ad primum ponēda eſt ſufficientia. differentia ⁊ ſignificātia ſimul nominū decem predicamētorū que ſunt. ſubſtantia. quantitas. qualitas. relatio. actio. paſſio. quādo. vbi. ſitus. habitus. hoc autē poteſt ſic patere. Cum enim vt dictū eſt ens ſit illud ad quod omnia alia reducūtur. et omnia alia addāt ſolum aliquē modū eſſendi. Ens non poteſt deſcēdere in hec decem predicamēta per differētias formales. quia nec genus eſt. nec aliqd eſt quod ſit extra intellectū entis. ſed deſcendit per diuerſos modos eſſendi quos ipſa nomina exprimūt ipſorum decem generum. Subſtantia autē non addit ſuper ens aliquam naturam. ſuperadditā enti. ſed ſolum aliquem ſpecialē modum eſſendi ſcilicet per ſe ⁊ in ſe ens. Accidēs etiaꝫ eſt ens per aliud et in alio ſcilicet in ſubſtātia. et ſic ex omnibus nominibus decem generū accipiūtur diuerſi modi eſſendi et exprimūtur. a quibus modis eſſendi ſm logicos ſumūtur diuerſi modi predicādi. Omne ergo ens vel habet modum eſſendi per ſe et non in alio. et hūc modū exprimit hoc nomen ſubſtantia. que eſt primum et perfectiſſimū genus entium. Uel habet modū eſſendi in alio ſcilicet in ſubſtātia. et ſic generaliter exprimit hoc nomen accidētis. quod non facit ſpeciale predicamētū. Sed ſm quod modus eſſendi in alio inuenitur nouem modis. ſic exprimitur nouem nominibus. nouem genera et predicamēta accidentiū ſignificantibus. que ſic diſtinguuntur. Accidens quod habet eſſe in alio ſcilicꝫ in ſubſtantia. habꝫ eſſe in ſubſtantia per aliquid quod eſt in ea. vel per aliquid aliud quod eſt extra ſubſtantiam. ſed tamen eſt applicabile ſubſtantie vel ſubſtātia eſt applicabilis ei. Si primo modo hoc fiat ſcꝫ ꝙ accidens ſit in ſubſtātia per aliquid qđ eſt in ea. hoc poteſt

eſſe dupliciter. Uno mō ꝙ ſit per aliquid quod ſit in ſubſtā tia abſolute. Et hoc dupliciter. quia vel per materiā. et ta lem modū eſſendi exprimit hoc nomē quantitas que dicit modum eſſendi accidētis in alio. ſcilicꝫ in ſubſtātia per ali quid quod eſt in ea ex parte materie. vel per formaꝫ. et hoc exprimit hoc nomē qualitas. qualitas em̄ dicit modū eſſen di accidētis in alio ſcilicꝫ in ſubſtātia ex parte forme. ſicut quātitas ex parte materie. Alio modo poteſt eſſe accidens in ſubſtātia per aliquid quod eſt in ea non abſolute. ſed in comparatiōe ad aliud ⁊ reſpectiue. et talem modū eſſendi accidētis exprimit hoc nomen relatio. quod ſignificat ſim litudinē. ſicut ſortes dicitur ſimilis per albedinē que eſt in eo non abſolute: ſed in comparatiōe ad albedinē que eſt in platone. Uel etiaꝫ hic modus eſſendi exprimitur per has duas dictiōes ad aliquid. tamē nomine ad aliquid poteſt ſignificari ipſa relatio ⁊ ipſa relatiua que ad aliquid ſunt. De rebus autē ſignificatis per hec quattuor nomina pre dicta videlicet ſubſtantiā: quantitatē: qualitatē: relationē. determinat Areſto. in li. predicamētoꝝ. Sed quid ſignifi cent ⁊ que res ſint ſignificate per ea: oſtēdit. v. metaphi. Si autem accidens ſit in ſubſtātia per aliquid quod eſt extra ipſam cui eſt ſubiectū applicabile vel ſubſtātia. hoc poteſt eſſe tripliciter. Primo quia ſubſtātia vel ſubiectū acciden tis poteſt cōparari ad aliquid extra: ſicut habens ad habi tum. vt homo habet veſtitū. et ſic ſumitur predicamētum habitus: quia talis modus eſſendi exprimit̃ hoc nomine habitus vel habere. Ex applicatiōe enim talis rei extrinſe ce cauſatur tale habere. vnde auctor ſex principiorū dicit. ꝙ habitꝰ eſt corporis ⁊ eorum que circa corpus ſunt adiacētia. Secūdo mō poteſt cōparari ſubiectū ad aliquid extra: in cōparatōe agētis ad patiēs. vel patiētis ad agens. Si cō paret̃ ſubiectū ad aliquid extra quod eſt aptuꝫ natū agere in ipſum: ſic talis modus eſſendi exprimit̃ hoc noīe paſſio. vñ in ſex ꝑncipiꝭs dicit̃ ꝙ paſſio eſt effectus illatioq̄ꝫ actio

nis. Si aūt compet̄ ſubiectū ad aliq̄d extra qδ eſt aptū natum pati ab eo. ſic dicit̄ actio ineſſe ſubiecto. Et talis modus eſſendi accidētis exp̄mit̄ hoc noīe actio. Vñ in p̄dicto lib. dicit̄. q̄ actio eſt ſm quā in id qδ ſubijcit̄ agere dicimur Licet aūt actio ꝛ paſſio ſint vnus motus. faciūt tñ duo predicamēta. quia motus ꝑut eſt ab hoc ſcꝫ ab agēte eſt actio ꝑut eſt in hoc ſcꝫ in paciente. ſic eſt paſſio. Tercio poteſt cōparari ſubiectū ad aliq̄d extra. ſicut mēſuratū ad menſurā. ꝛ hoc dupl'r. quia duplex eſt menſura extrinſeca. vna fluens vt tempus. Si ergo accidens ſit in ſubſtantia ꝑ applicationē eius ad tempus. ſic talis modus eſſendi exprimit̄ hoc noīe qñ. quod eſt alterū p̄dicamentū. Qñ em̄ nihil aliud eſt quā eſſe in tp̄e vel eſſe tp̄ale qδ eſt in re tp̄ali ꝑ applicationē eius ad tp̄s. vnde dicit auctor ſex p̄ncipioꝝ. q̄ qñ eſt illud qδ ex adiacētia temporis relinquit̄ in re temporali. Alia eſt menſura rei extrinſeca manens ſcꝫ locus. Si ergo accidens ſit in ſubſtātia ꝑ applicationē eius ad locuꝫ. hͦ eſt dupliciter. Vnoͦ abſolute. ꝛ ſic talis modus eſſendi accidentis exprimit̄ hoc noīe vbi. vñ auctor ſex p̄ncipioꝝ dic̄. q̄ vbi eſt circūſcriptio corporis. a loci circumſcriptione procedens. Vel hoc erit in relatione ad ꝑtes locati. et ſic talis modus eſſendi accidentis exprimit̄ hoc nomie poſitio. vnde poſitio eſt quidam ſitus ꝛ quedā ordinatio partium totius locati in loco. De iſtis aūt ſex vltimis nominibus ꝛ rebus ſignificatis ꝑ ipſa. determinat̄ in libro ſex principiorū qui eſt ſupplementū libri predicamentoꝝ.

Differentia inter ſex tranſcendentia ꝛ decem predicamēta ꝛ bimembris reductio eoꝝ. Ca. XXXI

Ex iſtis pōt breuiter recolligi differentia hoꝝ decem nominū ad ſex prima que trauſcedentia dicunt̄. quia ſex prima exp̄mūt modum eſſendi qui ſequitur generaliter om̄e ens. Iſta autem decem exprimunt modum eſſendi ſpecia

lium entium Prima dicunt͛ ſex tranſcendentia. hec dicun tur decem rerum p̄ncipia ſiue decem rerum genera. Quo/ rum breuis eſt hec differentia. Quia noīe ſubſtantie expri mitur ens. cuius modus eſſendi eſt eſſe p ſe ⁊ non in alio. Nomine accidentis exprimit͛ ens cuiꝰ modus eſſendi eſt eſſe in alio. ſed differenter in diuerſis. Quia quantitas ſi/ gnificat ens cuius modus eſſendi eſt eſſe in alio rōne ma/ terie que eſt in eo. Qualitas eſt ens cuiꝰ modus eſſendi eſt eſſe in alio eodem modo. ſed ratione forme. Relatio vl̄ ad aliquid dicit ens cuius modus eſſendi eſt eſſe in alio ex ali quo in eo exiſtente in reſpectu ad alterum. Habitus ē ens cuiꝰ modus eſſendi eſt eſſe in alio ex aliquo extra ipſum. qd̄ comparat͛ ad ip̄m ſubiectuꝫ ſuum. ſicut habitū ad habēs. Actio dicit ens cuiꝰ modus eſſendi eſt eſſe in alio ꝓpter ali ud quod compat͛ ad ip̄m. vt agens ad patiens. Paſſio aūt dicit͛ ens cuius modus eſſendi eſt eſſe in alio ꝓpter aliud ꝙ eſt extra illud quod compatur ad illud ſicut patiens ad agens. Quando ṽo dicit ens cuius modus eſſendi eſt eſ/ ſe in alio ꝓpter aliud ꝙ eſt extra illud qd̄ compat͛ ad ipſum ſicut menſura extrinſeca fluens quam nos vocamus tem pus. Ubi dicit ens cuius modus eſſendi eſt eſſe in alio p/ pter aliquid ꝙ eſt extra ip̄m. qd̄ applicat͛ illi ſicut menſura extrinſeca manens abſolute. quam nos vocamus locum. Poſitio aūt dicit ens cuius modus eſſendi eſt eſſe in alio ꝓpter aliquid extrinſecū ſibi qd̄ applicat͛ illi. ſicut menſura extrinſeca manens nō abſolute. quam nos vocamus locū non abſolute ſed in reſpectu ad partes locati. ⁊ p ordinem partium locati qꝛ poſitio nō addit ſupra vbi niſi ordinem partium locati ad locum. Hec aūt poſitio aliquādo voca tur alio nomine ſcꝫ ſitus. Patet ergo decem nominū predi camentoꝝ. ſignificantia. differentia. ⁊ ſufficiētia. Et ſic ha bemus ſcd̄m quod fuerat declarandum.

De ſignificatōe ⁊ differētia iſtoꝝ noīm quatuor. ſubſtan tia. natura. eſſentia. quidditas. Capitulū XXXII

n Unc dicendū eſt d̄ noibus prime impoſitōis ꝛ intētōis. q̄ ſm ꝓpriā ſignificatōꝫ ꝛ acceptionē ꝑmariā dicunt ꝛ inueniunt in genere ſbe. Sed ex ꝯn̄ti ꝛ ex q̄dā ſilitudine inueniunt in alijs oib; gn̄ib; accidentiū. Et ſūt q̄tuor ſcȝ. ſbſtantia, natura. eſſentia ꝛ q̇dditas. Sicut em̄ aial eſt de ſba de natura de eſſentia ꝛ de quidditate hoīs. ita color ē de ſba. d̄ natura de eēntia ꝛ de q̇dditate albedis. Et ita inueniūt in alijs pn̄tis dici. ſic in pn̄to q̄litatis. Dicendū ē g̃ de q̇libet ī ſpeciali ꝑmo. Et ſcd̄o ponet differētia inter ipa. Dicēdū ē aūt ꝑmo de iſtis q̄ ſūt magis coia. ꝛ magis coia precedūt in cognitōe. vt dicit primo phiſicoꝝ.

Quot modis dr̄ h̄ nomē ſbſtantia. Ca. XXXIII

ſ Ubſtantia autem dicit dupliciter Uno° dicit ſba illud qd̄ ſignificat ꝑ diffinitionē. ſm q̄ dicim⁹. q̄ diffinitio ſignificat ſbaȝ rei quā q̇dē greci vſyā dicūt. quā nos eſſentiā dicim⁹. Et ſic cū in gn̄ib; accidentiū res diffiniat vt in genere ſbe. tn̄ ipa accidētia nō ita ꝓprie diffiniūt. q̄ illa diffiniūt ꝑ additamēta. Itē etiā cū ſint eq̄lr nō tāte realitatis ꝛ nobilitatis ſicut ea q̄ ſūt in gn̄e ſbe oꝑtet ponere q̄ nomen ſbe ꝯueniat ꝛ illis d̄ gn̄e ſbe. ꝛ illis de gn̄e accidētiū. tn̄ iſto mō accipiēdo ſbam. inuenit q̄ ſba q̇daȝ nobiliori mō dicit de eis q̄ diffiniunt in gn̄e ſbe ꝛ inuenit etiā ſuo mō dici de his q̄ diffiniunt in gn̄e accidētiū. Et h̄ ꝛ ibi ſignificat illud qd̄ ꝑ diffinitionē importat. Alio° accipit ſba ꝓ ſubſiſtētia vl ꝓ ſuppoſito ſubſiſtētie in gn̄e ſubſtātie. ꝛ hec vocat ꝑma ſba in li. pn̄toꝝ. vt ſor. eſt h̄ lapis. Et hec duplex acceptio ſbe ponit. v. methaph. ca. de ſba. Terciū modū acceptiōis ſbe ponit phs in li. pn̄toꝝ. ꝓ illis q̄ ſubſiſtūt in primis ſubſtantijs ꝛ de primis ſubſtātijs dicunt. vt homo ꝛ aial. Et quia ſuppoſitū in gn̄e ſubſtātie materiale componit ex materia ꝛ forma. iō etiā materiā ſbam dicim⁹ ꝛ formā ſilr. Sed quia

materia ꝛ forma cū ſint ꝑtes nō ſūt in gñe ꝓꝛie ſ; ꝑ redu/ctionē. ideo etiā nec ē vſqꝫ ꝓꝛia hec ṗdicatio. materia vł forma eſt ſba. ſ; hec. materia ꝛ forma ſūt de ſba compoſiti rei. Et hec etiā ſbe acceptio poniť. v. methaph. Et iſto duplici modo diciť ſba de his q̄ ꝑtinēt ad gen⁹ ſubſtātie ṗciſe ꝛ nō de aliquo genere accidentiū. primo aūt modo ſubſtantia dicta eſt cōmunis ſubſtantie ꝛ accidenti. De ſubſtantia aūt plus infra dicetur.

Quot modis diciť h nomē natura. Ca. XXXIIII

n Omen autem nature ſm philoſophū. v. methaph. ṗmo impoſitū eſt ad ſignificandū gñationē viuētiū q̄ dꝛ natiuitas. Et q̇a hmōi gñatio eſt a ṗncipio intrinſeco. extenſum eſt h nomē ad ſignificandū ṗncipiū intrinſecū cuiuſcunqꝫ mot⁹. Et ſic diffiniť. ij phiſic. Natura eſt ṗncipiū motus et q̇etis eius in q̊ ꝛc̄. Et qꝛ hmōi ṗncipiū eſt formale vel materiale. ideo cōiter tā materia q̄ꝫ forma diciť natura. ꝛ quocunqꝫ iſtoꝝ modoꝝ accipiať. ſolū ꝯuenit ꝓꝛie his que ſūt in genere ſubſtātie. Et qꝛ ꝑ formā compleť eſſe vniuſcuiuſqꝫ rei. ꝯuenienť vniuſcuiuſqꝫ rei eſſentia quā ſignificat diffinitio vocať natura. Et ſic Boeti⁹ in lib. de duab; natur; diffinit naturam dicens. Natura eſt vnūqđqꝫ informans ſpecifica differentia. Et quia genus ſpecies ꝛ differētia et diffinitio danť de his que ſunt in gñe ſbe ꝛ in gñ ibus accidentiū. ideo h mō natura dꝛ de ſba ꝛ de accidēte.

Quot modis dꝛ hoc nomē eſſentia. ꝛ quid ſignificat ꝛ q̊ modo comparať ad alia: Capitulū XXXV

n Omē aūt eſſentie importat aliq̄d in ordine ad eſſe. Et iō qꝛ eſſentia eſt illud in q̄ ꝛ ꝑ quā ens habet eſſe: ideo ſba a natura rei ꝑ quā res habet eſſe dꝛ eſſentia. Et qꝛ tam ſba q̄ꝫ accidēs h; eſſe licet ſba nobili⁹ habeat eē accidēte. iđ eſſentia etiā dꝛ de ſba ꝑ pri⁹ ꝛ de accidente ꝑ poſteri⁹.

Quot modis dicitur. ⁊ quid ſignificat hoc nomen q̄d/ditas. Capitulū. XXXVI

n Omē vero quidditatis ſumit̄ ab eſſentia. Quia eñ illud p̄ qđ ꝯſtituit̄ res in ꝓ/prio gñe vel ſpecie. eſt hoc qđ ſignificat̄ p̄ diffe/rentias indicātes q̄d eſt res. inde eſt ꝙ nomen eſſentie a ph̄is mutatū eſt in nomē q̄dditatis. Et inde eſt etiā ꝙ ph̄us diffinitionē ⁊ eſſentiā rei ſepe nominat. qđ q̄d erat eſſe rei. vt pꝫ li. vij. methaph̄. Et eſt etiā alia cauſa. qꝛ ad queſtionē factā p̄ q̄d eſt res. ꝯuenient̄ reſpondet̄ de eēn/tia. vt quid eſt homo. rñdet̄ aīal rationale. Sic aūt accipiē do quidditatē patet ꝙ cōuenit ſubſtantie ⁊ accidentibꝫ eo modo quo dictum eſt de eſſentia.

Quō ſunt idē realiter ⁊ differūt rōne. ſubſtantia. natu/ra. eſſentia. quidditas. Capitulū XXXVII.

p Atet ſcđo ex iſtis quō ſe habent ad inuicē hec quatuor noīa. ſb̄a. natura. eſſen/tia q̄dditas. Et qꝛ inq̄ꝫtū ſūt cōia ſb̄e ⁊ accidē ti. ꝯueniūt in vno ſcꝫ ꝙ hec q̄tuor noīa ſignifi/cāt vnū realiter. ſcꝫ illud qđ p̄ diffinitōem importat̄. Diffe rūt aūt. qꝛ alia ⁊ alia rōne hoc ſignificāt. qꝛ ſb̄a hoc ſignifi cat inq̄ꝫtū ex hoc tota natura rei integrat̄. Et p̄ oppoſitum quicq̄d eſt extra naturam rei. accidens dicit̄. Natura aūt idē ſignificat in cōpatōne rei ad intellectū qꝛ natura rei non eſt intelligibilis niſi p̄ diffinitionē. ⁊ ideo dicit̄ natura inq̄ꝫtū capi poteſt ab intellectu. Eſſentia aūt h̄ idē ſignifi/cat p̄ cōpatōeꝫ ad eſſe. Quidditas ṽo inq̄ꝫtū p̄ diffinitōeꝫ ſignificat̄ vel indicat̄. vł inq̄ꝫtū ad q̄ſtionē factā p̄ q̄d con uenienter rñdet̄ p̄ ipſam diffinitionē. inq̄ꝫtū aūt iſta diuiſiꝫ accipiunt̄ in ſb̄ſtantia ⁊ accidente aliter ⁊ aliter ſumunt̄. vt in ſequentibus patefiet

De noībus p̄tinētibꝫ ad genꝰ ſb̄e. ⁊ ꝙ ſubſtātia dꝛ đ ma teria. forma. ⁊ toto compoſito. Capitulū XXXVIII

Nunc tercio reſtat dicēdū de ſingu
lis p̄dicamētis ⁊ p̄mo de ſba. Circa quā p̄mo
dicēdū eſt de noib⁹ q̄ ↄueniūt reb⁹ de gn̄e ſbe ſo
lū. vel ſi ↄueniūt gn̄i ſbe ⁊ accidentiū. dicendū
eſt de eis q̄ɜtū ad illō ꝙ h̄nt ꝓꝛiū in ſba. Et circa hec p̄mo
dicendū eſt de h̄ noīe ſba. q̄tiēs ⁊ de q̄b⁹ dꝛ. Scđo de alijs
noib⁹ ꝑtinētib⁹ ad ea q̄ ſūt i gn̄e ſbe. Quātū aūt ad p̄mū. p̄
mo dicendū ē de h̄ noīe ſba. Secūdo de alijs noib⁹ vna cū
ſba. que aliq̄ modo ſūt idē realiter cū ſba. licet differāt rati
one. que ſpecialē habēt difficultatē. vt patebit. Sciendū ē
aūt ꝙ ſm̄ Boetiū ſuꝑ p̄nta. Subſtātia dicit̄ tripliciter. ſcꝫ
De materia. vt coꝛpꝰ humanū eſt ſba. De foꝛma. vt anima
rōnalis eſt ſba. De cōpoſito. vt homo eſt ſba. Hic aūt acci
pio compoſitū. nō ſolū ꝓ compoſito ſubſiſtēte vbi eſt com/
poſitio materie ⁊ foꝛme. ſꝫ ꝓ cōpoſito ſbſiſtēte ꝙ nō eſt com
poſitū ex materia ⁊ foꝛma. ſꝫ eſt eſſe ⁊ eēntia. vel actu ⁊ po/
tētia. vl' qđ eſt ⁊ q̊ eſt. q̄lis cōpoſitio eſt in angelis q̄ ſunt in
gn̄e ſbe. Quia ꝟo materia. foꝛma. ⁊ cōpoſitū multipliciter
dicunt̄. ad ꝓpoſitū eſt quodlibet diſtinguēdū. Et pꝛimo de
materia. ſecūdo de foꝛma. tercio de compoſito.

Quot modis dicit̄ materia. Capi· XXXIX

Quantū ad pꝛimū ſciendū ē ꝙ ma/
teria ē triplex. Eſt em̄ materia in q̄. ⁊ ex q̄. ⁊ cir/
ca quā. Materia aūt ex q̄ dicit̄ illa q̄ ē p̄mum
p̄ncipiū intrinſecū ⁊ eſſentiale rei ex q̄ res com
ponit̄. ⁊ ſic diffinit̄ materia p̄° phicoꝝ. Materia eſt ex q̄ fit
aliq̄d cū inſit. Et h̄ mō elemēta ſūt materia oim mixtoꝛuꝫ
⁊ materia p̄ma ē materia oim elemētoꝝ. Materia aūt p̄/
ma dicit̄ materia ↄſiderata abſq꜄ q̄cūq꜄ foꝛma ſubſtātiali
Hec aūt materia ex q̄ ē duplex. Quia ē q̄dā materia rerū
naturaliū ex q̄ ſūt ⁊ ↄſiſtūt res naturales. vt elementa ſunt
materia oim mixtoꝝ. ⁊ hec materia vt eſt materia cōpoſiti
nō ē aliqđ totū ſꝫ ē pars. ⁊ q̄ɜuis dicat̄ ſba nō tn̄ ē ſba ꝓꝛie

ꝛ in gñe ſbe directe. ſed e ps ſbe ꝓprie loq̄ndo. ꝛ in gñe ſbe ē p reductionē. Alia eſt materia reꝝ artificialiū. vt ferrū eſt materia cultelli ex q̄ fit. ꝛ lapides ꝛ ligna ſūt materia ex q̄ fit dom⁹. ꝛ talis materia reꝝ artificialiū eſt qðdā totū in ſe licet ſit ps reſpectu toti⁹ artificiati. ꝛ iō talis materia ē ſba directe ꝛ p ſe in gñe ſbe. Alia etiā ē materia in q̄ ꝛ nō ex q̄. Quia eñ ꝓprietas materie ē eē potentiā receptiuā forme idcirco oē illud qð eſt ſuſceptiuū vl' receptiū forme cuiuſcū qꝫ. tā ſbalis qꝫ accidētalis qꝫtūcūqꝫ nō ſit materia ex q̄ ali ud cōponaꝛ ipa forma vocaꝛ ꝛ dꝛ materia. Et h̄ mō ois for ma tā ſbalis qꝫ accidētalis hꝫ materiā nō ex q̄ fit. qꝛ nulla forma eſt cōpoſita ex materia ꝛ forma cū ſit ſimplex. vt ptꝫ in li. vi. pncipioꝝ. ſꝫ in q̄ fit. ſic aīa hꝫ materiā in q̄ eſt ſic eſt corp⁹. ꝛ albedo ꝛ q̄ntitas totū cōpoſitū. ꝛ ſic nō ſolū ſubſtā tia dꝛ eē materia reſpectu accidētiū. imo vnū accidēs r̄ſpe ctu alteri⁹. vt q̄ntitas r̄ſpectu q̄litatꝫ. Verū aūt talis ma teria ſit ſubſtātia. determinandū eſt ſm rōnem ſuſceptiui. qꝛ ſi ſuſceptiuū ſit materia reſpectu forme ſubſtātialis. erit ſubſtātia ſicut ps. Si ſit cōpoſitū reſpectu accidētis erit ſb ſtātia ſimpl'r. Si ſit forma ſbalis reſpectu ſuaꝝ ꝓprietatū erit ſba ſic ps. Si aūt ſit accñs r̄ſpectu accidētꝫ nō erit ſba ſꝫ diceꝛ materia i q̄ vel ſubiectū. Hec ē ḡ materie differētia ſic accepte. Et pmo qꝛ ois materia que ē ex qua ē ꝛ in qua ſcꝫ qꝛ ea eſt forma ꝛ nō ecōuerſo. qꝛ pōt eſſe materia in q̄. q̄ nō erit materia ex qua. vt pꝫ ex pdictis. Alia aūt diciꝛ ma teria que eſt circa quaꝫ. Et eſt ꝓprie materia que eſt obie ctum potentie ꝛ obiectū vel ſubiectū ſcientie. ſicut verbi ḡ tia. color eſt obiectū viſus. ꝛ diciꝛ materia vel obiectum vi ſus quia in eū ferꝛ ꝛ terminaꝛ viſus vel viſio.. Non aūt eſt materia ex qua. quia ex coloribus nec viſus nec viſio com poniꝛ. Nec materia in qua. quia viſio non eſt ſubiectiue in colore viſo. licet eſt in vidente colorem. ſed diciꝛ ꝓprie mate ria circa quā. quia circa eā habet negociari viſiua potētia ſic circa ꝓpriū obiectū ad qð terminaꝛ viſio. Diciꝛ autē

materia .qꝛ hꝫ ꝓꝛietatē materie q̄ eſt ſuſcipe vel pati. vide ri em̄ paſſiue ꝯuenit colori ſm modū ſignificādi ſaltē. Eo dē aūt mō eſt de ſbiecto ſciētie qđ etiā obiectū vocaꝛ. qꝛ obiectū eſt illud qđ p̄° obijciꝛ ꝯſpectui potētie vel ſciētie. et eſt obiectū vel ſubiectū alicuiꝰ ſcientie. circa qđ ſcientia negociaꝛ ꝛ de quo fiunt demonſtrationes in ſcientia. vt coꝛpus mobile vel ens mobile in ſcientia naturali. diciꝛ obiectuꝫ ſubiectum vel materia ſcientie naturalis. Non materia ex qua fit. quia cum ſit foꝛma ſimplex nō habet materiā partem ſui. Nec materia in qua. qꝛ naturalis ſcientia nō eſt in coꝛpe mobili ſicut in ſubiecto. imo in intellectu. ſed eſt materia circa quam ipſa ſcientia negociaꝛ ꝛ inquirit concluſiones ꝛ demonſtrat. Et ita poteſt dici materia circa quam ꝛ obiectū cuiuſlibet potentie ꝛ ſubiectum cuiuſlibet ſcientie. Si aūt quereretꝛ an talis materia ſit ſubſtantia. reſpondendū eſt iuxta conditionē obiecti vł ſubiecti. qꝛ ſi obiectū potentie vel ſubiectum ſcientie ſit accidens. ſicut q̄ꝫtitas ē obiectum viſus. ꝛ ſubiectū in methaphiſica. nō erit ſubſtātia ſed accidens. Si aūt obiectū potentie vel ſubiectū ſcientie ptineant ad ſubſtantiā. erit ſubſtantia. ſicut patet de coꝛpe mobili qđ pōt eſſe ꝛ obiectū potētie viſiue ꝛ ſbiectuꝫ naturalis phie. Quia ꝓo materia habet rōneꝫ ſubiecti. q̊t modis diciꝛ materia. tot modis diciꝛ ſubiectum. ſic tamen ꝙ reſpectu foꝛme. veruntamē reſpectu potentie non ſic ꝓpꝛie diciꝛ ſubiectum ſicut obiectum.

Quot modis dicitur foꝛma. Capitulū XL

Qantū ad ſcđm de foꝛma. Sciendum ꝙ foꝛme nomen diciꝛ multipliciter. ſic ꝙ multis modis diciꝛ q̄ hȝ nō eſt ſba ſꝫ accidens ꝛ de h̄ patebit infra qn̄ ageꝛ de q̄rta ſpecie q̄litatis. ſꝫ foꝛma que dꝛ ſubſtantialis ipa eſt pars compoſiti. vt aīa rōnalis. ꝛ talis ē ſba ꝛ in gn̄e ſubſtātie. ſicut pars ꝑ reductionē. Et hec foꝛma eſt in gradu q̄druplici. qꝛ q̄dā foꝛ

me ſubſtãtiales ſunt que ſolũ dant eſſe. vt forma oĩum in/animatorꝝ vt forma lapidis ⁊ hmõi Quedã ſunt que dant eſſe ⁊ viuere. vt forme vegetabiliũ ſicut plantarꝝ. Quedam ſunt que dant eſſe viuere ⁊ ſentire. vt forme aĩaliũ ⁊ dicunt̃ aĩe ſenſitiue. Quedã aũt que dãt eſſe viuere ſentire ⁊ intelligere. vt aĩe hoĩm que rõnales dicunt̃: et quãto dãt eſſe nobilius tãto ſunt nobiliores. ꝓpter qđ aĩa rõnalis inter oẽs obtinet ſummũ gradũ. Sic igit̃ habemꝰ de ſubſtãtia materia. ⁊ de ſubſtãtia forma que ſunt due ꝑtes et duo extrema reſpectu ſubſtãtie cõpoſite quotiẽs ⁊ de quibꝫ dicũtur.

Qꝛ compoſitũ diuidit̃ in ſubſtantiã primam ⁊ ſecundã et quid eſt prima ⁊ quid ſecũda. Caplm XLI

Quantũ aũt ad tertiũ de ſubſtãtia que eſt cõpoſitũ. Sciendũ ꝙ ſubſtãtia que eſt q cõpoſitũ dicit̃ de omĩ eo qđ eſt directe in genere ſubſtãtie. ⁊ ideo dic̃ Boetiꝰ ſuꝑ ꝑdicamẽta qꝛ de tali ſubſtãtia agit ibi Phs. qꝛ relictꝫ extremis de medio egit auctor. nõ aũt intelligo ꝙ ſubſtãtia que eſt genꝰ requirat cõpoſitionẽ forme ⁊ materie. Sꝫ ſufficit ꝙ ſit ibi cõpoſitio alicuius per modũ forme. et alicuꝰ per modũ materie. Hec aũt cõpoſitio eſt per actum ⁊ potentiã. eſſe ⁊ eſſentiã. Que qꝛ habꝫ omẽ ſuppoſitũ creatũ ſubſiſtẽs. ideo eſt in genere ſubſtãtie. Sed qꝛ deus omĩmõ caret cõpoſitione ideo nulliꝰ generis nec ſpeciei nec alteriꝰ limitibꝫ cõtinet̃. Hec aũt ſubſtãtia que eſt cõpoſitũ dicit̃ dupliciter. vt patꝫ in li. ꝑdicamẽtorꝝ. Eſt em̃ quedã que dicit̃ prima. ⁊ alia ſecũda. Prima ſubſtãtia dicit̃ quecũqꝫ vel quodcũqꝫ et quodlibet indiuiduũ ſubſiſtẽs in genere ſubſtãtie. vt petrus andreas et ſic de alijs. Scđa ſubſtãtia dicit̃ ſpecies ſpecialiſſima et om̃ia ſuperiora genera que de indiuiduis ꝑdicant̃. vt hõ corpus ſubſtãtia anĩal. Quãuis aũt ſit ꝓpria acceptio prime ſubſtãtie vt cõtra ſcđam diuidit̃ iſta que dicta eſt. tñ vt generaliter vtimur noĩe ſubſtãtie prime. multipliciter acci

pit ſm Albertū ſup pdicamenta. Dicit em̄ ſubſtātia pma illa ſbſtātia ante quā nihil eſt que non eſt in aliquo nec eſt ab aliquo. ſed eſt oīb alijs reb causa eſſendi. ⁊ ſic ſolus deus dicit ſbſtātia pma. Scdo dicit ſbſtātia pma illud primū pdicabile ad qd reducūt oīa que ſunt in coordinatōe pdicamēti ſbſtātie tanq̄ ad primū pdicabile illi⁹ generis. et ſic ſbſtātia que eſt gen⁹ generaliſſimū dicit ſbſtātia pma et iſto mō primitatis ordo attendit vt ſit ordinis inchoatio ab vniuerſaliorib ⁊ cōmuniorib. et ſit deſcēſus ad particularia ſubſiſtētia que iſto ordine dicent vltime ſbſtātie. Oīa aūt pdicabilia a particularib vſq̄ ad gen⁹ generaliſſimū dicent ſbſtātie medie ſm ordinē iſtū. Tertio mō dicit ſbſtātia pma illud qd pmo ſubſiſtit accidētib et qd eſt cauſa oīb alijs ſubſiſtēdi ⁊ ſubſtādi. ⁊ talis ſbſtātia prima dicunt particularia ſubſiſtētia generis ſbſtātie. vt ſortes petrus ⁊c̄. Et iſto ordine eſt pceſſus ab infimo vſq̄ ad ſupremū gen⁹ generaliſſimū aſcēdēdo Et q̄uis iſto ordine particulare pōt dici pma ſbſtātia. ⁊ gen⁹ generaliſſimū vltima. ⁊ predicabilia media. Species ⁊ genera ſubalterna poſſent dici medie ſbſtātie. tn̄ oēs iſto ordine vocant ſcde ſbſtātie. ⁊ ſolū particulare dicit ſbſtātia pma. Subſtātia ergo pma pmo mō dicta. nec eſt gen⁹. neq̄ ſpecies. neq̄ particulare pdicamēti ſbſtātie. neq̄ alicui⁹ alteri⁹. q: nulli⁹ generis limitib ↄcludit. ſ; eſt extra oē gen⁹. ⁊ eſt deus q̄ eſt infinit⁹ ⁊ immēſus Subſtātia aūt pma ſcdo mō dicta. Eſt gen⁹ generaliſſimū pdicamēti ſbſtātie. diuiſibile in diuerſas ſpecies per differētias oppoſitas. Subſtātia aūt tertio mō dicta. Eſt particulare ſbſiſtēs in genere ſbſtātie indiuiduatū qd ſupponit oīb ſuperiorib et alia pdicant de eo. Et oīa illa que pdicant de ea. vocant ſcde ſbſtātie. Et ſic diuidit Phs hoc vltimo mō pmā ſbſtātiā ↄtra ſcdam. Pat; ergo q̄d eſt pma ſbſtātia ⁊ ſcda. ⁊ qd modis ſumit. Quāuis aūt hic fecerim mētionē de genere ⁊ ſpecie. ⁊ genere generaliſſimo ⁊ ſpecie ſpēaliſſima. Non tn̄ declaraui

quid iſtis nominib⁹ ſignificeť. q2 diceť infra. cū ageť de ſecūdis intentionib⁹ ſuo loco.

De quattuor latinis nominib⁹ ſcʒ eſſentia. ſubſtātia. ſubſiſtētia. res nature. Et grecis corrñdēti b⁹ ſcʒ vſya. vſyoſis. hypoſtaſis. phiſis. Unde imponunť. quō diſtinguunť. qđ ſignificēt. quō ſe habēt ad inuicē. Capi. XLII

Secundo dicēdū eſt de ſubſtātia cū alijs nominib⁹ que ſunt idē cū ſbſtātia realiter licʒ differāt rōne. Quoꝝ ꝛ ſi aliq̄ cōia ſunt ſubſtātie ꝛ accidēti. dicēdū eſt tñ de eis q̄ꝫtū ad illud in quo ꝓprie ſbſtātie ꝯueniūt. Circa hoc aūt pmo vidēdū eſt quō hec noīa ab inuicē diſtinguunť in generali. Et vñ vnūqđq; ſumiť. Scđo diceť de quolibʒ in ſpēali. Tertio in quo ꝯueniūt. ꝛ in quo differūt ꝛ q̄liter. breuiť ꝯcludeť

Unde imponatur ꝛ vnde diſtinguatur eſſentia. ſubſtātia. ſubſiſtētia. res nature.

Quantū ad pmū ſciendū. ꝙ hmōi noia ſunt q̄ttuor ſcʒ eſſentia. ſbſtātia. que duo ꝯueniūt ſbſtātie ꝛ accidēti. vt pri⁹ dictū eſt. ꝛ aliq̄ ſpēali rōne ꝯueniūt ſoli ſbſtātie. Alia duo ſūt ſbſiſtētia. ꝛ res nature q̄ ſolū ꝯueniūt ſbe. Hec aūt q̄ttuor noia q̄ ſunt latina apđ nos. in greco hñt alia q̄ttuor noia ſibi corrñdētia. ſ. vſyam. vſyoſim. hypoſtaſim. phiſim quoꝝ vſus habeť etiā apđ nos. de q̄b⁹ dicēdū erit. Quātū ḡ ad illa q̄ttuor latina ſciēdū ꝙ ſic diſtinguūť. ꝛ ſic ſumūť. Q2 eēntia imponiť ab actu eēndi. Sbſtātia ꝛ res nature ab actu ſbſtādi. Sbſiſtētia ab actu ſbſiſtēdi. Et ꝼm h̄ iſta diſtinguūť. Q2 eēntia eſt cui⁹ act⁹ eſt eē. Sbſtātia ꝛ res nature cui⁹ act⁹ eſt ſbſtare. licʒ differēter vt diceť. q2 ſbſtādo nature cōi ꝛ accñtib⁹ diciť ſba. Sʒ res nature đr ab actu ſbſtādi nature cōi ſolū. Sbſiſtētia aūt eſt cui⁹ act⁹ eſt ſbſiſtere. Eſſe aūt nō determiat ſibi aliquē modū eſſendi ſpēalē. ſed eſt cōe omi enti. licet per prius ꝯueniat ſbe. Subſtare aūt ꝛ ſubſiſtere dicūt modū ꝯueniētē ſoli ſbſtātie. ꝼm duo q̄ ſibi

cōueniūt ſcꝫ ꝙ ſit ens in ſe cōpletū. ⁊ q̄tū ad hoc cōuenit ſibi ſubſtare ⁊ ꝙ omībꝰ aliis que ſunt in ea accidētibꝰ ſubſternat. et q̄tū ad hoc cōuenit ſibi ſubſiſtere ſiue ſubſtare.

De eſſentia et de vſya. Capitulum XLIII

Quantū ad ſcdm dicēdū primo de eēntia q̄ ſumit ⁊ imponit ab actu eēndi. Sciēdū ꝙ eēntia ſignificat dupliciter. aliqñ vt qđ eſt aliqñ vt quo eſt. Cuꝫ eñi ſpecies ſit tota eēntia indiuidui: ipſa eēntia ſignificat vt qđ. et noīe indiuidui et noīe ſpeciei. vñ dicimꝰ ſortē eſſe quādā eēntiā ⁊ hoīem eſſe eſſentiā ſortis. Aliqñ aūt eēntia ſignificat vt quo. vt cū dico humanitas. Eſt eñi humanitas id quo hō eſt hō. ⁊ ſic eſſentia aliqñ ſignificat vt qđ per nomē cōcretū. vt ſortes vel hō. aliqñ vt quo. vt humanitas. ⁊ tūc ſignificat per abſtractū. Huic aūt noī latino rñdet nomē grecū. qđ dicit vſya Et q2 in cōpoſitꝭ ex materia ⁊ forma. eſſentia rei nō eſt ſolū forma vel materia ſola. ſꝫ eēntia importat vtrūqꝫ. ideo in talibꝰ dicta vſya ſignificat vtrūqꝫ ſcꝫ cōpoſitū ex vtroqꝫ. ⁊ ſic dicit Boetiꝰ in p̄dicamētis qđ vſya ſignificat cōpoſitū ex materia ⁊ forma. In ſimplicibꝰ aūt dr̄ vſya eo mō q̊ cōpetit eis eſſentiā habere. Sicut aūt eēntia ſignificat vt quo. et vt quod. ſic ſimiliter cū illud idē ſit apud grecos vſya. qđ apud latinos eſſentia. aliqñ ſignificat vt qđ. aliqñ vt quo.

De ſubſiſtentia et vſyoſi. Capitulum XLIIII

Secundo eſt dicendū de ſubſiſtētia que ab actu ſubſiſtēdi ſumit. Et hec ſignificat aliqñ vt quo. aliqñ vt qđ ſubſiſtit et cuꝫ hoc ſit ſubſtantia illa in qua per prius inuenit forma ſubſiſtētie. hoc aūt ſit generaliſſimū ſubſtātie. Ipſa ſbſiſtētia ſic accepta dicit ſbſiſtētia ꝑut ſubſiſtit. ⁊ hoc per prius ꝯuenit generibꝰ. ⁊ per poſteriꝰ indiuiduis. licꝫ ipſa indiuidua ſint in quibꝰ ſuperiora ſubſiſtūt Quāuis eñi genera ⁊ ſpecies ⁊ oīa ſupiora nō ſubſiſtūt niſi indiuiduis q̊ꝝ eſt eē

tū determinatio ⁊ denoiatio eſſendi fit ex natura vel q̄ddi tate ſupiori. Aliqn̄ aūt ſubſiſtētia ſignificat quo aliq̄d ſub ſiſtit. ⁊ cū hoc ſit p̄ma forma ſubſtātie. ſignificat ipſaꝫ for/ mā per quā ſubſiſtēs ſubſiſtit. Huic aūt latino noī nob̄ vſi tato. rn̄det in greco hoc nomē vſyoſis. qđ in ſignificato ha/ betur apud nos et grecos in vſu per omia. ſicut ſubſiſtētia quātū ad quod et a quo.

De ſubſtantia et hypoſtaſi. Capl̄m XLV

Tertio dicēdū eſt de ſubſtātia cui⁹ actus eſt ſubſtare. Ubi ſciēdū eſt qđ ſubſtātia a ſubſtādo dicit̄. Dupliciť aūt ſubſtat aliq̄d al teri. Uno mō ſic̄ ſubiectū accidēti. Alio mō ſic̄ inferi⁹ nature cōi. ſic̄ ſortes homi. Ab iſto igiť duplici actu ſubſtādi q̄ ſbſtātie ꝯuenit dicit̄ ſbſtātia Aliqn̄ em̄ hec ſbſtā tia ſignificat̄ vt qđ ſbſtat. ⁊ ſic cū hec ſit p̄ma ſbſtātia p̄mo et per eā oīa ſupiora. ſic ſbſtātia ſignificat p̄mā ſbſtātiā pri mo ⁊ ex ꝯſequēti ſbſtātias ſcđas. Aliqn̄ aūt hec ſbſtātia ſi/ gnificat̄ vt quo ſbſtat aliq̄d. et ſic cū materia ſit rō ſbſtādi vt quo. ſbſtātia ſit accepta ſignificat materiā. Huic aūt la tino noi rn̄det apđ grecos nomē hypoſtaſis apđ nos vſita/ tū. et dicit̄ aliqn̄ de eo quo ſbſtat. Et qꝛ p̄mū p̄ncipiū ſbſtā/ di eſt materia. ideo dicit Boeti⁹ in p̄dicemētis qđ hypoſta ſis eſt materia. Aliqn̄ ſumit̄ pro eo qđ ſbſtat. ⁊ ſic cū hec ſit p̄ma ſbſtātia. ſic hypoſtaſis p̄mā ſbſtātiā ſignificat. Et ſic accipit hypoſtaſim Boeti⁹ in li. de duabꝫ naturis.

De hoc nomine res nature. Capitulum XLVI

Quarto dicēdū eſt de hoc noie res nature qđ etiā a ſubſtādo dicit̄. Sciēdū aūt eſt qđ q̄uis ſubſtātia dicat̄ a ſubſtādo accidētibꝫ et nature cōi. ſicut ab vtroqꝫ actu ſbſtādi ſumit̄ nomē ſbſtātie. ita ab altero ſolo in q̄ꝫtū ſcꝫ ſbſtat nature cōi. ſumit̄ hoc nomē res nature Un̄ hoc nomē res nature ſigni ficat ſbſtātiā ꝑut ſbſtat alicui nature cōi. vt ſortes homi. et

nature que per hoiem importaꝛ ſcȝ humanitati. Huic aūt nomini in greco rn̄det hoc nom̄ pragma tis phiſeos. Uerū eſt tn̄ ꝙ ſic nō eſt multū apud nos vſitatū. ſed phiſis bene eſt vſitatū qḋ naturā ſignificat. vnde ꝛ ꝯſiderātes naturā phiſicos appellamꝰ. vn̄ etiā a materia naturaliū in li. phiſicoꝝ tradita dicitꝛ liber phiſicoꝝ. nec tn̄ eſt incōueniēs qḋ etiā res nature dicatꝛ hypoſtaſis ab altera ꝓprietate.

In quo conueniunt et in quo differunt quattuor predicta nomina. Capitulum XLVII

Nunc aūt ꝯcludo duas ꝯcluſiones reſpectu cōueniētie ꝛ differētie noim̄ p̄dictoꝝ. n Prima ꝙ cū aliq̄ res ſignificatꝛ vt qḋ. ſignificetur per modū totiꝰ. cū ſignificatꝛ vt quo. ſignificetꝛ per modū ꝑtis. Un̄ tria nomia p̄dicta ſcȝ eſſentia. ſubſiſtētia. ſubſtātia. Cum aliqn̄ ſignificēt vt quo. tūc ſignificāt per modū ꝑtis. Cum ſiginificēt aliqn̄ vt qḋ. tūc ſignificāt ꝑ modū totiꝰ. Et iō dico de nōibꝫ grecꝭ corrn̄dētibꝫ. ſ. vſya que rn̄det eēntie. vſyoſis que rn̄det ſubſiſtētie. hypoſtaſis q̄ rn̄det ſubſtātie. Un̄ iſta tria noia dicuntꝛ aliqn̄ ſignificare partē. vel per modū ꝑtis. vt vſya ſignificat eēntiā ꝓut eſt forma totiꝰ. vſyoſis formā ꝑtis. hypoſtaſis partē: q̄ eſt maria. et tūc ſꝑ ſignificāt vt quo. Et ita vtitꝛ eis Boetiꝰ in li. p̄dicamētoꝝ in cōmēto. Aliqn̄ aūt iſta ſignificāt vt qḋ ꝛ totū et per modū totiꝰ. vt hō ſignificat ſortis eēntiā ꝑ modū totiꝰ et ſubſiſtētia ꝛ ſbſtātia ſilr. et idē dico de nōibꝫ corrn̄dentibꝫ in greco ſcȝ vſya. vſyoſi. ꝛ hypoſtaſi. Et ſic hꝫ cōis vſus loquēdi vel vtēdi iſtis vocabulis. et ita accipit Boetius in li. de duabꝫ naturꝭ. Scḋa ꝯcluſio eſt ꝙ ſi ita accipiātur ſignificādo vt qḋ eſt. ſic vnū ꝛ idē dicitꝛ eēntia inq̄ntū hꝫ eſſe ſine determinatiōe aliq̄. Subſiſtētia inq̄ntū habꝫ tale eſſe determinatū qḋ in ſe ſubſiſtit ꝛ per ſe. et hoc ꝯuenit indiuiduis per illud qḋ p̄mo ꝯuenit generibꝫ ꝛ ſpeciebꝫ. ꝛ ſubſtantia vt ſubſtat accidētibꝫ ꝛ nature cōi ſimul. Et hoc per prius ꝯuenit indiuiduis q̄ſuperioribꝫ. Et res nature ꝓut

ſubſtat nature cōi precíſe. qḋ ſimiliter conuenit inferioribꝫ per prius ꝙ̄ ſuperioribꝫ.

Quid ſignificēt quibꝫ cōueniāt proprie vel ſimilitudinarie quomō differāt ab inuicē hec nomina creatio. generatio. gigni. concipi. naſci. natiuitas in vetro ex vtero. filiatio paternitas.

Mo dicendū eſt de nominibꝫ rerum que ſunt in genere ſubſtātie. Et primo ſumēde ſunt diſtinctiōes due rerum ad genus ſubſtātie pertinētiū ſcꝫ de productōe. ⁊ de rebus ipſis productis. Secūdo iuxta diſtinctiones rerum productaꝝ deſcendet̃ ad nomina earum.

De tribꝫ gradibꝫ entiū ⁊ q̄d ſit creatio. Ca. XLVIII

Quantum ad primū ſciendū quod entiū creataꝝ ſubſiſtētiū ad genꝰ ſubſtātie ptinentiū eſt triplex gradus. Quedā em̄ habent ſolū eſſe. vt inanimata. et iſta tenēt infimū gradum. vt lapis. et hmōi. Quedā habēt eſſe ⁊ viuere vt vegetabilia ſicut plante. ⁊ ſenſitiua. vt aīalia. Nec in his quo ad hoc pono differētiā. qꝛ nihil faceret ad ꝓpoſitū. Quedā habēt eſſe ⁊ viuere ⁊ intelligere vt intelligibilia. ſicut aīa. angelus. ⁊ etiā hō. Et iſta tenēt ſupremū gradū in entibꝫ. Secūda diſtinctio eſt ꝗ̄tū ad res productas. qꝛ dupliciter ꝯſiderari poſſunt. Uno mō ꝗ̄tū ad ſui ꝑmariā ꝓductionē. qua in mūdi creatiōe per ſpecies ſuas om̄ia ſunt creata. Et talis ꝓductio vocat̃ creatio. Unde geneſ. ꝑmo. In principio creauit deus ⁊c̄. Dicit̃ autē creatio ꝓductio rei nullo p̄ſupoſito ex parte rei producte. Et qꝛ tunc res ſic ſunt ꝓducte ꝙ nihil earum preexiſtebat. talis productio dicitur creatio. Alio modo poſſunt cōſiderari res create ꝗ̄tum ad ſuā quotidianā et cōtinuā productionē reſpectu rerum generabiliū ⁊ corruptibiliū. vel que de nouo infra ſpecies ꝓductas producūtur. et talis rerū productio iuxta diuerſos gradus tres predictos. diuerſa ſortit̃ noīa vt patebit. His ſuppo

ſitis dicēdū eſt de nominib⁊ que ꝯueniūt reb⁊ſde genere ſubſtātie. primo quātū ad primū gradū entiū. ſecundo quātū ad ſecūdū. tertio quātū ad tertium.

Quid eſt generatō ⁊ corruptō ⁊ q̄b⁊ ꝯueniāt. Ca. XLIX

q Uantū ad primū graduꝫ entiū eorum ſcꝫ que ſunt inaīata et habēt eſſe ſolū ⁊ nō viuere. dicēdū eſt. Q⁊ taliū entiū cōis ⁊ quotidiana ꝓductio. vocaꝛ generatō que eſt ꝓductio rei ſuppoſita materia ex qua. ⁊ illa que ſic ꝓducunꝛ ſunt omnia generabilia ⁊ corruptibilia. ⁊ ſic ꝓducta dicūuꝛ generata. eoꝝ aūt deſinitio dicꝛ corruptio. Ex quo patet differentia inter generationē ⁊ creationē. Quia generatio eſt ꝓductio rei ex materia ex qua. cui⁹ tn̄ principiū nō eſt ars ſꝫ natura. ꝓpter differētiā ꝓductōis artificialiū. Sed creatio eſt productio rei nullo p̄ſuppoſito ex parte ꝓducti. ſaltē quātū ad materiā ex qua. Superius autē eſt poſita differētia inter materiā ex qua ⁊ in qua.

Quid eſt generatio et que cōcurrūt ad eam ⁊ qđ deo et creaturis cōuenit ſed diuerſimode. ⁊ ꝙ in diuinis ſola proceſſio filij dicꝛ generatio. Capilum L

q Uia vero de generatiōe ſermo eſt vt pateat amplius. Sciendū eſt ꝙ ad generationē quinq̄ neceſſaria cōcurrūt. Sextū autē de quo diceꝛ indifferēter ſe habet. q⁊ generatio poteſt eſſe cū hoc ⁊ ſine hoc. Cum em̄ ſm Aug. nihil generet ſeipſum. igiꝛ ad hoc ꝙ ſit generatio oportet eſſe aliquod generās qđ eſt producēs. et hoc eſt primū. ⁊ aliqđ generatū qđ eſt productū et hoc eſt ſecūdū. Et q⁊ generās cōicat ſuā naturā generato. oportet ꝙ in omi generatiōe ſemꝑ p̄ſuppo natur aliq̄d nō productū de quo generatū dicꝛ generari. et in hoc differt generatio a creatione. Q⁊ creatio nihil preſupponit. ⁊ ideo generatio ſi nihil p̄ſupponeret. non eſſet generatio ſed creatio. et hoc eſt tertiū cōcurrens. Quia vo

gñatio eſt ab agẽte equiuoco ⁊ vniuoco ſicut dicit Phus
qđ homo generat hoiem ⁊ ſol. ⁊ generãtis ſit coicare eandẽ
naturã gñato. quia agens equiuocũ non cõmunicat ean/
dẽ naturã ſpẽ. ſed ſolũ vniuocũ ſicut hõ. Idcirco veri⁹ ſal/
uaꝛ rõ gñatõis in vniuocis ſic q̃n hõ gñat hoiem. ⁊ ſi eſſet
poſſibile adhuc veri⁹ ſaluareꝛ rõ gñatõis. ſi generans ſcili/
cet Soꝛtes cõicaret eandẽ naturã nõ ſolũ ſm ſpeciẽ ſꝫ etiã
ſm numerũ. et hoc eſt quartũ ꝯcurrens ad gñatõeꝫ. Quin
tũ ẽ qđ cõicatio eiuſdẽ nature fiat modo nature. Modus
aũt nature eſt vt generatũ ſit ab vno gñante effectiue. Di/
co aũt ab vno qꝛ impoſſibile eſt qđ duo: vt Petrus ⁊ Guil
lelm⁹ poſſint vnũ filiũ numero gñare Dico aũt effectiue
qꝛ in creaturꝭ ⁊ potiſſimũ ĩ gñatiõe aialiũ ꝑfectoꝝ ꝯcurrũt
duo maſculus ⁊ femella. maſculus ſoluꝫ effectiue. femina
aũt ſe habet ſolũ paſſiue ſm Phm. vi. de aialibꝫ. Si ergo
eſſet poſſibile in creaturis ꝙ talis ꝓductio eſſet a duobꝫ effe
ctiue. nõ eſſet modo nature ſed nec vocareꝛ gñatio. Sextũ
aũt ad gñatõem indifferenꝛ ſe habẽs eſt qđ gñatio pt̃ eſſe
cũ tranſmutatõne ⁊ ſine tranſmutatõne. Cũ tranſmutati
one eſt in creaturis ⁊ eſt rõ. Quia oĩe agẽs in gñando in/
troducit ꝓꝛiã foꝛmã ⁊ expellit ꝯtrariã a materia ⁊ hoc nõ
poteſt eſſe ſine tranſmutatõne. tñ ꝓductio talis non habet
qđ ſit gñatio foꝛmalis ex hoc ꝙ eſt talis tranſmutatio. alio
q̃n coꝛruptio eſſet gñatio ⁊ bꝛeuiꝛ oĩs motus et mutatio
Si ergo ſit aliq̃ ꝓductio que h̃ nõ exigat. erit ſine tranſmu
tatione ſicuti eſt in diuinis. Et ideo gñatio ex ſui natnra ñ
impoꝛtat motũ ⁊ tranſmutationeꝫ ſed põt eſſe cũ ea vt in
creaturis ⁊ ſine ea vt in diuinis. Unde pꝫ q̃d ẽ de rõe ge/
neratcõis ⁊ que ſit ei⁹ diffinitio. qꝛ nõ plus impoꝛtat niſi qđ
generatio ẽ ꝓductio quã gñans vel ꝓducens cõicat ꝓdu/
cto eandẽ naturã. Dico aũt eadẽ vel gñe vt in gñantibꝫ eq̃/
uocis vel gñe et ſpẽ vt in vniuocꝭ ⁊ h̃ in creaturis. vel ean/
dem genere vel ſpẽ vel numero ⁊ hoc ſolũ ĩ diuinis. Ex his
patet quod hec ſex cõcurrũt ad generationẽ. Pꝛimũ ẽ gene

rās. ſm gn̄atū q2 nihil gn̄at ſeip̄m. Terciū aliđ p̄ſuppoſitū nō pductū ⁊ iō gn̄atio nō ē creatio. Et q2 ħ ē in diuis qđ generatōni filij preſupponit̄ eſſe que nō eſt generās nec genita ſ3 cōicata. ideo gn̄atio filij nō eſt creatio. Quartuz eſt ꝙ ſit cōicatio eiuſdē nature ⁊ vbi maior eſt ydemptitas ibi verior eſt ratio gn̄atōis. ⁊ ideo verior in vniuocis. ⁊ ꝑ conſequēs q2 in diuinis eadē natura ſpecie ⁊ numero cōicat̄ filio eſt ibi ꝓprijſſima gn̄atio. vnđ Ephe. iij. Ex quo oīs paternitas in celo ⁊ in terra ⁊c̄. Quintū eſt qđ ſit modo nat̄e et vt ab vno eſſectiue vnū gn̄et̄. Et ideo pductio filij que eſt ab vno ſolo ſc3 a patre. vocat̄ generatio in diuinis. Sed quia pductio ſpūſſancti eſt a duobus ſc3 a patre ⁊ filio non vocat̄ generatio ſed pceſſio. Sextū aūt ꝙ gn̄atio ſit cū motu ⁊ tranſmutatōe vel nō ſit indifferent̄ ſe hn̄s ad eam. ita quod in creaturis motū ſꝑ habet ⁊ tranſmutatōe3. in diuinis aūt excludit. Ex quib9 oībus ꝯcludit̄ quid eſt gn̄atio ⁊ ꝙ ꝯueniat deo ⁊ creaturis ⁊ ꝙ diuerſimode. ⁊ vlteri9 qđ nobiliori mō ⁊ mag3 ꝓprie ē i diuis quā i creatur3. ⁊ ꝙ pductio filij a p̄re dr̄ gn̄atio. pductio aūt ſpūſſcti nō. ſ3 pceſſio.

De noībus ꝑtinentib9 ad vitā ⁊ viuentia.

Jdendū eſt de noībus ꝑtinentibus ad ſecundū gradū entiū eoꝝ ſc3 que habent eſſe ⁊ viuere. Et q2 nomē vite hic primo occurrit ideo p̄mo dicendum eſt de hoc nomine vnde traxit originē. quib9 ꝯuenit ꝓprie ⁊ quib9 ſiſitu ordinarie. Secūdo deſcendet̄ ad dicendū de noibus productionū. quib9 ip̄a viuētia pducunt̄ ⁊ de noib9 pductorum. Quātū ad p̄mū dicēda ſt̄ q̄tuor. Primū eſt đ ip̄o noīe vite vn̄ ſūptū ē ⁊ q̄b9 ꝯueiat. ſcđo quō viuere diuidit̄ ꝑ iſta q̄tuor ſc3 alimēto vti. ſētire. moueri ſm locū. itelligere. Tercio quō vita diuidit̄ i actiuā ⁊ ꝯtēplatiuā. theologoꝝ ⁊ phoꝝ. Quarto q̄ eſt differentia inter vitā contēplatiuā ⁊ actiua3.

Vn̄ hūit originē nomē vite q̄b9 ꝯueiat ⁊c̄. LI

Vātū ad primū ſciendū qđ nomē

vite ex hoc ſũptũ fuiſſe videt̃ ꝙ aliq̃d a ſeipõ poteſt moue/ri. ⁊ ideo ex hoc dicta ſũt primo aliqua viuere q: viſa ſunt a ſemetipis moueri aliq̃ motu ſicut plãte motu augmenti ⁊ aĩalia motu locali. Ea vero que viſa ſunt non moueri niſi ab aliȷ̃s mota: dicta ſũt mortua vel carẽtia vita ſic lapides ⁊ ligna ⁊ inde tranſumptiue ⁊ ꝑ quandã ſilr̃itudinẽ ea quorum principiũ mot⁹ in ipis eſt etiã dicunt̃ viuẽtia ꝗuis nõ ſeipa moueãt. ſic aqua ſcaturiens ex impetu ſui mot⁹ a terra dicit̃ viuere. Aque aũt ĩmobiles vt ſtagnales ⁊ lacua/les dicunt̃ aque mortue. Ad h̃ facit qđ hoĩes ⁊ alia aĩalia q̃ multũ ſunt mobilia dicunt̃ bene viua. ſicut aliq̃s q̃ non poteſt ſtare in vno loco dicit̃ bene viu⁹. ecõuerſo q̃ eſt ma/le mobilis ⁊ tardi motus đr tot⁹ mortu⁹ vel male viu⁹. Ex hoc aũt vlteri⁹ nomẽ vite tractũ eſt ad aliaꝫ attributũ oĩb₃ opatiõib₃ q̃s aliq̃s ex ſeipõ exercet nõ ab alio mot⁹. etiaꝫ ſi ille opatõs ꝓprie nõ ſint mot⁹. ſicut etiã nomẽ mot⁹ ad ꝗlibet opatõeꝫ ſolet tranſferri. ſicut tranſumptiue ⁊ large ſen/tire ⁊ ĩtelligere dicunt̃ mot⁹. Et ſm̃ hoc nõ ſolũ que mouẽt a ſeipis vel ꝑ augmentũ vel localiter dicunt̃ viuere ſꝫ etiã oĩa que a ſeipis appetunt. ſentiunt ⁊ intelligunt. Hee eñ opatões vite dicunt̃. ꝗuis eñ in aliquo ſint plures dictaꝝ opatõnũ. Ex illa tñ dicit̃ vita in aliq̃ que eſt opatio ꝑncipalis in illo. Sicut aĩaliũ vita dicit̃ in ſentiendo ꝗuis nutriant̃. q: ſentire ẽ ꝑncipali⁹ in aĩalī ⁊ hoĩm vita dicit̃ in intelligendo. ꝗuis etiã ſentiãt. Hoc aũt accipiendũ eſt nõ ſoluꝫ ſm̃ potẽtias ſed etiã habitus ⁊ actus ſupadditos. ꝓpter ꝙ nomẽ vite vlteri⁹ eſt extẽſum ĩtãtum vt vita vniuſcuiuſ/ꝗ hoĩs dicat̃ in hoc ꝯſiſtere: in q̃ ẽ ſummũ ei⁹ ſtudiũ ⁊ in/tentio ⁊ cui maiorẽ curã impẽdit: vt dicit Phs. ix. Ethic. Et ſic hoĩs ſtudioſi đr ſtudiũ e⁹ vita ⁊ mercatori mercari vita e⁹ et ſic de aliȷ̃s. Ex q̃b₃ ptꝫ vñ ſũptũ ẽ nomẽ vite. ⁊ ad q̃ extenſũ ⁊ tractũ ẽ ⁊ q̃b₃ ꝯueiat. q̃b₃ ꝓprie ⁊ q̃b₃ tñſũptiue.

Quõ vita diuidit̃ in vegetatiuã. ſenſitiuã. motiuaꝫ ſm̃ locum ⁊ intellectiuam. Capitulum LII

q Uantum ad ſm ſciendum ꝙ vita diuidiť in quatuoꝛ.ſcꝫ alimẽto vti ſentire.mo/ueri ſm locum.ꝛ intelligere. Sciendum qꝺ hec quatuoꝛ qñqꝫ ſumunť ꝓ quibuſdã opatio/nibus que ſunt opatõnes aĩe dantis vitã vel vegetatiue vł ſenſitiue vel intellectiue.et ſic viuere viuẽtibꝫ nõ eſt eſſe.ſꝫ opari. Alio° ſumũť iſta ꝓ ipſo eſſe viuentiũ in quibus ſunt iſte opatõnes. Et ſic intelligiť verbũ Phi.ij. de aĩa. viue/re in viuentibꝫ eſt eſſe. Uñ ſic diciť.tx. Et ħ.qꝺ eſſe eſt ſenti/re vel intelligere.i.habere naturã ad ſentiendũ vel intelli/gendũ. Et hoc modo diſtinguit Phs.ij.de aĩa.viuere ꝑ il/la quatuoꝛ. Nam in iſtis inferioꝛibꝫ ſunt gña viuentiũ q̃ꝛ quedã habent naturã ſolũ ad vtendũ alimentoꝛ ad ꝯueni/entia alimento vt eſt augmentũ ꝛ gñatio ſicut in plantis ꝛ in oĩbꝫ vegetabilibꝫ.quedã ṽo vltra ħ habent naturaꝫ ad ſentiendũ vt ptꝫ in aĩalibꝫ imobilibus que nõ mouenť mo/tu ꝓgreſſiuo vt oſtree marine. Quedã ṽo cũ his vltra hñt naturã ad motũ ſm locũ et ꝓgreſſiue vt aĩalia ꝑfecta vt q̃/drupedia ꝛ volatilia ꝛ hmõi. Quedã ṽo hñt naturã ad ħ oĩa ꝛ vlteriꝰ ad intelligẽdũ vt hoĩes. Et ſic ptꝫ quõ ħ q̃tu/oꝛ ſũt ſb diuiſiõe vite.ſ.alimẽto vti qꝺ ꝑtinet ad vegetabilia ꝛ ſentire qꝺ ꝑtinet ad aĩalia impꝑfecta ꝛ moueri ſm locum qꝺ ꝑtinet ad aĩalia ꝑfecta.ꝛ intelligere qꝺ ꝑtinet ad hoĩes Et iſte opatiões nõ ſũt motus ꝓpꝛie.ſicut eñ nomẽ motus ad aliquã opatõem ſolet transferri ſic tranſumptiue ꝛ lar/ge ſentire ꝛ intelligere diciť motus. Quãdoqꝫ ſumunť ꝓ q̃/buſdã opatõibus.ꝛ tũc ſunt opatões triplices aĩe.ſcꝫ vege/tatiue.ſenſitiue ꝛ intellectiue. Qñqꝫ ꝓ eſſe viuentiũ quoꝛũ ſunt opatõnes ꝛ tũc ꝑtinent ad quadruplex genꝰ entium. ſcꝫ vegetabiliũ ſolũ q̃ꝫtũ ad pꝛimũ. Habentiũ ſolũ ſenſuꝫ cũ vegetari q̃ꝫtũ ad aĩalia impꝑfecta. Habentiuꝫ vegetari ſentire ꝛ moueri ſm locũ q̃ꝫtũ ad aĩalia ꝑfecta.ꝛ intellige/re q̃ꝫtum ad hoĩes.ꝛ ſic ptꝫ quõ intelligiť illa diſtinctio.

Quomodo vita diuidit in actiuam et contemplatiuā ꝛ quō vtrunq̄ cōuenit vite. Capitulū LIII

Ex premiſſis pꝫ aliqualiter terciū ſcꝫ quō vita diuidat in vitā actiuā ꝛ cōtēplatiuā. Si em̄ vita pōt dici opatio quā aliq̄s ex ſeipſo exercet ꝛ in hoīe que eſt principaliter in eo ꝛ etiā in alijs opationibus. illa ſꝑ que principalioꝛ eſt dicit eſſe vita ꝛ cui impendit ſumnū ſtudiū intentio ꝛ cura. nō ſolū ſm potētias naturales. ſed etiā ſm habitus ꝛ actus ſupadditos. Et cū talis opatio in hoīe ſit ītelligere: reſtat ꝙ ſm hanc opatōem dicit hō viuere. ꝛ vita ei⁹ diſtinguat in actiuā ꝛ ꝯtemplatiuā reſpectu opatōis intellectiue. Vita em̄ voluptuoſa nō eſt p̄ncipalis in hoīe. vnde nec humana īmo bꝛutalis beſtialis ꝛ pecudū p̊ Ethicoꝝ a phīs appellat. Sed ſm intellectū eſt ſolū humana vita cui⁹ diuiſio reſpectu intellectus ſic poteſt accipi. Habet em̄ intellectus duas opatōnes. vna que eſt ipſius ſm ſe. alia que eſt ipſius ſm ꝙ regit vires ꝛ potentias aīe inferioꝛes ſibi obediētes ꝛ ſm hoc in hoīe accipit duplex vita. Una q̄ ꝯſiſtit in opatiōe intellectus ſm ſeipm. ꝛ hec dicit vita contemplatiua. Alia que ꝯſiſtit in opatōne intellectus ꝛ rōnis ſm ꝙ oꝛdinat ꝛ regit ꝛ imperat potētijs aīe inferioꝛibꝫ natis ſibi obedire ꝛ hec dicit vita actiua. Ex q̊ pꝫ qꝺ cum intellectus diuidit ī ſpeculatiuū ꝛ practicū nō tanq̄ in diuerſas potentias ſed ſicut in diſtincta officia ꝑ diſtinctos actus in diſtincta obia ꝛ homīs vita dicit conſiſtere in eo in quo maxime delectat ꝛ cui magis intendit. Quidam aūt maxīe intendūt cōtemplatōni veritatis qꝺ ꝑtinet ad intellectū ſpeculatiuū. Uita em̄ contēplatiua conſiſtit in contemplatōne ſumme cōtemplabilis ꝛ qꝛ aliq̄ maxime intendūt ꝑ rōnem practicam paſſionibꝫ moderandis qꝺ ꝑtinet ad rōnē practicam. Jdeo in his vita actiua ꝯſiſtit reſpectu optimi agibilis. Et ita pꝫ quō diuidit. penes q̄d attendit vita actiua

et contemplatiua ꝛ quod ſolū ꝯuenit nature intellectuali

Quomodo differt vita contemplatiua theologorum et philoſophoꝝ. Capitulum LIIII

q Uantum ad quartum ſciendum eſt vt patuit qđ vita cōtēplatiua ꝯſiſtit in actu potentie intellectiue. Hoc aūt intelligendum eſt nō abſolute.ſed inq̄ꝫtū talis actus eſt dilectus ꝛ electus ꝑ voluntatē affectantē ꝛ preeligentē ꝫ talem actū. Cū aūt opatio ſit media inť opantē ꝛ ipm obiectū ad qđ tendit ipa opatio .ex pte duplici pōt ꝯſiderari. Uno° inq̄ꝫtū eſt ꝑfectio opantis.ꝛ tale deſideriū ꝑcedit ex amore ſui. Alio° pōt ꝯſiderari talis opatio inq̄ꝫtū terminať ad tale obiectū. Et ſic ꝯtēplatiōis deſideriū ꝑcedit ex amore obiecti. Differt ergo ꝯtemplatio quā poſuerūt phi a contemplatione quā ponūt thologi. Quia phoꝝ vita contemplatiua ꝑcedit ex deſiderio ꝛ amore ꝯtemplantiū. Cōtemplatiua aūt vita theologoꝝ ꝑcedit ex amore dei contēplandi. vt ſit ibi amor vbi oculus Math.vi vbi eſt theſaurus tuus ibi ꝛ cor tuū ꝛc. Joh.xvij. Hec eſt vita eterna ꝛc. Jſta etiā preexigit charitatē ꝛ nō illa phoꝝ. Greg⁹.ſup Ezech. Contēplatiua vita eſt charitatē dei ꝛ primi tota mente retinere.ab actiōe exteriori quieſcere.ita vt iam nil agere libeat ſed calcatis curis oībꝫ ad videndā faciē ſui creatoris animus inardeſcat.

Quid eſt gigni naſci oriri ꝛ quibus conueniant.

Ecundo conſiderandū eſt de noībus ꝑductionū ꝛ ꝑductoꝝ ꝑtinentiū ad ſecundū gradū entiū que ſūt viuentia. Ubi ſciendū ꝙ q̄uis gn̄atio ſit entiū illoꝝ q̄ minus habēt de nobilitate inter oīa entia q̄ ꝯtinue ꝑducunť in eſſe qꝛ nō habent niſi eſſe.ꝛ in hr̄e eſſe ipa viuentia q̄ ad ſecundū gradū entiū ꝑtinent cōueniunt cū eis ꝛ vltra hoc hn̄t viuere in q̄ excedūt ea. Ideo inanimatoꝝ ꝑductio non ſic ſibi nomē gn̄atōis appropriauit q̄uētiā ꝑductōi aiatoꝝ

conueniat ⁊ ipoꝝ viuentiū q̄ tenēt ſecundū gradū entium Et q2 iſte ſecūdus gradus entiū excellit entia p̄mi grad9 in viuere. Jdcirco ꝓductio eoꝝ preter nomē gn̄ale qđ ſibi ꝯuenit cū alijs vita carētib9 ſibi ſpēalia noīa appropriauit Ad qđ ſciendū nota: qđ in aīatis ⁊ viuētib9 reſpectu ſue ꝓductionis tria conſiderantur.

Triplex ꝓprietas viuentiū reſpectu ſue productionis. Capitulū LV

P Rimū eſt ꝙ a prio generāte aliq̄d deſcendit. ſcꝫ ſemen vel aliq̄d loco ſeminis. qđ eſt ſufficiēs ad generationē q̄ꝫtum ad p̄ncipiū actiuū ⁊ paſſiuū. Hoc aūt eſt in diuerſis differenter. Nam in q̄buſdam ſicut in plātis a p̄mo gn̄ante miniſtratur vtrūq3. eo ꝙ plante nō habēt ſexū diſtinctū. Jn aliq̄bus v° que habēt diſtinctū ſexū vt in aīalib9. a mare miniſtratur principiū actiuū. a femina aūt p̄ncipiū paſſiuū ſiue materia. Aīalia aūt ſm p̄hm ſunt in coitu ſicut vnū principiū generans. ⁊ ſm h̄ dr Geneſ p° Erūt duo i carne vna Secundū qđ eſt in ꝓductione viuentiū eſt ꝙ talium ꝓductio eſt ꝑ modū cuiuſdā exitus a gn̄ante. Et hec ꝯditio ſeq̄tur ex prima. nec hec ꝯuenit ꝓductōi inaīatoꝝ. Terciuꝫ eſt qđ ſequitur ex premiſſis duob9. ſcꝫ qđ gn̄atū vel ꝓductū exiens a gn̄ante in p̄ncipio gn̄atōis adheret ei ⁊ in eo eſt ꝑ cōtactū vel colligationē vt dicit p̄hs. v. Metaph. vt patꝫ in fructib9 q̄ colligantur ⁊ adherēt arbori. ⁊ in embrionib9 q̄ adherent matrici ſm contactum.

Quid ſit gigni. naſci. oriri. quō differūt ⁊ q̄b9 ꝓpe ꝯueniūt Sic ſm has tres ꝯditōes q̄s habet ꝓductio viuentiū ⁊ aīatoꝝ. hec tria vocabula diſtinguūtur ſic ꝙ reſpectu cuiuſlibet ꝓprietatꝫ erit vnū. Scđm em̄ qđ ꝓpria ſufficientia ſue gn̄atōi miniſtratur a gn̄ante dicitur res gigni vel genita eſſe. Scđm aūt ꝙ ꝓducitur ꝑ modū exitus dicitur oriri vel orta eſſe. Scđm aūt quod producitur vt cōiunctū gn̄anti dicitur

naſci vel natū eſſe. Vñ phus. v. Methaph. nata dicunt quaſi ad nata. ſic eñ generãs ⁊ gñatū ſunt q̄ſi res vna. Et ita p3 differētia inter creationē que eſt ꝓductio eoꝝ q̄bus nihil preſupponit. ⁊ gñationē q̄ eſt ꝓductio cui p̄ſupponit aliq̄d que eſt gñalr oīm generabiliū ⁊ corruptibiliū. Et inter gigni naſci ⁊ oriri que ſolū ſunt viuentiū ⁊ aiatoꝝ licet ex diuerſa ꝓprietate. Qr viuētia dicunt gigni inq̄ʒtū a generante deſcendunt. Oriri inq̄ʒtū a gñante exeunt. Naſci inq̄ʒtū coniūcta ſunt gñanti. Iſtoꝝ aūt deſinitio q̄uis poſſet dici corruptio noīe gñali. tñ ꝓprie vocat mors. Q̄d autē in rebus ĩaīatis dicit corruptio: in viuētib9 dicit mors.

Quibus predicta cōueniāt ſimilitudinarie.

Sed tñ ſciendū q̄ nomē ꝓprie dictum de vno. q̄nq̄ metaphorice dicit de alio ⁊ ſiľitudinarie. ⁊ ita eſt de his tribus noib9 naſci gigni oriri. Quia eñ aqua fōtis ⁊ ſol et ſiľia de oculto in manifeſtū progrediunt. p ſimilitudinem oriri dicunt. Qr etiã accidētia p modū cuiuſdã exitus fluunt a p̄ncipijs ſubiecti. ⁊ adherent ſubiecto. ⁊ ſiľr ptes adherent toti. Ideo ſiľitudinarie naſci ⁊ oriri dicunt. ⁊ accidētia a ſubiecto ⁊ ptes a toto.

Quid eſt conceptio natiuitas in vtero. ex vtero. ⁊ quib9 conueniant proprie.

Vteri9 eſt ſciendū q̄d genitū exit a generante dupliciter. vno° ſm q̄d procedit in eſſe diſtinctū. clauſū tñ infra terminos generãtis. ⁊ iſte exitus vocat ꝓprie conceptio. Alio° ſm q̄d procedit in eſſe diſtinctū ⁊ manieſtū. ideo in eis nō ꝓprie dicit cōceptio ſed natiuitas. Et qr res noīatur ſm q̄d apparet. ideo iſte mod9 exeūdi facit natiuitatem ſm cōem modū loquendi. Nihilominꝰ tñ ⁊ iſte exitus primus poteſt dici natiuitas. ſm q̄d dicimus duplicē natiuitatem. vnã in vtero: aliã ex vtero. Et qr in plantis ſimul ꝓcedit. q̄d in eſſe diſtinctū ⁊ manifeſtū. ideo in eis nō dicit ꝓprie ꝯceptio ſ3 natiuitas. Ex h etiã ꝟbū mētale ſm q̄d diſtinguit in intellectu ⁊ extra. nō manifeſtat. dicit cōcipi. ſed

cum extra pnūciatᷓ. dicitᷓ ſimilitudinarie naſci. Ex quo patet differētia ↄceptiōis ad naſci. nā q̄uis ea que cōcipiuntᷓ poſſint dici gigni ꝛ generari. nō tn̄ ortꝰ ꝛ natiuitas. ſm cōmunē modū loquendi eis cōueniūt. niſi cū determinatiōe ſcȝ in vtero. ſȝ ꝓprie ortus ꝛ natiuitas dicuntᷓ de re exeunte a generāte in eſſe diſtinctū ꝛ manifeſtum.

Quomodo generatis ex putrefactōe conueniat gigni. naſci. oriri.

Ulterius aūt q2 in om̄ibꝫ generatis ex putrefactōe virtus ſolis ꝛ alioꝝ corpoꝝ ſupceleſtiū ſupplēt vicē virtutis formatiue que eſt in ſemine. in generatōe eoꝝ que ex ſemine naſcuntᷓ. hec autē virtꝰ per om̄ia corpa inferiora eſt diffuſa. ideo ſicut aīalia generata per coitū ſe habēt ad patrem ꝛ matrē. ita generata per putrefactionē ſe habent ad terrā vt ad matrē. ꝛ ad corpa celeſtia vt ad patrē. Propter qd̄ dicit quidā ph̄s terrā eſſe matrē: ſolē ṽo eſſe patrē. Hic aūt noīe ſolis om̄e corpus celeſte talē virtutē habēs actiuā intelligo. et nomie terre om̄e corpus elemētare quod habȝ virtutē paſſiuā. ſicut in aqua multa generantᷓ ex putrefactiōe. ꝛ in aere ſimilitᷓ ſicut patȝ in ranis. ꝛ ideo talia ꝓprie gigni oriri ꝛ naſci dicuntur.

Quid importatur nomine paternitatis et filiationis ꝛ quibus cōueniāt.

Ulterius aūt ſciendum ꝙ talia quibus cōuenit naſci v ꝓprie ꝛ ſimilitudinarie dupliciter ꝓducantᷓ. Uno em̄ mō exeunt quedā in eſſe: accipiēdo eādē naturā in ſpecie a generāte. ita ꝙ generās genito cōmunicat eādeȝ naturā in ſpecie. et talia ſibi aſſumūt ſpēale nomē q̄tuȝ ad ꝓducēs qd̄ vocatᷓ pater. ꝛ q̄tū ad ꝓductū qd̄ vocatᷓ filiꝰ. Et q2 in diuinis pater cōmunicat filio eādē naturā nō ſolum ſpecie ſed etiā numero. ideo in ꝓducto eſt filiatio: in ꝓducēte paternitas. immo ab illa paternitate om̄is paternitas in celo et in terra noiatᷓ ꝛ dicitᷓ. Sȝ q2 inter viuēti a nobiliorē gradum tenent bruta poſt vegetabilia ꝛ poſt bruta natura in

tellectualis. ideo ſm cõmunẽ vſum loquendi q̄uis poſſi/
mus vti large loquẽdo tam in plãtis q̄ in aĩalibꝫ reſpectu
producẽtis ⁊ ꝓducti noĩe paternitatis ⁊ filiationis. ⁊ quã/
doq; hoĩes in talibus ſic vtantur. tamẽ ꝓpria acceptio no/
minis eſt in producentibꝫ ⁊ productis intra naturã intel/
lectualẽ. ideo vnus homo producens alium hominem per
viam nature dicitur pater. product⁹ dicit̃ filius. non tamẽ
dicit̃ ꝓprie de plantis ⁊ de brutis. q̄a quadã appropriatõe
tractũ eſt ad producta intra naturã intellectualẽ. Ex qui/
bus patet quod q̄a in diuinis cõmunicat̃ eadem natura
numero ipſi genito per generans. ibi eſt propriiſſima ratio
paternitatis ⁊ filiationis. In hominibꝫ autẽ ꝓprie poſt illã
In brutis autẽ magis deficit. et ibi eſt large ſumẽdo. In
plantis autẽ tenet vltimũ gradũ large acceptionis. Quia
ꝓo angelus a deo producit̃. non tamẽ deus eandẽ natura ⁊
ſpecie ſibi cõmunicat. ideo deus non dicit̃ pater angelorũ
nec angeli filij niſi ſolũ large ſcilicet per adoptionẽ vel gra
tiam. Alia aũt producunt̃ in eſſe quibꝫ aliquo mõ naſci cõ
uenit quibꝫ nõ cõmunicat̃ ſimilis natura ſm ſpeciẽ a pro/
ducẽte et nulli tali cõuenit paternitatis ratio reſpectu pro/
ducentis. nec ratio filiationis reſpectu producti. et ideo ſol
oriens flos vel fruct⁹ in arbore. et etiã partes corporis ⁊ to
tius corporis capilli ⁊ accidẽtia. q̄uis aliquomõ iſtis cõ/
ueniat gigni vel naſci tamẽ nullo mõ ꝯuenit eis ratio filia
tionis. nec illi a quo exeunt ratio paternitatis. et idẽ eſt de
generatꝫ ex putrefactiõe. q̄r nõ ꝓprie habẽt rõnẽ filiatiõis.

Quomõ aliter fieri conuenit forme nature parti ⁊ acci/
denti. ⁊ per cõſequẽs generari. gigni. naſci. ꝯcipi. oriri. ⁊ ali
ter ſuppoſito habẽti formã materiã partes ⁊ accidẽtia.

Ropter hoc ſciẽdũ eſt q̄ cum naſci. oriri. gigni. ⁊ cõci
pi quoddã fieri importẽt ſicut alicui rei cõpetit infra

Alioꝝ naturā fieri. ita naſci ⁊ ſic de alijs. Nihil autē fit niſi
vt ſit.et ideo etiam ſicut alicui cōpetit eſſe ita ⁊ fieri. Et ita
per cōſequēs concipi.naſci.gigni.⁊ oꝛiri. In re autē que ge/
neratur cōſiderant̄ iſta ſcilicet ſuppoſitū ſubſiſtens vt ho/
mo.foꝛma ſubſiſtētis vt anima hominis. natura ſubſiſten
tis vt humanitas homnis.accidētia vt albedo ⁊ quātitas
et cetera. Partes etiā que ſunt duplicis generis. q̄a quedā
ſunt ſ̄m quātitatē.et ſunt duplices. Vel eīn ſunt in poten/
tia ſoluꝫ in toto vt carnes in toto coꝛpoꝛe. vel pars carnis
in carne. et ſimiliter in quocunꝗ continuo. Alie ſunt par/
tes ſubſtātiales in quas totū diuidit̄ ſicut foꝛma ⁊ materia
Vel ſunt in actu vt in his que per cōtactū ꝯiungunt̄ in to
to.vt flos vel fruct⁹ in arboꝛe. ergo ſicut iſtis cōpetit fieri ⁊
eſſe.ita naſci.gigni ꝛc̄. Eſſe autē pꝛopꝛie ſubſiſtētis eſt et il/
lud qđ fit pꝛopꝛie ſubſiſtēs. Sicut eīn actiones ſuppoſito/
rū ſunt ex parte termini a quo.ita eſſe ⁊ fieri ꝓpꝛie ex pte ter
mini ad quē ſuppoſiti ⁊ ſubſiſtētis eſt. Et ideo pꝛopꝛie ſup
poſitum naſci.gigni.concipi.oꝛiri dicit̄. Foꝛma autē ⁊ ma/
teria non dicūtur fieri nec eſſe.ſed ſunt id quo ſubſiſtēs ha/
bet eſſe.ſed dicūtur fieri ex cōſequēti.et ideo conuenit eis gi
gni.naſci.oꝛiri.vel fieri. nō quia iſta ſint quod naſcitur vel
quod oꝛitur ꝛc̄. ſed quia per generationē accipiunt̄.et ideo
non pꝛopꝛie ſed q̄ſi per accidēs. Accidentia autē non dicū
tur eſſe niſi per aliud. et ideo etiam nec eis iſta conueniūt
pꝛopꝛie ſed ex conſequēti ⁊ per accidēs. Quantū autem
ad partes quātitatis quādo adduntur toti pꝛeexiſtēti poſ/
ſunt dici fieri vel naſci. Quādo autē generātur generatio/
ne totius.tūc dicit̄ totum fieri ⁊ non pars niſi per accidēs.
Quātū ꝟo ad ptes eſſentiales ſicut ſunt foꝛma ⁊ materia
non dicūtur talia pꝛopꝛie fieri niſi eſſet foꝛma per ſe ſubſi/
ſtens ſicut anima rationalis que dicit̄ fieri per creationem
p̄ter factionē qua fit ſuppoſitū vel cōpoſitū ꝑ generationē.
ſꝫ ſolū ꝓpꝛie dicit̄ fieri ip̄m cōpoſitū ſbſiſtēs. ⁊ per ꝯſequēs

nō talibꝫ partibꝫ ꝯuenit. naſci. oꝛiri. gigni. cōcipi. fieri. ſꝫ ſolum cōpoſito ſubſiſtenti.

Qđ aliter cōuenit concipi. gigni. naſci. oꝛiri. verbo diuino et humano.

Uoniā verbū noſtrū mētale deficit in multis a verbo diuino. ſed ſpēaliter in hoc. qꝛ illud verbū eſt ſubſiſtēs ⁊ habēs rōnē ſuppoſiti: nō aūt verbū noſtrū ſꝫ eſt inherēs. ideo ꝓprie illud dicit᷑ cōcipi. gigni. oꝛiri. naſci. noſtrū aūt nō ita ꝓprie licꝫ poſſet dici cōcipi. naſci. oꝛiri. gigni. q̄ꝫtū ad aliq̄s ꝓprietates ſicut patet ꝙ pōt dici cōcipi inq̄ꝫtū ꝓcedit in eſſe diſtinctū occultū et ſic de alijs. Et ita patet ſpēaliter differētia huius qđ dico cōceptio natiuitas ex vtero et in vtero. et huius qđ dico filiatio ad inuicē ⁊ ad pꝛioꝛa vocabula. ⁊ ſic per ꝯſequēs patet q̄d ſignificāt. quibꝫ ꝓprie ⁊ ſilitudinarie cōueniūt. et de quibꝫ dici poſſunt. quō adinuicē cōueniūt ⁊ differūt omīa iſta ſcꝫ creatio. generatio. gigni. oꝛiri. naſci. cōcipi in vtero ⁊ ex vtero. p̄rnitas ⁊ filiatio.

De ꝑtinētibꝫ ad tertiū gradū entiū quō debet denoīari ꝓductio āgeli ⁊ aīe rōnal' ⁊ eoꝝ q̄ aīe infūdit᷑ a deo. LVI

Ertio dicēdū eſt de noīb⁹ ꝑtinētibus ad res tertij grad⁹ entiū ſcꝫ que habēt eſſe viuere ⁊ intelligere. Et p̄mo de nominibꝫ pꝛoductiōis. Scđo de noīe ꝓductoꝝ qđ dicit᷑ perſona. Quātū ad noīa ꝓductiōis ſciendū eſt ꝙ ea que habent eſſe viuere ⁊ intelligere. ſunt infra naturā intellectualem ⁊ ſunt ſolū tria ſcꝫ angelus. aīa rōnalis. ⁊ hō. Hō aūt dicit cōpoſitū ex coꝛpe ⁊ aīa. qꝛ nec coꝛp⁹ p̄ciſe nec aīa p̄ciſe eſt hō ſꝫ ꝯpoſitū ex vtroqꝫ. Quia igit᷑ ꝓductio quotidiana hoīs eſt ad modū alioꝝ entiū habentiū eſſe ⁊ viuere q̄ꝫuis vltra hoc habeat intelligere. ei⁹ ꝓductio ſpēale ſibi nomē nō retinuit. ſꝫ eius ꝓductio noīat᷑ nomibꝫ alioꝝ et dicit᷑ generari et gigni ⁊c̄. habet em̄ materiā ex q̄ generat᷑. Anima aūt rōnalis ⁊ angelus ſi ꝓducunt᷑ habēt ſpēale nomē q̄ꝫtū

ad ſui pductionē. Quia em̄ eodē mō aīa ⁊ angelus creant̄ ⁊ pducunt̄ a deo nulla pſuppoſita materia ex qua pducantur ſicut a principio oīa entia ex nihilo ſunt creata. ideo nomē generale general' pductiōis ſibi retinēt. ⁊ eoꝝ pductio vocatur creatio. nō aūt gignitio vel generatio vel natiuitas. Vn̄ nec cōcipi nec naſci nec oriri ꝓprie cōuenit eorum pductiōi. Grā aūt in aīa ⁊ alie ꝟtutes a deo infuſe. qꝛ nō pn̄t p ſe ſubſiſtere ſicut angelus vel aīa. Item qꝛ habēt materiā in qua ſemp ſunt q̄uis nō habeāt materiā ex qua fiunt. aliqd ſibi retinuerūt de noīe generalis pductōis. Et qꝛ in p̄dictis deficiūt a cōditōibꝫ illiꝰ pductiōis. ideo dicūtur cōcreari magꝭ q̄ȝ creari. vn̄ ꝓprie grā nō fit vel creat̄ ſꝫ magꝭ ꝯcreat̄. ⁊ nec iſtis ꝯueniūt alia noīa pductōis entiū p̄mi gradꝰ. q̄uis aliqn̄ large ⁊ impp̄e i eis talibꝫ vtamur

De hoc nomīe perſona quid ſignificet et vnde habuerit originē et quibus cōueniat. Capitulum LVII

Quantū ad nomē ptinēs ad producta entia que habēt eſſe viuere ⁊ intelligere qḋ eſt pſona. q̄uis ſint aliq alia tn̄ ꝺ illis ptrāſeo qꝛ ſpeālē difficultatē nō hn̄t. Nomē aūt pſone nō ptinet niſi ad ſuppoſitū intellectualis nature. ⁊ ideo cū aīa rōnalis nō ſit ſuppoſitū ſꝫ pars ſuppoſiti. non pōt cōuenire nomē pſone ipſi aīe licet dixiſſe ħ videat̄ mgr̄ ſentē. iij. li. d xxij. ⁊ Hugo de ſctō victo. Reſtat ergo q̄ꝫ in creaturis ſolū dicat̄ ꝯueniēter de hoīe ⁊ angelo. Sciendū ergo eſt q̄ꝫ nomē pſone ſignificat ſbſtātiā pticularē nō abſolute nec quācūq; ſe put ſubijcit̄ ꝓprietati ad dignitatē ptinēti infra naturā intellectualē. Et ſm̄ Boeciū tractū eſt nomē pſone a pſonando. eo q̄ꝫ in tragedijs recitatores ſibi ponebāt laruā ad repſentādū illū ꝺ quo geſta narrabāt decātādo. et inde etiā tractū eſt in vſum vt quodlibet indiuiduū hoīs de quo pōt talis narratio fieri pſona dicat̄. et etiā ex hoc nomē pſone eſt tractū q̄ſi generalit̄ vt ſignificet ſuppo

ſitū in genere ſubſtātie nō quodcūqꝫ. ſꝫ intellectualis nature que eſt ceterꝫ dignioꝛ. ꝛ inde etiā excellētie ꝛ dignitates q̄dā ꝯuenientes hominibꝫ pſonatꝰ dicūt. Sic diffinit Boetiꝰ in li. de duabꝫ naturis pſonā. Perſona eſt intellectualis nature indiuidua ſubſtātia. Huic autē noī pſona qđ eſt nomē rei ꝛ pme intētōis ꝛ ad rōnalē naturā ſolū ptinēs infra genꝰ ſubſtātie. reſpōdet in greco hoc nomē pſopon. a pro qꝛ eſt in ꝛ ſopos qꝛ eſt facies. qꝛ hmōi laruas in qbꝫ repſentabātꝛ pſonabāt laudes taliū añ facies ponebāt. ꝛ ſic patꝫ qꝛ id qđ dicūt et ſignificāt hec quattuoꝛ nomia in genere ſubſtātie in generali apđ latinos ſcꝫ eſſentia. ſbſiſtētia. res nature. ſubſtātia. et tria noīa in greco eis coꝛrñdētia. ſcꝫ vſia. vſyoſis. ꝛ hypoſtaſis. Hoc idē ſignificat ꝛ dic̄ h nomē pſona in genere intellectual' nature. et pſopon in greco reſpōdens perſone in latino. Notandum qꝛ licet hoc nomen hypoſtaſis apđ grecos ex ꝓpria ſignificatōe nois habeat qđ ſignificet qđcūqꝫ indiuiduū ſbſtātie. tñ ex vſu loquēdi habet qđ ſignificet indiuiduū rōnalis nature rōne excellētie ſue. Tradit' aūt a doctoꝛibꝫ qꝛ ſint tria de rōne pſone ſcꝫ ſbſiſtētia. rōcinari ꝛ indiuiduū eē. qđ nobilioꝛi mō eſt in āgelo qꝫ in hoie. et in deo qꝫ in vtroqꝫ. Et ideo nomē pſone inuenit' in homībꝫ in angelis ꝛ in deo. Et iſta tria ſunt vbiqꝫ de rōne pſone. ſed tñ in illis tribꝫ reſpectu cuiuſlibet diuerſa rōne. qđ nō eſt hic neceſſe explicare in ſingulis.

De nominibus que conueniunt rebus de genere quantitatis. Capitulum LVIII

Modo dicēdū eſt de nominibꝰ prime intentōis ptinētibꝫ ad res de genere quātitatis. Et pmo de nominibꝫ ſpecieꝝ in quas diuidit Ariſto. quātitatē in pdicamētis. Scđo de hiis que ſe tenēt ex parte quātitatis ſm modū ꝓprietatis. Et pꝛimo de mēſura. Scđo de infinito.

Sufficientia. ſignificatio. et differentia ſpecierum quā-
titatis.

Quantū ad primū de ſpeciebꝫ quātitatis ſumēdo ha-
rum differentiā. ſufficiētiā ꝛ ſignificationē. Sciendū
eſt ꝙ omnis quantitas eſt continua vel diſcreta. Dicitur
aūt quātitas continua cuius partes accipiunt ſucceſſiue ſi
ne aliqua diſcōtinuatiōe. vt in tp̄e vni⁹ diei, vel in vno li-
gno integro. Et hmōi cōtinuū tripliciť a Pho diffiniť. Si
eīm cōſidereť ꝙtū ad ſui cōſtitutionē diciť cōtnuū cui⁹ par-
tes copulanť ad vnū terminū cōmunē. et ita diffiniť in pre
dicamētis. Si autē ꝯſidereť ꝙtum ad ſue nature integri-
tatē ſic diffiniť in. v. metaphi. Continuū eſt cuius mot⁹ in-
diuiſibilis eſt ſm ſe. Si aūt cōſidereť ꝙtū ad ſui reſolutio
nē. ſic diffiniť in. iij. phiſico. Continuū eſt diuiſibile in in-
finitū. Hec aūt quātitas cōtinua cū ſit habēs rōnē mēſu-
re vt diciť. x. metaphi. ꝙ etiā verū eſt de omī quātitate. Uel
menſurat ab extrinſeco ꝛ hoc dupliciť. Uel prout res eſt in
motu. et ſic eſt temp⁹ qđ eſt mēſura fluens. Et diciť temp⁹
numerus motus ſm prius ꝛ poſterius. Uel mēſurat rem
vt eſt in aliquo quieſcēs et ſic eſt locus. qui eſt mēſura ma-
nens. Et dicitur locus vltima ſuperficies corporis ambiē-
tis. Si autē menſurat quātitas cōtinua rem ab intrinſeco
ſic eſt tripliciť. Uel ſm dimēſionē vnā ſolam ſcilicꝫ ſm lon
gitudinē et ſic eſt linea. que eſt longitudo ſine latitudine et
profunditate. cuius extremitates ſunt duo pūcta. Uel ſm
duas ſcꝫ longitudinē ꝛ latitudinē et ſic eſt ſupficies que eſt
habens duas dimenſiones ſcilicet longitudinē ꝛ latitudi-
nem. Uel ſm tres ſcilicet longitudinē latitudinē ꝛ profun-
ditatem et ſic eſt corpus quod eſt habens tres dimenſio nes
ſcilicet longitudinē latitudinē ꝛ profunditatem.

Quot modis dicitur corpus.

e St tñ intelligẽdũ ꝙ corpus tripliciter cõſideraẽ. Primo ꝑut dicit om̄e illud qđ ſbſterniẽ trine dimẽſioni ſine ꝑciſione forme. et hoc mõ eſt genus ſubalternũ in ꝑdicamẽto ſubſtãtie. Scđo mõ ꝑ natura ꝛ re que ſubſterniẽ trine dimẽſioni cũ ꝑciſione vlterior ꝫ forme. Et ſic eſt materia vel pars cõpoſiti. ꝛ ſic nõ ꝑdicaẽ đ alijs ſpeciebꝫ generꝫ ſubſtãtie. Quis ſit in gñe ſic ꝑs. Tertio mõ põt ꝯſiderari ꝑut dic̃ trinã dimẽſionẽ ſolũ. ꝛ ſic accipiẽ hic ꝛ eſt tertia ſpecies quãtitatis ꝯtinue intrinſece mẽſurãtis. Diſcreta aũt quãtitas eſt cuiꝰ ꝑtes ſucceſſiue accepte habẽt diſcõtinuitatẽ ꝛ diſcretionẽ quãdã. ꝛ ſic diffiniẽ in ꝑdicamẽtis. Diſcreta quãtitas eſt cuiꝰ ꝑtes nõ copulanẽ ad aliquẽ terminũ cõmunẽ. Hec ergo diſcreta quãtitas vel eſt mĺtoꝝ diſcretoꝝ ꝑmanẽtiũ. ꝛ ſic eſt numerus. Vel mĺtoꝝ diſcretoꝝ ſibi inuicẽ ſuccedẽtiũ. ꝛ ſic eſt oĩo. Vtraqꝫ tñ mĺtipliciter diciẽ.

Quot modis dicitur numerus.

v Ade ſciẽdũ q̃tũ ad numerũ ꝙ numerus diciẽ multipliciter. Primo mõ de re numerata. ꝛ ſic qñqꝫ de multis hominibꝫ dici cõſueuit hic eſt magnꝰ numerus. Scđo pro numero numerãte ſcꝫ ipſa aĩa que ẜm Phos dicebaẽ numerus ſeipm̄ mouẽs Tertio pro numero quo numeramus ꝛ ſic eſt quãtitas. ꝛ ſic đꝛ tripliciẽ. Quia pt ꝯſiderari ꝑmo ꝑut per ꝯſideratiõẽ abſtrahiẽ a materia ſenſibili. et ſic ꝯſideraẽ a metaphiſico. Vel ꝑut aꝑplicaẽ materie ſenſibili ꝛ ſic ꝯſideraẽ a naturali. Vel ꝑut habꝫ rõnẽ ſubicibilis ꝛ predicabilis ꝛ ſic ꝯſideraẽ a logico. Et hic tria ꝯſiderãda ſunt. Primo de vnitate que eſt ꝑncipiũ numeri. Secũdo de diſcretiõe. Terro de numero.

De vnitate numeri.

q Vantum ad primũ ſcienduꝫ eſt ꝙ duplex eſt genus vnitatis ſicut ꝛ duplex genꝰ indiuiſionis Quedã em̄ eſt indiuiſio ſolũ in actu. Quedã eſt indiuiſio vel vnitas ꝛ in actu ꝛ in potẽtia que dicitur indiuiſibilitas. Que

quidē indiuiſibilitas verius habet rationem vnitatis ꝙ̄ indiuiſio. cū plus dicat de indiuiſione. Iſte autē vnitates contrario modo ſe habent in ponēdo et in remouēdo. Nā ad poſitionē vnitatis indiuiſibilitatis ſequit̄ poſitio vnitatis indiuiſionis. q̄ ꝗcunq̄ ſunt vnū indiuiſibiliter. ſunt vnū ꝑ indiuiſionē actualē. ſed in negando ſiue remouendo eſt ecōuerſo. quia remotio vnitatis indiuiſibilitatis nō remouet. non eni ſequit̄. nō ſunt indiuiſibilia. ḡ nō ſunt indiuiſa. Ecōuerſo aūt eſt de vnitate indiuiſionis. quia ad remotionē vnitatis indiuiſionis ſequit̄ remotio vnitatis indiuiſibilitatis. Bene enī ſequit̄. Nō ſunt indiuiſa actualiter. ḡ nec indiuiſibilia. Sed poſitio vnitatis indiuiſiōis non ponit vnitatē indiuiſibilitatis. Nō enī ſequitur. ſunt indiuiſa. ḡ ſunt indiuiſibilia.

De Diſcretione.

Quantū ad ſcđm eſt ſciendū. Q duplex eſt diſcretio Diſcretio enī videt̄ nil aliud eſſe: niſi ſeꝑatio quedā vel ſequeſtratio huius ab hoc. Et hoc poteſt eſſe dupliciter. negatiue. ꝛ poſitiue. Negatiue ꝑ hoc. ꝙ hoc nō eſt illō. Alio mō poſitiue ꝑ hoc. ꝙ h̄ diſtinguitur ab illo. Diſcretio ꝟo negatiua ꝑ non idemptitatem poſitā aut per diſtinctionem. Iſte aūt diſcretiones ſic ſe habent ad numerum ꝙ diſcretio negatiua ſequit̄ omnē numerū. Ratio iſtius ē q̄ partes cuiuſcūq̄ numeri. ſiue ſit diuiſoꝝ ſiue diuiſibiliū neceſſario habent aliquā non idemptitatē. ꝛ ꝑ ꝯſequēs diſcretionē negatiuā Diſcretio aūt poſitiua ſolū eſt de rōe numeri diuiſoꝝ. Iſte aūt diſcretiones ſic ſe habēt in ponēdo ꝛ remouēdo ad ſe inuicē. ꝙ ad poſitionem diſcretionis poſitiue: ſequit̄ poſitio diſcretionis negatiue. Sed ad remotionem diſcretionis poſitiue: non ſequit̄ remotio diſcretionis negatiue. Econtrario autē eſt de diſcretione negatiua. quia ad remotionē eius ſequit̄ remotio diſcretiōis poſitiue. ſicut ad remotionē nō idemptitatis ab aliquibus ſequitur remotio diſcretionis. Ad poſitionē aūt diſcretio-

nis negatiue. non ſequitur poſitio diſcretionis poſitiue. ſic etiã nec ad poſitionẽ non idẽptitatis poſitio diſtinctionis.

De Numero.

Nunc q̃ſtum ad tertium eſt aduertendũ. Qꝛ cũ vnũ ⁊ multa opponuntur immediate. quia ad remotiõem cuiſlibet vnitatis maxime ſi ſit remotio in propria ratione ⁊ ratione equipolenti: ſequitur poſitio alicuius pluralitatis ⁊ alicuius multitudinis. Et ideo ſicut duplex ẽ genus vnitatis. ſic eſt duplex genus numeri. Quidã enĩ numerꝰ eſt qui reſultat et ponit̃ ex remotione vnitatis ⁊ diuiſibilitatis Et iſte dicit̃ numerus diſtinguibiliũ ſiue diuiſibiliũ ⁊ ponitur actualiter. ſi actualiter remoueatur vnitas indiuiſibilitatis ſiue indiſtinguibilitatis. Alius quidẽ ponit̃ eſſe numerus. qui ponitur ex remotiõe vnitatis indiuiſionis ⁊ indiſtinctionis. ⁊ ille vocatur numerus diſtinctoꝝ ſiue diuiſorũ. Iſti autẽ numeri ex oppoſito habent ſe ad vnitates in ponendo et remouendo. quia numerus qui ponit̃ ex remotione vnitatis indiuiſibilitatis. dicit̃ numerus indiuiſibiliũ ſiue diſtinguibiliũ qui non ponit numeꝝ diuiſorũ ſiue diſtinctoꝝ. Ratio quia primus numerus ponitur ex remotione vnitatis indiuiſibilitatis. Scd̃s ex remotione vnitatis indiuiſionis. nec ꝑ conſequens ad poſitionem numeri diuiſibiliũ ſequitur poſitio numeri diuiſoꝝ ſiue diſtinctorũ. Ad remotionẽ vnitatis indiuiſibilitatis non ſequit̃ remotio vnitatis indiuiſionis. Ad remotionẽ aũt numeri diuiſibiliũ. ſequit̃ remotõ numeri diuiſoꝝ. qꝛ ſi nõ ſũt diuiſibilia nec diuiſa. Ecõuerſo aũt eſt de numero diuiſorũ ⁊ diuiſibiliũ: ⁊ quecũq̧ habent numeroſitatẽ diuiſorũ ⁊ diuiſibiliũ. cum diuiſio p̃ſupponat diuiſibilitatẽ. ſm̃ remotionem numeri diuiſoꝝ. nõ remouet numeꝝ diuiſibilium. Ideo aliqua poſſunt habere numeꝝ diuiſibiliũ dato q̃ nõ habeant numeꝝ diuiſoꝝ ſiue diſtinctorũ. Ratio illius eſt. qꝛ numerus diuiſoꝝ ponit̃ ex remotiõe vnitatis indiuiſionis. Remotio aũt vnitatis indiuiſiõis remouet vnitatem

indiſibilium. Et ꝑ cōſequens poſitio numeri diuiſoꝝ po/
nit numerū diuiſibiliū. Sed q: vnitas indiuiſiōis nō po/
nit vnitatē indiuiſibilitatis. ita nec remotio numeri diui/
ſoꝝ ponit remotionē numeri diuiſibiliū. cū ſe habēt oppo/
ſitō modo ad vnitates: ſicut dictum eſt.

Quot modis dicit oratio.

Quantū autē ad orationē Sciendū ꝙ orō poteſt tri
pliciter cōſiderari. Uel ꝓut ē in ꝑgameno. ⁊ ſic inq̄tū
etiā eſt in ipſa cōpoſitio ex materia ⁊ forma. eſt in pn̄to
ſbe. Sʒ inq̄tū illa materia eſt diſtenſa quantitate eſt in p̄
dicamento quantitatis. Inq̄tū etiā ex tali diſtenſione re/
ſultat talis figuratio. eſt in quarta ſpecie q̄litatis. Sed in/
q̄tū mouet viſum. eſt in tertia ſpē qualitatis Scdō poteſt
ꝯſiderari ꝓut eſt in mente. ⁊ ſic nō pōt eſſe quātitas. ſed eſt
in p̄ma ſpecie q̄litatis. Tertio mō pōt ꝯſiderari vt eſt in
ꝓlatiōe. Et h̄ tripliciter. Uel ꝓut mouet auditū. ⁊ ſic ē in
tertia ſpē q̄litatis. ſicut ⁊ alia obiecta ſenſuū. Uel ꝓut com
parat ad tps menſurans hmōi ꝓlationē ſiue extenſionem
motus qui fit in huiuſmodi ꝓlatione. ⁊ ſic orō eſt q̄ntitas
cōtinua. Uel ꝓut vna pars ſuccedit alteri diſcreta ⁊ ſepa/
rata. ⁊ ſic eſt quantitas diſcreta. Et hoc mō ponitur ſpe/
cies quantitatis diſcrete in pn̄tis.

De noībus ꝯuenientibꝰ menſuris. Cap. LIX

Uia vero eſſe menſurā conuenit q̄ntitati. Un̄. x. methaph. ponit dr̄a menſure.
q Ideo de noībus ſignificātibꝰ mēſuras cū mē/
ſura ſit ꝓprietas q̄ntitatis h̄ dicendū eſt. Du/
plex aūt eſt modus menſuraꝝ. Unus menſurās res q̄tū
ad intrinſecā q̄ntitatē. ſicut vlna mēſurat pannū. Aliꝰ mē
ſurās reꝝ durationēs q̄tū ad extrinſecā quātitatē. ſicut tē/
pus menſurat duratiōes motus. Et quocūq; modo men/
ſura ſumat: ſp̄ dicitur menſura rei id qd̄ certificat de quā/
titate rei. ſiue ſit q̄ntitas manēs q̄tū ad p̄mum modū. ſi/

ue fluēs ꝯtrū ad ſcđm. Uel ꝑ modū fluentis qđ dico ꝓpter euū ⁊ eternitatē. De noīb⁹ ꝑmaꝝ menſuraꝝ ſatis dictū ē in explanatione ſpecierum quātitatis continue et diſcrete Sed de nominibus menſuraꝝ que menſurāt durationes ꝓpter ſpecialē difficultatē ⁊ eoꝝ cōmunem vſum hic dicē/dum eſt. Sunt autē illa. tēpus continuū. tempus diſcretū euū. eternitas. nunc tpīs continui. nunc tpīs diſcreti. nunc eui. nunc eternitatis: Quoꝝ ſignificantia ⁊ differētia pa/tebit ex dicendis. Hoc p̄miſſo de hoꝝ ſingulis dicendū ē Et p̄mo de tēpore cōtinuo ⁊ ſuo nunc.

Quid ē tps ꝯtinuū ⁊ nūc tpīs ꝯtinui. Cap̄ LX

Intelligendū eſt ergo ꝙ oīes ille menſure in h̄ ꝯueniunt. ꝙ ſunt menſure alicu ius actus. Cum enī duratio ſit actus. oportet menſurā durationis eſſe menſurā actus. in eo ꝙ actus habet durare tm̄ vel tm̄. Differunt tn̄: q̄a ſcđm ꝙ inuenit̄ diuerſa ratio durandi. ita in actib⁹ inuenitur di/uerſa ratio menſure. Sunt ḡ quidā act⁹ qui dicunt̄ actus ꝑmixti potentie q̄ durāt ꝑ acceptionē diuerſarum partiū in eodē actu ꝯtinuo ſucceſſiue. ſic̄ patȝ in motu. In vno aūt actu diuerſe partes continui non poſſunt accipi: niſi ſit cō tinuus. In omni autē actu continuo habente ſucceſſionē eſt prius et poſterius. Et ideo menſura talis actus q̄ ha/bet ſucceſſionē ⁊ continuitatem partiū in vno actu: ⁊ prio/ritatē ⁊ poſterioritatē ſcđm quā poteſt numerari. vocatur tēpus continuū: qꝛ menſurat actū ſucceſſiuū continuum. in qua ſucceſſione eſt prioritas ⁊ poſterioritas numerabil̄ ab aīa ſicut motus. Et ideo bene tēpus diffinitur ꝙ eſt nu merus motus ſm̄ prius ⁊ poſterius. Et ita patet quid eſt tēpus ⁊ cuius eſt menſura. quia motus directe licet pacci/dens poſſit eſſe menſura quetis. ſicut menſure habituum ſunt menſure priuationū. Nūc autem tpīs cōtinui differt ab ipo tpe continuo ſic ꝙ omino non eſt idē re cū eo. ſed ſic

cut ſe habet punctus ad lineã. ita ſe habet nunc ad tẽpus Proprie aũt ſm veriorem opinionẽ. ſicut motus mẽſurat tpe quoꝝ vtrũq; eſt diuiſibile. ita mutatũ eſſe menſuratur nunc tpis continui. quorũ vtrũq; eſt indiuiſibile. ⁊ ita ipm tẽpus continuũ: ⁊ ipm nunc tpis continui ſunt diuerſe mẽſure diuerſoꝝ ab eis menſuratorum.

Quid eſt tps diſcretũ. ⁊ nũc tpis diſcreti. Cap LXI

Lius actus ſcðs eſt qui nõ habet ſucceſſionẽ ⁊ continuitatẽ partiũ in ſe. ſ; eſt in ſe indiuiſibilis. eſt tñ huiuſmodi conditionis: q̄ alius actus conſimilis in eodem poteſt ſibi ſuccedere. ita q̄ vnus ſuccedit alteri: q̄uis ambo ſimul eẽ nõ poſſint. Et talis actus eſt intellectio angeli. q̄ in ſe ẽ indiuiſibilis. ⁊ nõ habet ꝯtinuitatẽ ⁊ ſucceſſionẽ partiũ eiuſdem actus. ſed alius actus intelligendi poteſt priori ſuccedere. quia poſtq̄ angelus intellexit vnam rẽ poteſt ceſſare illa intellectio. ⁊ incboari alia reſpectu alterius rei. Et ita licet nõ ſit ſucceſſus reſpectu partiũ eiuſdẽ actus: eſt tñ reſpectu diuerſorũ actuũ ad inuicẽ ſucceſſio. Illa ḡ ſucceſſio que eſt diuerſoꝝ actuũ diſtinctoꝝ ab inuicem habet menſurã ſuã ⁊ vocatur tẽpus diſcretũ. quia diſcretos ⁊ diſtinctos actus ſed indiuiſibiles menſurat. Hoc aũt tẽpus debet intelligere ariſto. quando orationẽ in pñtis poſuit ſpeciem quantitatis diſcrete aliam a ſpecie quantitatis cõtinue: licet alibi non fecerit mentionem. Et ſic patet quid ẽ tempus diſcretum. Quilibet autem talis actus ſimplex ⁊ indiuiſibilis ⁊ diſcretus habet ſuam propriam mẽſuram ⁊ vocatur nunc temporis diſcreti. quia ſicut illa operatio eſt indiuiſibilis. ita ⁊ nũc talis tẽporis diſcreti. Differt autem a tẽpore diſcreto dupliciter. Primo modo ſicut pars a toto. Scðo quia nunc eſt menſura indiuiſibilis actus. Tempus autem eſt menſura ſucceſſionis actuum indiuiſibilium diſcretorum.

Quid eſt euum ꝛ nunc eui. Capitulū LXII

Eſt aūt alius actus terti⁹ indiuiſi
bilis cui non cōuenit habere partes ſucceſſi/
e uas eiuſdem actus numero.nec alius actus ē
natus ſibi ſuccedere.tamen non eſt tante enti
tatis et actualitatis:quin habeat tres imperfectiōes.Pri
ma eſt ꝙ eſſentialiter continetur infra terminos alicui⁹ ge
neris vel ſpeciei.Secūda eſt ꝙ quia non habet omnē per/
fectionem nec ipſa eſt ſua perſectio.ſuperadditur autē ſibi
aliquid ad ſuam perfectionē.pertinens:reſpectu cuius po
teſt eſſe aliqua ſucceſſio inꝗ̄tum aliquid cedit in preteri/
tum ꝛ aliquid ſpectat in futurū. Tertia eſt ꝙ ꝛ ſi non ha/
bet duo nunc includentia durationem ipſius quorū vnū
inchoet eam ꝛ aliud terminet eam. habet tamen defacto
vnū inchoans:ꝛ de poſſibili poſſet habere vnū terminans
de potentia diuina.ꝛ ita habet cum hoc ꝙ aliquid cedit in
p̄teritum:ꝛ aliq̄d ſpectat in futurum.ꝛ talis actus eſt eſſe
ſubſtantiale vel actus eſſendi angeloꝝ.quia talis actus ē
infra terminos generis ꝛ ſpeciei ſbe.Sic ergo talis actus
non eſt ſua ꝑfectio.ſed ꝑfectionem ſuā habet ſuꝑadditam
ſcꝫ ſuum intelligere:reſpectu cuius eſt alia ſucceſſio:inꝗ̄/
tum vna ſuccedit alteri:ꝛ vna cedit in p̄teritū cui ſuccedit
altera que erat futura.Item nō habet duo nunc includē/
tia ſuam durationē.quoꝝ vnū terminet eā ꝛ alteꝝ incho/
et.ſed habet bene vnum inchoans:qꝛ non fuit ab eterno:ꝛ
poſſet de diuina potentia habere aliqđ terminans:qꝛ poſ/
ſet deus angelos anichilare.Et iſtius actus duratio men/
ſuratur menſura que vocatur euum.quia eſt eternitas par
ticipata. quia defacto talis actus eſt eternus et infinitus
a parte poſt.inꝗ̄tū non habet aliqđ nunc terminās.ſed eſt
ꝑpetuus licꝫ ſit termīatus ꝛ finitus ex parte ante. ꝛ iō euū
eſt menſura media inter tēpus qđ habet duo nunc termi/

nantia ⁊ eternitatē q̄ nullum habet. Nunc autē eui nō di/
fert realiter ab ipo euo ſ3 ſolū ratione. vt dicit aliquoꝝ opi
nio. q2 nec poteſt ſe habere ad euū ſicut indiuiſibile ad cō
tinuum. vt nunc tēporis continui ſe habet ad continuū te
pus. nec ſicut pars ad totū. vt ſe habet nunc tēporis diſcre
ti ad tempus diſcretū. Et ideo idē re eſt nunc eui ⁊ euum
ſed ſolum ratione differunt. inq̄tū nunc eui imaginamur
indiuiſibile: euū autē cū quadā extenſione. Doctor tamen
cōmunis. pma ſcd̄e. di. xix. q. ij. articulo. ij. dicit. Q2 qua
cūq3 menſura menſuret eſſe alicuius rei: illi rei reſpōdet p
menſura nunc illius durationis. Unde ſicut tempus eſt
menſura motus. ita nunc tēporis eſt menſura ipſius mo
bilis. Et cuius eſſe eſt menſura euum. illius entis eſt mē/
ſura nuuc illius eui. Et illud ens menſuratur nūc eterni/
tatis: cuius eſſe menſurat eternitas. Sicut aūt ſe habet in
menſuratis actus ad illud cuius eſt actus. ita ſe habet q̄li/
bet duratio vel menſura ad ſuum nunc. Actus autem ille
qui menſuratur tēpore differt ab eo cuius eſt actus ſcd̄m
rem. q̄a mobile nō eſt motus. Et ſcd̄m rationem ſucceſſio
nis. Quia mobile eſt de natura permanentiū. Motus d̄
natura ſucceſſiuoꝝ. Unde etiā differt tps dupliciter a ſuo
nunc. ſc3 Scd̄m rem. quia nunc nō eſt tps. Scd̄o ſm ſuc/
ceſſionis rationē. quia tempus ſucceſſiuū eſt: nō aūt nunc
Eſſe autem euiternitatis quia eſt actus menſuratus euo.
differt ab eo cuius eſt actus re quidem. ſed nō ſcd̄m ſucceſ
ſionis rationem. quia vtrūq3 caret ſucceſſione. Et ita etiā
differt nunc eui realiter ab euo. Eſſe autē quod menſura/
tur eternitate eſt idem re cū eo cuius eſt actus: ſ3 differt ſo
lum ratione. Et ideo eternitas ⁊ ſuum nunc ſimili modo
differunt ſolum ratione: inq̄tum ſc3 eternitas reſpicit di/
uinum eſſe. nunc eternitatis reſpicit quidditatem ipſius q̄
realiter ab eſſe non differt.

Quid eſt eternitas ⁊ nunc eternitatis. Cap̄. LXIII

Lius eſt actus et vltimus indiui-
ſibilis. qui nec ſuccedit alteri. nec alius eſt ſi-
a bi natus ſuccedere nullã habens imperfectio-
nem: ſed omnẽ perfectionẽ eſſentialiter ꝛ non
ſupadditam ꝛ ipẽ eſt perfectio ſua que nõ cõtinet nec con-
cluditur inter limites alicuius generis vel ſpeciei. nec in-
ter duo nunc concluditur duratio eius de facto vel de poſ-
ſibili. Et talis act⁹ eẽndi purus ẽ ſolus dei. cui⁹ menſura
vocatur eternitas. quã Boecius ita diffinit in li. v. de cõ-
ſolatione. dicens. O) eternitas eſt interminabilis vite to-
ta ſimul ꝛ perfecta poſſeſſio. Quantũ ad differenciã tẽpo-
ris ꝛ tpalis. dicit interminabilis vite. Quãtu ad differẽtiã
eui ꝛ euiterni. dicitur perfecta poſſeſſio tota ſimul. Nunc
aũt eternitatis nõ differt realiter ab eternitate ſed ratione
ſolum vt dictũ eſt. Ex quo patet ꝙ eternũ nihil aliud ẽ ꝙ̃
ens extra terminos. ꝛ eternitas ꝙ̃ extra terminos entitas
Sic ergo patet differentia quatuor menſurarum tẽporis
continui. Qð eſt menſura actus habẽtis ſucceſſionem in
ſuis partibus continuis. Et tẽporis diſcreti. Qð eſt men-
ſura actuũ indiuiſibiliũ inuicẽ ſuccedentiũ. Et eui. qð eſt
menſura act⁹ indiuiſibilis cui accidit ſucceſſio actuũ indi-
uiſibilium ſuperadditorum ſue perfectioni Et eternitatꝫ
que eſt menſura actus indiuiſibilis. cui nulla aduenit per-
fectio vel mutatio vel limitatio. ſed ipſa ſua infinita eſt et
omnimoda perfectio. Patet etiã differentia nunc temporis
continui ad tempus continuũ. nunc tẽporis diſcreti ad tẽ-
pus diſcretum. nunc eui ad euum. nũc eternitatis ad eter-
nitatem. a qualibet autem menſura denominatur menſu-
ratum. Quia quod menſuratur tempore. temporale dici-
tur. Quod euo: euale vel euiternũ. Quod eternitate: eter-
nale vel eternum.

De infinito ꝙ põt dici quinꝙ modis. Cap. LXIIII

Secundo quia infinitum cõgruit
q̃titati. vt dicit̃ p̃mo phiſicoꝝ. ꝛ ſepi⁹ vtimur
s noíe infiniti. Ideo hic p̃mo de multiplici eius
acceptione dicẽdũ eſt. Dicitur autem infinitũ
multipliciter Primo modo ẜm durationẽ. ꝛ hoc dupliciter
Uel ab om̃i parte. tam aparteañ. q̃ apartepoſt. ꝛ ſic deus
dicit̃ ſolus infinitus duratiõe. Uel ab altera tm̃. ꝛ ſic mõs
vel angelus dicit̃ infinitus duratõe in infinitũ. Nõ aparte
ante quia principiũ durationis habuit. ſed apartepoſt. q̃a
ſemꝑ durabit. Scd̃o modo aliq̃d dicitur infinitũ extẽſiõe
extrinſece q̃ãtitatis cõtinue. ꝛ ſic poteſt attẽdi triplex in-
finitũ. Uel ſolũ ẜm lõgitudinẽ. vt ſi eſſet linea infinita in
infinitũ extẽſa. carẽs p̃ncipio ꝛ fine. Et ſic eſſet ab om̃i par
te infinita. Uel ſolo p̃ncipio: vel ſolo fine. ꝛ ſic eſſet ſolum
infinita ab illa parte q̃ careret termino. Uel ẜm longitudi
nẽ et latitudinẽ ſimul. vt ſi eſſet aliqua ſuperficies in infi-
nitũ ẜm longitudinẽ et latitudinẽ ſine termino extẽſa. vel
ſolũ altera parte carẽs termino. diceret̃ infinita. vel ſimpli
citer. vel ẜm illã partẽ que caret termino. Uel ẜm longitu
dinẽ latitudinẽ et profunditatẽ. vt ſi eſſet aliq̃d corpus in
omnẽ dimẽſionẽ extẽſum. ex om̃i parte carẽs termino dice
retur infinitũ. vel ſi ab vna parte vel duabus: ſolũ diceret̃
ex illa vel ex illis partibꝫ infinitũ. qua vel quibꝫ careret ter
mino vel terminis. Tertio modo dicit̃ aliq̃d infinitũ q̃ti-
tate diſcreta. vt ſi eſſet numerus infinitus lapidũ. vl' hoim
et hm̃õi. ita q̃ careret talis multitudo om̃i limitatione nu
meri. vel ex om̃i parte. vl' ex altera. talis multitudo diceret̃
infinita. vel ſimplex. Similiter ſi ex om̃i parte careret ter-
mino. vel ẜm illã partem quã nõ haberet limitatã. Quar-
to modo dicit̃ infinitũ ẜm quãtitatẽ virtutis. ꝛ hoc dupli ci
ter. Uel in pfectione. q̃ꝛ habet in ſe oẽm perfectionẽ eſſen-
cialiter ꝛ ſic ſolus deus ex om̃i perfectione eſſentiali eſt in-
finitus. Alio modo dicitur infinituꝫ in vigore. ſicut ſi eſſet

aliqs calor infinite intēſus diceret talis calor eſſe potentia calefactiua in vigore infinita. Et iſti duo modi infiniti nō differūt. niſi q̄ p̄mus modus dicit̄ reſpectu ſui. Scd̄s reſpectu alioꝝ rſepectu quoꝝ ponit̄ vigor. Vn̄ p̄ma infinitas eſt eſſentie. Scd̄a potētie. Vtrū aūt infinitas vigoris ſit ī potentia diuina. nō d̄termino q2 maioris difficultatis ē. Iſtorū g̊ modoꝝ infiniti. primū dicit̄ ſm durationē. Scd̄m d̄r ſm magnitudinē. Tertiū ſm multitudinē. Quartum ſm perfectionē. Quintū ſm vigorem.

Q2 aliqd̄ eſt infinitū priuatiue. aliqd̄ negatiue ⁊ differentia ipſorum. Cap̄lm LXV.

E ſt aūt ſcd̄o intelligendū qd̄cuꝫ infinitū habeat iſtā prepoſitionez in. q̄ aliqn̄ iūcta facit p̄uationē. al qn̄ negationē. hoc nomē infinitū poteſt ſumi in q̄libet iſtoꝝ modorū. vel p̄uatiue. vel negatiue. Priuatiue quidē ſi illud qd̄ ē aptū natū finiri vel limitari ⁊ hr̄e terminū. nō finiretur. vl̄ nō limitaretur. vel nō terminaret̄. ſicut ſi ſol eſſet extenſus ſm aliquā dimēſionē in infinitū. diceret̄ infinitus p̄uatiue ⁊ talis infinitas imp̄fectionē importat. q2 nō habet qd̄ hr̄e debet. Et ideo nullo modo talis infinitas locū habet in diuinis Alio modo dicit̄ infinitū negatiue. nō q2 priuet̄ aptū natū habere terminos. ſed q2 nō habet finē. nō eſt terminatū. nō eſt limitatū Et iſto mō q2 deus nō eſt limitat9. nec duratione. nec ad genus. nec ad ſpeciem. poteſt in diuinis nueniri infinitū. nō priuatiue. ſed negatiue. Infinitū aūt duratiōe tp̄is poteſt eſſe in creaturis. Sꝫ infinitū ſm multitudinē. ſm magnitudinē. ſm p̄fectionē. ⁊ ſm vigorē. nullo modo ſunt in creaturis. licet ſit de aliquib9 iſtoꝝ difficilis queſtio. Vtrū diuina virtute eſſe poſſint. de qua me nō intromitto ad preſens. Et hec dicta ſufficiāt q̄tum ad predicamentum quātitatis.

De noibus pertinētibus ad res de genere qualitatis ⁊

Pꝛimo quid impoꝛtetur noīe qualitatis. Capl'm LXVI

Odo agēdū eſt de nōībus pꝛime
intentionis ptinētibus ad genus qualitatis
m z pꝛimo de noīe qualitatis. Scd̄o de noībus
ſuaꝝ quatuoꝛ ſpecieꝝ quas phs in pn̄tis aſſi/
gnat. Quantū ad nomē q̄litatis. ſciendum ꝙ qualitas eſt
quidā modus eſſendi ſbe. Modus aūt ſm Auguſti. ſup̄
Geneſim ad lrām. eſt quē mēſura pꝛefigit. z ideo qualitas
quādā determinationē z quēdā modū ſbe dicit ſm aliquā
mēſurā Sicut aūt illud q̄ determinat̄ potētia materie ſm
eſſe ſbale dicit̄ qualitas ſbalis. z hec eſt differentia ſbalis.
z ſbe. ita illud ſm qd̄ determinat̄ potētia ſbiecti ſm eſſe ac
cidētale. dꝛ qualitas accidētalis q̄ eſt quedā differētia ac/
cidētalis vt dicit̄. v. metaph̄. Ex quo patet quid impoꝛtat̄
noīe q̄litatis. qꝛ illud qd̄ modificat ſbctm̄ z potentiā ſub/
iecti. ac determinat ſm eſſe accidētale dꝛ qualitas ſubiecti
et hoc cōcoꝛdat illi diffinitioni pn̄toꝝ q̄litatis. Qualitas ē
ſm quā q̄les dicimur Et'qꝛ ex hoc qd̄ eſt ī nobis tale. tales
dicimur. ideo a q̄litate in nobis exiſtēte dicimur quales vt
albedine albi. z ſic de alijs. Et hoc de noīe qualitatis.

Sufficientia z differentia z ſignificātia quatuoꝛ ſpecie/
rum qualitatis. Capl'm LXVII.

Ecundo videndum eſt de nomi/
bus quatuoꝛ ſpecierū qualitatis. Et pꝛimo in
s generali videndo earuꝫ differentiā ſimul et ſi/
gnificantiā. Et ſecūdo de quolibet in ſpeciali.
Quantū ad ſufficientiā. cōuenientiā. z differentiā. ſimul z
ſignificantiā Sciēdū ꝙ modus ſiue determinatio ſubiecti
ſm eſſe accidētale ꝙ qualitas dicit̄ eſſe. cōmune eſt ad om/
nes ſpecies qualitatis. ſm ꝙ diuiditur ſpecie ſm diuerſos
modos eſſendi talis determinationis. Unde talis deter/
minatio poteſt conſiderari tripliciter. Pꝛimo in oꝛdine ad
ipam naturā ſubiecti. z ſic ab h̄ mō z determinatiōe ſumit̄

prima ſpecies qualitatis que dicitur habitus et diſpoſitio Q; ſatis patet ex dictis phi loquētis de habitibus anime et corporis. vij. phiſicoꝝ. vbi dicit ꝙ habit⁹ ſunt diſpoſitiones perfecti ad optimū. Dico aūt ꝑfecti. qꝛ diſpoſitū ē ſm naturā Et qꝛ ipſa forma et natura rei eſt finis ꝛ cuius cauſa fit aliq̄d vt dicitur. ij. phiſicorū. ideo in prima ſpecie conſideratur bonū et malū. facile ꝛ difficile. ꝛ mobile. ſcðm ꝙ aliq̄ natura eſt finis generatiōis ꝛ mot⁹. Ideo. v. metaph diffinitur habitus. ꝙ eſt diſpoſitio ſm quā aliquid diſponitur bene vel male. Et in. ij. ethicoꝝ dicitur ꝙ habitus ſunt ſm quos ad paſſiōes nos habem⁹ bene vel male. Qñ em̄ modus eſt ꝯueniēs nature rei tūc habꝫ rationē boni. Qñ aūt nō eſt cōueniēs habet rationē mali vt patet. Et qꝛ natura cōſiderat illud primū qð eſt in re. ideo hic modus vel determinatio reſpectu nature q̄ habitus dicit ꝛ diſpoſitio. ponitur prima ſpecies qualitatis. Scðo modo poteſt conſiderari talis modus et determinatio ſubiecti ſm eſſe accidentale ſm actionē et paſſionē q̄ cōſequūtur ꝑncipia nature q̄ ſunt forma et materia. Et ſm hoc ſumitur ſcða ꝛ tertia ſpecies qualitatis. ſed differēter. Quia vel talis q̄litas oritur īmediate a ꝑncipijs naturalibꝫ ſbalibꝫ ipi⁹ rei. ꝛ ſic eſt ſcða ſpecies. q̄ dꝛ naturalis potētia vel impotētia ad facile faciēdi vel patiēdi. Aut oritur nō īmediate ab illis. ſꝫ immediate a ꝑmis q̄litatibꝫ calidi. frigidi. ꝛ huiuſmodi. et ſic ē tertia ſpecies: q̄ dicit paſſio vel paſſibilis qualitas In vtraqꝫ aūt ꝯſideratur q̄d facile vel difficile fiat. vel q̄d ſit cito tranſiens aut diuturnū. Et in his abſolute nō cōſideratur aliquid ꝑtinēs ad rationē boni vel mali. Quia motus vel paſſiones nō habent rationē finis. bonū autē et malū dicūtur per reſpectū ad finē. Tertio modo attendit talis modus et determinatio ſubiecti ſm q̄ꝫtitatem. et ſic ſumitur quarta ſpecies qualitatis. que dicitur forma. vel circa aliquid cōſtans figura. Et quia quātitas ſm ſui rationē. eſt ſine motu. ſine ratiōe boni ꝛ mali. ideo ad quar-

tam ſpecię qualitatis nō ptinet. q̄ aliquid bene vel male ⁊ cito vel tarde tranſiens dicatur ſm eam. Simplicius aūt ſuper pñta aliter hoꝝ aſſignat differentiā et ſufficiētiā quā reꝓbat doctoꝛ ſctūs. ⁊ datā ponit pma. ij. q. xlix. arti. ſcdo.

De pma ſpecie qualitatis et quō ſe habent ad inuicem habitus et diſpoſitio q̄ ponūtur in ea. Ca. LXVIII

m Odo dicēdū eſt de ſingulis noib⁹ iſtarū quatuoꝛ ſpecierū qualitatis. Et pꝛimo de pꝛima ſpecie ſcꝫ de habitu ⁊ diſpoſitione. Et pꝛimo de hoc quō ſe habent ad inuicē habitus et diſpoſitio. Scdo ſpecialiter de habitu q̄t modis dicitur Tertio de diſpoſitiōe. Quarto de habitib⁹ virtuoſis ⁊ viciosis q̄tum pꝛeſens tractatus requirit. ⁊c̄.

De habitu et diſpoſitione.

Uantum ad pꝛimū ſciendū. q̄ facile et difficile mobile. nō diuerſificāt habitū ab alijs ſpecieb⁹ qualitatis. ſed bene diuerſificant habitū et diſpoſitionē ſicut differentie ſpecifice aliquo modo. Diſpoſitio em̄ accipit̄ dupliciter Uno modo ſm q̄ eſt genus huius q̄ dicitur habitus. Et q̄ ſit genus patet. v. meta ħ. vbi ponit̄ diſpoſitio in diffinitione habitus. ſicut patet in diffinitiōe imediate poſita ca. pꝛecedēti. ⁊ ſic differūt ſicut ſuperius et inferius. Nec ſunt vna ſpecies numero generis alicuius. Alio modo accipit̄ diſpoſitio. vt aliquid condiuiſum cōtra habitum. Hoc autem poteſt intelligi dupliciter Uno mō ſicut perfectū ⁊ imperfectū in eadē ſpecie. vt albedo mag⁹ intēſa ⁊ min⁹ intēſa ⁊ ſic dicit̄ diſpoſitio retinēs nomē cōe qn̄ ipfecte ineſt ita q̄ de facili amittit̄. Dicit̄ autē habitus qn̄ perfecte ineſt ⁊ nō de facili amittitur. Et ſic diſpoſitio fit habitus. ſicut puer fit vir. Et ſunt eiuſdē ſpeciei. qꝛ perfectū et imperfectū. nō diuerſificant ſpeciē Alio modo poteſt intelligi diſpoſitio cōtra habitū cōdiuiſa ſicut ſpecies eiuſdē generis ſubalterni contra aliā. vt ſic dicantur diſpoſitiones ille qualitates

prime ſpeciei quib⁹ cõuenit ẜm ratione̅ proprie ſpeciei. vt de facili amittãtur. qꝛ habent cauſas trãſmutabiles. ſicut egritudo ⁊ ſanitas. Habitus ẜo dicãtur ille qualitates q̄ ẜm ſuã ratione̅ hn̄t ꝙ nõ de facili trãſmutent̄. qꝛ habe̅t cauſas imobiles. ſicut ſunt ſcie̅tie ⁊ virtutes. q̄ habitus dicu̅t et hoc modo diſpoſitio fit habitus. Et ſic diſpoſitio et habitus nõ ſunt ſimul vna ſpecies ſed due. q̄ dicu̅tur prima. Et quarum quelibet diuiſa contra aliã eſt prima. in quas diuiditur qualitas. ſicut ſubſtantia diuiditur in primas ſpecies ſcilicet corpoream ⁊ incorporeã. Et ſic videtur eſſe intentio ariſtote. in predicamentis de acceptione habitus et diſpoſitionis. et hoc patet per exempla per eum poſita in prima ſpecie qualitatis. Nam ſi aliqua qualitas ex ſui natura facile mobilis. ex aliquo accide̅te reddatur difficile mobilis. dicetur habitus Et ecõtra eſt de qualitatib⁹ q̄ ẜm ſuam ratione̅ ſunt difficile mobiles. quia tu̅c dicerent̄ diſpoſitiones. vt ſi aliquis imperfecte habeat ſcientiã. vt d̄ facili poſſet eam perdere. magis dicitur habere diſpoſitione̅ ⁊ eſſe diſpoſitus ad ſcientiã. ꝙ̄ habere habitu̅ ſcie̅tie vel eſſe habituatus in ſcientia. Ex quo patet ꝙ nomen habitus diuturnitate̅ quandam importat. non autem nomen diſpoſitionis.

Que ſint differe̅tie eſſentiales habitus ⁊ diſpoſitiõis vt ſunt diuerſe ſpecies qualitatis

m Ec impeditur quin ẜm hoc facile vl' difficile. mobile. ſunt diuerſe differe̅tie ſpecifice p̲ hoc ꝙ ille p̲tine̅t ad paſſione̅ ⁊ ad motu̅ ⁊ nõ ad genus qualitatis. nã ille differe̅tie ꝙ̄uis p̲ accide̅s videãtur ſe habere ad qualitates. tn̄ vtimur eis vt ꝓpriis. ſicut in genere ſubſtãtie freque̅ter accipiunt̄ differe̅tie accide̅tales loco ſubſtantialiu̅ inꝙ̄tum p̲ eas deſignãtur principia eſſentialia.

De hoc nomine habitus quot modis dicitur. quomodo eſt predicamentu̅. quomodo poſtpredicamentu̅. ⁊ quomõ ſpecies qualitatis. Caplm LXIX.

De prima ſpecie Qualitatis.

Habitus aūt multipliciter dicit̄ qꝛ
habitus ab habēdo ſumptū eſt. a q̊ dupliciter
h deriuat̄. Uno mō ſꝫm ꝙ hō vl' q̄cūqꝫ alia res dꝛ
aliq̄d hr̄e. ꝛ ab h̄ hr̄e nomē habit⁹ dꝛ reſpectu
cuiuſcūqꝫ rei que hētur. ꝛ ſic ē cōe ad diuerſa pn̄ta. Et ſic a
pho ponit̄ inter poſtpn̄ta q̄ diuerſa rerū genera cōſequunt̄
ſicut opoſitio prius ꝛ poſteri⁹. ꝛ hmōi. Inter ea aūt q̄ habē
tur eſt talis dr̄a. qꝛ q̄dā ſunt in q̄bꝫ nihil cadit mediū inter
habēs ꝛ rē habitā ſic inter ſbam ꝛ q̄ntitatē vl' q̄litatē nihil
eſt mediū Quedā ꝟo ſunt ī q̄bꝫ ē aliqđ mediū inter vtraqꝫ
ſꝫ h̊ nō ē niſi relatio. ſic dꝛ aliq̄s hr̄e ſociū vel amicū. Que-
dā ꝟo ſūt q̄ ſunt hn̄tia aliqđ mediū nō ꝙ ſit actio vl' paſſio
ſꝫ aliq̄d ꝑ modū actiōis vl' paſſionis. prout ſcꝫ vnū eſt or-
nās vel tegēs. ꝛ aliud ornatū vel tectū. Primis duobꝫ mo-
dis nō cōſtituitur ſpeciale pn̄tum. vel determinata ſpecies
pn̄ti. ſed in tertio conſtituitur ſpeciale pn̄tum. Et vocatur
pn̄tum habitus de q̊ dicit phs. v. metaph. ꝙ inter habētē
indumētū. ꝛ indumētū cadit habitus medius. Scđo mō
dicit̄ habitus ab habēdo ſꝫm ꝙ aliq̄ res ſe habet aliq̊ mo-
do in ſeipſa vel ad aliq̄d aliud. Et ſic cū ille modus ſit ſꝫm
aliquā q̄litatē. ab hoc modo ſumit̄ p̄ma ſpecies qualitatis
q̄ dicit̄ habit⁹. De quo dicit phs. v. metaph. ꝙ habitus dꝛ
diſpoſitio ſꝫm quā bene vel male diſponit̄ aliq̄d aut ſꝫm ſe
aut ſꝫm aliud. vt ſanitas q̄dā habitus eſt. Et ex hac ꝓprie-
tate ponimus habitus virtutū q̄ntū ad appetitū ſenſitiuū.
Habitus ſcientiaꝝ q̄ntū ad appetitū intellectiuū. iuſticiaꝫ
et charitatē in voluntate. gratiā in eſſentia aīe Et ex h̄ etiā
ꝙ lumē intellect⁹ agētis ꝛ lumē gl'ie diſponūt intellectuꝫ
ad intelligēdū. ꝛ ſil'r ſpecies intelligibilis acq̄ſita vl' infuſa
iđ etiā lumē intellect⁹ agētis. ꝛ lumē gl'ie. ꝛ ſpecies intelligi
bilis habit⁹ vocātur. Ex hoc aūt patꝫ. ꝙ habitus vt eſt poſt
pn̄tū. differt ab habitu q̄ eſt pn̄tum. ꝛ ab habitu q̄ eſt p̄ma
ſpecies q̄litatꝫ. qꝛ habit⁹ vt ē poſtpn̄tū eſt nomē adiectiuū ꝛ

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA POZNAŃ

dicitur habitus.ta.tū.ſed aliis duobus modis dicitur ſubſtantiuū. Itē habitus q̄ eſt prima ſpecies qualitatꝫ.differt ab aliis duobus modis: qꝛ habitus primo ꝛ ſcd̄o modo nō dicitur res habita.vel ip̄a res que habetur. ſed ſolū dicitur habitus ip̄a habitudo habētis ad illud qđ habetur. Sed tertio modo dicitur habitꝰ ip̄a res habita ſm quā habēs bene vel male diſponitur reſpectu ſui vel alterius.

Qualiter habitꝰ ſint in corpe ꝛ ī aīa ꝛ ad q̄d. Ca. LXX.

Est autem intelligendū quod habitus ad duo ponitur.ſcꝫ ad eſſe ꝛ ad operari. e Prout ergo habitus dicit diſpoſitionē ad operari.nullus habitus ponitur in corpore. quia oīs operatio corporis vel eſt determinata ad vnū a naturali corporis qualitate.ꝛ ſic nō indiget habitu vel determinata ab anima.ꝛ talis operatio ē principaliter ip̄ius anie. licet poſſit dici ſcd̄ario ip̄ius corpis. Et ideo diſpoſitio ad talem operationē ē p̄ncipaliter ip̄ius aīme licet poſſit dici ſcd̄ario ipſius corporis inq̄ꝫtum diſponitꝰ ad facile deſeruiendū ipſi operationi ip̄ius aīe. Quantū aūt ad diſpoſitionē q̄ reſpicit eſſe prout ſuppoñitꝰ ſubiectū ipſi forme.ſic pōt eſſe habitus in corpore. Et hoc modo ponimus ſanitatem pulchritudinē.ꝛ huiuſmodi eſſe habitus vt patet.vii.phiſicoꝝ. Non tñ habēt ita perfecte rationē habituū ſicut habitus aīme. Hec de habitu.

Quot modis dicitur diſpoſitio. Capl̄m LXXI.

E diſpoſitione aūt patet qđ multipliciter dicatur.eo qꝫ diſpoſitio dicit ſemꝑ ordinē alicuius habentis partes.hoc aūt cōtin d git tripliciter.vt dicitur.v.metaph.aut ſm locū.aut ſm potētiā.aut ſm ſpeciē. Et vt dicit Simplicius in predicamētis in cōmēto. In hac diuiſione phus omnē diſpoſitionē cōprehendit. Quia corporales diſpoſitiões cōprehendit in eo qꝫ dicit ſm locū. et hoc pertinet ad p̄ntum

ſitus qui eſt ordo partiū in loco. In eo aūt ꝙ dicit ſm potē tiam: includit illas diſpoſitiones que ſunt in preparatio/ ne ꝛ in idemptitate nōdū perfecte. ſicut ſciētia ꝛ virtus in/ choata. Qꝛ aūt dicit ſm ſpeciē. includit ꝑfectas diſpoſi/ tiones que dicunt̄ eſſe habitus ſcie ꝛ ꝟtus cōplete. Et ſic habemꝰ de habitu ꝛ diſpoſitiōe cōiunctim ꝛ diſiūctim ꝛc.

De nominibus ꝑtinentibus ad virtutes ꝛ vicia ꝛ ea tan/ gentibus. Capitulum LXXII

Quia vero de habitibus ſermo ce/ pit ꝛ habitus q̄ ordinant̄ ad opari bn̄ diſponē tes ꝛ ad bonū ꝟtutes dicunt̄. ꝛ oppoſitū vocat̄ viciū. idcirco de virtutibꝫ ꝛ vicijs eſt aliq̄d tra ctandū. Et ṗmo de virtutibꝫ. ſcḋo de donis q̄ ſūt habitus vicini virtutibꝫ. tertio ḋ p̄ceptis que ordinant̄ ad actꝰ ꝟtu tū. Quantum ad primū dicendū eſt primo de noīe virtu/ tis in gn̄e. Secūdo de eiꝰ diuiſiōe in ꝟtutes infuſas ꝛ acq̄/ ſitas. ꝛ de diuiſiōe in morales ꝛ intellectuales ꝛ theologi/ cas. Tertio de diſtinctis in ſingl'ari. Quarto de circūſtan/ tijs q̄ reſpiciunt actum quibꝫ reddit̄ ꝟtuoſus vel vicioſus Quinto de medio ꝟtutū quō ꝟtutes ꝯſiſtant in medio.

Quid ſignificet hoc nomen ꝟtus ꝛ vn̄ ſumptū eſt.

Quantū ad primū quid nomē ꝟtutis ſignificat. Sci endū ꝙ nomē ꝟtutis videt̄ ſm ſuā ṗmā impoſitionē q̄ndā violentiā importare. Vn̄ in. iij. celi ꝛ mūdi dicitur ꝙ motus accidētalis. i. violentus ē q̄ ē a ꝟtute. i. a violentia nō cū auxilio nature. ſed qꝛ nihil infert alteri violentiā ni/ ſi ꝑ aliquā potentiā ꝑ quā p̄dn̄at̄ vt agat ꝛ nō patiat̄. Jō ex h̄ tractū eſt nomē virtutis ad ſignificandū potentiā ꝑfe ctā agētis q̄ poteſt opari. ꝛ ſic tales potētie ꝟtutes vocant̄. Et hoc mō potētie aīe tā intellectiue q̄ȝ ſenſitiue dicuntur ꝟtutes aīe. Et ſic virtus eſt non in ṗma ſed in ſcḋa ſpē q̄li tatis. ꝛ de tali virtute dicit̄ ṗº celi ꝛ mūdi. ꝙ virtus eſt vl/ timū potentie. Et qꝛ ꝑfectio potētie menſurat̄ ex potētiore

e maximo qd̃ poteſt. Maximũ aũt qd̃ põt potẽtia ẽ bene agere. q2 male agere nõ põt eſſe maximũ. q2 malũ nõ ꝯtin git niſi ex defectu agentis. Idcirco nomẽ ꝟtutꝫ tractũ ẽ vl tra vt dicatꝰ illd̃ ꝟtus qd̃ diſponit aliquã potẽtiã vt poſſit ĩ ſuũ potiꝰ ſcꝫ in actionẽ q̃ ſit bona ꝛ ꝑfecta. Et q2 hoc facit habitus ꝟtutis, idcirco habitꝰ ꝟtuoſi ꝟtutes dicunꝰ. ꝛ ſic ꝟtus eſt in prima ſpecie q̃litatis ꝛ nõ in ſcd̃a. ꝛ de tali dicit ij. Ethic. q ꝟtus eſt q̃ bonũ facit habentẽ ꝛ opus eius bo/ nũ reddit. Et. vij. Phico. Virtus ẽ diſpoſitio perfecti ad optimũ. Hec de nomie ꝟtutis de qua ſm vltimũ modum hic intendimus dicta ſufficiant.

Duplex diſtinctio ꝟtutũ. primo in acquiſitas ꝛ infuſas ſcd̃o in theologicas ꝛ intellectuales ꝛ morales. LXXIII

Uantũ ad ſecundũ dicendũ eſt q ꝟtutes dupliciter diſtinguunꝰ Uno mõ ex ꝑ/ q te modi habẽdi. q2 quedã habenꝰ ꝑ infuſionẽ quedã ꝑ acq̃ſitionẽ. Acquiſite dicunꝰ que ha/ benꝰ ex nr̃is actibꝫ ꝓcedẽtibꝫ ab aliq̃bꝫ ꝑncipijs naturali/ bus in nob̃ ꝑexiſtentibꝫ ꝛ tales ſũt oẽs ille de q̃bꝫ determi/ nat Ariſto. li. ethic. Infuſe dicunꝰ ille q̃ a nob̃ nõ habẽtur ex actibꝫ nr̃is: ſed a deo ꝑ infuſionẽ ſicut ſũt ꝟtutes theolo gice q̃bꝫ ꝓportiõabilr rñdẽt alij hitꝰ nob̃ diuitꝰ infuſi. q2 ſic ſe hñt alie ꝟtutes nob̃ infuſe ad tres theologicas ſic̃ ſe ha bẽt ꝟtutes morales intellectuales acq̃ſite ad ꝑncipia natu ralia ꝟtutũ acquiſitaꝝ. ꝛ de iſtis ſolũ determinãt theologi q̃s nõ nouere phi. Uirtutes aũt acq̃ſite ꝛ infuſe differũt ĩ ſpẽ. Unñ iuſticia a deo infuſa ꝛ iuſticia humanitus acq̃ſita ſpẽ differũt q2 aut rõne formali reſpiciũt ſuũ obiectũ ille et alie. Neceſſitatẽ aũt ponẽdi ꝟtutes infuſas ꝑter acq̃ſitas q̃uis maioris ꝑſcrutatiõis ſit. tñ h̃ breuitꝰ pono. q2 nõ mi/ nus debẽt eẽ ꝑfecti actꝰ q̃bꝫ ordinamur ad btitudinẽ ſuꝑ/ naturalẽ q̃ꝫ illi q̃bus ordinamur ad btĩtudinẽ naturalẽ. ſꝫ iſti ſũt ꝑfecti hitus ꝛ ꝓcedũt a potẽtijs ꝑfectꝫ. ḡ ꝛ alij hitꝰ.

Illi aũt nõ poſſunt eſſe habitus morales vel intellectua-
les acq̃ſiti. q2 nec cognitio naturalis intellect⁹ nr̃i nec incli
natio naturalis volũtat3 nr̃e tendit in talẽ btĩtudinẽ. Re-
linquit̃ g̃ ꝙ illi habit⁹ ſupnaturales ſũt ꝛ infuſi. Ex q̊ pat3
ꝙ p̃ter habit⁹ acq̃ſitos oportet ponere alios infuſos. Secũ
do diſtinguunt̃ virtutes ex pte obiectoꝝ. ꝛ h̄ fit q2 obiectũ
alicui⁹ ꝟtutis vel ẽ aliq̃d qđ rõnis nr̃e excedit cognitionẽ
ꝛ ſic habem⁹ tres ꝟtutes theologicas. ſc3 fidẽ ſpem ꝛ chari
tatẽ q̃ hñt deũ ꝑ obiecto ꝑut nr̃e rõnis excedit cognitionẽ
vel ipm obiectũ qđ humana rõne cõprehẽdi poteſt. Et ſic
habem⁹ ꝟtutes morales ꝛ intellectuales q̃ ſic ab inuicem
diſtinguunt̃. q2 ꝟtus ꝑficit ad bñ opandum. Principiũ au
tẽ actuũ hũanoꝝ ẽ duplex. ſc3 intellect⁹ ſeu rõ: ꝛ appetitus
Hec. n. ſũt duo mouẽtia i hoĩe. vt dr̃. iij. de aĩa. Vñ oĩs vir
tus humana oportet ꝙ ſit pfectiua alicui⁹ illoꝝ pncipioꝝ.
Si quidẽ g̃ ſit pfectiua intellect⁹ ſpeculatiui vl' practici ad
bonũ hoĩs actũ. neceſſario erit ꝟtus intellectual'. Si aũt ſit
pfectiua ptis appetitiue. erit ꝟtus moralis. Et ſic de ſcđo.

De ſingl'is ꝟtutib⁹ in ſpeciali ꝛ p̃mo de theologicis in
genere quot ſunt ꝛ eoꝝ ſufficientia. Cap̃ LXXIIII

q

Quantũ ad tertiũ primo dicẽdum
eſt de ꝟtutib⁹ theologicis. ſcđo de intellectua-
lib⁹. t'cio de moralib⁹. Quãtũ ad p̃m p̃o dicẽdũ
ẽ đ ꝟtutib⁹ theologicis i gñali q̃t ſit ꝛ vñ dicũt̃ ꝛ
quõ diſtiguũt̃. Scđo dicẽdũ ẽ đ eis i ſpẽali Quãtũ ad p̃m
q̃d ẽ ꝟt⁹ theo^ca. Dicẽdũ ꝙ ille q̃ hñt deũ ꝑ obiecto vñ dicũt̃
a theos qđ ẽ đs ꝛ logos qđ ẽ ſmo. q̃ſi ſmo đ đo. Deũ tñ di-
uerſimode reſpiciũt Cũ. n. đs ſit finis nr̃ ſupnatural'. hũi ñ p̃t
ſine merito. nullũ aũt meritũ ẽ ſine charitate. Ergo ad ipm
merẽdũ charitas requirit̃ ſ3 dilectio charitat3 ñ p̃t hñi ſine
p̃cedẽte cognitiõe De⁹ aũt ñ p̃t cog̃ſci vt ẽ nr̃a btitudo ſup
natural' ſine cognitiõe ſupnaturali. ꝛ iõ ad h̄ ordinat̃ fides
q2 credim⁹ ex auctẽte dei dicẽtis. Nullus aũt diligeret finẽ

tanq̃ ſuũ niſi ſperaret illũ poſſibilē haberi a deo. ⁊ ad h̄ or dinat̄ ſpes. Sic ergo ſũt tres v̄tutes theologice. fides ſpes charitas. que habent deũ ꝑ obiecto ſed diuerſimode. Nã fides vt eſt p̄ma veritas excedens naturalē rõnem Spes vt ē finis vltim⁹ expectat⁹ ⁊ difficilis. i. ſupra humanã fa/ cultatē. Sed charitas vt eſt p̄ma bonitas hoīs cõpletiua ſupnaturalis. Fides habet eē intellectu. Spes ⁊ charitas in voluntate. Cũ aũt infundunt̄ ⁊ vt ſũt v̄tutes. ſimul ſunt tempe. ſed natura prior eſt fides ſpe ⁊ charitate. ſ ꝑfectio/ ne prior eſt charitas de aliijs duabus.

De ſingulis virtutib⁊ theologicis. ⁊ primo de fide quot modis dicit̄ fides. Capitulũ LXXV

Ecũdo de eis dicendũ eſt in ſpeci ali ⁊ primo de fide. Circa quã p̄mo videdum eſt quid eſt fides. ⁊ quot modis dicit̄. De qua breuiter me expediēdo dico ꝙ multꝭ modis dr̄ Quia aliqñ dicit̄ habitus acq̇ſitus ex auctoritate alicu/ ius dicentis. ⁊ ſic eſt habitus intellectualis. vt dicet̄ infra Aliqñ etiã noīe fidei ĩportat̄ large res credita ꝑ fidē. vt di citur aliqñ. d̄s eſt fides mea. aliqñ actus fidei. vt cũ dico. Fides mea ē ꝙ deus eſt hõ. i. actus fidei mee. Aliqñ ſumit̄ ꝑ collectõe articuloꝝ fidei. ⁊ ſic dicit̄ in ſymbolo athanaſij. Hec eſt fides catholica. Aliqñ aũt ſumit̄ ꝑ fructu. ⁊ ſic po nit̄ ab apl'o ad Galath. v. Proprie tamē fides ꝓut virtus eſt theologica eſt habitus q̄ diſponit̄ intellect⁹ ad credēdũ faciliter prime veritati. q̃tũ ad ea q̄ ſupra humanã ratio/ nē ſunt. Et ſic diffinit̄ ab aplo. Heb. xi. Fides eſt ſperãda/ rum ſubſtantia reꝝ argumentũ nõ apparentiũ.

De pertinentibus ad fidem.

Ecũdo dicendũ eſt de ꝑtinentib⁊ ad fidē et ſunt tria Primũ eſt de ſymbolis fidei. Secundũ eſt de articu/ lis contentis in ſymbolis. Tertiũ eſt de diſtinctione ipſoꝝ articulorum.

Quid ē ſymbolū ⁊ vn̄ dr̄ ⁊ q̊t ſūt ſymbola.

q Uantū ad primū ſunt iſta ponenda ſimul q̊t ſunt ſymbola. vnde dicunt᷑. a quibus ſunt edita. que eſt vtilitas editionis ipoꝝ. Ubi ſciēdum ꝙ ſymbolū dicitur a ſimultate vel collectiōe qn̄ ex pluribꝫ ptibꝫ fit vnū ꝯtinuū. Un̄ ⁊ ſymboliſare dicunt᷑ q̄ ex pluribꝫ partibꝫ aliqua ad vnum et in vnū colligūt. Et hoc modo a collectōe triplici dicit᷑ ſymbolū. Primo a collectiōe multoꝝ hoīm in vnā fidē. Secūdo a collectiōe predicantiū ⁊ declarantiū fidē. Tertio a collectiōe articuloꝝ ⁊ diuerſis locis ſcp̄ture in q̄ tota fides ꝗ̄tum ad credibilia p̄ncipalia ꝯtinet᷑. Fuit aūt duplex vtilitas cōdēdi ſymbolū. ſcʒ certa ⁊ facilioꝛ cognitio credēdoꝝ ⁊ maioꝛ cautela ꝯtra fraudē hereticoꝝ fidē coꝛrumpentiū. Cū eni veritas fidei i ſacra ſcp̄tura diffuſe ꝯtineat᷑ in plibꝫ locis obſcure. ita ꝙ ad eliciendū clare fidei veritatē ex ſacra ſcriptura requirit᷑ longū ſtudiū cui nō pn̄t intēdere oēs illi quibꝫ neceſſariū eſt cognoſcere fidei veritatē. Neceſſarium ergo fuit ex ſentētijs ſacre ſcripture ſūmatim eam colligere. vt ſic ea colleeta ꝓponeret᷑ oībꝫ ad credendū ne fides ſimpliciū p hereticos coꝛrūpētes ſcripturas coꝛrumpetur. Et hoc quidē factū eſt in tribꝫ ſymbolis. Primo in ſymbolo apl̄oꝝ qḋ ꝓditū eſt tp̄e veritatis nōdū tamē ꝓplate. et iō dicit᷑ ſubmiſſe. Secūdo in ſymbolo Niceno tp̄e veritatꝭ ꝓpalate ꝯtra hereticos. Et ideo in miſſa ſolennit᷑ canit᷑ poſt euangeliū. In quo quedā difficilia que ꝯtinebant᷑ in ſymbolo apl̄oꝝ diffuſius elucidant᷑. Tertio ꝓ ſymbolū additū eſt tp̄e veritatis p hereticos ꝯcuſſe ſʒ tamen adhuc p̄ualente. ſcʒ ſymbolū Athanaſij. ꝓpter qḋ dicitur in mane depulſis tenebꝛis ꝗ̄uis ſit illud magis p modū cuiuſdā doctrine quā p modū ſymboli. In his aūt tribꝫ ꝯtinetur eadem veritas ſed in vno magis explicite ꝗ̄ in alio. ſm ꝙ neceſſariū fuit ꝓpter h̄eſes diuerſas diuerſis tp̄ibꝫ inſurgētes

Quid eſt articulus fidei. Capitulū LXXVII

q Uantū ad ſecundū ſcꝫ de natura articulorꝫ in ſymbolo ꝯtentorꝫ. Sciēdū ꝙ ſm ꝙ dicit Hugo de ſancto victore. Articulus eſt indiuiſibilis veritas de deo artans nos ad credendū. Dicit᷑ aūt indiuiſibilis veritas nō qꝛ ſit de incōplexo. qꝛ circa incōplexa ꝓprie nō eſt veritas. ſed qꝛ eſt de complexo nō reſolubili in plures veritates habētes ſpeciales difficultates. Et dicit᷑ talis veritas articulus ad ſimilitudinē articuli in rebus corporalibꝫ in q̄bus articulus vocatur organū qđ nō eſt diuiſibile in plura. Qđ aūt diuiſibile ē id illa plura nō dicit᷑ articulus. ſicut manus q̄ diuidit᷑ in digitos nō dicit᷑ articulus ſed digitus q̄ vlterius nō diuiditur in alia organa. Similiter veritas fidei q̄ nō diuidit᷑ in plures veritates habētes ſpēales difficultates dr̄ articulus. Dico aūt plures hn̄tes difficultates qꝛ cū fides ſit de his q̄ ſunt ſup̄ rōnē humanā q̄ hn̄t difficultates ſpeciales articuli dicunt᷑. Et iō ſi ex vno articulo aliq̄ ſeq̄nt᷑ vel continentur q̄ eo credito facile ē credere. nō faciunt nouū articulū. Sicut credito ꝙ xp̄s fuerit mortuꝰ. facile ē credere ꝙ fuerit ſepultus. ⁊ ideo de morte ⁊ ſepultura xp̄i nō ſunt diſtincti articuli. Qꝫ aūt addit᷑ ꝙ eſt veritas artans nos ad credendū. nō eſt intelligendū de artatiōe coactōis cū nullus credat niſi volēs ſed de artatiōe ſuppoſitiōis. qꝛ ſi volumꝰ ſaluari artamur ad credendū. Eſt tn̄ aduertēdū ꝙ articulus pōt dici vel eē illud ad qđ credēddū nos artat fides. ſꝫ nō ſola. Et articulus pōt dici illud ad qđ credendū artat nos fides ⁊ ſola fides. Primo modo dicit᷑ articulus deum eē vnū creatorē oīm. ⁊ quedā talia ad q̄ p fidē artamur. qꝛ his amotis nō eſſet fides. nihilominus h̄ nō tenet᷑ ſola fide ſꝫ pn̄t ſciri vera demōſtratiōe. Scđo mō dicitur articulus ſolū illud qđ excedit rōnē viatorꝫ ſicut deū eſſe trinum in ꝑſonis. filiū incarnatū ⁊ hmōi. ⁊ ſtricte loquēdo ac pro-

prie. hi ſoli dicunt articuli fidei.

De diſtinctione articuloꝝ quō ab inuicē diſtinguunt.

Quantū ad tertiū ſcꝫ de diſtinctiōe articuloꝝ. Scien/dū ꝙ articuli dupliciť diſtinguunt. Uno enī mō di/ſtinguunt ſm diſtinctionē credibiliū. Secundo modo ſm diſtinctionem ordinantium.

Quomodo diſtinguuntur articuli fidei ex parte credi/bilium. Capitulum LXXVIII

Quātum ad primū ſciendū ꝙ cum articulus ſit veritas de deo vt dictū fuit. aut eſt hec veritas ptinēs ad maieſtatem diuinitatꝭ aut ad myſteriū aſſumpte hūanitatis. Circa ꝑo maieſtatē diuīitatis tria nob credēda ꝓponunt. Primū eſt vnitas diuitatis. ⁊ ſic ē prim⁹ articulus. Credo in vnū deū. Secundū eſt trinitas in pſonis. ⁊ de h ſunt tres arti/culi. Unus ptinēs ad patrē. Patrē oīpotētē. Scd̄s perti nēs ad pſonā filij. Et in ihm xp̄m filiū ei⁹. Alius ptinens ad pſonā ſpūſſcti. Credo in ſpm̄ſctm̄. Tertiū qd̄ nob cir/ca diuinitatē ꝓponiť. ſunt opa diuinitatis ad q̄ ptinēt tres articuli. vn⁹ ad op⁹ nature. Creatorē celi ⁊ terre Et alius ad op⁹ grē. Sanctā eccl'iam catholicā ſctōꝝ cōmunionē remiſ. pctōꝝ. Alius ptinens ad cōſummationē gl'ie. Car nis reſurrectionē: ⁊ vitā eternā. Amē. Et ſic ſunt ſeptē ar/ticuli circa myſteriū diuinitatis. Circa myſteriū humani tatis xp̄i ꝓponunt nobis ſeptē credenda. ſcꝫ Cōceptio. na tiuitas. paſſio. deſcēſus ad inferos. reſurrectio. aſcenſio in celū. aduentus in iudiciū. De his aūt ſeptē ſunt ſeptē ar/ticuli. Quoꝝ p̄mus ē. q̄ cō ceptus eſt de ſpūſctō. Scd̄s. na/tus ex maria ꝟgie. Tertius. paſſus ſub pōtio pylato cru. mor. ⁊ ſepultus. Quartus deſcendit ad inferos. Quintus tertia die reſurrexit a mortuis. Sextus aſcendit ad celos: ſedet ad dexterā dei patris omnipotētis. Septimus. inde venturus eſt iudicare viuos ⁊ mortuos.

Chiliadis Prima

Tractatus II

Diſtinctio articulorum fidei ſm numerū apoſtolorum eos ordinantiū. Capitulum. LXXIX

Ecūdo diſtinguunt articuli ſm diſtinctionē ⁊ numerū apl'oꝝ ipſos ordinantiū ⁊ ſic nō ſūt niſi .xij. Petrus quidē pnceps apl'oꝝ poſuit tres articulos. ſcʒ ꝺ vnitate eēntie. ꝺ oipotētia patris. de ope creatōis dicēs. Credo in deū pa. oī. cre. ce. ⁊ ter. Johēs aūt poſuit articulū ꝺ perſona filij dei dicēs. Et in ihm xp̄m filiū ei9 vnicū dn̄m noſtrū. Jacobus ʒebedei duos ꝯiūxit in vnū. ⁊ poſuit articulū de cōceptione ⁊ natiuitate dei dicēs. Qui ꝯcept9 ē de ſpūſctō Natus ex maria ꝟgine. Andreas poſuit articulū de paſſione dicēs. Paſſus ſub pōtio py. cru. mor. ⁊ ſe. Philippus poſuit de deſcēſu ad īferos di. Deſcēdit ad īferos. Thomas poſuit de reſurrectiōe dicens. Tertia die reſurrexit a mortuis. Bartholome9 de aſcēſiōe dicēs. Aſcēdit ad celos ſedet ad dex. dei pa. Matthe9 poſuit de aduētu ad iudiciū. Inde venturus ē iudi. vi. ⁊ mor. Jacob9 alphei poſuit articulū ꝺ pſona ſpūſſcti. Credo i ſpm̄ſctm̄. Op9 grē diuiſerūt ſibi duo apl'i. Nam ſymon poſuit effectū gratie ⁊ ꝯſecutionē boni dicēs. Sāctā eccl'iam catholicā. communionē ſctōꝝ. ſupple credo. Judas iacobi q̄ntū ad remotionē mali dicēs. Remiſſionē pctōꝝ. Mathias aūt poſuit effectū gl'e ſm quoſdā. ſm aliquos aūt thomas itēꝝ dicēs. Carnis reſurrectionē ⁊ vitā eter. amē. Hec autē diſtinctio ꝓprie nō eſt articuloꝝ ſed magis ꝯtentoꝝ in ſymbolo ſm ordināte9 ⁊ iō pma eſt melior. Ex dictis etiā patet ꝙ Berñ. gloſator nō bñ diſtinxit articulos ſuꝑ ca. Firmiter credim9. extra de ſūma trini. ⁊ fide catholica. Ipſe eni ibi poſuit baptiſmū eſſe primū articulū humanitatis qꝺ verū nō eſt. Nullū eni ſacramētū eccl'ie eſt diſtinct9 articulus. Sʒ oīa ſacramēta ⁊ ea q̄ reſpiciūt fidē q̄ ſunt neceſſaria ad credendū ꝺ ordinatione eccl'ie. de ptāte pape et

iuriſdictiõe aliorũ p̄latorũ.oĩa cõtinẽtur ſub illo articulo. Credo vnã ſanctã eccleſiã catholicã ſctõꝝ cõmunionẽ. In pluribꝫ etiã alijs ibi nõ clare vidit de q̄bꝫ nõ curo ad pñs.

De ſpe quid eſt et quot modis dicit̄. Ca. LXXX.

Ecũdo de ſpe. Circa quã intelligẽdum eſt ꝙ ſpes accipit̄ quinqꝫ modis. Primo pro paſſiõe appetit⁹ ſenſitiui. ꝛ ſic cõnumerat̄ inter quatuor principales paſſiones. que ſunt ſpes. timor. gaudiũ. ꝛ triſticia. Et iſto mõ nõ eſt ſolũ in hominibꝫ. ſꝫ etiã in aĩalibꝫ alijs que habẽt appetitũ ſenſitiuũ qđ. patet. qꝛ aĩalia inueniunt̄ operari ꝓpter bonũ aliqđ futurũ eſtimatũ poſſibile. ſicut aues faciũt nidũ ꝓpter filioꝝ educationẽ. ꝛ vnũ aĩal aggredit̄ alterũ ex ſpe victorie. Et nota ꝙ ſpes ſic accepta in ſuo obiecto req̄rit quatuor cõditiões. Prima quidẽ vt obiectũ ſit bonũ. qꝛ ſpes eſt đ bono timor de malo. ꝛ ideo per hoc differt a timore. Scđa eſt ꝙ ſit futuꝝ per qđ differt a gaudio. qđ eſt de pñti bono habito. Tertia eſt ꝙ ſit arduũ ꝛ cũ difficultate adipiſcibile ꝛ ꝑ hoc differt a deſiderio et cupiditate q̄ ſunt de bono futuro abſolute Quarta ꝙ ſit arduũ poſſibile adipiſci ꝛ ꝑ hoc differt a deſperatiõe. ꝛ ſic ꝓut eſt paſſio in nullo reſpicit ſpem q̄ eſt virt⁹ theologica. alijs aũt q̄tuor modis reſpicit ỽtutẽ theologicã. Et p̄mo dicit̄ aliq̄n ſpes de obiecto ſpei que eſt res ſperata vt cũ dicit̄ ad Tytũ. iij. Expectãtes beatã ſpẽ id ẽ beatitudinẽ ſperatã. Scđo dicit̄ de actu ſpei. vt cũ dicimus ꝙ ſpes eſt expectatio future btĩtudinis. Tertio accipitur ꝓ certitudine q̄dã. et ſic accipit̄ ad Roma. v. ca. Tribulatio patiẽtiã operat̄. Patientia ſpem id eſt certitudinẽ de retributiõe. Quarto mõ dicit̄ ſpes habit⁹ inclinãs ꝛ determinãs volũtatẽ ad expectãdũ vltimũ finẽ ſupernaturalem. Primo mõ ſpes eſt paſſio ꝛ nõ habit⁹ ꝛ nõ eſt virtus Scđo mõ eſt obiectũ virtutis. Tertio mõ eſt act⁹ virtutꝭ. Quarto mõ eſt circũſtãtia actus ỽtutꝭ. Quinto mõ ꝓprie

eſt virtus et diffinit a doctoribꝫ ſic. Spes ē certa expectatiō future beatitudinis ex diuina gratia ꝛ ex meritis humāis prouenīēs. Quā diffinitionē plus explicare nō intēdo. niſi qꝫ hic diffinit habitus ꝑ actū. Hec aūt ſpes habet ꝓdictas quatuor ꝯditiōes in ſe ꝛ in ſuo obiecto. ſꝫ ī tertia addit plus. ſ. qꝫ ſit ita arduū qꝫ ꝑ humanā facultatē haberi nō poſſit. Et ideo ꝗ̄tum ad hoc additur in diffinitione predicta ex diuina gratia prouenieens. prout tamen eſt paſſio eſt arduū. cū infra humanā facultatem.

De charitate et habitu charitatis. Ca. LXXXI.

Ertio de charitate dicēdū ē et primo quot modis dicit. Scd̄o quō ſe habet ad alia nomia que amorē importāt. Tertio quis amor pertineat ad charitatē.

Quot modis dicitur charitas.

Uantū ad primū dicendū qꝫ charitas dicitur quinqꝫ modis. Uno modo vocatur charitas ipſa res amata per charitatē q̄ eſt obiectū eius. Et ſic deus dicitur charitas. Et ita accipit illā Jo. ꝓma. cano. c. iiij. Deus charitas eſt. Scd̄o dicit charitas ipſe actus charitatis. Et ſic illo modo ſumitur ibidem. Qui manet in charitate: in deo manet. Tertio dicitur de effectu charitatis. Sicut Joh. xv. Maiorē hac charitatē nemo habet vt aīam ſuā ponat quis pro amicis ſuis. Quarto charitas dicitur perſona trinitatis cui cōuenit appropriate dare charitatē. ꝛ ſic ſpiritus ſanctus dicitur charitas. ſicut dicit beatus Aug⁹. xv. d̄ trinitate. cap̄. xliiij. Quinto dicit charitas habitus a deo infuſus inclinās volūtatē ad deū diligēdū faciliter tanqꝫ ſupnaturale bonū ꝛ vltimū finē ſuū. Primo modo ꝛ quarto charitas nō eſt virtus. ſed eſt deus dator om̄is virtutis. q̄ etiā eſt obiectū virtutis charitatis. Scd̄o etiā modo eſt actus virtutis. Tertio modo effectus virtutis. Sed quīto modo dicitur virtus. De qua apl'us ad Roma. v. Chari

tas dei diffuſa eſt in cordibus veſtris per ſpiritũſanctũ ⁊c Et diffinitur ſic ab Auguſtino ſuper pſalmiſtam. Charitas eſt fons proprius. ⁊ ſingulorũ bonorum alueus habitus ſingularis beatorum cui non communicat alienus: Alio mõ charitas eſt vnus fruct⁹ de quo ageť inferius.

Qr ea que ſunt nomina pertinentia ad partem ſenſitiuam inferiorem extendunt ſe ad partem intellictiuã ſuperiorẽ ⁊ nõ econuerſo Capitulũ LXXXII

Ecundo videndũ eſt quõ ſe habet charitas ad alia noia que importãt aliq̃d pertinens ad amorẽ ⁊ ipſa ad inuicẽ. Ubi intelligendũ ꝙ potẽtie aĩme diſtinguũť in intellectiuas ⁊ ſenſitiuas. Intellectiua aũt pars diſtinguitur in cognitiuã ⁊ appetitiuam. intellectũ ſcʒ ⁊ voluntatẽ Et ſenſitiua ſimiliter in cognitiuã que apprehẽdit. ⁊ appetitiuã que vocatur appetit⁹ ſenſitiu⁹. Pars aũt intellectiua ꝯtinet q̃cq̃d habet nobilitatis ſenſitiua ſʒ nõ ecõtra. Et ideo ea q̃ dicunť de parte ſenſitiua transferunť ad partẽ intellectiuã ⁊ dicũtur ⁊ nõ ecõtra ꝓprie. Et hoc patet de cognitiua q̃ntuʒ ad ſenſum. videre eñ ꝓprie cõuenit potẽtie viſiue ⁊ nihilominus tranſit ad actũ intellect⁹. vñ clare intelligere dicimus clare videre. Sed cũ intelligere ſit propriũ cognitiue partis in intellectu. nunq̃ intelligere conuenit alicui parti cognitiue in ſenſu. Similiter eſt de parte appetitiua. Qr em̃ pars ſenſitiua ſequẽs apprehenſionẽ vocatur appetit⁹. Idcirco nomen appetitus tranſit ad partẽ intelleitiuam: que ſequitur apprehenſionẽ que vocatur volũtas proprie. et dicitur ſimiliter appetitus. ſed nõ ecõuerſo. Non em̃ appetitus ſenſitiuus vocatur proprie voluntas ſed ſolum intellectiuus: Nobiliora enim entia cum ignobilibus rebus in nominibus cõmunicant. et nihilominus ſingulares nobilitates habent. et ſingularia nomina ſibi appropriant. Et qd̃ dictũ eſt in iſtis nominibus. intelligẽdũ eſt etiã in

aliis nominib⁹ q̄ ea que pertinēt ad partē inferiorē ſenſi/ tiuā extenduntur ad partē ſuperiorē intellectiuā ⁊ nō ecō/ tra ꝓprie ratiōe ſue nobilitatis. Qꝛ etiā dixi intelligendū eſt ꝓprie. qꝛ ea que ſunt partis ſuperioꝛis larga acceptione dicimus in parte ſenſitiua. vnde large loquēdo appetitum ſenſitiuū vocamus voluntatē. ⁊ ſic in aliis oībus ſuppo ſitis oſtendendū eſt ꝓpoſitū.

Quō ſe habet charitas ad amorem ⁊ dilectionem ⁊c. et omnia ad inuicem. Capitulum LXXXIII

Amor ergo proprie quietationem appetitus importat. ſ; qꝛ nomē appetit⁹ eſt cō/ a mune parti ſenſitiue et parti intellectiue. ideo etiā amoꝛ ꝯuenit quietatiōi appetit⁹ ſenſitiui ⁊ intellectiui. ſ; differēter. Prout em̄ ꝯuenit appetitui ſenſiti uo. amoꝛ eſt paſſio. ⁊ ſic amoꝛ cōuenit hōi et brutis. ⁊ ſic ꝓ/ prie ſibi nomē amoꝛis vēdicat. Appetit⁹ aūt intellectiu⁹ q̄ eſt volūtas ꝓprie eſt electiu⁹ ⁊ nō paſſionat̄ directe. ⁊ ideo ſm̄ qꝺ quietat̄ electiue. talis amoꝛ vocat̄ dilectō q̄ſi dilecti electio. et ſic ſolus amoꝛ q̄ eſt dilectio eſt i intellectuali nā/ tura et nō in brutis aīalib⁹. vnde habēt amorē ad alterutꝝ nō aūt dilectionē. In hominib⁹ aūt eſt amoꝛ vterq;. qꝛ etiā eſt in eis amoꝛ ꝓut importat paſſionē. Vn̄ etia; dicimus multos paſſionatos in amore q̄ nō ſequunt̄ diſcretionē ra/ tiōis. ⁊ in eis ē amoꝛ dilectōis q̄ eſt in appetitu intellectiuo cū vtrūq; appetitū habeāt. ⁊ ſic pt; q̄ oīs dilectio amoꝛ ē ſ; nō oīs amoꝛ dilectio. qꝛ nomē inferioꝛ; potētie transfert̄ ad ſuperiorē ⁊ nō ecōtra. Oīa aūt noīa que ad amorē ꝑtinēt ſic ſe habēt q̄ oīa vel includūt amorē vel addūt aliq̄d ſu pra ipm̄. Et ſunt quatuoꝛ. Vel amoꝛ ea includit ⁊ addit aliq̄d ſupra ipſa. et ſimiliter ſunt quatuoꝛ. Noīa ergo que amoꝛ includit ⁊ addit aliq̄d ſupra ipſa ſunt hec ſc; cōcupi ſcentia. beniuolētia. bn̄ficētia. cōcoꝛdia. ⁊ accipiūt̄ ſm̄ quat tuoꝛ ꝓprietates amātiū ⁊ amoꝛis. Quarū prima eſt q̄ ha/

bet vnire ⁊ ideo vellet ſibi amicū preſentē eſſe. et ſic amor includit cōcupiſcētiā inqꝫtū deſiderat ſp amici preſentiā. Secunda ꝓprietas eſt amicoꝝ ſibi mutuo bona velle ⁊ ſic amor includit beniuolētiā q̄ h̄ importat. Tertia eſt ꝙ bo/na ſibi mutuo cōicāt. et ſic amor includit bn̄ficētiā. Quarta eſt ꝙ in agibilibꝫ que bona videnť ſibi mutuo cōſentiūt et ſic includit cōcordiā que hoc importat. nō quidē in ſpe/culatiuis et ſcibilibꝫ. qꝛ cōcordia in his ſm̄ Ph̄m. ix. ethi. ad amicitiā nō pertinet. imo in eis diſcordia pōt eſſe ſine p̄iudicio amicitie. eo ꝙ in his cōcordare ⁊ diſcordare voluntati nō ſubiacet cū intellectꝰ rōne cogatur. ⁊ ſic pōt cogi in vno q̄uis nō in altero. Amor ergo includit illa quatuor. ⁊ nihilominus addit ſup ea quietationē appetitꝰ. Alia aūt noīa a q̄bꝫ amor includiť ⁊ addūt aliq̄d ſupra amorē ſunt quatuor ſcꝫ dilectio. amicitia. charitas. amatio. Quantuꝫ ad dilectionē ſciendū ꝙ ipa eſt que ſumiť a ꝓprietate quaꝫ debitꝰ amor ⁊ ꝓprius debet habere. ſcꝫ ꝙ ꝓcedat ab electio/ne ⁊ nō a paſſione. Et ideo dilectio eſt que ſupra amorē addit electionē et eſt in volūtate per ꝯſequēs. Vn̄ oīs dile/ctio eſt amor. ſꝫ amor oīs nō eſt dilectio. Alia eſt amici/tia que habet duas ꝓprietates amoris q̄s addit ſup amo/rem ⁊ dilectionē ſcꝫ ꝙ inter amicos ſit mutua dilectio ⁊ re/amatio. vn̄ ſi alterutrū nō diligerēt. ſꝫ vnus diligeret aliū ⁊ nō ecōuerſo. poſſet dici ⁊ amor ⁊ dilectio. ſed nō amicitia. Scd̄a eſt ꝙ ī electiōe boni recta interōe ꝓcedat alias nō haberet rōnē amicitie q̄uis poſſet dici amor vel dilectio. Et ita ptꝫ ꝙ oīs amicitia eſt amor ⁊ dilectio. ſꝫ nō oīs amor et dilectio amicitia eſt. q̄a amicitia duo vltra requirit que addit ſup illa. Tertiū nomē eſt charitas qd̄ vltra iſta oīa includit vnā ꝓprietatē ſupnaturalē ſcꝫ facere gratū deo vt ſibi velit vitā eternā dare. Et ideo charitas facit ꝙ actus ſuus ⁊ omniū aliarū virtutū eſt meritorius. Et qꝛ hoc nō poteſt eſſe naturaliter. oportet ꝙ charitas ſit per infuſionē a deo ⁊ nō per noſtram acquiſitionē. Et ſic patet ꝙ chari/

ritas om̄ia alia includit. et amorē et dilectionē ⁊ amicitiā: ſed nō ecōuerſo. Et iō charitas tenet ſupremū gradū inter oīa noīa ad amorē ꝑtinētia. ⁊ habꝫ q̄cq̄d habēt nobilitatis cetera ⁊ vltra. Et ſic charitas merito dr̄ maior. ⁊ ponitur potiſſima ꝟtutū. Quartū nomē eſt amatio que addit ſuꝑ amorem ⁊ dilectionē et charitatē et amicitiā intenſionē et feruorē amoris. Unde amatio inueniri poteſt in amore dilectiōe ⁊ amicitia ⁊ charitate et in quolibet illorū reperit: ſed nō ecōuerſo Propter qđ dicit Ariſto. ꝙ amicitia aſſimilatur habitui. amatio paſſioni.

Q̄r eſt triplex amor ſcꝫ cōcupiſcētie ⁊ beniuolētie ⁊ cōplacētie. et q̄s eoꝝ ꝑtinet ad charitatē. Ca. LXXXIIII

T Ertio vidēdū eſt q̄s amor proprie pertineat ad charitatē. Et dicēdū ꝙ amor eſt duplex. Unus q̄ dicit̄ beniuolētie. Alius q̄ dr̄ cōcūpiſcētie. Amor cōcupiſcētie dicit̄ ille quo aliq̄ res diligit̄ nō rōne rei dilecte. ſꝫ rōne diligētis. et ꝙ̄tuꝫ eſt ſibi vtilis vel delectabilis. talis eñ amor eſt reflexiuꝰ et retorſiuꝰ. q̄r tali amore nō diligit̄ res ꝓpter ſe. ſꝫ ꝓpt̄ amātē et ille amor eſt in aīalibꝫ. iſto amore etiā ab hoīe aīata diligunt̄. ⁊ etiā īnaīata. Unde diligo vinū q̄r mihi vtile. ⁊ nō ꝓpter ſe. ⁊ equum. ⁊ aliquē hoīem benefactorē. Alius eſt amor beniuolētie. q̄ ſic diſtingui pōt. q̄r cū amor nō ſit aliud ꝙ̄ꝫ velle bonū. Hoc bonū vel eſt pn̄s et habitū in re amata et ſic amās vult ei bonū ꝑ velle cōplacētie ⁊ approbatiōis et tale velle bonū vocat̄ amor cōplacētie. ⁊ ille pōt eſſe hōis ad deū. ⁊ dei ad hoīem. ⁊ hōis ad hoīem Uel hoc bonū eſt abſens ⁊ nō habitū. et ſic amās vult ei bonū per velle deſiderij et optatiōis. Et talis amor pōt eē hōis ad hoīeꝫ. ⁊ dei ad hoīeꝫ. ſꝫ nō hōis ad deū. q̄r deo nullū bonū optare poſſimus qđ nō hēat. Amor g̊ cōcupiſcētie nō ꝑtinet ꝓprie ad charitatē. ſꝫ magis amor cōplacētie ⁊ amor beniuolētie.

Quot ſunt virtutes ⁊ q̄ intellectuales. Ca. LXXXV.

m Odo dicēdū eſt de virtutibꝰ intel
lectualibꝫ. Et ꝑmo quot ſunt et quō diſtinguū
tur. Ad qđ dicēdū ꝙ Ariſto. qnqꝫ virtutes in-
tellectuales enumerat. vi. ethico. ſcꝫ ſapientiā.
ſciētiā. intellectū. artē. ⁊ prudentiā. Et excludit opinionē et
ſuſpitionē que poſſunt dici habitꝰ ſꝫ nō ꝟtus. qꝛ ꝯtra rōnē
ꝟtutis eſt vt ſit ꝓncipiū mali actus. Iſta aūt duo ſunt ꝓn
cipiū mali actus in intellectu qꝛ opiniōe et ſuſpitiōe ⁊ etiā
fide acqſita ſꝫ nō infuſa pōt eſſe falſum in intellectu. Falſi-
tas aūt eſt malū intellectꝰ. Et ita patet ꝙ illa aliqñ ſe ha-
bēt ad verū. aliqñ ad falſum. ſꝫ iſta qnqꝫ ſꝑ ſe hñt ad verū.
qꝛ importāt certitudinē rōnis ſꝫ dꝯfferēter. qꝛ tria ſcꝫ ſapiē
tia. ſciētia ⁊ intellectꝰ ſunt circa neceſſaria. Sciētia quidē
circa cōcluſiones. vnde eſt habitꝰ cōcluſionū. Intellectus
circa ꝓncipia. vnde eſt habitꝰ ꝓncipioꝝ. Sapiētia aūt cir-
ca cauſas altiſſimas. vnde ſapiētia qſi ſapida de deo ſciē-
tia. Hic aūt intellectꝰ nō ſignificat potētiā intellectiuā ſꝫ
habitū potētie q imꝑtat eiꝰ certitudinē circa ꝓncipia ꝑma
Alia aūt duo imꝑtāt rectitudinē rōnis circa ꝯtīgētia. Sꝫ
prudētia qdē circa agibilia. i. circa actꝰ q ſūt in oꝑante nec
trāſeūt in exteriorē materiā ſicͭ ſunt amare. odire. eligere. ⁊
hmōi q ꝑtinēt ad actꝰ morales. quoꝝ ē prudētia directiua.
Ars aūt imꝑtat rectitudinē rōnis circa factibilia. i. circa
actiōes in exteriorē materiā. trāſeūtes ſicͭ ſunt ſecare ligna
dolare lapides. i qbꝫ ē ars directiua. Et ita ptꝫ ꝙ oēs ꝟtu-
tes intellectuales habitꝰ ſūt. ſꝫ nō oēs habitꝰ ſūt ꝟtutes ni
ſi illi q ſꝑ ſūt ⁊ ad ſolū verū. Et iſti ſūt ꝑdicti qnqꝫ qꝝ tres
ſūt ⁊ dicūꝛ ſpeculatiui. ſcꝫ ſapīa ſciētia. ītellectꝰ. Aliꝰ dꝛ ope
ratiuꝰ. ſ. prudētia. Ars ꝟo dꝛ habitꝰ practicꝰ ⁊ factiuus.

Quō prudētie adiūgūtur alie tres ꝟtutes. LXXXVI.

i Pſi autē prudētie adduntur alie
tres ꝟtutes. Eſt eñ prudētia recta rō agibiliū
Circa aūt agibilia hūana triplex rōnis actus
inueniꝛ. Quoꝝ ꝑmꝰ eſt cōſiliari. Scđs iudica

re. Tertius p̄cipere. Primi aũt duo reſpiciũt actus intelle ctus ſpeculatiui. q̄ ſunt inq̄rere ꝛ iudicare. Sꝫ terti⁹ eſt ꝓ prius intellect⁹ practici inq̄ꝫtũ eſt operatiu⁹. Nõ em̄ rõ habet precipere ea q̄ ꝑ hoīem fieri nõ pñt. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ in his q̄ ꝑ hoīem fiũt ṕncipalis actus eſt p̄cipere ad quē alij ordināntur. Et ideo virtuti que eſt bene p̄ceptiua adiũgũtur alie tanq̄ꝫ ſecũdarie. Ebulia que eſt virtus cõſiliatiua. ꝛ ſyneſis q̄ eſt bene iudicatiua ad agẽdũ ſm cõmunē legē. ꝛ gnomi que eſt bñ iudicatiua de agẽdis ſm rationeꝫ naturalē in his in quibꝫ deficit lex cõmunis. Et ita patꝫ ꝙ q̄ꝫuis ſint plures habit⁹ nõ tñ niſi q̄nq̄ꝫ ꝟtutes intellectuales in gñe. Tres ſpeculatiuũ intellectũ reſpiciẽtes. et due reſpiciẽtes intellectũ operatiuũ ꝛ practicũ. Addũtur autē alie tres prudẽtie ad bene iudicandũ ꝛ bene cõſiliandũ reſpectu preceptiue que eſt prudẽtia.

Quomodo ars ꝛ prudẽtia ſunt virtutes intellectuales et morales. Capl̄m LXXXVII.

S Ecũdo videndũ eſt cũ prudentia ſit virtus vna cũ cardinalibꝫ que morales ſunt quõ ſit intellectualis. Ad qõ dicẽdũ ꝙ aliqua virtus poteſt dici intellectualis a tribus ſcꝫ a ſubiecto quia eſt perfectio intellectus. ꝛ a generatione q̄a generatur experimẽto et tẽpore. ꝛ ab obiecto ſicut ſapiẽtia q̄ eſt de altiſſimis cauſis. Prudẽtia ĝ ꝛ ars ſm albertũ. vij. ethico. q̄ꝫtũ ad duo ṕma ſunt intellectuales. ſꝫ q̄ꝫtũ ad obiecta nõ: ſꝫ cõueniũt cũ moralibꝫ q꞉ prudẽtia eſt recta ratõ agibiliũ. ꝛ ars recta ratio factibiliũ Et ſm hoc medie dicũtur inter intellectuales ꝛ morales nõ per eſſentiã. q꞉ ſic ſunt intellectuales. ſm qõ perficiũt potentias ad opus ſic ſunt morales. ſicut cõueniũt q̄ꝫtũ ad aliquid cũ moralibꝫ ꝛ q̄ꝫtum ad aliquid cũ intellectualibꝫ. Prudentia ergo eſt intellectualis q̄ꝫtum ad ſubiectũ qõ perficit. ꝛ moralis q̄ꝫtũ ad obiectum quod reſpicit.

Quō v̄tutib̄ itellectualib̄ ꝯueīt noⁿ v̄tutꝫ. LXXXVIII

Tercio vidēdū ē quō virtutibꝰ intellectualib̄ ꝯueīat nomē v̄tutꝫ. ꝛ maxie ſpeculatiuis de q̇b̄ ē maiꝰ dubiū. Ad qđ dicēdū ꝙ nomē v̄tutꝫ ꝯueīt alicui duplici rōne. Unoº qꝛ facit facultatē bñ oꝑandi. Et ſic habitus intellectuales pñt dici v̄tutes. qꝛ faciūt facultatē bñ oꝑandi in itellectu q̇ eſt ꝯſideratio veri. Hoc em̄ ē bonū itellectus. ꝛ h̄ ē materialr̄ eſſe v̄tutē. Alioº qꝛ cū facultate bone oꝑatōis fac̄ vſum bonū. ꝛ h̄ ſolū ꝑtinet ad illos habitꝰ q̇ rñſpiciūt ꝑtē appetitiuā Et h̄ fac̄ formalr̄ eſſe v̄tutē. ꝛ ſic rō v̄tutꝫ eis ꝓprie nō ꝯuenit. Ex h̄ em̄ ꝙ aliq̇s h̄ꝫ habitū ſciētie ſpeculatie. ñ incliat̄ ad vtēdū ſꝫ fit potēs ſpeculari veꝝ in his q̊ꝝ h̄ꝫ ſcientiam ſꝫ ꝙ vtat̄ ſciētia habita h̄ eſt in mouēre volūtatē. Et iō virtus q̄ ꝑficit volūtatē vt charitas vl̄ iuſticia. facit etiā bene vti hmōi habitib̄ ſpeculatiuis. ꝛ ſm h̄ etiā i actib̄ hoꝝ habituū p̄t eſſe meritū ſi ex charitate fiat. ſic̄ Gregꝰ. dicit. vj̄ moral̄. ꝙ ꝯtēplatiua eſt maioris meriti q̄ꝫ actiua Et ſic de v̄tutib̄ intellectualib̄ dicta ſufficiant.

De virtutib̄ moralib̄ quomodo a more morales dicūtur ꝛ quot modis dicit̄ mos. Capi. LXXXIX

Modo nūc reſtat dicendū de virtutib̄ moralib̄. vbi ꝑmo oīm vidēdū ē q̇d ē mos a q̄ morales v̄tutes dicunt̄. Quo viſo ſtatim patebit q̇d ē v̄tus moralis. Mos aūt duo ſignificat. Qñq̄ꝫ em̄ ſignificat ꝯſuetudinē. vt Act. xv. Niſi circūcidamini ſm morē legis moyſi nō poteritꝫ ſalui fieri. Qñq̄ꝫ v̄o ſignificat inclinatōeꝫ q̄ndā naturalē vl̄ q̄ſi naturalē inſtinctū ad aliq̇d agēdū. Uñ ꝛ brutoꝝ aialiū mores aliq̇ eē dicunt̄. vñ ꝛ. ij. Machab. ij. dr̄ ꝙ leonū more irruētes in hoſtes ꝓſtrauerūt eos. ꝛ ſic accipit̄ mos in pš. Qui habitare fac̄ vniꝰ moris i domo. Et he q̇dē due ſignificationes in nl̄lo diſtinguunt̄ apđ latinos q̄tū ad vocē. In gre

h

ro aũt diſtinguunť. q2 in greco echos p e breue ſcriptum ſi/gnificat naturalẽ vel q̃ſi naturalẽ inclinatõ3 ad aliq̃d agẽdũ qd̃ apud nos morẽ ſignificat. Qñq3 ꝟo ſcribiť p. Y grecũ qd̃ ẽ e lõgũ ⁊ dr̃ ychos. ⁊ tũc ſignificat ꝯſuetudinẽ in bono vel in malo. ⁊ ſilr̃ nomẽ moꝝ apud nos illud ſignificat. Virt⁹ g̃ moralis denoĩať ⁊ dr̃ moralis a more ſm ꝙ mos ſignificat naturalẽ inclinatõe3 vl' q̃i naturale3 inſtinctũ ad aliq̃d agendũ. Inclinatio aũt ad actũ ꝯueĩt ꝓꝑie appetitiue ꝟtuti cui⁹ ẽ mouere oẽs potẽtias ad agendũ. Et ideo illa ꝟtus ſolum moralis diciť que ẽ in ꝟtute appetitiua. Illi aũt ſignificatõi q̃ mos naturalẽ inclinatõ3 vel q̃ſi naturalẽ ſignificat ad aliq̃d agendũ. eſt valde ꝓpinq̃ alie ſignificationi q̃ ſignificať ꝯſuetudo. Nã ꝯſuetudo q̃dãmodo ꝯuertiť in naturã ⁊ facit inclinatõe3 ſilẽm naturali. Ex his igiť patet quid eſt mos ⁊ vnde diciť virtus moralis.

De virtutibus moralibus. Capi. XC

S Ecũdo videndũ eſt de virtutibus moralibꝫ. ⁊ primo de ꝟtutibꝫ moralibꝫ gñalr̃. ſcđo de virtutibꝫ cardinalibꝫ ſpẽalr̃. Quãtu3 ad moraleſ ꝑmo poneť materia diſtĩctõis. Secũdo poneť eaꝝ diſtinctio ⁊ numer⁹ cũ oppoſitꝭ vicijs. Tercio ꝯcludenť ex dictis ſex concluſiones.

Quõ paſſiões ⁊ opatões dupl'r cõpanť ad ꝟtutes ſicut materia vel obiectũ ⁊ ſicut effectus ad cauſam.

Vantũ g̃ ad materiã diſtinctõis ſciendũ ꝙ materia circa quã diſtinguunť ꝟtutes ſũt q̃nq3 paſſiões ⁊ opatiões. Opatio aũt ⁊ paſſio dupl'r ad ꝟtutẽ poſſunt cõpari Vno⁰ ſicut effect⁹ ad cauſã. ⁊ ſic oĩs ꝟtus habet aliq̃s bonas opatões quaꝝ eſt ꝓductiua. habet aliq3 etiam delectationẽ vel triſticiã que ſunt paſſiões. Alio⁰ pñt compari opatio ⁊ paſſio ad ꝟtutẽ moralẽ ſicut materia circa qua3 eſt. et ſm hoc oĩs virtus moralis ſilr̃ circa materia3 eſt vel circa opatiões vel circa paſſiones.

Diſtinctio ⁊ ſufficientia virtutū ⁊ viciorū. Ca. XCI

Dc ſuppoſito ponēda ē diſtinctio ipaꝝ moraliū ꝟtutū que poteſt poni hoc modo Quia oīs virtus vel eſt circa opatōes ordinarias. ⁊ ſic eſt iuſticia q̄ in actōib ordinat hoīez ad alterū in rōne debiti. Juſticia aūt eſt duplex. ſcȝ cōmutatiua ⁊ diſtributiua. quaꝝ differētia ſic ſumi poteſt. Quia rō iuſticie ꝯſiſtit in hoc qđ eſt ꝯſtituere eq̄litatē in datiōib ⁊ acceptōnib. Hoc aūt pōt fieri dupl'r. vno° vt conſtituat inter dantē ⁊ accipientē talis eq̄litas vt q̄tū accipiēs accipit a dāte. tantū recipit dās a recipiēte. ⁊ tal' eq̄litas ē i emptōib ⁊ vēditōib ⁊ retributōib. Et iuſticia q̄ talē eq̄tatē ꝯſtituit dr cōmutatiua. Alio° ꝯſtituit eq̄litas int' duos quoꝝ q̄libet eſt recipiēs. q̄ q̄libet recipit mēſurā iuxta ſuā ꝯditionē eq̄l'r q̄uis i re recipiāt ineq̄l'r. ⁊ in h̄ ꝯſiſtit iuſticia diſtributiua. Ex h̄ aūt ptȝ duplex dr̄a vtriuſq̧ iuſticie. q̄ in iuſticia cōmutatiua eſt eq̄litas q̄titatꝫ in datꝫ ⁊ acceptꝫ. q̄ tm̄ recupat dās q̄tū dedit. ſic cū vēdidit q̄s equū valētē. C. ſolidos recipit. C. ſolidos eſt iuſticia cōmutatiua. Et inde eſt ꝙ int' illos int' q̄s nō pōt eē eq̄litas in datꝫ ⁊ acceptꝫ n̄ pt eē talis iuſticia ꝓprie. Et h̄ ē i illis q̄ bn̄ficia r̄cepta r̄cōpenſar nō pn̄t. ſic creatura creatori ⁊ pentib filij a q̄b r̄cipiūt eſſe: nutritōez ⁊ eruditōez. ꝓpt' qđ q̄tūcūq̧ creatura creatori vl' filij pentib r̄cōpēſent nūq̧ eſt ibi pfecta eq̄litas. n° ſaluat rō iuſticie cōmutatiue. ſȝ tm̄ aliq̄s mod° diſtributiue. inq̧tū creatura creatori vl' filij pentib r̄cōpēſāt q̄tū pn̄t. vt ſic loco eq̄litatꝫ ſm̄ q̄titatē ſumat poſſibile vl' ꝓportionabile Sed iuſticia diſtributia nō req̄rit eq̄litatē q̄titatꝫ ſȝ ꝓportōis. Nō em̄ opꝫ ꝙ diſtribuēs bona cōitatꝫ eandē q̄titatē det oīb. ſȝ ſm̄ ꝓportōez vt cuilibet det ſm̄ ſuā ꝯditōz. aliud em̄ dȝ dari militi aliđ pediti. Scđa dr̄a eſt ꝙ iuſticia diſtributia p° r̄ſpic ꝓportōz pſonaꝝ. ex q̄ ꝯcludit ꝓportōz rerū diſtribuēdaꝝ. ita ꝙ ibi ē laudabil' aliq̄l'r pſoaꝝ accep° ſm

debitā ꝯditionē ꝑſone. ⁊ ſic iuſticia cōmutatiua ꝓmo reſpi
cit habitudinē rei ad rē. vtꝫ in emptōibꝫ ⁊ vēditōibꝫ. vł ha
bitudinē actꝰ ad paſſionē. vt i iniurijs vindicādis vł puni
endis. ad ꝯditionē aūt ꝑſōe nunꝙ̄ ꝓprie reſpicit. Nō eīm bōs
dꝫ magꝫ vł minꝰ vni ꝙ̄ alij vēdi. Si tñ aliq̄s reſpiciat ad
ꝯditionē ꝑſōe h̄ nō ē niſi ex ꝯñti inq̄ꝫtū ꝯditio ꝑſone facit
ad q̄ꝫtitatē rei vł iniurie. ſic maior iniuria ē ꝑcutere ꝓncipē
ꝙ̄ ꝓuatā ꝑſonā. Et ita ptꝫ de duplici iuſticia diſtributiua
⁊ cōmutatiua. ⁊ ꝑ ꝯñs de v̄tute q̄ ē circa oꝑatōes. Pōt etiā
eſſe v̄tus aliq̄ circa paſſiōes regulādas. ⁊ h̄ q̄dē tripliciter
Or vł circa paſſiōes q̄ hn̄t alqd̄ obiectū ꝑtinens ad ipam
hoīs vitā corꝑalē. Vł circa paſſiōes q̄ hn̄t aliqd̄ obiectum
qd̄ reſpicit exteriora bōa. Vł circa paſſiōes q̄ hn̄t obiectū ꝑ
tinēs ad actꝰ exteriores. Si ḡ accipiamꝰ v̄tutē q̄ eſt circa
paſſiōes q̄ꝝ obiecta reſpiciūt ⁊ ꝑtinēt ad corꝑalē vitā. h̄ pt
eſſe dupłr. Or vł talia reſpiciūt intimētia vitā. vł reſpiciūt
ꝯſeruātia vitā. Si interimētia vitā ſic ē fortitudo. q̄ ē v̄tus
circa ꝑicła q̄ vitā intimūt ⁊ v̄tuoſus vocat᷑ fortꝫ. Viciū āt
oppoſitū i iſta v̄tute ⁊ in ceterꝫ attēdit᷑ ſcḋm ſuꝑabūdātiā et
defectū. ⁊ iō v̄tꝰ ꝯſiſtit i medio. In q̄buſdā āt noīa ñ ſūt im
poſita. ſꝫ circūloq̄mur. vł ex dictōibꝫ grecꝫ vł latis. vtꝫ. vij.
Ethic. Vicioſus v̄o q̄ opponit᷑ forti ſcḋm ſuꝑabūdantiā ⁊ ex
ceſſuꝫ vocat᷑ intimidꝰ ⁊ audax. ſꝫ intimidꝰ ſcḋm defectū timo
ris. audax ſcḋm acceſſū audatie. Viciū aūt vocat᷑ intimidi
tas ⁊ audacia. Ille v̄o q̄ ſuꝑabūdat in timēdo ⁊ deficit in
audēdo vocat᷑ timidꝰ. Et ille opponit᷑ forti ſcḋm d̄fectū. Vi
ciū aūt vocat᷑ timiditas. Hic aūt accipit᷑ fortitudo nō cor
ꝑis ſꝫ mētis. Si aūt talia obiecta paſſionū reſpiciūt ꝯſer
uātia vitā ⁊ q̄ ſūt vtilia ad vite ꝯſeruationē: ſic ſūt cibi q̄bꝰ
ꝯſeruat᷑ indiuiduū. ⁊ gñatio q̄bꝫ ꝯſeruat᷑ ſpēs. ſic ē v̄tus q̄
vocat᷑ tꝑantia q̄ eſt circa delectatōes ⁊ triſticias ſic ſenſus
tactus ⁊ guſtꝰ. ⁊ circa eas mediū ponit. ⁊ q̄ꝫtū ad venerea
⁊ q̄ꝫtū ad cibos. Et v̄tuoſus iſta v̄tute vocat᷑ tꝑatꝰ. Viciū
aūt iſti v̄tuti oppoſitū ſcḋm ſuꝑabundātiā vocat᷑ intꝑantia

ꝛ vicioſus vocaꝛ intꝑatus. ſm defectū aūt pauci inueniūt
vicioſi qꝛ plures ſūt vicioſi in ꝓſequēdo delectabilia ciboꝝ
vel venereoꝝ in nimis ſed in parū pauci vel nulli. Et ideo
nō eſt nomē impoſitū ſed habet vocari viciū inſenſibilitaſ
ꝛ vicioſus inſenſibilis eo ꝙ hmōi delectatōnes ſenſu ꝑcipi
unt. Et ſic habem⁹ duas ꝟtutes cum ſuis vicijs oppoſitis
Si aūt ſcđo virtus ſit circa paſſiōes que habent obiectuꝫ
ꝑtinens ad exteriora. hoc pōt eſſe dupliciter. Uno° vt reſpi
ciant exteriora mala ꝛ triſtabilia q̇bꝫ hō ꝓuocaſ ad iram.
Et ſic habem⁹ māſuetudinē que eſt virtus ponēs mediuꝫ
circa irā. ꝛ virtuoſus vocaſ māſuet⁹. Oppoſitū aūt viciuꝫ
ex ſupabundantia vocaſ iracundia. ꝛ vicioſus iſto vicio vo
caſ iracūdus. Viciū aūt ſm defectū vocaſ inirāſcibilitas.
Et vicioſus iſto vicio inirāſcibilis. Alio modo pōt eſſe ꝟ-
tus circa paſſiōes que habent obiecta exteriora bona con-
cupiſcibilia. Hoc aūt pōt eſſe dupliciter. quia exteriora bo
na quedā ſunt diuitie quedā ſunt honores. Si virtus ſit
circa diuitias. hoc eſt dupliciter. vel circa magnas vel cir-
ca mediocres. Si circa mediocres ſic eſt liberalitas q̄ eſt
virtus ponens mediū circa dationē ꝛ acceptionē pecunia
rū vel equiualentiā. virtuoſus diciſ liberalis. Viciū auteꝫ
oppoſitū ꝑ ſupabundantiā diciſ ꝓdigalitas ꝛ vicioſus ꝓ-
digus. ꝛ iſte ſupabundat in dando ꝛ deficit in recipiendo.
Viciū aūt ſm defectuꝫ diciſ illiberalitas. ꝛ vicioſus diciſ
illiberalis. ꝛ ille ſupabundat in recipiendo ꝛ deficit in dā
do. Si aūt virtus ſit circa magnas diuitias ſic eſt virtus q̄
diciſ magnificentia que eſt virtus medietatē ponens cir-
ca magnas diuitias dandas ꝛ accipiendas. Et virtuoſus
diciſ magnificus. Viciū aūt oppoſitū ſm ſupabundantiā
diciſ apyrotalia ab a quod eſt ſine ꝛ pyros quod eſt experi
entia ꝛ talos qđ eſt bonū. q̄ſi ſine expiētia boni. qꝛ ſcꝫ mlt-
ta expēdentes nō curantes qualiter bene expēdant. vocaſ
etiā bānanſia a bānos qđ eſt fornax qꝛ ad modū fornacis
oīa ꝯſumūt. ꝛ vicioſus vocaſ apyrotalus vel bānāſus. ſed

viciū ꝑ defectū vocatᷣ puſificus. Si aūt ꝟtus ſit circa exte/
riora bona q̄ ſūt honores. h̄ pōt eſſe dupľr. Uno° vt ſit cir/
ca honores magnos. alio modo circa honores mediocres.
Et ſi ſit circa magnos ſic eſt ꝟtus q̄ vocatᷣ magnanimitas
que eſt ꝟtus ponēs mediū rōnis in ꝓſequēdis vľ fugiēdis
magnis honoribꝫ. ⁊ ꝟtuoſus vocatᷣ magnanimꝰ. Uicium
aūt oppoſitū ſm ſupabundantiā. in nimis ꝓſequendo ma
gnos honores vocatᷣ caumates. a cauma qđ in greco eſt in
cendiū vľ a camnos qđ grece eſt fumꝰ. Unñ ⁊ ſic camnotos
eſſet fumoſitas que nr̄is latinis vocabulis ꝯuenit. qꝛ etiaꝫ
⁊ eos q̄ nimis ad magnos honores anhelāt vt aſcēdāt ad
alta. ꝯſueuimꝰ ardētes vētoſos fumoſoſqꝫ vocare. Et ſm
hoc pōt vicioſus vocari camnotꝰ grece. latine ꝟo ventoſus
ardēs fumoſus. Uiciū aūt ſm defectū vocatᷣ puſillanimi/
tas. Si aūt ꝟtus ſit circa honores mediocres ſic ꝟtus po
nēs mediū ad illos debite ꝓſequēdos vel fugiēdos vocatᷣ
philothimia a philos qđ eſt amor ⁊ thimos qđ eſt debitus
q̄ſi debitus amor honoris. Uirtuoſus aūt pōt vocari phi/
lothimꝰ. i. debitꝰ amator honoris. Uiciū aūt ſm ſupabun
dantiā idē nomē habet. qꝛ dꝛ philothimia. ⁊ vicioſus phi/
lothimꝰ. qꝛ nō eſt nomē impoſitū. ſꝫ ad differentiā pōt dici
ꝟtus debitꝰ amor. ⁊ ꝟtuoſus debitꝰ amator. Uicioſus autē
ꝑ ſupabundantiā dꝛ abſolute amator honoꝝ. ⁊ viciū amor
honoris. Uiciū aūt ſm defectū vocatᷣ aphilotimia. ab a qđ
eſt ſine. ⁊ vicioſus aphilotimꝰ. In hac em̄ ꝟtute vt patꝫ. ij.
Ethic̄. vicioſi aſcribūt ſibi nomē ꝟtuoſi. vñ ⁊ laudamꝰ eos
qui nihil curāt de honoribꝫ ⁊ eos etiā q̄ ſūt multū ſolliciti.
q̄i nō ſui negligentes. ⁊ ideo non eſt bene notata diſtinctio
noīm intᷣ iſta. Sic ḡ patꝫ ꝙ habemꝰ q̄nqꝫ ꝟtutes reſpectu
paſſionū q̄ hn̄t obiecta exteriora reſpectu mali. Unā. ſ. mā
ſuetudinē reſpectu boni. q̄tuoꝛ. ſ. liberalitatē ⁊ magnificētiā
circa diuitias. magnanimitatē ⁊ philotimiam circa hono/
res. Si aūt virtus ſit circa paſſiones que habēt obiectū ꝑ/
tinēs ad actus exteriores humanos. et ſic ſciēduꝫ ꝙ oēs

talis virtutes in vno conueniunt. ſcʒ ꝙ omēs ſunt circa ver
ba ⁊ facta in q̇bꝫ hoīes cōicāt. ⁊ q̄tū ad hoc nō diſtinguū/
tur. ſʒ aliter ⁊ in alijs differūt. ⁊ ſm hoc diſtinguunť. qꝛ cir/
ca talia verba ⁊ facta in quibꝫ hoīes cōicant eſt duo conſi/
derare. Vnū eſt verā realitatē ⁊ realē veritatem taliū. Ali/
ud eſt delectationē in talibꝫ verbis ⁊ factis. Si accipiamꝰ
veritatem ſic reſpectu verboꝝ ⁊ factoꝝ quibꝫ aliq̇d alteri ſe
exhibet manifeſtū in argumentū vt decet ſm debitā rōnem
accipiť virtus in iſtis ponens mediū rōnis. que ab Ariſto.
vocať veritas. ⁊ virtuoſus vocať verax. Viciū aūt oppoſi/
tū ſm ſupabundantiā. in quo eſt quedā fictio falſi in plus
vel q̄tū ad facta vel q̄tū ad dicta fingendo maiora de ſe
q̄ ſint. vocať iactantia. ⁊ vicioſus vocať iactator. ſed viciū
in minus ſm defectū. quando aliquis fingit de ſe minora
q̄ ſint vel quedā vilia vocať yronia. i. irriſio. ⁊ talis fictor
vicioſus vocať yron. i. irriſor. Si aūt cōſideremꝰ circa talia
verba ⁊ facta delectationē. hoc poteſt eſſe dupliciter. Vno
modo vt aliquis decenter ſe exhibeat delectabilē in verbis
⁊ factis decentibus alteri in his que fiunt ſerioſe. Alioꝰ in
his que fiunt in ludo ⁊ iocoſe. Si primo modo q̄tū ad ea
que fiunt ſerioſe ⁊ reſpiciūt cōmunē vitā. ſic reſpectu taliū
poniť virtus que ponit in hmōi mediū rōnis. quam vocat
Ariſto. amiciciā. nō ab affectu amandi ſed ad decētia con
ſeruādi. quā nos affabilitatē appellare poſſumꝰ. ⁊ ipē vict
oſus poteſt dici amicus vel affabilis. Vicioſus aūt ꝑ ſup
abundantiā vbi non facit niſi cauſa delectandi. vocať pla
cidus ⁊ viciū placiditas. Vbi aūt talē ſe exhibet ꝓpter ali/
quā ꝓpriam vtilitatē vocareť blanditor vel adulator. Qui
aūt vicioſus eſt ſm defectū ⁊ nō vereť alios contriſtari cum
qͥbus viuit. vocať litigioſus vł diſcoluss. ⁊ viciū poteſt di
ci litigioſitas vel briga. Si aūt aliquis exhibeat ſe delecta
bilem verbis ⁊ factis alijs in ludis ⁊ iocoſis decentibus.
ꝟtuoſus vocať Eutropelus. i. quaſi ſe vertēs bn̄ ad omia

Ille aũt qui eſt vicioſus ꝑ ſuꝑabundantiã in ludis ⁊ ioc꜒ vocat̃ bomolochus a bomos qđ eſt altare ⁊ lochos qđ ē raptor. ⁊ dr̄ ad ſilitudinē milui q̇ ſꝑ volabat circa aras idoloꝝ in q̇b⁹ aīalia imolabant̃ vt aliq̇d raperet. ⁊ idē eſt de illo q̇ excedit in ludo qꝛ ſꝑ inſiſtit ad h̄ ꝙ ꝟbū vel factū alicuius in ludis cōuertat. viciū aūt vocat̃ maliuolētia. Vicioſus ãt ex defectu agroythos. i. q̄ſi agreſt꜒. ⁊ viciū agroythia. i. agreſtitas. Et ſic pꝫ ꝙ circa paſſiões q̄ r̃ſpiciūt act⁹ exteriores humanos ſūt tres ꝟtutes. Una circa veritatē ꝟboꝝ ⁊ factoꝝ. ⁊ dr̄ veritas. Alie due circa delectatōem et triſticiã i eiſdē. ⁊ ſūt amicicia ſeu affabilitas ⁊ eutropelia.

Sex ꝯcluſiões ex p̄miſſis ⁊ primo quot ſunt ⁊ que virtutes morales appellent̃. Ca. XCII.

Hic aūt ex dictis tercio ꝯcludo ſex ꝯcluſiões. Prima ē de numero ꝟtutū ꝙ oēs ꝟtutes morales ſūt. xij. Una circa opatōnes. ſcꝫ iuſticia. decē circa paſſiões. ſcꝫ fortitudo. tꝑantia. mãſuetudo liberalitas. magnificētia. magnanimitas. philothimia. veritas. amicicia vel affabilitas. ꝙ idē eſt et eutropelia. q̄s oēs enumerat Ariſt. cū oppoſit꜒ vicijs h̄ poſitis. ij. Ethic. ⁊ de oi b⁹ detẽminat in alijs libr꜒ ꝯnter.

Quare prudentia non computat̃ inter ꝟtutes morales cum ſit cardinalis. Capi. XCIII

Secūda cōcluſio eſt dubitatōis remotiua. q̄re ſcꝫ cū prudētia ponat̃ int̃ morales ꝟtutes hic nō ponit̃. Et dicēdū ꝙ iter illas nō enumerat̃ prudētia. qꝛ prudētia ē moralis q̄ꝫtū ad materiã ſꝫ nō q̄ꝫtū ad ſubiectū. qꝛ prudētia eſt in intellectu ſic̄ in ſubiecto. Et ideo hic ſolū eſt diſtinctio ꝟtutū moraliū que ſunt morales q̄ꝫtū ad materiã ⁊ q̄ꝫtum ad ſubiectū. Subiectū aūt oim ꝟtutum moraliū que vtroq̄ modo ſunt morales eſt appetitus.

In quibus ꝑtibus vel potētijs anime ſūt ꝟtutes mora

les ſicut in ſubiecto. Capitulum XCIIII

t Ertia ꝯcluſio eſt ꝙ ꝗuis oēs virtutes morales ſint in appetitu differūt tñ. qꝛ iuſticia q̄ eſt ꝟtus circa opatōes eſt in appetitu intellectiuo q̄ ꝓprie dꝛ volūtas. Alie aūt oēs q̄ ſunt circa paſſiōes. qꝛ ipſe oēs ſunt circa appetitū ſenſitiuū ſunt oēs in appetitu ſenſitiuo ſꝫ differēter. qꝛ ille q̄ reſpiciūt ſuū obiectū abſolute ſine rōne ardui ꝛ difficilis. ſunt in pte appetitꝰ ſenſitiui q̄ vocaꝛ ꝯcupiſcibil'. ꝛ ſunt ſex. ſ. tēpārīa. liberalitas ſ. phylothimia. veritas. ꝛ amicitia. ꝛ eutropelia. Alie aūt q̄ reſpiciūt obiectū ſuū nō abſolute. ſꝫ rōne ardui ꝛ difficilis. ſunt in alia pte ſenſitiui appetitꝰ q̄ vocaꝛ iraſcibil'. et ſūt. iiij. ſ. fortitudo, magnificētia. magnimitas ſ. māſuetudo

Qꝛ iuſticia que eſt circa operationes differt ab omibus alijs que ſunt circa paſſiones. Capitulum XCV

q Uarta concluſio eſt ꝙ iuſticia ab alijs ꝟtutibꝫ moralibꝫ differt in. q̄ttuoꝛ. Primo ꝗtū ad obiectū. qꝛ eſt circa opatiōes. alie circa paſſiōes. Scđo ꝗtū ad ſbiectū. qꝛ eſt in appetitu intellectiuo. alie oēs in ſenſitiuo. Tertio ꝗtū ad mediū. et hoc dupliciter. Primo qꝛ aliq̄ ꝟtutes reſpiciūt mediū rōnis ꝛ etiā mediū rei. Secundo qꝛ quelibet aliaꝝ ꝟtutū eſt mediū duoꝝ vitioꝝ quoꝝ vnū eſt ꝭm ſupabūdātiā. alterū ꝭm defectū. ſꝫ iuſticia nō eſt mediū duoꝝ vitioꝝ. ſꝫ ſolū opponiꝛ ei iniuſticia. et hec patēt. v. ethico. p hoc aūt ad vltimū pōt reſpōderi q̄re nō fuerūt ſibi duo vitia oppoſita ſuperius aſſignata ſicut ceteris. Cauſa eſt qꝛ ipſa nō eſt media duorū vitiorū vt dictū eſt.

Qꝛ hec diſtinctio virtutū non eſt in indiuiduas ſpecies ſed eſt diuiſio in genera. Capitulum XCVI

q Uinta ꝯcluſio eſt ꝙ hec diſtinctio et aſſignatio ꝟtutū quo ad oēs non eſt in ꝟtu/

tes īdiuiduas vł' in ſpēs ſpālisſimas ꝟtutū. ſʒ eſt diuiſio ꝟtu tū moraliū in gnē Nā ille ꝟtutes ꝯtinēt alias ſb ſe ſic pʒ ex ꝑſſe de iuſticia q̄ eſt circa opatōes Quia em̄ ad iuſticiā ꝑti net reddere debitū. Debitū aūt nō eſt vni⁹ rōnis in omībꝫ Idcirco ſm diuerſas rōnes debiti accipiunt diuerſe virtu tes ad iuſticiā ꝑtinētes. ſic religio ꝑ quā reddit debitū deo. Pietas ꝑ quā reddit debitū parētibꝫ vel patrie. Grā ꝑ quā reddit debitū bn̄facietibꝫ. et hmōi. Et qđ dictū eſt de iuſti cia intelligēdū eſt de aliis. ⁊ nō ſolū q̄ȝtū ad ꝟtutes ſʒ etiaʒ q̄ȝtū ad vicia oppoſita. Sʒ nō diſcurro per ſingula rōne ni mie pplexitatꝫ. Doctor aūt cōis de omībꝫ gnālit ⁊ de ſingu lis ſpēalit in ꝑma ſcđe. ⁊ ſcđa ſcđe diſſeruit luculētius.

Quō ſe habꝫ ad rōnē virtutis verecūdia. nemeſis epy keia. heroyca. cōtinētia. ⁊ amicitia. et quō nomē virtutis cō uenit eis large ⁊ ſtricte. Capitulum XCVII

Sexta concluſio eſt dubij remotiua Poſſʒ em̄ aliqs dubitare cū Areſt. faciat mētio nē in li. ethico. de aliis q̄ ſunt vel eē videt ꝟtutes ſcʒ in. ij. de verecūdia ⁊ nemeſi. Et in. v. de epykeia. In. vij. aūt de heroyca ⁊ ꝯtinētia. In. viij. de amicitia. Quare non hic iſta explicata vel enumerata ſunt. Ad ꝙ dicēdū ꝙ noie ꝟtutꝫ poſſum⁹ vti large vt dicam⁹ ꝟtutē omē ꝑncipiū lau dabiliū opeꝝ vel om̄e qđ eſt de ſe laudabile. Alio mō ꝓprie ſm ꝓpriā acceptionē ſic dictū eſt ſup̄ Primo mō qđlibʒ iſto rū large ꝟtus mō aliq̄ ꝑt dici. Sʒ ꝓprie vtēdo noie ꝟtutꝫ ve recūdia ⁊ nemeſ q̄ȝuis in q̄dā medietate ꝯſiſtāt nō tn̄ ſunt ꝟtutes. ſʒ paſſiones laudabiles. Epykeia aūt eſt ꝟtus. Et heroyca ſup̄ ꝟtutē. Continētia aliqđ min⁹ ꝟtute. Amicitia aūt effect⁹ ꝟtutꝫ. Hoc aūt patʒ per ſingula diſcurrēdo.

Qꝫ verecūdia eſt de numero laudabilium non tamē eſt virtus ſed paſſio. Capitulum XCVIII

Primo q̄dē hoc ptʒ de verecūdia de q̄ dic Areſto. iiij. ethi. ꝙ eſt timor īgloriatōis. i. cō fuſiōis q̄ opponit glie. Ex hoc patʒ ꝙ verecūdia

eſt paſſio. et cõtinet ſub timore. ſic ſpẽs ſub gñe. Et vtrũq̃ facit trãſmutationẽ in corpe. ſ3 drñt ſm Areſt. ibidẽ. qꝛ palleſcũt timẽtes et erubeſcũt verecũdati. Et hui⁹ diuerſitatis rõ eſt. qꝛ natura mittit ſpũs ad locũ vbi ſentit defect⁹. ſedes aũt vite eſt in corde. Et iõ qñ ꝑiculũ vite timet. ſpũs ꝛ hũores currũt ad coꝛ et iõ exterioꝛa q̃ſi defta palleſcũt. Honoꝛ aũt ꝛ ꝯfuſio in exterioꝛib⁹ eſt. Et iõ qñ hõ timet ꝑiculũ honoris. recurrẽtib⁹ humoꝛib⁹ ꝛ ſpiritib⁹ ad exterioꝛa hõ rubeſcit. Ex q̊ pꝫ ꝙ verecũdia eſt paſſio ꝛ nõ ꝟtus. nihilominus eſt de numero laudabiliũ. ꝛ iuuenũ etati ꝯgruit. inq̃b⁹ eſt mali retractiua. Ille g̃ q̇ excedit in verecũdãdo vt d̃ omib⁹ verecũdet vocat kataplax. i. ſtupid⁹. Ille aũt q̇ deficit vocat inuerecũdus. Mediũ tenẽs ꝛ laudabil' vocat verecũd⁹.

Qꝛ nemeſ eſt d̃ nũero laudabiliũ ꝛ ẽ paſſio ꝛ ñ ꝟt⁹. XCIX

Nemeſ aũt ẽ paſſio q̃ ẽ mediũ tenẽs circa delectatõꝫ ꝛ triſticiã eoꝝ q̃ eueniũt ꝑxis. Et d̃r nemeſ. i. rephenſio. ꝛ inde nemeſic⁹. i. rephẽſoꝛ Et ſtat mediũ laudabile. hui⁹ paſſiõis. in h̄ ꝙ aliq̃s triſtet de pꝛoſperitate in malo. ꝛ gaudeat de ꝓſperitate in bono. et hec medietas vocat nemeſ. ꝛ habẽs eã vocat nemeſic⁹. Vituperabile aũt in extremo ſupabũdãti ẽ vt aliq̃s triſtet d̃ omib⁹ q̇ ꝓſperant ſiue bonis ſiue mal'. ꝛ talis ſupabũdãtia vocat inuidia. et habẽs eã vocat inuid⁹. Vitupabile autẽ in defectu eſt qñ q̇s in tãtũ deficit triſtãdo vt etiã gaudeat de malis q̇ etiã in ſua malicia ꝓſperant. ꝛ talis malicia vocat epytarchia. et habẽs eã dicit epytarch⁹. karchos eñ d̃r gaudẽs. ꝛ kathos malũ. epy ſup. ac ſi dicat gaudiũ d̃ malo

Qꝛ epykeia ſit ꝟtus iuſticiã reſpiciẽs qꝛ eſt iuſti legalis directiua ad intẽtionẽ legiſlatoꝛis reſpiciẽs. nõ ad ꝟba in caſu quẽ legiſlatoꝛ ꝓuidere nõ potuit. Capi. C

Epykeia aũt d̃r ꝟt⁹ directia iuſti legal'. vbi itelligẽdũ ꝙ qꝛ act⁹ hũani nõ hñt oĩodã certitudinẽ ꝛ vniformitatẽ ſ3 ſt variabiles ꝛ q̃ſi infinitꝫ mõis. nll's legiſla. pt ꝓuidere oẽs caſ⁹ ꝑticl'ares. ꝛ qꝛ ẽt iſti ꝓpt ſuã mltitudieꝫ icõp

hẽſibiles ſũt oportz q lex deficit in vlt'. Vñ ars imitatur naturã q̃ ẽ de his q̃ accidũt vt ſepi' ⁊ q̃ deficiũt in paucioribus. vt hõ naſcatur cũ qnq digitis. aliqñ tñ ⁊ in paucioribꝫ hꝫ ſex. ita ars dat legẽ obſeruabilẽ vt in pluribꝫ. põt tñ ↄtingere caſus in quo ỽba legis non debẽt ſaluari. in quo legiſlator ſi p̃ſens fuiſſet noluiſſꝫ ſeruari. ⁊ in talibꝫ dicitur intẽtio legiſlatoris ſeruari ⁊ nõ ỽba legis. vt ỽbi grã. Sit data lex q cuilibꝫ eſt reddẽdũ depoſitũ. aliquis aũt deponit gladiũ ⁊ poſtea efficitur furioſus. ⁊ gladiũ depoſitũ repetit. Nunqd hec lex debet ſeruari ſm ỽba. certe nõ. ſꝫ ſm intẽtionẽ legiſlatoris. que fuit vt in hoc caſu et in talibus nullo mõ redderetur. Uirtus ergo que facit vt ỽba legis in caſu aliquo. nõ ſeruentur ſꝫ intẽtio legiſlatoris dicitur epykeia. ab epy qđ eſt ſupra et ycos qđ eſt obediẽs. qr ſcꝫ per epykeiã aliqs excellẽtiori mõ obedit. dum ſeruat intẽtionẽ legiſlatoris. vbi diſſonãt ỽba legis. Et habẽs talẽ virtutẽ dicitur epykeies. Et eſt hec ỽtus directiua iuſticie legalis ⁊ qr reſpicit iuſticiã. ſatis poterat in cõmuni cointelligi cũ iuſticia ſuperius enumerata nec oportet duo extrema ſicut dec in iuſticia aſſignare.

Quid eſt virtus heroyca et quomodo conuenit homini et cui opponitur. Capitulum CI

q

Uantũ autẽ ad virtutẽ heroycam Sciẽdũ q aĩa humana eſt media inter ſuperiores ſbſtãtias ⁊ diuinas qbꝫ cõicat per intellectũ et aĩalia bruta qbꝫ cõicãt in potẽtijs ſenſitiuis Sic ergo in hoĩe aliqñ affectiões ſenſitiue ptis corrũpuntur vſq ad ſilitudinẽ beſtiarum. et hec vocatur beſtialitas tranſcẽdẽs modũ humane malicie vt patꝫ in vitijs cõtra naturã. Ita etiã in hoĩe ps rõnalis pficitur ⁊ cõfortatur vltra cõmunẽ modũ humane pfectõis. q̃ſi in ſilitudinẽ ſbſtãtiarum ſeparatarum et ſic vocatur ỽtus heroyca ⁊ diuina q̃ſi mõ excellenti ⁊ diuino hoĩem faciẽs opari. Gentiles em̃ vocabãt heroas aĩas defunctorum virorum inſigniũ quos deificatos credebãt Et ita

ptʒ ꝙ cū aia ſit mediū tenēs inter aialia bruta. ꝛ ſbās ſepa/ ratas vtrūqꝫ pticipat extremoꝝ. vñ per ꝟtutē heroycā attin/ gitꝛ qꝺ eſt ſupius. per vitiū beſtialitatꝭ qꝺ eſt inferius. et hꝫ ſe medio mō per ꝟtutes cōes ꝛ vitia cōmunia ſuperiꝰ enu/ merata. Uirtꝰ aūt heroyca nō habꝫ vitiū oppoſitū duplicē maliciā ſꝫ ſolā beſtialitatē. vt ptꝫ. vij. ethico. vbi ꝓbat ex di cto Priami Phs hāc ꝟtutē eſſe in hoībꝫ. Qꝛ ille dicebat de filio ſuo Hectore ꝙ non videbatꝛ mortalis filiꝰ hois. ſꝫ dei. qꝛ ſcꝫ in eo ꝗdā modꝰ viuēdi ꝛ operādi apparebat vltra cō munē modū humanū. qꝛ ſcꝫ ſupꝫhumanꝰ ꝛ diuinus.

De cōtinētia ꝗt modis dꝛ ꝛ quō ꝟtus ꝛ quō nō. CII

Cōtinētia aūt ſciēdū ꝙ dupliciter pt ſumi. Uno mō pro eo ꝙ hō abſtinet ab omī d delectatōe venerea. ꝛ ſic Apl's ad Gal. v. inter fructꝰ cōtinētiā caſtitati cōiūgit. et ſic ꝯtinētia pfecta pncipalis ꝗdē eſt ꝟginitas. ſecūdario ꝟo viduitas. Et hec ꝯtinētia ſic eſt ꝟtus ſicꝫ ꝟginitas. Alio mō pt ſumi pro eo ꝙ hō reſiſtit ꝯcupiſcētijs prauis que in eo vehemē/ ter exurgūt. Et hoc mō accipit Phs ꝯtinētiā. vij. ethicoꝝ. Et ſic eā accipiēdo ptꝫ vt dꝛ. iij. ethico. ꝙ nō eſt ꝟtus ſꝫ ali/ ꝗd iuxta ꝟtutē. Eſt em̄ ꝓpe ꝟtutē inꝗtū firmatꝛ ratio ꝯtra paſſiones ne ab eis deducatꝛ. Non tñ attingit ad pfectā ra/ tionē ꝟtutꝭ moralis ſm quā appetitꝰ ſubditꝛ rōni ſic vt nō inſurgāt vehemētes paſſiones rōni ꝯtrarie. In cōtinentia aūt tales paſſiones inſurgūt ꝗbuis nō ꝓſequantꝛ.

Quō differūt temperātia ꝛ cōtinentia. Ca. CIII

Ex hoc aūt ꝯcludunꝛ tria. Primo quō differūt tēperātia ꝛ cōtinētia. qꝛ cōtinētia e ſumpta prout imptat ceſſationē ab omībꝫ dele ctatōibꝫ venereis eſt ꝟtus ꝛ nobilior tēpātia ſicꝫ ꝟginitas caſtitate. Cōtinētia aūt ſūpta ꝓut imptat reſiſtē tiā rōnis ad ꝯcupiſcētias vehemētes nō eſt ꝟtus ſꝫ aliqꝺ minus ꝟtute. ꝛ ſic tēperātia nobilior eſt. qꝛ bonū ꝟtutꝭ eſt

laudabile. q2 eſt ſm rōnē. Mag3 aūt viget bonū rōnis in temperato in quo etiā appetit⁹ ſenſitiu⁹ eſt ſubiect⁹ rōni. z q̄ſi edomit⁹ a rōne. quā in cōtinēte. in quo appetit⁹ ſenſitiu⁹ vehemēter reſiſtit rōni q̄uis ratio ſit firmata ꝯtra eius cōcupiſcētias prauas. vnde ſic ꝯtinētia cōparat̄ ad temperātiam. ſicut imperfectū ad perfectū.

Que eſt materia vel obiectū cōtinētie. Ca. CIIII

Secūdo ꝯcludo q ō ꝯueniūt circa materiā. Ubi intelligēdū ꝙ ſic tēperātia ꝑt cōuenieter z large accipi in q̄cūq3 materia. tñ proprie dr in illa materia in qua eſt optimū hoiem refrenari. Ita etiā ꝯtinētia large dr circa quālibet materiā aliq̄lit̄ refrenabilē. Uñ z ipm nomē ꝯtinētie quādā refrenationē imptare videt̄. Continere em̄ eſt ſe retinere ſ3 proprie ꝯtinētia dr in materia in q̄ eſt optimū z difficillimū cōtinere. Hec aūt eſt circa delectatōes ſenſ⁹ tact⁹ q̄tū ad venerea. In quib9 natura ſummā delectationē poſuit vt animalia ad iſta inclinarent̄ ꝓpt̄ ꝯſuationē ſpeciei. Silr̄ etiā q̄tū ad cibaria ꝓpter ꝯſuationē indiuidui. q2 delectōes venereoꝝ ſunt vehemētiores eo ꝙ maius bonū eſt ꝯſeruatio ſpeciei ad qđ ordinant̄. q̄3 guſtus cibarioꝝ q̄ ad ꝯſeruationem indiuidui qđ nō eſt tm̄ bonū. Idcirco ſicuti tēperātia eſt maxime circa illa q̄ reſpiciūt delectatōes venereas. ita z ꝯtinētia. Et ideo etiā magis ꝯſueuim⁹ dicere ꝯtinētiā circa venerea q̄3 circa cibaria. q̄uis ſit circa vtrunq3.

Quid eſt incontinentia et incontinens. et quomō ſe habent ad temperātiā. Capitulum CV

Ex dict3 aūt ꝑt patere q̇d eſt incōtinētia q̄ opponit̄ ꝯtinētie. z q̇d incōtinēs q̇ opponit̄ ꝯtinēti. patēt tñ hec pfecti⁹. vij. ethico. Intēperat⁹ em̄ dr q̇ ex ꝓpria electōe z habitu p ꝯſuetudinē acq̄ſitā peccat. Incōtinēs aūt q̇ ex aliq̄ paſſione occurrēte. Et iō q2 intēpat⁹ agit ex electōe. Incōtinēs ex paſſiōe ſequūt̄ q̄ttuor. Quoꝝ pmū eſt ꝙ intēpātia eſt vitioſius

habit⁹ ex quo ſibi reddit̃ male agere q̃ſi cõnaturale. non ſic q̃t in incõtinẽte. Scd̃m ſeq̃t̃ ex p̃mo qꝛ paſſio cito tranſit trãſeũte actu paſſiõis in ꝯtinẽte. Habit⁹ aũt intẽpãtie manet actu. actu intẽpãtie trãſeũte in tẽꝑato. Jõ incõtinẽs triſtat̃ paſſiõe trãſeũte ꝛ dolet de cõmiſſo. intẽpat⁹ aũt nõ dolꝫ ſꝫ magis gaudet ſe peccaſſe eo q̄ talis oꝑatio eſt q̃ſi ſibi cõnaturalis facta ꝑ habitũ. Et iõ dꝛ Prouerb. ij. Letant̃ cũ male fecerint ꝛ exultãt in rebꝫ peſſimis. Tertiũ aũt ſeq̃t̃ ex his duobꝫ. Qd̃ cũ habit⁹ ſit difficile mobilis. paſſio aũt cito trãſeat. intẽpat⁹ eſt difficili⁹ ſanabilis ꝛ emẽdabilĩ q̃ꝫ incõtinẽs. Quartũ aũt ſeq̃t̃ ex his. Sic̃ eñ tẽpãtia ſimplex eſt ꝑfectioꝛ ꝯtinẽtia. ꝛ tẽpat⁹ melioꝛ eſt ꝯtinẽte. ita ꝑ oppoſitũ intẽpat⁹ eſt peioꝛ incõtinẽte. ꝛ intẽpãtia peioꝛ incõtinẽtia.

Quõ amicitia eſt virtus ꝛ quõ nõ. Capi. CVI

Amicitia aũt quodãmõ virt⁹ eſt et quodãmõ nõ. Ubi ſciẽdũ q̄ Areſto. in li. ethi. determinat de duplici amicitia. quarũ vna cõſiſtit in effectu exterioꝛi in exterioꝛibꝫ factis ꝛ di a ctis. vt aliquis per hoc decẽter ꝛ delectabilit̃ cõuiuat alijs in ſerijs cõmunis vite. Et hec eſt q̃dã habit⁹ medius inter blanditoꝛẽ ꝛ litigioſum. et vocat̃ amicitia vel affabilitas. Et de hac agit Areſto. in. ij. ethico. enumerãdo eã cũ alijs. et in. iiij. determinãdo de ea. ꝛ hec fuit ſupꝛa ſimiliter cum eis cõdiuiſa. Et talis habit⁹ v̾tuoſus ꝓpꝛie nõ eſt amicitia qꝛ eodẽ mõ ſe per eã habꝫ hõ ad ignotos ꝛ notos. ꝯiunctos et remotos. Alia aũt amicitia eſt que ꝯſiſtit in affectu interioꝛi pꝛincipaliter quo quis aliũ diligit. Et ſic eſt effectus omĩs virtutis. ꝛ omnẽ virtutẽ ꝯſequit̃. qꝛ iſta amicitia tẽdit amic⁹ in alteꝝ ꝓpt̃ bonũ honeſtũ q̄ in illo eſt. Uirt⁹ autẽ habꝫ rõnẽ boni ꝛ honeſti ſimplicit̃. Et ideo omĩs virt⁹ ex ſui natura eſt cauſatiua amoꝛis ſic vt ametur. Et ſic amicitia non eſt virtus ſed omnẽ virtutẽ conſequens. Et ita determinat Areſto. in. viij. et. ix. ethico. de cuius ſpeciebus et

cõditiõib9 ibi patẽtib9 ſupſedeat̃ ad preſens. Albertus aũt
in. viij.ethico.in ṗncipio dic̃ ꝙ amicitia pt importare habi
tũ quẽdã qui ↄueniat in paſſionib9 affectionũ.ſ.in amatiõi
b9. Et ſic amicitia eſt ỽtus dicta moralis.quã ſm eũ Tu/
lius beniuolẽtiã noiat. Et tunc ſumit̃ hic alit̃ amicitia vel
beniuolẽtia ꝗ̃ſ ſuperi9 vbi agebat̃ de diuerſitate noim ad
amorẽ ptinẽtiũ. Ex q̊ ptȝ ꝙ noie amicitie duob9 modis im
ptat̃ habit9 ỽtuoſus.ſ.ṗmo mõ ⁊ tertio mõ dictȝ.ſȝ ſic ꝓprie
et vſitato mõ.nõ vtimur noie vocabuli. ſȝ ṗma ỽtus dr̃ af/
fabilitas. et tertia dr̃ beniuolẽtia ꝗ̃uis large nomẽ amici/
tie eis ↄueniãt. Scdo aũt mõ amicitia nõ eſt ỽtus ſȝ ↄſe/
quẽs oẽm ỽtutẽ ⁊ oĩs ỽtutȝ effect9. Ex q̇b9 ptȝ.ꝙ fuerat in
ṗncipio iſti9 ſexte ↄcluſiõis ſup̃ ꝓpoſitũ.ſ.ꝙ verecũdia ⁊ ne
meſis nõ ſunt ỽtutes ſȝ paſſiones. ſunt tñ de numero lau/
dabiliũ. Epykeia aũt eſt ỽtus oĩs iuſticie directiua. He
royca aũtẽ eſt ſupra virtutẽ. Continẽtia aliq̇d infra ỽtutẽ.
Amicitia eſt effectus virtutis.

An ỽtutes cardiales ſint morales vl̃ intellectuales. CVII

Sdo reſtat dicẽdũ ſcdo de virtuti
bus cardinalib9 vbi ↄſiderãda ſunt tria. Pri/
m mũ aũt oium vidẽdũ eſt an ỽtutes cardinales
ptineãt ad morales vel intellectuales. Ad qd̃
dicẽdũ ꝙ cũ ỽtus importat rectitudinẽ appetit9.illa ỽtus
dicet̃ habere pfectã rõnẽ ỽtutȝ que req̇rit rectitudinẽ nõ ſo/
lũ ꝗ̃tũ ad factionẽ bene opandi. ſȝ q2 cauſat boni opis vſũ
Illa aũt hȝ impfecte rõnez ỽtutȝ q̃ nõ cauſat rectitudinem
appetitus ⁊ ꝗ̃uis faciat facultatẽ bñ opandi nõ tñ cauſat
boni opis vſũ. Cõſtat aũt ꝙ pfectũ eſt ṗncipali9 impfecto
Et iõ ỽtutes q̃ ↄtinẽt rectitudinẽ appetit9 dñr cardinales
.i.ṗncipales.hmõi aũt ſũt ỽtutes morales.⁊ int̃ intellectu/
ales ſola prudẽtia q̃ q̊ ad materiã ẽ moralis q̊ ad ſubiectũ
intellectualis.vtſ̃ patuit. Et iõ ↄueniẽtius cardinales ỽ/
tutes nõ int̃ intellectuales.ſȝ inter morales collocant̃.

Quot ſunt virtutes cardinales. Caplm.CVIII

ſ Ecundo videndū eſt que ſunt iſte ⁊ quot ſī. Et dicēdū eſt ꝙ ſī quattuoꝛ. Quoꝝ numerus ⁊ ſufficientia ſic ſumit̄ ⁊ ſm̄ ṕncipia formalia ⁊ ſm̄ ſbiecta. Scd̄m ṕncipia forma lia ſic ṕncipiū formale ꝟtutis de q̄ nūc loqm̄ur ē rōis bonū. Qđ q̄dē du/pliciter pōt ꝯſiderari. Uno° ſm̄ ꝙ ipa in rōnis ꝯſideratōe ꝯſiſtit. ⁊ ſic ē vna virtus cardina lis. i. ṕncipal̄ q̄ dr̄ prudē;/tia. Alio° ſm̄ ꝙ circa aliq̄d ponit̄ ordo rōnis ⁊ h̄ dupliciter Uno° circa opatōes. ⁊ ſic eſt iuſticia. Alio° circa paſſiōes. ⁊ ſic neceſſe ē eſſe duas ꝟtutes. Ordinē ei rōis neceſſe ē po nere circa paſſiōes ꝯſiderata repugnātia ipaꝝ ad rōnem. Qđ q̄dē pōt eſſe dupl̄r. Uno° ſm̄ ꝙ paſſio impellit ad ali/q̄d ꝯ̄rium rōi ⁊ ſic neceſſe ē ꝙ paſſio reprimat̄. ⁊ h̄ facit vir/tus tp̄antie. Alio° ſm̄ ꝙ paſſio retrahit ab hoc qđ rō dictat ſicuti timoꝛ p̄iculoꝝ ⁊ laboꝝ. Et ſic nccē eſt ꝙ firmet̄ hōi eo qđ eſt rōis. ne. ſ. recedat. ⁊ h̄ facit foꝛtitudo. Scd̄m ſbm aūt hec eadē diſtinctio reperit̄. Inuenit̄ ei quadruplex ſbm vir tutis đ q̄ loquimur. ſ. rōnale per eſſentiā qđ prudētia p̄ficit ⁊ ſic ē intellectus. ⁊ rōnale p̄ participationē. ſ. volūtas q̄ eſt ſbm iuſticie. ⁊ appetit⁹ ſenſitiuus q̇ diuidit̄ in iraſcibilē quē p̄ficit foꝛtitudo. ꝯcupiſcibilē quē p̄ficit tp̄antia.

Unde ⁊ quare dicunt̄ cardinales. Caplm.CIX

t Ertio videndū eſt quare iſte ma-gis dicūt̄ cardinales q̄ꝫ alie. Ad qđ dicendū ꝙ ille ꝟtutes dn̄r cardinales. Pꝛio q̄ſi gn̄ales. 2° q̄ſi ṕncipales. tertio a cardine cardinales.

Ratio ex q̄ ille quattuoꝛ virtutes. ſ. iuſticia. prudētia. foꝛ titudo. temperātia dn̄r cardinales. Caplm.CX

q Uantū ad pꝛimū ſciendū ꝙ iſtas virtutes dupl̄r ꝯſiderare poſſumus. Uno° ſm̄ oēs rōnes foꝛmales. ⁊ ſm̄ hoc dicunt̄ cardina/

les quaſi generales ad oĩes alias virtutes. vtputa oĩs vir
tus que facit bonũ debiti ⁊ recti in operatõib⁹ dicaꝛ iuſticia.
Et oĩs virtus que cohibet paſſiões ⁊ deprimit. dicaꝛ tem/
perantia. ⁊ oĩs virtus que facit firmitatẽ animi ꝯ qualſcũq̧
paſſiões dicaꝛ fortitudo. Et oĩs virtus q̃ ponit rectitudinẽ
rõnis in quibuſcũq̧ actib⁹ vel materijs dicaꝛ prudẽtia. Et
ſic multũ de iſtis virtutib⁹ loquunꝛ phi. ⁊ doctores theolo/
gie. ⁊ ſic alie virtutes ꝯtinenꝛ ſub iſtis. Et ex hoc iſte cardi
nales. i. generales vel principales dicunꝛ. Alio modo pñt
ꝯſiderari ſm ꝙ iſte virtutes denominanꝛ ab eo qđ eſt prin/
cipiũ in quacũq̧ materia. ⁊ ſic ſunt ſpeciales virtutes ꝯtra
alias diuiſe. Dicunꝛ aũt ſic cardinales quaſi principales.
q: ſunt principales reſpectu aliaꝝ ꝓpter principalitatẽ ma/
terie. ſicut ꝙ prudentia dicaꝛ principalis q: eſt preceptiua
Juſticia q: ẽ circa operatiões debitas inter equales. Tem
perantia q: reprimit ꝯcupiſcentiã delectabiliũ tactus. For
titudo q: ꝯfirmat animũ ꝯtra periculũ mortis. Et vtroq̧
modo cardinales principales dicunꝛ ⁊ generales. Tertio
dicunꝛ cardinales a cardine hoſtij ꝓpter ſimilitudinẽ ⁊ hoc
dupliciter. Primo per ſimilitudinẽ cardinis in quo motus
hoſtij terminaꝛ. De rõne aũt hoſtij eſt vt per ipm interiora
domus videanꝛ. vnde ⁊ illud qđ habet rationẽ reducendi
in aliud. hoſtiũ dr̃ Et ſic accipiꝛ Joh. x. Ego ſum hoſtiũ. ⁊c
Et per oppoſitũ illud per qđ nõ eſt motus ĩ aliquid aliud
vlterius nõ habet rationẽ hoſtij. Virtutes autẽ theologice
cũ ſint circa finẽ ſic ſunt qđ nõ eſt aliquid aliud vlterius ex
parte obiecti in quod tendaꝛ ⁊ ideo in virtutib⁹ theologi/
cis nõ inueniꝛ rõ hoſtij. ⁊ ideo non poſſunt dici cardinales.
Similiter nec in virtutib⁹ intellectualib⁹ q: perficiũt in vi/
ta ꝯtemplatiua que nõ ordinaꝛ vlterius ad aliã vitam ſed
actiua ordinaꝛ ad ipam. Unde cũ virtutes morales perfi
ciant in vita actiua ⁊ habeãt actus ſuos iuxta finẽ vltimũ
ſicut circa obiectũ. ex vtraq̧ parte in eis generaliter inueniꝛ
rõ hoſtij. ⁊ ideo ſolũ morales cardinales dicunꝛ. Sed q: in

ter morales p illas quattuor eſt proceſſus ad alias. qr oēs alias ꝯtinēt tanꝗ̄ generales ſpeciales. Idcirco inter om̄es morales ſolū ille quattuor cardinales dn̄r. Scd̄o modo dicunť cardinales a ſimilitudine cardinis in quo hoſtiū voluiť z motus hoſtij fundať. qr ſic̄ totus motus hoſtij ē in cardine z in eo voluiť. ita oēs actus hūane vite ꝯtinue verſanť vel ſaltē frequētius z crebrius circa materiā iſtaꝝ virtutū q̄tuor ꝙ̄ aliaꝝ virtutū. Et iō ſic a cardine cardinales denomināť. Et ita pꝫ ꝙ cū in hoſtio ſint duo cardines. vnus ad quē hoſtij motus terminať. alius in q̄ hoſtij motus fundať z hoſtiū voluiť. z ab vtroqꝫ cardine p ſilitudinē nūcupanť Unde primus motus ſumiť ad ſimilitudinē primi cardinis. ſecūdus a ſimilitudine ſecundi.

De circūſtantijs actuū humanoꝝ. Capl'm: CXI

Quarto pricipaliter circa virtutes qr actus virtutū boni z virtuoſi ſunt. quādo ſť debitis circūſtantijs inueſtiti. iō de circūſtantijs aliq̄d ponendū ē. Et p̄mo q̄d importeť nomine circūſtantie. Scd̄o ſiq̄t ſť circūſtantie in ꝑticulari Tertio ad quos modos in genere oēs particulares circūſtātie reducunť. Quarto quō ſe hn̄t ad actū vt in eo ponāt rōem bonitatis vel malicie vel virtutis.

Quid importeť nomine circūſtantie.

Quantū ad primū ſciendū ꝙ nomē circūſtantie videť eſſe tractū ex his q̄ inueniunť in loco z in ꝗ̄titatibus corꝑalibꝰ ad actus morales. Ille ei dn̄r circūſtantie corporis exiſtentis alicubi q̄. non ſunt ei intrinſece z tn̄ eum aliq̄ mō attingūť. Similiter in actibꝰ ille dn̄r circūſtantie q̄ nō ſunt de eſſentia illius actus ſed ei accidunt ſolū ſubiectiue vt modus agendi. ſiue extrinſece vt locus tempus. cōditio etiā perſone agētis vel materia circa quā eſt actio z finis z ſil'ia Quicq̄d g nō ꝑtinet ad ſbam actus vt ē in ſpē nature z tn̄ aliq̄ mō ꝯtingit ip̄m actū. dr̄ circūſtantia eius.

Quot ſunt circūſtantie ⁊ q̄ actuū humanoꝝ ⁊ q̄ꝫtum ad circūſtantias ꝑticulares. Caplm. CXII

Quantū ad ſcōm ſciendū ꝙ oēs circumſtātie ꝯtutū in h̄ verſu ꝯtinent. Quis. q̄d vbi. quib' auxilijs. cur. quō. qn̄. Que pn̄t decla rari ſic. Proportio ei actus ad finē p̄t accipi vl' ſm id qđ ē in ip̄o actu. vel ſm id qđ eſt extra. Si p̄mo°. vel q̄ꝫm ad ſpeciē actus. ⁊ ſic ē q̄d. aut q̄ꝫm eſt ad modū ip̄ius. ⁊ ſic eſt quō. Si āt ꝑ ꝯparatione ad extra. vel ꝑ ꝯparationē ad cām. vel ꝑ ꝯparationē ad mēſurā. Si p̄mo°. vel ad cām finalē. ſic eſt cur. vel ad cām efficientē. ⁊ h̄ vel inſtrumētalem ⁊ ſic ē quib' auxilijs. vel p̄ncipalē. ⁊ ſic eſt q̄s. Si aūt ꝑ comparationē ad menſurā. aut ad locū. ⁊ ſic eſt vbi. aut ad tempus. ⁊ ſic eſt qn̄. Ex h̄ aūt pꝫ ꝙ ꝑticulares circūſtantie ſunt ſeptē. ſ. vt attendat' p̄rio ſb̄a actus. ⁊ ſic eſt q̄d. ſcđo modus. ⁊ ſic eſt quō. tertio cā finalis. ⁊ ſic eſt cur. quarto cā p̄ncipalis efficiēs. ⁊ ſic eſt q̄s. q̄nto cā inſtrumētalis. ⁊ ſic eſt quib' auxilijs. ſexto tp̄s. ⁊ ſic eſt qn̄. ſeptimo locus. ⁊ ſic ē vbi.

Ad quot gn̄a oēs circūſtantie reducunt'. Caplm. CXIII

Quantū ad tertiū ſcꝫ ad quos modos i gn̄ali oēs circūſtātie reducant'. Sciēdū ꝙ triplex ē genus circūſtantiaꝝ. Quedā ſt̄ q̄ importāt ꝯueniētiā vel diſcōueniētiā ad rectā rōnē. vt. ſ. ꝙ res accipiat' de volūtate dn̄i. vel p̄ter ei' volūtatē Prīa ei circūſtantia ē ꝯcors rōni. ſꝫ ſcđa a rōe recta diſcordat. Sic ꝙ res accepta p̄ter voluntatē accipiat' de loco ſacro directe eſt ꝯ rectā rōem ꝓpter reuerētiā loci ſacri Alie ſt̄ circūſtantie q̄ de ſe nullā importāt ꝯuenientiā vel diſcōuenietiā ad rectā rōem: ip̄ortāt tn̄ ſuꝓpoſito q̄dā alio. ſic accipere alienū in q̄ꝫtitate magna vl' parua ſm ſe nō diſcordat a recta rōe. ſꝫ ꝙ indebite accipiat'. puta furto vel rapina. maiorē diſcōuenientiā includit acceptio rei aliene i magna q̄ꝫtitate q̄ꝫ in parua. ſꝫ nō in alia ſpē. Alie ſt̄ circūſtantie q̄ nec

de ſe nec de quocūqꝫ ſuppoſito includūt: diſcōuenientiā ad rectā rōem. nec incluſam minuūt vel augmētant. ſic ꝙ res aliena accipiaꝛ cū manu dextra vel ſiniſtra.

Quō ſe hñt circūſtantie ad rōem actus vt i eo ponāt rō/nem vicij vel virtutis. Caplm.CXIIII

Quamtū ad quartū vicꝫ quō ſe hñt circūſtātie ad actū vt i eo ponāt rōnem vicij vel ꝟtutꝫ. Dicendū ꝙ circūſtātie ꝑmi gñis de qbꝫ imediate dictū eſt in ꝑcedēti ca° ponūt in actu rōem pcti ſm multitudinē eaꝝ cū in actu eodē multitudo pctōꝝ ſit poſſibil'. ſic in acceptōe rei aliene ponit ſpeciē pcti ꝙ accipiaꝛ clā vel ꝑ violentiā. qꝛ ꝑmo° furtū eſt. 2°° rapina Si āt accipiaꝛ furtū vel rapia de ſacro: loco nō ē ſolū furtū vel rapina ſꝫ ſacrilegiū. ꝛ ſic ſt̄ plura pctā ꝛ nō vnū tm̄. Cu ius rō eſt. qꝛ vbicūqꝫ in actu vno ſt̄ plures defect⁹ vel defor/mitates. q̄ꝝ vna nō eſt determinatiua alterius ibi ſt̄ plura pctā. ſꝫ in re furta vel violēter accepta de lo co ſacro ſt̄ plēs deformitates q̄ꝝ vna nō eſt determiatiua alterius. igiꝛ ibi ſt̄ pl'a pctā Maior pꝫ. qꝛ formal'r rō pcti ꝯſiſtit in hoc ꝙ nō ꝯformaꝛ recte rōni. ꝛ talis informitas vocaꝛ defect⁹ vel de/formitas actus moral'. Minor ꝓbaꝛ. qꝛ i furtiua acceptōe rei aliene de loco ſacro eſt duplex deformitas. vna qꝛ accipi tur res aliena preter voluntatē dñi. alia irreuerētia loci ſa/cri q̄ hꝫ imunitatē. nec vna iſtaꝝ ꝑ ſe ē determinatiua alte rius. qꝛ pt̄ fieri furtū ſine irreuerētia loci ſacri. ꝛ irreuertia ſine furto. ꝓpter qđ in tali ſacrilegio nō eſt tm̄ vnū pctm̄ ſꝫ duo. ꝛ illud intelligendū eſt i oībꝫ alijs pctis qñ in actu vno ſt̄ plēs circūſtantie male q̄ꝝ vna nō eſt determiatiua alteri us. Et ſic pꝫ qual'r circūſtantia ꝑmi gñis ſe hꝫ ad actū. Sꝫ ꝯ hoc diceret aliqs. ꝙ ſpēs rei nō pōt variari niſi ꝑ illud qđ eſt intrinſecū rei. ſꝫ circūſtātie nō ſunt intrinſece actui q̄ꝫ^m ad eſſentiā act⁹. ꝗ nō mutāt vel addūt ſpēm. Dicēdū ꝙ cir cūſtantie nō ſunt intrinſece actui q̄ꝫtum ad eſſentiaꝫ actus

nec mutāt eius ſpēm q̊ ad eſſe nature. ſꝫ tñ intrinſece actui q̄bꝫm ad bonitatē vel maliciā moralē. ⁊ hāc imutare pñt. vel nouā addere poꝛi nō mutata. De circūſtantijs āt ſcði gñis q̄ nō includūt ꝯuenientiā vꝉ diſcōueniētiā ad rectā rōeꝫ. pꝫ ꝙ nō ponūt ī actu nouā ſpēm pctī. ſꝫ ſolū in eadē ſpē augēt culpā vel minuūt. Qð pꝫ ex ipis terminis qꝛ ꝙ nō impoꝛtat ex ſe deformitatē ſꝫ īpoꝛtatā auget vel minuit. nō ponit ſpeciē pctī. ſꝫ poſitā auget, vꝉ minuit. ſꝫ deformitates huius generis ſunt hmōi. vt pꝫ ex precedētibꝫ. ꝗ. ⁊c. Circūſtantie āt tertij generis nō ponūt in actu ſpēm peccati: nec augēt nec minuūt. Cuius rō eſt: qꝛ nullā deformitatē hñt ad rectā rōnem ꝑm bonū vel malū: nec ꝑm ſe vt ponāt ſpēm peccati vt circumſtantie primi generis nec alio ſuppoſito. nec ponunt augmētū in culpa vt circūſtātie ſcði generis vt pꝫ ꝑ exemplū poſitū de acceptōe rei aliene manu dextra vꝉ ſiniſtra.

Que predicta ꝑ circūſtantie ſunt ꝯfitende. Cap. CXV

Ex iſtis pt elici incidētaliter q̄ ſunt p̄dicta ꝑ circūſtātie ꝯfitēde. Nā circūſtantie primi generis q̄ ponūt ſpēm in actu. ſi illa species ſit de genere pctī moꝛtalis. oēs tales neceſſario ſunt ꝯfitende Circūſtante aūt ſcði generiis non neceſſario ſunt ꝯfitēde vt melioꝛes tenēt ſꝫ de magna ꝯgruitate. Circumſtantie autē tertij generis nec de neceſſitate nec de congruitate ꝯfitende ſunt cū nō addāt ſpēm peccati nec augeant nec minuūt peccatū.

Quō ꝟtutes oēs tam intellectuales q̄ꝫ moꝛales ꝯſiſtūt in medio ⁊ quō nō. Caplm. CXVI

Vltimo aūt oīm circa materiā virtutū. qꝛ cōe ꝟbū eſt tractū ex dicto phī. ij. ethic. ꝙ virtus ꝯſiſtit ī medio. Videndū eſt quō virtutes ꝯſiſtant in medio. Ad qð dicenduꝫ eſt ꝙ mediū dr̄ per ꝯparationē ad extrema. Extrema āt prout ī moꝛalibꝫ loquimur poſſunt accipi dupliciter. Vno eñ mo

do pñt accipi ſm ꝯparationē boni ꝛ mali. Alio mō ſm oppo
ſitionē ſuperflui ꝛ diminuti. Si accipiatur mediū per ꝯpa
rationē ad duo extrema oppoſita que ſunt bonū ꝛ malū. ſic
dicendū eſt ꝙ nulla virtus ꝯſiſtit in medio. imo ꝯſiſtit in ex
tremo vel tenet extremū. Si eñ ſic eſſet in medio participa
ret aliquid de bono ꝛ aliquid ð malo cū mediū participet
naturā extremoꝝ. Hoc autē falſum eſt. qꝛ nulla virtus ali/
quid mali participat ſed tenet alteꝝ extremū ſcꝫ rationem
boni. ergo nō poteſt dici ꝙ aliqua virtus ꝯſiſtat i medio iſto
modo. Si autē accipiaꝛ mediū ſm ꝯparationē ad extrema
que ſunt ſuperfluū ꝛ diminutū. exceſſus ꝛ defectus. ſic ꝛ vir
tus moralis oīs ꝛ virtus intellectualis ſuo modo ꝯſiſtūt
in medio. vt patet. ij. ethicoꝝ. ſicut in exceſſu largitōis dono
rum ꝯſiſtit viciū quod dꝛ prodigalitas. in defectu auaricia
ꝛ illiberalitas. in medio autē ꝯſiſtit liberalitas que eſt vir/
tus quando danꝛ danda ꝛ retinenꝛ nō danda. ꝛ hoc mediū
in virtutibꝫ moralibꝫ accipiꝛ ſm rectā rationē. Idem patet
in virtutibꝫ intellectualibꝫ. Quando eñ in intellectu affir/
matur eſſe qð nō eſt exceſſus ꝛ ſuperhabudantia. vt ſi dice
rem ꝙ homo eſſet incorruptibilis Quando autē negaꝛ eſſe
quod eſt defectus ꝛ diminutio. vt ſi dicerē hominē non eſſe
riſibilē. Hoꝝ autē vtrūqꝫ quelibet virtus intellectualis re/
fugit. Conſiſtit autē in medio in affirmando ſcꝫ ꝙ res eſt ſi
cut ꝙ homo eſt riſibilis. ꝛ negando quod nō eſt ſcꝫ ꝙ homo
non eſt lapis.

De ſeptem donis ſpiritusſancti.

Uia vero dona ſpiritusſancti habitus ſunt ꝛ quaſi ſī
q videnꝛ differre a virtutibꝫ q̄buis differāt. Ideo aliqd
inſerendū iudicaui. Circa que ꝯſideranda ſunt quattuor.
Primo quō differunt dona ꝛ virtutes. Scdo quot ſunt do
na ꝛ quō ad inuicē differūt ꝛ diſtinguunꝛ. Tertio quō do/
na beatitudines. fructus ꝛ petitiões ſibi mutuo correſpon
dent. Quarto deſcendeꝛ in ſpeciali ad donū timoris ꝙ ſpe/
cialem difficultatē importat.

Quō dīnt dona ꝛ virtutes. Capitulū. CXVII

Quantū ad primū ſciēdū ꝙ doctores ꝓ̄ēs ponūt dona eē hitus ſ3 an ſint idē realr cū habitib⁊ virtutū vel differāt realr eſt difficile videre. ꝛ iō in h̄ eſt diuerſoꝝ ſententia. teneo tñ doctrinā cōem ꝛ dico ꝙ differāt realr Ubi intelligendū ꝙ habitus magis videaṫ reqri ꝓpter modū ꝗ̄ ꝓpter ſbām actus. In actib⁊ aūt humanis cōſideraṫ aliqd humanū ꝛ aliqd ſuphumanū ſiue diuinū. Humanū aūt pt accipi tripliciter. Primo eī pōt dici opatio humana. q2 eſt a potētia operāte vel imperāte operatōi q̄ eſt humana ꝑ eo ꝙ eſt hominis inꝗ̄tum eſt hō. Et ſic opatio dr̄ humana q̄ eſt elicita a potētia rōnali vel imperata ab eadē potētia q̄ eſt nata obedire rōni. Alie aūt nō ſt humane vt nutrire. digerere. ꝛ hmōi ꝛ vniuerſalr oēs in qb⁊ cōicat hō cū brutis brutaliter. Scdo mō dr̄ aliqd humanū vel operatio hūana rōe materie ſiue obiecti. Et h̄ mō iſte operatiōes q̄ hnt paſſiones vel operatōes humanas pro obiecto dicunṫ humane. Et ꝑ oppoſitū ille nō dicunṫ humane que hnt pro obiecto aliqd ſuperius hūanis operatiōib⁊ ꝛ paſſiōib⁊. vt ſunt neceſſaria ꝛ eterna. imo dicunṫ eſſe diuine. Un̄. x. ethico. dicit phs ꝙ opus ſpeculatiuū magis diuinū dr̄ ꝗ̄ humanum. Nec etiā dnr humane q̄ hnt ꝑ obiecto aliqd inferi⁹ humanis opatōib⁊ vel paſſionib⁊ vt expreſſe p3 in opatiōib⁊ vegetatiue vel ſenſitiue: q2 tales nō ſunt humane ſed plantaꝝ ꝛ brutoꝝ. Tertio⁰ dr̄ aliqd humanū ex mō opatiōis. q2. ſ. in opatōib⁊ q̄ ſunt humane. primo⁰ vel ſcdo⁰ modus humanus ſeruaṫ. Et hūc modū qlib3 i ſe pt facilr experiri. Si aūt ea q̄ hois ſunt illis duob⁊ modis aliqs mō ſuphūano exequaṫ. excedēs modū cōem. erit opatio qdāmodo ſuphūana ꝛ diuina. Q⁊ aūt hō mō brutali vel ſubhūano. modo rōali vel humano. mō ſuphumano vel diuino in ſuis opib⁊ ſe habere poſſit faciliter p3. Nam hō tenet mediū inter bruta ꝛ ſb/

ſtantias ſeparatas que diuine dicunt. Si ergo in malicijs eſt inuenire modū humanū peccādi ſicut in vicijs cōmunibus. vt in furari in videre et hmōi. Et modū ſubhumanū et brutalē ſicut in peccatis cōtra naturā que excedūt modū humane malicie: ita in bonis eſt inuenire operatōes que tenēt humanū modum ad quē perficiūt virtutes morales. de quibus ſupra dictū eſt. Et vlterius etiā modū ſuperhumanū ſeu diuinū ad quē perficit vna virtus quam ponit Ariſ. ij. ethicorum. que vocatur heroyca. que directe beſtialitati opponitur vt dicitur ibidem. de qua etiā. ſupra dictum eſt. Ex hijs concluditur breuiter differentia inter virtutes et dona. Quia virtutes perficiūt modo humano: ſed dona modo ſuperhumano et diuino. Unde eodem modo videntur ſe habere virtutes ad dona apud theologos quomodo ſe habet virtus heroyca ad ceteras morales virtutes apud philoſophos. Et humanum hic accipitur in donorum et virtutum differentia ex parte modi operatōis: nō autem ex parte potentie vel obiecti: quia in illis aliqua dona conueniunt.

Sufficiētia et diſtinctō ſeptē donorum ſpūſſci CXVIII

Ecūdo vidēdū eſt quot ſunt dona et quō diſtinguuntur. Ubi ſciendū quod donorum differentia diſtinctō et ſufficiētia ſic accipitur. Dona enim perficiūt hñtem ad prompte exequendū inſtinctū ſpūſſācti: et ideo in omnibus potētijs que pñt eſſe pncipia bonorum actuum vel malorum: dona ponuntur tam in parte intellectiua quam appetitiua. Intellectus aūt ſiue rō diſtinguitur in ſpeculatiuā et practicam: nō tanquam in diſtinctas potētias ſed in vnā diſtinctā in diuerſos actus. vt. ſupra. dictum eſt: et declarabitur infra. In ratōne aūt tam ſpeculatiua quam practica eſt cōſiderare duo. ſcilicet. ipſam apphēſionem rei: et iudiciū de re apphēſa. Rō ergo ſpeculatiua modo ſuperhumano vel diuino quantum ad apphēſionem perficitur dono intellectus. Quātum vero ad iudiciū perficitur dono ſcie. et iſta quattuor dona ſunt in intellectu ſicut in ſubiecto. Uirtus autem appetitiua in his que ſunt ad alterum perficitur dono pietatis modo ſuperhumano. Et ſic bonum eſt in voluntate ſicut in

ſubiecto. In his aũt que ſunt homis ad ſeipũm q̃tum ad paſſiones appetitus: indigemus duplici pfectõe. Quedam em̃ paſſiones retrahũt nos a bono. vt timor piculor: et r̃ſpectu hor modo ſubhumano pficimur p donũ fortitudinis. Alie vo paſſiones inclinãt ad malũ. vt delectatões ꝛ cõcupiſcẽtie carnis. ꝛ ꝯ iſta pficimur mõ ſuphumano p donum timoris: ꝓpter timorẽ ei doni declinat homo a malo vt d: p uerb. xv. Ideo petebat ad hoc iſtud donum ps̃ dicẽs. Cõfige timore tuo carnes meas: a iudicijs em̃ tuiſ timui. ꝛ hec duo dona ſunt in appetitu ſenſitiuo: in pte ꝯcupiſcibili ſicut in ſubiecto. Aliter aũt ſumit hec diſtinctio a q̃buſdam ſic. Dona pficiũt in vita ſpeculatiua ſiue ꝯtemplatiua ſiue actiua. Si ſpeculatiua aut p modũ viſus inſpicientis: ꝛ ſic perficit donum intellectus. Aut p modũ guſtus expientis et ſic pficit ſapiẽtia. Si aũt pficiat in actiua: aut q̃tum ad receſſum a malo: ꝛ ſic pficit donũ timoris. aut q̃tum ad pfectõem in bono. Bonũ aũt duplex eſt: quoddã neceſſarium et reſpectu iſtius pficit donũ ſciẽtie vt dirigens. donũ autem pietatis vt exequens. Aliud aũt eſt bonũ ſuperogatõis ad qd non oẽs tenent. ꝛ reſpectu talis boni pficit donum conſilij p modũ dirigentis: donum aũt fortitudis p modum exequẽtis. Hec aũt dona q̃uis diuiſim poſſent ex diuerſ locis ſcripture ſacre colligi: tñ Eſa. xi. capi. ponunt vnite: vbi de xpo d ſic. Egredie virga de radice Ieſſe: ꝛ flos de radice eius aſcendet. ꝛ reqeſcet ſup eum ſpũs dñi: ſpũs ſapiẽtie et intellectus. ſpũs cõſilij ꝛ fortitudinis. ſpũs ſcie ꝛ veritatis: et replebit eum ſpũs timoris dñi.

Quomodo ſibi mutuo correſpõdent petitões. dona. beatitudines. ꝛ fructus.

q Uia vo petitões ordinant ad dona. Dona autem p operatões ordinant ad beatitudies. Fruct9 aũt beatitudinibus corñdẽt: vt videt dicere glo. Mat. vi. Idcirco dicunt doc. q omia illa ſibi mutuo corñdent. Qd qualr fiat videndum eſt. Ubi pmo declarãdum eſt q̃d hor quattuor

nomib9 importet.ſ.nomie petitõnum.nomie donoꝝ.nomi/ne beatitudinum.ꝛ nomie fructuū.Scḋo ſimul de omnib9 oſtendet quomõ ordinant ad inuicem:ꝛ quomõ ꝛ que ſibi mutuo correſpondent

Que dñr petitões ꝛ quot ſunt CXIX

q Uantū ad primū ſciendū eſt prio de petitõib9. Ubi intelligẽdnm ꝙ cum multis auxilijs ſpūalib9 ad bene opanduꝫ indigeam9. qꝛ nõ ſumus aliq̄d ſufficientes ex nobis quaſi ex nobis:ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt:vt dꝛ ij. Coꝝ.xiij. Idcirco recurrendum eſt ad deū:q̄ dat omib9 affluenter ꝛ nõ impropat vt dꝛ i canonica Jaco.i.cap̄.ꝛ petenda ſunt diuina auxilia quib9 indigemus in vite opib9 tam actiue q̄ꝫ ꝯtemplatiue:maxime xpo dicente Luc̄.xi.Petite ꝛ accipietis. He autem petitões ꝯtinentes auxilia homĩ neceſſaria ad bñ operãdum ſunt ſeptem que ponunt in oratiõe dñica que dꝛ Pater noſter.ꝛ ponunt Math̄.vi.Prima eſt:ſanctificet nomen tuum.Secunda eſt.adueniat regnum tuuꝫ Tercia.fiat voluntas tua ꝛc̄.Quarta.panem noſtrū quotidianum da nobis hodie.Quinta eſt.dimitte nobis debita noſtra.Sexta eſt.ꝛ ne nos inducas in temptatõem.Septima eſt.ſed libera nos a malo.Et hee ſeptẽ ſupplicatiões petitiones dñr.

Quid importet noĩe doni ꝛ quot ſunt dona CXX

s Ecundo videndū eſt quid importet noĩe donoꝝ:ꝛ hoc ex dictis põt haberi:quia ſunt q̄dã habitus nos pficiẽtes in vite actiue ꝛ ꝯtemplatiue opatõib9 modo diuio ꝛ ſuperhumano:ꝛ iſti habitus ſunt infuſi:ꝛ p quãdam appropriatiõꝫ dñr dona ſpūſſancti:nõ ſicut ſuſcipiẽtis ſed ſic largientis: q̄uis ſint dona totius trinitatis ſicut ꝛ alia. Enumerãtur aūt hec dona Eſa.xi.c.in auctoritate ſupius allegata.Ex q̄ patet ꝙ ſunt ſeptem

Quid importet noie beatitudinũ: ⁊ quot ſunt CXXI

b Eatitudines aũt quidã voluerunt eſſe habit⁹ q̊ſdã pfectiores diſtinctos a ꝟtutibus ⁊ donis. Sed melior ſnia eſt beatitudies nõ eſſe habitus diſtinctos a donis ⁊ ꝟtutib⁊: ſʒ ſunt opatões donoꝝ ⁊ ꝟtutũ pfectaꝝ. Heaũt ꝑ ordinẽ ponunt Math. v. Prima eſt. Beati paupes ſpũ qm̃ ipoꝝ ẽ regnum celoꝝ. Scd̃a eſt. Bti mites qm̃ ipi poſſidebũt terram. Tercia eſt. Bti q̃ lugẽt qm̃ ipi ↄſolabunt. Quarta ẽ Beati q̃ eſuriũt ⁊ ſitiũt iuſticiã qm̃ ipi ſaturabunt. Quinta ẽ. Bti miſericordes qm̃ ipi miſcd̃aʒ ↄſequẽt. Sexta eſt Bti md̃o corde qm̃ ipi deum videbũt. Septima eſt. Beati pacifici qm̃ ipi filij dei vocabunt. Due aũt ſubſeq̃ntes. ſ. Beati q̃ pſecutõem pa. ⁊c̃. Et illa. Beati eſtiſ cum maledixerint vob̃ homies ⁊c̃. non ſunt ſpãles beatitudines: ſʒ ſũt aliaꝝ ↄtentiue ↄcluſiue ⁊ manifeſtatiue. Prima q̃dem general̃r reſpectu oim̃ fidelium: ſed ſcd̃a reſpectu apl̃oꝝ ⁊ diſcipuloꝝ q̃ in ꝑmatiua eccl̃a erãt ſpãles pſecutões paſſuri Vñ qd̃ ꝑmo gñal̃r dc̃m fuerat. Beati q̃ pſecutõem pati. ⁊c̃ etiam determinat in ſpãli applicãdo diſcipul̃: ⁊ dĩ. Beati eſtis cum maledixerint vob̃ homies ⁊c̃. intelligendum ẽ ꝙ ſicut dona hñt actum aliquẽ ptinẽtem ad patriam vt doctores dicũt. Ita in ſingulis beatitudinibus duo ponuntur Unum ptinens ad ſtatum vie: ⁊ deſignat ꝑmo. Aliud ptineus ad ſtatum patrie: ⁊ illud deſignat ſcd̃o: vt patʒ in omnib⁊. ꝟbi grã in ꝑma. Beati pauperes ſpũ. Ecce ptinẽs ad ſtatũ vie. Qm̃ ipoꝝ eſt regnum celoꝝ. Ecce pertinens ad ſtatum patrie

Quid importet nomie fructus Ca. CXXII

q Uantũ aũt ad fructus quarto ſciẽdum eſt ꝙ nomẽ fruct⁹ a corpalib⁊ ad ſpũalia trãſfert. Dĩ em̃ in corpalib⁊ fruct⁹ illud qd̃ de terre naſcentib⁊ vltimum expectat. Et id̃o ome

illud qđ de reb⁹ ꝯſeqtur aliq̇s quaſi mercedē laboris circa
illā impēſi ꝑ nois extēſioꝫ fruct⁹ dr̄. Hoc aūt pōt eē duplr̄
Uno mō vt dicat̄ fruct⁹ illđ qđ de re aliq̄ principalr̄ expe/
ctat̄. ꝛ ſic fruct⁹ omīs nr̄i opis dr̄ deus. ꝛ de hoc fructu pōt
illud ſap̄. iiij. itelligi. Bonoꝝ opum gl'oſus eſt fruct⁹ Alio
mō vt dicat̄ fructus illud qđ q̇s ꝯſeqtur ex ope non pncipa
liter ꝓpter hoc opans. ꝛ hoc mō delectatōes que ſunt in bo
nis opib⁹ ꝛ actib⁹ ſunt ꝛ dici pn̄t fructus bonorum operum.
Un̄ ſm pħm in. ij. ꝛ. x. ethic. Omis opatō ꝓcedens ex ha
bitu ꝑficiente hꝫ delectatōem annexam. ꝛ de tali fructu loq̄
tur Ambro. dicens. Uirtutes fructus dn̄r. qꝛ ſuos poſſeſſo
res ſcā ꝛ ſincera dlectatōe r̄ficiūt. ꝛ ſic loqtur hic đ fructib⁹
Fructus autē iſti ab ap'lo ad Gal'. ponunt̄ ꝑ ordinem ca. v
vbi dicit ſic. Fructus aūt ſpūs eſt. caritas. gaudiū. pax. pa/
tientia. longanimitas. bonitas. benignitas. māſuetudo. fi/
des. modeſtia. ꝯtinentia. caſtitas. Et ſic pꝫ ꝙ omēs fruct⁹
ſunt. xij. Et etiā ex dc̄is pꝫ q̇d nomie. vij. petitōnum. vij. do
norum. vij. beatitudinū. ꝛ. xij. fructuū: de q̇b⁹ ſcript̄a ꝛ doc/
tores loquūtur ſepius importetur

Quō mutuo ſibi correſpōdēt petitōes. dona. beatitu dines. ꝛ fructus Capl'm. CXXIII.

Um igitur petitōibus dona peti-
c tionib⁹ ꝛ donis btitudines. petitōib⁹ donis ꝛ be
atitudinib⁹ fructus r̄ndeāt ꝛ ſibi mutuo corre
ſpōdeant vt dic̄ gloſa Math. vi. vbi dr̄. In p̄/
cib⁹ eſt vt impetremus dona. in donis vt opemur: de opati
one beatitudines ꝯſequamur. ꝛ ꝑ ꝯſeq̄ns fructus etiā his
r̄ndent. Idcirco de eoꝝ correſpōdētia ſimr̄ dicēdū eſt Ubi
intelligēdum eſt ꝙ cum oēs petitōes ſint ad auxilia diuia
poſtulāda: aut poſtulamus dina auxilia ad opa ꝯtempla/
tiue vite aut actiue. Si ad opa vite ꝯtemplatiue: ſic idige/
mus duplici auxilio. Unū eſt vt ipoꝝ ꝯtemplabiliū dinoꝝ
maieſtas ꝛ dignitas nobis appareat. ꝛ hoc auxiliū poſtula

mus cum dicimus. Pater noſter qui es in celis: ſanctificet
nomē tuum. id ē faciat nomē tuum ſcm̄ apud homīes bēat
vt nō ꝯtemnāt. Vn̄ ⁊ hoc nihil aliud eſt petere ſm Augu.
ad ꝓbā. niſi illud Eccl'. xxxvi. Sic in ꝯſpectu eoꝝ ſanctifica
tus es in nob: ita in ꝯſpectu noſtro ſanctificaberis ī eis. Et
quia ex hoc ꝙ hō ſit hui⁹ excellētie ꝑticeps: hꝫ ordinare ⁊ iu
dicare quod ad ſapiētē ꝑtinēt. i. metaphi. Ideo huic petitō
ni donū ſapie corrn̄det. Et quia ꝑ donū ſapie homo ē tran/
quillus ⁊ ab inferioribꝫ eleuatus ad dina: per ꝯſequens fit
aliqualr' diuinitatis ꝑticeps: idcirco rn̄dent iſti petitōni ⁊ do
no alia beatitudo que eſt. Beati pacifici qm̄ filij dei voca/
bunt. Et quia ꝑ hoc hō ſumme vnit deo: ideo rn̄det omibꝫ
iſtis fructus qui dr̄ caritas: id eſt ſumma vnio ad deū. Ali
ud auxilium eſt vt in ꝯtemplatōe dinoꝝ magnaliū noſtrā
btitudinē ꝯgſcamus. ⁊ ſic hō talibꝫ ꝯtemplādis magis in/
hereat: ⁊ hoc petit ſcd̄a petitōe qua dr̄. Adueniat regnū tu
um. Gloſa: id eſt. manifeſtetur hominibꝫ vt in nob veniat.
et ſm Aug. hoc eſt idem petere. Oſtende nob faciem tuā
et ſalui erimus. Et quia talis cognitō ad intellectum perti
net: ideo huic petitōi rn̄det donum intellectus. Et ex h̄ ptꝫ
etiā ꝙ ſexta beatitudo iſtis duobꝫ rn̄det. ſ. Beati mūdo cor
de qm̄ ipi deum videbūt. Et qꝛ per fidem deum credim⁹ io
iſtis rn̄det iſte fructus q̇ dr̄ fides vel cognitō ſpūalium ſine
dubitatōe. In operibꝫ autem actiue vite indigemus dupli/
ci auxilio. Primum eſt vt bona nob ꝯferant q̇bꝫ indigem⁹
ad bn̄ operādum. Scd̄m eſt vt mala impedietia remoueā
tur. Bonū aūt ad vitā actiuā neceſſariū eſt duplex. Vnū
q̇dem directe ad opus ꝟtutis ordinans ſic ipm̄ honeſtum
bonū. ⁊ hoc petit in tercia petitōe cum dr̄ Fiat volūtas tua
ſic in celo ⁊ in terra. In qua ſm Aug. petimus obedām ad
deum. vt ſic fiat eius volūtas a nob in terris: ſic fit ab ange
lis in cel'. Vn̄ ſm ipm idē eſt hoc petere: ſm illud pſ. Gref

ſus meos dirige ſm eloq̄um tuum. Et quia in ꝯſilijs conti
nenť nō ſolum vie p̄ceptoꝝ imo ſemito ꝯſilioꝝ: ideo huic pe
tiōi rn̄det donum ꝯſilij. Et quia miſcōa p̄cipue p̄cipiť ⁊ cō/
ſuliť: iuxta illud Luce. vi. Eſtote miſericordes: idcirco his
rn̄det q̄nta beatitudo. Beati miſericordes qm̄ ipi miſe. ⁊c̄
Et his non rn̄det aliq̄s de fructibꝫ in ſp̄ali: ſed bn̄ ꝯueit cū
alijs in gn̄ali. vt in concluſione huius capituli infra dicetur
Aliud autem bonum eſt organice ⁊ inſtrumentaľr ſe hn̄s
ad virtutem ⁊ ei ſeruiens: ſicut temporalia ſubſidia quibuſ
homo ad bene viuendum iuuatur. Et hoc bonum petitur
in quarta petitōne qua dicitur. Panem noſtrum quotidia
num da nobis hodie. Et hac petitōne non ſolum petiť pa/
nis: ſed etiam omnis ſufficientia rerum temporaliuꝫ: nec
ſolum ſufficientia corporalis panis: ſed etiam ſacramentū
fidelium. Unde ⁊ Math. vi. dī. Panem noſtrum ſupſub
ſtantialem da nobis hodie. Per hodie intelligitur totū tp̄s
vite preſentis. ⁊ hoc eſt petere illud Prouerbio. xxx. Diuiti
as ⁊ paupertates ne dederis mihi: ſed tm̄ victui meo ťbue
neceſſaria. Et quia panis cor homīs confirmat vt dī in pſ̄
ideo huic petitōni reſpondet donum fortitudinis cuius eſt
confirmare ⁊ confortare. Subſidium enim vite nos ſuſten
tat in via. et ſtatim ex hoc patet ꝙ iſtis reſpondet q̄rta bea/
titudo. ſcilicet. Beati qui eſuriunt ⁊ ſitiunt iuſticiam: quo/
niam ipſi ſaturabuntur: ⁊ per conſequens his omnibus re/
ſpondet fructus qui dicitur longanimitas. Malum auteꝫ
cuius āmotione indigemus vt bene operemur ſm Augu/
ſtinum eſt triplex: ſcilicet malum culpe. ⁊ hoc eſt peccatum
Malum ad culpam inclinans ⁊ trahenſ: ⁊ hoc eſt tempta
tio. Malum pene quod eſt afflictio. Cum igitur amoueri
petimus malum culpe: hoc petimus quinta petitōne. Di/
mitte nobis debita noſtra ⁊c̄. Ubi ſm Auguſt. inſtruimur
quid petamus. vt ſcilꝫ dimittantur nobis debita noſtra: et
quid faciamus vt accipere mereamur. ⁊ hoc cum dicitur.

Sicut ⁊ nos dimittim⁹ debitoꝛib⁹ nr̄is. Et hoc id petiuit
pſ̄ dicēs. Dn̄e de⁹ me⁹ ſi feci iſtud ſi eſt iniq̄tas in manib⁹
meis. Si reddidi retribuētib⁹ mihi mala: decidā merito ab
inimicis meis inanis. Et q꞉ p̄ recognitōꝫ pctōꝝ inducit̄ cō
tritō ⁊ p̄ vtꝝq̄ꝫ remiſſio. Ideo ſtatim pꝫ ꝙ huic petitiōi rn̄/
det donū ſcie: vtriq̄ꝫ aūt tercia btitudo.ſ. Bti q̄ lugent qm̄
ipi ꝯſolabunt̄. Et q̄a ab eoꝝ ꝯſeruatōe ⁊ ꝯſecutōe mlt̄ū car
nales delectatōes impediūt: ideo iſtis rn̄dēt duo fruct⁹ ſcꝫ
abſtinētia p̄ quā cauent̄ illicita. ⁊ ꝯtinētia p̄ quā etiā licita
delectabilia. Ut aūt malū ad culpā inclinās amoueat̄. po
ſtulam⁹ ſexta petitōe que eſt. Et ne nos inducas in tēptat̄.
In qua ſm Aug. petim⁹ ne deſerti dīno auxilio alicui ma
lo ꝯſentiamus decepti: vel ne cadam⁹ afflicti. Et hoc ē pe/
tere illud Eccl̄. xxiij. Aufer a me vētris ꝯcupiſcētiaſ. Et q꞉
inter ceteras tēptatiōes, pximoꝝ moleſtie magis puocāt q̄
p̄ vnitatē vel mititatē diſſimulant̄. Ideo huic ſexte petitōi
rn̄det donū pietatis quo hō eſt pi⁹ ⁊ māſuet⁹ ⁊ mitis. Ex
quo pꝫ ꝙ iſtis rn̄det ſcd̄a beatitudo q̄ eſt. Bti mites q̄niā
ipi poſſidebūt terrā. Et iſtis rn̄det terci⁹ fruct⁹. Inq̄ꝫtū eīn
hō nō mouet̄ ad nocēdū inferēti nocumētū rn̄det fruct⁹ q̄
dr̄ māſuetudo. Inq̄ꝫtū aūt hꝫ nocēti dulcē aīm in affectu dr̄
fructus rn̄dens bonitas: ſed ſm qd̄ non hꝫ ſolum bonū af/
fectū ſed etiā effectū, pꝛūpit vt ſit cōicatiu⁹ ſuoꝝ ad alios:
ſic rn̄det fructus q̄ dr̄ benignitas. Quod aūt malum pene
amoueat̄: poſtulamus ſeptima petitōe qua dr̄. Sed libera
nos a malo. Et hoc idē ſm Aug. petiuit pſ̄ dicens. Erue
me ab inimicis meis deus meus ⁊ ab inſurgētib⁹ in me li/
bera me. Et q꞉ inter cetera mala pene timent̄ ⁊ foꝛmidant̄:
ideo iſti petitōi donū timoꝛis rn̄det. Et q꞉ paupm in tribu
latōe exiſtētiū eſt petere auxiliū: idcirco iſtis rn̄det p̄ma bea
titudo. ſcꝫ. Beati paupes ſpū qm̄ ipoꝝ eſt regnū celoꝛum/
Et q̄a inter omīa que impediūt in vita actiua bonā opati/
onē eſt delectatō in diui. ijs ⁊ honoꝛib⁹: iō iſtis petitōib⁹ do/
no ⁊ beatitudini rn̄det fruct⁹ q̄ dr̄ modeſtia, cuius eſt hanc

delectationē cohibere. Btitudinib; āt duab; vltimis q̄ ſūt ſeptē dictaꝝ btitudinū ꝯtētiue ꝯcluſiue ꝛ māifeſtatiue corrn̄det fructus q̇ dr̄ patiā. Omib; āt petitōib; donis ꝛ btitudinib; gn̄alr̄ rn̄dēt duo fruct⁹.ſ.gaudiū ꝛ pax. Ex dictꝫ igit̄ ꝯcludo. ꝙ aliter dona petitōib;. ꝛ btitudines donis ꝛ petitōib; rn̄dēt. ꝛ aliter fruct⁹ eis ꝛ ea fructib;. Nā ſinglis petitōib; dona ſingula. ſingul̄ petitōib; ꝛ donis btitudiēs ſingule. ꝛ ſingul̄ btitudinib; iſta ſingula corrn̄dent vnū vni ꝛ vnū alteri. Sꝫ fruct⁹ nō ſic. q꞉ cū fructus ſint duodeci. vn⁹ fruct⁹ nō rn̄det vni btitudini vel vni dono vel vni petitiōi. ſꝫ oīs fruct⁹ oīb; corrn̄det. vel plēs vni eoꝝ rn̄dent. vl̄ vnus vni. ꝛ oēs omib; in gn̄ali. licet nō aliq̇s alicui in ſpeciali. vt patet in tertia petitiōe.

De dono timoris. Caplm̄. CXXIIII

Qoniā aūt inter ſeptem dona ſpirituſſcti ponit̄ timor. Cui⁹ acceptio ē ml̄tiplex i ſcriptura. Jdcirco aliq̇d de timore adijciendū ē. Et pmo de ſui diſtinctōe. Scd̄o q̇s timor eſt donū. Tertio q̇s timor eſt a ſpūſancto ꝛ quō.

Quō diuidit̄ timor in caſtū ſeu filialē. initialē. humanū ſeu mundanū. ꝛ ſeruilē ꝛ q̇d importet̄ noīe vniuſcuiuſꝫ.

Qantū ad pᵐ ſciendū. ꝙ timor diuidit̄ i caſtū ſeu filialē. initialē. humanū ſeu mundanū. ꝛ ſeruilē. Hec āt diſio nō ē ſm formales rōes obiectoꝝ. ſꝫ ſm ꝙ p ipm a deo auertimur vl̄ ad deū ꝯuertimur. Accipit̄ āt hec diſio timoris nō ſolū ꝓprie ſꝫ ſtricte, put reſpicit malū difficile ꝛ arduū Sꝫ ꝛ large, put reſpicit q̇cūq꞉ malū dato ꝙ nō ſit difficile nec arduū. ꝛ tale malū magꝭ ꝓprie reſpicit odiū q̄ꝫ timorē. oē eī malū odibile. ſꝫ nō oē malū timēdū. ſꝫ ſolū ē timēdū malū difficile. ꝛ ſic malū culpe non eſt timendū ſm ſe ꝛ abſolute q̄ꝫuis ſit odibile. Et ē rō q꞉ tale malū ē in nr̄a ptāte ſꝫ ſm ſe timēdū n̄ eſt niſi ꝓpt̄ temptatōes adiūctas q̄s q̄nq꞉ euaderet ē difficile ſine culpa. Accipiēdo g̊ timorē ſic large di

uidit̄ h̄ mō̄ Cū ei timor ↄſiſtat ī fuga mali. ſit āt duplex malū. ſ. culpe ⁊ pene. vel ↄſiſtit timor ī fuga mali culpe qd̄ malū a deo ſepat. Et ſic diceret̄ eſſe timor caſtus vel filial. Filial̄ put ↄparat̄ ad deū ſic ad patrē iuxta illud. Matth. xxiij. Un⁹ eſt pr̄ vr̄ celeſtis. Caſtus vo ſm qd̄ ↄpat̄ ad deū vt ad ſponſum aiaꝝ nr̄aꝝ. iuxta illō. ij. Choꝝ. xi. Deſpōdi vos vni viro vgīnē caſtā exhibere xpo. Per hūc āt timorē ad deū pfecte ↄuertimur Si āt timor ↄſiſtat ī fuga mali pene. h̄ erit dupl̄r. Eſt ei q̄dā pena p cui⁹ vitatōe culpa ↄmittit̄. ſic ſt̄ pene tpales. vt vbera. ⁊ p hūc timorē hō a deo auertit̄ peccādo. ⁊ dr̄ tal̄ timor human⁹ vel mūdan⁹ Mūdan⁹ q̄dē inq̄ᵐ reſpicit res exteriores tpales. vt diuitias ⁊ hmōi Hūan⁹ inq̄ᵐ reſpicit penas pticl̄ares vt vbera. licȝ āt alterius rōis ſint bona tpalia exteriora ⁊ pticularia. tn̄ q̄ eadē rōe a dō auertimur p vtrūq̄ȝ timorē. iō vtrūq̄ȝ cadit ſb̄ vno mēbro timoris q̄. ſ. a deo auertimur Alia pena ē p cui⁹ vitatiōe pctm̄ omittit̄ ſic pena q̄ erit poſt hāc vitā. ⁊ p hūc timorē ad deū ↄuertimur a pctō reſiliēdo. ⁊ hāc penā reſpicit timor q̄ dr̄ ſeruil̄. q̄ ꝑtanto dr̄ ſeruil̄ q̄ pctm̄ ſic dimittit̄ nō libera volūtate. ſȝ coacto timore q̄ dr̄ ſeruil̄. vn̄ ſeruilitas nō intrat eſſentiā hui⁹ timoris ſȝ ē denoiatio ab extriſeco ⁊ ab effectu. Si āt hō ↄuertat̄ ad deū ⁊ fugiat vtrūq̄ȝ malū tam culpe q̄ȝ pene. ſic vocat̄ timor initialis. q̄ initiū eſt timoris filialis. Sic igit̄ ptȝ timoris diſtinctio.

Quis p̄dictoꝝ timoꝝ ē bonus ⁊ q̄s malus. CXXV

Ecūdo dicendū ē q̄s iſtoꝝ timoꝝ ſit donū Et dicendū q̄ timor hūan⁹ ⁊ mūdan⁹ nullo mō eſt bon⁹: nec hȝ rōem doni. q̄ i tali cōmittit̄ pctm̄. ſȝ tal̄ timor vel eſt paſſio vel electio ſil̄is paſſiōi vel hītus. ſm qd̄ aliq̄n hītus noie paſſiōis vel opatōis noiat̄. Timor āt ſeruil̄ bonus ē ſȝ nō pfecte nec hȝ rōem doni. q̄ ois virtuoſus opat̄ gr̄a boni vel vt turpe vitet̄. Timor āt ſeruil̄ nō operat̄ gr̄a boni. nec ꝑpt̄ fugā turpiſ

ſʒ ꝓpᷓ fugā triſtis. Et iō eſt materialr̄ bon⁹ ſʒ nō formalr̄
Timor āt caſtus ⁊ filialr̄ eſt bon⁹ ⁊ ꝑfect⁹ ſimplr̄. ⁊ eſt donū
ſpūſci: qꝛ facͣ abſtinere a malo timēs illud incōueniēs qđ ē
ſeꝑatio aīe a deo. Timor āt initialr̄ bonus ē ſʒ nō adeo vt fi
lialis. ⁊ hʒ rōem ex ea ꝑte q̄ ꝑticipat aliqđ de filiali. Nō āt
eſt ex ea parte q̄ participat aliqđ de ſeruili.

Quis p̄dictoꝝ timoꝝ eſt a ſpū ſcō ⁊ qualr̄. CXXVI

Tertio videndū q̄s iſtorū timoꝝ ⁊
qualr̄ eſt a ſpūſcō. Et dicendū ꝙ q̄dā ſꝫ a ſpū-
ſcō q̄ nō ſꝫ cū ſpūſcō. vt fides īformis ⁊ timor ſ
uilis. qđ q̄dē nō eſt niſi ꝓpᷓ deformitatē ꝯcomi
tantē. Quedā ſꝫ a ſpūſcō ⁊ cū ſpūſcō vt charitas. ⁊ ſic eſt a
ſpūſcō timor caſt⁹ ſiue filialr̄. ⁊ talr̄ eſt timor initialr̄ q̄ꝫᵐ ad il
lud qđ cū filiali ꝑticipat. Quedā ꝟo ſꝫ cū ſpūſcō ⁊ n̄ a ſpū-
ſcō vt pctm̄ veniale. ⁊ talr̄ eſt timor mūdan⁹ vel hūan⁹ vbi
ſolū pctm̄ vēiale infra caritatē tali timore ꝯmittitur. Quedā
ꝟo ſꝫ n̄ a ſpūſcō nᶜ cū ſpūſcō vt pctm̄ mortale. ⁊ talr̄ ē timor
mūdan⁹ vl̄ hūan⁹. vbi pctm̄ mortale ꝯmittitur ex tli timore.

De preceptis. Caplm̄. CXXVII

Vltimo aūt oīm qꝛ p̄cepta dantur de
actib⁹. ⁊ ad act⁹ ꝟtutū ordinātur dicēdū ē aliqđ đ
p̄ceptꝭ. ⁊ p̄ᵒ dicēdū ē. quō p̄ceptoꝝ alia ſꝫ moraᵃ
alia ſꝫ cerimōiaᵃ. alia iudiciaᵃ. ⁊ q̄d noīe cuiuſlibet īportetur.
2ᵒ đ p̄ceptꝭ moralib⁹: q̄ dn̄r p̄cepta decalogi. q̄t ſꝫ ⁊ quō di-
ſtinguūtur. 3ᵒ de dr̄a eoꝝ ab inuicē. ⁊ q̄ꝫᵐ ad aliq̄ ſpālia q̄ di-
cuntur de eis. ¶ Quō diſtinguuntur p̄cepta ꝑ mora-
lia cerimōialia iudicialia ꝑtim hec parti illa.

Quantū ad primū ſciendū qđ p̄cepta diuine legis di-
ſtinguuntur ꝑ moralia. cerimonialia. ⁊ iudicialia. Mo
ralia dicuntur illa que ſunt dictata ratiōe naturali. ⁊ que poſ-
ſunt eſſe exequēda lumīe naturalis rōnis. ⁊ ad h̄ tenentur ho
mines tp̄e legis nature. ⁊ legis ſcripte ⁊ grē vt honora pa
trē. ⁊ ſic de alijs p̄ceptis decē decalogi. ⁊ in his nullus pōt

diſpenſare niſi deus: nec tunc ſi ꝯtrariū ꝑciperet eſſet ꝓprie diſpenſatio ſic qñ precepit interfectionē filij abrae. Geneſis xxij. Expoliationē egyptiorꝫ filijs iſrł. Exo. xi. ꝛ ſumere vxorē fornicariā. Oſee. i. Ibi ei eſt aliq̄ mutatio ordinis. ſic facere de nō ſuo ſuū. Et hec ſꝫ decē precepta decalogi.

Quid eſt preceptū cerimoniale.

c Erimonialia aūt dñr que pertinēt ad diuinū cultū. ꝛ fuerūt ordinata ad figurandū aliqđ futurꝫ. ſicut fuit preceptū Exo. xij. de imolatiōe agni paſcalis qui figurabat paſſionē xp̄i. Hec aūt cerimonialia q꞉ nō erāt de dictamie rōnis naturalis nō obligabāt ante legē datā. ſed tp̄e legis ſcripte. ꝛ q꞉ preſente luce: ceſſat figura ꝛ vmbra. ideo tp̄e legis ꝛ gratie poſt xp̄m ceſſauerūt. Unde dꝛ qđ cerimonialia fuerūt viua vſqꝫ ad xp̄m. mortua i paſſiōe xp̄i. ſꝫ mortifera poſt diuulgationē euāgelij. Obligabāt eñ iudeos vſqꝫ ad xp̄i paſſionē. in paſſiōe aūt xp̄i ſoluta eſt obligatio. Sꝫ poſt diuulgationē euangelij eſſet pctm̄ mortale illa obſeruare. q꞉ dareť xp̄s venturus intelligi nō veniſſe.

Quid eſt preceptū iudiciale.

Udicialia autē precepta dñr que data ſunt ſoli ꝓplo iudaico ad iudicia exercenda ꝯſideratis ꝯditiōibꝫ illius populi. vt ꝙ furatus ouē redderet q̄tuor. Cerimōialia ꝗ ꝛ iudicialia nō erant de dictamine rōnis naturalis q꞉ nō dictat rō naturaľ quare q̄tuor oues ꝓ vna ſint magis reddende ꝙꝫ tres. cꝫuis ſit de dictamine rōis ꝙ reſtitutio ꝛ ſatiſfactio faciēda ſit. Et hec ꝑcepta nos mō nō obligāt.

Que ꝑcepta ſunt parti moralia ꝛ parti cerimonialia.

q Uedā aūt precepta ſunt parti moralia ꝛ partim cerimonialia vt ꝑcepta de obſeruatiōe ſabbati. qđ eſt ꝙꝑtum ad hoc morale q꞉ eſt de dictamine rōnis naturalis vt ꝙ ſit aliqđ tp̄s quieti deputatū ad vacandū diuinis. ſed ꝙ dies ſabbati vel dies dñica vel aliqua dies magna vna ꝙꝫ alia deputeť. nō eſt de dictamie rōnis naturalis Et ideo ꝙ determiāreť ſabbatū fuit cerimoniale ad figurandū requiē

corporis xpi in ſepulcro. Et qꝛ in moralibꝫ nõ cadit diſpen/ſatio. ideo eccia nõ poſſet diſpenſare vel ordinare quin i aliqua die deberemꝰ vacare diuinis ꝛ quieti operũ ſeruilium. Sꝫ qꝛ cerimonialia ceſſauerũt. Idcirco eccia etiã in illis põt ordinare. vñ ꝛ mutauit diẽ huius obſeruãtie ne videamur iudaizare a ſabbato in dñicam.

Que pcepta ſunt parti iudicialia ꝛ parti moralia.

Uedã autẽ precepta ſunt partim iudicialia ꝛ partim moralia. vt preceptũ de decimis dãdis. Habet eñ morale hoc qđ eſt ibi de dictamine naturalis rõis. ꝛ hoc eſt vt aliq porcio a pplo det illis q pro toto populo vacãt diuinis obſequijs. ſic ꝛ qui in alijs officijs reipublice pplo ſeruiũt a populo ſuſtentant. Et qꝫtuꝫ ad hoc intelligit illud Math vij. Dignus eſt operarius cibo ſuo. Et illud aplĩ. i. Chorꝫ. ix. Dñs ordinauit: vt q euãgeliũ annunciãt: de euãgelio viuãt. Quantũ ãt ad h q determinet ꝛ det certa qta. ſ. nona ꝛ decima vel vndecima ps. nõ eſt pceptũ morale. qꝛ ñ eſt de dictamie rõis naturalis magis nona ps qꝫ decima. vel de/cima qꝫ vndecima vł duodecima. ſꝫ hoc fuit iudiciale ꝛ illi ſoli pplo dat ꝯſiderata ꝯueniẽtia ad iſtũ populũ in quo pẽ/ſata multitudine miſtrorũ fuit neceſſaria tal taxatio. Et qꝛ in his q ſunt moralia non poteſt eccia diſpenſare. Idcirco qꝫuis eccia fructus decimarũ ꝓpt ſeruicia q fecerũt eccie mi/lites in aliquibꝫ partibus poſſit eis remittere vel vt ab alijs accipiãt ꝯcedi. Non tñ poteſt dare ius decimas accipiendi nec ab iſto iure pt aliquẽ eximere. Qꝛ ꝓo tal quota. ſ. ſb de/nario numero nõ eſt de dictamie rõis nec moralis ſꝫ iudi/cialis. Idirco põt ordinari vt decime ſoluant ſub qta denarij numeri vel vicenarij. ſi multitudo vł neceſſitas miſtrorũ expoſceret. poſſet etiã ordinari i nouenario numero vel octenario. ꝛ tunc tenerent ſoluere in tali quota.

Quõ decime ſunt de iure diuino ꝛ quõ nõ.

Ex quo patet q decime ſunt de iure diuino qꝫtum ad aliquã partẽ ſꝫ qꝫtum ad quotã ſub denario numero

ſunt de iure poſitiuo ⁊ humano. Si eĩ eſſent de iure diuino ⁊ ſub precepto morali q̄tum ad quotã denarij. nullus ſaluaret trãſgreſſor q̇ nõ ſolueret ſub denario numero. ſic̄ nullus ſaluat̄ huius tñſgreſſor precepti moralis. Nõ furtũ facies. Eſſet aũt valde graue tot mũdi partes damnare q̊t ſt nõ ſoluentes ſb illa quota. In q̇bꝫ tñ q̄uis de iure poſitiuo teneant̄ dicũt doctores eos ñ damnari ſi nõ ſoluãt vbi ecc̄ia nõ petit. q̄ videt̄ remittere nõ petẽdo. Ideo decipiunt̄ aliqui ex nomĩe: q̄ decima a denario nomẽ ſumpſit. ex hoc credentes ꝙ ſub denario numero ſint de iure diuino. Nõ eĩ eſt h̄ neceſſe. protanto eñ a denario numero nomẽ ſumpſit. quia ṗmo ſub quota denarij iudiciali precepto ab illo p̄plo eſt ſoluta. ſic̄ etiã dies dñica dr̄ ſabbatũ. q̄ ṗ° iſta dies ad quietẽ ordinata fuit. Nõ eſt aũt nc̄c̄e ꝙ nomẽ ſemꝑ ſignificet illud ad qđ ṗmo ad ſignificandũ imponit̄ imo poſtea extendit̄ ad multa. vt de noĩe actꝰ ⁊ potẽtie ⁊ in alijs multis ptꝫ i iſto tractatu. vt ṡ patuit. Vñ quecũqꝫ quota etiã ſub quadragenario numero decima nuncupat̄. Ex his pꝫ que ſunt precepta moralia. cerimonialia. iudicialia. ⁊q̄ ꝑtim cerimonialia, parti moralia. ⁊ parti iudicialia. Nõ eſt etiã incõueniẽs ꝙ ſic̄ ſunt aliq̄ p̄cepta parti moralia ⁊ parti iudicialia alia parti moralia ⁊ parti cerimonialia. Sic etiã aliqđ preceptũ ſit parti morale. ꝑti iudiciale. ⁊ ꝑtim cerimoniale. vt p̄cepta de decimis q̄tum ad aliquã quotã erat morale. q̄m ad quotã denarij erat iudiciale illi p̄plo cui iudicialiter ſub illa quota denarij numeri determinatũ erat vt dici poterat cerimoniale inq̄tum circa xp̄m futuꝝ aliq̇d figurabat. Et idẽ põt dici de precepto obſeruãtie ſabbati.

Numerus et ſufficientia ac diſtinctio decem preceptorum decalogi. Capitulum. CXXVIII

ſEcundo dicendum eſt de preceptis moralibuſ que dicunt̄ decalogi quot ſunt ⁊ quõ diſtinguunt̄. Alia eñ que ſunt pure ceri

monialia ꝛ pure iudicialia ceſſauerūt. Et dicendū ꝙ iſta ſūt decē. ꝛ ad hoc dicunt̄ precepta decalogi. a decas quod ē decem ꝛ logos quod eſt ſermo. quaſi ſermo d̄ decē. Hoꝝ ſufficientia ſic patet. Precepta em̄ ſunt leges ad bene ordinandam ꝯmunitatē. Bonū autē ꝯmunitatis in duob ꝯſiſtit. in ordinatiōe. ſcꝫ bona ad principē ꝯmunitatis. ꝛ in ordinatiōe bona ad ſe inuicē coꝝ q̄ ſunt ꝯciues. Preceptoꝝ aūt diuinoꝝ quedā ordināt hoīem ad deū vt ad principē cōitatꝭ quedā ad ꝓximos vt ad ꝯciues. Principi aūt tria debent̄ a ſubditis. ſ. fidelitas. reuerētia. ꝛ famulatus. Fidelitas āt in hoc ꝯſiſtit. vt honoꝛ ꝓncipis alteri nō exhibeat̄. ꝛ ad alterum nō transferat̄. ꝛ ꝙ̄tum ad hoc datū eſt ꝓmū preceptū. Nō habebis deos alienos. Quo ꝑcepto om̄e pertinēs ad idolatriā quocūꝙ mō prohibet̄. Reuerentia autē ꝯſiſtit in hoc vt nihil ꝯtra eum iniurioſum ꝯmitat̄. ꝛ ꝙ̄tum ad hoc ordinat̄ ſcd̄m preceptū. Nō aſſūmes nomē dei tui inuanū Famulatus aūt debet̄ principi in recōpenſationē beneficiorū que ab eo percipiūt ſubditi. ꝛ ad hoc pertinet tertiū preceptum. Memento vt diem ſabbati ſanctifices: quod partim fuit morale ꝛ partim cerimoniale vt prius dictum eſt. Ad proximū autē ordinat̄ homo vt ad ꝯciuē dupliciter. ſcꝫ generaliter ꝛ ſpecialiter. Specialiter quidem quātum ad illos quorū modo ſpeciali eſt debitoꝛ vt eis debitū reddat. cuiuſmodi ſunt parentes. Et ad hoc pertinet quartū preceptū de honore parentū. Honora patrē ꝛ matrē tuā. Quātū ad hoc autē ꝙ homo ad proximū generaliter ordinatur ſciendū ꝙ habet fieri tripliciter. ſ. vt nocumentū nō inferat: nec opere nec verbo nec mēte. Opere aūt infert̄ nocumentū proximo tripliciter. Uno mō in ꝓpriā perſonā ꝯtra ſuā ꝯſiſtentiā. i. perſonā per homicidiū. Et ꝙ̄tum ad hoc eſt quintum preceptū. Nō occides. Alio mō in perſonā ꝯiunctam ſpecialiter ꝙ̄m ad ꝓpagationē prolis. Et ꝙ̄tum ad hoc eſt ſextum preceptū. Nō mechaberis. Mechari aūt eſt alteri

illicite miſceri in quo ꝓhibet̄ oís illicitus vſus vel pocius abuſus illoꝝ mēbroꝝ. Tertio infert̄ nocumētū oꝑe ꝓximo in rē exteriorē poſſeſſam. ⁊ ꝙtum ad hoc eſt ſeptimū preceptum. Nō furtū facies. in quo ꝓhibet̄ oís ꝯtrectatio rei aliene inuito dn̄o. Nocumentū autē quod ore infert̄. prohibet̄ ꝑ illud. Nō falſum teſtimoniū dices. Nocumentū autē mētis vel cordis prohibet̄ dupl'r. Cum ei peccatū cordis ꝯſiſtat in ꝯcupiſcētia inordinata. Duplex aūt ſit ꝯcupiſcētia. ſ. ꝯcupiſcētia carnis ⁊ oculoꝝ. Concupiſcētia carnis prohibet̄ nono p̄cepto. Nō ꝯcupiſces vxorē ꝓximi tui. Concupiſcentia aūt oculoꝝ reſpectu rerū tꝑaliū ꝓhibet̄ decimo precepto. Nō ꝯcupiſces rem proximi tui: nō agrū nec ancillā. ⁊c. Hic aūt nō prohibet̄ ancilla ꝑ vſu ꝯcubine ⁊ vſu voluptatis. q2 ſic prohibet̄ prohibitōe qua prohibet̄ ꝯcupiſcentia carnis, ſed ꝙtum ad ſeruilē actū ⁊ vſum vtilitatis. Et ſic pꝫ decē preceptoꝝ decalogi: q̄ dn̄r moralia. ſufficiētia ⁊ diſtinctio q̄ in his verſibꝫ ꝯprehendunt̄. Unū cole deū: nec iures vane ꝑ ipm. Sabbata ſanctifices: habeas in honore parentes. Nō ſis occiſor: fur: mechus: teſtis iniquus. Viciniꝗ thoꝝ: reſcꝫ caueto ſuas,

Que ſt̄ precepta p̄me tabule ⁊ q̄ ſc̄de tabule. CXXIX

Tertio ponende ſunt quedā diſtinctiōes iſtoꝝ preceptoꝝ quibꝫ nō vnū ab vno: ſꝫ plura a plibꝫ diſtinguunt̄. Et ſunt tres. Prima eſt ꝙ hoꝝ preceptoꝝ quedā dn̄r eſſe p̄cepta prie tabule. q̄dā 2e tabule. Ad qđ vidēdū: notādū ē ꝙ ds̄ dās legē moyſi ī mōte ſinai dedit eā ſcriptā ī tabul' lapideis ad d̄notādū: ꝙ q2 lapis ē multū ipreſſiōis retētiu9. Sic lex debebat eſſe cordibꝫ hoīm indelibil'r imp̄ſſa. Erāt āt due tabule moyſi, q2 lex h̄ ꝯtinebat duo p̄cepta charitatꝫ. ſ. dilectiōeꝫ dei ⁊ ꝓximi ad q̄ oīa alia reducunt̄. In p̄ma ḡ tabula erāt p̄cepta de dilectōe dei ⁊ erāt tria ſupius noīata. ſ. Nō hēbis deos alienos. Nō aſſumes nomē dei tui inuanū. Memēto

vt diem ſabbati ſcifices. Et qr erāt in pma tabula: iō dnr p cepta pme tabule. In ſcda ḡ tabula erāt ſcpta alia ſeptez q̄ ordinant ad dilectōnem ꝓximi: iō dnr pcepta ſcde tabule. Cōueniēter aūt pcepta de dei dilectōe in pma tabula ſcripta ſunt ⁊ de dilectōe ꝓximi in ſcda. q̄a dei dilectō ⁊ ei⁹ pcepta priora ſunt dilectōe ꝓximi ⁊ eius pcepto

Dr̄a inter pcepta affirmatiua ⁊ negatiua.

s Ecūda diſtinctō de pceptis eſt: ꝙ omia ſūt ł affirmatiua vel negatiua. Int̄ que eſt hec dr̄a. Quia pcepta negatiua obligāt ſemp ⁊ ad ſp. Ut nō furaberis. ſemp obligat ⁊ ad ſemp: nllo tpe nll'a circūſtātia adhibita licitū eſt furari. Sꝫ affirmatiua q̄uis ſemp obligēt nō tn̄ ad ſp. id ē ad om̄e tps ⁊ locū ſꝫ cum debitꝭ circūſtātijs. vt Honora patrem tuū: nō teneor honorē exhibere omi hora vel omni loco. qr ſic oporteret eū vbiqꝫ ⁊ ſp ſeq̄: ſꝫ teneor eum honorare qn̄ locus qn̄ tps qn̄ rōnabile eſt.

Dr̄a pceptoꝝ veteris ⁊ noue legis.

t Ercia diſtinctō pceptoꝝ eſt: ꝙ q̄dā ꝓhibēt q̄dā cohibent. q̄dā manū. q̄dā aīm: ⁊ hec eſt dr̄a doct. quā ponūt int̄ legem nouā q̄ ꝓhibet manū ⁊ aīm. ⁊ veterē q̄ ꝓhibet manū et nō aīm. Ad hoꝝ aūt intellc̄m duo vidēda ſunt. Primuꝫ eſt ꝙ p manū hic intell'r exterior opatō. p aīm interior. Igit̄ ꝓhibere manū vel aīm vel alteꝝ eſt ꝓhibere exteriorē opationem malā ⁊ interiorē vel alterā. Scdo intelligēdum ꝙ differūt ꝓhibitō ⁊ cohibitō. qr ꝓhibitō eſt ſimplex inhibitio ſed cohibitō eſt inhibitō cum pene ꝯminatiōe ⁊ inflictione. Applicādo ad legem dicēdum eſt ꝙ lex vet⁹ ꝓhibebat manū ⁊ nō aīm. i. interiorē ⁊ exteriorē opatōnem malā ſicut pꝫ Nō ꝯcupiſces vxorē: ecce q̄ſtum ad aīm. Nō furaberꝭ: ecce q̄ſtum ad manū. Sed nō cohibebat. i. nō puniebat niſi manum. Et eſt rō. qr tm̄ ſe extēdebat cohibitō q̄ſtum penaruꝫ inflictō. Sic lex vetus nō infligebat niſi penas tpales ſicut nec ꝓmittebat niſi res tpales expſſe: vt lex illa eēt figura noue legis: que ſupplicia eterna ꝯminat̄ ⁊ eterna pmia ꝓmit-

tit:ergo ſolū ꝓhibebat animū ⁊ non cohibebat. Sed noua lex ꝓhibet ⁊ cohibet vtrūq;. Applicādo aūt ad p̄cepta ifra legem: q̄dā etiā ꝓhibebāt aīm vt illa duo de nō ↄcupiſcen/do: quedā manū vt alia octo. Et hoꝝ quedā ꝓhibebant et nō cohibebāt aīm. vt illa duo de non ↄcupiſcendo: alia aūt octo ꝓhibebāt ⁊ cohibebant ipam manum. Sic igit̄ pꝫ ea que dn̄r ptinētia ad diuerſitatē p̄ceptoꝝ decalogi. ⁊ in h̄ terminatur materia p̄ceptorum: ⁊ per ↄſequens omnia q̄ per/tinent ad materiam de p̄ma ſpecie qualitatis ꝓut preſentis operis intentio expoſcebat.

De ptinētib; ad ſcd̄am ſpēm qualitatꝫ CXXX.

b Is p̄libatis que ptinēt ad primaꝫ ſpēm: agēdū eſt de ptinētib; ad ſcd̄am ſpēm q̄litatis. A ph̄o aūt ponit̄ in p̄ntis natural' potētia vel impotētia aliq̄d facile faciēdi vel patiē/di. Circa q̄m ſic ꝓcedit̄. Quia p̄mo aget̄ de naturali poten/tia vel impotētia que iſta impoꝛtēt. Scd̄o deſcendetur in ſpāli ad diſtinctōem potētiaꝝ a ie rōnalis in homie.

Quid importet̄ noīe naturalis potētie vel impotētie: ⁊ q̄uo ſe habeant ad inuicem

q Uantū ad p̄mū vidēdū eſt q̄d iſta importat natural' potētia vl' impotētia: ⁊ in q̄ etiā ↄueniunt ⁊ differunt. Circa qd̄ ſuppoſitis dictis circa potētiā ſupi⁹ in mat̄ia de ente: notādū q̄ iſta n̄ inueniunt̄ in eodē reſpcu eiuſdē: et iō ſb ↄiūctōe diſiūctiua dant̄ ⁊ ponunt̄ ⁊ n̄ ſb copulatiua. Eſt aūt natural' potētia vel ipotētia q̄dā q̄litas in ſubalib; prīcipijs radicata: q̄ totū ↄſtitutū ⁊ pfectuꝫ ↄſequit̄: ſm quam quales. i. potētes vl' impotētes dicimur: ſꝫ diuerſimode. q̄a dicimur quales. i. potētes ad facile faciēdū ⁊ nō ↄ̄ria patiēdū q̄tū ad naturalē potētiā. Sed dicimur ipotētes ad nō facile faciēdū ⁊ ad facile patiēdū ſm naturalē ipotētiā. Et hec eſt p̄ma dr̄a int̄ naturalē potētiā vl' impotētiaꝫ. Scd̄a aūt dr̄a eſt. q: qn̄ tal' potētia cauſat̄ ex victoria forme ſuper materiā. q̄ forma pfecte termīat materiā ⁊ rē terminatā. ⁊ p

hoc reſiſtit fortiꝰ ɔ̃rijs alteratōibꝰ: tūc vocaꝰ potētia naꝰl. ſed ab alio natural'eſt ⁊ ab alio potētia. Naturaꝰ q̄dē q̄ in p̄ncipijs naturalibꝰ radicata eſt: potētia ꝟo q̄ eſt vigor forme ſup̄ materiā. Vn̄ ꝟo ꝑ oppoſitū īpotētia cauſaꝰ ex victoria materie ſuꝑ formā ⁊ ex ɔ̃ria diſpoſitōe p̄dn̄ante in materia q̄ ɔ̃riaꝰ forme: ita q̄ forma nō pōt terminare totā maꝰiam nec ɔ̄p̄hēdit. ⁊ iō diminuiꝰ vigor eiꝰ ⁊ actō naturaꝰ. ⁊ facile vinciꝰ ⁊ patiꝰ a ɔ̃rijs: tūc dr̄ īpotētia naturaꝰ. Vn̄ hic naturaꝰ potētia vt d̄ ea loq̄mur dr̄ ꝑ tāto naturaꝰ. nō q̄ natura hꝰ defectꝰ ſit p̄ncipiū. ſed q̄ natura īpediꝰ ɔ̃rijs diſpoſitionibꝰ ne ad talē vigorē valeat ꝑuenire. ⁊ ſic q̄ꝫtū ad naturalem potētiā aliq̄ ſunt bn̄ diſpoſiti ad currendū. vt q̄ h̄nt lōga crura ⁊ agilia ⁊ vigoroſa: dn̄r h̄re naturalē potentiā ad currēdū ⁊ curſores dici p̄nt. Qui aūt h̄nt crura breuia tarda groſſa ⁊ vigore deficiētia: vel h̄ntes podagrā vel guttā in pedibꝰ: dn̄r h̄re naturalē īpotentiā ad currendū. Et ideo de curſore Ar. in p̄ntis exemplificat ⁊ de pugillatore. ⁊ ſic patent tria huiꝰ in q̄ ɔ̄ueniūt. in quo differūt. a q̄ originē trahūt naturaꝰ vl' īpotētia: put ſunt ſc̄da ſpēs q̄litatꝫ. Cetera que dn̄r de potētia vt ad hūc tractatū ꝑtinēt patēt ſupiꝰ vbi agiꝰ de diuiſione entis in actū ⁊ potentiā.

De potētijs aīme: ⁊ primo q̄ opꝫt ponere pl'es potentias aīme in homine Capꝰm. CXXXI

Q (q) Uia vero de potentijs aīme ſepiſſime occurrit ſmo in theologica facꝰtate ⁊ phiſica: tractabimus de eiſdē. Ip̄e aūt potētie aīme naꝰles ſunt in hac ſc̄da ſpē q̄litatꝫ: idcirco hic inſerere noīa potētiaꝝ aīe ⁊ diſtinctōꝫ ipaꝝ potentiarū dignū iudicaui: vbi tria ɔ̄ſiderāda occurrūt. P̄rio q̄ opꝫt ponere potētiaꝝ pl'alitatē ī aīa nr̄a. qd̄ ſic pꝫ Sc̄dꝫ eī p̄hm i. ꝗ celi ⁊ mundi. reꝝ tal' eſt gradus q̄ q̄dā res ſunt q̄ p̄nt ɔ̄ſeq̄ potentiam perfectōnis ſolum. ⁊ hanc paucis motibꝰ. ⁊ hec tenēt infimū gradum in entibꝰ: alia his ſuꝑiora ɔ̄ſequunꝰ

pfectam bonitatem:ſed multis motib⁹.z hec tenēt ſcōm g/
dum. Alia his ſupiora ſunt que adipiſcunť pfectā bonita/
tem z paucis motib⁹.z hec ſunt pfectiora z tenēt tercium g
dum. Quart⁹ aūt gradus eſt ꝙ aliqͥd abſq; aliq̊ motu per
fectā bonitatē poſſidet.z iſte eſt ſumm⁹ z ſupm⁹. Dať exem
plum iſtoꝝ q̄tuor graduū. Aliqͥs em̄ pōt tenere infimū gdū
bone diſpoſitōis intm̄ ꝙ non pōt ɔſeq̄ pfectā ſanitatem:ſed
modicam ɔſeqͥtur paucis remedijs. Aliqͥs aūt melius di/
ſpoſitus pōt ɔſequi perfectam ſanitatē ſed multis r̄medijs
Aliqͥs aūt adipiſciť pfectam ſanitatem remedijs paucis.
Aliqͥs aūt perfcām poſſidet ſanitatem ſine aliquo auxilio ł
remedio. Applicādo ergo ad ꝓpoſitum dicendum eſt ꝙ ip̄a
entia inferiora homie ɔſequūtur quādam impfectā boni/
tatē z paucis motib⁹:z iō paucas z illas determiatas hn̄t
potentias z p ɔſequens operatōes paucas: z iſta tenēt in/
feriorem gradum. Homo aūt eſt gradus ſupioriſ z ſecūdi
quia ɔſeqͥtur pfectā bonitatē.ſ.beatitudinem:ſed mlťꝫ mo
tib⁹:eſt tamē in infimo gradu iſtoꝝ entium qͥb⁹ ɔpetit bea
titudo. Et ideo multis z diuerſis operatōib⁹ indiget:z per
ɔſeq̄ns diuerſis potētijs ad illas opatōes. Angeli ꝟo ſunt
in ſublimiori gradu qui adipiſcunť ip̄am beatitudinē pau
cis motib⁹.z ideo paucíorib⁹ potentijſ indigent.ſ.intellectu
z voluntate. Deus autem ſupremum gradum tenet omni
um entium:qui abſq; quocunq; motu perfectam beatitu/
dinem poſſidet:z ideo in deo non eſt virtus vł potentia que
differat a ſua eſſentia. Et ita pꝫ ꝙ homo indiget plurib⁹ vir
tutib⁹ z potentijs aīe:quas optet in eo ponere.que ſūt tā/
q̄ꝫ quedam auxilia quedam organa z quedam inſtrumen/
ta ſuaꝝ operationum

Q̄uo z qualr̄ oēs potētie aīe ptinēt ad anīaꝫ ve
getatiuā ſenſitiuā z intellectiuā CXXXII

Ecundo videndū eſt que ſunt ille

potentie in gñe ꝛ ad q̄ reducunt. Et dicēdū eſt φ omne perfectum ꝯtinet nobilitates cuiuſlibet imꝑfecti eiuſdē gñis et eminētius: ſic de⁹ q̄ eſt ꝑfectiſſimū q̄d in gñe entium ꝯtinꝫ omēs ꝑfectōes alioꝝ entium que ſunt imꝑfecta reſpcu ei⁹ ꝛ eminēti⁹. Tres aūt ſūt aīe poſite in gñe. ſ. vegetatiua q̄ cōtinet ꝑmum ꝛ infimū gradū: que eſt herbaꝝ ꝛ plantarum. Scda eſt ſenſitiua que eſt aīaliū: que tenet ſcdm gradū: ꝛ eſt vegetatiua ſuꝑioꝛ ꝛ ꝑfectioꝛ. Tercia eſt rōnalis q̄ tenet terciū ꝛ ſuꝑmū gradū: ꝛ eſt hoīm ſolum. ꝛ hec eſt alijs duabus ꝑfectioꝛ ꝛ ſuꝑma ſimplr. Sic ḡ eſt oꝛdo inter iſtas: q̄a q̄cq̄d hꝫ ꝑfectōis aīma vegetatiua: totū illō hꝫ aīa ſenſitiua eminētius ꝛ vltra. Et q̄cq̄d hꝫ ꝑfectōis aīa vegetatia ꝛ ſēſitiua: totū hꝫ aīa rōnalis eminēti⁹ ꝛ vltra. q̄a ſenſitiua ꝯtinet ꝟtutē vegetatiuā: ꝛ rōnal' vtrūqꝫ. Et hoc expſſe dic̄ Arꝫ. ij. de aīa: ponēs exemplū φ ſicut tetragonū ꝯtinet trigonuꝫ id eſt figura quatuoꝛ anguloꝝ ꝯtinet figurā triū āguloꝛuꝫ Et ſic pentagonū. i. figura q̄nqꝫ āguloꝝ ꝯtinet tetragonuꝫ et trigonū. Ita rōnal' aīma ꝯtinet vegetatiuā ꝛ ſenſitiuam Igit̄ in homīe eſt vegetatia ſenſitiua ꝛ ratōnal': ꝛ nō φ ſint tres diſtincte in eo aīme: ſed vna ꝯtinēs ꝟtute alias duas. ſcꝫ rōnal' ꝯtinēs vegetatiuā ꝛ ſenſitiuā: ſicut pentagonum ꝯtinet tetragonū ꝛ trigonū. Quia ergo aīma rōnal' ꝯtinet ꝟtute alias: oꝑtet φ ꝟtutes ꝛ potētias aliaꝝ hēat ſil'r tā vegetatiue q̄ꝫ ſenſitiue. Et iō omēs potētie aīme: vel pertinēt ad aīam vegetatiuā que ꝯueniūt aīe rōnali inq̄ꝫtum cōtinet vegetatiuā vel ad aīam ſenſitiuā que ſibi ꝯueniūt inq̄ꝫtum ꝯtinet ſenſitiuā vl' ꝑtinet ad aīam rōnalē que ſunt ſibi ꝓrie ꝛ ſibi ꝯuenit inq̄ꝫtum eſt rōnal'. Et ita in gñe oēs potētie reducunt̄ ad tres modos. Quia vel reſpiciūt vegetatiuam vel ſenſitiuā vel rōnalem.

Q̄uo oēs potētie reducunt̄ ad q̄tuoꝛ gña potētiaꝝ. q̄a vel ſūt vegetꝫ l' apphēſiue l' motīe l' mot⁹ executiue CXXXIII

Ercio ponēda eſt diſtinctio ſuffici-

entia ⁊ nūerus oīm potētiaꝝ q̄tum ad hoc ꝙ omēs reducū
tur ad quatuoꝛ gn̄a reſpc̄n ſuoꝝ obiectoꝝ: qđ pōt fieri reſpi
ciendo diuerſitatē obiectoꝝ. qꝛ ſic diſtinguunᷓ potētie vt dī
eſt Arꝭ .ij. de aima. Sunt ḡ q̄dam potētie q̄ ſoluꝫ exercent
actum ſuū circa coꝛpus ſibi vnitū ⁊ iūctū. ⁊ hec ſunt poten/
tie vegetatiue. Quedā ꝟo circa coꝛpus qđ hꝫ ſenſibile ſibi
vnitū vel nō vnitū. ⁊ hec ſunt potētie ſenſitiue apꝑhenſiue.
Quedā ꝟo circa totū ens. vt potētie itellectiue apꝑhēſiue.
Et ſic hēmus tria gn̄a potētiaꝝ aie: quaꝝ vegetatiua ē in
ferioꝛ. ſenſitiua ſupioꝛ. intellectiua ſupma. Apꝑhēſiua q̄ue
virtus alicꝰ tanq̄ꝫ finis vel vtiľ indiget aliis dua bꝫ ad h̄ vt
poſſit vtile vel ſuum fineꝫ aſſeq̄. Pꝛimo eñ indiget aliqua
potētia impante motū ad illud: ⁊ hec vocaᷓ appetitus q̄ eſt
motus impans. ⁊ hec eſt duplex. vnus ſenſitiuꝰ: aliꝰ intelle
ctiuus. Scđo indiget potentia executiua ⁊ exeq̄nte motuꝫ
impatum. ⁊ hec vocaᷓ motiua. Ex his ḡ hēmus illas potē/
tias in gn̄ali vegetatiuas appꝛehenſiuas. ſiue q̄tuꝫ ad ſen
ſum ſiue q̄tum ad intellc̄m: ſiue appetitiuas ſimiľr q̄tum
ad ſenſum ſiue q̄tum ad intellc̄m: ⁊ motus executiuas. ⁊ ſic
ſunt quatuoꝛ gn̄a potentiaꝝ

Diſtinctio oīm potentiaꝝ aīe in ſpāli. ⁊ p̄mo ad vege/
tatiuā pertinentiū Caplm̄. CXXXIIII

Q Uarto ponēda eſt oīm diſtinctio
potētiaꝝ in ſinguľari ꝫm hec q̄tuoꝛ gn̄a: incipien
do a p̄mis. Pꝛimo igiᷓ dicēdū eſt de vegetatis
baꝝ aūt eſt taľ diſtinctō. Quia potētia vegeta
tiua hꝫ ꝓ obiecto coꝛpus viuēs ſibi vnitū. Ad hoc autē coꝛ
pus triplex aie vegetatiue opatō eſt neceſſaria. Una q̄deꝫ
ꝑ quā eſſe acq̄rat: ⁊ ad hoc oꝛdinaᷓ potentia gn̄atiua: q̄ ēt ꝑ
multitudinē ⁊ ſucceſſionē indiuiduoꝝ ꝯſeruat ſpēm in eſſe
acq̄ſito diuerᷓ indiuiduis. Alia ꝑ q̄m coꝛpus ꝯiūctū acq̄/
rat determinatā q̄ntitatē. ⁊ ad hoc oꝛdinaᷓ ꝟtus augmēta
tiua: cuiꝰ eſt gn̄atiuū ad determinatā quātitatem ꝓducere

BIBLIOTEKA ... w Poznaniu

Alia eſt ꝑ q̄m corpus viuens ſaluatur in eſſe ꝛ in quātitate de-
terminata. ꝛ ad hoc ordinatur vis motiua: cuius eſt deperdi
tum reſtaurare. vt ſic res in eſſe ꝛ q̄ntitate debita ꝯſeruetur
Eſt aūt alia dr̄a inter iſtas potentias: q2 potentia augm̄ta
tiua ꝛ nutritiua h̄nt effectum ſuū in eodē in q̊ ſunt. q2 ipſu3
corpus vnitū aīme qd̄ augetur: ꝛ ꝯſeruatur ꝑ potētias augmē-
tatiuā ꝛ nutritiuā in eadē aīa exn̄tes. Sed vis gn̄atiua h3
effectū ſuū nō in eodem corꝑe ſed in alio: q2 nihil gn̄at ſeipſ3
ſed aliud. Et ideo vis gn̄atiua appropinquat quodammō
ad dignitatem aīme ſenſitiue: que h3 opatōes in res exteri
ores nō ſibi ꝯiūnctas ſed nobiliori mō. Et ita p3 ꝙ aīe ve
getatiue cuiuſlibet ꝛ rōnalis inq̄ꝑtū eſt vegetatiua ſūt tres
potentie. ſ. gn̄atiua: augmentatiua: nutritiua. que inueniūtur
in plātis ꝛ in aīmalibus ꝛ in hoībus. q2 hec omīa vegetatiua3
ꝑticipāt. Hee autem tres potentie ſic ſe h̄nt ꝙ gn̄atiua eſt
aliis nobilior. q2 ei deſeruiūt nutritiua ꝛ augmētatiua. Au
gmentatiua eſt nutritiua nobilior. quia nutritiua augmen
tatiue deſeruit. Vis aūt ꝛ potētia gn̄atiua h3 tres vires ſeu
potentias ſm Auicē. vi. de natural. Prima eſt ſeminatiua.
que in maſcul' ꝛ femīs ſemen gn̄at ꝛ ordinat. Secunda eſt
immutatiua que virtutes que ſunt in ſemine ꝑmutat ꝛ ꝑmi-
ſcet tempando ſm qd̄ ꝯuenit complexiōi cuiuſcunq3 mem
bri. Tercia eſt formatiua: que ex ſeminibus ꝑmixtis mēbra
format ꝛ figurat. ꝛ he ſunt tres potentie ex parte generatiue
Quantum autem ad alias duas. ſ. nutritiuā ꝛ augmenta-
tiuam ſunt quatuor que naturales a medicis appellantur:
que illis deſeruiunt. ſ. attractiua: que attrahit illud vnd̄ de
bet fieri nutritō. Retentiua que attracta retinet quouſq3 di
gerantur. Digeſtiua que attractum ꝛ retentū digerit Et ex
pulſiua que ſupfluū ex alimēto repellit ꝛ expellit. Et in his
potētiis ꝯſiſtit omīs potentia ꝑtis vegetatiue. ꝛ ſunt decem
in vniuerſo.

Diſtinctio potentiarum apprehenſiuarum partis ſen
ſitiue exterioris. Capl'. CXXXV

Ecūdo dicendū eſt de apꝑhēſiuis ſiue cognitiuis potētijs: q̄ tenēt ſcd̄m gradū pꝰ vegetatiuas. Potētia aūt vlꝛ ꝑs apꝑhēſiua diuidiť. q̄a q̄dam eſt apꝑhēſiua ꝟtus vniuerſalium directe ⁊ nō ꝑticulariū. ⁊ tales apꝑhēſiue intellectiue dicunť. Alia eſt apꝑhēſiua directe ꝑticulariū ⁊ nō vniuerſalium. ⁊ tales apꝑhenſiue ſenſitiue dn̄r. ⁊ quelibet harꝫ ſuam habet diſtinctōem. Proſeq̄ndo aūt apꝑhēſiuam ſenſitiuaꝫ illa diuidiť in interiorē ⁊ ſenſitiuā exteriorē. Exterior autē diſtinguiť in q̄nqꝫ hoc modo. Obiectū eīn exteriꝰ ſenſibile mouet ⁊ imutat potētiā ad ſentiēdū. Hec aūt immutatio eſt duplex. Una ſm̄ eē ſpūale vel intēſionale: ⁊ hoc mō immutať viſus q̄ a luce vel colore nō immutať vt ſit calidꝰ vl frigidus humidus vel ſiccus: ſed ſolū intēſionalr. ⁊ ſic habemus potētiā viſiuam. Hec aūt potentia eſt ordinata in neruo obliquo q̄ eſt eius organum immediatū: ocls autem mediatum. Alia immutatō eſt ſm̄ eſſe naturale: quod ꝯtingit duplr. Uno mō vt ſit immutatō ſm̄ locum. ⁊ ſic immutať auditus. ⁊ ſic hēmus potētiā auditiuā: cuius obiectuꝫ eſt ſonus q̄ cauſať ex impulſiōe ⁊ ꝯmotōe aeris. Hec auteꝫ potētia ſm̄ Auicē. eſt ordinata in neruo expāſo in ſuꝑficie nerui obliq̄. q̄ ꝯtinet in ſua ꝯcauitate aerē ꝯnaturalē. q̄ moueť a ſuo exteriori. ⁊ ſic ſonus ꝑcipiť. Alio mō vt ſit immutatō ſm̄ alteratōem. ⁊ ſic immutať olfactus: cuius obiectuꝫ eſt odor. Odorabile aūt non ſpirat odorē niſi calefactū: cuius ſignum eſt. q̄a ꝯgelata odorē non ſpirant: ⁊ odores boni ⁊ fetores ſentiunť fortius in eſtate. ⁊ ſic habemus potētiam olfactiuam. que eſt potētia ordinata in anteriori ꝑte cerebri in duabꝫ cauernulis ſilibꝫ capitibꝫ mamillarum. Si auteꝫ ſit immutatō naturalis ex parte organi: ſic accipitur guſtus ⁊ tactus. quoruꝫ diſtinctō poteſt ſic ſumi. Quia tactus eſt ꝑ totum corpus: ſed guſtus in ſola parte corporis: ſcilꝫ lingua. vbi ſolum tactū concomitať. Uel aliter: quia

obiectū tactus immutat potentiam per primas qualita/
tes.ſcȝ calidum ⁊ frigidū.⁊ ſic immutatur guſtus inquan
tum eſt quidam tactus. ſed obiectū guſtus immutatur per
quaſdam determinatas qualitates ſecundarias .ſcȝ dulce
⁊ amarū.⁊ ab iſtis immutatur non inquātum eſt tactus li
cet tangendo immutet ſed inquātum eſt guſtus. Et ſic gu
ſtus poteſt dupliciter cōſiderari. Uno modo vt tactus qui
ē prior guſtu.⁊ ſic qualitate preambula.id eſt primis qua/
litatibus immutatur ſcilicet calido.frigido.humido.⁊ ſic/
co. Alio modo in ſua ratione formali vt eſt guſtus.⁊ ſic im/
mutatur ſecunda qualitate ſcilicet amaritudine vel dulce
dine licet alijs preambulis mediantibꝫ. Potentia aūt ta/
ctiua eſt ordinata in neruo cutis totius corporis ⁊ eius car
nibꝫ.ſed potentia ſenſitiua guſtus eſt fundata in neruo ex/
panſo ſuper corpus lingue.⁊ ſic habemus duas potentias
alias.tactiuā que eſt diſperſa per totū corpus reſpectu pri/
maꝝ q̄tuor q̄litatū.⁊ guſtatiuā q̄ eſt ī ligua reſpectu dulcꝭ
⁊ amari. Et ſic pȝ ꝙ ſunt quinqȝ potentie apprehenſiue de/
foris.que nobiliores ſunt ſm quod nobiliori modo ⁊ magꝭ
ſpecialibus imutant̄. Et ideo oim nobilior eſt viſus. poſt
viſum auditus.poſt quē olfactus.poſt quē guſtus. vltimū
⁊ infimū gradū tenet tactus.⁊ ideo nō omia aīalia conue/
niunt cū hoīe in oibꝫ alijs ſed tantū in illo.vnde in omi ani/
mali eſt ſenſus tactus.

Quō diſtinguunt̄ potētie ſenſitiue. Caplm̄.CXXXVI

Apprehenſiua aūt interior ſimili/
a ter diuidit̄ Ad quod clarius videndū oportet
notare. Primo ꝙ natura nō deficit in neceſſa/
rijs vt dr̄.iij.de aīa. Et ideo oportet eſſe in aīa
li tot operatōes ⁊ tot potentias que nihil aliud ſunt niſi pro
xima operationū principia quot ſunt neceſſaria ad vitam
aīalis perfecti. In aīali autē perfectio requirit̄ ꝙ nō ſolum
apprehendat rem cum eſt preſens ſed etiā cum eſt abſens:

qꝛ cum nõ habet oĩa neceſſaria ſibi coniuncta oportet ꝙ
moueatᷣ ad diſtantiã. Cum ergo aĩal moueatᷣ ad rem ipſam
quã apprehendit. oportet ꝙ ad hoc quod moueatᷣ ad rẽ ab/
ſentẽ ꝙ abſentẽ apprehẽdat. Sic igitᷣ aĩal habet virtutes ⁊
potentias exteriores per quas res preſentes apprehendit.
Ita oportet ꝙ habeat potẽtias interiores per quas res ab/
ſentes apprehendat. ⁊ earũ ſpecies retineat. Ulterius ſcđo
notandũ ꝙ ſi aĩal mouetᷣ ſolũ ꝓpter delectabile vel triſtabi/
le ſm̃ ſenſum. nõ eſſet neceſſariũ ponere in aĩali niſi poten/
tiã apprehenſiuã formaꝝ per quas percipit ſenſus ⁊ in qui
bus delectatᷣ vel quas horret. ſ; nõ ſolũ hoc eſt neceſſarium
aĩali imo vltra hoc vt querat vel fugiat nõ ſolũ que ſunt ei
ꝯueniẽtia ad ſenſum ſed ea que habẽt rõem vtilis vel noci
ui. ſic ouis fugit lupũ nõ ꝓpter colorẽ vel figuram. qꝛ ſi eſſet
pulchrioris coloris puta albi vł pulchrioris figure. adhuc
fugeret ſed fugit eo ꝙ nociuus vł inimicus. Siłr auis colli
git paleã nõ ꝙ delectat ſenſum ſed qꝛ eſt ſibi vtilis ad nidi
ficandũ. Quia ergo neceſſariũ eſt vite aĩalis perfecti vt rem
abſentẽ ſicut ⁊ preſentẽ accipiat ⁊ eius ſpeciẽ apprehẽſam
ꝯſuet. ⁊ iteꝝ ꝙ ñ ſolũ res apprehẽdat vt delectabiles vł tri
ſtabiles ſm̃ ſenſũ ſ; etiã vt nociuas vel vtiles. ⁊ iđ neceſſe ẽ
ponere potentias interiores. ad quas hec pertineãt ad que
nõ attingũt exteriores que ſm̃ auicẽ. quinq; ſunt. licet ſm̃
aliquos nõ ſint niſi quatuor quaꝝ diſtinctio ſic põt accipi.
Senſus eñ interior aut habet eſſe circa formas ⁊ ſpecies
ſenſibiles que accipiuntᷣ a rebus. aut circa intentiões earũ
ſcꝫ amicicie vtilis vel nociui quod idẽ eſt. Si circa formas
ſenſibiles. aut apprehendẽdo ſolũ. ſic eſt ſenſus ꝯmunis. q̃
cõmunis dicitᷣ propter tria eius opera que habet ſcꝫ cogno
ſcere obiecta oĩm ſenſuũ exterioꝝ ſcꝫ colorẽ ſonum ⁊ ſic de
alijs. Secundo inter ea iudicare ſcꝫ inter albũ ⁊ dulce. que
duo nũ poteſt facere aliqs ſenſus particularis exterior. Et
tertio cõmunia ſenſibilia apprehendere ſcꝫ illa quinq; que
ponit phus ſenſibilia cõmunia. v. de aĩa. que ſunt motus

quies. numerus. figura ⁊ magnitudo. Hec em̄ nullius particularis ſenſus ſunt propria ſed ſunt cõmunia omnibus non ſic quaſi omnia iſta ſint omnibus cõmunia ſed quedam horum. Nam numerus motus ⁊ quies ſunt cõmunia omnibus ſenſibus. tactus vero ⁊ viſus percipiunt omnia quinq;. ⁊ hec omnia ſimiliter apprehenduntur a ſenſu comuni. ⁊ propter iſta dicitur cõmunis. Si autē potentia verſetur circa formas ſenſibiles nõ ſolum apprehendendo ſed etiã retinendo. ſic eſt imaginatiua cuius eſt formas ſenſibiles ⁊ ſpecies apprehenſas in abſentia ſenſibiliũ conſeruare. Et iſte due potentie habent eſſe in anteriori parte capitis circa frontem in qua parte diſtinguuntur due cellule quarũ prima eſt magis humida. ſecunda autē magis ſicca. Modo humida bñ recipiũt ⁊ male retinēt. ſm phm in libro de memoria ⁊ reminiſcentia. Sicca autē econtra. Et ideo ſenſus cõmunis ad quē terminant̄ nerui omniũ aliarũ potentiarũ ⁊ ſunt earũ actus. ponit̄ in pria cellula humida cuius eſt bene recipere. imaginatiua aũt in ſcda que eſt magis ſicca cuius eſt bene ꝯſeruare. Si autē verſetur ſenſus circa intentiões vtilis vel nociui. amici vel inimici. aut hoc eſt apprehendēdo ſolũ ⁊ ſic eſt eſtimatiua naturalis. aut recipiendo ⁊ ꝯſeruãdo. ⁊ ſic eſt memoria ſenſitiua. Et ſic iſti duo ſenſus habent eſſe in poſteriori parte capitis: in qua diſtinguuntur due cellule quarum prima eſt magis humida ⁊ ideo in illa ponitur eſtimatiua cuius eſt ſolum recipiendo apprehendere. Secunda ⁊ vltima eſt magis ſicca. ⁊ ſic in illa ponitur memoria ſenſitiua cuius eſt ⁊ recipere ⁊ receptas intentiones conſeruare ſicut in theſauro Eſt autem hic intelligendũ ꝙ cum potentie ſenſitiue ſint ꝯmunes homini ⁊ alijs animalibus perfectis. inter hominē ⁊ alia animalia perfecta non eſt differentia quo ad illas potentias que ſunt apprehenſiue formarum ſenſibilium vel retentiue ſed quo ad illas que ſunt apprehenſiue ⁊ retentiue formarum intentionaliũ quo ad eſtimatiuã naturalem. ſcʒ ⁊ me-

moriã. Eſt autẽ talis differentia qꝛ alia aĩalia quo ad eſti/
mationẽ percipiũt hmõi intentões vtilis vel nociui natu/
rali inſtinctu. homo autẽ per quandam collationẽ ꝛ dedu
ctionẽ. ꝛ ideo quod in alijs aĩalibꝫ dꝛ eſtimatiua naturalis
in hominibꝫ vocaꝛ cogitatiua virtus. ꝛ qꝛ per quandã col/
lationẽ oĩe nociuũ vel vtile inueniꝛ. Uocaꝛ etiã in hoibꝫ
rõ pticularis. Eſt ei collatiua iſtaꝝ intentionũ indiuidua
liũ ſic̃ rõ vniuerſaliũ. Ex parte aũt memorie ſiliꝛ eſt differẽ/
tia. Nõ ſolum eĩ habet hõ memoriã taliũ que in preterita
recordatõe ꝯſiſtit ſed etiã reminiſcentiã q̃re reminiſcentia
ꝯſiſtit in quadã deductõe ꝛ inueſtigatõe ſyllogiſtica ad hoc
vt ex aliquibꝫ memoratis veniat in recordationẽ aliquorũ
preteritoꝝ quoꝝ nõ habebat memoriã. ꝛ ſic memoria eſt in
aĩalibꝫ ꝛ nõ reminiſcentia. In hominibꝫ vero vtrũqꝫ. Hoc
aũt habet eſtimatiua ꝛ memoratiua in homĩe nõ per illud
quod eſt ꝓpriũ parti ſenſitiue ſed ꝓpter affinitatẽ ꝛ ꝓpinqui
tatẽ ad rationẽ vniuerſalẽ ꝛ ad intellectũ ex cuius redun/
dantia et effluentia eſt amplioris et efficacioris virtutis.
Quintus ꝟo ſenſus interior ab aliquibꝫ poniꝛ fantaſia q̃
eſt in ſuperiori parte media capitis. ꝛ hic ſenſus ẽ medius
inter imaginationẽ ꝛ eſtimationẽ naturalẽ ſiue cogitatiuã
ꝛ huius officiũ eſt ꝯponere inuicẽ ſpecies apprehenſas ꝛ i
tentiões ꝛ diſtincti ꝛ ꝯiuncti. ſic̃ cũ ex forma auri ꝛ montis
format montẽ aureũ quẽ nunq̃ꝫ vidit. ꝛ alia figmẽta vt chy
meras ꝛ hmõi. qđ attribuiꝛ fantaſie cuius organũ poniꝛ in
medio cerebri. Sed qꝛ iſta operatio in aĩalibꝫ ab hoĩe non
apparet. ꝛ ad hanc videꝛ ſufficere in hoĩe virtus imagina/
tiua. Ideo alij iſtã potẽtiã nõ ponũt diſtinctã ab imagina/
tõe ſꝫ ipi imaginatiõi iſtã opationẽ attribuũt. ꝛ huius ſñie
eſt expreſſe auerrois in quodã libro quẽ fecit de ſenſu ꝛ ſen/
ſibilibꝫ. ꝛ ſic ipa imaginatio dꝛ etiã fantaſia. Sed dꝛ ima/
ginatio inq̃ꝫtum tales ſpecies ꝯſeruat ꝛ ẽ theſaurus ꝛ me/
moria quedã eoꝝ. ꝛ ideo dꝛ imaginatio quaſi imaginũ con
ſeruatio. dꝛ aũt fantaſia inq̃ꝫtum facit taliũ formaꝝ diuer/

ſas compoſitiões. Et dicit a phanos quod eſt apparitio qꝛ facit diuerſa homini apparere. vnde ꝛ tales apparitiones fantaſie dicuntur. ꝛ ipe ſpecies in ea conſeruate fantaſmata appellant. ꝛ ſic ſm hoc nō eſſent niſi quattuor ſenſus interiores realiter diſtincti. ſcilicet. Senſus cōmunis. imaginatio vl' fantaſia. eſtiatiua ſiue cogitatiua. ꝛ ſenſitiua memoria. ꝛ ſic habemus diſtinctionem potentiarū partis apprehenſiue. quātum ad ſenſitiuas potentias que in vniuerſo ſunt nouem. quinqꝫ exteriores. et quattuor interiores. ſi imaginatio et fantaſia non diſtinguuntur. quod verius reputo.

Quō diſtinguunt intellectiue potentie apprehēſiue.

Apprehenſiua aūt intellectiua ſic diſtinguit. qꝛ ea que a ſunt in parte intellectiua apprehenſiua poſſunt ꝯparari ad inuicē. Primo ſic potentia ad potentiā. quia ſic potentia paſſiua ad actiuā. ſic diſtinguit intellectu duplex. ſ. agens cuius eſt facere fantaſmata que ſunt intelligibilia ī potentia. eſſe intelligibilia actu. per ſuā illuſtrationem. Et poſſibilis cuius eſt illa apprehēdere ꝛ intelligere. Hec aūt duo ſcꝫ intellectus agens ꝛ poſſibilis. diuerſimode ſe habēt ad apprehenſionē. qꝛ intellectus agens pertinet ad potentias apprehenſiuas: nō tanqꝫ apprehendēs ſꝫ tanqꝫ apprehenſionē cauſans vel faciēs. Sed intellectus poſſibilis tāqꝫ apprehendēs. Scdo poſſunt ꝯparari ſic habitus ad actum. ꝛ ſic diſtinguunt memoria intellectiua ꝛ intellectus vel intelligentia. qꝛ vna ꝛ eadē potētia eſt intellectus ꝛ memoria ꝛ idē obiectū habent. ſed ab actibꝰ eſt talis diſtinctio qꝛ intellectꝰ poſſibilis dr̄ ꝛ vocat memoria inqꝫtum ꝯſeruat habitū ꝛ ſpecies intellectuales. ꝛ idem intellectus poſſibilis vocat intellectus ꝛ intelligentia prout actu vtit ſpeciebꝰ ꝛ actu ꝯſiderat per eas. ꝛ ſic eſt in actu ſcdo per eas qui eſt operari. Tertio modo ſicut actus ad actū ꝛ ſic diſtinguunt ratio ꝛ intellectus. Ratio eīꝫ ꝛ intellectus eadē ſunt potētia realiter ſed differunt in actu. quia intellectus dr̄ intellectus

quando ſine aliquo diſcurſu res apprehendit. ſed idem in/tellectus dicitur ratio. quādo circa res apprehenſas diſcurrit conſiderando componendo diuidendo et huiuſmodi. Quarto modo poſſunt comparari ſicut habitus ad habitū. et ſic diſtinguitur alio modo ratio ab intellectu. quia intellectus dr̄ habit⁹ principiorum. ratio vero conclusionū. Quin/to poſſunt compararari reſpectu finis. et ſic differunt intelle/ctus practicus et ſpeculatiuus. quia ſpeculatiuus dicitur q̄ quod apprehendit non ordinat ad opus. practicus autem econuerſo ordinat ad opus. et ideo eadem eſt potentia ſed differunt fine. quia practicus habet pro fine opus. ſpecula/tiuus veritatem. vt dicitur tertio de anima. et ibidem dici/tur q intellectus ſpeculatiuus extenſione fit practicus que extenſio eſt ad opus. Sexto poſſunt diſtingui et comparari ſm iſta tria ſimul. ſcilicet ſm actum. habitum et obiectum. et iſtis tribus modis eadē potentia intellectiua dicitur ra/tio inferior et ratio ſuperior. Vocatur tamen ſic et ſic a di/uerſo obiecto. quia ratio prout intendit eternis conſpicien/dis vel conſulendis. Conſpiciendis prout ea ſpeculatur i ſeipſis. Conſulendis autē prout ex eis accipit regulas agē/dorum. et tunc dicitur ratio ſuperior. Prout vero tempora/libus intendit dicit̄ ratio inferior. Item differunt ſm actū. quia rationi ſuperiori competit regere. inferiori regi. Et ſic loquit̄ ariſtoteles. iij. ethicorum. q rō ſemper ad optima depreca/tur. Item differūt penes habitū quia rō ſuperior conſulit per habitum ſapientie. inferior aūt per habitū ſcientie. Septi/mo poſſunt cōſiderari et comparari quātum ad gradum. et ſic diſtinguit̄ intellectus ſm diuerſos gradus et hoc diuerſi/mode ſm diuerſos. Quidā diſtinguūt ſic. Intellectus po/teſt cōſiderari tripliciter. Uno modo prout eſt in potentia. et ſic dicit̄ poſſibilis Alio modo prout eſt in actu primo qui eſt ſcientia. et ſic dicitur intellectus in habitu Tertio prout eſt in actu ſcdo qui eſt cōſiderare et ſic dicit̄ intellectus ade/ptus vel intellectus i actu a tali. Aliter diſtinguūt alij. Ad

quod notandū ꝙ intellectus poteſt ꝯſiderari quadruplici ter. Primo prout eſt ſicut tabula raſa anteq̄ ſit ſpecie intel ligibili informatus. ⁊ ſic eſt om̄ino in potentia vel ſimplici ter vel reſpectu illius cuius ſpeciem nō habet. ⁊ a tali gra du vocaṫ a philoſophis intellectus matˀialˀ ſeu potentōalis ſeu poſſibilis. ⁊ ſic agiṫ de eo. iij. de aīa vſq̄ ad partē illam. Cum āt ſit actu ſingula. Secūdo mō poteſt ꝯſiderari pro ut eſt actu ſpecie informatus ſed nō dum negociaṫ circa eā ⁊ ſic vocaṫ intellectus diſpoſitus vel ſpecie informatus. et ſic determinaṫ de eo ab illa particula. Cum aūt. vſq̄ ad il lam. quoniā in om̄i. Tertio modo poteſt ꝯſiderari vt actu circa ſpeciē iam adeptā negociaṫ. ⁊ ſic vocaṫ intellectus in actu. ⁊ ſic determinaṫ ꝺ eo ab illa particula. Quoniā. vſq̄ ad illā. Indiuiſibiliū intelligētia. Hunc āt gradū ⁊ ſtatū circa optimū intelligibile poſueṙt philoſophi habituꝫ in tellectum circa finē vite. Nos autē dicimus ꝙ erit in eter na beatitudine. Ex his ergo ꝯcludamus. ꝙ in parte intel lectiua. id eſt apprehenſiua nō ſunt niſi due potentie reali ter diſtincte ſcilicet intellectus agens ⁊ poſſibilis. ſed intel lectus poſſibilis diciṫ ⁊ nominaṫ diuerſis nominibus a ſu is diuerſis ꝯditiōibus. Unde eadem potentia exiſtens. di citur intellectus vel intellectiua. diciṫ memoria. diciṫ ratio. ⁊ ratio ſuperior diciṫ. ⁊ ratio inferior. dicitur intellectus ſpe culatiuus. ⁊ intellectus practicus. intellectus poſſibilis. in tellectus diſpoſitus. intellectus in actu. intellectꝰ adeptus. Sicut vnus ⁊ idē poteſt dici doctor inq̄tum docet. cantor inquantum cantat. faber inq̄tum cultellum fabricat. ⁊ ſic de alijs. Ex quo patet vlterius diſtinctio omniū potentia rum apprehenſiuarū. que in vniuerſo ſunt vndecim. ſcilicꝫ quinq̄ ſenſitiue exteriores. quattuor interiores. ⁊ due intel lectiue. intellectus ſcilicet agens qui diciṫ apprehenſiuus. nō quidem quia apprehendat. ſed quia apprehenſionem cauſat. ⁊ poſſibilis qui apprehendit.

Diſtinctio potētiaꝝ appetitiuaꝝ vel motiuaꝝ. CXXXVII

m

Odo tertio dicendū ē de appetitiuis Appetit⁹ āt nihil aliud ē q̄ʒ inclinatio q̄ formā ɔſequit. Hec aūt forma eſt triplex. vna naturalis ſicut forma lapidis. ⁊ hanc formā ſeq̇tur appetitus q̇ dr̄ naturalis inclinatio. vt lapis ſi moueat ad locū ꝓpriū: ſ. deorſum. ⁊ iſte appetitus vocat naturalis. q̇ appetitus nō eſt aliqua potētia naturalis appetitiua prout hic de appetitu loquimur Sola em̄ forma ſufficit ad talem motū ⁊ ad talem inclinationē. q̄uis ⁊ in homie ſit talis appetitus ſm elementum predominās quod eſt graue. Alia forma eſt intentionalis ⁊ apprehenſibilis. ⁊ hec eſt duplex quedā ſenſibilis que apprehendit ſenſu. quedā intelligibil que apprehendit ab intellectu. Formā ergo apprehenſam a ſenſu ſequit appetitus quidā qui dr̄ ⁊ vocat appetitus ſenſitiuus. ⁊ appetitus aial'. ⁊ ſenſualitas. Vocat aūt ⁊ noiat iſtis trib⁹ noib⁹ rōe ſingulari ⁊ diuerſa. Vocat em̄ p̄mo appetitus ſenſitiuus. Tum q͛ ſenſitiuā apprehenſionē ſequit Tum q͛ eſt in parte ſenſitiua. Tum q͛ eſt ſemper alicuius rei ſenſibilis. Vocat aūt ſc̄do appetitus aīalis p̄mo ab aīa q͛ primā apprehenſionē aīe ſequit que eſt ſenſitiua. oīs ei cognitio intellectiua fit ex preexiſtenti ſenſitiua. primo Poſterioꝝ. Sc̄do ab aiali q͛ ɔuenit oīm animali. ⁊ homini nō inquātum eſt homo ſed inquātum eſt animal. ⁊ ideo homines ſm illū viuentes dicunt animaliter ⁊ beſtialiter ⁊ brutaliter viuere vt patet. i. ethicoꝝ. Vocat aūt tertio ſenſualitas q͛ ſenſualitas videtur ſumpta a ſenſibili motu ſicut a viſiōe ſumit nomē viſus. ⁊ ab actu ſumit nomē potentie. Motus autem eſt actus appetitus ſenſitiui apprehenſionem conſequens. Actus em̄ apprehenſiue virtutis non ita proprie dicitur motus ſicut actio appetitus. Nam operatio potentie apprehenſiue terminatur in hoc ⁊ perficitur q͛ res apprehenſe ſunt in apprehendente. Operatio autē appetitiue in hoc q͛ appetitus inclinat in rem appetibilem. ⁊ ideo operatio apprehenſiue aſſimilat quieti. Appetitiue autem

compatur motui: vnde ꝑ ſenſualem motum intelligit̄ ope-
ratō potētie appetitiue: ⁊ ꝑ ſenſualitatē intell'r ipa potentia
appetitiua. que eſt appetitus ſenſitiuus. Formam autē ap-
prehēſam ab intellectu ſequit̄ appetitus: qui dr̄ appetit⁹ in-
tellectiuus. vel rōnalis. vel volūtas. Dr̄ aūt intellectiuus
nō quia intelligat ſed quia ſequit̄ intellectuꝫ vt illud appe-
tat quod intellectus ꝯgnoſcit. Non em̄ diligimus niſi cog-
nita ſm Auguſtinū. ⁊ quia eſt in parte intellectiua. Dicit̄
aūt rōnalis quia indiuiduū rōnis ſeq̄tur. vt illud qđ iudi-
cat rō eligēdum vel recuſandū: illud eligat vel recuſet. volū
tas. Dr̄ aūt voluntas ꝑ ꝯparatōem ad appetitū ſenſitiuuꝫ.
Nobiliora em̄ entia ⁊ ſi eis cōueniūt nomia ignobiliū: tam
ſpālia nomia rōne ſue nobilitatꝫ ſortiunt̄. Et ideo ꝗuis vo
luntas dicat̄ appetitus ⁊ ꝯueniat in hoc nomie cum appe-
titu ſenſitiuo. tn̄ ſpeciale nomē ſibi retinuit vt appetitus in-
tellectiuus dicat̄ nō ſolum appetit⁹ ſed volūtas. Licꝫ autē
ſenſitiuus dicat̄ appetitus. tn̄ nō ꝓprie volūtas. Appetit⁹ au
tem ſenſitiuus diuidit̄ in duas potentias: quaꝝ vna voca
tur ꝯcupiſcibil': alia vocat̄ iraſcibil'. Quarum diſtictio ab
aliq̄bus ponit̄. Quia ꝯcupiſcibilis ordinat̄ ad ꝓſecutiōem
boni: ⁊ ꝑ iſtam ouis vadit ad paſtorem ⁊ ad herbam tan-
ꝗ̄ ad bonū ſuum eſtimatū ⁊ apprehēſum: ⁊ eſtimatum eſti
matiua naturali ⁊ quodā inſtinctu naturali q̄ eſt ī eſtima-
tiua. Iraſcibil' aūt ordinat̄ ad fugā mali: ⁊ ꝑ iſtā potētiam
ouis natural'r fugit lupum tanꝗ̄ malū ſuū apprehenſum ⁊
eſtimatū inſtictu eſtimatiue naturalis. Sed meli⁹ al'r aſſi
gnant̄. Ad eādem em̄ potētiā ꝑtinet ⁊ ꝓſeq̄ cōueniētia ſm
ſenſum ⁊ refugere nociua: ⁊ hoc ꝑtinet ad ꝯcupiſcibilem: cu
ius obiectum eſt delectabile ſm ſenſum. Ad animal auteꝫ
non ſolum ꝑtinet potētia per quam ſequatur conuenientia
et refugiat nociua: ſed etiā potentia ꝑ quam reſiſtat impug
nantibus: que cōueniētia in aīmali amouēt et nocumenta
inferunt: ⁊ hoc facit iraſcibilis: cuius obiectum eſt arduuꝫ

quia ſimilr tendit ad hoc vt ſuperet contraria ⁊ nociua. Et in hoc appetitu ſenſitiuo in quo paſſiones dominant ponū tur virtutes morales: que ſunt regulatiue ⁊ domatiue paſ/ ſionum tanq̄ in ſubiecto in homine: quedam in concupiſci bili: quedam in iraſcibili. de quibus paſſionibus in tercia ſpecie qualitatis ſubiunget. ⁊ hec de appetitu ſenſitiuo ſuf/ ficiant. Appetitus autem intellectiuus qui dicitur volūtas non diſtinguitur in plures potentias: quia quod facit vir/ tus inferior per plura: facit ſuperior per pauciora. Habet autē diſtinctiōis nomen a diuerſis ſuis actib⁹ ſicut intelle ctus. Voluntas enim que ſequitur ſimplicem apprehenſi/ onem intellectus ⁊ mouetur motu naturali ſicut alie poten/ tie. dicitur voluntas naturalis. Ut autem eſt libera ⁊ ſeq̄/ tur deliberatōem intellectus: dicitur voluntas deliberatiua nō tamē ſunt diuerſe volūtates diſtincte realiter. ſed vna a diuerſis ſuis actib⁹ nomīata. Ex quo patet q̄ potētie appeti tiue in homīe ſunt tres. Due in parte ſenſitiua ⁊ vna in p/ te intellectiua

De potētia motiua motus executiua Ca. CXXXVIII

q Uarto et vltimo dicendum eſt de potētia motiua: que ꝯſueuit diſtingui ab aliq̄/ bus in imperantem motum ⁊ in exequentem. Sed impans motuꝫ nō eſt alia potētia niſi ap petitiua de qua dictum eſt. Et ideo motiua potentia dicit executiua motus imperati. Scd̄m autem aliquos non eſt potentia aīme: ſed eſt quedam vis interior admixta muſcu lis lacertis ⁊ neruis membrorum. Secundum aliq̄s ve/ ro eſt ſpecialis potentia: quia cum in omib⁹ aīmalibus ſit ſenſus ⁊ appetitus: non tamen motus localis. Et ideo ad exequēdum motum preter potētiam imperātem motū: op/

tet ponere efficiētem vel exequētem motū. ꝛ hec eſt virt⁹ infuſa neruis ꝛ muſculis ↄtrahēs ꝛ r̄laxās cordas ꝛ ligamēta ↄiūcta membris: ꝛ hāc ſic ponit. vi. de naturalibus Auicenna

Tres concluſiones ex p̄cedentibꝫ: ꝛ p̄mo q̄ omēs potentie aīme ſunt. xxvi. Capl'. CXXXIX.

b Ic igitur concludo tria. Primuꝫ eſt q̄ ex p̄te vegetatiue habemus. x. potentias: ex p̄te apprehēſiuaꝝ habemuſ xi. ex p̄te motiuarum motum imperantium habemus tres. Si ex p̄te executiue motus non ſunt alique erūt omēs potentie aīme. xxiiij. Si autem executiuam potētiam ponamus vnam erunt. xxv. Et ſi fantaſia ſit diſtincta ab imaginatiua qd̄ nō credo erūt. xxvi. Et in iſtis cōſiſtit ꝛ ↄcluditur tota regio ꝛ totum regnū potentiaꝝ aīme rōnalis.

Qd̄ tripl'r differūt potentie intellectiue ꝛ ſenſitiue

a Ecūda ↄcluſio eſt q̄ triplex eſt dr̄a potētiaꝝ intellectiuaꝝ. ſ. intellectus agētis. ꝛ poſſibilis. ꝛ volūtatis ad omēs alias: nam omēs alie ſunt affixe organo corpali: ꝛ eo mediante exercēt ſuam opatōem: ſicut potentia viſiua mediante oculo: ꝛ ſic de alijs. Sed potētie intellectiue nō ſunt cōiuncte aliter organo corporali: ſed ſunt ſepate eleuate et immixte. vt patet. iij. de anima. Ex quo vlterius ſequit̄ ſecunda dr̄a q̄ potentie intellectiue ↄparant̄ dupl'r ad aiam. ſcꝫ vt ad ſuam radicē ſiue p̄ncipiū. ſcd̄o vt ad ſuū ſubiectū. Sūt eñ in eſſe ipi⁹ aie ſic̄ i ſubiecto: ſꝫ oēs alie corpi affixe ↄparant̄ ad aiam ſic̄ ad ſuā radicē ꝛ ſuū p̄ncipiū: ſꝫ ad cōiūctū ſic̄ ad ſubiectū. vñ ſunt in ↄiūcto ꝛ in ↄpoſito ſicut in ſubiecto. Ex q̄bꝫ ſeq̄tur tc̄ia dr̄a: qꝛ cū d̄ſtructo ſubiecto deſtruit̄ accidēs q̄ꝫtum ad ſe ꝛ ſuam opatōem: deſtructo compoſito vel ↄiūcto. neceſſe eſt deſtrui potentias ſenſitiuas: et

affixas organis ſubaliter ⁊ earū actus. Sed qꝛ aīma manꝫ ſepata: manēt in ea ſicut in radice ⁊ in ſubiecto ſicut effectꝰ in cauſa. Sed quia intellectiue ſunt in aīma ſicut in ſubiecto: deſtructo cōiūcto ⁊ compoſito non deſtruunť ſed manēt in aīma ſeparata. Et ideo in aīma ſeparata nulla potentia affixa organo ſiue ſenſitiua ſiue alia manet realr: nec in ſe nec in ſua opatōe: ſed ſolum virtualr in radice: potentie autem intellectiue remanent ⁊ ſubſtātialiter in ſe ⁊ realiter in ſua operatōne

Quid importeť nomīe ſinderiſis: noīe ꝯſcie: ⁊ nomīe liberi arbitrij: ⁊ quid eſt vnumquodqꝫ

t Ercia cōcluſio eſt. quia cum omēs potētie aīme ſunt enumerate. q̄cunqꝫ alia; dñr de his que ptinent ad ꝑtem intellectiuam vel nō ſunt potētie. vel ſi ad potētiam ꝑtinent ex aliqua cōditōe alicubi nominanť: nō tñ p̄ter poſitas potētias eſt alias aſſignare. Et ideo q̄ꝑuis iſta tria ſinderiſis, ꝯſciētia. liberū arbitrium ponanť in pte intellectiua nō tamē diuerſe potētie ſunt a nomiatis. Sed ſinderiſ eſt habitus ꝯſequētialis intellectus practici reſpectu primoꝝ principioꝝ ſpeculabiliū. Eius aūt eſt inſtigare ad bonum et murmurare de malo reſpectu opabilium. Cōſciētia aūt actum nomiat ⁊ non potētiam nec habitum. Et quia conſciētia dr̄ quaſi cum alio ſcia: ideo illius potētie eſt actꝰ cuius eſt ſcia. hec aūt eſt intellectus. Liberū aūt arbitrium q̄ꝑuis ſint diuerſe opiniones q̄d ſit ⁊ nomiet: teneo tamen ī cōmuni doctrina q̄ noīat vel ſignificat potētias vel potentiā. Si duas potētias nomiat ſicut videť dicere Damaſ. q̄ liberū arbitrium eſt facultas intellectus ⁊ volūtatis. Sic liberū arbitriū eſt intellectus ⁊ volūtas. Sed intellectus q̄a ibi libertas inchoať: volūtas aūt quia ibi terminať. Si autem ſignificet ſolum potētiā vnā q̄a libertas arbitrij videť eſſe in eligendo ꝯueniētia fini: ſic cum hoc ptineat ad ſolaꝫ volūtatem ſuppoſito iudicio intellectus: liberū arbitriū dic

m Odo videndũ eſt de voluntate ſi gni ⁊ beneplaciti. Ubi p̄mo videndũ eſt ꝙ ali qua de deo dicuntur dupliciter. Uno mõ pro/ prie. ⁊ illa vere in deo ſunt. ſicut ſapientia. boni tas. iuſticia. ſbã. perſona. ꝓprie de deo dicunt̄: ⁊ vere ac rea/ liter in eo ſt̄. Alio mõ dicunt̄ aliqua de deo methaphorice. ⁊ per ſil'itudinẽ cuiuſdã ꝓporcionabilitat̄ in ↄparatiõe ad ſuos effectus quoꝝ eſt cauſa. Et hoc mõ methaphorice dr̄ ignis. Deutro. x. ex illa ꝓporciõis ſimilitudine. Quia ſicut ignis ſe habet ad ſui ↄtrarij conſumptionẽ. ita deus ad cõ/ ſumendam nequiciam. Unde ip̄m eſſe ignem eſt ip̄m eſſe deſtruentẽ nequiciã Et iſto modo etiã punitio ſua qua pec catores punit dicit̄ ira eius ꝺ qua ps̄. Aſcendit fumus in ira eius: ⁊ ignis a facie eius exarſit. Et qꝛ effectus eſt ſignũ cauſe. Ideo illi effectus ſc̄m quos attenditur ſimilitudo vl' ire vel alicuius alterius. dicunt̄ eſſe ſigna. vnde punitio di/ cit̄ ſignũ ire eius. ⁊ ſic de alijs

Diſtinctio volũtatis ſigni ⁊ bñplaciti in deo. CXLII

b Oc ſuppoſito poteſt patere diſtin ctio volũtatis diuine in voluntatẽ ſigni ⁊ bñ/ placiti. Quia volũtas beneplaciti dicit̄ actus eius volẽdi q̊ ſibi aliq̄d placet. ⁊ iſta voluntas ꝓprie de deo dicitur ⁊ vere in eo eſt. voluntas autem ſigni dicitur aliquod ſignũ extra deum exiſtens. qđ pretẽdit deũ velle aliquid vel pretendit aliquid in deo ſc̄m ꝙ ſe habet ad modum volentis: ſicut punitio qua deus punit aliquem oſtendit ip̄m ſe habere ad modum irati. Sed deus non di citur ita proprie iraſci. ſed dicitur velle illa quorũ ſunt illa ſigna. Et ſic patet ꝙ talis voluntas methaphorice de deo dicitur. ⁊ in deo proprie non eſt: ſed eſt proprie extra. et ni/ hil aliud eſt q̄ꝫ iſta ſigna: que oſtendunt deum ſe habere ad modum volentis iraſci. Signũ eñ aliquando nomiamus ſicut rem ſignatã. vt imaginem herculis vocamus hercu/

lem. Qꝫ autem ſignum nominemus ſicut rem ſignatam contingit dupliciter. Uno modo ratione ſimilitudinis. vt in exemplo poſito de imagine herculis. Alio modo ratione proportionis: quaſi arguendo. vt ſicut ſignum ⁊ ſignatum ſe habent in vno: ita etiam ſe habeant ⁊ in alio. Et ſic eſt in propoſito de quo loquimur. Ex eo enim ꝙ in nobis ex aliquo ſigno arguitur eſſe voluntas: proporcionabiliter arguimus ex aliquibus ſignis eſſe in deo voluntatem: ſicut et in nobis. Et illam vocamus volūtatem ſigni. In nobis autē quando aliquis precipit vel conſulit aliquid fieri: videtur precipiens ⁊ conſulens illud velle ſimpliciter fieri. Iterum quando prohibet videtur illud nolle fieri. Quando autem aliquid facit: videtur illud fieri velle. Qui etiam permittit aliquid fieri: cum illud poſſit impedire: videtur illud velle fieri. Quia igitur ita eſt in nobis. ex hac ſimilitudine ſm quandam proporcionem: ſic dicimus eſſe in deo: ⁊ ponimus in eo eſſe voluntatem ſigni pertinentem ad preceptū: ⁊ conſilium quantum ad duo prima. prohibitionem quātum ad tertiū. operationē quantū ad quartū. permiſſioneꝫ q̄tū ad quintū. Et hoꝝ quodlibet voluntas ſigni in deo vocatur. Et eſt quintuplex.

Quot ſunt ſigna: ⁊ quot modis dicitur voluntas ſigni quia quinqꝫ modis. Capitulum. CXLIII

t Ertio ponenda eſt ſufficientia iſtorum ſignorm ſiue voluntatum ſigni. Que tripliciter poteſt ſumi. Primo ex parte volitorum ſic. Quia illud ſignum. aut eſt reſpectu boni aut mali. Si reſpectu mali. aut negatiue. ⁊ ſic eſt prohibitio aut affirmatiue. ⁊ ſic eſt permiſſio. Si reſpectu boni. aut preſentis. ⁊ ſic eſt operatio. aut futuri. ⁊ ſic eſt preceptum. ⁊ conſilium. Sed preceptum reſpectu boni neceſſarij ad ſalutem Conſilium reſpectu boni ſupererogationis: quod non facit ad neceſſitatem: ſed ad congruitatem ⁊ vtilitatem. Secun

do ſumitur ex parte voluntatis. ⁊ ſic quia eſt ſignum diui/ne voluntatꝫ: aut ſignificat illud quod deus vult facere per ſeipm̄. aut per alium. Si per ſeipm̄ aut directe: tanq̄ ipſe agēs. ⁊ ſic eſt operatio: aut indirecte ⁊ interpretatiue. et ſic eſt permiſſio. Et dicitur permiſſio ſignum voluntatis inq̄tum ille qui permittit aliquid fieri cum poſſit impedire vi/detur interpretatiue illud velle Si vero ſit ſignum eius q̄d vult facere per aliū. hoc eſt vel reſpectu boni faciendi. ⁊ hoc eſt vel neceſſarij ad ſalutē. ⁊ ſic eſt preceptum. Vel ſupere/rogationis. ⁊ ſic eſt conſilium.. Vel eſt reſpectu mali vitan/di. ⁊ ſic eſt prohibitio. Tertio ſumitur ex parte diuine volū/tatis. ⁊ ſic vt prius dictum eſt. duplex eſt voluntas in deo. antecedens ⁊ conſequens. Quedam ergo ſunt ſigna volū/tatis antecedentis: ⁊ quedam conſequentis. Signa ergo voluntatis antecedentis. Vel ſunt reſpectu boni faciendi. ⁊ hoc eſt vel reſpectu boni neceſſarij ad ſalutem. ⁊ ſic eſt pre/ceptum. vel boni vtilis ⁊ ſupererogationis. ⁊ ſic eſt conſiliū Vel ſunt reſpectu mali nō faciendi. ⁊ ſic eſt prohibitio. Si/gnum autē voluntatis conſequentis eſt. aut reſpectu boni q̄d fit. ⁊ ſic eſt operatio. Vel reſpectu mali. ⁊ ſic ē ꝑmiſſio.

Differentia inter bonū ⁊ malū. qꝛ aliq̄d bonū eſt quod licite poteſt dimitti vt nō fiat. ſed nullū maluꝫ licite poteſt ꝯmitti vt fiat. Capl'm. CXLIIII

n

Unc quarto videndum eſt. cum ex parte ſignorum reſpectu boni ponant᷑ duo ſigna. ſcilicet preceptum ⁊ conſilium. quare re/ſpectu mali ſimiliter non ſunt duo ſigna. cum non poſui niſi vnum. ſcilicet prohibitionem. Et dicenduꝫ eſt ꝙ hec eſt cauſa. qꝛ in bonis eſt hec differētia. Quia que/dam ſunt que licite nō poſſunt dimitti. ſicut precepta q̄ ob/ligant ad ſui impletionē. Alia ſunt q̄ licite poſſunt dimitti: cum nō obligēt. qꝛ nō ſunt neceſſaria: licet ſint vtilia adim/

plenti. ⁊ talia ſunt bona q̄ cadūt ſolū ſub ꝯſilio. Et iō aliter debuerūt hoīes induci ad bona q̄ licite dimitti nō poſſunt q̄ꝛ p ꝯpulſionē ⁊ p̄ceptū. Et aliter ad iſta bona q̄ poſſunt licite dimitti. q̄ꝛ p pſuaſionē ⁊ cōſiliū. Et hec ē cauſa q̄re ſt duo ſigna ex parte boni. Nullū aūt malū ē qđ licite poſſit fieri. Et iō oē malū cadit ſub phibitiōe. licet aliq̄ mala ſint magis prohibita q̄ȝ alia ⁊ ſub maiori pena. Et ideo ex parte mali ſignū ponit̄ vnicū. ſcȝ phibitio. Ex quo pȝ ꝙ voluntas beneplaciti in deo eſt ſemper vnica ⁊ ſimplex. ſȝ voluntas ſigni eſt quintuplex. ſȝ iſta q̄nq̄ȝ ſigna predicta in hoc verſu continētur. Precipit ⁊ prohibet permittit ꝯſulit implet. Huius ſententia patet ex dictis.

Q' voluntas tam in deo q̄ȝ in aliJs ſignificat aliq̄n potentiā. aliq̄n obiectū. aliq̄n actū. Caplm. CXLV

q Uinto ſciendū ꝙ nomine volūtatis multipliciter vtimur tā in diuinis q̄ȝ in humanis. Aliq̄n eñ in diuinis ſignificat ip̄am potentiā volitiuā. qua vult deus quicq̄d vult. que in deo non differt realiter ab eſſentia. ⁊ ſic accipitur voluntas. cū dicunt doctores. Q' in deo eſt voluntas ⁊ intentio ⁊ ꝙ eſt agens per intellectū ⁊ voluntatē. Aliquando autē ſignificat actū voluntatis ⁊ nō potentiam. ⁊ ſic accipitur in pſ̄. In volūtate tua deduxiſti me. i. ſicut voluiſti. Aliq̄n ſignificat rē volitā. ⁊ ſic accipit̄ i pſ̄. In capite libri ſcriptū ē de me vt facerē volūtatē tuā dš. i. rē a te volitā. Qđ autē dictū eſt de voluntate in diuinis. etiam dicendum eſt in humanis. quia nomine voluntatis aliquando nominamus potentiā. vt cū dicimus ꝙ intellectus ⁊ voluntas ſunt due potentie aīe realiter diſtincte. Aliq̄n noīamus actum volūtatis. vt cum dr̄. Rex habet bonā voluntatē ad regnum. id eſt diligit regnum. Diligere aūt actus voluntatis eſt. Aliquando etiā nominamus rem volitā nomine voluntatis, vt cum dicit̄. Uoluntas regis eſt vt latro ſuſpendatur. ibi

eíũ nõ accipitur pro potentia voluntatis nec etiã pro actu voluntatis eius. quia ſuſpenſio latronis nõ eſt potẽtia vo/litiua regis nec actus elicitus a potentia: ſed ſumitur pro re volita. quia ſuſpenſio latronis eſt res volita a rege. Sic ergo patet ꝙ voluntas multipliciter dicitur. tam in diuinis ꝗ̃ in humanis. quia aliquãdo ſumit̃ pro potentia. aliquã/do pro actu. aliqñ pro obiecto. In diuinis autem realiter eſt vna voluntas: ſed ſm diuerſas conſideratiões ex parte ob/iectorũ ſumitur ibi diuerſitas voluntatum. Quod optime oſtendit pš. dicens. Magna opera domini: exquiſita i om/nes voluntates eius. Voluntates dñi ponẽs om̃es diuer/ſas eſſe reſpectu operꝫ. In hoĩe aũt ꝓprie vtendo noĩe volũ/tatis: eſt etiã vnica. ſcꝫ intellectiua. Aliqñ aũt large per ex/tenſionẽ nomis appetitũ ſenſitiuũ vocamus voluntatẽ Et ſm hoc laga acceptõe in hoĩe eſſet duplex voluntas: ſicut rea/liter eſt duplex appetitus realiter diſtinctuſ. ſ ſenſitiuus ⁊ i/tellectiuus. De iſtis aũt voluntatibꝰ in deo. agit̃ pmo ſen/tentiaꝝ. di. xxxvi. ⁊ di. xxxviij.

De nominibꝰ rerũ pertinentiũ ad tertiã ſpeciẽ qualita/tis. ⁊ primo quibus ꝯuenit ⁊ de quibꝰ dicatur paſſio ⁊ paſ/ſibilis qualitas. Capl'm. CXLVI

n Unc dicendum eſt de tertia ſpecie qualitatis. Circa quã ꝯſideranda ſunt duo in genere. Primũ eſt de paſſiõe ⁊ paſſibili quali/tate. naturã ⁊ generalia vtriuſꝗ. Scõm eſt de paſſionibus anime in ſpeciali.

Quid iportet̃ noĩe natural' potẽtie. ⁊ quõ ſe hñt ad inuicẽ.

q Uantũ ad pri^m videnda ſt̃ duꝗ. Primo quõ noiat̃ ⁊ quibꝰ ꝯueniat hec tertia ſpecies qualitatis. Nomiat̃ aũt paſſio ⁊ paſſibilis qualitas. vt patet in libro predica/mentoꝝ. Conuenit aũt hoc nomẽ tam illis qualitatibꝰ que paſſionẽ ſunt inferẽtes. ſicut calor ⁊ frigus inferũt quandã paſſionem ſenſui tactus: ⁊ dulcedo ⁊ amaritudo ſenſui gu/

ſtus ſiue ſint illate ⁊ inate ab aliq̃b; alijs:ſic albedo ⁊ nigredo. q̃ innaſcunt a ꝓpria ꝯplexiõe ⁊ ṗncipijs ſubiecti.

Quõ d̃nt hec duo paſſio ⁊ paſſibil' q̃litas. CXLVII

ſ Ecundo videndũ eſt quõ differũt paſſio ⁊ paſſibilis qualitas. Et ſciendũ ꝙ q̃n huiuſmodi accidentia cauſant a cauſa ⁊ principio cito tranſeunte ⁊ faciliter mobili:tunc dicunt paſſiões:ſiue ſint a cauſa intrinſeca ſiue extrinſeca. vt iſte qui efficit rubicundus a verecundia vel a calore. ⁊ iſte qui efficit pallidus ab aliqua egritudine leui vel a timore. Quando aũt cauſant a principio permanente ⁊ diuturno vel firmato ⁊ nõ faciliter mobili dicunt paſſibiles qualitates. vt q̃ factus eſt pallidus vel rubicundus a principio naturali. ſicut a ꝯplexione. vel ab aliqua alia cauſa extrinſeca permanẽte. vt pallidus factus a longa egritudine. Et idẽ eſt de paſſionib; vel qualitatib; aie. Si eñ aliquis ex cauſa firma iraſcat. ſicut ſi ex propria ꝯplexiõe hoc habeat. talis ira paſſibilis qualitas dicit ⁊ vocatur iracundus. Idẽ eſſet a cauſa extrinſeca. vt ſi ex longa infirmitate hoc accidit. Si aũt ex leui cauſa iraſcat. talis ira d̃ paſſio:⁊ ipſe iratus d̃ ⁊ nõ iracundus.

Quot ſunt modi paſſionũ ⁊ paſſibiliũ qualitatũ.

Ertio videndũ ẽ quot ſt' modi paſſionũ ⁊ paſſibiliũ q̃litatũ. Et dicendũ. ꝙ duo. Quia quedã ſunt paſſiões ⁊ paſſibiles qualitates corporis ⁊ corporales. ſic patet in exemplis poſitꝭ vt albedo ⁊ huiuſmodi. Quedã aũt ſunt aie nõ abſolute ⁊ ꝯm oẽm potentiã. ſ; ſolũ ꝯm appetitũ ſenſitiuum ꝓprie. vt ira ⁊ huiuſmodi.

Quot modis d̃ paſſio ⁊ quid ſit paſſio naturalis ⁊ aialis:⁊ quotiẽs vnaqueq; dicat. Capl'm. CXLVIII

q Uarto videndum eſt quot modis dicit paſſio vel pati. Ubi ſciendũ. ꝙ paſſionu; alia naturalis alia aialis. Paſſio autẽ natura/

lis ſeu corporalis dicitur tripliciter. Uno modo. quecunqꝫ
alteratio per quã aliquid in ſubiecto recipitur qualecunqꝫ
ſit illud. ⁊ hec eſt acceptio valde larga. ⁊ ſic dicitur luna pa
ti cum recipit a ſole lumẽ. Scdo mõ dr̃ paſſio alteratio per
quã a ſubiecto aliqͩ ſubijcit̃. ⁊ aliqͩ recipit̃ qualecunqꝫ ſit
illud. ⁊ hec eſt magis ſtricta ⁊ ꝓpria acceptio q̃ꝫ prima. Et
hoc mõ dr̃ pati qͥſic alterat̃ ꝙ egritudo abijcit̃: ⁊ ſanitas in
troducit̃. Tertio modo dr̃ paſſio alteratio. ꝑ quã abijcit̃ for
ma ꝯueniens: ⁊ introducitur forma incõueniens. ⁊ hec eſt
ꝓprijſſima acceptio paſſionis. Et ſic non dicitur pati a quo
abijcitur egritudo ⁊ introducit̃ ſanitas. ſed ſolũ iſte a quo
abijcitur ſanitas ⁊ introducit̃ egritudo: qꝛ ſanitas ẽ forma
ꝯueniens: ⁊ egritudo diſconueniẽs. Alia eſt paſſio aĩalis
⁊ hec nihil aliud eſt q̃ꝫ motus aĩe ſm̃ appetitũ ꝯſurgens ex
apprehenſiõe corporalis ⁊ naturalis paſſionis. Et ſic inter
paſſiões corporales ⁊ naturales illa alteratio magis ꝓprie
dr̃ paſſio ſm̃ quã forma diſcõueniens introducit̃: ⁊ conue/
niens abijcitur. Ita q̃ꝫuis tribus modis poſſit dici paſſio
ex parte aĩalis paſſionis: ſicut ex parte naturalis ⁊ corpora
lis. tamẽ inter paſſiões aĩe: illa dr̃ magis ꝓprie paſſio que ẽ
motus appetitus ſenſitiui. conſequens apprehenſionẽ natu
ralis paſſiõis diſcõueniẽtis. q̃ꝫ ſequẽs apprehenſionẽ natu
ralis paſſiõis ꝯuenientis. Et ideo magis ꝓprie dr̃ pati qui
triſtat̃ vel dolet: q̃ꝫ qͥ delectat̃ vel gaudet. Et iſto mõ ponũt̃
paſſiones in appetitu ſenſitiuo. Ex larga aũt acceptiõe paſ
ſionis. tam paſſioni naturali q̃ꝫ aĩali: ſm̃ ꝙ ſola acceptio
alicuius dicit̃ paſſio. tranſlatũ eſt nomen paſſionis ad po/
tentias alias aĩe apprehenſiuas. vnde ſic videre quoddã
pati eſt intelligere ⁊ velle. vt pt .iij. de aĩa. Ex hoc etiã ꝯce/
ptus aĩe paſſiones dicunt̃. vt patet primo perier. Qꝛ vo/
ces ſunt ſigna paſſionũ q̄ ſunt in aĩa: ⁊ etiã ꝓprietates ſubſtã
tiales ꝓprie paſſiones dicunt̃. vt eſſe riſibile eſt paſſio homi/
nis. Et hec nõ proprie pertinent ad tertiã ſpeciẽ qualitatis
Quantũ autem ad paſſiones ſeu naturales ſeu corporales

ꝛ animales ſciendū. ꝙ paſſio Uno mō dicit effectū illatio/
nemq́ʒ actionis. ꝛ ſic eſt ſpeciale pꝛedicamentū: quod dꝛ p̄/
dicamentū paſſiōis. Alio modo idem eſt ꝙ quedā diſpoſi/
tio cauſata ab aliquo accidente vel ab aliqua cauſa facili/
ter tranſeunte ꝛ faciliter mobili. ꝛ ſic eſt qualitas impꝫfecta
ꝛ ſic pertinet ad hanc tertiā ſpeciē qualitatis.

Quomō qualitates elemētares ſunt diuerſimode in di/
uerſis ſpeciebꝫ qualitatis. Caplm. CXLIX

Quantū aūt ad qualitates elementares actiuas ꝛ paſſiuas quō ꝑtineāt ad hanc ſpeciem. Sciendum eſt ſm cōmuniorē opinionem. ꝙ iſte qualitates poſſunt ꝯſiderari tripliciter. Uno modo ſm ꝙ ordinanꝰ ad actionē vel ad ſe inuicem vel ad potentias ſenſitiuas imutandas. ꝛ hoc abſolute ꝛ ſic dicunꝰ eſſe ab aliquibꝫ in tertia ſpecie qualitatis Secundo prout ordinanꝰ ad agendū ꝛ paciendū non abſolute: ſed bene vel male. Et ſic ſunt in pꝛima ſpecie. Tertio ꝑut cauſanꝰ a pꝛincipijs ſubſtantialibus elementorū. Et ſic ſunt in ſcđa ſpecie qualitatis. Nec hoc eſt incōueniēs vnā ꝛ eandē rem diuerſimode ꝯſideratā ad diuerſa genera ꝛ ad diuerſas ſpecies eiuſdē generis pertinere. ſic ſubſequenter patebit. Qualitates aūt elemētares ſunt. caliditas. humiditas. ſiccitas ꝛ frigiditas.

De paſſionibꝫ aīe. ꝛ pꝛimo vnde ſumiꝰ diſtinctio earū ꝛ
quid tale agens facit paſſo Caplm. CL

Quia vero ſepiſſime apud theologos ꝛ phōs de paſſionibꝫ aīe q̄ aīales dicunꝰ ꝛ ſūt in appetitu ſenſitiuo. ſermo ñ modicū grauis occurrit. Idcirco h̄ numeꝝ diſtinctionē ꝛ ſufficientiā ipoꝝ pono. Deinde q̄rundā noim q̄ accñtalē in eis faciunt differentiam ſecūdo ponenda ꝛ inſerenda iudicaui Pꝛimo aūt oīm pono ratiōnē ſiue fundamentū vñ pōt eaꝝ ſumi diſtinctio. Ubi intelligendum ꝙ paſſiones de quibus

hic loq̄mur differūt ſm ea que ſunt obiecta ⁊ cauſatiua talium paſſionum ip̄i⁹ aīme Hoꝝ aūt obiectoꝝ q̄ cauſant tales paſſiones:dīa dupl'r ſumi poteſt. Uno modo ſm naturam et ſubam ip̄oꝝ actiuoꝝ.ſic ignis differt ſubaliter ab aqua: quoꝝ quodlibet eſt actiuum. Alio modo ſm diuerſam virtutem actiuam.ſicut alia virtute agit ignis.alia aqua. Diuerſitas autem actiui vel motiui q̄tum ad virtutem mouendi accipi pōt in paſſionibꝫ aīme ſm ſilitudinem agētiū naturalium. Om̄e aūt agens vel mouēs aliqd̄ hoꝝ duoꝝ facit:q̄a trahit quodāmō ad ſe paſſum vel repellit a ſe. Si trahit ad ſe facit tria. Nā agens p̄mo dat inclinatōem vel aptitudinem paſſo vt tēdat in ip̄m.ſicut corpus leue quod eſt ſurſum dat leuitatē alicui corpi gn̄ato inferius in quod agit:per quā habet inclinatōem ⁊ aptitudinē vt tēdat ſurſum. Scd̄o dat ei nō ſolū aptitudinē ⁊ inclinatōem:imo etiam actū.vt ſi corpus eſt extra locū inferi⁹:dat ei motū ſurſum.vt moueat̄ ſurſum vl' ſupi⁹. Tercio dat ei q̄eſcere ⁊ ſtare in loco cum puenerit:ex eadē em̄ cauſa moueť ad locū aliquid ⁊ q̄eſcit:lꝫ moueat̄ ꝓpter rem nō habitam Qd̄ autem dictum eſt de agēte naturali dum paſſum ad ſe trahit:intelligendum eſt eodē modo ꝑ om̄ia dum paſſum a ſe repellit. His ſuppoſitis ex his patebit diſtinctio paſſionū vtriuſq; ꝯcupiſcibilis p̄mo:deinde iraſcibil' ſcd̄o:⁊ tercio ꝯcludet̄ diſtinctō paſſionū vtriuſq;. Appetitus em̄ ſenſitiuus in q̊ ſūt paſſiones de quibꝫ eſt ſermo:diſtinguitur in ꝯcupiſcibilem ⁊ iraſcibilem vt prius dc̄m eſt:cum potentiarum anime diſtinctō poneretur. Quarto oſtēdetur quomodo diuerſificātur nomīa paſſionum ſm differentias accidentales. Quinto dicetur in ſpeciali de quatuor nomibꝫ iſtarum paſſionuꝫ que ſingularem habent difficultatem. Sexto ponetur triplex concluſio:quaꝝ quelibet vtil' eſt ad hāc materiā q̄ ſeq̄tur aliquo modo ad dicta de iſtis paſſionibꝫ

Diſtinctō paſſionū que ſunt in ꝯcupiſcibili Ca.CLI.

Q Uantũ igitur ad paſſiones concupiſcibiles. Sciẽdum eſt ꝙ bonum ꝛ malũ apphendunt ab eſtimatiua naturali: quã apphẽſionem ſeqꝛtur appetitus q̃ mouet ab eis apprehẽſis. Bonũ aũt apprehẽſum hꝫ ꝟtutẽ q̃ſi attractiuã Malum aũt repulſiuã. Bonum ḡ apphẽſum mouens concupiſcibilem: cauſat in ea q̃ndam inclinatiõem ꝛ aptitudinem ſeu gñalitatem ad bonum. Et ab iſta cauſatõe accipit vna paſſio appetitus: q̃tum ad ↄcupiſcibilẽ que dr̃ amor: cui ꝑ ↄ̃riũ malum apprehẽſum ꝑ repulſionem cauſat paſſiõꝫ aliam oppoſitam in eadẽ ↄcupiſcibili: quam dicimꝰ odiuꝫ. Qm̃ aũt bonum apprehẽſum nõ ſꝑ eſt pñs vel habitũ. Id circo ſi nondum ſit habitũ ſed eſt abſens vel futuꝝ dat eidẽ ↄcupiſcibili quã mouet nõ ſolũ aptitudinẽ ſed motũ ad aſſequẽdum bonũ amatũ: ꝛ ab hoc ſumit in ↄcupiſcibili vna paſſio que vocat deſiderium. Ex quo pꝫ dr̃a beati Auguſtini inter amorẽ ꝛ deſideriũ. qꝛ amor ẽ rei habite. deſiderium rei habẽde. Ex oppoſito autem ex parte mali apprehẽſi eodem mõ ſequit alia paſſio: que dr̃ fuga. Tercio cum ipm̃ bonũ apprehẽſum ꝑ motum fuerit acq̃ſitum dat ipm̃ bonum ipi appetitui q̃etatiõem quãdam in ipo bono adepto et ab hoc ipa paſſio accipitur in concupiſcibili que vocatur gaudium. Cui ex oppoſito ex parte mali apprehẽſi reſpondet triſticia que opponitur gaudio. Et he paſſiões ſumunt ꝛ inueniũtur in concupiſcibili

Diſtinctõ paſſionũ aĩe q̃ ſunt ĩ iraſcibili Ca. CLII

Q Uantum ad ſecundũ ſciendũ ꝙ in paſſionibꝰ iraſcibil'ꝑ̃ſupponit quedam aptitudo vel inclinatõ ad pſequendum bonum vl' fugiendum malũ ex ↄcupiſcibili: q̃ abſolute r̃ſpicit bonũ vel malũ: ſed iraſcibil' reſpicit bonum vel malũ arduum ꝛ difficile: alioq̃n nõ ꝑtineret ad iraſcibileꝫ. Si ergo bonum apprehẽſum arduum mouet iraſcibilem que non

poteſt eſſe niſi nõdum adeptum: q2 ſi tale bonũ iam eẽt adeptum: nõ hẽret rõem ardui ⁊ difficilis. ⁊ ſic nõ ptineret ad iraſcibilem. ergo optet q̃ bonum apprehẽſum mouens iraſcibilem: ſit arduũ nõ adeptum. Si g̃ bonũ tale moueat vt poſſibile eſtimãt haberi: cauſat paſſionẽ q̃ dr̃ ſpes. Si autẽ moueat vt ĩpoſſibile eſtimãt hñi: cauſat paſſionẽ q̃ dr̃ deſpatio. Ex oppoſito aũt in malo apprehẽſo qd̃ eſt arduum cum nõ imminet de pñti ſicut ſunt pericula futura grandia. mouetur iraſcibilis ⁊ cauſat̃ quedã paſſio: ſi nõ eſtimat̃ euaſibile que dr̃ timor. Si autem eſtimat̃ ſupabile ſeu euaſibile cauſat̃ paſſio que dr̃ audacia: reſpectu aũt boni adepti ĩ iraſcibili nõ eſt aliqua paſſio. quia ex quo eſt adeptum perdit ratõem ardui. ⁊ ſic non ptinet ad iraſcibilem vt dictum eſt. Sed malũ iam actu exiſtens poteſt habere rõem ardui ad ſuſtinẽdum ⁊ repellẽdum. Et ideo cauſat in iraſcibili paſſionem que dr̃ ira. Ire aũt q̃ eſt ex malo in actu adiacente ñ reſpõdet aliqua oppoſita paſſio ex bono pp̃ter p̃dicta. quia ſcʒ bonum apprehẽſum imminens non habet ratõem difficil' quia adeptum. Et ideo ſolum cauſat paſſionem in cõcupiſcibili ⁊ non in iraſcibili

Numer⁹ oim̃ paſſionũ aĩe: ⁊ ſunt. xi. Ca. CLIII

t Ercio concludo numerum paſſionum ptis ſenſitiue. q̃a ex p̃dictis pʒ q̃ in concupiſcibili ſunt tres ꝯiugatões paſſionum oppoſitaꝝ reſpectu boni ⁊ mali. ſ. amor ⁊ odium: deſiderium ⁊ fuga. gaudium ⁊ triſticia. Et ſic ſunt ſex in ꝯcupiſcibili. In iraſcibili autem ſunt due coniugatões. ſ. ſpes et deſpatõ: quoꝝ vtrũqʒ eſt reſpectu boni futuri. Timor ⁊ audacia quoꝝ vtrũqʒ reſpectu mali futuri eſt. Unica autẽ paſſio eſt ſine coniugatõne reſpectu mali preſentis: ⁊ dicit̃ ira. Et ſic ſunt ſolum quinqʒ in iraſcibili. Et per conſequens omnes in vniuerſo ſunt vndecim. Et ſic paſſiões ⁊ v̄tutes

morales ſibi in vndenario numero correſpōdēt. Eſt autē notādum q ſicut diuiſio virtutum ſupius poſita: non eſt diuiſio in ſpēs ſpāliſſimas: ſꝫ in ſpēs ſubalternas. Sic diuiſio iſtaꝝ paſſionum non eſt in ſpecies ſpecialiſſimas: ſed in ſpecies ſubalternas: continet enim aliquas ſub ſe, vt magis infra patebit.

Quō diuerſificanť noīa paſſionū ſm dr̄as accidētales: ex q̄b dIuerſa noīa paſſiōib ꝯueniūt Ca.CLIIII.

q Uarto dicendū eſt quō noia paſſionum diuerſificanť ſm dr̄as accidentales: ex q̄bus accidētib diuerſa nomia eis conueniunt. Accidentia autem paſſionum dupl'r pnt accipi. Uel que eis accidūt in ſe. vt q ſit paſſio intenſa vel remiſſa. Uel q̄ eis accidūt ex obiecto: que. ſ. accidunt bono et malo appareti: qꝛ obiectū paſſionū p ſe eſt bonū vl' malum apparēs. Si ergo accipiam dr̄am accidētalē q̄ reſpic̄ ipaꝝ paſſiōem in ſe ſic̄ eſt eē intenſum: ſic accipiť diuerſitas noīꝫ in iſtis paſſionib q̄tum ad paſſiones ꝯcupiſcibiles. q̄a reſpectu deſiderij poniť ꝯcupiſcētia que nihil aliud eſt q̄ deſideriū multū intēſum. Reſpectu aūt timoris poniť zelus: q̄ nihil aliud eſt q̄ amor adeo intēſus. vt nō patiať ꝯſortiuꝫ in amato. Reſpc̄u aūt odij pōiť abomiatō: q̄ nihil aliō ē q̄ odiū intēſum. Reſpc̄u aūt gaudij ponunť tria: quia quādo eſt gaudium adeo intēſum vt in ſigno exteriori quocūq general'r ꝓrūpat: dr̄ exultatō. quaſi extra ſaltatio. Hilaritas autem dr̄ q̄tum ad ſigna que ex intenſo gaudio apparēt in facie. Jocūditas autem q̄tum ad ſigna que oſtendunť in alijs membris ⁊ alijs actib. Et hec tria ſunt reſpc̄u effect extrinſeci. Aliud aūt poteſt accipi reſpectu effectus intrinſeci: q̄ ſequiť ex intēſione gaudij. ⁊ eſt cordis dilatatio: ⁊ reſpectu huius effectus poniť nomē leticie. Uñ leticia quaſi laticia dr̄. id eſt dilatatō. Reſpc̄u autem triſticie que ē multum intēſa: intm̄ vt imobiliter ad opandum. ⁊ actiōem que

retardet ponit̃ accidia. Vñ Damaſ. dicit ꝙ accidia eſt tri/
ſticia aggrauans ⁊ immobilitãs intm̃: vt voceʒ auferat q̇a
ꝓhibet locutõem. Reſpc̃u aũt paſſionis que eſt fuga nõ ſic
habemus nomen impoſitum qð accidentalem dĩam faci/
at niſi ſorte poneremus abomĩatõem reſpectu fuge intenſe:
ſicut reſpectu odij intẽſi. Quãtum autem ad paſſiones ira
ſcibiles reſpectu ſpei ponit̃ ꝑſumptõ: que nihil aliud eſt q̃ꝫ
ſpes multum intenſa. Audacia autem dic̃ intenſionem et
exceſſum ꝯfidentie in aggrediendo terribilia. Furoꝛ autem
dicit intẽſionem ire. Vñ furoꝛ nihil aliud eſt q̃ꝫ ira mlᷓtum
intenſa. Reſpectu nũc timoꝛis ⁊ deſꝑatõnis nõ habem⁹ no
mina impoꝛtãtia accidẽtalem dĩam ex ꝑte intẽſionis actuſ
Reſpectu autem paſſionis q̃ꝫtum ad remiſſionem actus ñ
habemus nomĩa accidentales dĩas impoꝛtantia. Sꝫ ſi ac/
cipiamus accidentalem dĩam ex parte obiecti: cum obiec/
tum ſit paſſionũ vt dc̃m eſt: bonũ ⁊ malũ appareñs. ea q̃ iſta
accidẽtalr̃ reſpiciunt: faciũt etiam accidẽtalem dĩam i paſ
ſionibꝫ reſpectu obiecti. vt patet manifeſte in duabus ſcʒ in
triſticia ⁊ in timoꝛe. Quantum ad triſticiam quidem ip/
ſa eſt mala: quia triſti malum apparet. Qð autem eſt ma/
lum apparens triſti accidit qð poteſt eſſe alteri malum vl̃
bonum: Si ergo triſticia ſit de malo qð nõ ſolũ appareʒ ma
lũ ipĩ triſti: ſʒ etiã eſt malũ alteri: ſic̃ paupꝛtas apparet ma/
lum alicui diuiti ⁊ eſt malũ alteri. ſ. paupꝛi. Sic reſpc̃u tſti/
cie tal̃ ponit̃ hoc nomẽ miſeria. que eſt circa malum appa/
rens alicui ⁊ alteri inexiſtẽs: ex quo appꝛehendenti appareʒ
eſſe malum. Si aũt ſit bonũ alteri: ⁊ per hoc appꝛehẽditur
vt malum ꝓpꝛium: ſic eſt inuidia. que eſt triſticia de ꝓſperi/
tate bonoꝝ alterius: vl̃ nemeſis q̃ eſt triſticia de ꝓſperitate
maloꝝ. vt patet. ij. ethicoꝝ. Quãtum aũt ad timoꝛẽ eſt di/
ſtinctõ. qꝛ de malo difficili qð ſupat facultatẽ timentis acci
dit aliquid duplr̃. Vno modo ex parte ipĩ⁹ mali quod ti/
metur. Alio mõ ex parte ipĩus timentis malum. Ex parte
autem ipĩus mali accidit turpitudo: ⁊ hoc vel in ſe: ⁊ ſic po

nitur iracũdia: que eſt de turpi actu: vel in opiniõe. ⁊ ſic eſt erubeſcẽtia: que ē timor de ꝯuicio ſm Damaſ. Uel verecũdia ꝑtinet ad turpitudinē culpe: erubeſcẽtia aũt ad turpitudinem pene. Ex ꝑte aũt timentis ſumunt̃ dr̃e accidẽtales timoris hoc modo: quia terribile excedit facultatem timentis: Uel in agẽdo vel in agnoſcẽdo. Si in agendo ſic eſt ſegnicies vel ignauia: que eſt timor future operationis ſm Damaſ. Uel in ꝯgnoſcendo. ⁊ hoc eſt triplr̃. ſ. vel ꝓpt ꝯgnoſcibilis altitudinem. ⁊ ſic eſt admiratio que eſt timor ex magna imaginatõe. Uel ꝓpter eius inconſuetudinem: et ſic eſt ſtupor qui eſt timor ex inaſueta imaginatõne. Uel ꝓpter incertitudinem. ⁊ ſic eſt agonia que eſt timor infortunij. ⁊ hoc idem dicitur trepidatõ ⁊ dubitatõ. Et ſic pꝫ differentia iſtorum nominum accidentaliter ſe habentiũ ad nomina paſſionum.

De nomib⁹ ipaꝝ potẽtiaꝝ Caplm̃. CLV.

q Uantũ ad quintũ videlicet de nominib⁹ iſtaꝝ aliquaꝝ paſſionũ: quia talia hñt difficultatem ſpecialem in ſuo ſignificato: aut rõne ſui aut rõne vicinitatis ad alia vocabula Ideo de illis breuiter aliquid dicendum eſt: quia per hoc alique difficultates in alijs faciliter patefient. Sũt autem quatuor. Due ex parte concupiſcibilis. ſ. gaudium ⁊ triſticia. Ex parte iraſcibilis alie due. ſ. timor ⁊ ira. Primo ergo dicendum eſt de pertinentib⁹ ad concupiſcibilem. ⁊ primo de triſticia. Quia vero triſticia ambiguitatem facit: ⁊ ratione ſui ⁊ ratõne vicinitatis ad alia. Quia triſticia quidã dolor eſſe videtur: primo videndum eſt quid ꝺ ſe importat triſticia Secundo quid importat dolor. Tercio quomodo ſe habent ad inuicem

Quid ſit triſticia ⁊ qd' importetur nomĩe triſticie Capitulum CLVI.

q Uantū ad primū videlꝫ quid importat triſticia. Dicendū ꝙ triſticia ꝓprie īportat motum appetitus ſenſitiui cauſatū ex appreh̄ſione alicꝰ nociui ſm ſenſum. Et qꝛ ea que dn̄r de appetitu ſenſitiuo: ꝙtum ad aliq̄d dn̄r ⁊ trāſferuntur ad appetitum intellectiuum: vnde eſt ꝙ etiā aliqn̄ dicit actū appetitus intellectiui ſequentez apprehenſionem intellectiuā que ꝓprie dr̄ diſplicentia. Primo modo eſt paſſio: non autez ſecundo modo. Et huic triſticie ſm ſenſum opponitur gaudium ſm ſenſum: ⁊ triſticie ſm intellectum opponitur gaudium ſm intellectum.

Quid importeꝛ nomīe doloris. q̄d ſignificat. q̄bꝫ et q̄liter conueniat Ca. CLVII.

q Uantū ad ſecundū de dolore ſciēdum ꝙ dolor ꝙtum ad ſenſum ꝓprie importat ꝑceptōem leſionis: q̄ eſt ſm ſenſum tactus: cui opponiꝛ delectatō ſm eūdem ſenſum. Uñ ſicut delectatō ſenſibilis cauſaꝛ ex ꝯiunctōe ꝯuenientis ſm ſenſum: ita dolor ſenſibilis ei oppoſitus cauſaꝛ ex ꝯiūctiōe eius quod nō eſt ꝯueniens ſenſui. Sed inter alios ſenſus: ſēſus tactus eſt diſtinctiuus eoꝝ ex quibꝫ ꝯſiſtit tempamentum corpis. Unde illud quod eſt ꝯueniens ſm tactum: eſt cōueniens ipi temperamēto corporiſ. Et ꝓpter hoc completa delectatō eſt in ſola ꝑceptōe tactus. Et ſimil'r illud qd̄ eſt icōueniens tactui eſt ꝯ̄rium tempamento corporis. Et idō dr̄ iij. de aīa: ꝙ corrumpentia tactū corrūpūt aial: nō autem corrumpētia auditū: niſi ſimul ꝯtingat ex accidēti ⁊ tactū corrūpi. Et ideo in ſolo tactu eſt dolor: ⁊ accidit ſiue cauſaꝛ ex leſiōe tempamēti ipius corpis. Oīa aūt ea q̄ ſunt ſenſuſ exterioris extenduntꝛ ⁊ deinde trāſferunꝛ. vt dicanꝛ de hijs que pertinent ad ſenſus interiores. Uiſionem quippe extendimus ad actus imaginatiue. Ea etiam que ſunt ſen-

ſitiue partis extendimus ad partem intellectiuã. Idcirco doloris nomẽ ad actus appetitus ſenſitiui trãſferimus. et qđ ꝓprie eſt triſticia dolorem noĩamus. ⁊ ſimilr̃ ad actũ appetit⁹ intellectiui. Et qđ ꝓprie eſt diſplicẽtia dolorem large appellamus. Et qđ dc̃m eſt de dolore: ꝑ omĩa intelligẽdũ eſt de delectatõe ſibi oppoſita: quia in ſenſu vocatur ſenſibilis delectatõ. in appetitu ſenſitiuo vocatur gaudium: in intellectiuo appetitu vocatur delectatõ intellectualis: vel ab aliquib frutio.

Q̃uo ſe hñt ad inuicẽ dolor ⁊ triſticia Ca. CLVIII.

Tercio videdũ eſt q̃uo differũt realiter: ⁊ q̃uo ſe hñt ad inuicẽ ſm ꝓprias acceptõnes triſticia ⁊ dolor. Ad qđ dicẽdũ ꝙ in dolore et triſticia duo inueniũtur. Primũ eſt ꝯrietas ꝯtriſtãtis ⁊ dolorem inferẽtis ad ipm ꝯtriſtatũ ⁊ ad ipm dolentem. Scđm eſt perceptõ illius ꝯrietatiſ. Et ſm hec duo dolor ⁊ triſticia tripliciter differũt. Primo q̃ꝫtum ad ꝯrietatem: quia hec in dolore attẽdit̃ q̃ꝫtum ad naturam dolẽtis que per leſiuum corrumpit̃. ſed in triſticia attendit̃ quãtũ ad repugnantiam appetitus ad aliquod quod quis odit. Secũdo q̃ꝫtum ad ꝑceptõem: quia ꝑceptõ doloris ſemper eſt ſm ſenſum tactus: in triſticia autem eſt ꝑceptio ſm ſenſum interiorem. Tercio q̃ꝫtum ad ordinem: quia dolor incipit a leſione ⁊ terminatur ad ꝑceptõem ſenſus tactus: ibi eñ completur ratõ doloris. Sed ratõ triſticie ĩcipit ab apprehenſione eſtimatiue naturalis: ⁊ terminatur in affectione vel appetitu. Ex quo patet ꝙ ꝓprie loquendo dolor eſt paſſio corporalis: ſed triſticia eſt paſſio aĩalr̃. Sꝫ ſm extẽſionem nominum triſtrcia dolor dr̃. ⁊ tam triſticia q̃ꝫ dolor que reſpiciunt ſenſum extendnntur ad diſplicẽtiaꝫ que ẽ in appetitu intellectiuo

Q̃uo ſe hñt ad inuicẽ delectatõ ⁊ gaudium: ⁊ quomõ differunt Cap. CLIX.

q Ue autem dicta ſunt de dolore ꝛ triſticia eodẽ modo reſpectu multiplicis acceptionis. ꝑ om̄ia dici poſſunt de delectatione et gaudio. Unde ꝛ delectatio reſpicit ꝓprie ſenſum tactus. gaudiū appetitū. Sed delectatio extendiť ad appetitū ſenſitiuū: et vtrūq; ad appetitū intellectiuū. Eodem etiam modo q̄tū ad ꝓprias rōnes differūt ab inuicē ſicut dolor et triſticia Dolor aūt opponiť delectatiōi in illo modo in quo accipiť dolor. et ſimiliť triſticie opponiť gaudium in illo modo in quo accipiť triſticia.

Quot modis diciť ira. ꝛ quib; modis deo ꝛ hominibus ꝛ beatis conueniat: Capitulū CLX

ſ Ecundo dicendum eſt de paſſionibus ꝑtinentib; ad iraſcibilē. Et ꝑmo de ira que habet difficultatē reſpectu multiplicis acceptiōis. Diciť enī ira triplicit. Quādoq; enī ira poniť ꝑ habitu vel actu cuiuſdā vicij qđ opponiť manſuetudini ſm̄ ſuperfluitatē ire. et vocať iraſcibilitas. vt dicitur. iiij. ethicorū. Et ſic nō ē ira in deo nec fuit in xp̄o nec eſt in ſctis ꝛ virtuoſis. Secūdo mō ira diciť volūtas vindicandi vł puniendi aliqđ male factū Et ſic nō eſt paſſio ꝓprie loquendo nec eſt in iraſcibili ſ; eſt in volūtate ſuperiori. ꝛ ſic ira eſt in deo ꝛ fuit in xp̄o ꝛ eſt in ſctis et iuſtis. ꝛ ſic accipiť in pſ̄. Jraſcimi ꝛ nolite peccare. Tertio modo diciť ira paſſio virtutis iraſcibił ꝛ cōtingit ex h̄ q᷑ appetitus ſenſitiuus tendit ad deſtructionē alicui⁹ qđ apprehendit cōtrariū rei volite ꝛ deſiderate. Et ſi quidem ſit ſm̄ ordinē; rationis inſurgens vel ſit a rōne ordinata. diciť ira ꝑ zelū ꝛ talis non eſt in deo. ſed fuit ſm̄ humanitatem in chriſto Et actus eius legiť iohān is. ij. qn̄ fecit flagellū de funiculis. ꝛ eiecit vendentes ꝛ emētes de tēplo. quia de eo ſcriptū erat. zelus domus tue comedit me. Talis etiā ira ē in ſanctis ꝛ fuit in finees qn̄ ſtetit ꝛ quaſſatio ceſſauit. De q̄ di-

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA POZNAŃ

cit ꝙ finees zelando zelū legis accepit teſtamentū ſacerdo
cij eterni.pᷓ mi machabeorū.ij. Si autem nō ſit ꝑ ratione
ordinata.erit ira ꝑ viciū. ⁊ talis eſt in malis ⁊ nō iniuſtis
nec fuit in xp̄o ⁊ eſt in btīs ſed ibi caret rōe vicij ⁊ virtutis.

Quid ſit timor ⁊ q̊t modis dicat̄ ⁊ q̄bꝰ ɔueniat CLXI

q Ertio dicendū eſt de timore quot
modis accipitur. Et dicendum ꝙ tribus mo/
dis. Uno enī mō ſumitur pro habitu vł actu
cuiuſdā doni ſpiritusſancti qđ inter.vij.nume
ratur.⁊ ſic accipitur eſaie.xi. Requieſcet ſuper eū ſpiritus
timoris dei. Et in pš. Iniciū ſapiētie timor dn̄i. ⁊ ſic fuit
in chriſto ⁊ eſt in viris ſanctis ⁊ iuſtis.⁊ ſic eſt in appetitu
intellectiuo ſicut in ſubiecto. Scđo modo ſumitur ꝓ quo/
dam habitu vel actu vicioſo qui opponit̄ fortitudini: q̄ eſt
virtus.⁊ ſic ponitur a pħo.iij.ethicoꝝ.et hoc modo nō fuit
in chriſto.⁊ ſic vocatur illud vicium ꝑ ariſtotelē timiditas
Tertio mō accipitur ꝓ quadā paſſione virtutis iraſcibi/
lis que conſurgit ex hoc ꝙ appetitus ſenſitiuus refugit ali
quid inimicū vel malum apprehenſum. ⁊ ſi quidē ſit rōne
regulatus erit debitus.⁊ ſic fuit in chriſto ⁊ in ſanctis. Si
autem nō ſit regulatus ratione:erit malus.⁊ ita nō fuit in
chriſto. Iſtis aūt duobus modis ſemꝑ timor eſt in appeti/
tu ſenſitiuo. Nullo aūt modo timor ɔuenit deo niſi in ꝑſo/
na xp̄i modis p̄dictis. Timor aūt prout eſt paſſio cōuenit
beatis eo modo quo dictū eſt de ira.

Quot ſīt noīa paſſionū q̄ ſūt ī appetitu ſenſitiuo. CLXII

c Irca ſextum concludo tria. Pri/
mū eſt ꝙ ſicut in p̄dictis nominibus paſſionum
dictū eſt ꝙ trāfferunt̄ ad actū ⁊ habitū appeti/
tus intellectiui.ita etiā intelligendū eſt de no/
minibus aliaꝝ paſſionū:ſicut patet de amore ⁊ de ſpe ⁊ ſic
de alijs. ſolum tamē vt ſunt in appetitu ſenſitiuo dicūtur
paſſiones apud theologos. apud volūtatē aūt rōnē aliam

ſortiunt. Unde dicunt equiuoce hic ꝛ ibi.

Quomodo in paſſionibus ē vel nō eſt bonitas vel malicia. Capitulum CLXIII

Secunda concluſio eſt quomodo in paſſionibꝫ ē bonitas vł malicia moral: ipſe enī paſſiões appetit⁹ ſenſitiui dupliciť poſſunt cōſiderari. Uno modo ſm ſe ꝑut ſunt motus quedā irrationalis appetitus. Et ſic in eis nō eſt bonitas vł malicia moralis. Et qꝛ ſic ſūt in brutis. ipa bruta p eas nō dicunť bona vel mala. ſic equus nō diciť bonus vł malus moraliter. Scđo poſſunt ꝯſiderari ſm q̄ ſubiacent imperio rōnis ꝛ volūtatis. ꝛ ſic in eis ē bonū ꝛ malū morale. ꝓpinquior enī ē appetit⁹ ſenſitiuus ipi rōni ꝛ volūtati q̄ mēbra exteriora: q̄ꝛ tn̄ motus vł act⁹ ſunt boni vł mali moraliter ſm q̄ ſunt volūtarij. vnde multomagis ipe paſſiones ſm q̄ ſunt voluntatis poſſunt dici bone vel male moraliť. Dicunť aūt volūtarie vel ex eo q̄ a volūtate importanť vł ex eo q̄ a volūtate nō ꝓhibenť. Tunc ergo paſſiones dicūtur bone. qn̄ ſunt moderate recta rōne: male aūt cum ſunt ꝑter moderamen rationis vel contra.

Quot ſunt paſſiões ꝑncipales ꝛ que. ꝛ q̄ nō dicunť cardinales q̄uis dicanť ꝑncipales. Capitulū CLXIIII

Tertia cōcluſio ē. Qꝫ ſicut in virtutibꝫ moralibꝫ ſūt q̄tuor ꝟtutes ꝑncipales. ita inter paſſiões aīe ponunť q̄tuor ꝑncipales. ſcꝫ gaudiū ꝛ triſticia. ſpes ꝛ timor. Haꝝ aūt due ſcꝫ gaudiū ꝛ triſticia q̄ ſūt i cōcupiſcibili. ꝓ tāto ꝑncipales dicūť. qꝛ ſūt cōpletiue ꝛ finales reſpectu oīm paſſionū ſimpliciter. vn̄ ad oēs paſſiões ſequūť. vt diciť. ij. ethico. Alie aūt due. ſcꝫ ſpes ꝛ timor q̄ ſūt i iraſcibili dicunť ꝑncipales non q̄dē q̄ſi cōpletiue in eodē gn̄e mot⁹ appetitiui ad aliqđ nā reſpectu boni incipit motus in amore ꝛ procedit in deſideriū ꝛ terminatur in ſpe. reſpectu aūt mali incipit in odio

z pcedit ad fugã z terminat in timore. z sic in genere mo-
tus appetitus sunt termini aliarũ passionũ. Solet aũt nu-
merus quatuor passionũ sumi ſm differẽtiã p̄ſentis z fu-
turi. Motus enĩ reſpicit futurũ: ſed quies eſt in aliq̃ pre-
ſenti. De bono ergo p̄ſenti eſt gaudiũ. de malo aũt p̄ſenti
eſt triſticia. De bono futuro ſpes. de malo futuro timor.
Omnes aũt aĩe paſſiones q̃ ſunt de bono z malo p̄ſentis
vł futuri ad has reducunt̄ cõpletiue. vnde z in aliquibus
principales dicunt̄. q2 ſunt generales. Et pter hoc Boe-
cius in fine pmi libri de cõſolatiõe ſic eas enumerat. Gau-
dia pelle: pelle timorẽ: ſpemq3 fugato: nec dolor aſſit. Quã-
uis autẽ generales z pncipales dici poſſunt: nõ tamẽ car-
dinales dicunt̄: quia in eis non inuenitur ratio cardinis z
hoſtij ſicut in virtutibus de quibus tractatũ eſt. Per illas
enĩ virtutes eſt ingreſſus z introitus ad iſtas. quare ratio-
nem habent cardinis z hoſtij. vnde z cardinales dicuntur
Sed per has paſſiones non venit̄ ad alias: imo per alias
peruenit̄ ad iſtas. quia alie ad has terminantur: et iſte ad
alias cõſequũtur. vt dictũ eſt. vñ carent ratione cardinis z
hoſtij. et per conſequens q̃uis generales z principales nõ
tamen cardinales poſſunt pprie nuncupari.

De nominibus pertinentibus ad quartã ſpeciẽ q̃lita-
tis. Et pmo quid importet̄ noĩe forme z figure. CLXV

Quantũ ad quartam ſpeciẽ quali-
tatis videnda ſunt quatuor. Primo quõ no-
q minatur z q̃bus cõueniat. Ad qd dicendum.
Q2 nominat̄ forma vel figura circa aliq̃d con-
ſtans. Hec aũt qualitas ſm hanc ſpeciẽ nõ inuenitur ni-
ſi in ſubſtãtia corporea. Unde ſm ariſtotelẽ hec ſpecies cõ-
ſequitur formã ſubſtantialẽ in omni ſubſtantia corporea.
vnde ſicut ſbe corporee differunt ſm diuerſas formas ſb-
ſtantiales. ita differunt ſm diuerſas formas z figuras ac-
cidẽtales. vnde quoz ẽ forma vna ſuſtantialis in cõmuni

eſt vna forma ꝛ figura accidētalis in cōmuni tā in toto q̄ꝫ in oībus mēbꝛis. ſicut hoīs cuiuſlibet ē vna forma ſubſtantialis in cōmuni. ꝛ ſimiliter vna forma ꝛ figura accidentalis ꝛ membꝛoꝝ̄ diſpoſitio in cōi equi ꝛ aſini ſimiliter et ſic de alijs. Et ſic forma ꝛ figura nō differūt niſi ſm terminationē vel modū terminatiōis q̄ntitatis ſm lineamēta corporee ſbe: ꝛ in hoc cōueniunt tā forma q̄ꝫ figura.

Quomodo differunt forma ꝛ figura. Cap. CLXVI

Secundo videndum eſt quō differunt forma ꝛ figura. Et dicendū ꝙ idem ſunt realiť: ſꝫ differūt rōe ſm diuerſā cōſiderationē. Quia ꝑut modus terminatōis lineamentoꝝ in corpe referť ad intra ad formā ſubſtantialē. ſcꝫ q̄ tam in toto q̄ꝫ in partibus eſt cauſa qualiter totū corpus vel hoc membrū vel illud ſic vel ſic formať: vocať ꝛ dicitur forma ſed ſm ꝙ ad ipam quantitatē refertur extra in qua fundatur talis modus terminationis ſic vocatur figura.

Quot modis diciť tā forma q̄ꝫ figura. Cap. CLXVII

Tertio videndū eſt quō diciť vnūquoꝗ. Et ꝓmo dicendū ꝙ figura diciť tripliciť Uno mō ſm ꝙ ē q̄ntitas terminata. ꝛ ſic ptinet ad genus q̄ntitatis ꝯtinue. ꝛ ſic nō accipiť h. Alio mō ꝑut diciť q̄litatē reſultantē ex terminatiōe q̄ntitatiua. ꝛ ſic eſt q̄litas ad quartā ſpeciē ptinens. Tertio mō ꝑut ē figura alicuius rei in cuius ſignū poniť ſic patet de imaginibꝫ ꝛ figuris q̄ fiunt ad aliq̄s res repſentandas iō ſic figura accepta ꝓ ſigno vel imagine repſentatiua alicuius nō ptinet ad genus q̄litatis. ſꝫ cū dicat reſpectū ad genus relatiōis ptinet. Scđo videndum eſt de forma. Et dicendū ꝙ forma Uno mō dicitur pars cōpoſiti. vt forma ſbalis q̄ eſt actus ꝛ dans eſſe ſbale ꝛ ſimpliciter. ꝛ hec vocať forma partis. Aliq̄n capiť in cōparatiōe ad formā totius de q̄ ſtatim dicet. ꝛ ſic diciť dans eſſe ſbale homi ſfor/

ma ſbalis ſcꝫ aĩa ⁊ ſic de alijs. ⁊ talis forma eſt in gñe ſbe ſicut pars. Scdo mõ dicit forma actus nõ dans eſſe ſbale ſed hñs eſſe ſbale. nec eſt cõpoſitũ ex duob ſaltem pncipijs ſbalibus. Et illo mõ dicit forma p abſtractionẽ a materia vt angeli ⁊ ds. ⁊ tales forme ſunt in gñe ſbe q̃tũ ad angelos. deus aũt eſt extra genus. Tertio mõ dicit forma ipſa natura rei q̃ cõſiderat abſq; ↄditiõibus materialib indiuiduantib ⁊ gñaliter reſpectu cuiuſlibet rei natura et ſba importata p diffinitionẽ. ⁊ hec vocatur forma totius. ⁊ hec forma eſt in gñe illo in q̊ eſt illud cuius ẽ forma ſiue ptineat ad genus ſbe ſiue cuiuſcũq; accidẽtis. ⁊ hec forma dicit forma totius in cõparatiõe ad formam partis pmo mõ dictam. vnde ſic aĩa ſte pmo mõ dicit forma partis. ita natura importata p diffinitionẽ ſcꝫ humanitas dicit forma totius. Quarto mõ dicitur forma de actu: q̃ nõ dat eſſe ſimpliciter ſꝫ ſm q̃d. ⁊ hec forma ẽ qdcũq; accidẽs. Eſt tñ duplex modus accidentiũ. Quia quedã dicunt intẽtionalia ⁊ de talib accidẽtib dicit etiã nomen forme. vñ ſpecies in medio ⁊ in intellectu ⁊ in ſenſu forme dicunt ſꝫ intentionales: ⁊ tales forme ptinẽt q̃tũ credo ad primam ſpẽm q̃litatis. Ali⁹ modus accidentiũ ẽ. q ſunt realia. ⁊ ſic om̃e accidẽs forma vocat. ⁊ ſic ẽ nomẽ cõmune oib accidẽtib. Sꝫ qdã accidẽs ẽ ſcꝫ q̃ntitas quã cõſequit modus q̃dam ex ſua terminatiõe qua ſubiectũ terminat. ⁊ talis modus vocatur forma. ⁊ ptinet ad quartã ſpeciẽ qualitatis.

Quomodo forma ⁊ figura pertinẽt ad diuerſas ſpecies qualitatis. Capitulũ CLXVIII

q Uarto videndũ ẽ quõ forma et figura ptinẽt ad diuerſas ſpẽs q̃litatis. Et dicendũ ẽ q etiã ipa forma ⁊ figura aliq̊ mõ ſũt diſpoſitiões ipſius ſbe. Diſpoſitio aũt ordinẽ quẽdã iportat. vñ nõ dicit aliq̃d diſponi p q̃litates: niſi i ordine ad aliud. Et iõ diſpoſitiõi ſimpliciter cõſiderate adi/

datur rõ hui⁹ ꝙ dico bñ vel male qđ ptinet ad rationē ha bitus q̇ ē in p̄ma ſpecie q̄litatis. oportet ꝙ tūc diſpoſitio q̄ bene vł male dicitur aliquid diſponi. attendatur ſm ordinē ad naturā rei ſm ſcȝ ꝙ talis diſpoſitio ē ſibi ↄueniēs. ⁊ tūc dicit bene diſponi. vel diſcōueniēs. ⁊ tūc dicit male diſponi. vnde ex h̄ ipe figure ſunt forme de q̄rta ſpecie q̄litatis: ⁊ paſſibiles q̄litates de tertia, put ↄſiderant vt ↄuenientes vel diſcōuenientes nature rei ptinēt ad habit⁹ vł diſpoſitiões q̄ ſūt in p̄ma ſpē q̄litatis. Nā figura ⁊ color nature rei ↄueniētes ptinēt ad pulchritudinē q̄ ē habit⁹ vł diſpoſitio in p̄ma ſpē q̄litatis. Calor aūt ⁊ frigus ſm ꝙ ↄueniūt nature rei ptinēt ad ſanitatē. ⁊ h̄ mō caliditas ⁊ frigiditas ponunt a pħo in p̄ma ſpē q̄litatis. Et h̄ expreſſe ponit doctor cōmunis p̄ma ſcđe. q. xlix. arti. ij. in ſolutiõe p̄mi argumenti. Et hec q̄tū ad genus q̄litatis dicta ſufficiant.

De relatione ⁊ relatiuo. Capitulū CLXIX

Qdo dicendū ē de ptinētibus ad gen⁹ relatiõis. Et p̄mo dicendū ē de relatiuis Scđo de relatiõe. Aliud enī ē relatiuū ⁊ aliđ relatio. Quantū ḡ ad relatiuū dicēda ſunt. vi. Primū eſt in q̄ differt relatiuū a relatiõe. Scđm eſt q̇d eſt relatiuū diffinitiue: ⁊ quō intelligit illa diffinitio ariſto. poſita in p̄ntis. Tertio quō relatiuū. reſpectiuū et ad aliquid dicūt eādē rē ⁊ quō differūt ab abſoluto. ⁊ q̄liter ſe hñt ad inuicē. Quartū eſt quō relatiua diſtinguunt p dici et eſſe Quītū ē quō diſtinguunt p ſuppoſitionē. p ſuppoſitionē ⁊ eq̄parantiā. Sextū q̄t ſunt modi relatiuoꝝ in diuinis.

Quō differūt relatiuū ⁊ relatio. Capitulū CLXX

Qantū ad primū quō differunt relatiuū ⁊ relatio. Sciendū ꝙ relatiuū eſt concretum. relatio ē abſtractū. ⁊ habēt ſe ad inuicem ſicut albū ⁊ albedo. Et ideo ſicut albū importat rem albam ⁊ habens albedinem: ⁊ albedo dicit ſolam

formam ⁊ ſolam qualitatem que habetur. ita relatiuū dicitur illud qđ habet reſpectū ad alterū. ſ ꝫ relatio dicit̄ ipſe reſpectus p̄ciſe formaliter habitus ab illo qđ eſt relatiuum.

Quō differūt relatiuū reſpectiuū ⁊ ad aliqd. CLXXI

q Uantū ad ſcđm ſciendū ꝙ relatiuum diuidit̄ cōtra abſolutū. Abſolutū aūt dicitur qđ ab omni alio ē ſolutū. ſic tali ſolutione ꝙ nō habꝫ reſpectū ad aliud. Et iđ ꝑ oppoſitū illud dicit̄ relatiuū. qđ importat ⁊ habet reſpectū ad aliud ꝓpter. qđ dicit̄ relatiuū. Dicit̄ etiā reſpectiuū: in quo ſcꝫ reſpectiuo fit aliq̄ maior exp̄ſſio ipſius reſpectus q̄ꝫ in nomie relatiui. Et qꝛ reſpectus importat̄ ꝑ hanc prepoſitionem ad. et hoc qđ dico aliqđ ip̄am terminat. Idcirco relatiua vocātur hoc noīe ad aliqd. Hoc enī qđ dico aliquid. dicit ⁊ ſignificat eſſentiā: cū ſit neutri generis. ⁊ importat terminū reſpectus ⁊ dependentie. cū ſit accuſatiui caſus qui eſt maxime determinatiuus. Hec etiā prepoſitio ad. importat quendā reſpectū ⁊ quandā dependentiā. Iſtā aūt duplicē naturā habēt relatiua. ſcꝫ naturā terminātis q̄ꝫtum ad oppoſitū relatiuū. ⁊ depēdentis q̄ꝫtū ad ſeip̄m. ⁊ iđ magis explicite tangit̄ natura relatiuorū cū reſpectiua dicuntur. q̄ꝫ cū ſimplici noīe relatiua appellant̄. Sꝫ cū dicūt̄ ad aliqd tūc expreſſius ⁊ explicatius exprimunt̄. Et ſic patet ꝙ idē ſunt ⁊ idē importāt. relatiuū. reſpectiuū ⁊ ad aliqd. ſꝫ reſpectiuū explicat exp̄ſſius q̄ꝫ relatiuū. ⁊ ad aliqd exp̄ſſius vtroq̄ꝫ. ꝓpter qđ ariſtoteles nō noīe reſpectiui vel relatiui. ſed noīe ad aliqd relatiua diffinit in libro p̄ntorū.

Quid ſit relatiuū diffinitiue: ⁊ quomodo intelligit̄ diffinitio ariſtotelis de eis. Capitulū CLXXII

q Uantū ad tertiū videndū ē quid ſit relatiuū ſm illā diffinitionē. Et dicendū ꝙ ariſtotelis in libro p̄ntorū diffinit relatiua. dicens. Qꝛ ad aliquid ſunt quecūq̄ꝫ hoc ipſum

ꝙ ſunt alioꝝ dicũtur eſſe. vel qðlibet aliter ad aliud. Hec diffinitio ſic declaratur. quia ipſa relatiua vocat ad aliq̇d ratione immediate predicta. quaſi dicat ad aliquid. i. ipſa relatiua ſunt talia ꝙ ipſa hoc ipm̄ quod ſunt alioꝝ dicunẜ id eſt ipſa relatiua inq̈ꝫtum relatiua ſunt. reſpectum ꝛ habitudinē ſeu dependentiã habent ad alia reſpectu quorũ relatiua ſunt. In hoc aũt ꝙ dicit alioꝝ notãtur duo. Unũ eſt ꝙ relatio oportet ꝙ ſit inter duo. et per cõſequens relatiuũ eſt ad alterũ extremũ ꝛ nõ ad ſeipm̄ Unde oportet eſſe duo extrema diſtincta ipa relatiua. vel ẜm rem. vt in relatione reali. vt patet de patre et filio. Uel ẜm rationē vt pꝫ in relatione rationis q̈ꝫtum ad relationē idemptitatis. in qua idē refertur ad ſeipm̄ In qua nõ ſunt duo extrema ẜm rem. ſed ẜm rationē. inq̈ꝫtum intellectus vno termino vtiẜ vt duobꝫ dicendo. idem eidē ideꝫ. Scðo notatur ꝙ cũ hoc ꝙ dico alioꝝ ſit caſus genitiui. ꝙ relatiua poſſunt referri in habitudine genitiui caſus. vt dicēdo: pater filij pater. vel poſſunt etiã referri in habitudine ablatiui caſus vt dicēdo maius minore maius. vel aliorũ caſuũ. Et q̈ꝫtum ad hoc ſubditur in diffinitione. vel qðlibet aliter ad aliud. id eſt. nõ ſolũ aliorũ dicũtur. id eſt referũtur in habitudine alioꝝ id eſt genitiui caſus. ſed etiã quõlibet aliter qðlibet referẜ ad aliud. id eſt indifferēter ẜm habitudinē alioꝝ caſuũ.

Quõ relatiũa diſtinguũtur ẜm dici ꝛ eſſe. CLXXIII

q Uantum ad quartuꝫ dicendũ qð relatiuorũ eſt talis diſtinctio. ꝙ quedã ſunt relatiua ẜm dici. quedã ẜm eſſe. Relatiua ẜm dici dicũtur ẜm accidēs. Relatiua ẜm eſſe dicũtur relatiua ẜm ſe. Relatiua ergo ẜm eſſe ꝛ per ſe. dicũtur illa que q̈ꝫtum ad ſui eſſentiã. vel q̈ꝫtum ad illud qð ꝓmo ſignificaẜ per nomē. ſunt in predicamēto relationis. vt duplum. triplum. ꝛ huiuſmodi. Uel illa q̃ directe in formali ſignificato important relationes. qð idem eſt. ſicut pater ꝛ

filius importãt relatiões paternitatis ꝛ filiatiõis. Relatiua ſm dici et ſm accidẽs dicuntur que q̃ntum ad ſui eſſentiam. ꝛ q̃ntum ad id qḋ primo ſignificaꝛ per nomen nõ dicunt niſi fundamentũ relationis. et ſic ſunt in alio predicamento. Quantũ aũt ad reſpectũ quẽ importãt. nõ autẽ in formali ſignificato. ſunt in gñe relatiõis. ſicut ptꝫ ď ſcientia q̃ q̃ntũ ad formale importatũ ꝑ nomẽ eſt in pma ſpecie qualitatis. tñ qꝛ referꝛ ad ſcibile q̃ntũ ad relatiuũ eſt in genere relatiõis. Hec aũt diſtinctio nõ debet poni. q̃uis eaꝫ aliqui poſuerũt in relatione ſicut poniꝛ in relatiuis. Non eñ eſt quedã relatio ſm eſſe. ꝛ quedã ſm dici. ſic eſt q̊ddaꝫ relatiuũ ſm dici. et quoddã ſm eſſe. Omis eñ relatio ſm eſſe eſt relatio rei vel ratiõis. ꝛ nulla ſm dici.

Quõ relatiua diſtinguũtur in relatiua ſuppoſitiõis. ſupraпoſitionis ꝛ equiparãtie. Caplm CLXXIIII

q Uantũ ad q̊ntũ eſt ſciẽdũ qḋ relatiuorũ eſt talis diſtinctio. Quia quedã ſunt relatiua ſuppoſititiõis. quedã ſuppoſitiõis. q̃dã equiparãtie. Relatiua ſupꝛapoſitiõis dicunꝛ q̃ aliqd maius ex ſuo noĩe importãt. ꝛ ſic relatiuũ ſuppoſitionis ď dñs reſpectu ſerui. duplũ reſpectu dimidij. Relatiua aũt ſuppoſitiõis dicunꝛ q̃ aliquã minoritatẽ ꝛ inferioritatẽ importãt. vt ſuus reſpectu dñi. dimidiũ reſpectu dupli. Relatiua equiparãtie dicũtur q̃ nullã ſuperioritatẽ vel inferioritatẽ vel minoritatẽ importãt vt in relatiuis ſimilis ꝛ equalis. ꝛ huiuſmodi. qꝛ ſimile refertur ad ſimile. ꝛ equale ad equale q̃dã equiparãtia vel equipolentia.

Quot ſunt modi relatiõis in diuis. Ca. CLXXV

Uantũ ad ſextum et vltimũ quot ſunt modi relatiuorũ ꝛ noĩm relatiue ſignificãtiũ in diuis. Dicẽdũ qꝫ q̃tuor. Eſt eñ relatiuũ ꝓpꝛiiſſime qḋ ſm ſuũ nomẽ ad aliqd referꝛ. vt pr̃. Aliud eſt relatiuũ qḋ ꝯſequitur vel cauſat relatiõeꝫ. vt gñatioꝛ gñrans Aliud aũt qḋ implicite claudit i ſe relationẽ. ſic trinitas q̃

includit in ſe ꝑſonas relatiõe diſtinctas. ꝛ h̄ nomẽ ꝑſona includit relationẽ diſtinguẽtẽ. Aliud aũt dꝛ relatiuũ incõ-tum ꝑ relatiuo ponitur vt hoc nomẽ deus.

De relatione. Capl'm CLXXVI

n Unc ſcđo dicẽdũ de relatõe q̃ formaliter ĩpoꝛtat p̃ciſe ꝛ p̃ncipaliter ip̄m relaᵐ. Circa quã vidẽda ſunt. xi. Primo q̊t ſunt genera relationũ formalit' acceptarũ. Scđo q̃d ẽ relatio real' ꝛ rõis. Tertio quõ diſtinguũt' relatiões reales ĩ cõparatõe ad ſua fundamẽta. Quarto de his q̃ cõueniũt relatiõi vt ad diuerſa cõparat'. Quĩto q̃ reqrũtur ad relationẽ realez Sexto q̃d reqrit' ad relationẽ realẽ. ita ꝙ ſit realis ex parte vtriuſq̃ʒ termini. Septio ꝙ inter duo extrema relatiua nõ ẽ vnica relatio ſʒ due. Octauo ꝙ relatio põt eẽ inter duo extrema realia nõ realis. ꝛ nõ põt eſſe realis niſi habeat duo extrema realia. Nono q̊t modis cõtingit relationẽ eſſe realẽ. Decimo quõ differat relatio a ſuo fundamẽto. Undecimo q̊t modis ꝯtingit eſſe relationẽ rationis.

Qꝛ genera relationũ formaliter acceptaꝝ ſunt duo ſcʒ realis et rationis.

Uantũ g̊ ad primũ q̊t ſunt modi relationũ ſiue genera reſpectu ſui ipaꝝ formaliter acceptaꝝ. Dicendũ ꝙ duo in gñe. Qꝛ relationũ alie ſunt reales: alie rõis. Relationũ aũt realiũ hec ẽ diſtictio Qꝛ q̃dã relatões reales hñt coꝛrñdentẽ realẽ relationẽ in oppoſito termio ſic relatio paternitatꝭ hẽt relationẽ realẽ coꝛrñdentẽ in filio. ſ. filiationẽ Uñ ſic pr̃ p̃rnitate rel'r refert' ad filiũ. ita filiꝰ filiatõne ad patrẽ. Alie aũt ſunt relatiões reales q̃ nõ habent oppoſitã relationẽ realẽ coꝛrñdẽtẽ ĩ oppoſito termio. ſʒ ſolũ rõnis. ſic ſciẽtia refert' ad ſcibile realit' ſʒ nõ rñdet ſibi relatio real'r ex parte ſcibil'. ſʒ ſolũ rõnis. Uñ relatiõe rõis ſcibile refert' ad ſciẽtiã ꝛ nõ relatiõe reali. Relatio aũt rõis ſil'r diſtinguit' qꝛ q̃dã ſunt relatiões rõnis. q̃ hñt rel'onẽ coꝛrñdẽtẽ in oppoſito termio rõis tm̃. ſic relatio q̃ ẽ inter duo entia rõis

q̄ ſicut vnū ens rōnis refertur relatiōe rationis ad alterū ita aliquid ad illud. Alie aūt ſunt relatiōes rationis. que habent oppoſitā relationē realeꝫ in oppoſito termino · ſicut dictū eſt de ſcibili. ꝙ relatiōe rationis refertur ad ſcientiaꝫ ſed ſciētia realiter refertur ad ſcibile. Et hoc modo deus refertur ad creaturā relatiōe rationis. Sed creatura rela/tione reali ad ipſum. Et ille modus eſt cōueniēs relatiōi reali. ⁊ relationi rationis· Unde eſt quaſi medius q̄ꝫtū ad correſpondentiam.

Quid ſit relatio realis et relatio rationis. CLXXVII.

Q Uantum ad ſecūdum videndū eſt quid ſit relatio realis. ⁊ q̇d relatio rationis Ad qđ dicendū relatio realis eſt q̄ aliq̇d ha/bet reſpectū realē in rerū natura ad aliq̇d aliō circūſcripto om̄i actu intellectus et ratiōis. Unde dato ꝙ nō eſſet aliquis intellectus cōferens et comparans patrē ad filiū. vel filiū ad patrē. adhuc eſſet realis reſpectus in patre ad filium et econtra. et ideo vtraqꝫ eſt relatio rea/lis. Relatio autē rationis dicitur reſpectus qui nō eſt in re extra ad aliud realiter Sed tota habitudo illa inter duos eſt reſpectus vnius rei ad aliā ſ̄m intellectū ſolū cōparan tem et conferentē ſub quadā habitudine vnā rem ad aliā Et hoc modo eſt talis reſpectus in ſcibili reſpectu ſcientie Niſi em̄ eſſet intellectus comparans ſcibile ad ſcie ntiam: nullus eſſet reſpectus ſcibilis ad ſcientiam. Unde dicitur relatio rationis. q̄ eſt a ratione per priuationem vel nega/tionē vlterioris realitatis. Et hoc ſiue ſit reſpectu vtriuſqꝫ termini q̄ꝫtū ad illas relationes ſibi mutuo correſpōdētes in eſſentia rei vel rationis. Siue ſit et parte alterius termi ni ſolū q̄ꝫtum ad illas que habēt correſpōdētes relationes reales in altero termino alterius modi.

Quot ſunt fundamen ta in genere relationis realis et quot modi relationū ſ̄m ea. Caplm CLXXVIII.

De pꝛedicamento Relationis:

Q Uantũ ad tertiũ ſcilicet quot modi ſunt relationũ in cõparatione ad fundamẽtum in quo fundatur talis reſpectus. dicendũ ꝙ q̃nqꝫ. qꝛ q̃dã relatiões ſunt q̃ fundãtur ſup ſbam. quedã ſuper q̃titatem. quedã ſuper qualitatẽ. quedam ſuper pertinẽtibꝫ ad actionẽ ⁊ paſſionẽ. q̃dã ſup rebꝫ menſurãtibus ⁊ rebꝫ menſuratis. Qꝛ relatio immediate fundetur ſuper ſubſtantiã negatur ab aliquibus. ſed credo veriozem opinionẽ illam ꝙ immediate fundetur relatio ſup ſubſtantiã Unde ita eſt ſoꝛ. ſimilis platoni. q̃tũ ad aĩam rationalem ſicut ſm albedinẽ. Et iſte eſt pꝛimus modus relationũ. Patet aũt ꝙ in diuinis relatio immediate fundatur ſuper ſubſtantiam. q̃uis ſit diſputabile de creaturis. In diuinis aũt relatio manet ſm ꝓpꝛiũ genus. ⁊ ideo opoꝛtet ponere vnũ modũ relationis que fundatur in ſba. Iſtum aũt modũ Phus expꝛeſſe nõ ponit. Scõs modus eſt relationũ que fundãtur ſup quãtitatẽ ſicut refertur duplũ ad dimidiũ, ⁊ ſic de aliis. Terti⁹ modus relationũ ẽ q̃ fundatur ſup qualitatẽ. ſicut relatio ſimilitudinis q̃ fundatᷣ ſup vnũ in qualitate. ſicut relatio eq̃litatis fundatᷣ ſup vnũ in quãtitate. vt ſoꝛtes habẽs albedinẽ eſt ſimilis platoni albo. Quartus modus relationũ eſt que fundãtur ſuper pertinẽtibus ad actionẽ et paſſionẽ. ⁊ hoc cõtingit dupliciter. Uel ſm virtutẽ et potentiã actiuã ⁊ paſſiuã ſicut calefactiuũ dicitur et refertur ad calefactibile ſm potentiã actiuã ⁊ paſſiuã. Nam calefactiuũ eſt qđ poteſt calefacere calefactibile qđ poteſt calefieri. Alio modo ſm actionem ⁊ paſſionẽ in actu ſicut calefaciens in actu. refertur ad calefactũ in actu. Quintus modus eſt ſm quẽ fundatur in rebus menſurãtibꝫ ⁊ menſuratis. nõ quidẽ iuxta menſuram quãtitatis ſꝫ entitatis et virtutꝫ rei. ⁊ ſic refertur in ratione mẽſurati ſcientia ad ſcibile. ⁊ ſcibile ad ſcientiã in ratione menſure. quia veritas ⁊ entitas ſcientie menſuratᷣ ad ſci-

bile a quo depēdet. Ex q̊ patet ꝙ hic nō accipit̃ menſura ⁊
mēſuratū ſm q̄titatē q̄ hoc ad primū modū ꝑtinet. ſ3 ac/
cipitur ſm menſurationē eſſe virtutis ſm ꝙ ab eo qđ res ē
vel nō eſt oratio dicit̃ vera vel falſa. Et ideo pt3 ꝙ differūt
illi duo modi. Ariſtote. aūt nō ponit primū modum in. vi.
metaph. directe ſm aliq̊s Vel q̄ nō nouit. vel q̄ nō erat ſi
bi neceſſariū. Tertiū etiā modū nō explicauit. q̄ qualitas
nō ordinatur ad aliud niſi ſm ꝙ q̄litas accipit̃ rōne poten
tie actiue vel paſſiue prout eſt ꝑncipiū actionis ⁊ paſſiōis
vel ratōne q̄titatis. vel rōne alicuius ad q̄titatē ꝑtinent3
ſicut dicit̃ aliq̄d albius alio. Et ſic dicitur ſimile qđ habet
vnā qualitatē. vnde nō explicite iſtum modū ſed implicite
alios duos ponēdo poſuit. Explicite aūt poſuit. ij. iiij. et. v.
et iſti ſunt tres modi relationū apud loquētes cōmuniter
vſitati. et a pħo poſiti. Primus ꝑtinens ad quātitatē. Se/
cūdus ad actionē ⁊ paſſionē. Tertius ad mēſurā et mēſu/
ratū quorū modoꝝ ratio ſic accipit̃. Relatio eñ eſt habitu/
do vniꝰ rei ad alterā. Ordinat̃ aūt vna res ad aliā. vel ſm
eſſe prout vna res q̄tum ad ſuū eſſe dependet ab alia. ⁊ ſic
eſt modus tertius. Vel ſm virtutē actiuā ⁊ paſſiuā i agē/
do et paciendo ſcđm ꝙ vna res ab alia recipit vel confert
aliq̄d alteri et ſic eſt ſcđs modus. Vel ſm ꝙ quātitas vniꝰ
rei mēſurat̃ ꝑ aliā. ⁊ ſic eſt primus modus. Ad hos aute3
tres modos pħi poſſunt omēs relatiōes reduci. S3 clariꝰ
habentur per modū a me poſitū. Alia aūt genera acciden/
tiū potius cōſequūtur relatōne q̄ poſſint relationē cauſare
ſicut pat3. Quia quādo cōſiſtit in aliquali relatiōē ad tp̄s
Vbi ꝓo in relatione ad locū. Poſitio autē ordinē partium
importat. Habitus autē relationē habētis ad habitū. Id
circo in iſtis nō fundatur directe relatio. nec eam cauſant.
ſed potius eam cōſequūtur.

Q̄r diuerſa cōueniunt relationi ſm ꝙ comparatur ad
ſuū fundamentū. ad ſuum genus. ad ſuum oppoſitum. et

ad ſuũ pꝛincipiũ. Capl'm CLXXIX

Uantũ ad quartũ videlȝ vnde ha
beat relatio ꝙ dicatur q̃d vel aliquid Et vnde
q habeat ꝙ ſit ad aliq̃d. ⁊ de aliȷs q̃ ſibi cõueniũt
vel ratione ſui oppoſiti vel ratiõe cauſe. Eſt in/
telligendũ pꝛimo ꝙ aliq̃d vl' quid impoꝛtãt abſolutã en/
titatẽ. ſed ad aliquid impoꝛtat entitatẽ reſpectiuã Quãdo
ergo dicitur a doctoꝛib⁹ ꝙ relatio ab vno habȝ ꝙ ſit q̃d vl'
ꝙ ſit aliquid. intelligunt de abſoluta entitate. ſed qñ dicũt
ꝙ ab aliquo habet ꝙ ſit ad aliq̃d. intelligũt de relatiua en/
titate. Quo viſo dicendũ eſt ꝙ relatio poteſt cõſiderari q̃/
druplicitet. Quia vel p̲ cõparationẽ ad ſuũ fundamẽtũ vl'
ad ſuũ genus ꝓpꝛiũ. vel ad ſuũ oppoſitũ. vel ad ſuam cau/
ſam vel pꝛincipiũ. Si cõſideretur relatio per cõparationẽ
ad ſuũ fundamentũ. ſic relatio habet entitatẽ a fundamen
to. ⁊ ſic cadit ſub diuiſione entis in ſubſtantiã ⁊ accidens.
quoꝛũ accidẽs cõcernit ſubſtantiã cui ineſt. Et ſic relatio re
ducitur ad genera ſuoꝝ fundamẽtoꝝ. et ſic dicit̃ q̃d vl' ali/
q̃d. Si aũt cõparatur ad ſuũ genus ꝓpꝛiũ. ſic relatio nõ eſt
aliquid. ſȝ ad aliq̃d. id eſt nõ dicit entitatẽ abſolute. ſed en/
titatẽ relatiuã. Nam illud qđ cõuenit alicui ratiõe ſui ge/
neris. cõuenit omĩ illius generis. ſicut ſenſus cõuenit ali/
cui rõne generis qđ eſt aial. ⁊ ideo omĩ animali ſm eſſe ali
quid reale nõ cõuenit omĩ relationi cũ ſit q̃dã relatio rõnis
g̃ nõ cõuenit relationi ratiõe ſui generis eſſe aliq̃d. ſed eſſe
ad aliq̃d cũ hoc cõueniat omĩ relatiõi. Si aũt ꝯſiderat̃ re/
latio ĩ cõparatiõe ad ſuũ oppoſitũ. ſic trahit ſpeciẽ ab illo ⁊
rõnẽ. ſic vlna duoꝝ cupitoꝝ trahit rõnẽ dupli ab vlna cu/
pitali. q̃ ẽ dimidiũ. Nã ſi vlna nõ eſſet cubitalis. nõ eſſȝ du
pla. Si aũt cõparet̃ ad ſuã cauſaȝ vel pꝛincipiũ. ſic dicim⁹
duplicẽ eſſe cãm. ſcȝ effectiuã. et ſubiectiuã. Cauſam effe/
ctiuã ꝓpꝛie nõ habet relatio. cũ in ad aliq̃d nõ ſit ꝓpꝛie mo/
tus quãuis relatio ſit effectus coꝛreſpõdẽs agenti. Agens

em̄ cui effectus correſpondēt oportet eſſe in creaturis ali/quid abſolutū. Eſt em̄ ſuppoſitū relatiuum ꝓprium in diui/nis. In creaturis autē relationes nō cōſtituūt ſuppoſitū ſed ſuppoſita cōſtituūt. ꝓpter qđ actio omis agentis natu/ralis terminatur ad aliq̄d abſolutū primo et per ſe. licet ex conſequēti terminetur ad relationē cōſequentē. vt augmē/tatio terminatur ad quātitatē quā ſequitur relatio equa/litatis. Alia eſt cauſa relatiōis q̄ dicit̄ fundamētalis. ſiue ſubiectiua. de qua dictū eſt in prima cōparatiōe. Et dicit̄ fundamentū quia eo poſito vel ſubtracto. incipit vel deſi/nit eſſe relatio. Sicut ſorte exiſtente albo. albedo in plato/ne eſſet fundamentū ſimilitudinis. quia ea poſita vel re/mota a platone incipiet eſſe in eo vel deſinere ſilitudo ad ſortē. Aduertēdū tm̄ eſt ꝙ hec duo differūt. fundamentū et ſubiectum. Nam relatio ſubiectū refert. nō autē proximuꝫ fuudamentū. Fundamentū em̄ nō eſt ꝓprie quod refertur ſed ſubiectum. Unde albedo que eſt in ſor. nō refertur ad platonē. ſed ſor. ratione albedinis que eſt fundamentum ſimilitudinis in forte.

Quot requirūtur ad relationē realē ⁊ que. CLXXX.

q Uantū adquintū ſcꝫ quot requi/runtur ad hoc ꝙ relatio ſit realis. Dicendum ꝙ quatuor ſm veriorē opinionē. Primū eſt ꝙ illud qđ refertur relatione reali. ſit aliquid rea/le. quia nō entis non eſt relatio realis. Realiter em̄ referri preſupōit tale eſſe ⁊ ideo chymera nō poteſt referri realiter quia realiter nō eſt ens. Scđm qđ requiritur ad hoc vt re/latio ſit realis eſt. vt in eo qđ refertur ſit aliqđ poſitiuū per quod referatur. in quo fundetur relatio. Si em̄ nō ꝑ illud aliq̄d poſitiuū qđ eſſet reale in ſe. ſed per poſitiuū realiter exiſtens iu alio refertur. non eſſet realis relatio. ſed eſſet re/latio rationis tm̄. Et ꝓpter hoc ſcitū non refertur realiter ad ſcientiā. quia ſcitū dicitur ſcitū nō per aliquid exiſtēs in

ſcito ſed ꝑ aliud exiſtens in ſciente. ⁊ ecōuerſo. pater realiṫ referṫ qꝛ aliq̈d eſt in p̄re poſitiuū vn̄ referṫ. ⁊ nō referṫ ꝑ poſitiuū exiſtens in altero Et iſta duo ſumunṫ ex ꝑte ſubiecti qđ referṫ. Alia aūt duo q̄ ꝯſecunṫ ſumunṫ ex ꝑte termini et obiecti. Quoꝝ primū eſt ꝙ termin⁹ ad quē eſt relatio ſit realis. ſicut enī nō entis ad ens non poteſt eſſe relatio realis ita nec entis ad non ens non poteſt eſſe relatio realis. Secundū eſt ꝙ termin⁹ q̄ referṫ ſic realr̄ diſtinct⁹ ab ꝑpoſito termino ad quē referṫ. ſaltem diſtinctū eē habeat in eſſe relatiuo ab illa relatiōe q̄ ē ad ip̄m. ⁊ ꝓpter hoc relatio eiuſdē ad ſeip̄m nō eſt realis. qꝛ licꝫ in rei veritate aliq̈d ſit idē ſibiꝑ̄pi. tn̄ termini iſtius idēptitatis nō ſūt diſtincti realiṫ. qꝛ nihil habet idemptitatē ad ſeip̄m vt ad rem a ſe diſtinctam. Habet ergo eſſe relatio realis ex ꝑte vni⁹ termini. qn̄ habet has quatuoꝛ p̄dictas ꝯditiones. dato ꝙ oppoſita relatio ſibi ex oppoſito termino correſpōdens nō ſit realis ſꝫ rōnis. Et iſto modo relatio creature ad creatorē eſt realis ꝗuis creatoris ad creaturā ſit rōnis. Et ſilr̄ relatio ſciētie ad ſcibile eſt realis. licet ſcibilis ad ſcientiā ſit rōnis.

Quot ⁊ que requiruntur vt relatio ſit realis ex ꝑte vtriuſqꝫ termini. Capitulum CLXXXI

Q Uātū ad ſextū ſcꝫ quot req̄rūṫ ad relationē realē que ſic eſt realis ꝙ etiā in oppoſito termino habꝫ oppoſitā ſibi relationē correſpondentē. ⁊ ſic ſḿ mutuā correſpondentiā ex vtroqꝫ termino ſunt reales. Dicendū eſt ꝙ predicte q̄tuoꝛ ꝯditiōes imediate poſite ⁊ cū hoc vna alia que eſt q̇nta et hec reſpicit vtranqꝫ relationē ⁊ vtrūqꝫ terminū ſcꝫ ꝙ vtraqꝫ relatio ſit eiuſdē ordis Et vocant doctores hanc conditionē ponētes eſſe eiuſdē ordinis. qꝛ ſi relatio vni⁹ extremi ſit infinita ⁊ extra om̄e gen⁹. ꝙ relatio oppoſiti extremi ſilr̄ ſit eiuſdē ordinis ⁊ ꝯditionis ꝙ ſilr̄ ſit infinita et illimitata et extra om̄e genus. Et iſta eſt in relatiōibus diuis Nā

ſicut relatio qua pater referꝭ ad filiū eſt extra oēm gen⁹ ita relatio qua referꝭ fili⁹ ad patrē. Vñ mutuo ſibi correſpondent in hoc ꝙ eſt eſſe extra oēm gen⁹ ꝛ eſſe infinitū ꝛ illimitatū. Vel etiā dicunꝭ eiuſdē ordinis ſi vna ē finita ꝛ infra gen⁹: ꝙ relatio oppoſiti extremi ſilr̄ ſit eiuſdē cōditiōis Et illo modo ſunt eiuſdem gn̄is ꝛ ordinis in humanis relatō pr̄is ad filiū ꝛ relatio filij ad patrē ecōuerſo. Et qꝛ relatio dei ad creaturā nō eſt eiuſdē ordinis cū relatione creature ad deū. Et ideo nō pōt eſſe realis relatio ſm mutuā correſpondentiā ex parte vtriuſqꝫ extremi.

Qꝫ nō eſt vna relatio duoꝝ extremoꝝ. imo ſunt due aliqñ ſolo numero. aliqñ ſpē aliqñ gn̄e dn̄tes. CLXXXII

q Uantū ad ſeptimū pōt ꝯcludi ex dictis ꝙ falſa eſt imaginatio quorūdā q̄ imaginanꝭ ꝙ inter duo extrema relatiua ſit vnica relatio q̄ vnū ad aliud referaꝭ. ſicͭ in locali diſtantia eſt eadē diſtantia numero inter duo extrema. ſicut vn⁹ motus duoꝝ extremoꝝ qđ eſt falſum: imo ſunt due relationes numero differētes aliqñ. aliqñ ſpē. aliqñ gn̄e. Numero ſolū. vt cū vnū eq̄le referꝭ ad alterū. Duo eni eq̄lia referunꝭ ad inuicē relatiōibꝫ ſolo numero differētibus. Specie aūt vt relatiua ſuppōnis ꝛ ſuppōnis referunꝭ ad inuicē relatiōibꝫ ſpē differētibꝫ. ſicͭ relatio dn̄i differt ſpē a relatiōe ſerui. Genere aūt cū relatiua ſūt talis cōditiōis quoꝝ vnū referꝭ relatione reali ꝛ aliud relatione rōnis. Tūc eni referunꝭ relatiōibus gn̄e differentibꝫ vt ſciētia ꝛ ſcibile.

Qꝫ relatio pt̄ eē int̄ duo extrema nō realꝭ. CLXXXIII

q Uantū ad octauū poteſt cōcludi ꝙ non eſt neceſſe ꝙ ſi vna relatio vni⁹ extremi ē realis ꝙ relatio alteri⁹ extremi ſit realis. Et ideo nō eſt idem dicere ꝙ relatio ſit realis ꝛ ꝙ habeat duo extrema realia. qꝛ poteſt hr̄e duo extrema realia. ꝛ tamen eſſe relatio rōnis. nō poteſt tamen

eſſe econtra ſcʒ ſine duob₉ extremis realib₉ eſſe relatio realis. Nec etiã eſt idem dicere ꝙ relatio ſit realis ⁊ ꝙ habeat correſpondentiã realẽ relationi in oppoſito termino. qꝛ põ eſſe realis ſine hoc. Unde habere correſpõdentẽ realem relationẽ i oppoſito termino addit ſup̲ h̄ ꝙ ẽ eẽ relatõʒ realẽ

Qꝛ om̄is relatio realis fundaẗ vel ſupra ſubſtantiam. vel quantitatẽ. vel qualiatẽ. vel. ſup̲ ptinentib₉ ad actionem vel paſſionẽ. vel habentibus rationẽ menſure ⁊ menſurabilis. Capitulũ CLXXXIIII

Quantũ ad nonũ ſcʒ quot modis contingat eſſe relationẽ realem. Dicendum ẽ ꝙ in genere quatuor modis. quia omnis relatio realis eſt ſm ꝙ fundaẗ in ſubſtantia vel q̄ntitate vel qualitate vel in ptinentib₉ ad actionẽ et paſſionem vel habẽtibus rationẽ menſure vel menſurabilis Et ſic ꝯtingit eſſe relationẽ ⁊ hoc quintuplici genere ſicut prius expoſitum eſt.

Quõ differt relatio a ſuo fundamẽto. CLXXXV

Quantũ ad decimũ ſcʒ quõ differat relatio a fundamento vnum ſolum infero q̄ꝑtũ eſt ad veritatẽ quã credo ſcʒ ꝙ relatio nõ differat realiter a ſuo fundamento ſicut differũt due res ⁊ due nature: quaꝝ vna non eſt alia ſicut ſimilitudo ⁊ albedo ſup̲ quã fundaẗ ratio ſimilitudinis non differũt intrinſece. Sed tamen poteſt dici ꝙ differũt extrinſece qꝛ ipa relatio importat aliq̄d qð nõ eſt ip̄m fundamentũ. Illa enĩ res eadẽ formaliter que facit ſoꝛ. albũ. ſcʒ albedo: facit ip̄m ſimilẽ platoni albo. nec ſil'itudo aliq̄d intrinſece addit ſupra albedinẽ exiſtentẽ in ſorte qð diuerſum ſit ab albedine. ſʒ extrinſece ſimilitudo ſup̲ albedinẽ addit ⁊ importat coexiſtentiã alicuius exiſtentis in platone cui ẽ ſimilis. ⁊ h̄ eſt albedo. Si ĝ fundamentũ relatiõis ⁊ relatio et albedo ⁊ ſimilitudo ſe videnẗ hr̄e ꝙ ſin. idem intrinſece re

aliter.ſ; extrinſice.ipa relatio vt ſilitudo addit coexiſtētiā alicuius alteri⁹ in aliq̄ reſpectu cui⁹ p ſilitudinē ē illi conformis. H aūt q realiter nō differāt,pbaf rōe cōl. Nā nullo mō videf intelligibile q aliqd adueniat alicui rei d nouo differens realiter ab eo ⁊ ab omi qd in re erat.⁊ ſic faciens realē cōpoſitionē cū eo ⁊ illud ſubiectū in nullo ſit mutatū cū mutari ſm phm non ſit aliud realiter q̄ rem eſſe aliter nūc q̄ pus. Sed relatio pōt aduenire alicui nulla mutatiōe facta in eo ſ; in altero. vt ſi ſortes ſit albus et plato de nouo efficiatur albus.ſorti de nouo aduenit relatio ſilitudinis nulla in eo facta mutatiōe ſ; in platone.g̃ videf q relatio nullo mō differat a fundamento. vt ſilitudo ab albedine nec facit cōpoſitionē cū eo. Et ſic intrinſice ſunt idē realiter cū ſine mutatiōe ſubiecti adueniat. vt pat; in exēplo poſito. Et idē dicif. v.methaph. Reliq̄ de hoc ptermitto.

Quot modis ↄtingit eē relationē rōnis. CLXXXVI

q Uantū ad vndecimū ſc; de relatione rōnis q̄t modis ↄtingat dicendū ē. Quid ſit relatio rōnis dictū eſt prius. Quot aūt req̄ranf ad hoc q ſit relatio rōnis ⁊ q̄t modis cōtingat ſiꝉ oſtendif. Nam cū relatio rōnis ſit in defectu relatiōis real. vbicūq; deficit aliqd de reqſitis ad relatōꝫ realem habitudine aliq̄ exiſtente inter extrema quocūq; modo erit relatio rōnis. Et hoc pt; deducēdo p ſingulos modos prius poſitos. Si eni ↄtra primā cōditionem nō ens ponaf aliquā habitudinē habere ad ens. erit relatio rōnis tantū.ſic ſi ponaf q mortui fuerūt priores nobis viuētib⁹. hec relatio priorū ad nos poſteriores eſt relatio rōnis. Si etiā ↄtra ſcdam ponaf q aliud relatiuū referaf nō p illud qd in ipo eſt.ſed p illud quod in alio eſt poſitiue. erit relatio rōnis. ⁊ ſic referf intellectum ad intelligentē vel ſcitum ad ſcientē ⁊ hmōi. Si cōtra tertiā ↄditionē entis ad non ens ſit aliqua habitudo ſicut eſt cū dicim⁹: ⁊ nos ſum⁹ pri

oꝛes poſterioꝛibꝫ futuris. ibi relatio impoꝛtata ꝑ illam pꝛioꝛitatē eſt relatio rōis. Si aūt ↄtra q̄rtū deficit in illis vbi conſideraᷓ aliqua habitudo ꝙ termini relationū oppoſiti nō ſunt diſtincti in eſſe relatiuo ſaltē. nō erit relatio real' ſꝫ rōnis. ſicut ↄtingit in relatione idemptitatis qñ idē referᷓ ad ſeipm̄. vt dicēdo idē eidē idem Preter hos modos relationis rōnis ponitᷓ vnus alius. ſcꝫ qñ ponitᷓ relatio rōnis Ip̄a enī relatio nō referᷓ mediante alia relatione vl' ꝑ aliā relationē. Unde in creaturis paternitas nō ↄiungitᷓ ſbiecto ꝑ aliā relationē mediā. Et iſtos modos innuit doctoꝛ rōis p̄° ſnīaꝝ. di. xxvi. arti. p̄°. Et inde videnᷓ doctoꝛes alij̄ ſumpſiſſe ꝑ oppoſitū relationis rōnis ad relationē realem illa quatuoꝛ que debent requiri ad ip̄am de q̄bus dictum eſt p̄us. Sunt nihilominꝰ multi alij̄ modi relationis rōnis Sicut qñ duo entia rōnis referunᷓ ad inuicē in pluribus modis alijs. qui tñ oēs reducibiles ſunt ad iſtos.

De ꝑtinentibus ad p̄dicamentū actiōis. CLXXXVII

Oſt predicta dicēdū reſtat de q̄nto predicamento qꝺ̄ diciᷓ actio. Circa qꝺ̄ cōſideranda ſunt duo. Pꝛimo quid eſt actio in genere. Secūdo quid eſt actio manens ⁊ tranſiens et quomodo differunt. Quantum ad pꝛimū videnda ſunt quinqꝫ. Pꝛimo q̄d ē actio diffinitiue. Scꝺo quō ſe habet ad paſſionē. Tertio quō habet ſe ad agens ⁊ patiens. Quarto quō ad foꝛmā acquiſitā ꝑ actionē. Quinto quō facit ſpeciale p̄dicamentum a paſſione.

Quid ſit actio ſꝫm ſui diffinitionem.

Uantū ad pꝛimū ſciendū ꝙ auctoꝛ. vi. p̄ncipioꝛum diffinit actionē ſic. Actio eſt ſꝫm quā in id quod ſubij̄ciᷓ agere dicimur. Que diffinitio ꝑ partes ſingulas ſic declaraᷓ. Dicit enī actio ⁊ nō agere. qꝛ actio eſt nomē ⁊ agere verbū. Et ideo actio cū ſit nomē ſignificat naturā quādā ſimplicē ꝑ modū ꝑ ſe ſtantis. Sꝫ agere cū ſit verbum

ſignificat per modū fluxus. ⁊ ideo cū ſit magis cōueniens rationi predicamenti modus ſignificandi nominis ꝙ̄ verbi dicit̄ actio ⁊ non agere. Dicit̄ autē ſm quā. vbi notādū ꝙ hec prepoſitio ſm. dicit habitudinē cauſe ad cauſatum. Quāuis autē dicat in diuerſis locutionibus diuerſarum cauſaꝝ habitudines. hic tamē dicit habitudinē cauſe formalis. ſicut ſi dicerē. paries eſt albus ſm albedinē. Dicit̄ vlterius in id qđ ſubijcitur. vbi ſunt duo. Et ideo eſt intelligendū ꝙ actio nō ſolum requirit terminū a quo ſ3 etiā terminū ad quē. qui terminus eſt ipſum paſſum. Et ideo dicitur in id qđ ſubijcitur. qđ eſt ip̄m paſſum. Actio autē nō ſolum ſtat ad ipſum paſſum ſicut motus localis ad terminū: ſed penetrat et tranſmutat ip̄m. ideo dicitur in id ⁊ nō ad. Dicit autē. agere dicunt̄. ⁊ non dicunt̄ q2 in iſtis inferioribus nō inuenit̄ omnis modus actionis niſi in homie ſolo. hic autē non diffinit̄ actio vt diſtinguit̄ ꝯtra paſſionem ſed vt eam cōprehendit. Quō autē ad inuicē ſe hn̄t actio ⁊ factio infra dicetur.

Quō actio ⁊ paſſio ſunt vnꝰ motꝰ realr̄. CLXXXVIII

ſEcundo dicendum eſt quō actio ſe hab3 ad paſſionē. Ad qđ dicendum ē ꝙ ſm ph̄m in p̄ncı° tertij ph̄icoꝝ. Actio ⁊ paſſio ſūt vnꝰ motus realit̄. ⁊ iđ vnꝰ actus duoꝝ ſc3 agentis ⁊ patiētis. ſ3 dicit̄ agētis ꝑ denoīationē vt a quo: ⁊ patiētis ꝑ realem receptionem vt in quo. Quō aūt diuerſorū poteſt eſſe vnus actus declarat̄ ſic. Si due eſſent potentie tm̄. nunꝙ̄ ex eis fieret vnū ſm eſſe. nec iterū ſi duo eēnt in actu ſimpliciter. nunꝙ̄ ex eis fieret vnū ſm eſſe. Sed quādo vnū eſt in potentia: alterū in actu ſicut pt3 in materia ⁊ forma. tunc fit vnū ſm eſſe. Et hoc eſt verbū ph̄i ij. de aīa. ꝙ nō oportet querere quō ex figura cere ⁊ cera fiat vnum: Eo eni ip̄o ꝙ cera eſt in potētia ad talē figurā ex illis duobus fit aliquod vnū. Ex quo patet ꝙ nunꝙ̄ vnum eſſe eſt

a duobus quorum quodlibet ſit in actu: vel quodlibet in potentia. Et p ſimile in ꝓpoſito. ſi eſſent duo q̄dlibet in actu vel quodlibet in potentia inq̄ꝫtum hmōi nunq̄ꝫ agerēt ad inuicem nec paterent nec illis duobus. poſſit competere vnus actus. ſꝫ ſi vnum ſit in actu alteꝝ aūt in potētia. qꝛ eadē actio ꝓcedit ab agente ꝛ ſuſcipieꝛ in paſſo. vnꝰ ꝛ idē erit actus agentis ꝛ patientis: ſed nō eadem rōne. qꝛ agētis in actu vt influit. patiētis aūt vt eſt in potentia ꝛ vt recipit actionē. Idcirco poteſt eſſe vt patꝫ vnus actus. ꝛ ita realiter actio ꝛ paſſio vnus motus ſunt. ſicut eadē via eſt ab athenis vſq̄ꝫ ad thebas ꝛ econtra. et idem ſpaciū a ſurſum vſq̄ꝫ deorſum ꝛ a deorſum vſq̄ꝫ ſurſum. Unus ergo ꝛ idem motus diciꝛ actio ꝛ paſſio. actio vt denominat ipm agens a quo eſt ꝛ in quo non eſt. ꝛ paſſio vt denominat paſſum in quo eſt ꝛ a quo nō eſt.

Quomodo ſe habent actio ꝛ paſſio ad agens ꝛ patiēs. Capitulum. CLXXXIX

Ertio exiſtis patꝫ quō ſe hꝫ actio ad agens ꝛ patiēs. Cū eni actio ꝛ paſſio ſint vnus motꝰ q̄ eſt accidēs in ens. Nullū aūt accidēs ſit in duobꝰ ſubiectis. ſequiꝛ ꝙ cū paſſio ſit in patiēte ſicut in ſubiecto. ꝙ nullo mō ſit actio in agente ſicut in ſubiecto. ſꝫ ſolū in patiēte. ꝛ hoc idē patet. q̄a cū actio ſit quidā motus. ſi actio eſſet in agente. ſequeretur ꝙ omne agens moueretur quod eſt falſum. Relinquiꝛ ergo ꝙ actio ꝛ paſſio cum ſit vnus motus ſint in patiente ſicut in ſubiecto ꝛ ipſum denominatur a paſſione et non ab actione. ſed idem actus non eſt in agente. ſed ab agente ꝛ ab eo denomiatur inq̄ꝫtum ab eo eſt. et dicitur actio. Ex quo patet ꝙ idem accidens aliquādo denominat aliquid vt ſubiectum in quo eſt. aliquando vt cauſam effectiuam a qua eſt. Primo modo denominatur paſſum. ſecundo mō agēs eodem accidente qui eſt vnus actus ſcilicꝫ actio et paſſio

Qualiter ſe habent actio ⁊ paſſio ad formam per motum acquiſitam. Capitulū CXC

q Qualiter āt quarto ſe habeāt actio ⁊ paſſio vel motus ad formā ꝑ motū acq̄ſitam Sciendū eſt ꝙ quidā dicunt ꝙ actio ⁊ paſſio ſint diuerſa re ab inuicē. ⁊ a forma que acquirit᷑ ſubiecto. Unde imaginantur ꝙ ꝑ actionē ⁊ paſſionem fiat res. nō ſicut ꝑ cauſam agentē vel materialē. ſed ſicut ꝑ quandā viā vſꝫ ad terminum. ita ꝙ via nō ē cauſa agēs ſed eſt mediū ꝑ qđ fit tranſitus. ſic ꝙ ꝑ actionem intelligat᷑ agens attingere vſꝫ ad formā ꝓductā actiue. paſſū ꝟo ꝑ paſſionē paſſiue. Sed huic opinioni non aſſentio. q2 videt᷑ eſſe directe ꝯtra phm. Alij dicūt ꝙ actio ⁊ paſſio ab inuicē vel a forma aquiſita nō differūt realiter qđ ſic oſtenditur. Actio ⁊ paſſio ſunt vnus motus ⁊ ſūt in patiēte ſic in ſubiecto. ḡ ſūt q̄dā res cauſate i ſubiecto ab ipo agēte. Omnis aūt res cauſata ab ipo agēte in paſſo eſt quedā forma. Nā forma ⁊ actus ſubiectū informans vident᷑ eſſe idem. Quelibet aūt forma in ſubiecto fit ꝑ aliquā actionē vl' paſſionē Tūc ḡ ſi ꝑma actio recepta i ſbiecto ē forma ⁊ fit alia actione. erit ꝓceſſus in infinitū. ſi aūt nō fit alia eadē rōne forma q̄libet poterit eē actio ⁊ paſſio. ⁊ iterū quelibet actio et paſſio erit forma recepta i ſubiecto. Et iđ ponit hec opinio ꝙ eadē res que dicit᷑ forma. dicit᷑ actio ⁊ paſſio. dicit᷑ motꝰ ⁊ mutatio. Dicit᷑ eñi forma ſm ꝙ dat eſſe rei in qua ē. Dicit᷑ motus ſm ꝙ ipa forma eſt in fieri ⁊ in fluxu. Dicit᷑ autē mutatio ſm ꝙ ꝑ eam ſubiectū ſe habet aliter nūc q̄ꝫ prius. Dicit᷑ aūt actio ſm ꝙ denoiat agens inq̄ꝫtū agens ipa forma facit aliquid eē actu Dicit᷑ aūt paſſio ſm ꝙ aliqđ patiens fit ea actu ſuſceue. Et ſꝫ iſtos modos calor receptꝰ i ligno ab igne calefaciēte. dr̄ forma acq̄ſita. Et dr̄ calefacere ignis calefaciētis ⁊ calefieri ligni patiētꝫ. ⁊ dicit᷑ calefactio ꝓut noīe calefactiōis importat᷑ motus vel mutatio. ⁊ hāc

opinionē reputo veriorem.

Quō actio et paſſio faciūt diuerſa p̄dicamēta q̄uis rea liter ſunt idem. Caplm CXCI

Quinto videndū eſt quō actio et paſſio cū ſint eadē res. faciūt vt eſſe poſſunt duo diuerſa p̄dicamēta. Ad qō oſtēdendū p̄mitto duo. Primo q̄ diuiſio entis in .x. p̄nta vel cuiuſlibet generis in ſuas ſpecies. nō eſt diuiſio realis q̄uis ſit diuiſio eoꝝ que ſunt realia. Nulla eīn diuiſio eſt realis niſi eius qō fuit vnū numero ſm rē. Ens aūt reale. x. p̄dicamētorū vel qōcūq̄ genus reſpectu ſuarū ſpecierū. nūq̄ fuit vnū ens reale numero. licȝ aūt diuiſio nō ſit real' cū qōlibȝ ens diuiſum eſt ens reale. Et iō nō oportet diuiſionē p̄ntoꝝ vl' generū quālibet eſſe realē ſȝ bn̄ oportȝ qōlibȝ diuiſum eſſe rē verā. Scdō p̄mitto q̄ cū ens diuidat' in ens reale ⁊ rōis q̄ oīa entia rōnis ⁊ entitatē ⁊ differentiā hn̄t a rōne. Et iō nullū eſt in p̄nto vt nūc ſuppono. Entia aūt realia habent quādā verā entitatē preter actū rōnis ſpeculatiue. Sȝ aliquñ poteſt idē re differre rōne a ſeipſo. vt ſortes ſedens a ſe nō ſedēte. et talia entia nō creata ſunt in aliquo p̄ntorum. Qūq̄ aūt diuiſio taliū pōt eſſe rōnis q̄uis ipa ſunt entia realia poſſunt eſſe in diuerſis p̄dicamētis ex diuerſa ꝯſideratiōe rōnis ſicut ſuperius expſſe patuit in tractatu de quarta ſpecie q̄litatis. Ex iſtis ad ꝓpoſitū q̄uis actio ⁊ paſſio ſint vna ⁊ eadē res ⁊ vnus actus ſimpl'r. tn̄ ex diuerſitate rōis pōt eſſe q̄ faciāt duo p̄nta. ⁊ tn̄ q̄dlibet eoꝝ res vera eſt tā actio q̄ paſſio. Sȝ eoꝝ diuiſio et diuerſitas non eſt realis ſȝ ſm rōnē tm̄. Vn̄ idē actus differt rōne vt eſt ab hoc. et ſic ſumit' p̄dicamentū actionis. Et vt eſt in hoc. a quo ſumit' p̄dicamētū paſſionis. Et eſt ſil'e in exēplo phi. iij. phiſicoꝝ. q2 eadē eſt via athenis. vſq̄ ad thebas ⁊ ecōuerſo. ſȝ nō eſt idē diſtare. q2 ille q̄ eſt thebis diſtat ab athenis ⁊ nō a thebis. Ille aūt q̄ eſt athenis diſtat a theb ⁊ nō ab athenis. ⁊

ſilr ſic eſt eadē via int̄ athenas ⁊ thebas nō aūt idē diſta/
re. Ita ſunt eadē res actio ⁊ paſſio. ſ; nō idē pñtum. Sed
hic difficultas inſurgit. q2 ſi differētia ratiōis faciat diuer/
ſa pñta. g̊ quelibet differētia rōnis faciet diuerſa pñta. ⁊ ſic
erūt quaſi infinita. Ad hoc dicēdū eſt ꝙ nō quelibet diffe/
rentia rōnis faciet differentiā pñtoꝝ. ſed differentia illarū
rationū que nō ſunt reducibiles ad vnā rationē vniuocā.
Talis aūt differētia nō excedit numerū. x. pñtoꝝ. ꝓpter qđ
nō ſunt niſi decē pñta. Hoc aūt ſupponat̄ ad preſens aliq/
liter. in generali aūt poteſt patere ſuperius vbi eſt poſita p̄
dicamentoꝝ diſtinctio.

De actione immanente ⁊ tranſeūte. Ca. CXCII

Ecūdo dicēdū ē de diuiſiōe actio/
nis quā poſuit phus. ix. metaph. ꝙ ſc; actionū
s alia eſt manēs alia eſt trāſiens. Circa quod ſa
ciēda ſunt tria. Primū eſt oñdere quō diffe/
runt ⁊ quō conueniūt ad inuicē hec tria ſc; agere. facere et
operari. Scđm eſt qđ eſt actio manēs ⁊ trāſiens ⁊ in qb9
conueniāt. Tertiū eſt quō ſe habēt ad inuicē. in quo ſc; cō
ueniunt ⁊ differūt actio manens ⁊ tranſiens.

Quō conueniūt ⁊ differūt facere. agere. ⁊ operari. ⁊ qui/
bus conueniunt. Caplm CXCIII

Idendū eſt ergo primo quō diffe
rūt iſta tria ſc; op̱atio actio ⁊ factio. Et dicen/
v dū eſt ꝙ ſic magis cōe ⁊ min9 cōe ⁊ reſpectu di
uerſoꝝ obiectoꝝ. Q2 operatio eſt cōe ad actionē ⁊ factionē
⁊ actio ad factionē. Oīs em̄ factio actio q̄dā eſt ⁊ nō econ/
uerſo. q2 nō omis actio factio eſt. Omis aūt actio ⁊ factio
op̱atio eſt. ſ; nō ecōuerſo. q2 aliqua op̱atio ē q̄ ꝓpria ⁊ ſtri/
cta acceptiōe nec; eſt actio nec; factio. Igit̄ de factōe loq̄n
do dico ꝙ factio ꝓprie eſt illa actio cui9 p̄ncipiū eſt ars me/
chanica q̄ aſſumit materiā exteriorē nō ſolū ad vſu; ſ; etiā
ad tranſmutationē in forma;. ſicut faber aſſumit ferrū vt

tranſmutet in cultellū. ꝛ domificatoꝛ ligna vel lapides vt tranſmutet ad foꝛmā domus. ꝛ talis factio ē actio ꝛ opatio et in talib factiōib ſemꝑ ꝓpter operationē relinquit aliqđ operatū qđ eſt finis p̄ter opationē. Igit facere eſt agere et operari. ꝛ factio eſt actio ꝛ operatio. q̄pꝛopter nō inconue / nienter đr ꝙ ars ſit recta ratio factibiliū. qđ eſt intelligen / dū de arte mechanica ꝛ de iſta q̄ aſſumūt materiā ad vſuꝫ ꝛ nō ad trāſmutationē ad foꝛmā Et iđ artes mechanice fa ctiue dicūt. Actio aūt ꝓpꝛie đr opatio cuiꝰ pͥncipiū eſt vel potētia naturalis actiua. vel ars q̄ aſſumit materiā ſolum ad vſum. ꝛ nō ad trāſmutationē ad foꝛmā. ꝟbi gr̄a đ vtro / ꝗ. Quia em̄ ignis hēt potentiā naturalē ad calefaciēdū vel cōburendū. calefaciēdo lignū đr agere ꝛ cōburēdo ſilr. et tam calefactio ꝙ̄ cōbuſtio dicunt actiōes ſꝫ nō ꝓpꝛie fa / ctiōes. qꝛ nec calefacere nec cōburere eſt ꝓpꝛie facere ſꝫ agere Silr aūt qn̄ ars aliq̄ eſt actiua ꝛ eiꝰ actus i exterioꝛē trāſit materiā. nō tn̄ aſſumit materiā ad trāſmutatōeꝫ. ſꝫ ad vſū ſolū, talis opatio đr actio ꝛ nō factio. Sicut hn̄s artē eque / ſtrem aſſumit equū ad equitādū. ꝛ cytharizatoꝛ cytharaꝫ ad cytharizādū. Vn̄ eq̄tatio eſt actio trāſiēs. ꝛ cythariza / tio. ꝛ qđlibet eſt opatio ꝛ actio ſꝫ nō ꝓpꝛie factio. Et qđlibꝫ ſcꝫ eq̄tare ꝛ cytharizare eſt agere ꝛ opari. ſꝫ nō ꝓpꝛie facere. Vn̄ p̄ter ſciās factiuas. vi. metaƀ. ponunt actiue ꝯueniē / ter. Opatio aūt iſtis ꝯuenit ꝛ vltra. Ubi intelligendū ꝙ foꝛme q̄ ſunt actꝰ dupliciť ꝑ aliquā dictionē ſignificari pn̄t. Uno mō ꝑ modū ꝑ ſe ſtātis ꝛ ꝑmanētis. Et qꝛ natura no / minis eſt ſic ſignificare. ideo ſemꝑ foꝛma ſic ſignificat per nomē. vt foꝛma lucis ꝑ nomē qđ eſt lux. ꝛ foꝛma albedinis ꝑ nomē qđ eſt albedo. Alio mō eadē foꝛma ſignificat per modū actus. ꝛ cuiuſdā motꝰ fluxus ꝛ fieri. Et qꝛ verba ta / li modo ſunt ſignificatiua. ideo foꝛma aliqn̄ ſignificat ꝑ di ctionē verbalē ꝛ tūc videt importare quēdā fluxū ꝛ motū et per ꝯſequēs quēdā actū. ꝛ ſic foꝛma lucis ſignificat ꝟba liter ꝑ hoc verbū lucere. ꝛ foꝛma q̄ eſt caloꝛ ꝑ ħ ꝟbū calereꝫ

albedo p hoc verbū albere. Calor eñ ꝛ calere idē ſunt q̄tū ad ꝑncipale ſignificatū. Lux etiā ꝛ lucere idem ſunt. quia vtrūq̄ importat ipſaȝ formā lucis. ſed nomē qd eſt lux per modū pmanētie. lucere aūt qd eſt verbū per modū actus cuiuſdā ꝛ fluxus. et ideo cū lucere ſit cōcretū vbale. ſigni/ ficat quidē ipſaȝ formā lucis p modū actus fluētis in ſubie cto ipm ſbiectū cōnotādo Uñ lucere nihil aliud eſt q̄ lucē habere ꝛ in actu lucis eſſe. Operatio ḡ put abſtrahit ab actiōe ꝛ factiōe ꝯuenit actui formali q̄ eſt lucere. vñ lucere pōt dici operatio ꝛ nō actio vel factio ꝓprie loquēdo. qꝛ ni/ hil eſt facere actiue ſed eſt ipa forma. Uñ nomē operatōis ꝯuenit iſti actui formali. Ptȝ ergo q̄ ē differētia inter actio nē ꝛ factionē ꝛ opatiōeȝ. qꝛ factio eſt ꝓprie artiū mechani/ caꝝ ꝛ artificialiū. Actio aūt eſt potētiaꝝ ꝛ ſbiectoꝝ natura liū ꝛ artiū materiā ad vſum ſolū aſſumētiū. Operatio vl/ tra h̄ eſt actuū formaliū. quoꝝ ꝓprie nō eſt factio nec actio: aliqñ tñ vſus loquētiū accipit vnū p alio. et tūc ſummunt equoce. ſicut q̄ diceret q̄ pictor faceret parietē albū. et albe do facit parietē albū. qꝛ ibi facere equoce ſumit. Pictor eñ facit parietē album effectiue. et hoc eſt facere ꝓprie. albedo aūt facit parietē albū formaliter. ꝛ h̄ eſt facere imꝓprie. q̄a hoc nihil aliō ē q̄ parietē hr̄e actū albedinis. vel actu hr̄e ipam albedinē. vel eſſe in actu albedinis. qd eſt albere. que omnia idem ſunt realiter.

Quid eſt operatio manens et tranſiens.

Ecūdo vidēdū eſt q̄d ſit operatio manēs ꝛ trāſiens Ad qd dicēdū ē q̄ cōis poſitio ē hec q̄ opatio manēs ꝛ trāſiēs ſic ſumūt. Qꝛ operatio manēs eſt q̄ manet in ope rāte. ita q̄ nō trāſeat i exteriorē materiā. ſic intelligere. velle lucere. ꝛ hmōi. Sȝ operatio trāſiēs ē illa q̄ ab operāte trā/ ſit in exteriorē materiā in qua ſuſcipiat. ſic calefacere ē trā/ ſiens qꝛ trāſit in materiā ligni. ꝛ illuminare ꝛ domificare. Uñ breuiter oīs actio q̄ ab agēte recipit in aliq̄ materia inq̄tū actio trāſit dr̄ trāſiēs. Quāuis ḡ hec ſint dicta cōia

tn̄ vt adhuc fiat apli⁹ manifeſtū attēdēdū eſt aliqd ſpēale iuxta q̄rūdā doctoꝝ ſubtiliū ſententiā. Ubi ſciēdū ſm eos ꝙ operatio manēs eſt pura receptio actus in ſubiecto et nō eſt aliqd agere effectiue. ſꝫ eſt vel recipere puꝝ q̄ꝫtū ad p̄ncipiū materiale. vl' q̄ꝫtū ad p̄ncipiū formale eſt facere formaliter tale ꝙ nihil eſt aliud q̄ꝫ eſſe in actu. formali ipi⁹ forme. Hoc aūt qd dico ꝙ opatio manēs nō eſt aliqd agere effectiue. intelligo ſuppoſito hoc qd multū videt̄ rōnale. ſcꝫ ꝙ nihil vnū ⁊ idē ſit actiuū ⁊ paſſiuū reſpectu eiuſdē. qꝛ ſi aliquid p accn̄s poſſet eſſe pductiuū alicui⁹ actus ⁊ ſuſceptiuum eiuſdē ſm idē. tūc opatio illa manēs eſſet aliqd producere effectiue. ſic aliq ponūt de intellectu ⁊ actu ſuo. Ad hec g̊ oñdēda premitto ꝙ oīs operatio eſt alicui⁹ Hoc aūt qd dico alicuius eſt caſus genitiui ⁊ importat habitudinē cauſe ſeu p̄ncipij. Sunt aūt quatuor cauſe ſcꝫ efficiēs et finalis q̄ ſunt extrinſece effectiui. et formalis ⁊ materialis q̄ in cōpoſitis ex materia ⁊ forma intrinſece ſunt et de eſſentia rei. nō aūt i alijs. Quāuis igit̄ oīb; talib; attribuat̄ operatio. cauſe tn̄ finali nō attribuit̄ alia cauſalitas a cauſante agētis pro eo ꝙ ei⁹ amore agēs agit. ⁊ in hoc cōſiſtit cauſalitas eius. Attribuit̄ ergo operatio agenti et forme ⁊ materie et eſt operatio cuiuſliber. ſed eſt materie ſub habitudine principij materialis. Un̄ opatio eſt ipſius principij materialis ſicut ſuſceptiui. qꝛ eius eſt recipere actionē ⁊ perfectionē. Eſt autē forme ſicut principij qd facit formaliter tale qd nihil eſt alid q̄ꝫ dare actū formalē formaliter. Principij aūt effectiui eſt tāq̄ꝫ eius qd facit tale effectiue. ſicut lucere in luna ē opatio effectiue. ⁊ ſicut cauſe efficiētis ipius ſolis qui cauſat lucē in luna. Eſt etiā lucere ipſius lune tāq̄ꝫ principij materialis ⁊ ſuſceptiui. qꝛ ipm lumē ſuſcipit. Et eſt etiā lucere operatio ipſius lucis tanq̄ꝫ principij formalis cui⁹ eſt dare actū formalē formaliter. Ex quibus patet ꝙ operatio eſt cuiuſlibet p̄ncipij ⁊ materialis ⁊ formalis ⁊ efficiētis ſed ſub diuerſa habitudine. His ſuppoſitis vide

tur mihi ſaluo ſemꝑ iudicio meliori. ꝙ opatio p̄ncipij effe
ctiui ſemꝑ eſt trāſiens per ſe loquēdo. ꝙ̄uis ꝑ accn̄s poſſit
eſſe manēs. vt ſi aliquis faceret actū in ſeip̄o. ita ꝙ idē ſm̄
idē eſſet agēs ⁊ patiēs ſi hoc eſſet poſſibile. Qꝛ aūt opatio
p̄ncipij paſſiui ſit manēs pꝫ ſatꝫ ex ſe. ſic̄ lucere manet ī lu
cēte. qꝛ ſolū paſſiui eſt recipere ⁊ nō extra emittere ī ꝯ̄ꝑtum
eſſet illius paſſiui. Qꝛ etiā opatio p̄ncipij formalis ſit ma-
nēs pꝫ. Nam opatio p̄ncipij formalis nō eſt aliud ꝙ̄ eſſe
formaꝫ q̄ aliq̄d eſt tale formaliter nec differt ab ipſa forma
niſi in voce ſignificāte. Ipſa em̄ forma vt ſumit̄ ſub habitu
dine p̄ncipij formalis ſignificat̄ nōialiter. Et vt ſumit̄ ſub
habitudīe opatōis ſignificat̄ ꝟbaliter. ⁊ ſic formal' opatio
forme q̄ eſt lux eſt lucere. ⁊ albedinis eſt albere. ⁊ caloris ca
lere. Et pꝫ ꝙ hec oīa manēt ſic̄ lux in lucēte. albedo in albe
dine. calor in caleſcēte Eſt tn̄ ſciēdū ꝙ aliter eſt manēs ope
ratio p̄ncipij paſſiui. et aliter p̄ncipij formalis q̄ dupliciter
differūt. Primo qꝛ ipſa opatio p̄ncipij paſſiui q̄ eſt eius nō
actiue. ſꝫ ſuſceptiue eſt in ip̄o p̄ncipio ſicut ī ſb̄iecto. et ſicut
ſuꝑaddita ꝑfectio realiter differēs ab eo. ſicut lucere ſolis
vel lune. differt a ſole ⁊ luna q̄ ſunt ſuſceptiua lucis. Ope-
racio ꝟo p̄ncipij formalis manēs q̄ eſt eſſe reale formaliter
nō eſt in ipſo p̄ncipio formali ſic̄ in ſb̄iecto. nec eſt aliq̄d ad
ditū ipſi forme realiter ab ea diuerſū ſꝫ ē in materiali p̄nci-
pio ſic̄ in ſb̄iecto eo mō q̊ etiaꝫ ip̄a forma. Vn̄ lucere. cale-
re. albere. nō differūt a luce. calore ⁊ albedine. nec lucere ē
in luce ſic̄ in ſb̄iecto ſꝫ in lucēte. Et idē eſt in alijs. Sꝫ ſcd̄o
differūt. qꝛ operatio p̄ncipij paſſiui eſt recipere actū ab alio
ſicut a cauſa efficiēte reducēte ip̄m de potentia ad actum.
Operatio aūt p̄ncipij formalis abſolute accipiēdo pro eo
qd̄ eſt eſſe formaliter. tale nō īportat eē ab alio ſic̄ a cauſa ef
ficiēte. Vn̄ lucere in luna ꝙ̄uis habeat cauſam effectiuā. ſ.
ip̄m ſolē. tn̄ prout eſt operatio lucis nō eſt a lucēte effectiue
Qꝛ aūt operatio p̄ncipij effectiue per ſe loquēdo ſit trāſiēs
⁊ nō manēs. patꝫ qꝛ illa operatio dicit̄ tranſiens ⁊ nō ma-

nẽs que reſpicit illud a quo eſt realis opatio vt eius a quo eſt ⁊ nõ vt eius in quo eſt. Sed opatio p̄ncipij effectiui eſt hmõi. qꝛ eſt eius cuiꝰ eſt vt a quo eſt. et non eſt eius vt in q̄ eſt niſi per accñs. ſi forte poſſent cõcurrere in idẽ principiuꝫ actiuũ vel paſſiuũ qđ multi reputãt impoſſibile. Et ꝯfirmaꝛ hoc ꝙ opatio actiui p̄ncipij ſemꝑ ſaltẽ ꝑ ſe ſit trãſiens qꝛ. v. metaph. dicitur ꝙ potẽtia actiua ẽ p̄ncipiũ trãſmutãdi aliud inq̃tũ aliud. Vñ talis actio trãſiẽs ſemꝑ eſt in alio ſimpliciter. Si aũt eſt in eodẽ hoc erit per aliquã differẽtiã paſſiui ab actiuo quecũq; ſit illa. Ex dictis cõcludo qđ ſubtiliter intuẽti ptꝫ ex dictis ꝙ opatio reſpicit p̄ncipia ſua ſb diuerſa habitudine. qꝛ opatio reſpicit p̄ncipiũ paſſiuũ vt ĩ quo eſt. formale vt qđ eſt. efficiẽs vt a quo eſt. Scđo cõcludo ꝙ hec diſtinctio poteſt ſtare cũ dictis cõibꝫ. qꝛ nõ videtur habere diuerſitatẽ niſi q̃tum ad principiũ effectiuũ. đ quo patet ꝙ ſi loquimur per ſe. cũ nõ ſit idem agens ⁊ patiens ſemꝑ operatio erit trãſiẽs. ⁊ ſic intelligere nullo modo eſſꝫ actio realis niſi ſolũ grãmaticaliter. ſicut lucere reſpectu lucis. ſed ſolũ intellectio eſſet actus intellectus vel intellectionis receptus intellectu cauſatus effectiue ab obiecto. et ſic eſſet intelligere actio manẽs. et ꝑ modũ p̄ncipij formalis ⁊ materialis ꝙ multi ponũt Si aũt ꝯtingat qđ per accñs ſit aliquid idẽ agẽs ⁊ patiẽs ſicut quidã dicũt ꝙ intellectus ẽ productiuus ſue intellectiõis ⁊ receptiuus ſicut actio agẽtis in tali operatio erit manẽs. qꝛ nõ tranſit in alterũ ſubiectum. ⁊ erit eius vt a quo et vt in quo. Et ſic intellectio erit operatio manẽs taꝫ reſpectu principij actiui q̃ꝫ formalis ⁊ paſſiui. ⁊ idem dico de videre et ſimilibꝫ. Non tñ determino plus pro nũc an intelligere et videre ſint actio ſolũ grãmaticaliter. ita ꝙ ſolũ ſit actus obiectorũ ⁊ nõ actiones potentiarũ. vel ſint etiaꝫ potentie actiue et ita ſint potentiarum actiones.

In quo cõueniũt ⁊ in quo differũt operatio manens et tranſiens. Capitulum CXCIIII

Ertio vidēdū eſt cōcludēdo breuiter in quo ↄueniūt ⁊ in quo differūt opatio manens ⁊ tranſiēs. Et dicēdū ꝙ cōiter ponit̄ ꝙ cōueniūt in hoc ꝙ vtraq̄ poteſt dici operatio tā tranſiēs ꝗ̄ manens. q̄ nomē operatiōis eſt vtriq̄ cōmune. Differūt aūt in tribꝫ. Primo q̄ ſi velimus ꝓprie loqui oīs operatio tranſiēs dicit̄ operatio. et vltra hoc actio vel factio. Actio quidē reſpectu agentis cuius actionis ṗncipiū eſt potētia actiua naturalis. cui⁹ act⁹ in alio recipit̄ ab agēte. et ſi nō alio vt ſuppoſito in alio. tñ vt in ſbiecto. Et item cui⁹ ṗncipiū eſt ars vel ſciētia actiua que aſſumit materiā exteriorē in quā tranſit ſolū ad vſum. Factio aūt reſpectu agētis artificial'. cui⁹ ṗncipiū in agēdo eſt ars mechanica. et trāſit in materiā exteriorē artificialiū. Operatio autē immanēs ſi ꝓprie loq̄ volum⁹ nō ꝺ̄r actio neq̄ factio maxime ſi opatio immanēs ſit ſolū illa q̄ ē opatio ṗncipij paſſiui et formalis et nō effectiui. Si aūt poſſet dici opatio manens aliquo modo ṗncipij actiui tūc poſſet dici actio ꝫ nō factio q̄cq̄d tñ ſit de hoc large loquēdo opationē immanētē vſus loq̄ntiū vocat actionē. ſꝫ h̄ eſt valde larga acceptōe. Scđo differūt opatio manēs ⁊ trāſiēs q̄ opatio manēs ē ꝑfectio operātis. vt lucere eſt perfectio lucētis ⁊ hmōi. ſed operatō tranſiens eſt perfectio operati. ſicut edificare eſt perfectio edificij ⁊ ſic de alijs. Hec autē differētia ſi applicet̄ ad predicta pōt patere. Si em̄ accipiamus operationē manētē eē ṗncipij paſſiui. q̄ oīs eius operatio q̄ eſt eius ſolū vt ſuſceptiui eſt perfectio eius et nō alterius ſuſceptiui. cum nullū actidēs ſit in duobꝫ ſubiectis vt patet. q̄ illa operatio que eſt ṗncipij paſſiui eſt ipi⁹ operātis iſto modo ⁊ nulli⁹ alterius. Si aūt accipiam⁹ operationē ṗncipij formalis modo prius declarato patꝫ ꝙ etiā eſt eius perfectio nō quidē ſuperaddita vt prius dictum eſt. ſed eius q̄ꝺ facit tale formaliter. Si autem ponamus operationem principij efficiētis

ſemꝑ tranſeuntē ſic nō eſſet ꝑfectio opantis aliqua: vt in q̄ ſed vt a quo. Sed ſi ponat̄ ꝙ aliquod agens eſt principiū opatōnis vt a quo ꝑ modū agentis. ⁊ vt in quo ꝑ modum ſuſcipientis ſit̄ ſic ꝙ nō tranſeat in aliud ſubiectū. ſic talis opatio erit ꝑfectio opantis ⁊ vt in quo eſt opatio ſubiectiue: ⁊ vt a quo eſt effectiue. Tercio differunt in hoc ꝙ nulla opatio manens conſtituit aliquod opatū preter opationē vt videre intelligere lucere ⁊ huiuſmodi. Sed opatio in exteriorē materiam tranſiens eſt duplex. Quandoqꝫ eñ aliquis exteriorē materiam aſſumit ſoluꝫ in vſum. ſicut equū ad equitandum ⁊ citharam ad citharizantiū. Quandoqꝫ aūt aſſumit̄ materia nō ſolū ad vſum. ſed etiam vt immutet̄ ad aliquā formā. ſicut cū artifex facit lectum aut domū igit̄ opatio tranſiens in qua materia ſolum in vſum aſſumit̄. non habet ex ſui natura ꝙ aliquod aliud operatum manens ꝑ ſe ⁊ directe conſtituat̄ ſicut nec operatio manēs ⁊ ſic in vtraqꝫ operatione tam manente q̄ꝫ tranſeunte. illo modo operatōnes ſunt fines. Sed in iſta operatione tranſeunte in qua aſſumit̄ materia vt tranſmutet̄ ad formam preter opatōnē ꝯſtituit̄ aliq̄d opatum. ⁊ illud preter opationē eſt finis ſicut domus vel lectus.

De predicamento paſſionis quid eſt Capi. CXCV

De ſexto p̄dicamento quod eſt paſſio nūc agendū eſt. Ubi ſuppoſitis his que dicta ſunt ſupra in predicamēto qualitatꝫ d̄ paſſione. vbi actū eſt de tercia ſpecie qualitatis. et item illis ſuppoſitis que dicta ſunt in capitulo p̄cedenti de p̄dicamēto actōis. nō reſtat dicēdū niſi vnū quid ſit paſſio diffinitiue. Ad qḋ dicendū ꝙ auctor ſex ꝑncipioꝝ diffinit ſic paſſionē. Paſſio eſt effectus illatioqꝫ actionis. Ubi conſiderandū. ꝙ ſicut patere poteſt ex dictis in p̄nto actionis in paſſione eſt duo ꝯſiderate. Primo ſcꝫ ꝙ ipa ē forma paciētis ſibi ab agēte imp̄ſſa. ⁊ q̄ꝫtū ad hoc dicit̄ in diffinitio

ne ꝙ paſſio eſt effectꝰ actõis. Scðo ꝯſideraẜ in paſſiõe q̄a ipa eſt actus fluens ꝯtinue a ỽtute actiua agẽtis in ipſuꝫ. ⁊ ꝗtũ ad hoc diciẜ illatio actõis. Bene ḡ diffiniẜ paſſio vt dicaẜ effectus actõnis. inꝗtũ eſt quedaꝫ forma ab agente tranſfuſa in paſſum. ⁊ dicaẜ etiam eſſe illatio actionis. inꝗ̃tum illa forma eſt in fieri ⁊ fluxu. Cetera dicẽda circa paſ/ſionẽ dicta ſunt ſuperius locis preallegatis. Et ideo ð paſ/ſione tantũ dictum ſufficiat.

De p̄dicamẽtis qñ q̄d ſit diffinitiue. Ca: CXCVI

Quantũ ad predicamentũ qñ dicẽdũ eſt vnũ tm̃. ſcꝫ quid eſt diffinitiue. Ad qð dicendũ eſt. ꝙ auctor ſex p̄ncipioꝝ diffinit ipm̃ ſic. Quando eſt quod derelinquiẜ ex adiacen/tia tp̄is circa rem temporalẽ. Unde intelligendũ ꝙ quan/do hic accipiẜ noīaliter licet indeclinabiliter. ⁊ ideo poteſt predicari de ſuis ſpeciebus ſicut cetera gn̄a. Diciẜ aũt ꝙ ſit illud quod relinquiẜ ex adiacẽtia temporis. qꝛ tp̄us nõ eſt qñ. vt patet in li. ſex principioꝝ. ſed eſt aliquid derelictũ ex menſura applicata q̄ eſt tp̄s ad rem tp̄alẽ mẽſuratã. vn/de fluẽte ⁊ tranſeunte tp̄e. qñ derelinquiẜ. Dicit aũt ex ad/iacẽtia tp̄is ⁊ nõ ex inherentia. ad denotandũ ꝙ qñ eſt ac/cidens ab extrinſeco. Dicit aũt circa rẽ tp̄alẽ. nõ ſine cauſa vbi intelligendũ eſt ꝙ p̄ter mẽſurã que eſt tempus ſũt alie menſure due. ſcꝫ eternitas ⁊ euũ. de quibus ſup̄ habitũ eſt cũ agereẜ de p̄dicamẽto ꝗtitatis. Quia ergo eternũ qð eſt deus poteſt compari ad ſuã mẽſurã que eſt eternitas. idcir/co ꝯſurgit in intellectu quoddã qñ qð poteſt dici qñ eterni/tatis. Idẽ etiã de cõparatione ⁊ applicatiõe eui ad euiternuꝫ ⁊ ideo ſm̃ hoc eſſet triplex qñ. ſcꝫ qñ tp̄is. qñ eui. qñ eterni/tatis. Qñ ergo tp̄is eſt ꝓprie p̄dicamentũ. qꝛ cauſaẜ ex mẽ/ſura fluẽte. vł relinquiẜ ex ſui adiacẽtia ip̄o fluente. Qꝛ ỽo euũ ⁊ eternitas nõ ſunt mẽſure fluentes ⁊ ſucceſſiue nec flu/entiũ. ſed ꝑmanentes ⁊ ꝑmanentiũ. ideo ꝗuis ibi ꝑ noīs

extenſionẽ vtamur qñ. tñ nõ ꝓprie eſt p̃dicamentũ ſed lar- ge. ideo dicit auctor ſex p̃ncipioꝝ. circa rem temporalez. ad excludendum quando eui ⁊ eternitatꝫ.

De predicamẽto vbi. Capitulũ CXCVII

Ubi aũt eſt octauũ p̃dicamentum circa qd̃ videndũ ſunt tria. Primo q̃d eſt vbi Sc̃do in q̃b; eſt vbi. Tercio quõ ſe hꝫ ad locũ Quantũ ad primũ ſciendũ ꝙ auctor ſex p̃nci- pioꝝ diffinit ſic vbi. Ubi eſt circũſcriptio corpis a loci cir- cũſcriptione ꝓcedens. Ubi intelligendũ ſm Albertum. ꝙ triplex eſt circũſcriptio. Una ſm quã locus circũſcribit lo catũ. ⁊ iſta eſt actiua. Alia eſt corpis cõtenti. qua ſcꝫ circũ- ſcribit a loco. ⁊ iſta eſt paſſiua. Et tercia q̃ reſultat ex vtra- q̃. ⁊ hec eſt vbi ſm ꝙ eſt predicamentũ. Et hic eſt modus eſſendi ipꝰ vbi ſm ꝙ accipit vt ſpeciale predicamẽtũ ⁊ di- ſtinguit ab oib; alijs p̃dicamẽtꝫ. Licet aũt vbi nõ ſit circũ ſcriptio loci actiue. nec locati paſſiue. tñ radicaliter fundat in corpe circũſcripto ſicut in ſubiecto. His viſis ptꝫ q̃d dr̃ in diffinitõe. quia vbi eſt circũſcriptio corpis. hoc dicit ꝙ ra dicaliter fundat in corpe circũſcripto ſicut ĩ ſubiecto. Pro- cedens a circũſcriptiõe loci. hoc dicit. q2 vbi reſultat ex acti ua ⁊ paſſiua circũſcriptõne loci ⁊ locati. Non enĩ a loco im mediate cauſat vbi. ſꝫ a loci circũſcriptõne. A loco enĩ ime- diate cauſat circũſcriptio actiua. q̃ ſm aliq̃s eſt in gñe acti onis. ſed vbi ꝓcedit non a loco ĩmediate. ſed mediãte loci circũſcriptione actiua ⁊ locati paſſiua.

In quibus eſt vbi. ⁊ quot modis aliquid dicitur eſſe in loco. Capitulũ CXCVIII

Secundo videndũ eſt in q̃bꝰ repiat Et dicendũ ꝙ ſolũ vbi inuenit in corpib;. Ad qd̃ ſciendũ premitto vnum. ꝙ ſcꝫ aliquid eſt in loco tripliciter. Uno modo circumſcriptiue.

z ſic oīa corpa citra vltimā ſperā ſūt in loco. qz ab aliq̄ cor/
pore circūſcribunť z ꝯcludunť. Alioº diffinitiue. vocaťaūt
eſſe diffinitiue in loco. qñ ſic ē in vno determinate ꝙ non in
alio. q̄uis nō ſit circūſcꝑtiue ibi. z iſto mō aīa ſepata z an/
gelus ſūt in loco. Tercioº aliqͩ eſt in loco ꝑ exhibitionem
ſue pn̄tie. z iſto mō deꝰ ē in loco z nō circūſcꝑtiue nec diffini
tiue. ꝓpter h̄ ponitť eē nō ſolū in loco ſꝫ vbicūqꝫ. qz cuilibet
rei pn̄s eſt nō circūſcriptꝰ vel limitatus vel diffinitꝰ. Hoc
ſuppoſito ptꝫ ꝙ vbi ſolū inueniť in rebꝫ corꝑalibꝫ. Cū em̄ p
cedat a loci z locati circūſcriptōe. Deus aūt z angelꝰ z aīa
nō ſūt in loco circūſcꝑtiue. in vacuo etiā vľ vbi nullū corpꝰ
eſt. nō poſſit circūſcꝑtio eſſe actiue vel paſſiue. idcirco ſeqͭ
ꝙ q̄uis aliq̄ľr in materialibꝫ locū attribuamꝰ. Dicimꝰ em̄
deū eſſe vbiqꝫ licet nō diffinitiue nec circūſcriptiue. z ange/
lū z aīam eſſe in loco nō circūſcriptiue ſed diffinitiue. qñ ꝑ
tale eſſe in loco eis attribuimꝰ vbi. nō eſt vbi tale p̄dicamē
tū. ſꝫ eſt imaginatū vbi. Ex eo em̄ ꝙ ꝯſpicimꝰ ſic ei appare/
tia eſſe in loco. imaginamur ideꝫ in ſpūalibus z ita eis at/
tribuimus. ſed non eſt verum vbi predicamentale. ſed ad
illius modum imaginatū. Idem eſt etiā extra vltimā ſpe
ram. cum ibi non ſit corpus continens z contentum. nec lo
cus nec locatū. ſed ſolum locus imaginatus. ita etiam qñ/
do eis attribuimus vbi. nō eſt ibi vbi reale vel predicamē
tale ſed ſolū imaginatū. Sicut etiā imaginamur qñ i tpe
imaginato anteq̄ꝫ eſſet tp̄s a mūdi principio. vľ poſtq̄ꝫ de
ſinet in mūdi termino. qz illud qñ nō eſt reale ſicut nec tē/
pus. ſed ſolū imaginatū ſicuti nec tempus.

Quō ſe hꝫ locꝰ ad vbi qz ſť diuerſa realr. CXCIX

Q Vantū ad terciū quō vbi ſe habet
ad locū pōt patere ex iaꝫ dictꝫ. qz realiter diffe/
rūt. Locus em̄ videť eſſe ſicut cauſa a qua p/
cedit vbi. Cū em̄ locꝰ ſit vltima ſupficies corpo
ris ambientis. vt diciť. iiij. phiſicoꝝ. z vbi ꝓcedat a circum

ſcriptione loci actiua ⁊ locati paſſiua. vt dictū eſt. ſequitur ꝙ realiter ſint diuerſa. Itē ſcdo ꝙ locus eſt in corpore continente ſicut in ſubiecto. cū ſit eius vltima ſuꝑficies. ſed vbi eſt in contento ⁊ locato corꝑe ſicut in ſubiecto vt patet per auctorem. ſex principiorum.

De predicamento qd̓ eſt poſitio. Capi. CC

n Onum predicamentū eſt poſitio ſiue ſitus. vbi ꝯſideranda ſunt tria. Primo q̊t modis dicit̓ poſitio. Scd̓o q̄d eſt poſitio vt eſt predicamentū. Tercio modo quō differūt poſitio ꝑdicamentū. ⁊ poſitio accepta in gn̄e q̄titatis.

Quot modis dicit̓ poſitio.

Uantū ad primū ſciendum ꝙ poſitio dicit̓ q̄nqꝫ modis. Primo em̄ dicit̓ poſitio imediatū principiū dm̄ō ſtratōnis demōſtrās. ⁊ ſic ſumit̓ a ph̄o p̊ poſteriorꝫ. vbi diuidit principiū demōſtratōnis imediatū in poſitionē ⁊ ſuppoſitionē. Scd̓o dicit̓ potētia extranea vel ſingularis ſententia alicui⁹ famoſi in ſciētia. ⁊ ſic ſumit ph̄s p̊ thopicorꝫ ꝙ poſitio eracliti fuit ꝯtradictoria ſimul verificari. Tercio idē eſt ꝙ fundamentū alicui⁹ queſtionis in ſolutione poſitū. ⁊ iſto modo dicunt̓ reſpondētes facere ſuā poſitionē. et ad hui⁹ ſilitudinē iuriſte articulos poſitiones dicunt quos debēt ꝓbare. dicēdo. ponit ſcꝫ talis qd̓ ꝓbare intēdit. Quarto idē eſt ꝙ ordinatio partiū in toto. Et ſic ponit̓ in ꝑdicamentis ca⁹ de q̄titate. vbi dicit̓ ꝙ quedā quātitas conſtat ex partibꝫ habētibꝫ poſitionē. Quinto eſt idē ꝙ ordinatio partiū in loco. ⁊ ſic eſt ſpeciale predicamentum. ⁊ ſic hic poſitionem accipimus.

Quid eſt poſitio vt eſt ꝑdicamentū. Capi. CCI

ſ Ecundo videndū eſt q̄d ſit Poſitio ꝓut eſt ꝑdicamentū. Ad qd̓ dicendū ꝙ auctor ſex ꝑncipiorꝫ diffinit poſitōem dicēs. Poſitio eſt quidā partiū ſitus et gn̄ationis ordinatio

tio. Ad cuius diffinitionis intelligentiam ſciendum eſt ꝙ ſm albertū Situs primo ⁊ principaliter nominat ordinationē partiū in loco. Secūdario aūt noīat ordinationē partiū in toto ⁊ hꝰ ꝑ relationē ad locum. Ex his aūt duobꝰ cauſatꝰ modus eſſendi poſitōnis ꝑ qđ eſt predicamentū ⁊ ꝑ qđ diſtinguit ab oībus alijs ꝑdicamētis. ſcʒ ꝙ ſit ordo partiū in toto ꝑ comparatōnē ad locum. ⁊ ꝓpter hoc dicit in dicta diffinitione. ꝙ poſitio eſt quidam partiū ſitus. ⁊ qꝛ hoc eſt quidam effectus agentis in paſſum. Ex hoc em̄ ſequit taͥlis ordo partiū in toto in cōꝑatōne ad locū. qꝛ agēs hʒ tale dominiū ſuꝑ paſſum. ideo ſubdit ⁊ gn̄atōis ordinatio. idē ordo cauſatus a gn̄atione. Hic aūt gn̄atio large accipit. et ſenſus eſt a gn̄atione. i. ab agentis actione.

Quomodo poſitio predicamentū differt a poſitione ꝑtinente ad genus quantitatis. Capitulū. CCII

e X hoc tercio patet quō differunt poſitio que eſt ſpeciale ꝑdicamentū. ⁊ poſitio que ꝑtinet ad ſpecialem ⁊ determinataʒ ſpeciem quantitatis. Et quia poſitio prout ꝑtinet ad determinatam ſpeciem quantitatis non dicit niſi ordinationem partium in toto. ſicut ordinationem partiū corporis in corpore. Poſitio aūt prout eſt ſpeciale predicamētum. dicit ⁊ importat ordinationē partium in toto. non abſolute. ſed in comparatione ad locuʒ in quo diuerſe partes totius diuerſimode ſituantur ⁊c̄.

De predicamento habitus. Capi. CCIII

d Ecimū et vltimū ꝑdicamentū dicit habitus. Cuiꝰ declaratio ⁊ notificatio ſuppomit ea q̄ dicta ſūt ſuꝑ de mltiplici acceptōne noīs habitus. ⁊ quō eſt ꝑn̄tū. ⁊ quō poſtꝑdicamētū. ⁊ quō prima ſpecies q̄litatꝭ. Iſtis ergo ſuppoſitꝭ oībꝰ que ad naturaʒ habitus ꝑtineant in genere que ſuꝑ dicta ſunt cū agerēt de prima ſpecie qualitatis. reſtant duo ſolū

dicenda de habitu vt eſt pꝛedicamentum. Pꝛimū eſt quid eſt. Secundū quoꝝ vel in quibus eſt.

Quid eſt habitus ꝓut eſt pꝛedicamentū.

Uantū ad pꝛimū ſciendū ꝙ auctoꝛ ſex pͥncipioꝝ diſ/finit ſic habitū ꝓut eſt pͥdicamentū. Habit⁹ eſt adia/centia coꝛpoꝝ ⁊ eoꝝ que circa coꝛpus ſunt. Ad cui⁹ diffini/tionis intelligentiā ſciendū. Qꝛ ſm albertū triplex eſt ad/iacentia. Una ſcꝫ coꝛpis. q̄ coꝛpus figurat ⁊ terminat ea q̄ ſunt circa coꝛpus ſm ſuā ꝓpꝛiā figurationē. ⁊ hec adiacen/tia eſt actiue a coꝛpe figurante. Alia eſt adiacētia q̄ eſt eoꝝ que ſunt circa coꝛpus ſm ꝙ talia figurant ⁊ determinant a coꝛpe. ⁊ hec eſt quedā paſſio. Hee aūt due adiacētie non ſunt due res diſtincte realiter. ſed ſolū differūt ſicut actio ⁊ paſſio. vnde ſunt vnus actus. ſed adiacentia actiua eſt a coꝛpe figurante. ⁊ eadē paſſiua in coꝛpe figurato. Eſt autē tercia adiacentia. que cauſat ex his duabus ſcꝫ ꝙ vtrunqꝫ vtriqꝫ adiacet. ⁊ hec adiacentia eſt habitus. Et ſic ptꝫ ps diffinitionis qua dicit. ꝙ habitus eſt adiacentia. Ulteriuſ aūt ſciendū eſt. ꝙ aliud eſt inherere ⁊ aliud adiacere. Qꝛ inherentia dicit ꝓpꝛie modū accidentis q̄tum ad ſuū eſſe. Accidentis em̄ eſſe eſt ineſſe. ⁊ ideo nullo modo poteſt conuenire ſbſtantie cōplete. Qd em̄ vere eſt nulli accidit. vt dicit pͦmo phiſicoꝝ. Sed adiacentia ꝓut hic ſumit dicit quādam applicationē rei p ſe exiſtentis ad aliā rem. ⁊ hec ꝯuenit ſubſtantie. Sicut veſtimentū adiacet coꝛpi q̄ꝝ quodlibet eſt ſubſtantia. Ergo inherētia ꝓpꝛie eſt ſolū accidētiꝫ. adiacentia ſolū ſubſtātie applicabilis ad aliam ſubſtantiam quarum quelibet eſt per ſe ſubſiſtens. ideo albedo inheret parieti. ſed non adiacet. veſtimentū aūt adiacet ſed non inheret coꝛpori. Ex quo patet. ꝙ q̄uis habitus qui eſt poſtp̄/dicamentum. ⁊ habitus qui eſt pꝛima ſpecies q̄litatis ſit ipoꝝ accidentiū. habit⁹ tn̄ q̄ eſt pn̄tū nl'o mō eſt accidētiū ſed ſubſtantie. nō cuiuſlibet niſi q̄titatiue ⁊ coꝛpoꝛalis cui altera aliquo mō eſt applicabilis, mō qui in ſequenti capi/

tulo dicet. ⁊ ideo in diffinitõne dicit. ꝙ habitus eſt corpoꝝ ⁊ eoꝝ q̃ circa corpꝰ ſunt. Ulteriꝰ aũt ſciendũ eſt ꝙ in eo ꝙ dicit corpoꝝ. tangit cauſa finalis habitus. naꝫ oĩs habitꝰ ẽ finalit inuẽtus. aut ꝓpter decorẽ. aut ꝓpter tegumentũ. aut ꝓpter tuitionẽ corporis. Jn eo aũt ꝙ dicit. eoꝝ q̃ circa cor/pus ſunt. tangit materia aliq̃lr nõ ex qua. qꝛ iſta caret oĩs accidẽtia. ſꝫ in q̃. Et ita ptꝫ q̃d ẽ habitꝰ vt eſt pñtũ.

Jn quibꝫ habitꝰ inuenit ⁊ in q̃bꝫ nõ. CCIIII

e X dictis ptꝫ ſecũdo ſcꝫ quoꝝ ẽ habitus ⁊ in q̃bus. Dictũ eſt eñ ꝙ nõ eſt accidẽtiũ ſꝫ ſbſtãtiaꝝ. nec oim ſbſtantiaꝝ ſꝫ corpeaꝝ quaꝝ quõ ſit dicendũ eſt. Ubi intelligendũ ꝙ ſicut dicit Cõmentator ſup. v. methaph. Predicamentuꝫ habitus accipit ex adiacẽtia ꝯtinẽtis ad ꝯtentũ. nõ ꝓut cõtinens hꝫ ꝯtentũ. ſꝫ ꝓut ꝯtentũ habet ꝯtinẽs. vt arbor cor/ticẽ. hõ veſtẽ. Cõſtat aũt ꝙ hec habitudo ꝯtẽti ad ꝯtinẽs. nõ eſt ſm oẽs ptes indifferẽter corpis ꝯtenti. ſꝫ ſolũ ſm exteriores. Nullꝰ aũt habitꝰ eſt appropriatꝰ toti corpi. ſꝫ ha/bitꝰ appropriat ptibꝫ corpis q̃ hñt denoĩare ſuũ totũ. ſicut galeatũ eẽ appropriat ſibi caput. ⁊ calciatũ pedes. ⁊ tñ cuꝫ hõ eſt galeatꝰ in capite dicit ſimpliciter galeatus. Ex q̊ ſeq̃tur ꝙ habitꝰ nõ debet alicui corpi niſi organiſato. vel hñti diuerſitatẽ partiũ. ⁊ hinc eſt ꝙ inanimatũ. ſicut lapides ⁊ hmõi non dicunt ꝓprie habere habitũ. Et h̔ innuit auctor ſex pncipioꝝ. qñ dicit ꝙ diffinitio ipiꝰ habitꝰ nõ eſt accipiẽ/da ſm totũ corpꝰ. ſꝫ ſm diuerſas ptes. Ex his igit breuiter concludit quoꝝ eſt ⁊ quibus conuenit habitꝰ ꝓut eſt pdi/camentũ. qꝛ nõ eſt accidentiũ ſꝫ ſbſtantiaꝝ. nec ſbſtantiaꝝ oĩm ſꝫ corpaliũ. nec corpaliũ oĩm niſi hñtiũ diuerſitatẽ ptium. ſicut ſũt viuẽtia. nec ſm omẽs ptes niſi ſm exteriores Quãuis tamen in omnibus viuentibus inueniat vt ar/bor habet corticem. equus ſellam. homo veſtem. tamẽ magis proprie eſt in vſu reſpectu eorum que ſunt circa homi/

nem. Ex dictis patz aliqd circa .x. pdicamēta q̄ntū de mo/dulo ingenij mei circa ea cōcipio. ⁊ hic explicādū ſm intē/tionē ꝓpoſitā iudicaui aliquas ſubtilitates ⁊ difficultates ſpeciales quas doctores moderni circa iſta diſcutiūt. et ſpe/cialiter circa vltima ſex predicamēta de quib⁹ pertranſeū/do ex certa ſciētia hic nihil volui pertractare.

De his que predicamēta cōſequunt. Ca CCV

Oſtq̄ȝ dictum eſt de pertinētibus ad predicamēta in generali. Et primo de illis que aliqualiter cōueniūt et ſunt cōmunia ſub/ſtantie ⁊ accidētib⁹. Secūdo de quolibet predi/camētorū in ſpeciali. Nunc tertio vidēdū eſt de quibuſdā que cōſequūtur ipſa predicamēta. vel oīa vel plura. que ab aliquib⁹ ꝓpter hoc poſtpredicamēta vocantur. Et circa iſta ſic procedēdū eſt. Quia primo dicetur de nomine quo importatur idemptitas. Secūdo de nominib⁹ quibus im/portatur aliqua alietas. Tertio de nominib⁹ ſignificātib⁹ ſub alijs habitudinib⁹. et maxime que importare vidētur aliquam habitudinē alicuius ordinis.

De hoc nomine Idem quotiēs dicitur. et quot modis ſunt aliqua eadem.

Uantū ad primuȝ occurrit hoc nomē idem. De quo videndū eſt quotiēs dicit. Ad qd̄ dicēdū. q̄ cum ſm Phm. v. metaph. vnū in ſubſtātia faciat idem. vnū in quā/tiate faciat equale. vnū in qualitate faciat ſimile. ſi vellem⁹ pertrāſire nō oportȝ plus dicere de eodem. niſi qd̄ ſupra di/ctum eſt de vno. cū de tranſcendētib⁹ erat ſermo. Unde bre/uiter quot modis et quib⁹ dicit vnuȝ. et aliqua dicunt vnū tot modis dicit idem. et tot modis aliqua dicunt eſſe eadē. Sed vt fiat explicatius manifeſtū. Sciendū q̄ ſm Phm. v. metaph. aliq̄ dicunt eadē dupliciter. ſcȝ per ſe ⁊ per acci/dens. Per accidēs autē dupliciter. Uno mō vt dicat acci/dens per ſe. et ſubiectū per ſe. Alio modo vt dicatur ſimul

vtrunqꝫ. Primo enim mõ dicunt aliqua eſſe eadem per acci dens tripliciter. Primo quãdo duo accidẽtia dicunt de eodem ſubiecto. vt ſi dicat albedo ꝛ ſciẽtia de ſorte. tũc ſciẽtia et albedo ſunt idẽ per accidẽs. Scdo quãdo accidẽs dicitur de ſubiecto. vt albedo de ſorte. tũc ſortes ꝛ albedo ſunt idem per accidẽs. Tertio quãdo ſubiectũ dicit de accidẽte vt ſi diceret. album ꝛ ſortes. ibi ſortes ꝛ album ſunt idem per accidẽs. Si autẽ dicant ſimul ſubiectuꝫ ꝛ accidẽs hoc fit tripliciter. Primo quãdo de ſubiecto ſimplici p̄dicat ſimul ſubiectũ ꝛ accidẽs. vt hic homo eſt homo albus. Secundo quãdo de ſubiecto ꝛ accidẽte p̄dicat accidẽs ſolum vt homo albus eſt albus. Tertio quãdo p̄dicat ſubiectuꝫ et accidẽs ex parte p̄dicati de ſubiecto et accidẽte ex parte ſubiecti. ita ꝙ accipiat totum ſimul ex parte p̄dicati et ſubiecti. vt hic homo albus eſt homo albus. Omnibus enim iſtis modis iſta ſunt eadem per accidẽs. Per ſe autẽ dicũtur eadem dupliciter. Aut abſolute. aut in reſpectu ad aliud. Abſolute dicũtur eſſe eadem quecũqꝫ ſunt vnum numero habẽtia idem eſſe naturale. vt ſortes ſorti. In reſpectu autẽ ad aliud. ſunt aliqua eadem tripliciter per ſe. Primo reſpectu ſpeciei. et ſic dicũtur aliqua eſſe eadem ſpecie. quecũqꝫ continẽtur ſub ſpecie vna. vt petrus et ſortes ſunt ſub homine. et iſto modo ſunt etiã aliqua vnum proprie et diffinitiõe. quia quecũqꝫ ſunt vnius ſpeciei habẽt eandem diffinionẽ ꝛ idem propriũ ſubſtãtiale. Alio modo reſpectu generis. ꝛ ſic dicũtur eadem genere quecũqꝫ ſub eodeꝫ genere continẽtur. vt homo ꝛ leo ſub animali. Alio modo reſpectu alicuius analogi. et ſic ſubſtãtia ꝛ accidẽs ſunt vnũ et idem in ente quod per ſe dicitur de vtroqꝫ. Breuiter autem cõcludo quot modis dicitur vnum. tot modis dicitur idem. Et quot modis dicuntur aliqua eſſe vnum. tot modis dicuntur eſſe eadem.

De nominib⁹ alteratẽ importãtib⁹ et ſunt q̃tuor ſcꝫ. diuerſum. differẽs. ſimile. ꝛ oppoſitio. Capi CCVI

De nominibꝰ alietatē importātibꝰ

ſ Ecundo dicēdū eſt de nominibus quibus aliqua alietas importat̄. et ſunt quatuor quātū preſens materia expoſcit de quibꝫ eſt dicendū. ſcilicet diuerſum de quo primo dicendū eſt. Differens de quo ſecūdo. Simile de quo tertio. Oppoſitio de quo quarto.

Quotiens dicitur diuerſum ⁊ quot modis aliqua ſunt diuerſa.

q Uantū ad primū ſciēdū eſt ꝙ eidē oppoñit̄ diuerſuꝫ. Unde ſunt paſſiones entis inquātū ens. ⁊ ſufficiēter ſm diuidētes. Omē eñ ens eſt idē alteri. aut diuerſū. nec eſt dare mediū. Quia ergo quot modis dicit̄ vnū oppoſitorū. tot modis dicit̄ ⁊ reliquū. Idcirco quot modis dicit̄ idē tot modis dicit̄ diuerſū. Et quot modis ſunt aliq̄ eadē. tot modis aliq̄ ſunt diuerſa. Dicunt̄ eñ aliq̄ diuerſa per accidēs. ⁊ aliq̄ per ſe. Uñ Ph̄s de hoc nō multū in. v. metaph̄. fuit ꝓſecutus. Dicunt̄ eñ aliq̄ diuerſa numero. ⁊ hec ſunt que differūt ſm materiā. vt duo indiuidua eiuſdē ſpeciei. vt ſortes ⁊ petrus. Aliq̄ ſm ſpeciē. hoc aūt cōtingit. v. modis vt ptꝫ. v. metaph̄. Primꝰ modus eſt qñ due ſpēs eiuſdē generꝭ generaliſſimi licꝫ nō proximi nec ex oppoſito diuidunt̄. vt ſciētia ⁊ albedo. Scōs eſt qñ ſunt eiuſdē generꝭ. ⁊ diuidunt̄ ꝯtra ſe inuicē ſiue ſint ꝯtraria ſiue nō. vt bipes ⁊ quadrupes. Tertiꝰ qñ in ſua ſubſtātia habēt ꝯtrarietatē. vtpote qꝛ diuidunt̄ cōtrarijs differētijs. et hoc ſiue ipſa ſint directe cōtraria. vt albedo ⁊ nigredo. ſiue nō. vt hō ⁊ aſinꝰ. Quartꝰ modus eſt qñ ſimul due ſpecies ſunt in aliquo genere. vt hō ⁊ equus ſub animali. Quintꝰ modꝰ eſt qñ aliq̄ accidētia in eodē ſubiecto ſunt. ⁊ tñ differūt ab inuicē. talia tñ neceſſe eſt ſpecie differre. eo ꝙ impoſſibile eſt plura accidētia vniꝰ ſpecie in eodē ſubiecto eſſe. Aliqua ꝟo dicūtur diuerſa genere. vel ſub diuerſis generibꝫ. vt ſubſtātia ⁊ quātitas. Aliq̄ etiā dicunt̄ diuerſa analogo ſm ꝙ aliq̄ ſub di/

uerſis analogis cõtinenẽ. ⁊ ſm ꝙ eſt multiplex analogũ vt infra patebit cum de analogo aliquid dicetur.

Quid eſt differens et quot modis dicitur et quomodo ſe habet ad diuerſum. Capitulum CCVII

q Uantum ad ſecundũ dicendũ eſt de hoc nomine differens primo. Secundo de differẽtijs rei ⁊ ratiõis. Quãtũ ad primũ ſciẽdum. ꝙ ſicut patz ex. v. metaph. differẽs poteſt ſumi dupliciter. Uno mõ large et ſic non eſt diſtinctio inter differẽs ⁊ diuerſum. et ſic dicũtur illa diuerſa ⁊ differẽtia. que in nullo cõueniũt. nec aliquo mõ differũt in ſeipſis. Alio modo ſumiẽ differre proprie. et ſic dicũtur aliqua differre que in aliquo vno cõmunicãt. ſiue illud vnum ſit vnũ numero. vt ſortes ſedens differt a ſorte non ſedẽte. ſiue vnũ ſpecie. vt ſortes ⁊ plato differũt ſub homine. ſiue vnum genere ſicut homo ⁊ aſinus differũt ſub animali. Et ſic accipiendo differẽs. omne differẽs eſt diuerſum. ſed non omne diuerſum eſt differẽs. quia differẽs addit ſupra diuerſum aliquo modo differre. Scđm autẽ qđ docet Areſto. v. metaph. inter omia illa que ſunt differentia. illa dicũtur ꝓprie differre que ſunt eadẽ genere et diuerſa ſm ſpeciẽ. quando talia cõueniũt in vno cõmuni ſcz in genere. ⁊ differũt diuerſis differẽtijs ſpecificis ⁊ ꝯtrarijs. Que eñ differũt numero. ſolũ differunt differẽtijs accidẽtalib⁹. Et ita patz ꝙd eſt differẽs ⁊ quõ ſe habẽt ad inuicẽ differẽs ⁊ diuerſum.

De differẽtia rei ⁊ rationis. Capl'm CCVIII

ſ Ecundo vidẽdũ eſt quid eſt differre re ⁊ ratione. Ubi primo videndum eſt quot modis diciẽ ratio. Scđo quõ ſe habeat ratio ad rem. Tertio quõ dicunẽ aliqua differre re ⁊ ratiõe.

Quot modis dicitur ratio.

q Uantũ ad primũ ſciendũ. ꝙ ratio dicitur ſex modis. Primo eſt idẽ ratio ꝙ cauſa. Unde in vſu cõmuni

ter loquentiū dicit̃. huiꝰ ratio eſt. id eſt huiꝰ cauſa. vel red/
dit ratione huiꝰ. id eſt cauſā dicit. Scđo ratio idē eſt ꝙ ali
qua bona pꝛobatio. ſiue ſit per cauſam. ſiue per effectū. Et
ſic aliquis dicit̃ pꝛobare ſuam opinionē multis rationibꝫ.
Et ſic videt̃ poni in diffinitione argumēti quādo dicitur:
ꝙ argumētū eſt ratio rei dubie faciēs fidem. Tertio idem
eſt ꝙ diffinitio. ꝛ ſic accipit̃ in pꝛincipio p̄dicamētoꝝ vbi di
citur. ꝙ equiuoca dicunt̃ quoꝝ nomē eſt cōmune. et ſm illō
nomē ratio ſb̄ſtātie eſt diuerſa. ratio id eſt diffinitio. Quar
to ratio idē eſt ꝙ cōceptus intellectꝰ de re quā quis expꝛeſſe
vult intelligere. que etiā verbū mentis dicit̃. Et hoc modo
ratio rei eſt eius expꝛeſſa cōceptio intellecu. Quinto eſt ra/
tio idē ꝙ illud qđ reſpōdet in re cōceptiōi intellectꝰ de ſe fa
cte. et dicit̃ ratio illud qđ tali cōceptiōi reſpōdet. Hoc autē
eſt illud quod appꝛehēdit intellectꝰ de ſignificatiōe alicuiꝰ
nomis. et hoc in habētibꝫ diffinitionē eſt ipſa res que per
diffinitionē impoꝛtat̃. Et hoc modo dicit Phs in. iiij. me
taph. ꝙ ratio quā ſignificat nomē eſt ipſa diffinitio. Sicut
dicimꝰ ꝙ ratio iuſticie eſt in tenēdo mediū eoꝛum que ſunt
ad alterū. In illis aūt que nō habēt diffinitionē. ꝓprie rō
talis rei eſt illud ex quo res hꝫ ꝙ ſit res. Sic rō q̄litatꝫ eſt il
lud ex quo q̄litas habet ꝙ ſit qualis. Quia tñ hic vtimur
nomine ratiōis ſciendū. ꝙ hoc nomē ratio nō ſignificat il/
lud quod ſic de re intellectꝰ appꝛehēdit. ſed illud ſignificat
nomē rei vt nomē lapidis. vel quodcūqꝫ aliud. ſed hoc no/
men ratio ſignificat intētionē cū ſit nomē ſecūde intētiōis:
ſicut ꝛ diffinitio. ꝛ genus. ꝛ hmōi. hec aūt intentio eſt appli
cabilis rei cōcepte vnde dicit̃ ratio. Sexto mō ratio idē eſt
ꝙ intellectiua potētia anime rationalis. a qua ratiōe ho/
mo rationalis dicitur. Hec autē potētia aliquando voca/
tur intellectus. aliquādo ratio. aliquādo alijs nominibus
a diuerſis actibus ſuis. ſicut ſuperius dictum fuit cum de
potentijs anime ageretur.

Quō ratio eſt in intellectu ꝛ quātitate. Ca. CCIX

Quantū ad ſecundū quō aliqua ra
tio eſt in re. Sciēdū ꝙ tres vltimi modi quibꝫ
q dicit̄ ratio faciunt ad ꝓpoſitū. et ideo alios di/
mittēdo dicēdū eſt ꝙ accipiēdo rationē rei pro
ipſa cōceptiōe intellectus de re formata. ratio nō eſt in re ex
tra ſubiectiue. ſed eſt in intellectu formaliter ⁊ ſubiectiue.
Accipiēdo autē rationē pro eo ꝙ ex parte rei formaliter re/
ſpōdet tali cōceptiōi. dicit̄ ratio in re. nō quidē ꝙ ipſa intē/
tio quā ſignificat nomē ſit in re. aut etiā ipſa ꝯceptio cui cō
uenit talis cōcepta intētio ſit in re extra animā cū ſit in aīa
ſubiectiue. ſʒ dicit̄ eſſe in re inquātū in re eſt aliquid quod cor
reſpōdet cōceptōi anime ſicut ſignatū ſigno. Unde ſciēdū
ꝙ ipſa conceptio intellectus tripliciter ſe habʒ ad rem que
eſt extra animā. Aliquādo eī ipſa cōceptio intellectꝰ eſt ſi
militudo rei extra animā exiſtētis. ſicut hec cōceptio quaʒ
habet de re ſignificata per hoc nomē homo. et talis conce/
ptio habet fundamētū in re immediate inquantū res ipſa
ex ſua cōformitate ad intellectū facit ꝙ intellectꝰ ſit verus.
et ꝙ nomē ſignificās illū intellectū ꝓprie dicat̄ differre. Ali
quādo aūt ipſa ꝯceptio nō eſt ſimilitudo rei exiſtētis extra
animā. ſed eſt aliqd quod ꝯſequit̄ ex modo intelligēdi rem
que eſt extra animā. et huiuſmodi ſunt intentiōes quas in
tellectus adinuenit. ſicut cōceptio de ſignificato huius no/
minis genus. non eſt ſimilitudo alicuius rei extra animaʒ
exiſtētis. ſed ex hoc quod intelligit animal vt in pluribus
ſpeciebus attribuit ei intentionē generis Et huius intētio/
nis licet proximū fundamētū non ſit in re ſed in intellectu
tamē remotū fundamētuʒ eſt res ipſa. vnde intellectꝰ non
eſt falſus qui has intentōes adinuenit. Et ſimile eſt de om
nibus alijs nominibꝫque conſequūtur ex modo intelligēdi
Aliquādo ꝟo ipſa ꝯceptio de aliquo ſignificato per nomē
non habet fundamētū in re neqꝫ proximū. neqꝫ remotū. ſi/
cut cōceptio chimere quia nec eſt ſimilitudo rei extra ani/

mam. nec̄ conſequit̃ ex modo intelligẽdi rem aliquã vere et ideo iſta cõceptio eſt falſa. Unde patet ſecũdũ ſcʒ ꝙ ratio dicit̃ in re inquãtũ ſignificatũ nominis cui accidit eſſe ratione eſt in re. et cõtingit proprie quãdo cõceptio intellectꝰ eſt ſimilitudo rei. Accipiẽdo autẽ rationẽ pro potẽtia intellectiua realiter ꝛ ſubiectiue. patet ꝙ eſt in eſſentia anime ſicut propriũ accidẽs in ſuo ſubiecto vt ſupra dictũ eſt quando de potẽtijs anime diceretur.

Quomodo aliqua differunt re vel ratione. et de pertinentibus ad iſta. Capitulum CCX

Quantũ ad tertium quõ ſcʒ aliqua differunt re vel ratione. dicenda ſunt tria. Primum quomõ om̃is diuerſitas rei vel rationis ſub triplici modo cõcludit̃. Secundũ quõ aliqua dicũtur differre re vel realiter. Tertiũ quõ dicũtur aliqua differre ratione vel ꝑm rationẽ.

Qꝫ omnis diuerſitas rei vel rationis ſub triplici modo concluditur.

Quantum ad primũ premitto primo vnum neceſſarium. Et ſecũdo oſtendo principale. Illud quod premitto eſt ꝙ aliud eſt dicere ꝙ aliqua duo ſint diuerſa entia rationis. aliud ꝙ aliqua ſunt diuerſa ꝑm rationẽ. vel diuerſa ratione. Quando enim dicitur ꝙ aliqua duo ſunt diuerſa entia rationis. eſt ſenſus. ꝙ iſta duo ꝛ eorum diuerſitas ſunt a ratione ita ꝙ tam entitas q̄ꝫ diuerſitas pertinẽt ad rationẽ et ad eſſe rationis. et ſic genus ꝛ ſpecies et cetere ſecunde intentiões ſunt diuerſa entia rationis. quia nec entitatẽ habent nec diuerſitatẽ niſi a ratione. Quando auteʒ dicit̃ ꝙ aliqua ſunt diuerſa ratione vel ꝑm rationẽ. nõ eſt neceſſe ꝙ entitas ſit entitas rationis. ſed ſoluʒ diuerſitas vel etiã pluralitas. vt verbi gratia. hõ ꝛ animal differũt ſolũ ratione. nõ tñ ꝓpter hoc eſſe hoĩs vel animalis eſt ꝑm rõnẽ. ſʒ ſolũ diuerſitas inter hoiem ꝛ animal eſt ratiõis et a ratiõe:

Ex his patet ſcðm principale ꝙ quedā ſunt diuerſa quorū vnūquodqꝫ eſt vera res.et quorū diuerſitas eſt realis ſicut ſubſtātia et quātitas.lapis et aſinus. Quedā ſunt quorū nullū eſt res vera.nec diuerſitas eſt realis ſic duo entia rationis.vt genus ⁊ ſpecies.horū eñ tam entitas ꝙ̄ diuerſitas eſt a ratione.Alie ſunt que tenēt mediū.que ſcꝫ ſunt ſic diuerſa. quorū vnūquodqꝫ dicit aliqd reale. ⁊ eſt res vera. Sed diuerſitas inter illa duo eſt ratōis ⁊ nō realis. vt dictum eſt de homine ⁊ animali.qꝛ quodlibet eſt res vera.diuerſa aūt nō ſunt re.ſed ratiōe. Idem eſt de iuſticia ⁊ ſapiētia in deo.qꝛ et tam iuſticia ꝙ̄ ſapiētia in deo res vera eſt.et tamē nō differūt realiter ſed ſolum ratione.

Quid eſt differre realiter et ꝙ aliqua differunt realiter aliquo quattuor modorū. Capitulū CCXI

His ſuppoſitis videndū eſt ſecundum principale. quō dicunt aliqua differre re vel realiter. Et dicendū ꝙ re et realiter dicuntur differre.proprie illa quorū vnum non eſt alterū.nec vnius entitas eſt alterius entitas. nec diuerſitas talium depēdet ab actu intellectus.immo circūſcripto omni actu intellect⁹ adhuc eſſent diuerſa ⁊ vnū nō eſſet alterū Et ſic aliqua differūt mō quadruplici. Primo ea que ſunt eiuſdē ſpeciei.ſunt diuerſa ſm numerū.vt ſortes ⁊ plato.et duo lapides.Secūdo differūt iſto mō ea que ſunt diuerſa numero et ſpecie. ſunt tamē eiuſdē generis. et ſic differunt realiter homo et aſinus ⁊ bos.que ſunt diuerſe ſpecies animalis.Tertio mō dicūtur aliqua differre realiter.que non ſolum differūt numero et ſpecie.ſed differunt genere. ꝙ̄uis cōtineantur ſub vno analogo.et hoc modo differūt ſubſtātia et quātitas que cōtinētur ſub ente. Quarto modo differunt aliqua realiter. Non ſolū ſm differentiā numeralem ſpecificam et generis.ſed pluſqꝫ ſm genus. et hoc mō realiter differunt deus et creatura. quia creatura omnis eſt in

genere. Deus aũt illimitatus extra om̃e genus eſt. Sic er
go q̃tuor modis iſtis vna res realit̃ differt ab alia. Quãuis
aũt diuiſio entis extra aĩam in decẽ p̃ñta ſit diuiſio in illa
q̊ꝝ q̇ͦlibet eſt res vera. nõ tñ eſt neceſſe ꝙ oĩa illa q̃ ſunt in
diuerſis p̃dicamẽtis vł in diuerſis ſpeciebꝫ eiuſdem gñis.
ſint diuerſa realiter ſicut ſup̃ dictũ eſt in q̃rta ſpecie q̃litatis
⁊ in p̃dicamento actõis. ſed ſufficit ꝙ q̊dlibet diuiſum ſit
ens reale. vñ qñ dicit̃ ꝙ diuiſio entis in decẽ predicamẽta
eſt diuiſio in decẽ realia. ſic intelligendũ eſt ꝙ ſit in decẽ q̊ꝝ
quodlibet eſt ens reale. non tñ oportet ꝙ oĩm illoꝝ diuerſi/
tas ſit realis. imo vna eadẽ res numero ad p̃dicamẽta di/
uerſa pertinet. vt pꝫ de motu qꝛ actio ⁊ paſſio ſunt vnus
motus numero realiter vt ſupra patuit.

Quõ dicunt̃ aliqua differre ſm rõnẽ. CCXII

q Uantuꝫ ad terciũ quõ dicunt̃ ali-
qua differre rõne ⁊ eſſe differẽtia vel eſſe diuer/
ſa ſm rõnẽ. Dicendũ eſt ꝙ accipiẽdo rõneꝫ ꝓ
ꝯceptõe intellectus. q̊t ſunt tales ꝯceptões dif
ferentie tot habet rõnes diuerſas res illa cuiꝰ ſũt ꝯceptio/
nes q̃ ſũt extra ſe ⁊ ſunt in intellectu formalr̃ inherẽtes ei.
⁊ omẽs tales ꝯceptões q̊ꝝ quelibet dicit̃ rõ rei. realiter dif
fert vna ab alia. ⁊ que ſunt ſic diuerſa rõne ſunt diuerſa re
aliter. vñ ſic eſt ꝙ diuiſum rõne non diuidit̃ ꝯtra eſſe diuer
ſum ſm rem imo ẽ idẽ. Accipiẽdo aũt rõnẽ ꝓ eo ꝙ in re ta/
li ꝯceptui reſpondet. ſic eadẽ res habet multas rõnes ſibi
formalr̃ inherẽtes. q̃ rões diuerſe dicunt̃ ab aliq̇bꝫ doctori/
bus diuerſe abilitates. qꝛ talis res eſt abilis ex ſe talibus
ꝯceptibus diuerſis veraciter reſpondere. ſic homo eſt abi/
lis vt ꝯcipiat̃ eſſe rõnalis. aĩal ⁊ corpꝰ ⁊ ſubſtantia ⁊c. ⁊ ſic
q̃ ſũt diuerſe rõnes q̃ differũt ſic rõne nõ ſunt diuerſe realit̃
nec ſm rẽ imo ſũt idẽ realr̃. ſicut homo ⁊ aĩal ſunt idẽ rea/
liter. ⁊ ſapientia ⁊ iuſticia in deo. licet differant rõne. et ſic
de alijs. Inueſtigare aũt vñ ꝓueniat talis diuerſitas ratio/

nũ ſic dictaꝝ ſiue q̄tũ ad diuerſitatẽ rõnũ q̄ ſũt ꝯceptiões ⁊ ſe tenẽt ex pte intelligẽtis. ſiue q̄tũ ad diuerſitatẽ rõnũ q̄ ſũt abilitates diuerſe reſpõdẽtes vt fundamẽtũ taliũ conceptionũ. ⁊ ſic ſe tenẽt ex pte rei intellecte. altiorꝭ inq̄ſitõis ẽ ⁊ ptinet ad ſcḋaꝫ diſt. pſen. Accipiẽdo aũt rõeꝫ ꝓ potẽtia intellectiua ſic dicunt̃ aliq̄ rõe differre dupl'r. vno° q2 quodlibet eoꝝ eſt ens rõis ⁊ diuerſitas ac differẽtia eſt ſil'r rõis. ita ꝙ circũſcripto oĩ actu intellect⁹ nõ eſſet illoꝝ oĩm ꝟboꝝ entitas nec eẽt illoꝝ differẽtia. ⁊ ſic differt rõe oĩa entia rõis oẽs ſcḋe intẽtões. Alio° dr̃ aliq̄d differre rõe. nõ ꝙ illud ſit ens rõis. ſꝫ q2 exñs ens reale ⁊ vnũ real'r rõ negociãs circa ipam vno vtit̃ vt duobꝫ. ⁊ ſic rõe idẽ differt a ſeipõ. cũ itellectus negociãdo cõpat idẽ ad ſeipm in relatõe idẽptitatꝭ dicẽdo idem eidẽ idẽ. Et breuiter ꝯcludẽdo oĩa iſta dicũt differre rõne, put differẽtia rõnis diuidit̃ ꝯtra differẽtiã reale qñ in illis nulla inuenit̃ diſtictio circũſcripto oĩ actu intellect⁹ ⁊ ipẽ itellect⁹ in ſui opatõe ꝑ ſui ꝯſideratione illaꝫ dr̃iaꝫ cauſat ⁊ ẽ obiectiue ĩ intellectu ſolũ ⁊ ñ ſbiectiue ĩ re.

De h̃ noĩe ſimile ⁊ q̊t modis dr̃. Capi. CCXIII

Quantum ad terciũ ſcꝫ de hoc noĩe ſil'e ſciẽdũ ꝙ ſil'itudo ẽ differẽtiũ eadẽ qualitaſ Qr ꝟo q̄litas hꝫ q̄tuor ſpecies. ſm illas q̄tuor attendit̃ ſil'itudo. Primo ſm pmã ſpeciẽ q̄ eſt habitus ⁊ diſpoſitio. vt duo q̊ꝝ q̄libet eſt albus dicunt̃ ſimiles. Scḋo ſm ſcḋam ſpeciẽ vt duo habẽtes potẽtiã naturalẽ ad vidẽdum dicunt̃ ſil'es in potẽtia viſiua. Tercio ſm terciã ſpeciẽ ſcꝫ ſm paſſionẽ vnã. vt duo ligna ſũt ſimilia que cõburunt̃. ⁊ nõ ſolum ſit vna ſpecie ſed etiaꝫ ſi non ſit eadẽ paſſio ſpecie ſed gñe. vt illi dicunt̃ ſil'es qui patiuntur q̄uis diuerſa. ⁊ iſte q̄ incarcerat̃. ⁊ ille q̄ fuſtigat̃. Quarto dicunt̃ ſil'ia etiã aliq̄ ſm quartam ſpeciẽ q̄litatis. ſcꝫ ſm formã ⁊ figurã. vt illi dicunt̃ ſil'es qui habẽt eandẽ ſtaturã vel qui habẽt eandẽ figurã in facie ⁊ in corpore. Illud aũ

eſt mag⁹ ſilẽ alteri qđ ꝯuenit cū eo in plib⁹ q̄litatib⁹. ſicut oleū qđ ē calidū ⁊ ſiccū ē mag⁹ ſilẽ igni q̇ h₃ eaſdē q̄litates q̄ȝ zukaꝝ qđ eſt calidū ⁊ humidū. Quot modis dicunt̃ aͣt aliq̄ ſilia. tot modis ꝑ oppoſitū dicunt̃ aliq̄ diſſilia.

De oppoſitione tractatus. Capi. CCXIIII

a D dicendū de quarto ſc₃ oppoſitione dicendū eſt p̄mo de oppoſitōe in gn̄ali. Secūdo deſcēdēdū ē ad q̄ȝlibet ſpeciē oppoſitōis in ſpeciali. Quātū ad p̄mū tria faciēda ſunt. Primo vidēdū ē quō differt oppoſitio ⁊ oppoſitū. Scđo q̄ ⁊ q̊t ſūt ſpēs oppoſitōis. Tercio quō ſe habeāt ad inuicem ⁊ in q̄ eſt maior vel minor oppoſitio.

In quo differūt ⁊ quō oppoſitū ⁊ oppoſitio.

Uantū ad primū ſciendū eſt ꝙ oppoſitū ⁊ oppoſitio differūt ſicut ꝯcretū ⁊ abſtractū. eo modo quo ſupra de pluribus aliis dictū eſt. Sic̄ em̄ albedo ⁊ albū differūt ꝑ modū ꝯcreti ⁊ abſtracti. ita oppoſitū ⁊ oppoſitio. Albedo em̄ ipam formā p̄ciſe ſignat. ſed albū nō p̄ciſe. imo ſbiectū ꝯnotat. q꜍ albu₃ importat rem habentē albedinē. ⁊ ita in oppoſito. Oppoſitio em̄ importat formaliter illud q̊ aliquid alteri opponit̃. ſed oppoſitū importat rem habentē talem oppoſitionē. ⁊ in qua eſt talis oppoſitio. Unde oppoſitio eſt illud in quo oppoſitū opponit̃ alteri oppoſito. ſ₃ oppoſitū importat illud qđ opponit̃. ⁊ ita pt₃ quid vtrunq̄ꝫ ſignificet ⁊ quō ad inuicē ſe habeant. ⁊ quod dictū eſt in genere intelligendū eſt de aliis ſpecieb⁹ oppoſitionis. vt in cōtrario ⁊ in ꝯtrarietate. ⁊ huiuſmodi.

Quot ſit̃ ſpēs oppoſitōis ⁊ eaꝝ ſufficiētia: CCXV

ſ Ecūdo dicendū eſt quot ſunt ſpecies oppoſitōis. Et dicendū ꝙ quatuor vt pat₃ v. methaphiſice. quia quedā opponunt̃ ꝯtradictorie. quedā p̄uatiue. q̄dā ꝯtrarie. quedā relatiue. Et haꝝ ſufficiētia ⁊ ſignificātia ac differentia ſil' habet̃ hoc modo.

Aliquid em̄ ꝯtraponiť vľ opponiť alteri duplr. Aut rōe dependētie qꝛ depēdet ab ipō. ꝛ talis oppoſitio relatiua diciť ꝛ ſic opponiť pater filio ꝛ ecōuerſo. Aut rōe remotōis quia vnū remouet alteꝝ. ꝛ h̄ ꝯtingit triplr. aut em̄ totaliť remouet nihil relinquēs. ꝛ ſic eſt negatio q̄ totū remouet q̄ opponiť affirmatōi. ꝛ ſic ſumiť oppoſitio ꝯdictoria. ꝛ ſic opponūť ꝯdictorie ens ꝛ nō ens. Aut remouet oppoſitū ſꝫ relinquit ſbm. ꝛ ſic ſumiť oppoſitio ꝑuatiua. ꝛ ſic opponiť cecitas viſui. Aut remouet oppoſitū ſꝫ relinquit ſubiectū ꝛ genꝰ. et ē eſt oppoſitio ꝯrietatis qꝛ ꝯria ſunt in eodē ſbiecto ꝛ eiuſdē gn̄is. ꝛ ſic opponiť ꝯtrarie albedo nigredini. qꝛ albedo remouet nigredinē ꝛ ſūt eiuſdē gn̄is. qꝛ vnū ꝫ poſt aliud pōt eſſe in manu ꝛ ſunt eiuſdem generis quia ſunt ſub colore ſicut due ſpecies ſub genere.

Quō ſe habent ad inuicē quatuor oppoſitiōes ꝛ q̄ plus habet de natura oppoſitionis. Capitulū CCXVI

TErcio vidēdū eſt de iſtis ſpeciebꝰ quō ſe habeāt ad inuicē. Et q̄uis ſbtiľr intuēti poſſit patere expoſita ſufficiētia. tn̄ vt plenꝰ pateāt. Sciēdū ꝙ ꝯdictio eſt maior ꝛ pͣ oppoſitionū. qꝛ plus hꝫ de oppoſitione inť duos ťminos oppoſitos. Alie aūt due gradatiꝫ diminuūt de rōe oppoſitōis. Vn̄ ſm ꝙ alie plus ꝑticipāt de ꝯdictoria oppoſitōne. ſm h̄ hn̄t plus de oppoſitōe. Primū em̄ in ꝗlibꝫ gn̄e cā eſt oīm q̄ ſunt pꝰ in eodē vt dr̄. ij. methaph. ꝛ iō pꝰ ꝯdictionē plꝰ hꝫ d̄ oppoſitōne ꝑuatiua pꝰ hāc oppoſitio ꝯrietatꝭ. vltio relatiua. ꝛ h̄ ſic oñdiť. Qn̄ poiť aliqđ mediū inť duo diſtātia. ipꝫ mediū oñdit diſtantiā ꝛ ꝯuenientiā illoꝝ duoꝝ. Ipa aūt ꝯdictio nullū hꝫ mediū. vnde in pͦ poſterioꝝ. dr̄. ꝙ ꝯdictio ē oppoſitio cuiꝰ ſm ſe nō ē mediū. ꝛ iō inť duo extrema ꝯditorie oppoſitōis eſt maxima diſtātia ꝛ oppoſitio cū in nullo medio ꝯueniant. ſicut inť ens ꝛ nō ens. In oībꝫ aūt alijs oppoſitionibꝫ eſt aliqđ mediū. ſꝫ in iſto differūt a ꝯdictōe. ꝛ oppoſi/

tione. ⁊ q̃ntomagis ꝯueniũt in medio extremo aliaꝝ oppoſitionũ tãtomagꝫ deficiũt a ꝯdictõe ⁊ oppoſitõe. ꝯueniũt aũt aliq̃ in medio dupl'r. vno° ꝯueniũt in medio eiuſdem gñis ſic ſcꝫ ꝙ vtrũq; extremoꝝ ẽ eiuſdẽ gñis cũ medio in q̊ ꝯueniũt. ⁊ iſto mõ ꝯueniũt albedo ⁊ nigredo ĩ colore medio puta rubedine. ⁊ iteꝝ iſta ꝯueniũt in medio materie tm̃ vl' ſbiecti. ⁊ nõ in aliq̊ gñe medio ſic̃ albũ ⁊ nigꝝ. ſed nõ ſimľ ſed ſucceſſiue ꝯueniũt eodẽ ſbiecto ſuſceptiuo ſic̃ in manu. Aliq̃ aũt ꝯueniũt in medio materie tm̃ ⁊ ſubiecti ⁊ non in gñe medio aliq̊ ꝙ ſit eiuſdẽ gñis cũ eis. ſic̃ ꝯtraria imediata et habitus ⁊ ꝑuatio q̊ꝝ qðlibet hꝫ cõe ſbm. ſꝫ nõ ꝯſtituũt aliqð tertiũ. vl' in illo nõ ꝯueniũt ꝙ ſit eiuſdẽ gñis cũ illis. ſꝫ ĩ his ẽ differẽtia. q2 in ꝑuatiue oppoſitꝫ ſeruaᷣ ordo ſbiecti. ⁊ nõ fit regreſſus a ꝑuatõe in habitũ. vt a cecitate in viſũ in oculo. Et ſil'r eſt de q̇buſdã ꝯtrĳs ĩmediatꝫ. vt de q̇buſdam infirmitatib9 incurabilib9. ⁊ in talib9 ſic̃ in ꝯtrĳs ĩmediatꝫ ſiue ꝑuatiue oppoſitꝫ. nõ remanet aliq̃ ꝑt9 in ſbiecto ad ꝯtrium ſiue ad habitũ. vt aliq̊ facto ceco nõ remanet ꝑtus ĩ eo ad viſũ. ⁊ aliq̊ exñte pfecte thiſico forte nõ remanet ꝑt9 ad ſanitatẽ. In ꝯtrĳs aũt mediatꝫ ⁊ i q̇buſdã ĩmediatꝫ lꝫ q̊dã ordine reſpiciãt ſuũ ſbiectũ. tñ ꝑ vnũ eoꝝ nõ auferᷣ potẽtia ad reliquũ. vñ manu exñte alba nõ auferᷣ q̇n poſſit eſſe nigra. Albedo aũt ⁊ nigredo ꝯria mediata ſũt. ⁊ eſt ideꝫ de mediatꝫ ſicut ſanitate exñte nõ tolliᷣ potentia ad egritudinẽ. ⁊ egritudine aliq̃ exñte nõ tolliᷣ potẽtia ad ſanitatẽ. In relatiuis aũt neutro modo inueniᷣ ꝯueniẽtia vel q̃tuꝫ ad medium ꝑmũ vl' ſcðm. Nõ em̃ ꝯueniũt in ſbiecto medio. Idẽ em̃ nõ eſt pater ⁊ fili9. ſed ꝙ pater referᷣ ad filiũ. iterũ nõ ꝯſtituũt mediũ ſui gñis cũ ex p̃re ⁊ filio vl' paternitate ⁊ filiatõe nulla media relatio vl' relatiuũ mediũ poſſit conſtitui. ⁊ iteꝝ in relatiuis nõ eſt magꝫ vel min9. hñt tñ quendã ſpecialẽ modũ ꝯueniẽdi. q2 vnũ eoꝝ ƒm id ꝙ eſt dependet ad alteꝝ. Relatiua em̃ mutuo ſe includũt ⁊ ponũt ⁊ pimũt. vtꝫ in ꝑdicamẽtꝫ. In ꝯtradictorĳs ꝑo nihil hoꝝ in

uenit. No eni habent mediu sui gnis cu alteru extremu3 sic no ens simplr et extra oe gen9. nec similr pnt in subiecto medio cuenire. cu no ens subiectu habere no possit. nec no cueniut sm dependetia suoz intellectuu. sic relatiua. Posito eni ente no ponit no ens. sic posito patre ponit fili9. Et ido ptz quo se habent ad inuice iste qtuor oppositoes et in quib9 est maior oppositio. qr ctradictio tenet supremu gradu oppositois cu simplr et p se non habeat mediu. et ideo ctradictoria maxie opponunt et minime cueniut. Priuatiue vo opposita tenet scdm locu. cu no habeat mediu sui gnis. sic habet ctraria mediata. nec hnt dependetia ad inuice sicut relatiua et in his cueniut cu cdictorie opposit3. habet tn subiectu comune et in hoc deficiut ab eis. post puatiue opposita sunt ctraria opposita. et vltimo relatiua.

De singulis speciebus oppositionu distinctim.

Modo dicendu est de singulis speciebus distinctim. et po de qualibet in speali. Secudo ccludeda est cuiuslibe3 cditio in se et ad alias i speali. Quantu ad primu. Primo dicendu est de ctradictone. Secudo de priuatone. Tercio de ctrarietate. Quarto et vltimo de relatiua oppositoe.

Quid est contradictio et quot requiruntur ad veram contradictionem. Capitulu. CCXVII

Quantu ad primu sciendu est quid est contradictio. de qua in parte patet ex dict3 p diffinitione positam in primo posterioz. s. qr ctradictio est oppositio. cui9 sm se non est dare mediu. Ad hoc aut qr aliqua oppositio habeat ratione vere ctradictonis requirunt quinq3 conditones. que possunt colligi ex primo elencoz. que tangunt in quadam sua diffinitione. que talis est. Contradictio est vnius et eiusdem sm idem et ad idem similiter et in eodem tpe. Quod sic habet intelligi. qr contradictio est vnius et eiusde. no solum qr accipiat idem sm nome tantu vel sm rem tantu. sed eiusde3

ſm rem ⁊ nomē. vnde hic eſt ↄtradictio. latrabile currit. latrabile nō currit. q2 ibi eſt affirmatio ⁊ negatio eiuſdeȝ ſm rem ⁊ nomē. Sed hic non eſt cōtradictio. canis currit. canis non currit. q2 non eſt eiuſdem ſm rem. quia ſydus nō currit. ꝗuis latrabile currat. ⁊ hec eſt prima conditio contradictionis. Secunda eſt ꝙ ſit oppoſitio vnius ⁊ eiuſdeȝ ſm idem. vnde hic eſt ↄ̄dictio. iſtud eſt duplum iſti ſm longitudinē. iſtud nō eſt duplū iſti ſm longitudinē. Sed nō hic iſtud eſt duplum iſti ſm longitudineȝ ⁊ nō eſt duplum ſm latitudineȝ. quia hic eſt affirmatio ⁊ negatio vnius et eiuſdem. ſcȝ dupli. ſed non ſm idem. quia affirmatᷣ dupluȝ ſm longitudinem ⁊ negatur ſm latitudinem. Tercia conditio eſt. ꝙ ſit non ſolum vnius ⁊ eiuſdem ⁊ ſm idem. ſed etiam ad idem reſpectu eiuſdem. Unde hic eſt contradictio. Duo ſunt duplum ad vnum. duo non ſunt duplum ad vnum. ſed hic nō. duo ſunt duplū ad vnum. duo nō ſūt duplum ad tria. Quāuis em̄ ideȝ ſcȝ duplum affirmetur ⁊ negetur de vno ⁊ eodem ſcilicet de dualitate. tamen non reſpectu eiuſdem ſed diuerſorū. ſcilicet vnitatis ⁊ trinitatꝭ. Quarta ↄditio eſt ſimiliter ꝙ ſcȝ affirmetᷣ idē d̄ eodē ſilr̄. vn̄ hic eſt cōtradictio. Celum mouetᷣ circulariter ⁊ nō mouetᷣ circulariter. ſed non hic. Celū mouetᷣ circulariter. ⁊ non mouetᷣ deorſum. Quinta conditio eſt ꝙ ſit in eodem tempore. vnde hic eſt ↄtradictio. domus eſt clauſa in tercia. domus nō eſt clauſa in tercia. ſed hic nō. domus eſt clauſa in tercia. domus nō eſt clauſa in nona. quia deficit cōditio in eodem tpe. Unde vbicunqꝫ ex defectu iſtaꝝ conditionum concluderetᷣ aliqua conditio ſimpliciter eſſet falſa. vt pateȝ quatuor vltimis modis ſm quos attendunᷣ modi fallacie que vocatᷣ ignorantia elenci.

De oppoſitione priuatiua. Capi. CCXVIII

Ecundo dicēdū eſt de oppoſitiōe priuatiua que tenet ſcd̄m locū pᵒ ↄ̄dictionem

Sicut em̄ ꝯtradictio habet alteꝝ terminū oppoſitū pure ens ⁊ alteꝝ pure nō ens. vnde ſūt ſicut affirmatio ⁊ negatio. ita ꝑuatio ⁊ habitus que opponunt̃ ſe habēt. niſi ꝙ terminus oppoſitus habitui qui ſe habet ꝑ modū affirmationis eſt terminus ꝑ modū negationis nō abſolute ſint in cōtradictorijs. ſed eſt negatio in ſubiecto ⁊ infra genus ⁊ ideo terminus oppoſitus vt cecitas nō dicit̃ abſolute nō ens. ſꝫ non ens in tali ſubiecto. tercio pꝫ ꝙ ꝯtradictio eſt negatio abſoluta. Priuatio eſt negatio determinate forme in determinato ſubiecto. Circa igit̃ priuationē q̄tuor ſunt faciēda Primū eſt oſtendere quid eſt oppoſitio ꝑuitiua diffinitiue. Secūdo quot ſunt modi priuationū. Tercio quot requirunt̃ ad priuationē ꝓprie dictā. Quarto quomodo eſt maior oppoſitio ꝯtradictoria q̄ꝫ priuatiua.

Quid eſt oppoſitio priuatiua. Capitulū CCXIX

Quantū ad primū ſcꝫ q̄d eſt priuatiua oppoſitio pꝫ ꝑ diffinitiōeꝫ ꝑuatie oppoſitoꝝ q̄ talis ē. Priuatie oppoſita ſt̄ q̄ ſt̄ nata fieri circa idē ſꝫm ordīe irregreſſibili ꝑ natꝫaꝫ. ſic̄ viſio ⁊ cecitas circa oculū. ⁊ n̄ ē r̄greſſ⁹ ꝑ naturā a cecitate ad viſiōeꝫ qꝺ dꝛ ad diīaꝫ agētꝫ ſupnaturalr̄. ex q̊ pꝫ ꝙ ꝑuatia oppoſitio ē oppoſitio affirmatōis ⁊ nagatōis eiuſdē rei debite in eſſe circa ſꝫm determīatū ſuppoſitū apponi.

Quot modis dicit̃ priuatio. Capi. CCXX

Quantū ad ſcꝺm ſpecialiter videndū eſt q̊t modis dꝛ priuatio. ⁊ dicēdū ꝙ tribus vtꝫ. v. methaph. Aliq̄d em̄ dꝛ ꝑuari habitu ali q̊ ꝑm qꝺ eſt ipm natū hr̄e ꝑm gen⁹ remotū. ⁊ h̄ modo dꝛ plāta priuata viſu. qꝛ ſuū gen⁹ remotū. ſcꝫ viuū eſt natū hr̄e viſū. Scꝺo qn̄ ꝑuat̃ habitu quē ē aptū natuꝫ hr̄e ꝑm gen⁹ ꝓxim. ⁊ ſic talpa ꝑuat̃ viſu q̄ ē apt⁹ nat⁹ ineſſe aiali qꝺ ē gen⁹ ꝓxim talpe. Tercia qn̄ ꝑuat̃ hītu quē natū eſt hr̄e ꝑm ſuā ſpēm. ſic̄ ſi hō ꝑuaret̃ manu. ⁊ hec eſt ꝓpria acceptio ꝑuatōis. alie due ſūt valde large ⁊c̄.

Quot requiruntᷣ ad priuationē ꝓprie dictā. CCXXI

Uantū ad tertiū ſcʒ quot reqͥrunt ad rōnē ꝑuatōis ꝓprie dictā. Et dicēdū ꝙ qnqꝫ
q Primū eſt ꝙ ſit natū habere illō ſm ſuā ſpeciē: et ideo ꝓprie hō nō dicitᷣ ꝑuat⁹ alis. qꝛ ſm hoc nō cōpetit ſibi habere alas. Scđo requiritᷣ determinata cir/cūſtātia tpis. ⁊ ideo catulus nō vidēs ante nonū diē: nō dicitᷣ viſu ꝑuat⁹ ꝓprie. Tertio debꝫ eſſe debita circūſtātia loci Unde cauerne terre nō dicuntᷣ ꝑuate luce diei qñ ibi nō eſt. Quarto determinatio ptis. Uñ hō nō dicitᷣ viſu ꝑuat⁹ vel cecus. qꝛ nō habꝫ oculos in pedibꝫ. Quinto debit⁹ reſpect⁹ vel mot⁹. Uñ hō nō dicitᷣ ꝑuat⁹ curſu ſi nō mouetᷣ in curſu ita velociter ſicut ſagitta vel ventus.

Quō eſt maioꝛ oppoſitō ꝯtradictoꝛia ꝙ̄ ꝑuatia. CCXXII

Uātū ad quartū quō videlicꝫ ⁊ vſ ſit ꝙ maioꝛ eſt oppoſitio ꝯtradictoꝛia ꝙ̄ oppoſi
q tio ꝑuatiua. hoc em̄ nō videtᷣ verū. Oppoſitio em̄ nō eſt niſi elōgatio potētie ab actu. ſic caloꝛ exiſtēs in aqua elōgat ⁊ facit diſtare potētiā aque a frigiditate. ſꝫ vt videtᷣ ꝙ magꝭ elōgat ⁊ fac̄ potētiā diſtare ab actu ꝑuatio ꝙ̄ ꝯtradictio. qđ patꝫ. qꝛ tm̄ elōgat potētiā ab actu ꝑuatio ꝙ nō pt̄ eſſe regreſſus per naturā. Sꝫ ꝯdictio nō tollit totalitᷣ potētiā. imo etiā naturalitᷣ ď nō ente facit ens. nō aūt de ceco vidēs. igitᷣ maioꝛ eſt oppoſitio ꝑuatiua ꝙ̄ ꝯtra/dictoꝛia. Dicendū eſt ꝙ dupliciter elōgat aliq̄d potētiā ab actu. Uno mō ipſam potētiā remouēdo. ita ꝙ nihil eius relinquatᷣ. et iſto mō elōgatᷣ potētia ab actu in oppoſitōe ꝯtra dictoꝛia qꝛ in non ente ſimplicitᷣ nihil eſt de potētia ad eſſe. Alio mō ponēdo obſtaculū vt nō reducatᷣ potētia ad actū. qđ ꝯtingit dupliciᷣ. Uno mō ad tp̄s ⁊ mobilitᷣ. ſic̄ caloꝛ poſit⁹ facit diſtare ad tp̄s ſubiectū ſuuꝫ ſcʒ aquā cū eſt calida a frigiditate ⁊ mobilitᷣ. Alio mō ꝑpetue ⁊ imobilitᷣ. ⁊ ſic ꝑuatio remoue potētiā ſui ſubiecti ad habitum. nō ꝙ potētia

ſua deſtruat̃ omino. ſ3 q2 ponit obſtaculũ indelibile. Et qñ
d2 q p̃uatio auferat potẽtiã a d actũ Et ideo cũ potẽtiã ad
ſbiectũ ꝯdictio totalit̃ tollat. maio2 eſt oppoſitio ꝯdictoria
q̃3 p̃uatiua. Vñ eſſet mai⁹ miraculũ quotidie aĩas creare
q̃3 cecũ illuminare. illud tñ min⁹ miramur q2 frequẽti⁹. et
iſtud q2 rarius mirabilius reputamus.

De oppoſitione cõtrarietatis. Capl'm CCXXIII

Unc dicẽdũ eſt de tertia ſpecie op poſitionis ſc3 de ꝯtrarietate. vbi quinq3 ꝯſide/ rãda ſunt. Primo q̃d eſt ꝯtrarietas. Secũdo quot req̃runt̃ ad ꝯtrarietatẽ verã. Tertio qui/ bus modis dicant̃ large aliq̃ cõtraria. Quarto de diuerſa cõditione et natura diuerſoꝝ ꝯtrarioꝝ. Quinto quõ radix oppoſitiõis in ꝯtrarijs eſt a ꝯtradictiõe ꝛ p2iuatione.

Quid eſt contrarietas

Uantũ ad p2imũ dicendũ eſt q̃d eſt ꝯtrarietas Hoc aũt pt3 p̱ diffinionẽ ꝯtrarioꝝ. cõmunẽ ſc3. Contraria ſunt q̃ in eodẽ genere poſita ſunt ꝛ maxĩe a ſe inuicẽ diſtãt. et in eodẽ ſuſceptibili viciſſim inſunt. niſi alteꝝ eoꝝ inſit a natura. Dicũt̃ aũt in eodẽ genere poſita. q2 vtrũq3 eſt vna ſpẽs alicui⁹ gener3 in quo differũt a ꝯtradictõe. cui⁹ vnu3 oppoſitiuoꝝ eſt nõ ens abſolute. ꝛ a p̃uatõe cui⁹ vnũ oppo/ ſitiuoꝝ eſt nõ ens in tali ſbiecto. Vñ extrema in illlis oppo/ ſitõib3 nõ ſunt eiuſdẽ gener3. nec q̃õlib3 extremũ eſt res po/ ſita immo nõ ens. ſ3 in ꝯtrarijs eſt vtrũq3. q2 ambo extrema ſunt poſita ꝛ ambo ſunt ſpẽs eiuſdẽ gener3 ſicut albedo ꝛ ni/ gredo ſb colo2e. Dicunt̃ aũt maxime a ſe inuicẽ diſtare. q2 in ꝯtrarijs mediat3 maxĩe diſtãtia ſunt ſolũ ꝯtraria. ſicut al/ bedo ꝛ nigredo ſunt ꝯtraria. q2 maxĩe diſtãt. ꝛ nõ albedo ꝛ rubedo. q2 rubedo eſt medi⁹ colo2. Et in eodẽ ſuſceptibili viciſſim inſunt. hoc eſt q̃3tũ eſt de naura ꝯtrarioꝝ ſicut albe/ do ꝛ nigredo in pariete. Niſi alteꝝ eoꝝ inſit a natura. ſicut cũ cauſat̃ a p̃ncipijs nature. vt albedo in cigno et nigredo in co2uo. Ex quo p3 q̃d eſt ꝯtrarietas. q2 oppoſitio duoꝝ extre

morū que ſunt maxime diſtātia ſub eodē genere ⁊ pñt eidē ſubiecto viciſſim ineſſe. vbi alterū a natura nō ineſt.

Quot requirunt ad verā ꝯtrarietatē. CCXXIIII

Quātū ad ſcđm ſcʒ quot reqrunt ad verā ꝯtrietatē ꝓprie dictā. Dicendū ꝙ duo ſcʒ. cōuenientia ⁊ diſtātia. Conuenientia ꝗdē ꝗ̄tum ad tria vt patʒ. v. metaphi. Oportet em̄ ꝙ cōueniāt in trib⁹ ſcʒ. in eodē ſbiecto. in eodē genere. ⁊ in eadē ptāte. Ea em̄ q̄ plurimū differūt eiuſdē generis ſunt vt albedo ⁊ nigredo ſb colore. Illa etiā q̄ plurimū differūt in eodē ſuſceptibili ſunt ꝯtraria. vt ſanū ⁊ egrū in aīali. Itē q̄ plurimū differūt ſb ea dē ptāte ſūt ꝯtraria. vt ꝯgruū ⁊ incōgruū ſb grāmatica. Diſtātia aūt reqrit int extrema oppoſitiōis. q̄ oppoſitio om̄ino facit diſtare. Non aūt reqrit quecūq ſʒ maxima. Vn̄ diſtātia q̄ eſt int albedinē ⁊ rubedinē nō fac ꝓprie ꝯtrarietatē. q̄ nō eſt maxima. Eſt em̄ iſta maior q̄ eſt int albedinē ⁊ nigredinē. ⁊ ideo illa ꝓprie facit ꝯtrarietatē Conuenientia eſt igit reſpectu tertij. ſed diſtātia eſt reſpectu ſui ſcʒ reſpectu terminorū oppoſitorū.

Quot modis dicunt aliq̄ ꝯtraria large. CCXXV

Quātū ad tertiū ſcʒ quō aliqua poſſint dici ꝯtraria non tn̄ ꝓprie. ponit Ariſto. v. metaphiſ. duos modos in genere. Quorū p̄m⁹ eſt qn̄ aliq̄ ſunt diuerſi generis ⁊ nō pñt eidē ineſſe: ſic poſſʒ large dici ꝙ mot⁹ rect⁹ ⁊ mot⁹ circularis ſunt cōtraria. loquēdo de motu circlari naturali. Scđs eſt qn̄ aliqua hn̄t habitudinē ad ea q̄ ꝓprie ⁊ p̄ncipalit ſūt ꝯ̄ria. Et hoc p̄t fieri mltiplicit. Primo em̄ aliq̄ dicunt ꝯ̄ria. q̄ hn̄t illa q̄ ſunt ꝯ̄ria. ⁊ ſic ignis ⁊ aqua dicūt ꝯ̄ria. q̄ hn̄t caliditatē ⁊ frigiditatē. Scđo q̄ ſunt ſuceptiua ꝯ̄riorū in potentia. ⁊ ſic dicunt cōtraria ſanatiuū et egrotatiuū. Tertio q̄ ſunt in potētia ipſorūʒ cōtrariorū actiua vel paſſiua. et ſic quātum ad potentiam actiuam calefactū ⁊ frigidum ſunt

ꝯtraria ꝗ̄tū ad paſſiuā calefactibile ꝛ infrigſbile, ſunt ꝯtraria. Quarto qꝛ ſūt ꝯtrarioꝝ agentia vel patiētia in actu. ſic calefaciēs ꝛ infrīdās ꝗ̄tū ad agētia. calefactū ꝛ infrigidatū ꝗ̄tū ad patiētia vt ſup̄. Quinto qꝛ ſunt abiectiones vel expulſiones vel etiā acceptiones cōtrarioꝝ.

Quot ſunt modi ꝯtrarioꝝ ꝓprie acceptoꝝ. CCXXVI

Quantū ad quartū ſcʒ quot ſūt mōi cōtrarioꝝ ꝓprie acceptoꝝ. Dicendū eſt ꝙ duo. Quedā eīm ſunt ꝯtraria immediata. ꝛ dicunt immediata. qꝛ nō hn̄t mediū ſui generꝫ inter ſe Et ſic ſunt cōtraria ſm Phm in aīali. ſanitas ꝛ egritudo. licʒ medici mediū ponāt int̄ hec duo. Alia ſunt mediata q̄ ſcʒ hn̄t mediū ſui generꝫ. vt albedo ꝛ nigredo viriditatē et rubedinē ꝛ hmōi. Aliꝰ modus ꝯtrarioꝝ eſt. qꝛ q̄dā ſunt cōtraria q̄ꝝ oppoſitū nō eſt natū eſſe in ſbiecto. ſic nigredo in coꝛuo ꝛ albedo in cigno. qꝛ eīm iſta inſunt a natura. oppoſitū ꝓo nō eſt natū ineſſe. Alia aūt ꝯtraria ſunt q̄ ſūt nata ineſſe ſucceſſiue. ꝛ hoc dupliciť. Vel qꝛ indifferent̄ ex pte vtriuſqꝫ tm̄. vt albedo ꝛ nigredo parieti. ſanitas ꝛ egritudo alicui aiali. Vel ꝗ̄uis pn̄t alteri ſuccedere nō tn̄ poſtea econuerſo indifferēť. ſic ꝗ̄uis aial ſit ſuſceptiuū ſanitatꝫ ṗmo. ꝛ poſt egritudinis ſcđo. tn̄ ſūt aliq̄ue egritudines a quibꝫ nō eſt regreſſus in ſanitatē vt a thiſi perfecta vel lepꝛa.

Unde ſumiť radix oppoſitōis in ꝯtrarijs. CCXXVII

Quantū ad q̄ntū. ſ. vn̄ hꝫ radicē oppoſitio ꝯtraria. Dicēdū eſt ꝙ a ꝯtradictoꝛia et ꝓuatiua oppoſitiōe. A ꝯ̄dictoꝛia q̄dē. nā vnū ꝯ̄rioꝝ eſt negatio alteriꝰ. Vn̄ albedo negat nigredinē in ſbiecto. vn̄ albꝫ nō eſt niger Sʒ in hoc eſt differētia. qꝛ negatio ꝯ̄dictōis eſt extra genꝰ. ꝛ iſte terminꝰ nihil: nihil dicit. ſʒ negatio ꝯtrarietatꝫ eſt infra genꝰ. ꝛ ipſe terminus dic̄ aliq̄d poſitiuū. Vn̄ qn̄ diciť ſoꝛtes eſt albꝫ. dꝛ ꝙ eſt nō niger. Hec aūt negatio q̄ ꝓuenit ex albedine eſt aliq̄d

poſitiuũ ⁊ eius qđ eſt infra gen⁹ ſcꝫ ꝑ albedinē. vt ſi dicerē
ſoꝛtes eſt albꝰ ſoꝛtes nō eſt albꝰ. ex eo ꝙ eſt niger nō eſt ꝯtra
dictio abſolute ſed eſt ꝯtradictio ꝑticipata q̄ eſt ꝯtrarietas.
qꝛ hꝫ terminũ poſitiuũ eiuſdē generꝭ cum oppoſito quē ne/
gat. qꝛ nigredinē q̄ negat albedinē. Dicit̃ aũt tertio nihilo/
min⁹ ꝯtrarietas ꝓuatiua oppoſitio ⁊ ꝑticipata. qꝛ eni̅ vnũ
ꝯtrarioꝝ ſꝑ eſt nobili⁹ altero. illđ qđ eſt nobili⁹ hꝫ rōnē ha/
bit⁹. ⁊ ignobili⁹ hꝫ rōnē ꝓuatōis. ⁊ iſto mō ſanitas dicit̃ ha
bit⁹. ⁊ egritudo ꝓuatio. ⁊ idē eſt đ albedine ⁊ nigredine. Et
ſimilit̃ hꝫ ꝟitatē in oīmbꝰ ꝯtrarijs. maxīe tñ in illis in q̇bꝰ
nō eſt regreſſus. ſic̃ in egritudinibꝰ nō curabilibꝰ Ex hoc er
go hn̄t rōnē ꝓuatōis ⁊ habit⁹. ſꝫ qꝛ in aliq̊ deficit a vera pri
uatione. ideo dicit̃ ꝓuatio ꝑticipata. Deficit aũt in hoc. qꝛ
q̄uis in ꝓuatiua oppoſitōe ſupponat̃ ſubiectũ. tñ nō habēt
mediũ ſui generꝭ ꝓuatiue oppoſita. ꝙ tñ hn̄t mediata ꝯtra/
ria. Scđo qꝛ q̄uis vnũ extremũ ſit in genere in oppoſitiōe
ꝓuatiua ſcꝫ habit⁹. tñ alteꝝ extremũ ſcꝫ ꝓuatio nō eſt in ge
nere. cui⁹ tñ oppoſitũ eſt in oīmbꝰ ꝯtrarijs. Tertio qꝛ q̄uiſ
vn⁹ termin⁹ ꝓuatiue oppoſitiōis ſit poſitiu⁹. ſcꝫ habit⁹. tñ
alteꝝ extremũ nihil ponit ſꝫ eſt negatio in ſubiecto determi
nato. Sꝫ q̇libꝫ ꝯtrarioꝝ eſt termin⁹ poſitiu⁹. et licet ſit ne/
gatio ſui oppoſiti. tñ ſemꝑ ponit naturā aliquā in ſubiecto.
Ratiōe igit̃ ꝯueniētie dicit̃ ꝓmo phiſico. ꝙ ꝓuatio ⁊ habit⁹
faciũt ꝓmā ꝯrietatē. ⁊ in li. de ſenſu đꝛ ꝙ ꝓuatio albedinis
eſt nigredo. Sꝫ qꝛ in ill̃ tribꝰ differũt đꝛ oppoſitio ꝯrietatꝭ
eſſe ꝓuatiua ꝑcipatiē ſic̃ ⁊ ꝯdictoꝛia. qꝛ aliq̇d đ vtraqꝫ hꝫ

De oppoſitione relatiua quid eſt. Ca CCXXVIII

n Unc reſtat dicēdũ đ oppoſitōe re/
latiua q̇d eſt. Eſt aũt oppoſitio relatiua oppo/
ſitio duoꝝ relatiuoꝝ. cui⁹ natura talis eſt. ꝙ int̃
oēs oppoſitōes minimũ hꝫ de oppoſitiōe Hoc
aũt nō ꝯuenit ſibi ꝓ eo ꝙ habeat mediũ ſui generꝭ vel ſub/
iecti. q̄ in alijs minuũt rōnē oppoſitōis. ſꝫ qꝛ nō ſꝑ req̇rit ex

trema realit᷑ diuerſa. vt pꝫ in relatõe rõnis maxime idẽptitatꝫ q̃ dꝛ. idẽ eidẽ idẽ. in oĩbꝫ aliĳs oppoſitõibꝫ nũq̄ꝫ extrema ſunt idẽ. ſic pꝫ d̃ ꝯdictoriĳs ꝯrĳs ꝛ ꝑuatiue oppoſitꝫ. In aliĳs aũt relatiuis q̃ nõ hñt idẽptitatẽ extremoꝝ ſic p̃t eſſe in relatiõe reali eſt adhuc min⁹ de oppoſitõe q̄ꝫ in aliq̃ aliaꝝ oppoſitionũ. qꝛ vnũ extremũ in aliĳs nũq̄ꝫ ponit aliud. nec includũt ſe inuicẽ. nec vnũ expellit reliquũ ꝛ vno exiſtẽte impoſſibile eſt reliquũ ineſſe. Et h̄ pꝫ in illis potiſſime q̊ꝝ extrema in vno ſbiecto ꝯueniũt. vt in ꝯrĳs ꝛ ꝑuatiẽ oppoſitꝫ. in q̊bꝫ vni⁹ generatio eſt alteri⁹ corruptio. ſꝫ in oppoſitiõe relatiua vnũ extremũ reliquũ includit. Vñ poſita ſe ponũt et ꝑempta ſe perimũt. Quid aũt ſit oppoſitio relatiua põt patere ex diffinitiõe relatiuoꝝ ſuperius poſita.

Concluſiones ponẽtes breuiter oĩes cõditiões cuiuſlibet oppoſitionis. Capitulum CCXXIX

m Odo breuiter cõcludo cõditiões et ꝓprietates cuiuſlibꝫ ipſaꝝ oppoſitionũ in ſe. et per quas vna ab altera differt vel cõuenit cũ ea. Et primo cõtradictõis que eſt maior. Secundo priuatiue. Tertio cõtrarie. Quarto relatiue.

Conditiões oppoſitiõis cõtradictorie.

q Vantũ ad ꝑmũ ſciendũ eſt ꝙ ꝯdictoria oppſitio hꝫ ſeptẽ ꝯditiões: ſine q̊bꝫ nõ eſſet vera ꝯdictio. Prima eſt ꝙ extrema ꝯdictõis careãt oĩ medio. tã medio eiuſdẽ generꝫ q̄ꝫ ſbiecti ſuſceptiui. ſic patꝫ de ente ꝛ de nõ ente. eſſe vel nõ eſſe. Scđa eſt ꝙ vtrũq̄ꝫ extremoꝝ ſit extra gen⁹. ſic pꝫ de ente qđ eſt extra ꝛ ſup̄ oĩe gen⁹ q̄ꝫtũ ad affirmationẽ. ꝛ nõ ente q̄ꝫtũ ad negationẽ. Tertia eſt ꝙ nõ p̃t eſſe in genere. Quarta ꝙ vn⁹ termin⁹ extremoꝝ dicat aliq̄d poſitiuũ ſic ꝙ hꝫ modũ affirmatiõis. aliud nihil dicat poſitiuũ ſꝫ negatiuũ. Quinta ꝙ illa negatio nõ ſit alicui⁹ determinate rei vel circa determinatũ ſbiectũ. ſꝫ ſit abſoluta negatio. ita ꝙ termin⁹ ille abſolute ſit nõ ens. Sexta eſt ex iſtis ſequẽs ꝙ nunq̄ꝫ extrema pñt eſſe idẽ vel ſimul. Ex q̊bꝫ om

nib⁹ cõcludūt ille q̄nq̧ ꝯditões ante poſite in diffinitõe cõtradictõis. Vñ eſt alia ꝯtradictio reſpectu ipſius affirmatiõis ꝛ negatõis. ꝙ ſit vni⁹ ꝛ eiuſdē ſm idē reſpectu eiuſdē ſbiecti, ꝛ in eodē tpe. ſic dictū eſt prius ſufficiēter.

Conditiões priuatiue oppoſitiõis et quomõ cõuenit et differt a cõtradictiõe. Capitulum CCXXX

Oppoſitio aūt priuatiua ꝯuenit cū cõtradictõe in trib⁹ cõditõib⁹. ꝛ differt ab eadē in duab⁹. et ſic hz. v. ꝯditões. Prima eſt ꝙ caret oī medio ſui generꝫ. Scõa ē ꝙ alteꝝ extremoꝝ dicit aliq̄d poſitiuū ꝛ alteꝝ non. Tertia eſt ꝙ nunq̄ extrema ſunt idē nec ſimul. Jn his trib⁹ cõuenit cuꝫ ꝯtraditiõe Quarta ꝓprietas eſt ꝙ habꝫ mediū ſubiectū ſuſceptiuū. vt viſus et cecitas oculum. Quinta ꝙ vtrūq̧ extremoꝝ eſt in genere. Nam habit⁹ eſt in genere directe. priuatio aūt indirecte. et nõ dicit negationē abſolute ſꝫ negationē determinate forme et in determinato ſubiecto. et in his duabus deficit et differt a cõtradictione.

Conditiões cõtrarie oppoſitiõis. et differētia ꝛ cõueniētia cū predictis duab⁹. Capitulum CCXXXI

Oppoſitio autē contrarietatis aliquas habet ꝓprietates cū quib⁹ cõuenit cū cõtradictione ꝛ priuatiua oppoſitione. ꝛ aliquas in quo differt. Prima ei⁹ ꝓprietas eſt ꝙ oppoſita ꝯtrarie ſunt nūq̄ idē nec ſimul. ꝛ in hoc ꝯuenit cū vtraq̧ predictarū oppoſitionū. Secūda eſt ꝙ habet mediū ſuſceptiuū vtriuſq̧ extremi q̄ꝫtū ad illa cõtraria quoꝝ nõ ineſt alteꝝ a natura. Tertia ꝙ vtrūq̧ extremoꝝ eſt infra genus et infra idem genus. q̄uis vnū habeat priuatiõis rationem et altruꝫ rationē habitus ad inuicem cõparata. et in his duabus cõuenit cum priuatiua et differt a contradictoria. Quarta ꝙ ſemꝑ vnū ꝯtrarioꝝ habeat rationē habit⁹ ſcꝫ nobili⁹. alteꝝ ꝑuatõis ſcꝫ ignobili⁹. ꝛ in hoc ꝯuenit

p:op:ie cū ꝓuatiua. Quinta eſt ꝙ vtrunꝗ extremoꝝ dicat aliquā naturā poſitiuā. ꝗuis vnum habeat rōnē ꝓuatiōis et alteꝝ rōnē habit⁹ ad inuicē cōꝑata vt albedo ꝛ nigredo Sexta eſt ꝙ hñt mediū eiuſdē generiꝫ ꝗtū ad ꝯria mediata Septia ꝙ eidē ſbiecto viciſſim ineſſe pñt ꝗtū ad illa ꝯria in qb: nō eſt regreſſus ab vno in alteꝝ. vel qb: alteꝝ a natura nō ineſt. Et in his trib: vltimis deficit ꝛ differt ab oppoſitōe ꝯdicto:ia ꝛ ꝓuatiua. Aliq aūt iſtaꝝ ꝓprietatū ſic cōueniūt ꝯtrarijs ꝙ omib: inſunt q̄tuo:. ꝑma ſcꝫ ꝛ tertia q̄rta ꝛ qnta. tā mediatꝫ ꝗ immediatꝫ ꝯueniūt. ꝛ tā illis q̄ ſuccessiue inſunt ꝗ illis q̄ ſucceſſiue ineſſe nō pñt. Scđa autē cōditio ſimplicit̄ loquēdo ſexta ꝛ ſeptima nō omib: ꝯtrarijs ꝯueniūt. ſꝫ ſcđa ꝯuenit illis ꝯtrarijs q̄ꝝ alteꝝ nō ineſt a natura. ꝛ nō illis q̄ꝝ alteꝝ a natura ineſt. Sexta ꝯtrarijs mediatꝫ ꝛ nō immediatꝫ. Septima ꝯtrarijs in qb: ab vno ad alteꝝ eſt regreſſus ꝛ nō illis in qb: nō eſt regreſſus.

Conditiones oppoſitionis relatiue et quomō conuenit et differt ab alijs. Capitulum CCXXXII

Oppoſitio aūt relatiua hꝫ quattuo: cōditōes. P:ima eſt ꝙ nō hꝫ mediū ſui generis. et in hoc cōuenit cū ꝯdicto:ia ꝛ ꝓuatiua et cū ꝯtrarijs immediatꝫ. ꝛ differt a ꝯrijs mediatis. Scđa eſt ꝙ nō hꝫ mediū ſbiecti in q̄ ꝓp:ie ꝯuenit cū cōtradictiōe. ꝛ differt a ꝯrijs ꝛ ꝓuatiue oppoſitꝫ. Tertia eſt ꝙ in relatōe reali extrema nō ſūt idē. ꝛ in hoc ꝯuenit cū alijs trib:. ſꝫ in relatōe rōnis pñt eſſe idē ſic in relatōe idēptitatꝫ in q̄ differt ab alijs. Quarta eſt ꝙ vnū oppoſitoꝝ ponit reliquū vl' ꝺſtruit. q: poſita ſe ponūt. ꝛ ꝑempta ſe perimūt. in q̄ differt ab alijs trib:. Hec igit̄ ꝺ oppoſitōib: dicta ſufficiāt

De dictionib: ſignificātib: vel cōnotantib: habitudinem alicuius o:dinis.

Hic tertio dicendū eſt de nominib: vel dictionib: ſignificantib: vel cōnotātib: habitudinē alicuius o:dinis

De ꝑriori ꝛ ꝑoſteriori.

Circa qđ occurrūt hec ꝑ ordinē diſcutienda.ſcȝ de priori ꝛ poſteriori cū ſuo oppoſito qđ eſt ſimul.de p̄ncipio.de cauſa de elemēto.de neceſſario.de ꝓpoſitionibꝰ de ex in.de motu de toto.de magis ꝛ minus. Circa aūt p̄us ꝛ poſterius vi/denda ſunt tria. Primo quot modis dicit̃ prius ꝛ poſteriꝰ ſm dicta philoſophi. Scđo quō dicit̃ p̄us ꝛ poſteriꝰ iuxta aſſignationē auguſtini. Tertio declaratio cuiuſdā dubij.

De priori ꝛ poſteriori. Capitulū CCXXXIII

p

Rimo igit̃ dicendū eſt de priori ꝛ poſteriori. Circa qđ ſciendum vt patet.v.me/thaph.p̄us ꝛ poſteriꝰ dicunt̃ reſpectu alicuius p̄ncipij.ꝛ illud dicit̃ p̄us qđ ē illi p̄ncipio ꝓpinquius. Poſterius ṽo qđ ē ab eo remotius. Hoc aūt p̄nci/piū pōt ſumi tripliciter.vel in q̄ntitate.vel in cognitiōe.vl̄ in eē. Et iō oēs modi ſm p̄us ꝛ poſterius reducunt̃ ad ali quē iſtoꝝ triū modoꝝ. Qꝛ aliq̄d eſt p̄us altero ſm q̄ntita/tē vel in cogoſcendo vl̄ in eſſendo. Ut aūt ſup̄ patuit q̄nti tas eſt duplex.vna continna.alia diſcreta. Scđm quātita/tē ꝯtinuā dicit̃ aliq̄d p̄us altero tripliciter. Primo ſm or/dinē in loco.vt ſi determinet̃ aliq̄s locus.qđ eſt ei ꝓpinqui us eſt p̄us ſm locū.ꝛ qđ remotius eſt poſterius. Et hoc mō ignis eſt p̄us aere reſpectu celi.ꝛ aer q̄̄ terra. Si aūt ecō/uerſo accipimus p̄ncipiū ad inferius.vt puta terrā.ſic ecō uerſo aqua eſſet prioꝛ aere: ꝛ aer igne. Scđo mō dicunt̃ ali qua p̄oꝛa ſm tēpus. Et h̄ dupliciter. Uno eni mō dicūtur prioꝛa reſpectu p̄teriti q̄ ſunt remotioꝛa a p̄ſenti nunc. Et iſto mō prioꝛ fuit xp̄i natiuitas q̄̄ eius paſſio.qꝛ eius nati/uitas eſt magis remota a p̄ſenti nunc. Alio mō dicuntur aliq̄ prioꝛa reſpectu futuri tp̄is.et ſic dicunt̃ p̄oꝛa q̄ ſunt ꝓ/pinquioꝛa p̄ſenti nūc.ꝛ ſic floꝛitio arboꝛis ē p̄oꝛ q̄̄ fructus futurus ex illa floꝛitiōe. Tertio dicunt̃ aliq̄ p̄oꝛa ſm ordi/nē in motu. Et hoc dupliciter. Uno mō in naturalibus.ꝛ ſic illud qđ p̄mo mouēti ē ꝓpinquius ē p̄us.ſic puer eſt pri/

us viro. prius enī ē puer aliqͣs ꝙ vir. ⁊ in pueritia eſt ꝓpin
quior ꝑmo generanti. Sc̄do modo in volūtarijs. Et ħ mō
dicunt̃ priores illi q̄ ſunt in poteſtatibus cōſtituti. ⁊ ħ mo
dus vocat̃ prioritas dignitatis. Et iſto modo ſe habet ꝑn
ceps in ciuitate: rex in regno. quoꝝ̄ eſt imperare ⁊ mouere
ſubditoꝝ aūtē ⁊ poſterioꝝ̄ eſt exequi. Rex igit̃ in regno vel
ꝑnceps in ciuitate ſunt primū mouens. ⁊ ꝙto eis aliq̄ ſunt
ꝓpinquiores tanto dicunt̃ priores. Sc̄dm aūt quantitatē
diſcretā dicunt̃ aliqua priora. ſicut quatuor ſedentes poſt
regē. q̄ eſt ei vicinior dicit̃ prior. ⁊ in manu digitis diſcretis
index reſpectu pollicis eſt prior medio ⁊ ſic de alijs. Prius
aūt cognitiōe eſſe aliqͣd altero cōtingit tripliciter. tā in co-
gnitione intellectiua: ꝙ in cognitiōe ſenſitiua. ſed mō oppo
ſito. q2 illud qd̄ eſt prius in cognitiōe intellectiua. eſt poſte-
rius in cognitiōe ſenſitiua. Uno igit̃ mō ꝑus eſt aliqͣd alte
ro cognitiōe intellectiua. ſic vlīa ſunt ꝑora ꝑticularibus. ſ3
in ſenſitiua ē ecōuerſo. Cū enī rō ſit vniuerſaliū. nō cogno-
ſcit ſortē niſi cognoſcēdo hoiem. ſ3 cū ſenſus ſit ꝑticulariū:
nō cognoſcit hoiem niſi cognoſcēdo. ſortē. Sc̄do mō eſt ali
qͣd ꝑus intellectiua cognitione: eo mō q̊ ſimplicia plus co-
gnoſcunt̃ cōpoſitis. ſic ꝑus cognoſcit̃ albedo ⁊ hō ꝙ hō al-
bus. ſ3 in ſenſitiua ecōuerſo. q2 ꝑmo cōpoſita offerunt̃ ſen-
ſui ꝙ ſimplicia. Tertio dicunt̃ aliq̄ ꝑora cognitiōe intelle
ctiua. eo mō q̊ paſſiones min⁹ cōpoſitoꝝ ſūt ꝑores. ⁊ ſic cū
rectitudo ſit paſſio linee. leuitas ſupficiei. ꝑor autē ſit linea
⁊ ſimplicior ſupficie. rectitudo erit ꝑor cognitione ipa leuī
tate. in ſenſu aūt eſt ecōuerſo. paſſiōes enī magis cōpoſito
rū ꝑores ſunt. Prius aūt in eēndo dicit̃ tripliciter. Primo
rōne cōitatis. Et ſic dicunt̃ ꝑora q̄ poſſunt eē ſine alijs: ſed
alia nō ſine ipis. ⁊ iſto mō aial eſt ꝑus hoie. Et ħ eſt ꝑus a
quo non conuertit̃ eēndi ꝯſequentia. vt dicit̃ in ꝑdicis. non
enī ſequit̃ ſi aial ē hō eſt. ſ3 bene ecōuerſo. ſi hō ē aial ē. vñ
aial ꝑus ē hoie. Sc̄ds modus ē ſm attributionē ⁊ analo
giā. Cū enim ens dicat̃ de ſba ⁊ accidēte. ⁊ ꝑ prius de ſba.

dicimus ſbam ṗus accidente. Tertius modus ē ſm diuiſionem entis in actū ⁊ potētiā. Si eni accipiamus ſm potētiā. ſic materia ē ṗus forma. ⁊ dimidiū rei re. ⁊ pars toto Sꝫ ſi accipiamꝰ ſm actū ecōuerſo ē. qꝛ forma ṗus ē materia. ⁊ totū dimidio ⁊ pte. ptes enī nō incipiūt eē actu niſi p reſolutionē totiꝰ. Ariſto. autē in li. pꝛiorꝝ ponit aliū modū ṗoris. Ut qñ ſunt duo ꝯuertibilia ⁊ vnū ē cauſa alteri. vt ſit illud qđ ē cauſa alteriꝰ ē ṗus ſm naturā. ſic ꝟitas rei ē cauſa ꝟitatis oꝛonis. ab eo enī ꝙ res eſt vł nō eſt oꝛo dicit vera vel falſa. Et tñ iſte ꝟitates ꝯuertunt. ſcꝫ veritas rei ⁊ ꝟitas oꝛonis facte de re. ſꝫ ꝟitas rei ē ṗoꝛ ſm naturā ꝟitate oꝛonis. ⁊ ita patēt modi ṗoris ⁊ p ꝯſequens poſterioris oēs quos ponit phs in li. pꝛioꝝ. ⁊ in. v. methaph.

Aſſignatio prioris ⁊ poſterioris ſm auguſtinū. xij. confeſſionū. capitulo. xxviij. Capitulū CCXXXIIII

Ecūdo ſciendū ꝙ beatus auguſtinus. xij. ꝯfeſſionū. caplo. xxviij. videt aliter modos aſſignare ṗoris dicēs. Qꝛ ṗus dicit aliqđ altero q̄tuoꝛ modis. Primo eternitate. ⁊ ſic deꝰ eſt ṗoꝛ omī creatura. Scđo tpe. ⁊ ſic flos ṗoꝛ ē fructu. Tertio electiōe. ⁊ ſic fructus eſt ṗoꝛ floꝛe. Quarto oꝛigine. et ſic ṗoꝛ ē ſonꝰ cātu. ⁊ materia ṗma rebꝫ ex materia ⁊ forma cōpoſitis. Qui modi q̄uis ṗmus ⁊ tertius videant differre ab omī mō poſito ab ariſtotile. tñ nō eſt ita. qꝛ ad aliquem iſtoꝝ reducibiles ſunt: de quo multū curandū non eſt.

Quō vlia ſunt ṗoꝛa cognitiōe pticularibꝫ. CCXXXV

Ertio hic notandū eſt ꝙ poſſet videri male dictum quod dictū eſt de prioꝛitate in cognitiōe. ſcꝫ ꝙ in ſenſitiua cognitiōe eſt prioꝛ cognitio pticularium q̄ vniuerſaliū. huius tñ oppoſitū videt dici. i. phiſicoꝝ in ṗncipio. ꝙ tā intellectiua q̄ ſenſitiua cognitiōe. poꝛ ē cognitio vniuerſaliū cognitiōe ſingulariū. igit male. Rñdēdū ē ꝙ ariſto. đ hac poꝛita

te facit mētionē in trib⁹ locis.v.methaph.vbi ponit qd̄ di/
ctū ē. Q vniuerſalia ſūt p̄ora cognitiōe q̄ntū ad intellectū
poſteriora ꝑo in ſenſu. Item in primo poſteriorum vbi di/
cit. Q cognitio ſingulariū precedit cognitionem vniuer/
ſalium.ſicut ſenſitiua cognitio precedit intellectiuā. Item
in principio primi phiſicoꝝ. vbi ponit q cognitio vniuer/
ſaliū eſt prior cognitiōe pticulariū.nō ſolū ſm intellectum
ſed etiam in ſenſu.ſicut cognitio confuſa eſt p̄or determina
ta. Et ponit exēplū q a remotis p̄us cognoſcit res viſa eſſe
ens.poſtea dep̄hendit p approximationē eē aial.poſtea hō.
poſtea z vltimo ſortes. Et pueri a p̄ncipio oēs viros vocāt
patres:ſ3 finaliter ſolū patrē ſuū. Ad hoꝝ g̊ ſolutionē intel
ligendū eſt.q qn̄ loq̄mur de cognitione taliū vniuerſaliū z
ſingulariū ſm ſenſitiuā z intellectiuā cognitionē.poſſum⁹
loq̄ tripliciter. Uno mō cōparādo cognitionē ſenſitiuā ad
intellectiuā.z ſic ſenſitiua cognitio p̄cedit ſp cognitionē in
tellectiuā.z cū ſenſus nō ſit directe app̄hēſiuus niſi ſingu
lariū.qꝛ nō cognoſcit niſi hoc z nūc. Intellectus autē econ/
tra z directe ē cognoſcitiu⁹ vniuerſaliū. vt patet.iij.de aīa.
Sequit ex h q cū cognitio ſenſitiua ſit p̄or intellectiua.q
cognitio pticularis ſit p̄or cognitione vniuerſaliū. put hee
due cognitiōes ad inuicē cōparant.z ſic accipit phs p̊ po
ſterioꝝ.vnde et ibidē dicit phs. Q deficiēte ſenſu neceſſe
ē deficere ſciētiā q̄ ē ſm illū ſenſū.z iō etiā in ſenſu illo intel
ligit dictū ibidem. q vniuerſalia ſunt magis nota ſimpli/
citer.z ſingularia quo ad nos. Scd̄o mō pōt fieri cōpara/
tio iſtaꝝ cognitionū. nō q̄dem ſenſitiue ad intellectiuā.ſ3
vni⁹ intellectiue ad aliā intellectiuā. ſm q in eadē poten/
tia ē pceſſus de impfecta cognitiōe ad pfectam. Et ſic cū
vbiq3 in cognitiōe ſit pceſſus de impfecto ad pfectum. co/
gnitio aūt in vniuerſali z in cōi ſit impfecta.i pticulari au
tē z ſi diſtincta cognitio ſit pfecta z determinata tā in ſen/
ſitiua q̄3 in intellectiua cognitiōe.magis vniuerſale ē p̄us
cognitiōe. Et h patz in ſenſu z ſm locū z ſm tps. Scd̄m

locū. q2 prius apprehēdimus aliquā rē a remotis eē corp⁹ q̄ aial. ⁊ aial q̄ hoīem. ⁊ hoīem q̄ ſortē. Idē ē ſm tps. q2 puer a pncipio prius diſtinguit hoīem a nō hoīe. q̄ hūc hominē ab h hoīe. Unde pueri a pncipio vocāt oēs viros patres. poſtremo autē ſe determināt ad vnūqdq3. Et eodem mō magis cōe prius ē. cognitiōe in intellectu ſic in ſenſu Et ſic loquit ariſto. p° phiſicoꝝ. Et iſto modo dicit ibidem. q Magis ꝯfuſa ⁊ magis vniuerſalia ſunt notiora nobis. ſ3 q̊ ad naturā diſtincta ſunt notiora. Q2 illa q̄ plus habent de entitate. plus hn̄t de cognoſcibilitate. Talia autē ſunt magis determinata. Cū aūt dico q ſenſitiua cognitiōe apprehendunt prius vniuerſalia q̄ pticularia. Sane intelligendū eſt. q ibi vniuerſale nō accipit p abſtractionē. ſ3 ibi ſumit p magis cōi ⁊ p magis cōfuſo. Particulare autē p magis determinato. Tertio mō pōt fieri cōpatio iſtarū cognitionū in eadē potētia: nō ſm rōnē pfecti ⁊ impfecti. ſed ſm rōnē obiecti directi ⁊ indirecti. Et ſic ſenſus p ſe ⁊ directe h3 p obiecto ſingulare ⁊ pticulare. indirecte aūt ⁊ multū p accidēs apphendit vniuerſale. Inq̄tum enī cognoſcit hūc hoīem: cognoſcit hoīem q̄ de h hoīe puta de ſorte pdicat. Intellectus autē habet p obiecto vniuerſale p abſtractionē directe ⁊ p ſe. Indirecte aūt ⁊ p lineā reflexā cognoſcit pticulare. vt pat3. iij. de aīa. Cū igit q̄libet potētia prius ferat naturaliter in id qd ē ſuū obiectū directe. Poſterius aūt in obiectū indirectū. Obiectū autē ſenſus ſit pticulare directe: indirecte aūt vniuerſale. ſequitur q prius realiter cognoſcit a ſenſu pticulare. poſterius vniuerſale. In intellectu aūt ecōuerſo. prius eſt notū vniuerſale q̄ pticulare Et iſto mō dictū ē ſup de prioritate cognitiōis diuerſa in intellectu ⁊ in ſenſu reſpectu vniuerſalis ⁊ pticularis. et ſic naturaliter q̊ ad nos ⁊ in ſenſu priora ſunt cognitione ſingularia. vniuerſalia aūt poſteriora. In intellectu aūt ecōuerſo Et iſto mō loquit phs. v. mthaph. Ex pdictis g̊ pōt patere q̄liter ſunt vlia priora vl poſteriora cognitiōe pticularibꝫ

z pticularia vl'ibus tā i cognitiōe ſenſitiua ꝙ̄ intellectiua.

Quot modis dicit ſimul. Cap tulū CCXXXVI

Simul aūt dicit p oppoſitū ad prius z poſterius. Et iō nō oportꝫ aliq̄s modos ſimultatis aſſignare. niſi ꝙ quot modis dicūt aliq̄ pus z poſterius. tot modis p oppoſitū aliqua dicunt ſimul. Ponamus tn̄ tres modos q̄s ponit ariſto. in p̄ntis. quoꝝ pmus ē. Q' illa dicunt eē ſimul q̄ꝝ gnātio z ꝯſeruatio ē in eodē z eq̄li tpe. z h̄ mō ſubiectū z ꝓpria paſſio ſūt ſimul. Scd̄s modus ē. ꝙ illa dicunt eē ſimul q̄ cūꝙ ꝯuertunt ſm eēndi cōſequentiā. ita tn̄. ꝙ vnum nō eſt cauſa alteri⁹ vt ſit. z hoc mō relatiua ſūt ſiml' natura. q2 naturali intelligētia intelligunt z ꝯuertūt ad inuicē: z neutꝝ ē cauſa alteri⁹ vt ſit inꝙ̄tū relatiuū. licꝫ ſm illd̄ in q̄ fūdat reſpect⁹ vnū poſſit eē cauſa alteri⁹. vt patꝫ d̄ patre q̄ ē cauſa filij Tertio dicūt eē ſil' q̄cūꝙ ſpēs ex oppoſito diuidūt ſb eodē gn̄e. vl' etiā diuidūt aliqd̄ gen⁹ z ſic due oppoſite dr̄ne diuiſiue vni⁹ gn̄is z due ſpēs ꝯſtitute p eas dicūt ſimul eē

De ipoꝛtātib9 hitudinē oꝛdis vl' cauſalitatꝫ. CCXXXVII

Dicēdū reſtat de noībus q̄bus importat oꝛdo vel habitudo cauſalitatis q̄ ſunt tria. ſcꝫ pncipiū q̄ importat oꝛdo. cauſa z elemētū q̄b9 importat hitudo cauſalitatꝫ. Et de iſtis videndū ē quō ſe hn̄t ad inuicē. Ad qd̄ dicēdū ꝙ illa ſic differūt. q2 oē elemētū ē cauſa z pncipiū. z oīs cauſa eſt pncipiū ſꝫ nō ecōuerſo. q2 nō oē pncipiū ē cauſa vl' elemētū nec oīs cauſa ē elemētū. Ex q̄ patꝫ ꝙ pncipiū ē magis cōe ꝙ̄ cā. z cā ꝙ̄ elemētū. Principiū igit importat oꝛdinē quēdā. ſꝫ vltra h̄ cā importat influxū ad eē cauſati qd̄ nō eſt d̄ rōe pncipij. z iō patꝫ ꝙ cōius ē nomē pncipij ꝙ̄ cauſe. vn̄ i diuīs ē pncipiū reſpectu diuinarū pſonaꝝ. vt pr̄ ē pncipiū filij. z pr̄ z fili⁹ ſunt pncipiū ſpūſſcti. nō aūt accipit h̄ nomē cauſe vl' effectus. vn̄ pr̄ nō ē cā filij. nec pr̄ z fili⁹ ſūt cā ſpūſ-

ſcā. Vñ p3 ꝙ ꝑncipiū ē cōius ꝙ̄ cā. Et q2 cōiora cognitōe ꝓcedūt. Prio de ꝑncipio. ſcđo de cā. tꝰio đ elemēto dicēdū ē

Quot modis dicit̄ principium. ⁊ in quibus inuenit̄ ratio principij. Capitulū CCXXXVIII

Quantū igit̄ ad nomē principij qđ importat ordinē. Sciendū ꝙ ordo ē nob̄ manifeſtior in motu locali vbi ē ꝑus ⁊ poſteriꝰ et ſm locū ⁊ ſm tps magis ꝙ̄ in q̄cūq3 alia re. eo ꝙ motꝰ iſte ē manifeſtior ſenſui. ſm aūt ꝙ res ſūt nob̄ magis note. ſm h̄ a nob̄ noiant̄. Et iō q2 h̄ nomē ꝑncipiū ordinē quendā importat. Ordo autē eſt nob̄ notior in his q̄ circa motū localē ſunt. et iō hoc nomē ꝑncipiū ſm ſui rōnē poſitū eſt ad illud qđ ē ꝑmū in his q̄ recipiūt motū localē. Circa aūt motū localē occurrūt tria. ſc3 magnitudo ſuper quā tranſit motus. Scđo ipē motus. Tertio tps menſurans motū. Hec aūt tria habēt ſe ꝑ ordinem. vt patet. iiij. phiſicoꝝ. Nā ſm ordinē prioris ⁊ poſterioris in magnitudine accipit̄ prius ⁊ poſterius in motu. ⁊ ſm ꝑus ⁊ poſterius in motu ē prius ⁊ poſterius in tpe. Iſtis ſuppoſitis poteſt patere faciliter quot modis dicit̄ ꝑncipiū. q2 ratio ꝑncipij ꝑmo ⁊ ſm ꝓpriā ſignificationē inuenit̄ in his q̄ reſpiciunt motū localem. Scđo in alijs ex ordine ibi cōſiderato.

Quantū ad ꝑmū inuenit̄ ratio ꝑncipij tripliciter. Primo enī dicit̄ ꝑncipiū đ ꝑncipio alicuius magnitudinis a qua incipit motus. ſicut ſi ſi nauta moueat̄ in mari a prora in pupim. erit prora ꝑncipiū ⁊ pupis terminꝰ. Et q2 ad prius ⁊ poſterius in magnitudine ſequit̄ ꝑoritas ⁊ poſterioritas motus. iō etiā inuenit̄ principiū in motu ⁊ in tpe. vnde ponimus principiū magnitudinis vt in naui. et principium motus. ſicut ſi aliq̄s incipiat currere. ⁊ ꝑncipiū tpis ſc3 qñ ꝑmo curſus incipit eē. Aliqñ aūt ē ꝑncipiū motus a principio magnitudis. Aliqñ nō. ſ3 a magis oportuno. vt patet. v. methaph. in exemplo poſito in diſciplinis. Nō enī in

cipit aliqñ aliqs addiſcere ab eo qđ eſt pncipiū ſimpliciter
ꝛ ſm naturā. ſꝫ ab eo qđ ē magis opoꝛtunū ꝛ magis facile
ad diſcendū. vnde etiā in motibus humanis nō incipit ſp
motus in pꝛincipio vie ſꝫ aliqñ a medio. Ex eodem etiam
ē ꝙ in illis motibꝫ q̄ ſūt ſupꝛa circulares magnitudines nō
hn̄tes pncipiū. accipit aliqđ pncipiū a q̊ opoꝛtune mouet
mobile ſm ſuā naturā ſicut in motu coꝛpm celeſtiū pncipi
um motus ponimus in oꝛiēte. Ex q̊ patet quō inuenit pn/
cipiū ꝛ rō pncipij dici ꝛ in magnitudine et in motu ꝛ in tpe
Ex oꝛdine aūt ꝯſiderato in motu locali inuenit etiā pnci/
pij nomē dictū in fieri ꝛ in generatiōe reꝝ. Et h duplicitet
Uno mō vt dicat pncipiū aliqđ inexiſtens ꝛ intrinſecum
Alio mō nō inexiſtēs ꝛ extrinſecū. Pꝛimo mō dicit pncipi
um rei ps illa q̄ generat ꝙtū ad naturalia. vel q̄ pꝛimo fit
ꝙtū ad artificialia. ꝛ ſic in naturalibus in aīalibus pnci/
piū ē coꝛ. qꝛ pmo generat. In artificialibꝫ: ſicut in naui ca/
rina. in domo fundamentū ꝛ ſic de alijs. ꝛ in oībus iſtis il/
lud pncipiū ē inexiſtēs. Alio mō in naturalibꝫ dicit pnci/
piū rei vn̄ incipit rei gn̄atio ꝙtū ad naturalia. vl factio ꝙ/
tū ad artificialia. vel actio ꝙtū ad mobilia. Ex h patet ꝙ
in naturalibꝫ q̄dē reſpectu gn̄atiōis ſbaꝝ pater ꝛ mater di
cunt pncipiū pueri. Et illud vn̄ incipit alteratio dicit pnci
pium alteratiōis. ꝛ cōuiciū cōmouēs aīmos dicitur pꝛinci
piū belli. In moꝛalibꝫ etiā illud dicit pncipiū ex cuiꝰ volū/
tate cetera mouent. Et inde dicti ſunt pncipatꝰ in ciuitati
bus vel in ciuilibus. In artificialibꝫ etiā illud dicit pnci/
piū qđ ē pncipiū artificiatoꝝ. hoc autem eſt ars mechani/
ca. Inter q̄s etiaꝫ q̄dā dicunt architectoꝛice. i. pncipales. ꝛ
ſūt hee q̄ hn̄t alijs impare ſicut nauifactiue lignoꝝ vel do/
latiue. Ulterius aūt qꝛ ad ſimilitudinē oꝛdinis q̄ in moti
bus exterioꝛibꝫ apparet. conſiderat q̄dā oꝛdo in cognitiōe
reꝝ: ꝛ pcipue ſm ꝙ intellectus noſter ſm q̄ndā ſimilitudi/
nē motus hꝫ diſcurrere de pncipijs ad ꝯcluſiones. Jō alio
mō dicit pncipiū vn̄ res pmo innoteſcit. Et ſic vtit nomīe

p̄ncipij ph̄s in libro poſterioꝝ ponēs aliq̄ p̄ucipia demon/
ſtrationū. Et qꝛ oīs cauſa ē p̄ncipiū licȝ nō ecōuerſo. vt pri
us dictū eſt. tot modis dꝛ p̄ricipiū q̊t modis dꝛ cauſa. de q̄
immediate ſequit̄. Inueſtigandū aūt ea q̄ de cauſa dicen/
da ſunt quatuoꝛ cōcurrūt cōſiderāda. Primo q̄ ſunt gene/
ra cauſaꝝ. Scd̄o quō ſe habēt ad effectū. Tertio quō ſe ha
bent adinuicē. Quarto quot modis variantur ipſa cauſa
rum genera.

Quot ſunt genera cauſarū. Capl'm CCXXXIX

q

QUantū ad primū ſciendū qd̄ qua/
tuoꝛ ſunt genera cauſarū. ſcilicȝ Efficiēs vt in
naturalibꝫ pater eſt cauſa filij. ꝛ in artificialibꝫ
faber eſt cauſa cultelli. In ciuilibus cōſiliatoꝛ
pacis. Et item cauſa materialis. vt elemēta ſunt materia
mixtoꝝ. ꝛ lapides materia domus. Item cauſa formalis
vt aīa ratiōalis eſt forma corporis. ꝛ talis cōpoſitio vel fi/
gura domus. eſt forma eius. Et finalis vt lucrum eſt finis
mercatiōis. et btitudo hōis ꝛ inhabitatio eſt cauſa final'
ipi⁹ domus. Quātū aūt ad qd̄libȝ gen⁹ cauſaꝝ aliq̄d no/
tādū eſt. Et primo de cauſa efficiēte. Scd̄o de cauſa mate/
riali. Tertio de cauſa formali. Quarto de cauſa finali.

De cauſa efficiente. Capl'm CCXL.

q

QUantuȝ ad genus cauſe efficiētis
Sciēdū q̄ q̄uis oīs cauſa efficiēs ſit agēs
naturale vel a propoſito. tn̄ Auicēna ponit cir/
ca hec quatuoꝛ modos cauſe efficiētis Eſt em̄
cauſa efficiēs. perficiēs. diſponēs. coadiuuās. ꝛ cōſilians.
Cauſa aūt efficiēs perficiēs. dicitur que vltimā rei perfe/
ctionē cauſat. ſicut illa q̄ inducit formā materialē rebꝫ ma/
terialibꝫ. vel artificialē in artificialibꝫ vt edificatoꝛ dom⁹
dum illā perficit Diſponēs aūt dicitur que nō inducit vlti
mā formā ſȝ aptat materiā tm̄ ad formā. ſic in artificialibꝫ
ille q̄ dolat ligna ꝛ lapides dꝛ. cauſa efficiēs domus diſpo/

nēs tm̄.quia nō proprie dicitur cauſa efficiēs. q̄a illud qđ ipſe facit nō eſt domus niſi in potētia.appropinquabit aūt tanto amplius ad rationē cauſe efficiētis.q̄to faciet diſpo ſitionē magis neceſſariā ad formaȝ. Et ideo illud qđ vlti/ mā diſpoſitionē neceſſariā cāt q̄uis formā nō inducit. ſic homo generās reſpectu forme intellectiue.que eſt ab extrin ſeco.magis appropinquat inter oēs cauſas diſponentes ad rationē cauſe efficiētis. Adiuuās aūt dicitur inq̄tū co/ operatur ad principalē effectū.ſed in hoc differt a principa li agente.quia agens principale agit ad finē propriū. Ad/ iuuās autē ad finē alienū.ſicut adiuuās regē in bello ope/ ratur nō ad finē ꝓpriū ſed regis. ⁊ hec eſt cōditio oīs cau ſe ſcđarie ad primā. Nam cauſa ſcđaria propter finē pri/ me.operatur in oībus agentibus ordinariꝭs.ſicut mili/ taris ꝓpter finē rei ciuilis. Conſiliās aūt đr ab agēte prin/ cipali inq̄tum agēs dat ei finē ⁊ formā agēdi. ⁊ hec eſt cō/ ditio primi agētis per intellectū qđ eſt deus ad aliud agēs ſecūdariū ſiue ſit agēs naturale. ſiue per intellectū. Nā pri mū agēs intellectuale in oībꝫ dat finē ⁊ formam agendi ſcđo agenti cuiuſcūq̄. ſicut nauifactor dolatori lignorum ⁊ gubernator factori nauis. ⁊ primus intellectꝰ toti nature Propter qđ dicūt doctores.ꝙ opus nature eſt opus intelli/ gētie. Ad hoc aūt genus cauſe reducitur oē agēs qđ facit eſſe aliquid quocūq̄ modo nō ſolū ſm eſſe ſubſtātiale. ſed etiā ſm eſſe accidentale.

De cauſa materiali. Capl'm CCXLI.

Quantū aūt ad genus cauſe mate/ rialis ſciendū.ꝙ ſiue accipiatur materia in re/ bus naturalibus. ſiue artificialibus. ſiue aliꝭs quibuſcūq̄ reſpectu totius,dicitur materia du plex. Una q̄ dicitᷣ propinqua. Alia remota. verbi gratia. materia ꝓpinqua ſyllogiſmi ſunt propoſitiones. ſed remo/ ta ſunt termini vel dictiōes,remotiores ſunt ſillabe.remo/

riſſime ſunt lr̄e. ⁊ ſicut hic. ita ⁊ in naturalib⁹. vt materia ꝓpinqua in hoīe ſunt carnes ⁊ oſſa. remota ipa elemēta. remetiores materia ꝑma. ⁊ ita etiā in artificialibus.

De cauſa formali. Capl'm CCXLII

Quantū ad genus cauſe formalis ſciēdū ꝙ duplex eſt forma rei. Quedam extrinſeca. ⁊ hec vocatur forma exemplaris ſicut liber exēplaris a quo ſcribitur. dicitur forma exemplaris ſcripture ad quam inſpiciēdo ſcriptor operatur. Et iſto modo per modū forme exemplarꝫ deus dicitur forma omniū rerū. vnde cantamus. Effectiua vl' formalis cauſa deus ⁊ finalis. ſed nūꝙ materia Alia forma eſt intrinſeca inherens ⁊ hoc dupliciter. q2 vel ſubſtātialis. vt aīa rationalis in hoīe. vel accidētalis vt albedo. Circa qd ſciēdū ē ꝙ qn̄ vna res ſimpliciter in actu eſt materia alicuius ſicut argētū phyale. ⁊ tūc forma correſpōdēs tali materie a pho vocatur qn̄ꝙ ſpecies. vt patꝫ. v. metaph. Qn̄ꝙ aūt plures res ſimpliciter adinuicē adunate ſunt materie alicuius rei qd quidē contingit tripliciter. Quādoꝙ em̄ diuerſe res cōiungūtur et adunantur ſm ordinē tm̄. ſicut hoīes in exercitu. vel domus in ciuitate. ⁊ ſic pro forma reſpondet totuꝫ qd deſignatur nomine exercitus vel ciuitatis. Quādoꝙ autē nō ſolū adunātur ordine ſed contactu vt colligatione ſicut apparet in parietibus domus. ⁊ ſic reſpondet pro forma ipſa compoſitio. Quādoꝙ autem ſuperaddit ipſa cōpoſitio alterationē cōponentiū quod cōtingit in mixtione et tūc forma eſt ipſa mixtio quedā que tm̄ nō eſt ſpecies cōpoſitionis. Et q2 a forma res habet eſſe ⁊ q̇dditatē ⁊ totalitatē q̇dditatis iterꝫ q̇dditas importat̄ ꝑ diffinitionē. Jō q̇cq̇d cāt eſſe vocat̄ forma a pho. ⁊ vlterius etiā ipa diffinitio dicit̄ forma nō obſtante. q2 in reb⁹ cōpoſitis ex materia ⁊ forma diffinitio vtrūꝙ cōtineat. Reliqua de materia et forma dicta ſunt, ſ. vbi agit̄ ď ptinētib⁹ ad p̄dicamētū ſbe.

De cauſa finali. Caplm CCXLIII.

q Uantū autem ad genus cauſe finalis ſciendum. ꝙ nihil prohibet plures fines eſſe intentos. licet non eodem modo ab aliquo agente. vt medicus intendit ſanitatem tanꝙ̄ finem principalem ⁊ attennuationē corporis tanꝙ̄ approximā ſanitati. ⁊ purgationē per quā acquirit̄ attēnuatio Et ſicut eſt in iſtis. ita et in alijs. Jſti aūt fines ſunt ſubordinati ⁊ dicunt̄ fines ſub fine. ſicut attenuatio eſt ſub ſanitate. ⁊ purgatio ſub attenuatiōe ⁊ ſanitate. talis em̄ attenuatio intēdit̄ q̄lis ꝯgruit ſanitati. ⁊ talis purgatio q̄lis ꝯgruit attenuatiōi ⁊ ſanitati. Finis aūt ſp̄ hꝫ rationē boni vel ſimpliciter vel ſaltē apparēs bonū. Uñ nullus ad malū inſpiciēs operat̄. vt dicit Dioniſius. Ulterius aūt ſciendū eſt ꝙ ꝗuis finis ſit in quibuſdā vltimus i eſſe. tn̄ ſemꝑ eſt prior intētione ⁊ cauſalitate. vñ dicitur cauſa cauſarū. eſt em̄ cauſa cauſalitatis in om̄ibꝫ alijs. Eſt em̄ cauſa cauſalitatis efficientis. Efficiēs autē materie et forme inꝙ̄tū facit materiā eſſe ſuſceptiuā forme. vel formā ineſſe materie. et per conſequēs eſt cauſa cauſalitatis vtriuſqꝫ. Et de hac cauſalitate ſtatim magis dicetur in tertio capitulo.

Quō ſe habēt iſte. iiij. cauſe ad ſuū effectū. CCXLIIII.

q Uantū ad ſcd̄m quomō ſe habent hee quatuor cauſe ad effectum Dicēdū eſt. ꝙ duo ſunt extra eſſentiā rei. ⁊ ideo extrinſece dicunt̄ ſ. cauſa efficiens et finalis. Non em̄ ſunt eſſentiales rei. ſicut domificator ⁊ inhabitator non ſunt de ſb̄a domus. Qꝫ patet quia nō exiſtente vtroqꝫ pōt domus remanere. Alie aūt due ſcꝫ cauſa materialis ⁊ formalis nō accipiēdo formalē extra rem ſed inexiſtentē. ſunt d̄ ſubſtātia rei ⁊ inexiſtentes vel intrinſece dicūtur. vt aīma ⁊ corpus ſunt de ſb̄a hōis et eius eſſentia.

Quomodo ſe habent iſte quatuor cauſe in ratione cau

ſalitatis ad inuicem. Capitulum CCXLV

q Uantũ ad tertiũ quõ ſe habẽt iſte quatuoꝛ cauſe ad inuicẽ Sciẽdũ ꝙ due ꝛ due ſibi mutuo coꝛreſpõdẽt. Nam effectus ꝛ finis ſibi inuicẽ reſpõdent Quia effectus eſt ꝑmus motus. ꝛ finis eſt terminus. ꝛ ſimiliter foꝛma et materia. Naꝫ foꝛma dat eſſe materie. ꝛ materia ip̃m eſſe recipit. Eſt igitur efficiẽs cauſa finis. ꝛ finis cauſa efficiẽtis. Efficiẽs aũt eſt cauſa ꝗ̃tum ad eſſe in quibuſdã. quia mouẽdo efficiens perducit ad hoc ꝙ ſit finis. Finis autẽ eſt cauſa. non ꝗ̃tum ad eſſe. ſed ꝗ̃tum ad rationẽ cauſalitatis. Nã efficiens eſt cauſa inꝗ̃tum agit. nõ autẽ agit niſi cauſa finis. Unde ex fine habet ſuam cauſalitatẽ efficiens. Foꝛma autẽ ꝛ materia ſibi mutuo ſunt cauſe ꝗ̃tum ad eſſe. Foꝛma quidem materie inꝗ̃tum dat ei eſſe actu. Materia ꝟo foꝛme inꝗ̃tũ ſuſtẽtat ipam Dico aũt vtrũqꝫ hoꝛũ ſibi eſſe cauſaꝫ eſſendi vł ſimpliciter. vel ſꝫm q̃d. qđ dico ꝓpter foꝛmã ſubſtantialẽ que dat eſſe ſimpliciter. ꝛ foꝛmã accidentalẽ que dat eſſe ſꝫm q̃d. pꝛout foꝛma eſt. Materia etiã quãdoqꝫ nõ ſuſtẽtat foꝛmã ſꝫm eſſe ſimpliciter. ſed ſꝫm ꝙ eſt foꝛma hui⁹ habens eſſe in hoc. ꝛ hoc ſolũ eſt in humano coꝛpoꝛe ꝙ iſto modo ſe habet ad animã rationalẽ. Inter has autẽ finis eſt cauſa cauſarũ vt pꝛius dictum eſt.

Quot ſunt modi cauſaꝝ infra illa q̃tuoꝛ gñ̃a. CCXLVI

q Uantũ ad quartũ videndum eſt q̃t ſunt modi cauſarũ Nõ ſolũ eñ̃ ſunt cauſaꝝ diuerſe ſpecies que dicte ſunt. imo etiã iſtaruꝫ ſpecierũ diuerſi ſunt modi. Sunt aũt in genere cauſaꝝ iſtaꝝ q̃tuoꝛ modi. Pꝛimus eſt ꝙ q̃dã cauſe ſunt pꝛioꝛes. quedã poſterioꝛes. Pꝛioꝛes dicuntur pꝛimarie vel vniuerſales. Poſterioꝛes dicũtur ſecũdarie ꝛ particulares Et hic pꝛioꝛitas poteſt attendi ſꝫm rem. et ſꝫm rationem.

verbi gratia. primo in cauſis efficientibus vbi eſt prioritas realis. homo generat hominē et ſol. ſed ſol vt cauſa prior ꝛ primaria. et vniuerſalis. licet remota. homo vt cauſa poſterior ꝛ ſecūdaria ꝛ particularis. ſed propinqua. In cauſis efficiētibus aūt differētibus ſolū ratiōe eſt etiā prioritas ſm rationē. et poſterioritas. vt medicus cauſat ſanitatem ſicut cauſa poſterior ꝛ proxima Sed artifex cū ſit vniuerſalius ſicut prima, ꝛ remota. Et qđ dictū eſt đ prioritate et poſterioritate in genere cauſe efficientis. intelligendū etiā eſt in genere cauſe finalis. formalis ꝛ materialis. Secūdus modus cauſarū eſt quia quedam ſunt cauſe per ſe. quedā per accidēs Per ſe vt homo eſt cauſa agēs ꝑ ſe hominis generati. Per accidēs. vt albū eſt cauſa per accidēs hominis generati. inq̄ɀtū albedo accidit generāti. Eſt aūt ſciendū q̄ɀtum ad cauſam per accidēs ꝙ aliquid poteſt dici cauſa alterius per accn̄s dupliciter. Uno modo ex parte cauſe. quia ſcilicet illud qđ accidit cauſe. dicitur eſſe cauſa. vt ſi dicerē ꝙ albū eſt cauſa dom⁹. qꝛ albedo accidit domificatori. Alio modo ex parte effectus. vt ſi dicatur cauſa per accidēs alicuius qđ accidit ei ꝙ eſt effectus per ſe Qđ quidē poteſt eſſe tripliciter. Uno modo qꝛ habet ordinem neceſſariū ad effectū per ſe ſicut remotio impedimenti habet ordinē neceſſariū ad effectū. Unde remotio prohibens dicitur cauſa per accidēs ſiue illud prohibēs ſit cōtrariuꝫ ſicut colera prohibet frigiditatē. Uñ aliquid dicitur infrigidare per accidēs nō qꝛ cauſat frigiditatē. ſed quia tollit impedimentū frigiditatis qđ eſt ei cōtrariū. ſcꝫ colerā. ſiue etiā nō ſit cōtrariū. ſicut colūna impedit motū lapidis. vñ mouēs columnā dicitur mouere lapidē ſuppoſitū per accidens. ſicut remouēs prohibēs. Scđo modo habet aliqđ ad effectū ordinē per accidens nō neceſſariū. neqꝫ vt in pluribꝫ. ſed vt in paucioribꝫ. ſicut inuētio theſauri ad foſſionē in terra et hoc modo fortuna et caſus de quibus pħus determīat in. ij. phiſicoꝝ. dicūtur cauſe ꝑ accidēs. Tertio mođ

quia nullũ ordinẽ hẽt niſi forte ſm eſtimationẽ. ſicut ſi aliqs dicat ſe eſſe cauſaꝫ terremot⁹. q: eo intrãte domũ accidit terremotus. Terti⁹ modus cauſarũ eſt. ꝙ qdã ſunt cauſe in actu. quedã in potentia. vt edificatiõis cauſa in actu eſt edificãs in actu. In potentia autem edificator actu nõ operans. et idẽ eſt de effectu. quia quidã eſt effectus in potentia. quidam in actu. Quartus modus cauſarum eſt q: quedam ſunt ſimplices ſicut quãdo vnica cauſa agens cõcurrit ad vnũ effectum. vt vnus trahens nauẽ ad tractum nauis. Quedã ſunt compoſite. vt quãdo ſunt plures trahentes ad trattum nauis.

De elemento qd eſt ⁊ cui cõuenit elementũ. CCXLVII

q Lementũ autẽ cauſalitatẽ importat et habet quatuor cõditiones q̃ colligi poſſunt ex diffinitione data per phum. v. metaph. Prima cõditio eſt vt ſit cauſa ex qua fiet aliqd ⁊ p hoc pertinet ad genus cauſe materialis Et ideo forma alicui⁹ nõ poteſt dici elementũ. Scða eſt ꝙ ſit primũ in illo genere. ⁊ ideo farina nõ poteſt dici elemẽtũ panis q: habet aliam materiã in ſe. ſcꝫ granũ. Tertia eſt ꝙ iſta materia ſit inexiſtens ⁊ intrinſeca. per qð differt elemẽtum ab omni eo ex quo fit aliquid. ſicut ex materia tranſeũte. ſiue ſit priuacio. ſiue contrarium. ſiue materia priuationi et contrarieta ti ſubiecta. que eſt materia tranſiẽs. vt cum dicimus ꝙ homo muſicus: fit ex homine nõ muſico. et muſicum ex non muſico. Elementa enim oportet manere in his quoꝝ ſunt elementa Quarta eſt ꝙ habeant aliquã ſpeciem que non diuidatur in alias duas diuerſas. per qð elementum differt a materia prima que nullã ſpeciem habet. ⁊ ab omnibus materijs alijs que ĩ diuerſas ſpecies reſolui poſſunt ſicut corpus humanum in carnes. oſſa. humores et hmõi Juxta hec quatuor diffinit Phus. v. metaph. elementum dicens. Elementum eſt ex quo aliquid componitur. ꝙ̄tum

ad primū. Primo. q̄ʒtum ad ſcd̄m. In exiſtente. q̄ʒtum ad tertiū. Indiuiſibile ſpecie ad aliam ſpeciē. q̄ʒtum ad quartū. Et hec q̄tuor cōditiones ↄcurrūt in lr̄is reſpectu dictionū. ꝛ in quatuor corporibꝫ ſimplicibꝫ reſpectu corporū mixtorū. Ideo dicimus lr̄as eſſe elemēta vocū. ꝛ quatuor corpora ſimplicia. ſcʒ aquā. ignē. aerem ꝛ terrā. eſſe elementa mixtorū ꝛ cōpoſitorū ex his.

Quot modis dr̄ neceſſariū vel neceſſitas. CCXLVIII

q Voniā autē neceſſariū vel neceſſitas ſignificat aliquid pertinēs ad rationē cauſe Eſt em̄ cauſa ad quā de neceſſitate ſequitur aliquid. Primo de neceſſario et de neceſſitate hic aliquid dicēdū eſt. Cauſarꝫ autē vt dictū eſt Alie ſunt intrinſece vt forma et materia. et ab iſtis ſumitur quedam neceſſitas que dicitur mutabilitas. Alie ſunt extrinſece vt efficiens. ꝛ finalis neceſſitas q̄ dicitur coactionis vel violentie. Et a finali ſumitur neceſſitas que dicitur ex ſuppoſitione finis et expediētie. Et ſm̄ hoc patet ꝙ triplex eſt neceſſitas. ſcʒ coactionis. ꝛ violentie qđ pertinet ad cauſam efficientem. vt cum lapis proijcitur ſurſum. mouetur ſurſum neceſſitate coactionis et violentie. Et hec neceſſitas nullo modo poteſt eſſe in deo. qꝛ a nullo poteſt cogi vl̄ violentari. poteſt tamen eſſe in rebus alijs creatis. vt in demonibus. in hominibus. in lapidibus. ſed differenter. quia in cognitionē habētibꝫ talis neceſſitas violentie ꝛ coactiōis eſt cū diſplicētia. Et ideo ibi vocatur magis coactio. Sed in carentibus cognitiōe eſt ſimiliter diſplicētia. ſed ibi magis proprie violentia quā coactio vocatur. Alia eſt neceſſitas que ſumitur ex fine. ꝛ hoc dupliciter. Eſt em̄ quedam neceſſitas ex ſuppoſitione finis. ſine quo fine ſuppoſito non poteſt res ſubſiſtere. vt animal non poteſt viuere ſine cibo. Eſt alia neceſſitas ex parte finis que dicit̄ expediētie. ſicut ſuppoſito iſto fine ꝙ volo tranſire ad rodanū. expediētius

eſt tranſire nauigãdo q̃ȝ vadendo. ⁊ ĩõ neceſſitate expedię/
tie eſt nauis neceſſaria Et hec neceſſitas ex fine nõ eſt ĩ deo
q̃tum ad actus intrinſecos nec q̃tum ad actus tranſeun/
tes: qꝛ nõ ordinanť ad aliũ finẽ qui nõ ſit ip̃e. ſed hec neceſſi
tas bñ repiť in creaturis. Tertia neceſſitas eſt imutabili/
tatis: que ſumiť ex cauſis intrinſecis ſiue ex forma ⁊ mate/
ria. ⁊ ſic hõ ex p̃te forme eſt neceſſario rõnalis. ex p̃te mate/
rie neceſſario eſt mortalis. ⁊ hec neceſſitas eſt imutabilitatȝ
⁊ eſt in deo q̃tm ad actus intrinſecos ⁊ imanentes. vt pater
gñat filiũ. ⁊ pr̃ ⁊ filius ſpirãt ſp̃m ſanctũ. Quantũ aũt ad a/
ctus trãſeuntes ĩ exteriorẽ materiã: nõ eſt ĩ deo talis neceſ/
ſitas. Unde nõ de neceſſitate deus mundũ creauit aut gu
bernat. ſȝ mera volũtate ⁊ libertate. ⁊ ſic pȝ qꝫ neceſſariũ et
neceſſitas dñr quadrupl'r. ⁊ quõ repeͥriunť in deo ⁊ creatu/
ris ⁊ quõ nõ. Et hec diſtinctio p̃t ſumi ex. v. methace.

De ꝯtingenti q̃d eſt ⁊ quot modis dr̃. CCXLIX

T qꝛ ꝯtingẽs opponiť neceſſario
de ꝯtingẽti dicendũ eſt. q̃d vocamus ꝯtingens
⁊ futuꝝ ꝯtingẽs. ⁊ quot ſunt modi futuri ꝯtin/
gentis. Circa qđ ſciendũ eſt: qꝫ anteq̃ȝ res ſit in
actu ſm eſſe ſue eſſentie ⁊ exiſtẽtie: ſolũ habet eſſe in cauſis
ſuis ⁊ dr̃ futura. Cauſaꝝ aũt inueniť triplex gradus. que/
dã em̃ ſunt neceſſarie in ſe ⁊ in ordine ad effectũ. ſicͭ eſt mo/
tus celi in ꝯparatõe ad eclypſes ⁊ alios effectus q̃ ex motu or/
biũ neceſſario eueniũt. ⁊ effectus preexiſtẽtes in cauſis ſunt
quoddã futuꝝ. ſȝ nõ ꝯtingẽs. imo futuri neceſſarij. Alie ſť
cauſe que nõ ſunt neceſſarie ſaltẽ p ꝯpartionẽ ad effectus.
vt eos neceſſario producãt. imo pñt nõ pducere eos. ⁊ effe/
ctus preexiſtẽtes ĩ talib9 cauſis ſť quidã futuri ⁊ ꝯtingẽtes
⁊ hoꝝ eſt triplex dñtia. Qꝛ quedã cauſe ꝯtingẽteſ determi/
nate ſunt ad producendũ ſuos effectus vt frequẽter nec de/
ficiũt niſi raro. vt qꝛ hõ genereť cum q̃nqꝫ digitis ſolũ. h̄ em̃
euenit vt in plurib9. raro aũt euenit vt genereť cum plurib9

vel pautioꝛib⁹ q̄ꝫ quinqꝫ. Effectus ergo taliū cauſaꝝ dum preexiſtūt in cauſis ſuis ſunt futuri ꝯtingētes. Sꝫ quidā eoꝝ ſunt ꝯtingentes frequenter. quidā ꝟo raro. Alie vero ſunt cauſe q̄ de ſe nullā hn̄t determinatōem ad hūc effectū producendū ſed per differentiā ſe habēt ad vtrūqꝫ ſicut eſt liberū arbitriū. vt ſoꝛtes pōt currere vel nō currere. Et effe/ctus preexiſtentes in talib⁹ cauſis ſunt futuri ꝯtingētes ad vtrūlibet. Sunt ergo in vniuerſo futura ꝯtingentia. quedā frequenter. quedā raro. quedā ad vtrūlibet. Patet ḡ etiā ꝙ ꝯtingēs ad vtrūlibet nunq̄ꝫ dr̄ ꝑ ꝯparationē ad cām ꝯtingentē ex neceſſitate nature Jta ei ſp determinata ē ad vnū niſi impediat̄ qꝺ fit vt raro. Sed dr̄ ꝑ ꝯparationē ad cām agentē libere q̄ poteſt agere vel nō agere q̄ vt ſic nunq̄ꝫ ali/qd producit neceſſario cū ſit aliqualr̄ indifferēs ad oppoſi/ta. ꝓpter ꝙ qua rōne vnū ꝑduceret ⁊ alteꝝ.

De prepoſitiōib⁹ Ex. De. ⁊ Jn. Caplm̄. CCL

Jnter prepoſitōes aūt ſunt alique ſ habitudinē cauſe importātes q̄ ſepius veniūt in occurſum ⁊ ſunt tres de qb⁹ rōe ſue ſpecialis difficultatis aliqd dicendū eſt. ſ. ex. de. in. Prio de ex. Scdo de de. Tertio de in. Quantū ad hanc prepoſi/tionē ex tria videnda ſunt. Primo ei eſt in quo ꝯueniūt ⁊ i quo differūt ex ⁊ de. Scdo quō ⁊ quot modis dr̄ eſſe aliqd ex alio affirmatiue ⁊ poſitiue. Tertio quō dr̄ aliquid eſſe ex nihilo ⁊ nō poſitiue.

Jn quo ꝯueniūt ⁊ differūt Ex ⁊ De.

Uantū ad primū quō ſe habēt ad inuicē hee due prepoſitōes ex ⁊ de. Dicendū ꝙ ſi vtamur eis ꝓprie ex ⁊ de drn̄t ſicut magis cōe ⁊ minus cōe. Quicqd ei eſt de aliquo eſt ex illo. ſed nō ecōuerſo. Poteſt em̄ aliquid eſſe ex aliquo alio ⁊ nō erit de illo. Un̄ hec prepoſitio de deſignat habitudinē ꝑncipij ꝯſubſtātialis vt materialis principij. vel effe/ctiui ꝯſubſtātialis. vt panis eſt de farina. ⁊ cultellus eſt de

ferro. q̄ntum ad p̄ncipiū ↄſubſtātiale materiale. ⁊ fili⁹ gñat de p̄re ſicut de p̄ncipio cōicato gñatōis. q̄ntum ad principiū materiale. ⁊ eſt de p̄re gñante ſicut de principio effectiuo cō ſubſtantiali. Sed ex qñq̧ denotat p̄ncipiū ↄſubſtantiale. qñq̧ nec p̄ncipiū ↄſubſtātiale nec abſolute p̄ncipiū ſed ſo/lum ordinē vt patebit ſtatim Et ideo ſm ꝓpriā acceptionē ⁊ ſtrictā cuiuſlibet vnū ſe hꝫ i plus. ſ. ex. ⁊ aliud i min⁹. ſ. de licet aliqñ larga extenſiōe vno ꝑ altero loq̄ntes vtanť.

Quomodo ⁊ quot modis dicit̃ aliquid eſſe ex alio affir/matiue ⁊ poſitiue. Capl'm. CCLI

S Ecundo videndū eſt quot modis dr̄ aliq̄d ex aliquo vel eſſe vel fieri. ⁊ dicenduꝫ q̄ ſex modis. Aliqñ ei ex aliq̄ dr̄ eſſe aliq̄d ſicut ex materia ⁊ tūc denotat habitudinē cāe materialis vt cultellus ē ex ferro Aliqñ ſic ex forma. ⁊ tunc dr̄ denotare habitudinē cauſe formalis. ⁊ ſic dicimus q̄ hō eſt ex corpe ⁊ aīa. ſed ex corpore tanq̄ꝫ materia. aīa tanq̄ꝫ forma. Aliqñ dr̄ aliq̄d eſſe ex alio ſic ex cauſa mouēte vel effectiua ⁊ tunc denotat habitudinē cauſe efficientis. vt bellū eſt ex ↄuicio. ⁊ artificiata ſt̃ ex artifice Aliqñ āt aliq̄d ē ex alio ſic ſimp^r ex ↄpoſito ꝑ^s ex toto. ⁊ tc̄ ex d̄notat hītudinē totī⁹ ad ꝑ^s. ⁊ h̄ mō cor⁹ ⁊ aīa ſt̃ ex hoīe cū morit̃. ⁊ ſillabe ex dictōibꝫ ⁊ lr̄e ex ſillab cū reſoluūt̃. Differtāt iſte moduſ a tribꝫ p̄mis q̄r i illis tribꝫ ē aliq̄d ex alio i via ↄpoſitiōis vel ꝑductiōis. In illo āt aliq̄d ex alio ꝑ viā reſolutōis ſic totū in ꝑtes reſoluit̃. Quito mō aliq̄d dr̄ eē ex alio ſic ex fine Et tūc ex deſigñt hītudinē cauſe final' ſic hō ex h̄ comedit vt viuat. Uita em̄ finis ē comeſtiōis. Hic tn̄ modus nō ē adeo vt alij vſitat⁹ nec ꝓpri⁹. Sexto dr̄ aliq̄d eſſe ex alio nō denotādo aliq̄ꝫ hī/tudinē cauſalitatꝫ ſꝫ ſolū hītudinē ordīs. h̄ āt p̄t eſſe dupl'r Aliqñ ei importat̃ ordo vel ſm tp̄s vl' ſm motū. ⁊ h̄ dupl'r q̄r vel ſt̃ duo extrema motus. Et ſic dicimus q̄ albū fit ex nigro. vel ↄſequunt̃ aliqua extrema motus. ⁊ ſic dicimus q̄

nox fit ex die. ⁊ nox ⁊ dies ꝯſequuntur diuerſum motū ſolis. Aliqñ aūt attendit ordo ſm tp̄s ſolū. ⁊ ſic dicimus augmētationē fieri ex eq̄noctio. i. poſt eq̄noctiū. ⁊ ſic pȝ ꝙ ſex modis in gn̄ali aliq̄d dr̄ ex aliq̄ eſſe affirmatiue ⁊ poſitiue. Ad q̄s ſi alij modi inueniant nō ſic expreſſi. reducibiles ſūt ad iſtos ⁊ hmōi. Uel eoꝝ plures haberi pn̄t ex. v. methaph.

Quō dr̄ aliquid eſſe ex nihilo vbi nō videt ex. importare aliquā habitudinē poſitiue. Caplm̄. CCLII

Tertio videndū eſt quō aliquid dr̄ eſſe ex nihilo vbi nō videt ex. importare aliquā habitudinē poſitiue. Et ad hoc dicendū eſt. ꝙ differt dicere aliquid nō eſſe ex aliquo. ⁊ aliq̄d eſſe ex nihilo. Nam cū dr̄ aliq̄d nō eſſe ex aliquo prout ex importat habitudinē cauſe materialis. ordo oīno negat. ⁊ ſic nihil predicat. ⁊ hoc mō filius dei in diuinis dr̄ non eſſe ex aliquo. put ex importat habitudinē cauſe materialis. Nō eīn eſt ex aliq̄ materia. hoc etiā p̄t dici de angelis q̄ nō ſunt ex aliquo. ſȝ non pōt dici de aliquo q̄ habet materiā p̄tē ſui ex qua fiat. Cum autē dr̄ aliquid eſſe ex nihilo remanet ordo affirmatiuus ad nihilū. Habet aūt aliquē ordinē ad nihilū dupl'r. ſ. ordinē tp̄is ⁊ nature. Ordinē tp̄is quidē q2 p̄us duratōe fuit nō ens poſtea ens. ⁊ hoc oīni rei tp̄ali ꝯuenit: nō aūt alicui eterno. ⁊ ſic ſi angeli celū ⁊ cetere creature fuiſſent ab eterno. nō potuiſſet dici ꝙ fuiſſent ex nihilo prout ex diceret ordinē tp̄is. ſȝ q2 fides ponit ea nō eſſe ab eterno ſed ex tp̄e. hoc modo oīa creata poſſunt dici ex nihilo. Ordinē aūt nature poteſt aliq̄d habere ad nihilū p̄rotāto. quia totū ſuū eſſe ⁊ quicquid eſt ab alio dependens eſt ſibi derelictum eſſet nō ens ⁊ verteret in nihil. ita ꝙ ex parte ſui nō habet niſi nō eſſe. Et q2 qđ ineſt alicui ex ſeip̄o naturaliter procedit qđ ineſt ei ab altero. Ideo poſito ꝙ angeli celum ⁊ cetere creature eſſent ab eterno fuiſſet verū dicere ꝙ erant ex nihilo. q2 ex. ibi denotaret ordinē nature ad nihi-

lum. Hoc aũt verũ eſt ꝛ fuiſſet ꝙ oĩs creatura ex ſe nõ habꝫ niſi nõ eſſe ꝛ ſibi derelictũ. ſuũ eſſe eſſet nihil. Cum igit̃ creature oẽs nõ ſunt ab eterno vt fides ponit. hñt initiũ q̃tum ad id ꝙ ſunt ab alio. ſ. a deo dependẽt. oẽs creature vtroqꝫ mõ ſunt ex nihilo. Filius aũt in diuinis ꝛ ſpũſſanctꝰ cũ ſint ab eterno ꝛ coeterni: nec habeãt ordinẽ creature ad nihilũ. nullo mõ poſſent dici eſſe ex nihilo. licet poſſent dici nõ eſſe ex aliq̃. vt ex denotat habitudinẽ cauſe materialis.

De hac prepoſitione de. quot modis dicitur aliquid fieri de aliquo. Capl'm. CLIII

Secundo dicendũ eſt d̃ hac prepoſitiõe de. ſciendũ ꝙ ea vti poſſumus dupliciter Uno modo ꝓprie ſtricte. Alio modo large. Si ſtricte ſic ſp̲ denotat habitudinẽ ꝑncipiĳ ꝯſubſtantialis vel effectiui vel materialis vt cultellus ẽ de ferro q̃ꝫ[m] ad ꝑncipiũ ꝯſubſtantiale materiale. vel filius eſt de patre q̃ꝫ[m] ad ſubſtantiale ꝑncipiũ effectiuũ. ꝛ q̃uis etiam hec ſint verba doctoꝝ ſcti. ꝑ[o] ſniaꝝ. di. v. in ꝑ[a] ꝑte ſũme dicit ꝙ de. q̃nqꝫ denotat ꝑncipiũ formale in hiſ dumtaxat que ſunt forme ſbſiſtẽtes. ꝛ ſic dicimus ꝙ angelus ẽ de natura intellectuali. Si aũt vtamur large hac prepoſitiõe de. ſic aliq̃n vtimur pure originał'r. ꝛ deſignat habitudinẽ originis vt ħ radius ẽ de ſole Aliq̃n vtimur pure ordinabil'r. ꝛ tunc denotat habitudinẽ ordinis. vt hic de mane fit meridies. de diuite fit pauper. Aliq̃n mixtim importãdo habitudinẽ cauſe materialis ꝛ effectiue ſiue originalis. ꝛ tũc ſumit̃ materiał'r ꝛ originał'r. vt hic ĩ humanis. filius ẽ de ſubſtãtia patris. Aliq̃n ſubſtantiał'r ꝛ ordinabil'r vt hic. de pane fit corpus xp̃i. Ibi em̃ eſt ordo: qꝛ ſubſtantia panis precedit ꝛ nõ manet. ſꝫ vlterius ſubſtantia panis nõ annihilat̃ ſed ꝯuertit̃ in corpus xp̃i. ꝛ iõ ſubſtantiał'r. Aliq̃n etiã accipit̃ ſbſtantialiter ꝛ originał'r vt in diuinis. filius eſt de ſubſtantia patris. rõe ablatiui ei tenet̃ ſbſtantiał'r. rõe genitiui originał'r

De hac ꝑpoſitõe in. ⁊ q̃t ſᷦ modi eſſendi in. CCLIIII.

Tertio videndũ de hac prepoſitione in. Et ſciendũ ꝙ ſunt octo modi eſſendi in. Prim⁹ modus eſſendi in. eſt ſicᷓ ps integralis ĩ ſuo toto. vt digit⁹ in manu. paries in domo. Secundus modus eſſendi in. eſt ſicᷓ totũ integrale in ſuis ptibus. vt dom⁹ in ꝑiete tecto ⁊ fundamẽto. Terti⁹ mod⁹ eſſendi in. eſt ſicᷓ ſpẽs in gñe ⁊ ſilr vnũqdqꝫ licet inferi⁹ in ſuo inferiori. Quart⁹ modus eſſendi in eſt ſicᷓ genus ĩ ſua ſpẽ. vt aial in hoĩe. ⁊ qdlibet diffiniẽs in ſuo diffinito. Quint⁹ modus eſſendi in eſt ſicᷓ forma in materia. Et iſte q̃ntus ſubdiuidiť. qꝛ quedã eſt forma ſubſtãtialis. vt aĩa eſt forma ſubſtantialis hoĩs. Alia eſt forma accidẽtalis. vt albedo hoĩs. Et pria hay. dr ꝓprie in ſicut forma in materia vel aĩa in corpe. Alia aũt dr eſſe ſicᷓ accidẽs in ſubiecto. vt albedo ĩ pariete ⁊ color in corpe. Sextus modus eſſendi in. eſt ſicᷓ aliq̃d in ſuo efficiẽte. vt regnũ in regẽte. Septim⁹ mod⁹ eſſendi in. eſt ſicut aliq̃d in ſuo fine. vt virtus ĩ btitudine. Octauus modus eſſendi in. eſt ſicut aliq̃d in vaſe. vt vinũ in lagena. ⁊ vniuerſalr ſicᷓ locatũ in loco. Hos aũt octo modos eſſendi in diſtinguit Ariſt. in. iiij. phico. Boeti⁹ aũt aſſigᷓt nouẽ. qꝛ ſubdiuidit q̃ntũ in duos vt dictũ eſt. vñ ꝟſus. In ſunt pars toti. generi ſpẽs. ⁊ calor igni. Rex ĩ regno. res in fine. locoqꝫ locatũ. Plures alij modi eẽndi in. inueniunť ſicut in diuinis vna perſona eſt in alia. tamẽ oẽs aliquo modo reducibiles ſunt ad iſtos.

De motu ⁊ mutatiõibꝫ ⁊ ſpeciebꝫ eay. ⁊ quomodo ſe habent ad inuicem. Caplm. CCLV

Quoniã aũt cauſe naturales ꝑ mutationẽ ⁊ motum ſuos effectus producũt. ideo đ motu ⁊ mutatiõe ħ aliq̃d dicendũ eſt Scdm phm in poſtpredicamẽtꝭ motus ſex ſunt ſpẽs. ſ. gñatio ⁊ corruptio q̃ ꝓprie rep iũť in ſba. Augmẽtũ ⁊ diminu

tio. q̄ reperiunt̄ in genere q̄ꝺtitatis Alteratio q̄ reperit̄ i qua litate. Scd̄m locū mutatio q̄ reperit̄ in gn̄e vbi. Ponit̄ aūt cōiter iſtaꝝ ꝯditionū ꝛ ꝺr̄ntia. q꞉ generatio eſt via a nō eſſe in eſſe. Corruptio ecōuerſo ē via ab eſſe ad nō eſſe. Augmē/tum eſt preexiſtēti q̄ꝺtitati additamentū. Unde eſt via ab i perfecta q̄ꝺtitate ad perfectā. Diminutio ꝟo ecōuerſo ē via a pfecta q̄ꝺtitate ad imperfectā. Alteratio ꝟo mutatio ab vna qualitate in aliā. Scd̄m locū mutatio. eſt mutatio ab vno loco in aliū. Eſt aūt intelligendū ꝙ ph̄s ibi large acci/pit motū. ſ. pro mutatōe. q꞉ generatio ꝓprie nō eſt motus ſ꞉ mutatio. Et iō ſi ſm ꝓprietatē vocabuloꝝ ꝺebeat ꝺari hec ꝺiuiſio ꝺebet ſumi vt ponit̄ in pͥncipio. v. ph̄icoꝝ. Ubi mu/tatio q̄ eſt genus ad om̄es iſtas trāſmutatiōes ſic ꝺiuidit̄: Quia om̄e ꝙ mutat̄. vel mutat̄ ꝺe nō ſb̄o in ſubiectū. ꝛ illa mutatio eſt generatio q̄ ꝓprie eſt ſbaꝝ. Uel ꝺe ſbiecto in nō ſb̄m. ꝛ talis mutatio ꝺr̄ corruptio q̄ ſimiliter ꝓprie eſt ſbaꝝ. Quid aūt importet̄ iſtis noibꝫ ꝛ quibꝫ ꝓprie ꝯueniāt ꝺictū eſt ſupra cū ꝺe productōibꝫ pertinētibꝫ ad genus ſb̄ſtantie ageret̄. Uel mutatio ꝺe ſb̄o in ſb̄m. ꝛ ſic ē motus. ꝛ ita mo/tus eſt ſpēs huius gn̄is qđ eſt mutatio ꝛ ꝺiuiſa ꝯ gn̄atione ꝛ corruptionē. Nulla aūt mutatio eſt ꝺe nō ſb̄o in nō ſb̄m. vt ibi ꝺē pꝫ. Hec aūt ſpēs mutatōis. ſ. motus ꝺiuidit̄ i tres q꞉ eſt motus in gn̄e q̄ꝺtitatis. ꝛ ille ꝺr̄ augmentū vel ꝺimi/nutio. Et eſt motus in gn̄e qualitatis: ꝛ ꝺr̄ alteratio. Et in vbi. ꝛ ꝺr̄ ſm locū mutatio. Quilibet aūt motus cū ſuo ter/mino eſt in eodē gn̄e cū ſuo termino. Unde motus ad q̄ꝺti tatē eſt in gn̄e q̄ꝺtitatis. ꝛ ſic ꝺe alijs. nō tn̄ ꝙ ſint ſpēs q̄ꝺtita tis ſed ꝑ reductionē Qualr̄ aūt ſe habeat motus ad formā ꝛ ad actionē ꝛ ad paſſionē ꝺictū eſt ſuperius cū ꝺe actiōe ꝛ paſſiōe fuerit ſermo. Ponit aūt eſſe q̄nq꞉ ꝺe rōne motus in pͥncipio. v. ph̄icoꝝ q̄ requirunt̄ ad motū Primo ē requirit̄ mouens a quo eſt principiū motus. Scđo requirit̄ mobile qđ mouet̄. Tertio tps in q̄ eſt motus. Quarto termin⁹ a q̄ incipit motus. Quīto termin⁹ ad quē termiat̄ mot⁹. Om̄e

eſt q̄ mouet ab aliquo mouet q̄rtum ad primā ↄditionē ⁊ ipm eſt qđ mouet q̄m ad 2am. ⁊ in aliquo tpe. q̄rtum ad ter tiā. ⁊ a quodā in quoddā mouet. q̄m ad quartā ⁊ quintā3. Ex his ḡ ptʒ hoꝝ prima acceptio ⁊ diſtinctio.

De toto ⁊ parte. Caplm.CCLVI

Modo dicendū eſt đ his noibus totū ⁊ pars. ⁊ pmo q̄t ſunt modi totiꝰ ⁊ tolalitatꝭ. Scđo quomō ſe hn̄t ad inuicē in ↄuenientia ⁊ differentia. Tertio in quibꝫ inuenit quelibet illarum totalitatū ⁊ in quo nō.

Quot ſunt modi totius ⁊ totalitatis.

QUantū ad pm dicendū eſt q̄ ē ſextuplex totalitas ſm q̄ eſt totū in ſextuplici dr̄ntia. Eſt eī qđdā totū eſſentiale. qđdā totū integrale.. qđdā totū pfectiōale. vt ita loq̄ liceat. qđdā totū poteſtatiuū ſiue potētiōale. quoddā totū vl'e. ⁊ qđdā totū numerale. Totū eſſentiale ē qđ ↄtinet pl'a realr ↄſtituētia vnā eſſentiā p modū actus ſic eſt ↄpoſitū ex materia ⁊ forma. vt hō. Totū vo integrale eſt qđ ↄtinet pl'a ↄſtituētia ipm realr nō p modū actus ⁊ potētie. ſʒ per modū ↄtinuatōis. vt ī toto ↄtinuo. vt in ligno. vel p modū ↄtiguatiōis vel colligatōis. vt ī domo arca vel lecto. Totū aūt pfectiōale ſiue totalitas pfectōis attendit ſm ↄplemētū pfectiōis ſubſtātie indiuidualis Non eī hʒ ptes realr diuerſas ſubſtātiales. ⁊ ſic dicimꝰ. totus đs. totus angelus. totus punctꝰ. Totū aūt potētionale ſiue poteſtatiuū eſt illud qđ habet diuerſas potētias realr diuerſas a ſua ſubſtātia q̄ ſunt pncipia opatōis. ſicut aīa habet diuerſas potētias vt viſiuā audituā. ⁊c. Totū aūt vniuerſale ē qđ ↄtinet pl'es ptes ſubiectiuas ſub ſe actu vel aptitudine de q̄bꝫ pdicat. ⁊ iſta nō ↄſtituūt illud totū ſicut vnū ſm rem ſʒ ſolū ſm rōnē. ⁊ ſic totū vniuerſale ē genus. vt aīal. vel ſpecies vt hō ⁊ hmōi. Totū vo numerale nō eſt aliud q̄ numerꝰ ↄprehendens pluralitatem aliquoꝝ numeratoꝝ ſicut duodenarius

dicit numerū.xij.apl'oꝝ. Hoc aūt totū nō ita ꝓprie hꝫ rōem totius vt alia. Cuius rō eſt ꝙ totū ꝯphendit plura vt aliq̄ modo ſunt vnicū vel vnica: numerus aūt dic̄ plura non vt vnū. ⁊ itē numer⁹ verificaꝛ de illis que nō videnꝛ hr̄e aliq̄m vnitatē. Sic ergo pꝫ ꝙ ſex ſunt modi totalitatis. Quia vero om̄e totū eſt ex ptib⁹ vel rei vel rōnis. quot mōis dr̄ totū tot modis dn̄r ptes illi toti corn̄dentes. Toti em̄ eſſentiali rn̄dent ptes eſſentiales. vt forma ⁊ materia. Toti integrali ptes q̄ntitatiue. Toti pfectionali ptes rōnis. Toti potentionali ptes virtuales: que ſunt ip̄e potētie. Toti vniuerſali ptes ſubiectiue. Toti numerali ptes numeri ꝯphēdētes ptes numeratas totius diſcreti.

Q̄uo dicte totalitates ſe hn̄t ad inuicē Ca. CCLVII

Secundo videndū eſt q̄uo he etotalitates ſe hn̄t ad iuicē. ⁊ dicēdū ꝙ oīa tota ꝯueniūt in noīe et rōe toti⁹. q̄m ponit ph̄us. v. metaph̄. dicēs ꝙ totū eſt cui nll'a ptiū ſuaꝝ deeſt: ⁊ ꝯtinet oēs. Differūt aūt qꝛ totalitas pfectōis differt ab oibus alijs in hoc ꝙ quodlibꝫ totū hꝫ ptes real'r differentes. Totū aūt pfectiōale hꝫ ptes ſola rōne differētes. Aliq̄n autem real'r vt in toto integrali. ⁊ ideo hoc vidr̄ eē cōe ad oia tota. vn̄ quodlibꝫ totū in ſua natura eſt totū pfectōale qd̄ n̄ eſt aliqd̄ illoꝝ q̄nq3. Iſta aūt q̄nq3 dr̄nt. qꝛ totuꝫ vniuerſale eſt de eēntia cuiuſlibꝫ ptis ⁊ p̄dicaꝛ de q̄libet pte ſua ſubiectiua. vt aīal de homie ⁊ alijs ſpēb⁹ ⁊ indiuiduis ſub eo ꝯtētis. ſed nll'm illoꝝ totoꝝ eſt de eſſentia cuiuſlibet ptꝭ. nec p̄dicaꝛ de aliqua ptiū ſuaꝝ. vt pꝫ diſcurrēdo p ſingl'a. Quātum ad totū integrale: male diceretꝛ. paries eſt domus: ⁊ ita in alijs. Totū ꝟo eēntiale ⁊ nūerale dr̄nt a toto integrali ⁊ poteſtatiuo. qꝛ q̄libet ps totius eēntial'r ⁊ numeral'r eſt de eſſentia illi⁹ toti⁹: ſed nō q̄libet ps toti⁹ integral'r vl' poteſtatiui. Non em̄ potētia viſiua eſt de eēntia aīe: vel lapis de eēntia domus. Totū aūt eſſentiale differt a toto numerali q̄a

in toto eẽntiali accipit aliqua ps vt actus alterius .ſ.forma et aliqua vt potentia. ſ. materia: ſed in toto numerali vna pars nõ eſt forma alterius que ſit eius potentia. Totũ autem integrale differt a toto poteſtatiuo. quia totũ integrale dr̃ ſm q̃ntitatẽ molis et mãe: totũ aũt ptãtiuũ ſm q̃ntitatem virtutis et efficacie. Et ita pz dr̃a iſtorum totalitatuz et cõuenientia.

In q̃bus p̃dc̃e totalitates iueniant et in q̃bus nõ CCLVIII

Tercio vidẽdũ eſt in quo inueniantur hmõi totalitates et in q̃ nõ. Et dicenduz q̃ totũ eẽntiale inuenit in oĩ ente in quo eſt cõpoſitio forme et materie. vt in oĩbus corpibus et nõ ĩ aliquo ente ſimplici. et iõ nõ eſt in deo nec ĩ ãgelo nec in aĩali rõnali. nec in formis ſimplicibus q̃buſcũq̃. vt in accidentibus. Totũ aũt pfectõale eſt in deo ãgel' et q̃buſcũq̃ hñtibus pfectionẽ ſm naturã ſibi determiatã. Et iõ cõuenit deo et creature ſube et accidẽti. Totum aũt integrale nõ eſt in deo vel ĩ angelis vel formis ſimplicibus. ſed eſt in hñtibus q̃ntitatẽ molis ſolũ. Totũ aũt vl'e nõ eſt ꝓprie in deo: licz ibi ſit cõe et ſpãle ſed eſſe totum vl'e cõuenit ſube et accidẽti ñ ſm eſſe reale qd̃ habet in re extra: ſed ſm eſſe qd̃ habet in aĩa. Totũ aũt poteſtatiuũ ꝓprie cõuenit ſolum hñti diuerſas potẽtias diſtinctas et diuerſas ſm rem. Et ideo deo nõ cõuenit ꝓprie ſz angel' et homibus: et gñal'r omĩbus viuẽtibus et cuicũq̃ hñti diuerſitatem potẽtiarum. Totũ aũt numerale accipiẽdo numerum ꝓ numero ſiue multitudine: queo ꝯponit vni de trãſcendentibus: eſt in omĩbus entibus diſtinctiſ. et ideo tal' totalitas poteſt cõpetere dĩnis pſonis angel': ſubſtãtijs omĩbus gñal'r et accidentibus. Accipiẽdo aũt numerum ꝓ multitudine que opponit vni quod eſt p̃ncipiũ numeri: ſic tale totum numerale non competit non hñtibus quãtitatem. Eſt aũt inter doctores q̃ſtio ſatis difficil' q̃ũo totum differt a partibus: de qua nichil ad p̃ns determino: cũ ſit extra ꝓpoſitum intẽtum: ſed hec d̃

toto ⁊ partibus dc̄a ſufficiāt.

De ſuſceptōe magis ⁊ minus CCLIX

Quantū aūt ad magis et minus videnda ſunt quatuor. Cum em̄ forme q̄ mag; ⁊ minus ſuſcipiūt augeri dicanẜ. Primo vidēdū eſt quibꝫ formis ⁊ qualr̄ augmentum cōuenit. Scḋo per hoc oſtendiẜ dr̄a inter magis ⁊ minꝰ ⁊ inẜ intenſum ⁊ remiſſum ex vna pte: ⁊ extēſū ⁊ nō extenſū ex altera Tercio oñdeẜ q̄bꝫ formis magis ⁊ minꝰ: intēdi ⁊ r̄mitti cōueniat. Quarto oñdeẜ ſm q̄d ꝯueniat intēdi ⁊ remitti illis q̄bꝫ ꝯuenit. Quīto remouebunẜ duo dubia circa p̄dicta

Quid ſit augeri ⁊ q̄bꝫ ꝯueniat.

Quantū ad p̄mū ſciendū ꝙ forme que magis ⁊ minꝰ ſuſcipiūt augeri dn̄r: iō vidēdū eſt quō augmentū varie diuerſ ꝯueniat. Sciēdū aūt ꝙ augeri nihil aliud eſt q̄ȝ ſumere maiorē q̄ntitatē. vñ ſm qḋ aliq̄d ſe hȝ ad quātitatē ita ſe hȝ ad augmētum: vñ dictū eſt ſup̄ ꝙ augmentum eſt preexiſtēti quātitati additamētum. Eſt aūt duplex quantitas. Una dimēſiua que eſt q̄ntitas molis ⁊ corpalis. Alia ꝟtutis ſeu ꝟtualꝭ: hec q̄ntitas ex ſuo gn̄e non eſt quātitas nec diuidiẜ diuiſſōe ꝗ eentie ſicꝫ quātitas dimēſiua: ſȝ magnitudo eius attēdit ſm aliq̄d extra diuiſibile vel mlꝭtiplicabile qḋ eſt obiectū actus ꝟtutis: ⁊ ex gn̄e ſuo eſt forma accidentalꝭ in gn̄e qualitatis vel forma ſubalꝭ. Augmentum igiẜ reſpicꝫ quātitatē dimēſiuā ⁊ quātitatē ꝟtutis. Sed augmētū quātitatis ꝟtualꝭ nec reſpicꝫ nec ptinet ad ſpēm motus q̄ augmētū dr̄: ſed magis ad ſpēm q̄ dr̄ alteratō. ⁊ hoc mō augeẜ albedo ⁊ alie q̄litates. Quātitas aūt molꝭ ⁊ dimēſiua eſt q̄dā p accidēs ⁊ q̄dā p ſe. Per accidēs q̄dē ſicꝫ albedis q̄ fūdaẜ i q̄ntitate. q i pn̄t; dr̄ q̄nta fuerit ſupficies tātā albedinē eē dices. ⁊ iō ex q̄ iſtis augmētū put eſt ſpecieſ motꝰ diuiſa ꝯ altatōȝ n̄ ꝯuenit niſi p accn̄s. q̄ntitas autē dimēſiua ⁊ molis p ſe inueniẜ in q̄bꝫ corpibꝫ que p ſe augētur

per ſe aūt augeť aliq̄d dupl'r. Aliq̄n em̄ illō qō aſſumit maiorē q̄ntitatē moueť de q̄ntitate minori i maiorē. Aliq̄n aūt hoc eſt ſine motu illius qō augeri dr̄. vnde nō q̄libet ps ei⁹ augeť ſic quelibet pars mobil' p ſe moueť. hoc aūt contingit q̄n eff.ciť maior q̄ntitas per additōem alteri⁹ extranee quātitatis. ſic q̄n addiť lignum ligno. lapides aceruo ꝛ hmōi Et hoc q̄dem augmētum eſt in talibꝫ: ſed nō mot⁹ augmēti. Q̄n aūt aliq̄d moueť de minori quātitate ad maiorem pōt ꝯtingere dupl'r. Uel ita ꝙ quātitas ſit terminus mot⁹ Uel ita ꝙ ſequať terminū motus. Q̄n igiť quātitas per ſe eſt totus motus: optet ꝙ ibi ſit additio quātitatis ad totū et ad quālibet ptem vt totum augeať ꝛ q̄libet ps. otius ſic fit in aīalibꝫ ꝛ in plantis. ꝛ in talibꝫ ꝓprie eſt motus augmēti. Uñ motus nō eſt niſi in hn̄tibꝫ potētiā intellectiuā: que ſunt viuentia. Conſequiť aūt quātitas terminū motus q̄n motus eſt ad aliq̄m formam quā determīat qualitas ꝯſequiť. cuilibet aūt forme debeť quātitas determīata. Et q̄a motus nō ſpecificať niſi ab illo ꝙ per ſe eſt termin⁹ motus ideo talis motus nō dr̄ p ſe motus augmnti. ſed vel gn̄atō ſi ſit forma ſubſtātialis. ſic q̄n ex aere generať ignis. vel alteratō q̄n eſt forma accidentalis: ſic pꝫ in rareſactōne aerꝫ. Sic ergo patet aliqual'r qūo ꝛ qual'r diuerſa diuerſimode augeri dicuntur.

Triplex dr̄a inť magꝫ ꝛ min⁹ ꝛ ma⁹ ꝛ minus CCLX

X his patet ſcōm ꝙ eſt differētia inter magis ꝛ min⁹. ꝛ mai⁹ ꝛ min⁹: q̄ eſt t̄plex. Prima eſt qꝛ ꝓprie loq̄ndo maius ꝛ min⁹ cōuenit p ſe q̄ntitati dimēſiue: nō aūt q̄ntitati ṽtuali; vel alicui q̄litati niſi p accn̄s. Maius aūt ꝛ minus n̄ cōuenit niſi q̄ntitati ṽtuali ꝛ qualitatibꝫ. Uñ dicim⁹ lapidē maiorē vel minorē q̄ hꝫ plus vel minus de q̄ntitate mobili et nō ex hoc dicim⁹ magis vel minus lapis. Scōo differūt qꝛ hr̄e ſe nūc al'r q̄ prius ſm magis vel minus vocať alteratō

ſed habere ſe alr̃ ſm maius vocat̃ augmentū: ſm min⁹ autem vocat̃ decremētum vel diminutō. Vn̄ qn̄ rem dicim⁹ augeri ſm quātitatē: ꝛ augeri ſm qualitatē. vel ipam q̄litatem aut quātitatē augeri: equoce augmētū ſumit̃ ſicͣ ꝛ quātitas. Tercio dn̄t. q2 ſe alr̃ hr̃e in plus ſm quātitatē vl̃ ſm qualitatē mobilis eſt diminutōne ꝛ eſſe quantitatis extenſionis: ꝛ in minus eſt eſſe minus extenſam. Habere autē ſe aliter ſm qualitatem ꝛ quantitatē virtutis vel ipaꝫ etiā qualitatem eſt eſſe intenſam: in minus autem eſſe remiſſā. Ex quo breuiter patet ꝙ maius ꝛ minus ꝑ ſe quātitatē mobilis. magis aūt ꝛ minus quātitatem ꝟtutis ſiue qualitates reſpiciūt. Item variatō ſm qualitates ꝛ q̄ntitates ꝟtutis ſm magis ꝛ min⁹ vocat̃ alteratō. ꝛ ad illaꝫ ſpēm ꝑtinet talis motus. variatō aūt ſm quātitatem mobil̃ vocat̃ augmentum vel decremētū. Itē q2 extenſum eſſe pl⁹ vel minus ad quātitatē mobil̃ ꝑtinet. eſſe intenſum vel remiſſum ad qualitatem vel quātitatē virtutis

Quib⁊ formis ꝯueniat ſuſcipe mag ꝛ min⁹ CCLXI

Ertio videndum eſt q̄bus formis ꝯueniat ſuſceptō mag ꝛ min⁹: ꝛ dicēdū ꝙ n̄ oib⁊ q2 nō ſubalib⁊ ſꝫ accidētalib⁊. nec oib⁊ accidētalib⁊. q2 nō q̄ntitati mobil̃. vt ptꝫ ex dictis q2 ill̃ nō ꝯpetit magis ꝛ minus: ſed maius ꝛ minus: nec alijs oibus ſed ſepabilib⁊ a ſuis ſubiectis ꝛ que ꝯcernunt ſubiecta diuerſarū ſpecieꝝ: ꝑ quod excludunt̃ forme ſubales ꝛ ꝓprie paſſiones. Et hoc ꝓprie videt̃ illis qualitatib⁊ ꝯuenire que hn̄t iſtas ꝯditōes. ſ. ꝙ ſint ſepabiles ꝛ diuerſaꝝ ſpecierum ſubiecta ꝯcernunt. Pōt aūt hoc tali rōne ꝑſuaderi: q2 nl̃la forma pōt repiri in diuerſis gradib⁊ niſi agens eam ꝑducens vel ſubiectuꝫ eā recipiēs poſſit diuerſimode ſe habere. Agente em̄ vniformiter ſe hn̄te in ſe ꝛ ad paſſum: et paſſo ſilr̃ vniformit̃ ſe hn̄te in ſe ꝛ ad agēs neceſſe eſt actōem eſſe vniformē ꝛ terminū actōis. Idē em̄ manēs idem reſpectu

eiuſdē ſemꝑ natū eſt facere idē. ſed reſpectu formaꝝ ſubſtāti
um ꝛ accidētalium que inſeꝑabilr̄ ꝯueniūt vni ſpeciei tm̄:
vt ſunt ꝓprie paſſiōes ꝛ ſubiectū: ꝛ agens recipiēs ſꝑ vnifor
miter ſe hn̄t. reſpectu aūt aliaꝝ formaꝝ accidētaliū que ſūt
ſeꝑabiles ꝛ ꝯcernūt ſubiecta diuerſaꝝ ſpecieꝝ pn̄t ſe habe/
re diuerſimode. ꝙ ꝛc̄. Poſſet ergo hec rō per ſingula declara
ri ſed ſuꝑponatur iſta: quia hec declarari habent primo ſen
tentiarum. diſ. xvij

Scd̄m quid ꝯueniat ſuſicꝑe magis ꝛ minus formis
ſuſcipientibus Caplm̄. CCLXII.

q Uarto videndum eſt quid talibuſ
formis ſuſciꝑe magis ꝛ min⁹ ꝯueniat. Ad hoc
dicēdū ꝙ rō q̄re forma accidētal' ſuſcipit magꝭ
et min⁹ eſt indetermiatō forme ſpecifice in ſua
eēntia vt meliores doctores tenēt. Hec aūt indifferētia vel
indeterminatō triplr̄ pōt ſumi. Uno mō vt forma accidē/
talis dicaꝛ indifferēs. qꝛ pōt eſſe in diuerſis ſubiectis diffe/
rentibꝫ ſpecie vt albedo in niue ꝛ lapide. ꝛ tal' indifferentia
vel indeſ̄minatō nō facit ꝙ forma ſuſcipiat magis ꝛ minuſ
p̄ciſe. Scd̄o pōt ſumi tal' indifferētia qꝛ aliq̄ forma p̄t ieſſe
ſubiecto ꝛ nō ineſſe. vt albedo parieti. ꝛ tal' indr̄a vel indet
minatō. ineſt omi accidēti ſeꝑabili: ꝛ nec iſta p̄ciſe facit ꝙ
forma magis ꝛ min⁹ ſuſcipiat. Tercia indr̄a eſt ꝼm qd̄ ea/
dem forma eſt indifferēs vt pl⁹ vel min⁹ inſit ſbiecto. vt al/
bedo ſorti. Quāuis aūt due prime indr̄e ſint coadiuuātes:
vt ſaltē ſiml' ſint cū forma ſucipiēte magis ꝛ minuſ: tn̄ hec
tercia indr̄a ponit a doctoribꝫ melioribꝫ rō ꝯpletiua q̄re for
ma ſuſcipiat magis ꝛ min⁹. Indr̄a aūt q̄libet iſtaꝝ triū re
ſpic̄ ipam formā: nō ſolū ꝼm eē forme ſꝫ ꝼm eē materie: ꝛ iō
forma accidētal' nō ſolū ꝼm gradus ineſt: ſed ꝼm grad⁹ in
eſſentia dr̄ ſuſciꝑe magꝭ ꝛ min⁹ ꝗuis q̄dā doc. oppoſitū fu/
erint opinati. Hoc aūt ſic ꝓbaꝛ. Sic̄ ſe hꝫ mai⁹ et min⁹ ex/

tenſiue ad quãtitatem:ita magis ⁊ min⁹ intẽſiue ad quali
tatem:ſed magis ⁊ minus extẽſiue attẽdit̃ ſm eẽntiam q̃n,
titatis.que quo ad hoc hȝ gradus et latitudinẽ in eſſentia.
Scd̃o ſic.ſicut indiuiſibilit̃ forme eſt rõ nõ ſuſcipiẽdi magiſ
et min⁹:ita diuiſibilis forme ſm gradus eſt ratõ ſuſcipiẽdi
magis ⁊ min⁹:ſed indiuerſitas forme attẽdit̃ ſm eſſentiam
igit̃ ⁊ diuiſibilitas forme ſm gradus forme. Tercio q2 om
nis alteratõ terminat̃ ad formam que eſt in tercia ſpecie q̃/
litatis. vt patet ex.vij.phiſi.ſed vera alteratõ eſt inter mag̃
et minus in eadem ſpecie.vt patet ex.v.eiuſdem.ergo alte/
ratio que eſt ſubiectum magis ⁊ minus terminat̃ ad veraȝ
formam que eſt de tercia ſpecie qualitatis.Sed hoc nõ po
teſt eſſe niſi gradus intenſionis ⁊ remiſſiõis attẽderet̃ ſm
ipam eſſentiã qualitatis:ergo in eis eſt talis latitudo ⁊ va
rietas graduum ſm eẽntiam forme.⁊ ſic patet ſm q̃d cõpe
nit formis ſuſcipe magis ⁊ minus:q2 rõne indifferẽtie ⁊ in
determinatõis ⁊ latitudĩs:que nõ ſoluȝ attẽditur ſm eſſe
forme ſed etiã ſm eſſentiam

Quare dicimus maior ⁊ minor albedo: ⁊ non magis
et minus albedo Cap.CCLXIII.

Q Uinto remouẽdũ eſt quoddã du/
bium.Dc̃m eſt em̃ q̓ magis ⁊ minus reſpiciũt
qualitatẽ:mai⁹ ⁊ min⁹ ꝑtinent ad quãtitatẽ.⁊
hoc nõ videt̃.q2 ſic̃ bñ dĩ maior ⁊ minor lapis
ita maior ⁊ minor albedo ⁊ maior ⁊ minor virtus. Itẽ dic
tum eſt q̓ qualitas ſuſcipit magis ⁊ minus in eſſentia hoc
nõ videt̃: Magis enim preciſe importatur eſſentie forme
in abſtracto:eſſe aũt in concreto. vt cum dicendo albedo q̃ȝ
cum dicendo album:ſed nõ poſſumus dicere mag̃ ⁊ min⁹
albedo. ⁊ dicimus magis ⁊ minus album. Ad iſta dicẽdũ
q̓ ſicut eſt duplex q̃ntitas.ſcȝ.molis ⁊ virtutis:ita duplex
eſt magnitudo: ſcilicet molis et perfectionis ſiue virtutis.

Loq̄ndo ḡ de magnitudine pfcōis ſm q̄m idē eſt eſſe ma/ius qđ melius tal' magnitudo ꝯuenit formis ſuſcipientibꝫ magis ⁊ minus. ⁊ ſm tl'em maioritatē ꝯuenit eidē albedi/ni ꝙ ſit maior pfectōe: cū eſt intēſa q̄ꝫ cum eſt remiſſa: lꝫ nō ita ſit ꝯſuetū vti vocabulo maioritatꝭ in magnitudīe pfec/tionis ſicͭ in magnitudine mobil'. Vn̄ albedo intēſa maior eſt ſeip̄a remiſſa: ⁊ ecōuerſo remiſſa minor eſt ſeip̄a intenſa. Sed h̄ maioritas vl' minoritas attendit' ſm magnitudi/nem pfectōis. vn̄ qn̄ dicimus maiꝰ ⁊ minꝰ ptinet ad quāti tatem mobil'. Magis aūt ⁊ minꝰ dicimꝰ de magnitudīe pfectōis. Interdū ecōuerſo eſt vn̄ etiā, maiꝰ ⁊ minꝰ ſm ma gnitudinem pfectōis ꝯuenit aliq̄bꝫ in q̄bꝫ illud maiꝰ ⁊ mi nus eſt idem qđ magis ⁊ minus. Sed tūc remanet ſecūdū dubium. q̄re nō dr̄ ſm hoc magis ⁊ minus albedo: cum di cat' maior ⁊ minor albedo. Et q̄re dicimus magis ⁊ minus album: ⁊ nō maius ⁊ minꝰ albū. Attēdendo ad ſolā maiori tatem albedinis: dicēdum eſt ꝙ hoc eſt ꝑpter modū ſignifi/cādi gn̄alem: cū em̄ aduerbiū ſit adiectm̄ ꝟbi: determiat ip ſum ꝟbum ⁊ pfic ip̄m ⁊ pticipiū ſil'r cū aliqual'r ad verbū appropinq̄t. ⁊ etiā aliq̄ noia q̄ ſignificāt p modū inherentie Forme aūt in ꝯcreto ſignate ſignificant' p modū inherētie vt albū. In abſtracto aūt p modū ſube ⁊ per ſe ſtantis. vt albedo: ⁊ talia in abſtracto ſumunt' ſubſtātiue. Subſtātm̄ aūt determinat' per adiectm̄. ⁊ qr magis ⁊ minus ſunt ad/uerbia: determināt aliqđ ꝟbū ⁊ pticipiū. ⁊ nomē ſignificās p modū inherētie: cum ſint taliū adiectiua. iō cōiter dr̄ ſor/tes magis vel minus meliꝰ vel peius currit. vel magis vel minus: vel melius vel peius currens. ⁊ ſortes eſt magꝭ vel minus albꝫ. ⁊ iſtud eſt magis vel minus album: non auteꝫ ſortes eſt magis vel minus curſor. ⁊ magis vel minus albe do: que ſignificant per modum ſubſiſtentis ⁊ ſubſtantie. Adiectiuum autem determinat ſubſtantiuum: ⁊ ideo bn̄ dr̄ melior currit ſortes ⁊ non melius. ⁊ nec magꝭ currit ſor/tes. ⁊ maior vel minor albedo. ⁊ nō magꝭ vl' minus albedo

hoc autē eſt ex modo ſignificandi grammaticali qui impe dit ꝛ facit vt ſic vel ſic aliter vel aliter ſm modū ſignifican di diuerſum dictionū loqui cōgrue valeamus.

De nominibus ſecundaꝝ intentionū. ꝛ pmo de quibuſ/ dam cōditiōibus ipſaꝝ. Capitulū CCLXIIII

p Oſtq̄ʒ expediti ſumus de nomini bus pme intentionis. accedendū eſt ad decla/ ratione nominū ſiue vocabuloꝝ ſecūde inten tionis. Circa quod tria pmitto. Primum eſt ꝙ ſicut ſecūda intentio fundatur in prima. ita vna ſecūda intētio fundatur ſuper aliā ſecundā. ſicut hoc ꝙ dico ſpeci es: qđ eſt ſecūda intentio fundatur in hoc ꝙ dico homo. qđ eſt prima intentio. ita ſup hoc ꝙ ē eſſe predicabile de mul/ tis: qđ eſt ſecūda intētio. fundaṫ hec ſcđa intentio ſcʒ ſpeci es. ꝛ ſuper ſpeciem fundaṫ ſpecies ſubalterna ꝛ ſic de alijs que ſecunde intentiones ſunt. Scđm qđ premitto eſt. Q tam in nominibus prime intentionis q̄ʒ in nominibus ſe/ cunde intentionis: quedā dicuntur ſine cōplexione. vt ho/ mo. vel cum dico ſpecies. Quedā cū cōplexione. vt homo currit. vel homo eſt ſpecies. vel ſpecies eſt ſecūda intentio ꝛ ita in alijs. Tertiū qđ premitto eſt. Q ſicut inter nomi/ na primarū intentionū ſunt quedam vt prius patuit que tranſcendunt ꝛ circūeunt om̄e genus. Et quedā que equa liter inueniuntur in genere ſubſtātie ꝛ accidentis. Et que/ dam que ſolū conueniunt vni generi. Ita ꝛ in ſcđis inten/ tionibus. Quedam ſunt cōmunes omnibus tranſcendē/ tibus ꝛ omnibus decem rerū generibus. ſicut hoc ꝙ dico predicabile ꝛ multa alia. Quedā ſunt ſolū cōmunes decē generibus rerum. ſicut hoc ꝙ dico genus ꝛ ſpecies ꝛ mul/ ta alia. Quedam ſunt ſpecialiter pertinentes ad vnicum genus. vt hoc ꝙ dico ſuppoſitum: quod in genere ſubſtan/ tie ſolum inuenitur.

Ordo dicendoꝛum. CCLXV.

His ſuppoſitis ordine debito a pri
oribus ꝛ cōioribus inchoādo. Primo dicet̄ de
noībus ſcdaꝝ intentionū q̄ ꝯueniunt incōple
xis. Scdo de nominibus ſcdarū intentionū q̄
couenīunt cōplexis ſicut eſt oratio ꝓpoſitio ꝛc̄. Quātū au
tem ad incōplexa. Primo videndū eſt de nomibus ſcdaꝝ
intentionū que circūeunt tranſcendentia. vt decē reꝝ gene
ra: ꝛ ſunt oībus cōmunia. Scdo dicendū eſt de illis nomi
nibus ſcdaꝝ intentionū: q̄ ſunt cōmunes decē reꝝ generi
bus ꝛ non. vi. tranſcendentibus. Tertio de illis q̄ cōueni
unt ſingularibus gn̄ibus. ita ꝙ vni generi ſolū. Dicēdo au
tē de noīb ſcde intētiōis eoꝝ q̄ ſunt cōmunes trāſcēdētib
ꝑ generib occurrūt talia ad p̄ſens eē. xiiij. ꝛ ſūt hec. Inten
tio. trāſcendēs. vniuerſale. abſtractū. ꝯcretū. p̄dicamentū.
p̄dicabile. p̄dicatū. ſubiectū ſubicibile. vniuocū. equiuocū.
analogū. denominatiuū. Incipiendo ḡab oīm iſtorū pri
mo ſcꝫ ab intentione dicenda ſunt quatuor. Primo q̄d im
portat̄ hoc noīe intentio. Scdo q̄d ſit p̄ma ꝛ ſcda intentio
Tertio quō ſe hn̄t ad inuicem. Quarto q̄d eſt intētionale

Quid eſt intentio. ꝛ quō ſe habet ad intellectū ꝛ volun
tatē: ꝛ vnde dicit̄ intentio. Capitulū CCLXVI

Quantū ad primum quid eſt intē
tio ꝛ quibus ꝯueniat Sciendū ē ꝙ intētio im
portat tendentiā in alterū. Unde intētio dicit̄
quaſi in alteꝝ tentio. Et quia tā intellectus q̄
voluntas tendunt in alterū. ſcꝫ in ſuū obiectū. ideo inten
tio pertinet ad intellectū ꝛ voluntatē. nec obſtat ſi dicatur
ꝙ ſicut intētio dicit̄ in alterū tendentia vel in alterū tentio
ita intentio dicitur intus tentio. et iō ſicut a tendētia in al
terū intentio cōuenit intellectui ꝛ etiam volūtati. ita debet
ptinere ab iſta conditione qua dicitur intus tentio. hec eni
duo ſimul ſtant apud intellectū ꝛ voluntatem intus tētio
ꝛ in alterū tentio. vt eni dictum eſt ſuperius. Intelligere ꝛ

velle ſunt actiones immanentes ⁊ non tranſeuntes in exteriorem materiā. Jlla ḡ intus īmanētia operationū pōt cōuenire nomen intentionis intellectui ⁊ voluntati. ſm ꝙ intentio dicit̃ intus tentio. Sed ꝗa ſemꝑ actus intellectus ⁊ volūtatis terminat̃ ad ſuū obiectū qđ eſt p̄ſens ipi eſſentie aie vel potentie. non ꝗdem ſm realē p̄ſentiā, ſꝫ ſm obiectalem qualiter dicit phus. iij. de aia. Qꝛ lapis nō eſt in aia ſed ſpēs lapidis. Jdcirco qꝛ ꝑ actū terminatū per obiectum potētia tendit in ipm. ſicut nomē intentionis cōuenit intellectui ⁊ volūtati: ab eo ꝙ intentio eſt. qꝛ reſpicit immanentiā oꝑationis infra potētiā. ita cōuenit eiſdē ꝓ eo ꝙ intentio eſt in alterū tentio. qꝛ reſpicit obiectū p̄ſens potentie obiectiue. Et ita patet ꝙ nomen intentiōis ex parte duplici. qꝛ ⁊ ex parte operationis ⁊ ex parte obiecti cōuenit tā intellectui ꝙ̄ voluntati. Qua ꝓpter de vtroqꝫ procedendo. Primo dicendū eſt quō cōueniat intentio voluntati. Secundo quō conueniat intellectui.

Quō intentio cōueniat volūtati ⁊ reſpectu voluntatis ⁊ reſpectu rei volite. Capitulū CCLXVII

a Ccipiendo ergo intētionem ꝓut ſe tenet ex parte volūtatis. ſic ſciendū eſt. ꝙ intentio accipitur dupliciter. Uno modo ipe actus voluntatis dicit̃ intentio. ſicut ſi aliꝗs velit ire ad eccleſiam ad videndū corpus chriſti. diceretur talis voluntas intentio ſua. et tali voluntate intendit aliꝗs videre corpus chriſti. Alio modo dicitur intentio res intēta. ſicut ſi aliquis diceret. Jntentio mea eſt ſcribere. ibi res diceretur intentio. ſcꝫ ipa ſcriptura. Et merito intentio vt ſe tenet ex parte volūtatis dicit̃ qn̄qꝫ actus eius q̊ intendit qn̄qꝫ obiectū eius qđ intēdit ꝑ actū. Nā ipa volūtas qn̄qꝫ ſumit̃ ꝓ ſuo actu. cum dico. bonā volūtatē hēo ad te. Qn̄qꝫ pro obiecto ⁊ re volita. vt cum dicit̃. bibere eſt voluntas ſitiētis. h̄ latius dictū eſt ſuperius. Et licet iſte modus lo-

cutio͞is de inte͞tione ſepius in ſcripturis reperiatur. tame͞ ſic non intendimus loqui de intentio͞e. q͞n dicimus aliqua nomina eſſe p͞me vel ſc͞de intentionis.

Quomodo accipitur intentio vt reſpicit pertinentia ad intellectum.

Si au͞t accipiatur intentio ex parte intellectus. ſic etiam accipitur dupliciter. Uno eni͞ modo accipitur ex parte intelligentis. ⁊ de hoc primo dicendu͞ eſt. Alio mo͞ ex parte rei intellecte. ⁊ de hoc ſc͞do dicendu͞ eſt.

Quomodo ex parte intelligentis eſſe repreſentatiuum dicitur intentio. Capitulu͞ CCLXVIII

Quantu͞ ad primu͞ ſi inte͞tio accipiatur ex parte intellige͞tis. ſic dicitur intentio om͞e illud qd͞ p modu͞ rep͞ſentantis ducit intellectu͞ in cognitione͞ cuiuſcu͞q; rei. Et q͞r ſpe͞s intelligibiles ⁊ actus intellige͞di co͞ceptus me͞tis formatus que͞ nos verbu͞ me͞tale dicimus rep͞ſentatiue ducu͞t in cognitione͞ rex͞. io͞ qd͞libet eox͞ hoc mo͞ intentio vocatur. Et ex hoc etiam nome͞ inte͞tionis ſm vſum loquentiu͞ trahitur ⁊ extenditur vt dicatur intentio q͞cu͞q; ſimilitudo ſiue qd͞cu͞q; exe͞plar realiter rep͞ſentando ducens in cognitione͞ rex͞. Et h͞ mo͞ ſpecies rei viſibilis in medio ⁊ in ſpeculo vel in oculo in fantaſia vel ſpe͞s in me͞oria ſenſitiua vel etia͞ imago herculis. inte͞tio dici poſſunt. q͞r ex ſui natura ad alterx͞ ip͞m cognoſcente͞ p modu͞ cuiuſda͞ tende͞tie deducu͞t. Et q͞uis hoc mo͞ ſepe doctores vtantur ip͞a intentione ⁊ appropinq͞ret plus ad noſtru͞ p͞poſitu͞. tn͞ nec ſic intendimus de inte͞tio͞e q͞n dicimus aliqua no͞ia eſſe prime vel ſc͞de intentionis.

Quo͞ accipitur inte͞tio ex parte rei intellecte. CCLXIX

Secu͞do accipitur intentio ap͞d intellectu͞ ex parte rei intellecte. ⁊ hoc modo dicitur intentio ip͞a res q͞ intenditur. inq͞ntu͞ intellectus tendit in ip͞am ſic͞ in qd͞a͞ cognitu͞ per

actū intelligēdi. ꝛ ſic loquimur hic de intētione in pposito Hec aūt intētio dupliciter accipit̄ ꝛ inuenit̄. Uno mō for/maliter. et tūc ſignificat̄ in abſtracto. vt hoc nomē intētio/nalitas. ꝛ tūc intētio dicit terminū ipius tendentie. ſiue il lud qḋ reſultat ex tali tendētia intellectus p ſuū actū in rē ipam. Et hec habitudo in abſtracto pciſe ſignificat purū ens rōnis. Alio mō accipit̄ materialiter. ꝛ tunc ſignificat̄ in ↄcreto. ꝛ tūc ſignificat ꝛ dicit illud qḋ intelligit q̄cq̄d ſit illḋ. Eſt enī intentio ↄcretū. ſꝫ intētionalitas abſtractū Et q̄uis in cōcreto res intellecta materialiter dicat̄ intentio q̄ aliqñ eſt ens reale. tñ p illud q꜡ importat̄ nomīe intentio/nis formaliter in cōcreto eſt ſp ens rōnis. Ipa ḡ res intel/lecta materialiter in ↄcreto. dicit̄ intētio ſiue res intellecta ſiue ens reale. vt hō lapis ꝛ hmōi. ſiue ens rōnis vt ſpecies gen⁹ ꝛ hmōi. Dicit̄ aūt p tāto intētio in cōcreto ſignificare materialiter. q꜡ ſignificat illḋ quod intelligit̄ in abſtracto aut ipam habitudinē formaliter q̄ rē intellectā ↄſequit̄ ſcꝫ noīe intētionalitatis. q꜡ noīe intētiōis in ↄcreto ipm ſubie ctū habitudinis nō ē pncipale ſignificatū ſꝫ magis ipa ha bitudo. Sꝫ q꜡ ↄcreta in accidētalibꝫ formalit̄ ꝛ pncipalit̄ ſignificāt accidēs ꝛ formā. materialit̄ aūt ſubiectū accidē/tis ſignificāt ꝛ ſcḋario. in q̊ ſubiectū ē forma accidentalis. ſic hꝫ ↄcretū albū ſignificat formalit̄ albedinē. q꜡ albū ſolā q̄litatem ſignificat. vt dicit̄ in pdītis. ſcḋario aūt ꝛ materia liter dat intelligere ipam rē in q̄ ē albedo. q꜡ albū dicit̄ res alba. ita etiā cū intētio ſit ↄcretū. materialit̄ ſignificat ip/ſā rē intellectā in q̄ fundat̄ habitudo ipam ↄſeq̄ns in quā ē intellecta. ſꝫ formaliter ſignificat ipam habitudinē q̄ eſt ad modū forme. Et ſic albedo ſignificat formalit̄ ipaꝫ for mā in abſtracto pciſe ꝛ nihil aliud materialiter. ita inten/tionalitas ſignificat formā ſolū ꝛ ipam habitudinem ꝛ ni hil materialit̄. Noīe igit̄ intētionis formalit̄ ꝛ q̄tū ad for/male ſignificatū importat̄ hītudo rei intellecte ad actū intel ligēdi. Sꝫ materialit̄ ꝛ q̄tū ad materiale ſignificatū intē

tio; res intellecta dicit͛ q̄cūq; ſit ſiue ens reale ſiue ens rōis

Quō ꝛ quando conueuit rei intellecte. vt dicatur intentio vel non. Capitulum CCLXX

Ec autē res intellecta q̄n eſt verū ens reale circumſcripto omni actu intellectus b duplíciter conſiderari poteſt. Uno modo abſolute vt eſt res p̄ciſe non habendo reſpectum ad intellectum. ꝛ ſic nulla res dicit͛ intentio. vt homo in rerum natura. p̄ciſe cōſideratus vel lapis. alias opoꝛteret ꝙ eſſe intentionē eſſet de ratione taliū qđ eſt falſum. Alio mō poteſt cōſiderari cū habitudine ad actū intellgendi: inq̄ꝫtum eſt intellecta. ꝛ ſic quedā habitudo ipſam conſequit͛ q̄ foꝛmaliter intentio dicitur. et ideo ſuper rem abſolute addit rei habitudinē ad actū intelligendi. Sic igit͛ res intellecta intentio dicit͛ materialiter: abſolute autē recepta nō dicitur intentio ſed res. ipſa autē habitudo foꝛmaliter dicitur intentio. quia cū pꝛeciſione nominis intentionalitatis. aut ſine p̄ciſione nominis intentionis quo res ip̄a dicitur intentio materialiter ꝛ que res eſt intellecta q̄cunq; ſit. ſiue ſit ens reale vt homo. ſiue rōnis vt ſpecies. ꝛ ſic accipit͛ hic intentio. cū loq̄mur de intentiōe q̄ꝫtū ad noīa p̄me intētionis ꝛ ſcđe intentionis. Ita patet quot modis dicit͛ intētio. Qm̄ aliq̄n ſumitur ex parte volūtatis ꝛ q̄ꝫtum ad actū et q̄ꝫtū ad obiectū. ꝛ ſic nō loquimur hic de intentiōe. Aliq̄n ex parte intellectus. ꝛ ſic quandoq; ex parte intelligentis ꝛ non ſic hic intendimus. Aliquādo ex parte rei intellecte ꝛ ſic de intentione eſt p̄ſens ꝓpoſitum.

Quid eſt pꝛima intētio ꝛ ſcđa. ꝛ q̄ ſunt noīa p̄me impoſitionis ꝛ intentionis ꝛ q̄ ſecūde. Capitulū CCLXXI

Ecūdo videndū eſt. quid et vnde dicat͛ p̄ma intētio vel ſcđa. In hoc eni ꝙ dico: c p̄ma vel ſcđa intentio: impoꝛtat͛ ꝛ ip̄a intentio ꝛ intentionū oꝛdo. Quia ḡ dictū eſt de inten-

de noibus ſecundarū intentionū

De Nominibus ſecundaꝝ intentionū.

Caput primum

tione. dicendū eſt de intentionū ordine. q̇ importat̄ in hoc ꝙ dico p̄ma ꝛ ſcd̄a intentio. Nomīa enī q̄dā dicunt̄ prime impoſitionis ſm grām̄aticū. ꝛ prime intentionis ſm logi/cū. Et quedā etiā dicunt̄ eodem modo ſcd̄e impoſitiōis et ſcd̄e intentiōis. Sciendū eſt ḡ. ꝙ ordo iſte vnde aliqua di/cuntur p̄me intentiōis ꝛ aliq̄ ſcd̄e intentionis: non pōt ſu/mi ex parte intelligentis. qꝛ ſic ſpecies intelligibilis que ē primū rep̄ſentatiuū intelligendi eſſet prima intentio. Et actus intelligēdi q̇ eſt ſcd̄m eſſet ſcd̄a intentio. Et ꝓbū mē tale eēt tertia q̄ ſunt falſa. Nec pōt ſumi ex parte actus in/telligendi. qꝛ ſi ſic. ſortes eſſet p̄mus intellectus. ꝛ plato ſe/cūdus. ſortes eēt p̄ma intentio: ꝛ plato ſcd̄a. ꝛ ſic poſtea ꝓ/cedendo. ſi tertius tertia. ſi quartus quarta qd̄ eſt falſum. Et iō oportet ꝙ iſte ordo accipiat̄ ex parte rei intellecte in/q̄tū eſt intellecta. ſm ꝙ eſt duplex genus intelligibiliū ad quoꝝ qdlibet terminat̄ actus intelligendi. Nā quedā ſunt intelligibilia q̄ ſunt vera entia realia que cōueniunt rebus nō ex opere intellectus ſpeculatiui. ꝓut ſcꝫ hn̄t eſſe intelle/ctu ſpeculatiuo obiectiue. imo circūſcripto omī tali eſſe ob/iectiuo ſunt res vere ꝛ cōueniunt rebus aliq̄n affirmatiue. vt hō ꝛ bos ꝛ ſimilia in gn̄e ſubſtātie. albedo ſcientia in ge nere qualitatis. et ſimilia in gn̄e accidentiū. Aliq̄n priua/uatiue. vt ſurdū cecū. q̄ ꝛ ſi non ſunt res vere. tn̄ realiter et veraciter rebus ꝯueniunt. vt p̄uatiōes ſicut cecū ꝛ ſimilia Et hec omnia q̄ ſic rebus conueniunt dicuntur prime intē tiones. ꝛ nomina taliū dicuntur etiā nomina prime impo ſitionis ſm grāmaticos. ꝛ nomina p̄me intentionis ſm lo/gicos. Alia ſunt q̄ conueniunt rebus ſm ꝙ ſunt obiectiue in intellectu ꝛ nō aliter. ſicut eſt eſſe abſtractū. eſſe vniuer/ſale genus ſpēs ꝛ ſimilia. ꝛ iſta dicunt̄ ſcd̄e intentionis. et noīa taliū ſignificātia grāmatice dicunt̄ noīa ſcd̄e impoſi/tiōis. ꝛ ſm logicos ſcd̄e intētionis: ꝛ ſic ſūt duo modi eſſen/di generales. ſcilicꝫ. Scd̄m rem. ꝛ iſte eſt primus. Secun/dum rationem. et iſte eſt ſecundus. ita eſt ab iſtis duobus

generibus intelligibiliū q̄ habent in duplici modo eſſe. ſumitur diuiſio intentionū primarū ⁊ ſcd̄arū. ſcꝫ primarum a pmo mō ⁊ ſcd̄arꝫ a ſcd̄o mō. Cauſa aūt ē. qꝛ pma diuiſio eſſendi eſt in eē rei ⁊ in eē rōnis. vt patet. v. methaph. ⁊ ita etiā prima diuiſio noim ē. Qꝛ quedā ſunt noīa pme intentionis. q̄tū ad illa q̄ habēt eē in re. quedā ſcd̄e. q̄tū ad illa q̄ hn̄t eē in rōe. Et ita patet vnde ⁊ qd dicit̄ pma intētio ⁊ ſcd̄a intentio. ⁊ nomē pme intentionis ⁊ ſcd̄e logice ⁊ ſimiliter prime impoſitiōis ⁊ ſcd̄e grāmatice.

Qualit̄ ſe hn̄t ad inuicē pma ⁊ ſcd̄a intētio. CCLXXII

Unc tertio dicendū eſt qualiter ſe hn̄t ad inuicē. Et dicendū. qꝫ in duobꝫ ꝯueniunt et in duobus differunt. Conueniunt qdem in duobꝫ. Primo in h̄ qꝫ ſunt. ſcꝫ in hoc quod ē eſſe intentionē. Intentio enī ē quoddā cōe ad primā et ſecundā intentionē ſic aīal ad bouē ⁊ hoiem. Et iſta differūt qꝛ pma a pmo gn̄e intelligibilium. et ſcd̄a dicit̄ ſcd̄a a ſcd̄o gn̄e intelligibiliū. vt dictum eſt. Conueniunt etiā ſcd̄o q̄tū ad hoc de quo ſunt. qꝛ tā ſcd̄a intentio q̄ prima q̄tū ad illud qd̄ importat̄ formaliter in cōcreto noie intentionis ē ens rōnis. Qd̄ ſic videt̄. Nā q̄uis intentio ſe tenet ex parte intelligētis non diſtinguit̄ ꝯ eſſe reale. imo ois talis intentio ſit res vera ⁊ non ens rōnis. vt ſpēs intelligibilis et huiuſmodi. vt dictū eſt. Intētio enī vt ſe tenet ex parte rei intellecte. q̄tū ad illud qꝫ concretiue ⁊ materialiter dicitur non diſtinguit̄ contra ens reale. qa ſaltē qn̄ res vera eſt extra aīam. vt homo albedo ⁊c̄. tūc intentio prima q̄tū ad illud qd̄ importat̄ formaliter eſt ens rōnis. qꝛ vt dictū ē concretiue formaliter ſignificat intentio ip̄am habitudinē rei: q̄ cōſequit̄ vt intellecta eſt q̄ eſt ens rōis. Scd̄a aūt intentio de entibus rōnis eſt. ⁊ ita vtriqꝫ conuenit. qꝛ vtraqꝫ eſt ens rōnis q̄tū ad formale ſignificatum. Differunt aūt in duobꝫ hec noīa. prima intentio ⁊ ſcd̄a Primo q̄tū ad illud qd̄ ſignificāt. qꝛ pma intētio ꝯcretiue ſignificat materialit̄

ens reale ſicut homo. ⁊ ſcda intẽtio nullo modo ſignificat niſi ens rationis. Scdo differũt q̄tum ad illud in q̊ ſunt. Ubi ſciendũ ꝙ aliquid dicitur eſſe in intellectu tripliciter Uno modo ſubiectiue. et hoc modo intellectus includit actus intelligendi. et habitus intellectuales. ⁊ ſic ſcientia eſt in intellectu. ſicut in ſubiecto. Alio modo obiectiue. et hoc dupliciter. Uno modo ſicut illud qđ eſt obiectũ directe cognitũ ab intellectu. ⁊ hoc modo res q̄ eſt extra ſubiectiue eſt in intellectu obiectiue. vt homo. bos. ⁊ qđcũq̄ aliud qđ intelligitur. ⁊ dicitur obiectiue eſſe in intellectu. qꝛ eſt in ꝓſpectu ſue cognitõis Contigit aũt aliqñ ꝙ aliqua res ſiml' et ſemel eſt in intellectu ſubiectiue ⁊ obiectiue. vt cũ aliq̄s intelligit ſe intelligere. ⁊ cũ aliq̄s intelligit ⁊ cogitat de ſciẽtia in ſe accidentaliter exiſtente. Aliquãdo autẽ eſt ſolũ in anima obiectiue et ſubiectiue in re extra. vt cũ intelligit albedinẽ vl' lapidẽ. Alio modo dicitur aliquid eſſe obiectiue in intellectu. quia conſequitur rem prout eſt obiectiue in intellectu. Eſſe eñ abſtractũ a ſorte et platone nõ cõuenit homini prout eſt extra in ſe ſubiectiue. ſꝫ ſolũ prout eſt in intellectu obiectiue. qꝛ ſic hõ eſt in proſpectu intellectus ſicut obiectũ cognitũ nõ cognito ſorte vel platone. ſicut etiaꝫ in viſu eſt color et albedo lactis obiectiue ſine dulcedine. ſed nõ eſt in re ſine dulcedine obiectiue. In hoc g̊ differt ṗma intentio a ſcda. quia ſcda intentio illud ſignificat qđ nũq̄ eſt in intellectu nec in re extra ſubiectiue. ſed ſolum in intellectu habet eſſe obiectiue tanq̄ cõſequens rem verã prout eſt obiectiue in intellectu vt genus ſpecies. ⁊c. Sed illud quod importatur noĩe prime intentionis concretiue ⁊ materialiter eſt obiectiue in intellectu. ⁊ ſubiectiue in re extra. vt homo lapis lignũ. ⁊ huiuſmodi. Quãdoq̄ autẽ obiectiue ſimul et ſubiectiue in intellectu. vt ſcientia et huiuſmodi. Et ita hec cõuenientia et differentia eſt in duobus prime intentionis et ſcde.

Quid ſit intẽtionale et a quo veniat. Ca. CCLXXIII

q Unc quarto dicēdū eſt de hoc no
mine intentionale qđ deſcēdit de hoc noīe intē
tio Ubi intelligēdū. ꝙ intentionale poteſt ac/
cipi dupliciter. ſcʒ eſſentialiter et denominati/
ue ſicut aliquod poteſt eſſe quale eſſentialiter vt albedo. et
denominatiue. vt lignū album. quod eſt quale denomina/
tiue. Ita etiā eſſe intentionale per eſſentiā alicui conuenit.
ſicut ei qđ eſt intētio. Ipa em̄ intētio eſt intētionale ꝑ eſſen/
tiā. Aliqñ etiā alicui cōuenit eſſe intentionale ꝑ participa/
tionē ⁊ denōiatiue de illo cuius eſt intētio. ⁊ ſic accipiēdo
intentionale per eſſentiā. eſt illud qđ eſt intētio. ⁊ denoiati/
ue dicitur intētionale illud cuius eſt intētio. Et ſic accipiē/
do intētiones que ſunt ex parte intelligētis. ſunt ſpecies in
telligibiles actus intelligendi conceptus formatus. vel di/
cūtur intentionalia vel intentionata eſſentialiter. quia ſunt
intentiones rerū. Illa autē quorū ſunt intentiōes. ⁊ quoꝝ
ſunt repreſentatiua dicūtur eſſe intētionalia denominati/
ue. Sʒ hic notādū ꝙ dicimꝰ quoꝝ ſunt. ꝙ iſta poſſunt eſſe
alicuiꝰ dupliciter. Uno mō ſbiecti in q̄ ſunt. ⁊ ſic ſbiectū nō
ꝯſueuit denoīari intētiōale a talibꝫ intētiōibꝫ. vt intellectꝰ
nō dicit̄ intētional̄ ab intētiōe q̄ ē ſpecies. ⁊ ſimiliū q̄ ſunt ī
intellectu ſic̄ in ſubiecto. Alio mō dicūt̄ iſte intētiones eſſe
alicuiꝰ vt obiecti repn̄tati ad qđ ſunt. et talia denoiant̄ in/
tētionalia eſſe a talibꝫ intētionibꝫ. vt dicimꝰ ꝙ lapis bos al
bedo. ⁊c̄. dicūtur eſſe intētiōaliter in intellectu. ⁊ hn̄t eſſe in
tētionale in intellectu. qꝛ ſcʒ ꝑ ſuā eſſentiā vel ſuū repn̄tati/
uū qđ eſt eoꝝ intētio. Et hoꝝ cauſa eſt. qꝛ talia inq̄ꝫtū ſunt
intētiōes magis iportāt habitudinē ad obiectū qđ repſen/
tāt. q̄ꝫ ad ſubiectū qđ informāt. Et idē eſt iudiciū đ intētio
nibꝫ ⁊ illis quoꝝ intētiones ſunt. ſm̄ ꝙ nomē intētiōis extē
ditur ad qđcūq̄ꝫ repn̄tatiuū alterius ſiue exēplar ꝑducens
in alterius cognitionē. ſic ē de ſpecie viſibili. ⁊ in medio ⁊ in
organo vel in ſpeculo. vel fantaſmate. vel in fantaſia. vel

ſpecie ſenſibili in ſenſitiua memoria. ꝛc. Accipiēdo aūt in/tētionē in intellectu ex parte rei intellecte. ipā habitudo rei intellecte ad actū intelligēdi dicit̄ intētionale ꝑ eſſentiā vel eſſentialiter. eo mō q̊ talib₉ entib₉ rōis cōuenit hr̄e eēntiā q̄ nō dicūt formalit̄ rē aliquā. ſic̄ in ꝑuatiōib₉ dicim⁹ ꝙ ceci/tas eſt ꝑuatio eſſentialit̄. ſꝫ oculus hꝫ eſſe ꝑuatū dnoīatiue Et ſic intētiōale denoīatiue pōt dici reᵘ ſcđe intētiōis pria intētio ſup̄ quā ſcđa fundat̄ q̄ꝫ ad illud ꝙ materialiter im portat̄ noīe ꝑme intētiōis qđ ē res intellecta. Et ipā res in tellecta q̄ dr̄ intētio materialit̄. pt dici ꝛ noiari ab h̄ ꝙ noīe ꝑme intētiōis īportat̄ formaliter. ꝛ ſic pria intētio vt ē fun/damētū ſcđe. ſic̄ hō reᵘ ſpeciei p̄t dici denoīatiue intētiōale ꝛ ipā res intellctā p̄t dici intētiōalis ab hītudīe q̄ꝫ formalr̄ ꝑma intētio dicit ſꝫ iſti mōi dnoīatiōis nō ſūt mltū vſitati

De hoc noīe tranſcendens. Caplm CCLXXIIII

De hoc autē noīe trāſcēdēs sciendū ꝙ trāſcēdens dr̄ q̄ſi trās oīe ens. vel q̄ſi trāſi/ens oīe ens. hoc aūt cōtigit tripliciter Primo entitate. ꝛ hoc mō deus dr̄ tranſcēdēs. qꝛ nobi/litate actualitatis trāſcendit oīe ens ꝛ ſic nō eſt cōis vſus vocabl'i. Alio° accipit̄ trāſcēdēs nō ab entitatꝫ nobilitate ſed a p̄dicationis cōitate. ꝛ ſic illud qđ pōt p̄dicari de oīi ente dicit̄ trāſcēdēs. ſed ē duplex p̄dicatio Una formal'. vt hō ē aīal. Alia denoīatiua. vt hō ē alb₉. hō ē ſpecies Illud ḡ qđ p̄dicatiōe formal' p̄dicat̄ de oīi ente. eo mō q̊ cuilibꝫ enti cōuenit ꝓpterea formalitas dr̄ trāſcēdēs. q̄ſi trās oīe ens. vel trāſiēs oīe ens cōitate. ſ. formalis p̄dicatiōis. ꝛ ſic trāſcēdēs dicit̄ ꝓprie de illis ſex. ſ. ente. vno. ꝓo. bono. re. ali/qd Et h̄ ē cōis vſus vocabuli. Illđ āt qđ p̄dicatiōe denoīa/tiue p̄dicat̄ de oīb₉ ſcđis intētiōib₉. ꝛ de ꝑmis trāſcēdēti/bus. pōt etiā dici trāſcēdēs. qꝛ hoc qđ dico ens eſt vl'e. hoc qđ dico genus eſt vniuerſale. ꝛ ſic de alijs. Et nec iſte mo/dus tranſcēdentis eſt ita cōis ꝛ ꝓprius ſicut ſecūdus.

De hoc nomine Uniuerſale Ca. CCLXXV.

Irca vniuerſale tria vidēda ſunt. Primo quot modis dicitur ⁊ accipitur vniuerſale. Scđo quō vniuerſale per abſtractionē et pdicationē ſe habet ad ſua inferiora ſm rationē prioris ⁊ poſterioris. Tertio quō ſe habet ad ea in ratione totius et partis.

Quia vniuerſale ſumitur tripliciter.

Uantū ad primū ſciendū qđ vniuerſale ſumitur tripliciter. Eſt em̄ quoddā vniuerſale cauſalitate. ⁊ iſto modo ſol dicitur cauſa vniuerſalis reſpectu generabilium deus aūt vniuerſalis cauſa eſt reſpectu omniū. et ſic nō eſt cōis vſus loq̄ndi apud logycos de vniuerſali. Alio modo dicit̄ vl'e abſtractione. Abſtractio aūt eſt duplex. om̄is em̄ abſtractio dicit̄ reſpectu materie. Quedā ergo ſunt abſtracta a materia ſm eſſe. ⁊ q̄uis hec ſunt quedā particularia et quedā ſingularia. nihilominus per abſtractionē a materia vl'ia dicūtur. Alio mō eſt aliq̄d vniuerſale per abſtractionē. nō ſm eſſe ſed ſm intellectus cōſiderationē inq̄tū talia cōſiderātur abſq; materia. hoc aūt poteſt fieri tripliciter. Unomodo vt cōſideretur ad intelligibile abſq; hac materia ſenſibili ſicut hominē. nō ꝯſiderādo hūc ſor. q̄uis talia intelligat cū materia ſenſibili in cōmuni. Et talis abſtractio vocatur phica. id eſt naturalis. vnde ſciētia naturalis eſt de ſic abſtractis. nō tn̄ excludit materiā ſenſibilē cōmunē. q: intelligit hoīem cū oſſibus ⁊ carnib: in ꝯmuni nō tn̄ cōſiderat cū iſtis carnib: ⁊ oſſib: in particl'ari. Alio modo poteſt fieri hec abſtractio. vt intellectus conſideret nō ſolū ſine hac materia ſenſibili. ſed etiā ſine cōſideratiōe ſenſibilis materie. licet cōſideret eam cū materia intelligibili vt poteſt cōſiderari circulus ſine ere. ferro vel ligno. et hmōi. Sed q: circulus oportet ꝙ ſit in aliqua materia nō intelligit ſine materia intelligibili. et talis abſtractio voca-

tũr mathematica. qꝛ de talib9 abſtractꝫ ſũt ſciẽtie mathe-matice. Tertio mõ põt aliq̃s conſiderare rẽ aliquã ꝛ ſine hac materia ſenſibili in cõi licet cũ intelligibili. ꝛ ſine ma-teria ſenſibili ꝛ intelligibili Hec aũt abſtractõ nõ ẽ realis ſepatio. ſicut cultellus ſepat carnes ab oſſib9. ſed vni9 cõſi-deratio ſine altero. ſic̃ viſus videt colorẽ in pomo nihil con-ſiderãdo de ſapore Et qꝛ vt ſic talia ꝯſiderãt̃ abſtracta cõ-petit eis vt dicant̃ de mltis. ſicut ſunt ĩ mltis. iõ eſt alia ab ſtractõ q̃ ipã cõſeq̃t̃. q̃ eſt p p̃dicationẽ. ꝛ ſic hõ eſt abſtra-ctũ cõmunitate predicatiõis qꝛ p̃dicat̃ de ſorte et platone. Uniuerſale g̃ ſcõm logycos dr̃ q̃dlibet p̃dictoꝝ modoꝝ. ſꝫ ꝓprius vltimo mõ. Et ſic vl̃e ſumptũ dicit̃ ꝙ eſt aptũ natũ de pl̃ib9 p̃dicari. Ubi intelligẽdũ ꝙ tale vl̃e eſt mltiplex. Eſt em̃ q̃dda vl̃e qð habet actu ꝛ ſil̃ plura ſuppoſita ſic ho mo habet ſortẽ ꝛ platonẽ ꝛ ſic de aliis. Aliud eſt vl̃e qð ſil̃ actu nõ habet plura ſuppoſita ſed ſucceſſiue ſic̃ fenix. Aliud eſt qð nõ habet plura ſuppoſita nec actu ſiml̃ nec ſucceſſiue vt ſol ꝛ luna. q̃uis tñ nõ habeat niſi vnicũ ſuppoſitũ. qꝛ tñ ſol poteſt cõſiderari ſine ꝯditionibus indiuidãtib9 ſcꝫ ſine hoc ꝛ nũc poteſt dici vl̃e. Et q̃uis in aliis duob9 modis di cat̃ vl̃e eſt qð ẽ aptũ natũ p̃dicari de plurib9 vl̃ ſil̃ q̃tũ ad ꝑmũ. vel ſucceſſiue q̃tũ ad ſcõm. ꝛ in tertio nõ poſſit nihil ominus dici aptũ natũ p̃dicari de plurib9 qꝛ in q̃tum vl̃e eſt. hoc ei cõuenit licet hoc ſibi nõ cõueniat in determinata materia. Quocũq; aũt modo ſumat̃ vl̃e ſemp dicit̃ vel ſu-mitur p aptitudinẽ quãdã ad particulare Et ideo cuilibet modo vl̃is rñdet aliq̃s modus particularꝫ ſicut patet. Qꝛ em̃ ſol habet virtutẽ reſpectu cuiuſlibet generabilis. dici-tur cauſa vniuerſalis omniũ generabiliũ. Sed qꝛ ſortes nõ habet virtutẽ niſi reſpectu platonis. dicitur cauſa par-ticularis. ꝛ ſic poſtea ſingulis modis vniuerſaliũ reſpon-det modus particularium.

Quomodo Uniuerſale eſt prius et poſterius ſuis in-ferioribus. Capitulum CCLXXVI.

q Uantum ad ſecundū dicendū eſt ꝙ vniuerſale dupliciter poteſt ꝯſiderari. Uno modo ꝙ natura vniuerſalis conſideratur ſimul cū intentione vniuerſalitatis. vt ſcꝫ vnū ⁊ idē habeat habitudinē ad multa ⁊ proueniat ex abſtratiōe intellect⁹. ⁊ ſic oportet ꝙ ſcđm hūc modū vniuerſale ſit poſterius. Unde in. I. de anima dicitur. ꝙ animal vniuerſale aut nichil eſt aut poſterius eſt. ſed ſm platonicos qui ponūt vniuerſalia ſubſiſtentia ſm hanc cōſiderationem vniuerſale eſſet pri⁹ ꝙ̄ particularia. Unde ſm eos particularia nō ſunt niſi per participationē vniuerſaliū ſubſiſtentiū que dicuntur idee. Alio modo poteſt vniuerſale conſiderari ꝙ̄tum ad ipſam naturam vniuerſalitatis vel humanitatis. prout inuenitur in particularibus. ⁊ ſic dicendum eſt ꝙ duplex eſt ordo nature. Unus ſm viam generationis ⁊ temporis. ſm quam viam ea que ſunt imperfecta ⁊ in potētia ſunt priora. ⁊ hoc modo magis cōmune eſt prius ſm naturam qđ apparet manifeſte in generatione aīalis ⁊ hominis. Nam prius generatur animal ꝙ̄ homo. vt dicitur in libro de generatione animaliū. Alius eſt ordo perfectionis ſiue intentionis nature. ⁊ ſic actus eſt prius ſimpliciter ꝙ̄ potentia. ⁊ perfectum ꝙ̄ imperfectū. Et per hūc moduꝫ minus cōmune eſt prius ſm naturā. ꝙ̄ magis cōmune. vt homo ꝙ̄ animal. Nature em̄ intentio nō ſiſtit in generatione animalis. ſed intendit generare hominē.

Q² vniuerſalia reſpectu inferiorū ſe habēt aliqñ in ratione totius. aliqñ in ratione partis. Ca. CCLXXVII

Uantum ad tertium dicendū eſt ꝙ vniuerſale magis cōmune comparatur ad minus cōmune. vt totum et vt pars. Ut totū quidem ſm ꝙ in magis vniuerſali non ſolum continetur in potentia minus vniuerſale. ſed etiam alia.

vt ſub animali non ſolũ homo cõtinetur ſed etiam equus Ut pars quidem ſm ꝙ minus cõmune continet in ſua ratione non ſolum magis cõmune. ſed etiam alia. vt homo non ſolum animal ſed etiam rationale. Sicut etiam anial in ſe conſideratum. prius eſt in noſtra cognitione ꝙ̃ homo. ſed homo prius eſt in noſtra cognitione. ꝙ̃ ꝙ aial ſit pars rationis eius.

De hoc nomine abſtractũ vnde ⁊ quot modis dicitur. et quis eſt modus ſignificãdi. Ca. CCLXXVIII

E hoc autem nomine abſtractum patet eius acceptio ſm immediate premiſſa in q diffinitione de abſtractione in primo capitulo de vniuerſali. quia omnibꝫ iſtis modis de quibus dicitur fieri talis abſtractio. illa res abſtracta in quolibet modo illorũ abſtractũ dicitur. et eis oppoſitũ poteſt dici concretũ. Preter hos modos dicitur abſtractũ proximũ ad concretum ſm modũ ſignificandi. vt abſtractũ dicatur illud quod ſignificat formã abſolutã. Concretuꝫ ꝓ qd eſt ad aliquid contractum. Et iſto modo reſpectu oĩm dictionum inuenitur abſtractum et concretũ. vt hoc quod dico ens et entitas. Hoc eñ quod dico ens eſt concretum et dicit illud qd habet entitateꝫ. Sed hoc qd dico entitas dicit illud qd habet formã. vel dicit illud quo ens eſt ens. ſcꝫ ipam formã Idem patet in hoc qd dico vniuerſale ꝙ̃tũ ad ſcdas intentiones. qd vniuerſale eſt cõcretum. et ſignificat illud quod habet naturã vniuerſalitatis. Uniuerſalitas autẽ ipſam naturam vel formam. qua vniuerſale eſt vniuerſale. Idem dico in ſubſtantia. homo eſt concretum ⁊ ſignificat ꝙ habet naturam humanã. ſed humanitas eſt abſtractũ et ſignificat illud quo eſt homo. ⁊ dicit̃ de albo ⁊ albedine in accidentibus. Quia album ſignificat illud quod habet albedinem. ſed albedo ſignificat ipſam naturã ſiue ipſam formã. Uñ generaliter cõcludo ꝙ cõcretũ de

illud qđ ſignificat habēs naturā. ⁊ abſtractū qđ ſignificat
ipſaʒ naturā. ⁊ iō abſolutū hēt modū ſignificādi q̄ eſt. Et
quia modus ſignificandi dato ꝙ eadem res ſignificetur
impedit modum pꝛedicandi. Inde eſt ꝙ dato et poſito. ſi
tamē ita eſt ꝙ q̄ꝫtum ad foꝛmale ſignificatum idem impoꝛ
tetur nomine abſtracti et cōcreti ſicut hoc nomē hominis
et humanitatis. nomine albi et albedinis. ⁊c̄. Tamē quia
modus ſignificādi eſt diuerſus in diuerſis. quia cōcretum
ſignificat per modū qđ eſt. ⁊ per modū habentis. ⁊ ꝑ mo/
dum totius. Abſtractū autem ſignificat per modum quo
eſt. et per modum habiti. et per modum partis. Ideo in
nulla re in qua differūt qđ eſt et quo eſt. habens et habitū
pars et totū. poſſunt de ſe inuicē pꝛedicari. vt hec eſt falſa
homo eſt humanitas. albū eſt albedo. Sequitur ergo ꝙ cō
cretum et abſtractū non poſſunt de ſe inuicē pꝛedicari. In
diuinis autēʒ vbi idem eſt habitus et habens. quod eſt et
quo eſt. pars et totum. eo modo quo eſt in talibus totum ⁊
pars poſſunt de inuicē pꝛedicari. Ideo hec eſt vera. deus
eſt ſua deitas. deitas eſt deus. Ut cōmuniter autē ⁊ ma/
xime in genere ſubſtantie. noīe cōcreti ſuppoſitū impoꝛta/
tur. ⁊ nomine abſtracti natura.

Quid impoꝛtatur nomine concreti. ⁊ ꝙ triplex eſt mo/dus concretoꝛum Capl̄m CCLXXIX

DE concreto autem q̄ꝫuis aliquid
patet ex pꝛecedenti capitulo. tamen ad maio/
rem euidentiā Sciendū eſt ꝙ triplex eſt con/
cretum q̄ddam accidētale vt album. q̄ddam
ſubſtantiale ſed nō denominatiuū. vt homo et animal. q̄d/
dam ſubſtantiale denominatiuū. vt aīatū ⁊ hmōi. Om/
nibus aūt concretis cōmune eſt ꝙ dent intelligerere ſup/
poſitum. et pꝛo ſuppoſito reddunt locutionem veram. vt al/
bum currit pꝛo foꝛte currente. rationale diſputat vel ho/
mo mouetur: In hoc tamen eſt differentia. quia omne cō/

cretū accidentale dat intelligere ſuppoſitū nō ex ſignifica‑to.ſed ex modo ſignificādi. Albū em̄ ſolū q̄litatē ſignificat vt dr̄ in pn̄tis. Cōcretū aūt ſbſtantiale denoīatiuū dat in‑telligere ſuppoſitū ptim ex ſignificato ptim ex modo ſignifi candi. Ex ſignificato.q2 ſig̃t aliq̄d qd̄ ptinet tanq̄ ps ad intrāeitatē ſuppoſiti. vt aiatū.ptim ꝓo ex modo ſignificā‑di.q2 nō directe ſignificat hoiem ſm quodq̄ ſuppoſitū cū ſignificet ṗncipal'r formam ſed indirecte.ſcȝ ex ꝯn̄ti ex ſuo mō ſignificādi importat ſuppoſitū. Cōcretū aūt ſbſtātiale nō denoīatiuū directe ⁊ ꝑ ſe ſignificat ſuppoſitū. Ex q̄ ptȝ ꝙ ꝯcretū ſbſtātiale nō denoiatiuū p̄dicat̄ de ſuppoſitis ꝑ ſe ⁊ in q̄d.vt aīal de ſorte. Cōcretū aūt ſbſtātiale denoīatiuū p̄dicat̄ denoīatiue denoīatōe accidētali. Quid aūt impor‑tet̄ noīe ſuppoſiti exp̄ſſi⁹ infra patebit. De differētia aūt re‑ali hoꝝ duoꝝ nature ⁊ ſuppoſiti.q̄ eſt famoſa qō nō plus dī co.ſed ad preſens ſufficit dixiſſe hoꝝ duoꝝ noim ſignifican‑tiā ⁊ differentiā.ſcȝ abſtracti ⁊ concreti quorum vnuȝ dicit̄ in comparatione ad alterum.

Quid eſt predicatum. Capitulū.CCLXXX

h Oc aūt nomē p̄dicatū ſignificat rē q̄ de alīo dr̄ ſiue act⁹ ꝟbalis ſit illud qd̄ dr̄. ſiue ꝑ copulā ꝟbalē dicat̄.ſiue dictio ſit actus ꝟba lis.vt cū dico ſortes currit.h̄ qd̄ dico currit.eſt p̄dicatū.q2 de ſbiecto dr̄ ſcȝ de ſorte. Aliqn̄ aūt aliq̄d dr̄ de aliq̄ mediāte copula ꝟbali.⁊ dr̄ p̄dicatū duplex.vt cū dico ſortes eſt albus.ibi albedo dr̄ de ſorte.⁊ totū h̄ eſt albus.eſt p̄dicatū. Predicatū aūt dr̄ ab actu p̄dicandi. Hoc aūt con uenit omī rei ⁊ omī noī qd̄ poſſit p̄dicari in aliq̄ ꝓpoſitōne ſiue ſint noīa ṗme vl' ſcd̄e intentōis.

Quid eſt p̄dicabile ⁊ p̄dicatū.ſbiectū ⁊ ſbījcibile

Redicabile aūt dicit̄ ab aptitudine p̄dicandi.q̄uis actu nō p̄dicet̄.in quo etiā differt a predicato qd̄ dicit actū ⁊ eſſe. Predicabile ſimil'r ꝯuenit omī enti cuiuſcunq̄

condictionis exiſtat. predicamētū aūt dicit ordinē diuerſorū predicatoꝝ ⁊ predicabiliū que ſunt eiuſdem generis. et omīa predicabilia ordinata ſm ſub ⁊ ſup vł lateraliter in genere ſubſtantie p̄dicatū dicunt. ⁊ idem eſt in generibus accidentiū. Hec aūt nō ſunt niſi decem . quia nec poſſunt eſſe niſi decem rerū genera de quibus dictum eſt prius. Et ſic patet differentia predicati predicabilis ⁊ predicamenti Et q̄ predicatū dicit in compatōne ad ſubiectum. ⁊ ſubiectū dicit illud de quo dicit aliquid ⁊ ſic predicatū eſt qḋ d̄ altero dicit. ⁊ hoc generaliter ꝯuenit omni rei ⁊ nomini qḋ poteſt ſubiacere alteri vel aliquō de eo dicat. quia tamē diuerſimode inueniat in multis diuerſis. Ideo q̄uis ſubiectū dicat terminus ꝓpoſitionis de quo predicatū dicit. tamen ſm q̄ aliqua diuerſimode de diuerſis dicunt inuenit diuerſimode ſubijci dici. Dicit aūt aliq̄d eſſe in aliquo et dici de alio ſicut forma ſubſtantialis de prima materia. et hoc mō dicit ſbiectū materia p̄ma omniū formaꝝ ſbbſtātialiū. Alio modo dicit aliquid de alio ⁊ eſt in eo ſicut forma accidentalis in ſua materia. ⁊ hoc modo ſuppoſitū dicit ſbiectum omniū accidentiū. Alio modo dicit aliquid de aliquo vt ſua ꝓprietas. ⁊ hoc modo anima eſt ſubiectum ſuarū ꝓprietatū. ſimiliter angelus ⁊ deus . Alio modo dicitur aliquid dici de alio tanq̄ illud quod eſt declaratiuum ſue quidditatis ⁊ qualitatis. ⁊ iſto modo paſſiones dicunt de aliquo in ſcientia cuius cognitio querit. ⁊ illud ſubiectū ſcientie vocat. ⁊ ſic deus eſt ſubiectum ſciētie theologie. Alio modo dicit aliquid dici de alio ſicut ſuperius de ſuo inferiori. ⁊ ſic ſortes ſubijcitur homini ⁊ homo animali. ⁊ ſic de alijs. Sicut aūt predicatum dicit ab actu predicādi. ⁊ predicabile a potentia ⁊ aptitudiue predicandi. ita ſubiectum dicit ab actu. ſubijcibile aūt ab aptitudine . Et hoc de ſubiecto ⁊ ſubijcibili dictum ſufficiat.

Quid eſt vniuocum. Capi. .CCLXXXI

ſEd quia ſubiectum et predicatuȝ ɔſequunt̃ quedā accidentia q̄ importanť noib; ſcđe intētōis. vt vniuocū. analogū ⁊ hmōi. ſđo ſub iſtis ſubinfero pmo de h̄ qđ eſt vniuocum.

Uniuoca aūt diffiniunt̃ in pncipio p̄dicamento℞. ꝙ vniuoca dicunt̃ illa. q̊℞ nomē eſt cōe ⁊ ꝫm illud nomē ratio ſbſtantie eſt eadem. Et ꝫm h̄ vniuocū ſignificat illud nomē qđ poteſt dici de plurib; ꝫm eandē rōnē ſbſtantialē. ſic hō dicit̃ de ſorte ⁊ platone. ⁊ aīal de hoīe ⁊ leone. Et inde eſt ꝙ oīne gen⁹ de ſuis ſpeciebꝫ. ⁊ oīs ſpecies de ſuis indiuiduis vniuoce predicant̃ vt porphirius dicit.

Quid eſt equiuocum.

Quiuocū aūt dicit̃ q̄ſi equiuocās ſua ſignificata ꝫm Albertū. Et ideo equiuocū dicit̃ illud nomen qđ eſt cōmune multis. ⁊ ꝫm illud nomē illo℞ ſignificato℞ rō ſeu ſbſtantia eſt diuerſa. ſicut ptȝ de hoc noīe canis q; dicit̃ de latrabili. ⁊ celeſti ſidere. ⁊ de piſce marino.

Quid eſt analogū.

Analogum aūt idem eſt ꝙ ꝓportionabile. ſicut ⁊ analogia idem eſt ꝙ ꝓportio. Et analoguȝ dicit̃ illud nomē quod eſt cōmune multis ſed ꝑ prius dicit̃ de vno ⁊ per poſterius ꝫm quandam ꝓportionem de alio vel de aliȷ̄s. ſicut ens ꝑ prius dicitur de ſubſtantia q̄ꝫ de accidente. Hec autem ꝓportio duplex eſt in nominibus. Uno modo quia multa habent ꝓportionem ad vnuȝ. ⁊ ſic ſanitas in animali eſt analogum ad ſanitatem in medicina vt ad cauſam. ⁊ ad ſanitatem in vrina vt ad ſignum. Alio modo quia vnum habet ꝓportionem ad alterum. ſicut ſanitas medicine ad ſanitatem vrine. Et iſte modus cōmunitatis eſt medius inter primam equiuocationem ⁊ ſimplicē vniuocationē. In his em̄ que analogice dicuntur non eſt totaliter vna ratio ſicut in vniuocis. nec totaliter diuerſa ſicut in e

quiuocis. Sed nomē qđ ſic mľtipliciter đr ſignificat diuerſa ꝼm ꝓportionē. Eſt aūt differentia inter hec tria. qꝛ ſi nomē cōmune vel ipa cōitas debeat diuidi. Uniuocū diuiditur ꝑ ſuas ꝓprias differētias. ſicut gen⁹ diuidiť ſuis differētijs. Equiuocū aūt diuidiť ꝼm diuerſas res ſignificatas ſicut canis. Analogū aūt ꝼm diuerſos modos ꝓportionales ſicut ens deſcēdit in decē p̄dicamēta. vt prius dictū eſt ꝼm diuerſos modos eſſendi. Ulteri⁹ aūt dicendū eſt ꝙ idē nomē pōt eſſe equiuocū. vniuocū ⁊ analogū reſpectu diuerſorū ⁊ nō reſpectu eiuſdē. vt hoc nomen canis eſt equiuocum reſpectu latrabilis ⁊ ſideris ⁊ piſcis. Eſt aūt vniuocū reſpectu ois canis latrabilis. Eſt aūt analogū reſpectu omis canis latrabilis veri ⁊ reſpectu canis latrabilis picti. quia ꝑ pri⁹ de vero cane dr̄ ⁊ ꝑ poſterius. ⁊ ꝓportionalr̄ đ picto.

Quid eſt denominatiuū.

Enoīatiua aūt dicunť quecūqꝫ ſolo caſu. i. ſola cadētia vel inclinatione ad ſbiectū ab aliquo habent appellationē. vt a grāmatica grāmaticus. Abſtractū eīm ⁊ cōcretū licet differant q̄ſtum ad materiale ſignificatū. non tñ q̄ſtum ad formale. Et ideo notanduꝫ eſt ꝙ ad hoc qđ aliq ſint ꝓprie denoiatiua quatuor requirunť. Primo ꝙ conueniant in p̄ncipio vocis ⁊ differant in fine. Secūdo ꝙ vnuꝫ ſignificet ꝑ modū abſtracti ⁊ aliud ꝑ modū concreti. Tercio ꝙ cōueniant in ſignificato formali. Quarto ꝙ denominans differat eſſentialr̄ a denoiato. Et hec q̄tuor patēt i h qđ dico albedo ⁊ albū. Et nota q̄tū ad q̄rtā ꝯditionē hꝫ veritatē gn̄alr̄ ⁊ in oib ꝯcretꝭ accidētaliū. In ꝯcretꝭ tñ ſubſtantie non ſic clarū eſt. quia vtrū homo ⁊ humanitas differant realiter. queſtio dubia eſt. Quinta aūt conditio poteſt addi ꝙ oportet quod vtriqꝫ ſit nomē in potentia. vt patet in predicamētis. De eo aūt ꝙ eſt incomplexuꝫ ⁊ de ei⁹ oppoſito. ſcꝫ complexum. dictū eſt in principio in primo pambulo vt eſſet ordo clarior dicendoꝝ.

De noīb ſcđaꝝ intētionū ꝯuenietib incōplexis que ſt

cõmunes omnibus predicamẽtis. Et primo quomodo taliũ est triplex gradus. Capi. CCLXXXII

Nunc dicendum reſtat de noibus ſcđe intentionis q̄ cõueniũt incõplexis ⁊ dicũtur de incõplexis. ſunt tñ cões oib⁹ p̄dicamentis tã ſubſtãtie q̄ʒ accidẽtiũ. Ubi notandũ ꝙ iſtoꝝ noim eſt triplex differẽtia cũ res in p̄dicamẽto exñs poſſit ſumi ⁊ in vniuerſali qđ đ ⁊ reſpectu ꝑticlaris. ⁊ in ꝑticulari qđ đ ⁊ reſpectu vniuerſalis. Itẽ q̄dã pñt ꝯuenire rei ꝑut ſic vł ſic ꝯſideratꝰ. Idcirco q̄dã ſũt noia ſcđe intẽtiõis q̄ reb⁹ ꝯueniũt vt ꝯſiderantꝰ in vniuerſali reſpectu ꝑticlaris. ⁊ de iſtis primo dicendũ eſt. ſicut genus ſpecies ⁊ huiuſmodi. Alia ſũt noia que ꝯueniũt reb⁹ vt ꝯſiderantꝰ in particulari reſpectu vniuerſalis. ſicut indiuiduũ ⁊ hmõi. ⁊ de iſtis ſecũdo dicetꝰ. Quedam ſunt que ꝯueniũt reb⁹ ſiue ſic ſiue ſic ꝯſiderantꝰ. ſicut hr̄e ꝓpriũ. ⁊ ſic accidẽs cõuenit rei ⁊ in vniuerſali ⁊ in particulari. ſicut aĩalis eſt ꝓpriũ ſentire. ⁊ ſortis bene cantare. ⁊ accidit homi rõnale. ⁊ ſorti accidit albedo. ⁊ de iſtis tercio dicetꝰ.

Quid importetꝰ noie gñis ⁊ noie generis generaliſſimi ⁊ nomine gñis ſubalterni. Capi. CCLXXXIII

Dicendũ eſt ergo đ noibus ſecũdẽ intentõis que reb⁹ ꝯueniũt. vt ꝯſiderantꝰ ĩ vniuerſali reſpectu ꝑticularis. Hec aũt ſunt tria. q̄ʒtũ ad preſens ꝑtinet. ſcʒ nomen gñis ſpeciei vel differentie. Iſta eñ tria diſtinguuntꝰ ꝓut importãt ordinẽ p̄dicabiliũ q̄ʒtũ ad ea que ſunt vniuerſalia. ſicut patʒ in arbore porphyriana que in libro ſuo deſcribitꝰ. Genꝰ aũt diffinitꝰ a porphyrio ſic. Genus eſt quod predicatꝰ de pluribus differentibus ſpecie in eo ꝙ quid eſt. id eſt eſſentialiter Hec aũt diffinitio magis eſt rei ſubiecte ipi nomini q̄ʒ ipius intentionis ⁊ nominis. Non eñ ipſum nomen vel ipſa intentio predicatꝰ de ſpecie. male eñ diceretur. homo eſt ge

nus.ſed ip̄a res bñ p̄dicaṫ de ſpecie.vñ bene dicitur homo eſt aīal.nihilominus expoſitiue hec diffinitio dicit quid ē hoc nomē genus.qꝛ hoc qđ dico genus.eſt quoddā nomē ſigni ficans intentionē que intētio ⁊ qđ nomē ꝯuenit illi rei que p̄dicaṫ de pluribꝫ ſpeciebꝫ eſſentialiter.vt ꝙ aīal p̄dicetur de hoīe ⁊ de boue que differūt ſpecie.ꝯuenit ſibi ꝙ dicaṫ ge nꝰ.Ex h̄ ptꝫ ꝙ diuerſimode accipiṫ genꝰ a grāmatico ꝗ dic ꝙ genꝰ ē exploꝛatio ſexus.⁊ a logyco ꝗ dicit ꝙ genꝰ eſt qđdā p̄dicabile.Jtē etiam nō accipimus hic genus p̄ut dicitur aliquoꝝ genealogia ꝯſanguinitatis vel p̄ut eſt multoꝛꝫ collectio.ſed ſolū diciṫ genus talis intētio q̄ ꝯuenit rei p̄o/ ut ei plures ſp̄es ſupponunṫ.vt aīali bos hō ⁊ aſinus. Ge/ nus aūt ſic ſumptū diuidiṫ in generaliſſimuꝫ ⁊ ſubalternū Generaliſſimū diciṫ genꝰ qđ diciṫ de illo qđ non habet ali/ qđ genus ſupꝛa ſe.⁊ iſto modo qꝛ ſb̄ſtantia in genere nō ha bet ſupꝛa ſe genus aliud.diciṫ genus generaliſſimū. Sed qꝛ coꝛpus ⁊ animatū coꝛpus habent ſupꝛa ſe ſubſtantiam dicunṫ genera ſubalterna.

Quid ſit ſpecies ⁊ quot modis dicaṫ.⁊ quid ſpecies ſb̄ alterna ⁊ ſpecialiſſima. Capitulū. CCLXXXIIII

ſ Pecies autē multis modis diciṫ qꝛ vno modo idē eſt quod membꝛoꝝ diſpoſitō pulchꝛa vel feda.ſicut dicimus ſpecies p̄iami digna eſt imperio.⁊ ſic nō loquimur hic.Alio modo diciṫ ſpecies ſimilitudo rei.⁊ hoc modo ſpecies res repꝛeſentātes dicunṫ eſſe in ſenſu vel intellectu.⁊ nec ſic in tendimus hic.Alio modo diffiniṫ ſpecies a poꝛphyrio ſic. ꝙ ſpecies eſt qđ p̄dicaṫ de pluribus differentibꝫ numero in eo ꝙ quid.id eſt eſſentialiter.Et ſicut dictū eſt de genere ita hec diffinitio magis cōpetit rei ſb̄iecte intentōi q̄ꝫ nomi ni.Unde poteſt ex hoc dici ꝙ ſpecies eſt quoddā nomē ſe/ cunde intentionis.que intentio vel quod nomen intenti/ onis ꝯuenit rei que p̄dicaṫ de pluribus differentibꝫ nu/

mero ad differentiā gn̄is eſſentialiter. ꝛ ſic de ſpecie inten/dimus hic. Eſt autem duplex ſpecies. ſcꝫ ſpecialiſſima que nō habet aliam ſub ſe ſicut homo bos ꝛ huiuſmodi. Et ſb/alterna que habet aliaꝫ ſub ſe ſicut animatū corpus habꝫ aial. aial aūt habet hoiem. Et ita idē poteſt eſſe ꝛ eſt gen⁹ ſubalternū. ꝛ ſpecies ſbalterna reſpectu diuerſoꝝ. ſicut aial eſt genus ſubalternum. quia eſt ſub altero poſitum. ſcilicꝫ ſub genere ſbſtantie ꝛ alioꝝ. Et eſt ſpecies ſubalterna. q̄a eſt aliq̄ ſub ea poſita ſcꝫ homo. Ex q̊ patet diuerſa accep⁹ ſpeciei a grāmatico qui vult aliqua eſſe ſpeciei ꝑmitiue vel deriuatiue. Et a logyco reſpectu cui⁹ ſpecies eſt ſcda inten/tio applicata ꝛ ꝯſequens rem ꝓut intelligitur. vel ꝓut ē ob/iectiue in intellectu videlicet ꝙ eſt predicabilis de pluribꝫ differentibus numero.

Quot modis accipit̄ dr̄ia ꝛ q̄d ſit. Capi. CCLXXXV

D Ifferētia aūt eſt triplex ſcꝫ cōmu-nis ꝓpria ꝛ magis ꝓpria. Cōmunis dicit̄ q̄ ali quid differt ab aliq̄ rebus cōibus. vt ſortes al bus differt a platone nō albo. ꝛ ſic n̄ loquimur hic de differētia. Alia eſt ꝓpria ſcꝫ que facit diſtare acciden te inſepabili ſiue cauſet̄ a ꝑncipio intrinſeco vt ſanitas. ſi/ue extrinſeco vt cicatrix. ꝛ nec ſic accipimus hic. Alia diffe/rentia eſt magꝫ ꝓpria q̄ facit alteꝝ ab altero differre ſpecifi ce. vt rōnale reſpectu hoīs. Et ſic differētia eſt qđ ꝑdicat̄ d̄ pluribꝫ differentibus ſpecie in eo ꝙ quale. id eſt differētia eſt nomē cuiuſdā intentōnis que intētio ꝯuenit illi rei quā intellectus ꝯſiderat predicabilē de ſpecie in quale. Diffe/rentia eñ licet ſm rem dicat quid ꝛ ſbſtantiā. tamē q̄ꝫtum ad modū dicit quale. Et hec ē differētia q̄ ē diuiſiua gene/ris ꝛ cōſtitutiua ſpeciei ꝛ completiua diffinitōnis. ꝛ ſic de differentia loquimur hic. Et ſic ptꝫ de nominibus iſtis q̄ ſunt genus ſpecies ꝛ differentia q̄ꝫtum ad ſuam ſignificā/tiam ꝛ ꝯuenientiam ꝛ differentiam.

De noibus oibus predicamētis ꝯuenientib⁹ vt conſiderantur in particulari. Capi. CCLXXXVI

Unc dicendū reſtat de nominibus ſcđe intētōis q̄ ꝯueniūt reb⁹ oim generū ſiue ſbſtantie ſiue accidentiū vt ꝯſiderāt̄ in pticulari Ubi intelligendū ꝙ ſicut vl'e đr reſpectu inferioris particularis.ita pticulare dicit̄ reſpectu ſuperioris vniuerſalis. Habet autem particulare aliqñ reſpectū ad naturā cōmunē vt ſortes reſpectu hois. ꝛ hec albedo reſpectu albedinis in cōmuni. Aliqñ aūt hꝫ reſpectū ad naturā cōmunē ꝛ ad ꝓprietates. Si ergo conſiderat̄ res in particulari prout habet reſpectum ad naturam cōmunem. ſic importat̄ nomen ſecunde intentōnis ꝛ vocat̄ particulare inq̄ꝫtū a natura cōmuni excedit̄. quia natura cōmunis in multis inuenit̄. hoc aūt particulare in vno ſolo. Si aūt conſiderat̄ res in particulari per reſpectū ad naturā cōmunē et ad accidens vel ꝓprietates ſic dicit̄ ſingulare ꝛ indiuiduuꝫ ſꝫ indiuiduū inq̄ꝫtū eſt in ſe indiuiſū. Singulare aūt inq̄ꝫtū eſt diuiſū ab alijs. Et ſic iſta tria differūt. q: vna ꝛ eadē res dicit̄ particularis inq̄ꝫtum exced t a natura cōmui. ſed indiuiduū inquantū eſt in ſe indiuiſum. ſingulare vero inquantum eſt ab alijs diuiſum. Iſta autem tria nomina dicunt̄ tā de ſba q̄ꝫ de accidentibus. ut ſortes ꝛ hec albedo ꝛ quodlibet eſt pticulare indiuiduū ꝛ ſingulare. Itē quodlibet iſtoꝝ dicit̄ de toto ꝛ de pte. q: ſortes ꝛ pars ſortis. qđlibet eſt indiuiduū ſingulare ꝛ particulare.

De nomine ꝓprij ꝛ accidentis que ꝯueniūt omi predicamentoꝝ tam in vniuerſali q̄ꝫ in particulari conſideratꝫ. Capitu. CCLXXXVII

m Odo dicenduꝫ eſt de nominibus ſecunde intentionis que conueniunt rebus vel cōſequunt̄ res vt ꝯſiderant̄ vl'ī in vl'i vel in particulari in omni genere. Hec aūt ſunt duo ſcꝫ

nomē accidētꝫ ⁊ noⁿ ꝓprij. Ubi intelligēdū ꝙ rei in omī ge
nere ↄſiderate in vniuerſali vel ꝑticulari pōt euenire ꝗcꝗđ
vel aliqd qđ nō eſt eius eſſentia de ſubſtātia. et hoc dupliciter.
Uno mō ſic ꝙ nō ſolū illi rei ſꝫ pluribꝫ alijs. ſic albedo
ſorti ⁊ platoni ⁊ hmōi. et veſtimētū ſorti ⁊ platoni. et ſic tale
eueniēs dicit accidēs. Eſt tn̄ intelligēdū ꝙ accidēs vno mō
dicit illud qđ nō eſt de ſubſtātia rei ⁊ eſt in re ſic in ſbiecto.
nec per ſe exiſtēs vel ſubſiſtēs. nec dās eſſe rei niſi ſm ꝗd. et
ſic albedo eſt accidēs. ⁊ ita dicit accidēs de nouē rerū gene
ribꝫ ſolū. Alio mō dicit accidēs illud qđ nō eſt de ſbſtātia
et intellectu rei. et tn̄ nō eſt de rōne ſua ꝙ ſit in eo ſic accidēs
in ſubiecto ſꝫ pōt aliter ſe habere. Et iſto mō inuenit ratio
accidētis ⁊ ſumit pro extranea natura rei. ⁊ ſic videt accipe
re accidēs. Areſto. in li. p̄dicamētoꝝ ca. de relatiōe qn̄ dicit
ꝙ hō accidit ſeruo. Unde etiā ſic veſtimētū accidit ſorti et
qualitas quātitati. ⁊ differētia generi. ⁊ ſic eſt nomē ſecūde
intentiōis. Et diffinit a Porphirio. Accidēs eſt qđ adeſt
vel abeſt p̄ter ſubiecti corruptionē. In qua larga acceptiōe
noīe ſubiecti vocat illud cui tale ꝗd dicit accidere. ⁊ ſic ponit
inter ꝗnqꝫ p̄dicabilia. Et ſi obijciat qđ nō videt ꝙ vnū
nomē ſit prime vel ſecūde intētiōis. Dicēdū ꝙ immo. Sicut
em̄ idem nomē pōt eſſe equiuocū vniuocū ⁊ analogū re
ſpectu diuerſoꝝ vt prius patuit. Ita idē nomē eſt p̄me intentiōis
et ſecūde. vt patet in hoc noīe ſpecies. ꝓut em̄ hoc
nomē ſpecies dicit rei ſimilitudinē ſic ſpecies in ſpeculo vel
in oculo eſt nomē prime intentiōis. ſꝫ ꝓut noīe ſpeciei importat
habitudo illa que rei conuenit. intellige ꝓut p̄dica
bilis eſt de pluribꝫ differētibꝫ numero: eſt nomē ſecūde intētionis.
Si aūt vlterius obijciat ꝙ ſm Phm in p̄mo phiſicoꝝ.
ꝙ vere eſt nulli accidit. exponēdū eſt de p̄mo mō. qꝛ ſic
nulla ſubſtātia accidit alicui⁹. ſꝫ qꝫtū ad ſecūdū modū ꝙ
vere eſt alicui accidit. Alio mō pōt aliqd alicui rei accidere
cōſiderate in vniuerſali vel particulari qđ nō eſt de eius
ſubſtantia vel eſſentia. tn̄ ſic ſibi accidit ꝙ vel nulli alij vel

nō omīb⁊ aliȷ̈s ab eo. vel ſaltē omīb⁊ eiuſdē nature. ⁊ hoc dicitur ꝓpriū. vt ſimitas ſorti vel riſibile homini. Dicit̄ autē ꝓpriū q̄druplicit̄. Uno mō qđ ineſt ſoli ⁊ nō omi vt eſſe medicū homi· Scđo qđ ineſt omi ⁊ nō ſoli. vt eſſe bipidē. Tertio qđ ineſt omi ⁊ ſoli ſ ʒ nō ſemꝑ. vt caneſcere homi. Quarto qđ ineſt ſoli ſpeciei ⁊ omi cōtēto ſub ſpecie. vt riſibile homini. ⁊ hoc dr̄ ꝓprie ꝓpriū. Sic aūt eſt ꝓprietas ſpeciei ita et indiuidui. ⁊ iſtis ꝓprietatib⁊ dicit̄ indiuiduari. ⁊ ꝯtinent̄ his ꝟſib⁊. Forma figura loc⁹ ſtirps nomē patria tp̄s. Hec ſeptē ꝓpria ꝯtinet omīs hō. Quāuis etiā alique iſtaꝝ ꝓprietatū pn̄t eſſe cōmunes diuerſis indiuiduis diuiſim accepte. tn̄ nō omēs ſimul. Et ita pꝫ differētia accidētꝫ ⁊ ꝓpriȷ̈ Nam omē ꝓpriū eſt accidēs. ſʒ nō ecōuerſo. Uerū eſt tn̄ ꝙ alique ſbſtātie habēt modū accidētꝫ ſic differētie ſubſtātiales. q̄uis ſint ſubſtātia vel de ſubſtātia rei. tn̄ q2 hn̄t modū ꝓpriȷ̈ ꝓprie accepti. idcirco differētie ſubſtātiales ꝓprietates ſubſtātiales dicūt̄. Quia etiā aliqđ ꝓpriū orit̄ aliqn̄ ex p̄ncipiȷ̈s ſbſtātialib⁊ ſiue ſpeciei ſiue indiuidui. ideo etiā tales ꝓprietates q̄uis ſint accidētia. q2 oriunt̄ a p̄ncipiȷ̈s ſbſtantialib⁊ dicunt̄ ꝓprietates ſbſtātiales per cōparationē ad illas. q2 ſic nō oriunt̄ que dicunt̄ accidētales. Et hoc de ꝓprio ⁊ accidēte dictū ſufficiat.

De nominib⁊ ſecūdaꝝ intētionū ꝯuenietib⁊ generi ſubſtātie ſolū. Et p̄mo q̄d ſignificēt. quō ſe habēt ad inuicem hec duo ſcꝫ ſuppoſitū ⁊ hoc aliq̄d Ca. CCLXXXVIII

m Odo reſtat dicēdū de nominib⁹ ſecunde intentiōis. que ſolum cōueniūt his que ſunt de p̄dicamēto ſubſtātie. et ſic de aliȷ̈s. Nomina aūt ſecūde intentiōis reſpectu rerum in vniuerſali ꝯſiderataꝝ nō variant̄ q̄tū ad genus ſubſtātie et accidētis. q2 eodē mō diuidit̄ genus ⁊ ſpecies ⁊ hmōi de ſubſtātia ⁊ accidētib⁊. Sed reſpectu rerum cōſiderataꝝ in particulari nomina ſecūde intētiōis variant̄. Nam aliqua

noīa ſecūde intētōis cōueniūt particularib⁹ ſubſtātie quod nullo mō pticularib⁹ accidētiū. ſicut hoc qđ dico ſuppoſitū. Huius autē cauſa eſt duplex. Una quidē q: ſecunde ſubſtātie que ſunt res cōſiderate in vniuerſali. magis videtur ſignificare quale quid ꝙ hoc aliquid. vt dicitur in predicamētis. Et quia accidētale quid id eſt quale magis ꝙ hoc aliquid ſignificāt. ideo eadē nomīa cōueniūt vniuerſalib⁹ ſubſtātie ⁊ accidentiū. Sed pticularia ſubſtātie ſignificāt hoc aliquid que ſunt prime ſubſtātie vt dicit ibidē Phus. non autē particularia accidētiū. Ideo ſpecialib⁹ nominib⁹ ſecūde intētiōis pticularia ſubnoīanf. Item ſunt nobiliora entia ⁊ habēt nobiliorē modū eſſendi ⁊ ſingularē. ⁊ ideo ſingularia nomina eis cōueniūt. que eorum ſingularitatē in entitate et nobilitate ⁊ modo eſſendi poſſint exprimere. Hec autē ſunt duo. ſcilicȝ nomē ſuppoſiti. et hoc nomē hoc aliquid. que dicunf ſic de particularib⁹ ſubſtātie. et nullo mō de indiuiduis accidentiū. Horū autē nominū natura ſic videri poteſt. q: patriculare ſubſtātie habȝ duplicem ſui cōſiderationē. Unam per reſpectū ad naturā cōmunē cui ſubijcif. que natura per particulare ſubſiſtit et ab hac cōditione imponif ſibi nomē vt ſuppoſituȝ dicaf. quaſi ſub alio poſitū. vt ſortes poſſȝ dici ſuppoſitū reſpectu nature humane que importaf in cōmuni ⁊ vniuerſali hoc nomine homo habet nihilomi⁹ particulare ſubſtātie aliquā conſiderationē reſpectu ſui. inꝙtum nō habēdo reſpectū ad naturā cōmunē ꝯſideratur ꝙ poteſt per ſe ſubſiſtere. in quo differt ab accidēte. et eſt quoddā ens cōpletū per ſe habēs eſſe cōpletum. in quo differt a parte vnde habet rationeȝ totius. Et ab illis duabus cōditionib⁹ que nō ſunt in indiuiduis accidētium. particulare vel indiuiduū ſubſtantie dicitur et vocatur hoc nomīe: hoc aliquid. quaſi per ſe ens. vt quaſi per ſe aliquid exiſtens completū. Et ita patet quid ſignificent. in quo conueniūt. et in quo differunt hec duo ſcilicet ſuppoſitum et hoc aliquid.

Quid importetur nomine ſuppoſiti. et quot modis di/
citur. Capitulum CCLXXXIX

D pleniorē horū noticiā ſciēdū pri
mo de ſuppoſito. q̄ ſuppoſitū dicit̄ q̄ſi ſub alio
a poſitū. q2 ſcz nature cōmuni ſupponit̄. Suppo
ſitū eñ dicit̄ reſpectu nature cōmunis cui ſubi
cit̄. Poteſt aūt aliq̄d poni ſub alio genere ſbſtātie dupliciter.
Uno mō ſic inferi⁹ pticulare ſupponit̄ ſuperiori vniuerſali
in quo ꝯtinet̄ natura cōmunis vt ſortes homi. ita tñ q̄ infe
rius ſit per ſe ſubſiſtēs. ſuperi⁹ aūt ſubſiſtat ſolū per inferi⁹
Et ſic eſt ꝓpria locutio de ſuppoſito. ⁊ ſic nomē ſuppoſiti cō
uenit ſolū pticularibꝫ ſuppoſitis de genere ſbſtātie. ⁊ ſic loq̄
mur hic d̄ ſuppoſito. Alio mō ſupponit̄ aliq̄d alteri vt ꝯcre
tū abſtracto. ⁊ ſic ſupponit̄ hō hūanitati. ⁊ tūc hō dicit̄ ſup/
poſitū. humanitas aūt dicit̄ natura. Et q2 tam in genere
ſbſtātie q̄ȝ in generibꝫ accidētiū inuenit̄ cōcretū ⁊ abſtractū
in vniuerſali ⁊ p̄ticulari. idcirco ſuppoſitū ⁊ nomē ſuppoſiti
ſic acceptū pro ꝯcreto. ⁊ natura accepta pro abſtracto. ꝯue
nit pticularibꝫ generibꝫ ſubſtātie. Un̄ dicim⁹ q̄ ſortes eſt
ſuppoſitū q2 accipit̄ in cōcreto. ſorteitas eſt natura q2 acci/
pit̄ in abſtracto. Conuenit etiā vniuerſalibꝫ. vnde ſicut hō
eſt ſuppoſitū q2 accipit̄ in concreto. humanitas aūt natura
q2 accipit̄ in abſtracto. Idem eſt in generibꝫ accidētiū. Un
de accipiēdo ſuppoſitū pro cōcreto albū erit ſuppoſitū. albe/
do aūt que eſt abſtractū erit natura. Hec aūt ſuppoſita cū
nihil ſint niſi concreta. ſunt in triplicici differentia ſicut ſu/
perius dictū eſt in capitulo de cōcreto.

Quid importetur nomine hoc aliquid et quibus con/
ueniat Capitulum CCXC

Uantū autē ſcd̄o ad rationē ⁊ mo/
dum hui⁹ noīs hoc aliquid. Sciendū q̄ aliq̄d
q inuētū eſt ſignificatiuū eſſentie. que q̄dē eſſen/
tia ꝟtute hui⁹ pronoīs demōſtratiui hoc ſigni/

ficat. vt ſignata indiuidua. Significare eñ hoc aliq̄d ni/
hil aliud eſt q̄ȝ ſignificare ſbſtātiā ſignatā et indiuiduatā.
de cui⁹ rōne ſunt duo. Primū eſt ꝙ poſſit per ſe ſubſiſtere ⁊
exiſtere. et ideo ab ei⁹ rōne excludunꝶ accidētia que nō pñt
per ſe ſubſiſtere ⁊ exiſtere ſ; in alio. ⁊ ideo nō pñt dici hoc ali
quid. Secūdū ꝙ habeat eſſe cōpletū ꝑ modū totius in ali/
quo genere vel aliqua ſpecie ſubſtātie. Et ideo ꝑtes quāti/
tatiue vt pes vel man⁹ in hoīe. vel ꝑtes formales vt ani/
ma ⁊ corpus excludunꝶ a rōne formali hui⁹ qđ eſt hoc ali/
quid. q: nō habēt eſſe per ſe cōpletū ſ; in toto. qđ tñ intelli/
gendū eſt q̄ȝ diu ꝑtes ſunt in toto et cōiuncte toti vel toto.
q: de diuiſis a toto vel ſeparatis ab inuicē ſecus eſſet. vt di/
cit Phs in ꝑdicamētꝭ. pes man⁹ ⁊ hmōi magis nomināt
ꝑtes ſbſtātiaꝝ q̄ȝ ſbſtātias ꝓmas vel ſecūdas. q: nō ꝑtici/
pāt naturā cōplete alicui⁹ ſpeciei. Et ideo nota ꝙ aliq̄ dicū
tur hoc aliq̄d a duplici ꝓprietate. ſc; q: pñt per ſe ſubſiſtere
et habēt eſſe cōpletū in aliq̄ ſpecie ſbſtātie ſicut indiuiduū.
et ſic ſortes dicitꝶ hoc aliq̄d. ⁊ hec eſt ꝓpria acceptio hui⁹ qđ
dico hoc aliq̄d. Alia dicunꝶ hoc aliq̄d ab vnica ꝓprietate.
ſc; ab iſta que eſt habere eſſe ꝑ ſe ſubſiſtēs. licet nō habeat
eſſe cōpletū in aliq̄ ſpecie ſubſtātie. Et hoc mō anima que
nō eſt ſpecies ſed pars ſpeciei ſc; humane. q̄uis nō habeat
eſſe cōpletū in ſpecie determiata. q: tñ a corꝑe ſeparata pt
ꝑ ſe ſubſiſtere pōt dici ⁊ dicitꝶ hoc aliq̄d. Et idē pōt dici de
ꝑtib; quātitatiuis ſeparatꝭ a toto. q: tūc habēt rōnē totius
et per ſe exiſtētꝭ. vt de pede vel manu ꝑciſis. Et q: in vtriſ/
q̄ȝ ꝑtib; deficit vna ratio hui⁹ qđ dico hoc aliq̄d. idcirco nō
ita ꝓprie dicitꝶ hoc aliq̄d de anima vel de partib; quātitati
uis actu a toto ſeparatꝭ. ſicut de indiuiduis ſubſtātie habē
tib; eſſe cōpletū in aliq̄ ſpecie ſubſtātie ⁊ potētib; per ſe ſub
ſiſtere. Et ſic pat; in quo differūt iſta duo noīa ſuppoſitū ⁊
hoc aliq̄d. ⁊ in quo ꝯueniūt. Conueniūt q̄dē in hoc ꝙ vtrū/
q̄ȝ tā ſuppoſitū q̄ȝ hoc aliq̄d dicūt indiuiduū in genere ſub/
ſtātie. ſ; ſuppoſitū dicitꝶ indiuiduū ſubſiſtēs habēs eſſe cō/

pletū in genere ſbſtantie per reſpectū ad naturā cōmunē q̄ in eo ꝛ in multis alijs reperit. Sꝫ hoc aliq̇d ꝓprie cātū ad duas ꝯditōes dicit indiuiduū generꝫ ſbſtātie p ſe ſubſiſtēs hn̄s eſſe cōpletū in ſpecie ſbſtātie vt ſortes Scdm vnā ꝯdi tionē ꝓo ꝛ nō ita ꝓprie dicit ſolū illud qđ in genere ſbſtātie pōt p ſe ſbſiſtere q̄uis nō habeat in aliq̄ ſpecie eſſe cōpletū ſic aial rōnale. in nullo aūt iſtoꝝ hoc aliq̇d dicit p reſpectū ad naturā cōmunē Ex hoc apparet ꝙ q̄uis anima ſeparata poſſit eſſe hoc aliq̇d. tn̄ nō p̄t eſſe ſuppoſitū aliq̄ mō. ſꝫ et cōpetit in cōiūcto. vt ſit illđ q̊ ſuppoſitū ſbſiſtit tanq̄ forma ptis ſcꝫ corpis. Ex q̊ etiā ptꝫ ꝙ ſuppoſitū ꝛ hoc aliq̇d nō dicunt de aliquo indiuiduo accidētiū. nec de pte aliq̄ indiuidua alicuiꝰ totiꝰ in genere ſubſtātie q̄diu eſt cōiūcta toti.

Breuis recollectio omniū noīm ptinētiū ad indiuidua oīm geneꝝ quid importēt. vnde ſumunt. ꝛ quō differūt. Et ſunt iſta. particulare. indiuduū. ſingulare. res nature. ſuppoſitū. hoc aliquid. hypoſtaſis. Caplm. CCXCI

[E]x hoc et ex p̄cedētibꝰ patꝫ ꝛ breuiter colligi p̄t ꝯueniētia ꝛ differētia oīm noīm ſignificātiū indiuiduū tā in genere ſbſtātie q̄ in generibꝫ accidētiū ſiue ſint noīa p̄me intētōis ſiue ſcđe. Quoꝝ ꝯueniētia ꝛ differētia dubitatio vt cōmuniꝰ in vſu ꝯueniūt eſſe p̄t. Et ſunt iſta. ſ. pticulare. indiuiduū ſingulare. res nature. ſuppoſitū. hypoſtaſis. perſona. hoc aliq̇d. Quia aliq̄ iſtoꝝ cōmunia ſunt generibꝫ ſbſtātie ꝛ accidētiū. ſic iſta pticulare. indiuiduū. ſinglare. tn̄ differūt rōne diuerſa. Nam licꝫ eſſe pticulare dicat p reſpectū ad naturā cōmunē. aliqđ tn̄ dicit p reſpectū ad naturā cōmunē ſine reſpectu ad ꝓprietates ꝛ ad accidētia Et qꝛ ſic ſp pticulare a natura cōmuni excedit. ideo ab iſta duplici ꝯditōe tā in ſbſtātia q̄ accidētibꝫ ſūptū eſt hoc nomē pticlare. Aliqđ aūt pticlare hꝫ reſpectū ad naturā cōmunē ꝛ ad accidētia

et ad ꝓprietates ſimꝉ. ⁊ penes iſtū reſpectū ſumūꝛ iſta duo noīa ſcꝫ indiuiduū ⁊ ſingulare. ſed diuerſa rōne. qꝛ indiuiduū dꝛ inqꝫtū eſt in ſe indiuiſum. ſꝫ ſingulare inqꝫtū eſt ab alijs diuiſum et hō diuiſus cōſortio vel vita ab alijs. ſingularꝭ dicitꝛ. Sic aūt hec dicunꝛ de ſbſtātia ⁊ accidētibꝫ ita de toto ⁊ de ptibꝫ. Alia aūt dicūꝛ ſolū d̄ indiuiduis generꝭ ſubſtātie ⁊ d̄ toto ⁊ nō de ptibꝫ ꝓprie. nec aliq̄ mō de accidētibꝫ ſꝫ differēter ſic dicunꝛ. qꝛ put pticulare ſbſtātie nō hꝫ reſpectū ad naturā cōmunē. pciſe noiaꝛ noie p̄me intētiōis hoc ſcꝫ noie res nature. Noīe vo ſcđe intētiōis hoc noie ſuppoſitum inqꝫtū ſuperius ſubſiſtit in eo. ſed inqꝫtū cōſiſtit ⁊ habet eſſe cōpletū. nomiaꝛ hoc noie hoc aliq̄d ꝓprie. licꝫ aliter large dicaꝛ de ptibꝫ ſeparatis. Ut aūt pticulare generꝭ ſubſtātie hꝫ reſpectū nō ſolū ad naturā cōmunē. ſed etiā ad accidētia ⁊ ꝓprietates. ſic tale pticulare noiaꝛ noie p̄me intētionis in om̄ibꝫ ſubſtātijs hypoſtaſis. ſed in ſubſtātijs nature intellectualis ꝓpter dignitatē et nobilitatē habēt ſpeciale nomē et dicunꝛ perſona.

De nominibꝫ ſecūdaꝝ intētionū ptinētiū ad genus qualitatis. et ſpecialiter de attributo Ca. CCXCII

Nunc dicēdū eſt de nominib⁹ ſecūde intētiōis que cōueniūt rebꝫ de genere q̄litatis. Et qꝛ vnū eſt ſpecialiꝛ ignotū ⁊ difficili⁹ qđ dicitꝛ attributū. qđ ſingulariter dicitꝛ de indiuiduis ideo de illo ſolo hic determino. cui⁹ vſus eſt apđ theologos. ſm qđ dicūt in deo eſſe multa attributa. ſic iuſticiaꝫ ſapiētiam ⁊ hmōi. Eſt ergo intelligēdū ꝙ nomē attributi ſumptū eſt a tribuēdo. nō abſolute ſed a tribuēdo ab alio. Unde attributū dicitꝛ quaſi ab alio tributū. vt cū aliq̄s illud quod videt in aliquo attribuit alteri. ꝓpter hoc ꝙ ex illa re viſa ⁊ cognita cognoſcitꝛ aliquid eſſe tale in illo cui illud attribuitꝛ. ſicut ſi cognoſcerē leonem fortem eſſe. qꝛ habet magna ⁊ groſſa brachia. et cognoſcerem fortem habere

ꝓportionaliter magna brachia. cognoſcere in forte eſſe for/titudinē ⁊ ſibi illā attribuere. ⁊ ſic fortitudo attributa forti poſſꝫ dici attributū. Ex his aūt que in creaturis cognoſci/mus aliq̄ talia eſſe in deo. ideo ea que ex creaturꝫ deo attri/buimꝰ: attributa deo dicunt̃ Sciēdū eſt tñ ꝙ aliq̄ in deo eſ/ſe cognoſcimꝰ per creaturas. aliq̄ ꝓ̄o a creaturꝫ. Per creatu ras cognoſcimꝰ eſſe in deo ſimplicitateꝫ ⁊ imutabilitatē et hmōi. que nullo mō ſunt in creaturꝫ. ſꝫ per creaturas ea eſ/ſe in deo cognoſcimꝰ. A creatura autē cognoſcimꝰ aliq̄ eſſe in deo dupliciť. Uno mō ab eis que ſunt de eſſentia creatu re. ⁊ ſic cognoſcimꝰ in deo eſſe ſbſtātiā ⁊ hmōi. Alio mō ab eis q̄ nō ſunt de eſſentia creature. ſed ſunt q̄dā accidētales pfectōes ſupaddite eſſentie. ſic̄ ſciētia iuſticia ⁊ hmōi. ⁊ hoc mō cognoſcimꝰ in deo a creaturꝫ eſſe ſapiētiā bonitatē ⁊ iu ſticiā ⁊ hmōi. Prima q̄ attribuūtur deo per creaturas ⁊ in creaturꝫ nō ſunt: nō dicunt̃ attributa ꝓprie. ſed ſolū larga nois extēſione. q2 nō ſunt ab alio ſꝫ ſolū per aliud attribu/ta Similiť ſcđa attributa q̄uis ab alio tribuant̃. q2 tñ di/cunt̃ nō ab alio. cū nō tribuunt̃ q̄ſi aliq̄d ſupadditū: ꝓprie attributa nō ſunt. Tercia autem attributa . ſolum proprie attributa ſunt. Ex quo patꝫ ꝙ tria dicunt̃ eſſe de ratōne at/tributi ꝓprie dicti. Primo ꝙ ipm qđ dicit̃ attributū habeat ſub ſe aliq̄d cui vt ſbiecto fiat attributio. ſic̄ iuſticia attribui tur homi. Scđo ꝙ ſit q̄d nobile ⁊ ad nobilitatē ptinens. ſic̄ ꝙ meliꝰ vť nobiliꝰ ſit hñs nō hñte. Tertio ꝙ aliq̄ mō inue/niat̃ in creaturꝫ. Prima conditio deficit in eſſentialibꝫ ⁊ in ꝓuatiue dictꝫ. Scđa in his q̄ dicūt impfectionē. Tertia in illis q̄ nō reperiūt̃ eſſe in creaturꝫ: ſic̄ eternitas. ideo relinq̄/tur ꝙ attributū dicat̃ ſolū de nobilioribꝫ q̄litatibꝫ. vt ſunt ſa piētia iuſtitia ⁊ hmōi. Et hoc de q̄litatibꝫ et de nominibꝫ ſe cūde intentōis q̄litatē importātibꝫ dictū ſufficiat. et de at/tributis ſic acceptis agit̃ in pmo ſentētiaꝝ di. ij.

De nominibꝫ ſecundarū intentionū que cōueniūt gene/ri relationis. Capitulum CCXCIII

m Qdo reſtat videndū de noībus ſe cunde intentionis que ꝯueniūt relatōnibus et his que ſunt de gñe relatōis. Et qꝛ vnum tale nomē habet vſuꝫ cōmunē ꝛ ſpecialē difficultatē apud theologos ꝛ ponitꝰ ꝛ dicitꝰ in diuinis ſcꝫ hoc nomē nocio a quo hoc nomen nocionale deſcēdit. ideo ſolū de his duobus dicendū eſt. Et primo de nocione. ſcdo ď nocionali. Circa primū dicēda ſūt q̄tuoꝛ. Primo dicendū eſt quid ſit nocio. vnde dicitꝰ ꝛ quō ſe habet ad relationē ꝛ ꝓprietatem. Secundo que notiones pſonales vel perſone ꝛ q̄ ſint ꝛ que non. Tercio que ſunt conditiones requiſite ad hoc ꝙ aliquid ſit ꝓprie notio in diuinis. Quarto quot ſunt notiones ꝛ eoꝛum ſufficientia.

Quid eſt notio vñ dicitꝰ ꝛ quō ſe habet ad relationem ꝛ ꝓprietatē ꝛ quō ꝯueniūt ꝛ quō differunt.

Uantū ad primū ſciendū ꝙ hoc nomē nocio a noſcēdo dictum eſt. Non qꝛ noſcatꝰ ſed qꝛ noſcendi ꝛ cognoſcendi principiū eſt. vt aliq̄d ꝑ aliq̄d cognoſcatꝰ. Et qꝛ quedam relationes ſunt in diuinis que ſūt principium cognoſcēdi diuerſas pſonas. idcirco notiones dicuntꝰ. De q̄bus vna cū quibuſdam alijs vt habeatꝰ noticia plenioꝛ. Sciendū ꝙ nocio. ꝓprietas relatio eidē rei ꝯueniūt. ꝛ idem aliq̄liter ſunt realiter. vt paternitas eſt nocio ꝓprietas ꝛ relatio patris. Sed q̄ntū ad aliq̄ differūt. ꝛ hoc tripl'r. Primo q̄ntū ad rōneꝫ ſignificationis qđ ſic videri poteſt. Quāuis em̄ paternitas in patre eadem realiter exiſtens ſit nocio. ꝓprietas ꝛ relatio. tñ rōne diuerſa. qꝛ nocio dicitꝰ inq̄ntū eſt principiū formale innoteſcendi patrem. Dicitꝰ aūt ꝓprietas inq̄ntū ſoli ꝯuenit patri. Dicitꝰ aūt relatio ſm ꝙ pater refertꝰ ad filiū. Et ita q̄uis ſint idē rea'r tñ differūt illo modo q̄ntū ad rōnē ſignificationis. Secūdo differūt q̄ntuꝫ ad oꝛdinē intelligendi. qꝛ cū nihil poſſit eſſe principiuꝫ innoteſcendi aliq̄d niſi ſit ſibi ꝓprium. Ideo intellectus ꝓpꝛietatis

eſt prior intellectu nocionis. Unde primo intelligit̃ vt proprietas q̃ꝫ vt nocio. ꝛ q̄ꝛ nihil ē ꝓpriū alicui rei niſi ſit diſtinctū ab alijs. ꝛ in diuinis nō ſit diſtinctio niſi ꝑ oppoſitionē relatōis. intellectū ꝓprietatꝫ oportet ꝙ p̄cedat intellectꝰ relationis ꝛ ſic q̃uis paternitas ſit nocio ꝓprietas ꝛ relatio. tñ intellectꝰ relatōis p̄cedit intellectū ꝓprietatis. ꝛ intellectꝰ rōnis ꝛ ꝓprietatis intellectū nocionis in eodem realiter. Tercio aūt differūt q̃rum ad numerū. quia notiones ſunt qnqꝫ. ſcꝫ paternitas. filiatio ꝓceſſio. innaſcibilitas. ꝛ cōmunis ſpiratio. Harū aūt quinqꝫ notionū quatuor ſunt tm̄ ꝓprietates. q̄ꝛ illa ſunt ſolum tm̄ ꝓprietates que vni pſone per ſe tm̄ conueniūt vt paternitas, innaſcibilitas conueniunt ſoli patri. filiatio aūt ſoli filio. ꝛ ꝓceſſio ſoli ſpiritui ſācto Cōmunis aūt ſpiratio nō poteſt dici ꝓprietas niſi ſm̄ quid cuꝫ ſit duoꝝ. ſcꝫ patris ꝛ filij. Harū aūt quinqꝫ nocionum quatuor ſunt tm̄ relatōnes ſcꝫ Paternitas filiatio ꝓceſſio. cōmunis ſpiratio. Innaſcibilitas ꝟo non eſt proprie relatio niſi ꝑ reductionē ſm̄ ꝙ negatio reducit̃ ad genus affirmationis. vt nō homo ad genus hominis.

Que ꝛ quot predictarum ꝓprietatuꝫ ſunt pſonales ꝛ q̄ ꝛ quot ſunt perſone. Capitulū. CCXCIIII

Secūdo ſciendū eſt vlterius ꝙ harum q̄tuor ꝓprietatū alique ſunt pſonales ꝛ pſone. aliq̄ nō ſūt pſonales ſed ſolū pſone. Perſone ꝛ pſonales ſunt ille que in pſona ſoli pſone cōueniūt. ꝛ ad modū differentie ſubſtantialis pſonā illā conſtituūt ꝛ iſte ſunt tres tm̄. ſcꝫ Paternitas. filiatio ꝛ ꝓceſſio. Paternitas em̄ ſoli patri cōuenit ꝛ patrē ꝯſtituit. Eodem modo ſe habet filiatio ad filiū ꝛ ꝓceſſio ad ſpiritūſanctum Innaſcibilitas em̄ ſoli patri ꝯuenit ſed pſonā patrꝫ nō cōſtituit. Unde q̃uis ſit ꝓprietas pſone. non tñ eſt pſonalis Proprietates aūt pſone dicūt̃ q̄tuor ſcꝫ Innaſcibilitas paternitas. filiatio ꝛ ꝓceſſio. Cōmunis aūt ſpiratio nō eſt pro

ꝓprietas. ⁊ ꝑ ꝯſequens nō eſt ꝓprietas ꝑſonalis vel ꝑſona qꝛ nō eſt vnius ſed duoꝝ ſcꝫ patris ⁊ filij.

Tria requirunt ad hoc ꝙ aliquid ſit nocio ⁊ que ſūt iſta tria. Capitulū. CCXCV

Ex his poteſt faciliter patere tercia ꝯditio ⁊ rō iſtaꝝ nocionū q̄ talis ē. Ad hoc eñ ꝙ in diuinis aliq̄d poſſit dici nocio tria req̄runt. Primū eſt ꝙ ꝑtineat ad originē. qꝛ pſōe ſolū rōibꝫ origis diſtinguūt. Scdm ē ꝙ ꝑtineat ad dignitatē. qꝛ pſona eſt ſuppoſitū diſtictionū ꝓprietate ad dignitatē ꝑtinēte. Terciū ꝙ dicat aliq̄d ſpeciale qꝛ cōe non pt eſſe ꝑncipiū ſufficiēs innoteſcēdi alicui ſingulari ⁊ ſpeciali. Et he ſunt tres conditiones de ratione notionis.

Sufficiencia ⁊ numerus quinqꝫ nocionū ⁊ qꝛ nō pñt eſſe plures vel pauciores. Capi. CCXCVI

Predictis omnibus ſuppoſitis faciliter ptꝫ iſtaꝝ notionū numerus ⁊ ſufficientia que ſic ſumit. Hoc quidē ꝙ in diuinis ad originē ꝑtinet poteſt ſignificari vł affirmatiue vł negatiue. Si affirmatiue vł dicet ꝫm rōem ꝑncipij vt a q̄ aliꝰ. vel ꝫm rōnē eiꝰ qđ eſt a ꝑncipio vt q̄ ab alio. Utrunqꝫ aūt iſtoꝝ dicit originē in cōi. vñ neutꝝ poteſt eē nocio. Oportet ḡ ꝙ determinet q̊ ad ſpecialē modū origis que non pōt eſſe niſi duplex. vt ꝓbat ꝑme ſententiaꝝ ſcꝫ ꝑ modū nature ⁊ ꝑ modum amoris. ⁊ ꝫm vtrunqꝫ habemus duas relationes. Unam que deſignat rationē ꝑncipij. ⁊ aliam que deſignat rationē eius qđ eſt a ꝑncipio. ⁊ ſic ſunt q̄tuor notiōes Due q̄ꝫtum ad modum originis ſcꝫ Paternitas que deſignat rationem principij ⁊ eius a quo alius. ⁊ eſt in ſolo patre. Et filiatio que deſignat rationē eius quod eſt a principio ⁊ quo ab alio per moduꝫ nature. ⁊ eſt in ſolo filio. Alie due ſunt q̄ꝫtū ad originē ꝑ modū amoris ſcꝫ cōmunis ſpiratio que deſignat rōnē ꝑncipij ⁊ a quo vel a quibus alius

Et ſic eſt in patre ⁊ filio, pceſſio que deſignat rōnē eius ꝙ eſt ab alio vel ab aliꝭs. ſꝫ tn̄ ꝑ modū amoris. ⁊ ſic eſt ſolū in ſpūſancto. Si aūt ꝑtinens ad originē ſignificet negatiue tunc vel negat rō principij. vl' rō eius qđ eſt eſſe a principio Si negetur rō principij. nō eſt ad dignitatē ꝑtinēs. ⁊ ideo nō poteſt eſſe nocio ſcꝫ nō eſſe ṗncipiū alicui' ꝑſone diuine. Si negat rō ei' qđ eſt a principio. vel in ſpeciali vel in generali. Si in ſpeciali. nō poteſt eſſe nocio. qꝛ quanto affirmatio eſt magis ſpecialis tanto negatio oppoſita habet magis đ entitate ⁊ magis eſt ens. vt ꝑ ſbi gr̄a. ſicut hec affirmatio ē hō tanq̄ ſpecialis. ⁊ hoc eſt aīal tanq̄ gn̄alis. magꝭ habet de entitate nō homo q̄ non animal. qꝛ plura deſtruunt ad nō animal q̄ ad nō hoiem. Un̄ nō aīal deſtruit hoīeꝫ ſed nō homo nō deſtruit aīal. vn̄ hec eſt vera ꝙ ſpecialior negatio plus habet de entitate q̄ generalior. ⁊ q̄to affirmatio ē ſpecialior. tanto negatio ei' oppoſita habet plus de entitate Si aūt negat rō ei' qđ eſt a principio in generali. ſic erit negatio ſpecialis ⁊ ad dignitatē ꝑtinens faciens nocionē patris. ⁊ erit innaſcibilitas ꝑ priuationē natiuitatis qua importat non eſſe ab alio.

Quid importat hꝰ nomē nocionale ⁊ quibus cōueniat. Capitulū CCXCVI

Quantum ad hoc nomē nocionale ſciendū ꝙ ſicut ſe habet innocionale ad inotionē. ita ſe habet nocionale ad nocionē. Et ideo ſatis poteſt haberi expoſitio vocabuli ex dictis in caº de innocionali. ſed vt fiat amplius manifeſtū Sciēdū eſt ꝙ nociōale eſt denominatiuū. Denoīat aūt tria. Primo ipas nociones de quibus primo dictū eſt. ⁊ hec denoīatio eſt denominatio eſſentialis. ⁊ ſic paternitas filiatio ⁊c. dicunt aliquid nocionale. Secūdo dicunt actus nocionales. illi qui egrediunt a ꝑſona habente nocionē. vel terminant ad ꝑſonam habentē nocionē, put reſpicit nocionem. ⁊

ſic reſpectu patris gñare eſt actus nocionalis. reſpectu filiȷ̃ gñari. reſpectu ſpũſſcti ſpirare ⁊ ſic de aliȷ̃s. Tercio dicunt noia ⁊ ṽba nocionalia. Noia quidẽ q̃ ſignificãt predictas q̄nq̧ notiones. ⁊ ſic nõ paternitas eſt nomẽ nocionale ⁊ ſic de aliȷ̃s. Uerba nocionalia que ſignificãt actus predictos. ⁊ ſic gñare ⁊ ſpirare ſũt ṽba nocionalia. ⁊ ſic de aliȷ̃s. Nõ occurrit mihi aliqđ nomẽ alicuꝰ ſecũ de intentiõis ad alia gña ꝑtinens de quo ſm intentionẽ ꝓpoſitã aliquid ſit dicẽdum. Et ideo finẽ dictis de talibꝫ ſecundis intentionibus ponimus ⁊ dicendis. Nec aliquẽ moueat ꝙ hec noia attributũ. nocio. nocionale inter ſecundas intentiones poſui. q̄a ꝗuis ſit diſputabile vtrũ ad primas vel ſecũdas intentiones ꝑtineant. nõ eſt magna vis faciẽda. in hoc tamẽ maiorum ⁊ pluriũ ſententiam ſum ſecutus.

De nominibꝫ ſecundarũ intentionũ que complexis cõueniunt. Capitulũ CCXCVII

Eſtat dicendũ de noibus ſecũdarũ intentionũ q̃ cõplexis ↄueniũt Circa qđ dicendũ eſt primo de noibꝫ ſecundaꝝ intentionũ q̃ ↄueniũt ipis cõplexis. Scđo dicẽdũ eſt đ eis q̃ ↄueniũt q̄buſdã ↄditõibus ipoꝝ cõplexoꝝ. Quãtuꝫ ad ꝑmũ occurrũt iſta vndecim ſcꝫ. Oĩo. enũciatio. diffinitio. queſtio. ꝓpoſitio. ꝑmiſſa ↄcluſio. argumẽtũ. ſyllogiſmꝰ. inductio. enthymema. de quibꝫ ꝑ ordinẽ eſt dicendũ.

Quid eſt oratio ⁊ que ſunt ſpecies eius.

Ratio eſt vox ſignificatiua ad placitũ cuꝰ ꝑtes ſepate aliq̃d ſignificãt. vt ħ ptꝫ hõ currit. Iſtaꝝ aũt orationũ alia ꝑfecta alia imꝑfecta. Et eſt illa ꝑfecta que ꝑfectũ ſenſum gñat in animo auditoris cuꝰ ꝑtes ipam cõponentes ſunt nomẽ ⁊ verbum. vt homo currit. vel homo eſt aſinus. Alia eſt imꝑfecta que imꝑfectum ſenſuꝫ gñat in animo auditoris. vt homo. aſinꝰ. Et hec nõ eſt ꝓprie oĩo. Oĩo aũt eſt genus reſpectu omniũ complexorum. Unde oratio

num alia enunciatio. alia queſtio. alia ꝓpoſitio ꝛc.

Quid eſt enunciatio. queſtio. ꝓpoſitio. pmiſſa ꝯcluſio.

Nūciatio aut q̄ſtio. ꝓpoſitio ꝛ cōcluſio idem ſūt realiter ſed differūt rōne. Dicit̄ em̄ enūciatio cuꝫ abſolute ſumit̄ ꝛ ꝓnunciat̄. vt homo eſt albus. Queſtio qñ ꝑ modū interrogationis ab opponēte ꝓponit̄. vt ſi homo eſt albus Dicit̄ aūt ꝓpoſitio vt ſumit̄ ad aliquid ꝯcludenduꝫ. vt ſic. Omis homo eſt albus ꝛ ſortes eſt homo. igit̄ ſortes eſt albus. Et ipſa ꝓpoſitio inq̄ꝫtū aſſumit̄ ad inferendū concluſionē. dicit̄ premiſſa eſſe inq̄ꝫtum in ordine ſyllogiſtico precedit concluſionē. Dicit̄ aūt cōcluſio inq̄ꝫtum ſyllogiſtice cōcludit̄ ex premiſſis. ſicut habens colorem diſgregatiuū viſus eſt albus. homo eſt hmōi. igit̄ homo eſt albus. Et iſta eadem ratio. enunciatio. queſtio. ꝛ ꝓpoſitio. premiſſa. cōcluſio. reſpectu quoꝝ oratio eſt genus. tamen hic nomina eidem cōueniunt diuerſis reſpectibus.

Quid eſt diffinitio ꝛ deſcriptio. Ca. CCXCVIII

Diffinitio aūt eſt oratio q̄d eſt eſſe ſignificans. id eſt iudicans ꝛ dicens naturaꝫ rei. Hoc aūt poteſt fieri dupliciter. Uno modo per eſſentialia rei. Et ſic dat̄ per genus ꝛ differentias ꝓximas. ꝛ tunc habet ꝓprie rōnē diffinitionis. Et ſic ſola ſpecies diffinit̄. Alio modo dat̄ ꝑ ꝓprietates accidētales. Quia em̄ multa nō habent differentias eſſentiales ſicut ens. In habentibꝫ aūt non ſunt nobis note. ideo circumloquimur eas. ꝛ ꝑ ꝓprietates accidentales declaramꝰ rei naturā. Et tūc nō habet rationē diffinitōnis ꝓprie. ſed vocat̄ deſcriptio. Et ſic poteſt cōpetere omni rei de qua poteſt haberi aliqua cognitio. Quāuis aūt ſm phm diffinitio vocet̄ terminus. ꝛ aliquomodo debeat dari ſine copula vt ptꝫ. ij. poſterioꝝ. nihilominꝰ qꝛ dat̄ ex genere ꝛ differētia q̄ꝫtum ad diffinitionem proprie dictam. vel ex aliquibus loco generis ꝛ differentie q̄ꝫtum ad deſcriptionem. ꝛ cū ſit

etiam aliqualr ptinēs ad genus orationis. Idcirco inter cōplexa vtrunqȝ poſui. ⁊ ita ptȝ oīm predictoꝝ ſignificātia et differentia ſcȝ orōnis que genus eſt ad cetera ⁊ omnium ſuarum ſpecierum ſcȝ enunciationis. queſtionis. ꝓpoſitionis. premiſſe ⁊ concluſionis.

Quid eſt argumentū. quot modis dicit̄. ⁊ que ſunt ſpecies eius. Capitulū CCXCXIX

Argumentū autē dicit̄ ratione rei dubie faciens fidem ſm Boetiū in thopicis. Poteſt aūt clarius diffiniri qꝛ argumētū eſt orō ꝓbata alicuius dubietatis. Eſt aūt argumētū ſpecies orōnis ⁊ genus reſpectu ſill'i. enthymematis inductionis ⁊ exempli. Omnibꝫ aūt iſtis modis poteſt aliquis argumentari ad propoſitum. Hic aūt videndum eſt quotiens dicit̄ argumentū ⁊ dicendum eſt ꝙ tribꝫ modis. Uno em̄ modo dicit̄ ꝓceſſus rōnis a notis ad ignota. Et ſic accipit̄ in dicta diffinitione. ⁊ qꝛ totus proceſſus ſyllogiſticus habet virtutem ex medio in quo continet̄ virtualiter ipā tota concluſio breuiter ⁊ ſuccincte. inde tractū eſt nomen argumenti ad hoc vt quedam breuis prelibatio future narrationis virtute eam continens. ⁊ ſuccincte argumentum dicatur. Et ſic in biblia ſepe accipit̄ argumentū maxime in epiſtolis Pauli. Ubi ante epiſtolaȝ poſt proemium ponit̄ prelibatio breuis que dicit̄ argumentum. ⁊ quia p̄ proceſſum rationis virtute mediꝫ ⁊ ꝟtute luminis naturalis fit manifeſtatio rei. Ideo protractū eſt nomen argumenti ad lumen manifeſtans. ſicut dicit aplus Eph. v. Quia oīa que arguunt̄ a lumine manifeſtentur. Et ad iſtam manifeſtationem maxime reprehenſiuam viciorum. ⁊ ſic dicitur ad Thy. iiij. Argue obſecra increpa ⁊c.

Quid eſt ſyllogiſmus. ⁊ qt ſunt ſpecies eius.

Syllogiſmus eſt orō in qua quibuſdā poſitis ⁊ conceſſis ſcȝ duabus premiſſis neceē eſt aliud euenire ſcȝ cōclu

ſiones ꝑ ea que poſita ſunt ⁊ ↄceſſa. Quãuis aũt in ſillogiſmo ſint tres orationes. tamen dicif vna oratio non vnitate indiuiſibilitatis ſicut punctus. ſed vnitate ꝑfectionis et ordinis ſicut ⁊ mundus. Syllogiſmoꝝ aũt tria ſunt genera. quia alius demonſtratiuus ſicut ille qui procedit ex veris ⁊ neceſſariis cauſis concluſionis. vt hic. omne animal rationale eſt riſibile. omnis homo eſt animal rationale. igif omnis homo eſt riſibilis. ⁊ de iſtis determinaf in libro poſterioꝝ. Alius eſt dyaleticus vel thopicus ſiue probabilis. vt hic Comptus eſt adulter. petrus eſt comptus. ergo eſt adulter. Et de hoc agif in libro thopicoꝝ. Alius ſophiſticus ſiue elencus. ⁊ iſte procedit ex aꝑparentibus tñ ſiue exiſtentia. vt omnis canis eſt latrabilis. celeſte ſydus eſt canis. igitur celeſte ſydus eſt latrabile. ⁊ de hoc agif in libro elencorum.

Quid eſt enthymema

Nthymema eſt ſyllogiſmus trũcatus in quo infert feſtinata ↄcluſio. Et dicif ab en qđ eſt in ⁊ thymos qđ ē mens quia opponẽs in mẽte retinet alterã ꝑmiſſarũ. vt h̄ ſortes eſt homo. ergo eſt animal. Hic eñ in mente retinet maior ꝓpoſitio hec ſcȝ omnis homo eſt animal. qua poſita eſſet ꝑfectus ſyllogyſmus ſic. Omis homo eſt animal. ſortes eſt homo. igif ſortes eſt animal.

Quid eſt inductio.

Nductio eſt progreſſus ab omnibus partibus ſimł ſumptis ſiue a ſingularibus ſufficienter enumeratis ad vniuerſale. vt hic ſortes currit. plato currit ⁊ ſic de aliĳs igif omnis homo currit.

Quid eſt exemplum.

Xemplum eſt ab vno ſimili ad aliud ſimile progreſſio. vt hic. in naue regenda nõ ſorte ſed arte doctor eligendus eſt ergo ⁊ in ſcholis regendis.

De nominibus ſecundarũ intentionũ ↄuenientibus cõ dictionibus complexorum. Capitulũ. CCC

De nominib⁹ ſecūdaꝝ intētionū

Ecūdo dicēdū eſt de nominib⁹ ſe-
cundaꝝ intētionū que cōueniūt quibuſdā con
ſ ditionib⁹ cōplexoꝝ que ſunt quattuor q̄ꝝtū per/
tinet ad preſens ſcilicet dici per ſe dici de omni
dici de nullo. et reduplicatio.

Quomodo per dicit habitudinē cauſe ꝛ cuius ꝛ ꝙ ſunt quattuor modi dicendi per ſe.

c Irca pmū ſciēdū ꝙ hec ꝑpoſitio per habitudinē cauſe deſignat ꝛ interdū etiā ſitū. ſicut exiſtēs ſolitari⁹ dicit eſſe per ſe. Cauſe aūt habitudinē deſignat. Qn̄qꝫ quidē formalis. vt cū dicim⁹ ꝙ corp⁹ viuit per animā. Qn̄qꝫ aūt materialis. vt cū dicim⁹ ꝙ corp⁹ coloratū eſt per ſuperficiē. vel hō eſt corruptibilis per corp⁹ coloratū ꝑ ſupficiē. Qn̄qꝫ aūtē ſignificat habitudinē cauſe extrinſece ꝛ preciſe efficiētis. vt cū dicim⁹ aqua caleſcit per ignē. Sicut aūt ꝑpoſitio per denominat habitudinē cauſe qn̄ aliq̄d eſt cauſa eius quod eſt extrinſecus ꝛ attribuit ſubiecto. ita ꝙ qn̄ ſubiectū vel aliq̄d eius eſt cauſa qđ attribuit ſubiecto. ita qn̄qꝫ ſubiectū eius eſt cauſa qđ attribuit ei. et hoc ſignificat hoc ꝙ dico aliq̄d eſt cauſa per ſe. His ſuppoſitꝭ ptꝫ quō accipiūt quattuor modi dicēdi per ſe quoſ Phs pmo poſterioꝝ aſſignat. Primus eſt qn̄ illud qđ attribuit alteri eſt cauſa eius formalis. et hoc mō diffinitio et ptes diffinitiōis eſſentialis dicunt eſſentialit de diffinito pmo mō dicēdi per ſe. vt aīal et rōnale de hoie. Scđus modus eſt ꝙ hec ꝑpoſitio per denoiat habitudinē cauſe materialis. put ſcꝫ illđ cui aliq̄d attribuit eſt ꝓpriū ſbiectū ipſi⁹. ꝛ ſpēaliter accipiēdo materiā in qua ſcꝫ. Et qꝛ ſubiectū ponit in diffinitōe accidēꝭ aliqn̄ in abſtracto. vt ſimitas eſt naſi curuitas. Aliqn̄ in cōcreto. vt ſimus eſt naſus curu⁹. Jdcirco generaliter ſcđs modus dicēdi per ſe eſt qn̄ ſubiectū ponit in diffinitiōe p̄dicati qđ eſt ꝓpriū accidēs ei⁹. ꝛ ſic par ꝛ impar per ſe dicunt de numero ꝛ riſibile de hoie. Terti⁹ modus per ſe eſt put per ſe

ſignificat ſolitariũ q̃d. vt cũ dicimus ſortes eſt per ſe. ⁊ iſte modus ſolũ ꝯuenit p̃mis ſbſtãtijs ⁊ ptibꝫ ſiue ſuppoſitꝫ de genere ſbſtãtie. ⁊ iſte modus eſt magꝫ modus eſſendi q̃ꝫ dicendi. Quartꝰ modus dicẽdi per ſe eſt qđ hec ꝓpoſitio per deſignat habitudinẽ cauſe efficiẽtis. vt cũ dicimꝰ aqua caleſcit per ignẽ. Et iſti modi dicẽdi per ſe. p̃mus ſecũdus et quartꝰ ſunt quedã cõditões eoꝝ que cõtemplatõe dicunt᷑. Tertiꝰ aũt eſt magꝫ modus eſſendi q̃ꝫ dicẽdi vt dictũ eſt.

Quid eſt dici de omni et de nullo. Capi CCCI

D Ici de om̃i eſt qñ nihil eſt ſumere ſub ſbiecto de quo nõ dicat᷑ p̃dicatũ. vt cũ dicit᷑ om̃e aĩal eſt ſubſtãtia. nihil em̃ põt ſummi ſub aĩali de quo ſubſtãtia nõ dicat᷑. Ecõuerſo autẽ dici de nullo: qñ nihil eſt ſummere ſub ſbiecto a quo nõ remoueat᷑ p̃dicatũ. vt cũ đr nulũ aĩal eſt lapis. Ibi em̃ nihil eſt ſummere ſb aĩali a q̊ nõ remoueat᷑ p̃dicatũ qđ eſt lapis.

De natura reduplicationis. Capi. CCCII

R Eduplicatio aũt eſt quedã ꝯditio poſita in ꝓpoſitõe reddẽs cauſam q̃re p̃dicatũ ineſt ſubiecto. Hec aũt hꝫ fieri ꝑ hoc vocabulũ ᷑m qđ. vel inq̃ꝫtũ. vel ꝓut. vt cũ dicit᷑ hõ inq̃ꝫtũ eſt hõ. vel hõ ꝓut eſt hõ. vel hõ ᷑m qđ hõ eſt rõnalis. Et qꝛ om̃es tales reduplicatiões eiuſdẽ nature ſunt. Idcirco de ꝯditõe reduplicatõis in genere in vna ſolũ exẽplificãdo aliq̃d dicẽdũ eſt. Sciẽdũ ergo ꝙ cum hoc qđ dico ᷑m qđ. vel queuis alia reduplicatio reduplicet illud ꝑ qđ p̃dicatũ ineſt ſbiecto ⁊ ꝯuenit ſoli. opoꝛtꝫ ꝙ aliquõ illud qđ reduplicat᷑ ſit idẽ ſbiecto. ⁊ aliquõ ſit idẽ p̃dicato. ſicͭ medıꝰ terminꝰ in ſylogiſmo affirmatiuo hꝫ ↄpationẽ ad p̃dicatũ. ſicͭ ad illđ qđ ſequit᷑ ad ip̃m. ad ſbiectũ aũt cõpat᷑ ſicͭ illđ qđ aliquõ in ſbiecto includit᷑. Experimur aũt ꝙ in ſbiecto iſta includũt᷑ ſcꝫ ſbſtãtia ſbiecti ⁊ accidẽtia ⁊ cauſe. Et ideo ᷑m quodlibꝫ iſtoꝝ põt fieri reduplicatio in ꝓpoſitiõe. ſbſtãtia aũt ſbiecti eſt ⁊ ip̃m ſbiectũ ⁊ natura eiꝰ. ⁊ ᷑m qđlibꝫ iſtoꝝ põt fieri re/

duplicatio. vt ꝑbi grã. põt em̃ hõi ꝑ reduplicationẽ ꝑcedẽ tiũ aliq̃d attribui rõne cauſaꝝ et ꝑncipioꝝ. Et ſic q̃ꝫtũ ad cauſaꝫ materialẽ. dicim⁹ ꝙ hõ inq̃ꝫtũ cõpoſit⁹ ex cõtrariȷ̃s eſt corruptibilis. q̃ꝫtũ ad cauſaꝫ formalẽ ꝙ hõ inq̃ꝫtũ habꝫ aiam rõnalẽ eſt ad in imagine dei. Quãtũ ad cauſaꝫ effi/ ciẽtẽ dicim⁹ ꝙ petr⁹ inq̃ꝫtũ fili⁹ ſocratꝭ eſt ei⁹ heres. Quãtũ ad finalẽ dicim⁹ ꝙ hõ inq̃ꝫtũ eſt ad beatitudinẽ ordinat⁹ opꝫ ꝙ ſit immortalis q̃ꝫtũ ad aiam. Si aũt attribuit̃ hõi aliq̃d rõne accidẽtiũ. ſic dicim⁹ ꝙ hõ ſm qd̃ colorat⁹ eſt viſi bilis. Si aũt aliq̃d attribuit̃ hõi rõne ſuppoſiti ſic dicim⁹ ꝙ ſortes ſm qd̃ ſortes eſt indiuiduũ. In hoc igit̃ terminat̃ tota ſecũda pars libiell in qua dictũ eſt de ꝑtinẽtibꝫ ad pri mas et ſecundas intentiones.

Incipit tertia ⁊ vltima pars ſiue tracta tus tertius. In quo dicit̃ que ⁊ quõ nomi na diuinis cõueniãt. Capitulũ I

In hac tertia parte hui⁹ operis ſm premiſſam ſupra intẽtionẽ dicẽdũ eſt. que noia ⁊ quõ diuinis cõueniãt. qd̃ vt cõ/ pẽdioſe ⁊ in q̃buſdã generalibꝫ regulis mõ quodã groſſo et figuraliter exequat̃ tali eſt ordine ꝓcedẽdũ. Cum em̃ res nõ nomine mus niſi ſm qd̃ eas cognoſcim⁹ Sunt em̃ voces ſigna eaꝝ que ſunt in anima paſſionũ. vt dicit̃ ꝑmo periermeniaꝝ. Idcirco ꝑmo vidẽdũ eſt quõ in dei cognitio nẽ cõſurgim⁹. Scd̃o q̃d de deo in via cognoſcim⁹. Tertio an nõibꝫ ꝓpriȷ̃s vel metahaphoricis talia cognita exꝑma/ mus. ⁊ generalit̃ quibꝫ nõibꝫ talia debite explicam⁹. Quar to quot ſunt modi noium q̃bꝫ vtimur in diuinis. Quinto q̃s ẽ mod⁹ debit⁹ vtẽdi talibꝫ nõibꝫ ſm ꝟitatẽ fidei xpiane.

Quomodo deum cognoſcimus. Capitulū II

Uantū ad primū quō deū cogno
ſcim⁹. Sciēdū ꝙ om̄is nr̄a cognitio ortū habꝫ
q a ſenſu. cū igiꝛ deus nō cadit ſub ſenſu ſed ſolū
creature. de⁹ in ſtatu vie curſu nature a nobis
cognoſci nō pōt niſi per creaturas eo mō quo cauſa cognoſ
ſciꝛ per effectū. Et hāc viā poſuit Apl̄us roma. i. Inuiſibi
lia dei per ea que facta ſūt intellecta ꝯſpiciunꝛ ſempiterna
quoqꝫ ei⁹ virt⁹ ꝛ diuinitas. Sōm aūt dionyſiū. vij. ca. de di
uinis nōib. Trib modis per creaturas venim⁹ in dei co
gnitionē ſcꝫ via cauſalitatꝫ. eminētie. ꝛ remotiōis. Et hui⁹
rō ſimul cū ſufficientia ſic ſumiꝛ. Quia eſſe creature eſt ab
altero. vn̄ ſm hoc ducimur in cauſaꝫ a qua eſt. hoc aūt pōt
eſſe dupliciꝛ. Aut q̄tū ad illō qō receptū eſt. ꝛ ſic ducimur
per modū cauſalitatis. Aut q̄tū ad modū recipiēdi. ꝛ hoc
dupliciꝛ. Quia vel āmouem⁹ a deo q̇cq̇d imꝑfectōis eſt in
creatura. ꝛ ſic eſt via remotōis. Et ſm ꝙ illud qō eſt rece
ptū in creatura ꝑfecti⁹ ꝛ nobili⁹ eſt in deo. ꝛ ſic eſt via tertia
ſ. eminētie. Per viā ergo cauſalitatꝫ deū cognoſcim⁹. ſic ar
guēdo. Om̄e qō hꝫ eſſe ex nihilo oportet ꝙ ſit ab alio aliq̇
a quo ſuū eſſe fluxit. ſꝫ oēs creature habēt eſſe ex nihilo qō
patꝫ ex eaꝝ imꝑfectōe ꝛ poſſibilitate. ergo oportꝫ ꝙ ſint ab
aliquo vno ṗmo non creato. ꝛ hoc deum dicim⁹. Et de hoc
dicit glo. Ambroſij ſuꝑ epl̄am ad roma. ca. ṗmo. Ut deus
qui natura inuiſibilis eſt. etiā a viſibilib poſſet ſciri. opus
fecit qō opificē ſui viſibilitate manifeſtauit. vt per certū in
certū poſſit ſciri. ꝛ ille crederet deus oim qui hoc fecit qō ab
hoie impoſſibile eſt fieri. Per viā aūt remotiōis ꝓcedim⁹
ſic. qꝛ vltra om̄e imꝑfectū oportꝫ eſſe aliq̇d ꝑfectū cui nulla
imꝑfectio admiſceaꝛ. ſꝫ om̄e corpus eſt q̇d imꝑfectū. qꝛ eſt
terminatū ꝛ finitū ſuis dimēſionib. ergo vltra om̄e corp⁹
oportet ponere aliq̇d qō nō ſit corpus. qō ſpm̄ dicim⁹ incor
poreū. Om̄e autē corporeū eſt mutabile ꝛ de ſui natura eſt

impfectū. ergo vltra oēs ſpūs mutabiles. ſcȝ anime ⁊ angeli. opoꝛtȝ eſſe aliqđ ens incoꝛpoꝛeū immutabile ⁊ omino pfectū qđ deū dicim⁹. Et de hoc dicit Aug⁹. viij. de ciuita. dei. ca. viij. Viderūt ſummi phi nullū coꝛp⁹ eſſe deū. ⁊ ideo cūcta coꝛpa tranſcēderūt querētes deū. viderunt em̄ q̄cq̄d mutabile eſt nō eſſe ſummū deū. oīmq; pncipiū. ⁊ ideo oēm animā mutabileſq; ſpecies tranſcēderūt. Deinde viderūt oēe qđ mutabile eſt nō poſſe eſſe niſi ab illo q̄ incōmutabiliter ⁊ ſimplicit̄ eſt. Intellexerūt ergo eū oīa iſta feciſſe et a nullo alio fieri potuiſſe. Per viā aūt eminētie in eſſendo ſic pcedim⁹. bonū ⁊ meli⁹ dicunt̄ in cōpatione ad optimū. ſed in creaturis ⁊ ſubſtātijs coꝛp⁹ inuenit̄ bonū. ſpūs meli⁹. in quib; tn̄ nō eſt bonitas a ſemetipſis. igit̄ opoꝛtȝ dare aliqđ optimū a quo ſit bonitas in vtroq;. hoc eſt de⁹. Et de hoc dicit Aug⁹. li. vi. de ciuita. dei. et eſt in glo. roma. i. Conſiderauerūt phi. q̄cq̄d eſt in ſubſtātijs vel coꝛp⁹ eſſe vel ſpm̄. meliuſq; ſpm̄ eſſe q̄ coꝛp⁹. ſed lōge melioꝛē qui fecit ſpm̄ ⁊ coꝛpus. ⁊ hūc deū dicim⁹. Sic ergo ptȝ quō in diuinoꝝ cognitionē deuenim⁹. qꝛ per creaturas. ⁊ per eas triplicit̄. qꝛ via cauſalitatꝫ. via remotiōis. ⁊ via eminētie. et hec tria ſumūtur ſm tria in creaturꝫ reperta. Nam oīs creatura eſt ens pductū de nihilo ab alio Incpͣtū aūt eſt ens aliquā pfectionē impoꝛtat. qꝛ pductio ab alio cauſam efficiētē habet. qꝛ ꝟo de nihilo vertibilem vertibilis eſt in nihil ſubtracta influētia ꝯſeruātis. Via ergo eminētie inueſtigādi deū ſumitur a pma ꝯditōe. via cauſalitatꝫ ſumit̄ a ſecūda. via remotionis ſumit̄ a tertia. Qđ aūt dicit̄ de cognitiōe diuinoꝝ: intelligēdū eſt de cognitiōe nautali et per viā naturalis inueſtigatōis. Per fidē aūt ⁊ lumē fidei aliter in cognitionē diuinoꝝ venim⁹. qꝛ p dicta ſacre ſcripture credim⁹ ex auctoꝛitate dicentis qui eſt deus. et ſic ipſum credim⁹ trinum in perſonis. vnum in eſſentia. quod nullo modo poſſumus cognoſcere ratione naturali. et ita patet quō deum cognoſcimus in ratione naturali et per fidem.

Secundo dicēdū est. quid de deo cognoſcim⁹ in via. Et q₂ cōmunis diſtinctio eſt ꝙ de re aliq̄ dupliciter ſc₃ q̄tū ad quid nois et q̄tū ad quid rei. Idcirco primo dicetur. quomō intelligit̃ illa diſtinctio de quid nois et quid rei. Secūdo dicit̃ quomō de deo habem⁹ vtrāq₃ cognitionē.

Quomodo debet accipi cognitio quid rei ꝛ quid nominis et horum diſtinctio.

Quantū ad primū ſciēdū ꝙ cōmunis diſtinctio eſt. ꝙ de re aliqua poteſt haberi dupliciter cognitio ſcilicet quid rei et quid nominis. vt ergo pateat hec diſtinctio. Notandū eſt ꝙ hec diſtinctio poteſt capi vel ex parte rei. vel ex parte noſtri. Sic ex parte rei hec pōt eſſe tripliciter. Uno modo cōparādo entia realia ad illa que nō habēt entitatē realē. vt lapidē ad chymerā. et ſic habētia entitatē realem vt celum terra et hmōi dicūtur non ſolū habere quid nominis ſed etiā quid rei. Non habētia autē realem entitatē. vt figmēta. priuationes. et hmōi dicūtur habere. ſolū quid nominis. Et talium fit noticia tantū ad quid nominis. id eſt quid eſt illud quod ſignificat̃ per nomē. Secundo mō poteſt diſtingui quid rei cōtra quid nominis accipiēdo in eadem re vt dicat̃ quid rei illud quod pertinet ad eſſentialia quid autē nominis illud qđ pertinet ad accidētalia. ita ꝙ vtrūq₃ tam quid rei q̄ nois accipiat̃ realiter. tamē vnū in eſſentialib₉. aliud in accidētalib₉. Et ſic res dicit̃ cognoſci q̄tū ad quid rei quādo cognoſcit̃ diffinitio ei⁹ eſſentialis q̄tū ad quid nois qn̄ cognoſcit̃ aliq̄ eius diſcretio ſolū accidētalis. Tertio pōt intelligi vt dicat̃ res cognoſci q̄tu₃ ad quid rei. cognitione ſpeciali diſtincta et perfecta. Quantū autē ad quid nominis quādo cognoſcit̃ cognitione confuſa generali et imperfecta. Ex parte aūt noſtri poteſt intelligi etiam reſpectu illorum que veram entitatē habēt tripli-

citer. Uno modo vt dicat fieri de aliqua re ex parte noſtri quid nominis quādo ſolum ſcitur quid ſignificat per nomen. Quid autē rei quādo ſcitur ſua quidditas ſeu natura perfecte. Sed poteſt intelligi hec diſtinctio vt dicat ſciri de re quid nominis. quādo ſoluz ſcitur quid importatur per nonem. ignoratur tamē an talis res per nomē ſignificata ſit in rerum natura vel non. Quid autem rei quando ſcitur non ſolum quod importatur per nomē. ſed etiam ꝙ talis res per nomē ſignificata eſt in rerum natura. Tertio poteſt intelligi quid nomis cōtra quid rei vt diceretur ſcire quid nominis. quando ſcitur de re ſolum quod eſt in rerum natura. neſcitur tamē quid eſt talis res. Et ſic ſolū res ſcitur quod eſt res. aut diceretur ſcire quid rei quando ſciretur nō ſolū quia eſt. ſed etiā quid realiter et quid eſſentialiter res eſt. vt ſi nō ſoluz ſcirem quia homo eſt. ſed quid eſt homo quia animal rationale. Sic ergo patet. ꝙ poteſt intelligi diſtinctio de cognitione rei q̄ꝫtuz ad quid rei ⁊ nominis. et tam ex parte noſtri q̄ꝫ ex parte rei.

Quid cognoſcimus de deo quātum ad quid nominis vel quid rei quia eſt. Capitulum IIII

Ecundo iſtis ſuppoſitis dicēdum eſt quid de deo cognoſcere poſſumꝰ. Ad quod dicendū. ꝙ accipiendo quid nominis pro eo ꝙ eſt ſcire quid per nomē importat vel pro cognitione confuſa. vel pro cognitione quorūdā que per modum ꝓprietatū accidētaliū. deo inſunt. vel pro cognitione actualis exiſtentie. ſtatim patet ꝙ de deo cognoſcimꝰ quid nominis. Nam de deo cognoſcimꝰ quid importat per hoc nomē deus. qꝛ ſm Anſelmū. illud quo magis cogitari nō pōt Cognſcimꝰ etiā cōfuſe quid eſt. ⁊ qꝛ ſubſtātia ſpūalis omni imperfectiōe carens. Cognoſcimꝰ etiā qꝛ bonꝰ iuſtus et

miſericoꝛs. Cognoſcimus etiam quia eſt in rerum natura actu exiſtens nec ſolū fide. immo naturali ratōe. et ſic patꝫ ꝙ de deo cognoſcimꝰ quid eſt q̄tū ad quid nominis. Accipiendo aūt quid rei pꝛo vera entitate. et talis entitas eſt in rerū natura pꝛo quidditate ⁊ natura rei in generali. ſic de deo ſcimꝰ q̇d eſt. Sꝫ accipiēdo q̇d rei pꝛo diſtincta ⁊ perfecta cognitiōe rei. ſic de deo neſcimꝰ quid rei. vnde cū venit ad perfectā cognitionē dei ⁊ diſtinctā. magis ſcimꝰ quid nō eſt q̄ꝫ q̇d eſt. ꝓpter qđ dicit Dionyſius. ij. ca. celeſtis Hyerarchie. ꝙ negatōes de deo ſunt vere. affirmatōes aūt incōpacte. magis tñ venimꝰ ad perfectā cognitionē. q̇d deus eſt per fidē q̄ꝫ per rōnē. Nam per fidē cognoſcimꝰ deū trinum et vnū ad quod nullo mō pertingit ratio naturalis. Sic ergo patet quomō de deo cognoſcimꝰ quid nominis vel quid rei. Cauſa aūt quare in ſpeciali nō poſſumꝰ cognoſcere q̇d rei determinate de deo eſt. quia nullus effectus in determinatā et perfectā cognitionē cauſe ducere poteſt niſi totā virtutē cauſe coequet. Deus aūt nō cognoſcit niſi ſicut cauſa per effectū. quia nullo mō poſſunt virtutē cauſe adequare. immo diſtant in infinitū. Ex quo ſequitur ꝙ de deo q̇d eſt perfecta ⁊ diſtincta cognitōe ſcire nō poſſumus.

De nominibꝫ pertinētibꝫ ad diuina. Capi: V

Qvantū ad tertiū an deum cognitum nominibꝫ ꝓpꝛijs vel methaphoꝛicis nominemꝰ: vidēda ſunt quinqꝫ. Pꝛimū eſt ꝙ deum ex creaturis cognitū multipliciter poſſumꝰ nominare ſm ꝙ dicimꝰ deo aliqua nomina conuenire ꝓpꝛie. aliqua methaphoꝛice. Secūdū quid eſt methaphoꝛice vel ꝓpꝛie nomē de aliquo dici vel aliq̇d ſignificare. Tertiū que noīa ꝓpꝛie vel methaphoꝛice deo cōueniūt. Quartū vtrū talia de deo ⁊ creaturꝭ dicāt vniuoce vel analogice. Quintum vtrū per pꝛius cōueniāt deo vel creaturis.

Qꝫ deus poteſt pluribꝫ nominibꝫ nominari.

Quantū ad primum Sciendū q̄ cū vnaquecꝫ res ſi-
cut cognoſcitur ita nominaꝛ. Deus autē vt prius pa-
tuit per creaturas cognoſciꝛ multis modis ſcꝫ. via cauſa-
litatis. eminentie et remotionis. ſequitur q̄ omnibus mo-
dis iſtis in generali ꝛ pluribus ſub iſtis in ſpeciali: deus a
nobis ſit nominabilis. Nominatur ḡ nominibus ad cau-
ſalitatē pertinentibus ſm q̄ ſunt multi actus eius ꝛ effe-
ctus. vnde quia creat dicitur creator. quia ſaluat diciꝛ ſal-
uator ꝛ ſic de alijs. Nominamus etiā eum nominibus re
mouentibus imperfectionē que reſpiciunt viam remotio-
nis. ꝛ dicimus q̄ eſt increatus. immenſus. infinitus. incō-
mutabilis. Et vt cōmuniter talia nomina ſunt negatiua.
Nominamus etiā eū nominibus reſpicientibus viā emi-
nentie. ꝛ dicimus eſſe intelligentē. volentē. ſapientē ꝛ om-
nipotentem. Et quolibet modo iſtorū nominū in exp̄men
do pertinentia ad dictā maieſtatē vſus eſt innocentius. iij
extra de ſumma tri. ꝛ fide catholica. in capitulo. Firmiter
credimus. vt patet intuenti. Patet ergo. q̄ deus ex creatu-
ris poteſt multipliciter nominari.

Qualiter aliquod nomen conuenit alicui ꝓprie vel me-
thaphorice. Capitulū VI

S Ecundo videndum eſt quando ꝛ
quō aliqđ nomen aliquā rem ꝓprie vel metha
phorice ſignificat. ꝛ qñ ꝛ q̄liꝛ rei ſignificate cō
ueniat ꝓprie vł methaphorice. Ad h̄ dicēdū ē
q̄ nomē diciꝛ ꝓprie rei aliter ꝯuenire qñ in re illa ē illđ rea
liter ad qđ ſignificandū nomē eſt p̄mo ꝛ directe impoſitū
ſicut ridere p̄mo ꝛ directe eſt impoſitū ad ſignificandum
determinatū actū q̄ in ſolo hoīe inueniꝛ. Nomē autē diciꝛ
methaphorice trāſumptiue vel ſimilitudinarie conuenire
alicui qñ res ad quā ſignificandā nomē eſt p̄mo et directe
impoſitū. nō eſt in illo. ſed eſt ſolū in illo quedam ſimilitu-
do vel proportio. ſicut in prato non eſt ille actus ad quē ſi-

gnificandū ridere directe ⁊ pͥmo eſt impoſitū. ſed in eo eſt quedā ſimilitudo vel ꝓportio. qꝛ floritio prati ptendit qn/dam iocūditatē. ſicut riſus ſignū eſt iocunditatis in homi/ne. Ex hoc igitur patet quō aliqđ nomen ꝯuenit alteri vel ꝓprie vel metaphorice. qđ erat ſcđm.

Que noīa deo cōueniant ꝓprie vel metaphorice. VII.

t Ertio videndū eſt que noīa ⁊ vtꝝ aliqua deo ꝓprie vel methaphorice cōueniant. Ad qđ dicendū. ꝙ hoc qđ dico ꝓpriū poteſt ſu/mi dupliciter. Uno mō ꝑut diuidit̄ contra cō/mune. ⁊ ſic homīs eſt ꝓpriū ridere. ſentire aūt nō. ſed ē cōe homī ⁊ alijs aīalibus. Alio mō poteſt accipi ꝓpriū ꝑut di/uidit̄ contra methaphoricū. ⁊ ſic ridere ꝓprie ineſt homini methaphorice aūt ꝯuenit prato. Qn̄ ergo querit̄ vtrū ali/qđ nomen deo ꝓprie ꝯueniat. aut loqmur pͥmo mō accipiē/do ꝓpriū ꝑut diuidit̄ ꝯ cōe. ⁊ ſic accipiēdo ꝓpriū ꝓ diffiniti/uo ꝑut dicit̄ ꝑfectio ⁊ q̄ſi diffinitio. ita ꝙ ſignificet diuinā eēntiā ⁊ ſm ꝓpriā et ꝑfectā eius naturā. ſic aīal rōnale ē ꝓ/priū homi. ſic dicendū eſt ꝙ nō. Cuius eſt rō. qꝛ deū noīa/mus ſicuti ip̄m cognoſcimus ⁊ intelligimus. ſꝫ deū nō co/gnoſcimus in ſpeciali ⁊ ꝓprie q̄ꝫtū ad determinatā ⁊ diſtin/ctā cognitionē. qđ ē diffinitiue. vt pͥus patuit. igit̄. ⁊c. Non ḡ ꝓpriū ꝑut diuidit̄ ꝯtra cōe cōuenit deo abſolute loquē/do. nec deo aliqđ nomē ꝓprie ꝯuenit accipiendo ꝓpriū ꝑut diuidit̄ ꝯ cōe. ⁊ ſub iſto ſenſu loquit̄ dionyſius pͥmo capi. de diuinis noībus dicēs. Omibus aūt incōprehēſibilis ē ⁊ neqꝫ ſenſus eius ē. neqꝫ fantaſia. neqꝫ opinio. neqꝫ nomē neqꝫ ſmo. neqꝫ tactus. neqꝫ ſciētia. Et eodē mō loquit̄ au/ctor li. de cauſis ꝓpoſitione. v. dicens. Cauſa prima ſuperi/or eſt narratiōe. ⁊ deficiūt lingue a narratiōe eius. Si aūt accipiat̄ ꝓpriū ꝑut diuidit̄ cōtra methaphoricū. ſic dicen/dū eſt. ꝙ quedā ꝓprie q̄dā methaphorice deo cōueniūt. vbi opus eſt duplici diſtinctione. Prima eſt. ꝙ nomia poſſunt

cōſiderari dupliciter. vel q̄tum ad rem ſignificatā vel q̄tum ad modū ſignificandi. Scđa eſt ꝙ nomina ſunt in q̄druplici differentia. Quia quedā importāt imperfectionē in ſuo formali ſignificato. ſicut eſſe creatū. eſſe mortale. eē corruptibile ⁊ huiuſmodi. Alia ſunt que important excluſionem imperfectionis creaturarū. ſicut infinitas excludit finitationē potentie mutabilis dependentia nature. Uel important pfectionem in tali gradu qui nullo modo cōuenit creature. ſicut omnipotens eternus ⁊ huiuſmodi. Alia ſunt que important perfectionē abſolute non ſm aliquem modū determinatū deo vel creaturis. ſicut eſſe cognoſcere ⁊ huiuſmodi. Alia ſunt que importāt perfectionē: ſ꞉ cū determinato mō q̄ modus ſolū cōpetit creaturis. vt ſentire. eſſe agnū leonē ⁊ huiuſmodi. His ſuppoſitis ſi queraṫ. an aliqua nomina deo cōueniant ꝓprie ⁊ que. Dicendū eſt iuxta ṗmam diſtinctionem. ꝙ vel loquimur q̄tum ad modū ſignificandi. ⁊ ſic nullum nomen cōuenit deo ꝓprie. q̄a omne nomen q̄tū ad modū ſignificādi ſequitur modū eſſendi repertum in creaturis. ⁊ quedā cōueniūt creaturis q̄ nullo modo ꝯueniūt deo Si autē loquimur q̄tū ad ſignificatū. ſic reſpondendū eſt iuxta diſtinctionē ſcđam. q̄a vt loquimur de nominibus importantibus in formali ſignificato imperfectionē. ⁊ talia nō ꝓprie nec methaphorice cōueniunt deo ṗciſe. vt eſſe mortalē corruptibilē ⁊ huiuſmodi. vt de ſe patet. dico autē ṗciſe: ꝓpter aſſumptā humanitatē in filio rōne cuius cōueniebat ſibi eē mortalē. Si aut loquamur de ſcđo genere nominū q̄ ſc꞉ importāt determinatā perfectionem modo determinato cōuenienti deo ſoli vel importāt excluſionē oīs pfectionis creature. vt eternus oīpotens ⁊ hmōi. q̄tū ad primū. infinitus immutabilis. q̄tū ad ſcđm. ſic dicendū eſt. ꝙ hec deo ꝓprie ⁊ nō methaphorice ⁊ ſoli ꝯueniunt. Et hui⁹ rō eſt. q꞉ illa deo ꝓprie ⁊ ſoli ꝯueniūt: q̄ ſunt impoſita ad ſignificandū directe ⁊ ṗmo illud qđ in deo ſolo eſt. ⁊ talia ſunt huiuſmodi. igiṫ ⁊c̄

patet diſcurrendo p̱ ſingula. Si aūt loq̄mur de nominibꝰ importantibꝫ pfectionē abſolute q̄ ſunt noīa tertij generis vt intelligere ꝛ huiuſmodi. Sic dicendū eſt. ꝙ cū res ſigni ficata p̱ talia noīa directe ꝛ realiter ſit in deo ꝙ ꝛ talia pro prie de deo dicunť. ꝛ poſſet formari ratio eo mō quo prius amota dictione excluſiua ſolum. Si ꝟo loq̄mur de quarto gñe nominū. q̄ ſcꝫ important determinatā pfectionē ſolis creaturis ꝯuenientē. vt eſt ſentire. eſſe agnū. eſſe leonem et huiuſmodi. et ſic dicendū ꝙ talia deo nō conueniunt ꝓprie ſed trāſumptiue. qꝛ res p̱ talia noīa ſignificata nō ē in deo ſed aliq̄ eius ſimilitudo. vnde dicitur deus ſimilitudina-rie ſentire. qꝛ cognoſcit ſingularia. dicitur eſſe leo: qꝛ eſt for tis. agnus qꝛ manſuetus. ignis quia vindicando iniquita tē cōſummit ꝛ ſic de alijs. Ex his igitur patet in quodā ge nerali que ꝛ quō nomina deo ꝛ diuinis proprie vel metha phorice conueniant. Et qͦ dictū eſt de nominibus intelli go dicenda de participijs verbis ꝛ alijs dictiōibus q̄tū ad dicta ꝛ q̄tum ad dicenda.

Qꝫ nomina deo ꝛ creaturis cōuenientia analogice de eis dicūtur. Capitulū VIII

Quarto videndū eſt vtrum nomia deo ꝛ creaturis cōuenientia dicantur vniuoce de deo ꝛ creaturis. Ad qͦ dicendū eſt ꝙ nomi na deo ꝛ creaturis conuenientia non dicuntur predicari vniuoce. nec pure predicari equoce de deo ꝛ crea turis. ſed quaſi medio modo. ſcꝫ analogice ꝛ ꝓportionali ter. Quid autē ſit equiuocum vniuocū ꝛ analogū dictum eſt prius. probatur ergo ꝓpoſitum tali ratione Plus diſtat deus ꝛ creatura in entitate in nobilitate ꝛ pfectione. q̄ ſbā ꝛ accidens. ſed ratione diſtātie in entitate in nobilitate p̱-fectione nihil cōmune ſubſtantie ꝛ accidenti dicitť vniuoce de eis predicari. ſed ſolū analogice. vt patet. iiij. methaph. ꝓpter qͦ ens cōmune vtriqꝫ analogice dicitur. ergo multo fortius nomia que deo conueniunt ꝛ creaturis. nō vniuo-

te ſed analogice de vtroq; dicunt. Et ita docet doctor cōis in pluribꝫ locis ꝛ ſpecialiter in pͥma parte.q.iij.articulo.ix.

Que nomina deo ꝛ creaturis cōueniētia dicunt de deo vel creatura. Capitulū IX

Uinto videndū eſt cū analogum
p prius dicat de vno q̄ de alio. de quo per pus
q dicant talia. de deo vel creatura. Ad hoc dicen
dū ꝙ oportet pmittere duplicē diſtinctionem.
Prima eſt ꝙ ſicut pus patuit. noīa quedā ꝓprie quedā metaphorice deo ꝯueniunt. Scdo ꝙ in noībus attendūtur duo. ſcꝫ ſignificatū ꝛ modus ſignificandi. Quo viſo dicendū. ꝙ omnia noīa q̄ ſolū methaphorice deo ꝯueniunt dicuntur de creaturis p prius. ꝛ q̄ ū ad ſignificatū ꝛ q̄tum ad modos ſignificādi. qꝛ noīa talia dicta de deo nihil aliō ſignificāt niſi ſimilitudinē ad tales creaturas. Sicut enī ridere dictū eſt de prato. nihil aliud ſignificat q̄ ꝙ pratū ſimiliter ſe habeat in decore cū floret. ſicut homo cum ridet ſm ſimilitudinē cuiuſdā ꝓportionis. Sicut nomen leonis dictū de deo. nihil aliud ſignificat: q̄ ꝙ deus ſimiliter ſe habet vt fortiter operetur in ſuis operibus ſic leo in ſuis operibus. p prius autē cōuenit nomē rei q̄ ꝙ ſignificet aliquā rei ſimilitudinē: ꝛ ideo talia p pus conueniūt creaturis q̄ deo. Noīa autē que nō methaphorice. ſed ꝓprie deo conueniunt. dicunt quidē p prius de deo q̄ ad rē ſignificatā. ꝛ p poſterius de creatura. ſed q̄tū ad modū ſignificandi p prius conueniunt vt dicitur creature. et per poſterius deo. vt bonitas vita virtus ꝛ hmōi. Et ratio huius eſt. qꝛ huiuſmodi pfectiones in creaturis nō ſunt niſi inq̄tū a deo emanant. Unde q̄tū ad modū ſignificādi patet ꝙ p pus talia imponunt a nobis creaturis quas pͥmo cognoſcimus. vn̄ modū ſignificādi habet q̄ cōpetit creaturis. Patent hec p doctorē cōmunē pͥma parte. q.xiij.articulo.vi.

Quot ſunt modi in gn̄e nominū diuinoꝝ Cap. X

q Uarto videndū eſt quot ſunt modi noīm q̄bus vtimur in diuinis. Ad qđ dicēdū eſt. ꝙ noīa q̄bus vtimur in diuinis. quedā ſunt vel cōueniunt deo p̄ciſe. vel deo in ſuppoſito filij in aſſumpta humanitate. Et ita ſunt duo modi in gñe noīm q̄bus vtimur in diuinis. vtrūq3 autē genus horū noīm ſubdiuidit̄. q2 in talibus q̄dam noīa dicunt̄ ꝓprie q̄dā methaphorice. Quātū aūt ad iſta q̄ ſđo p̄ciſe ſine hūanitate aſſūpta ꝯueniūt 2 ꝓprie ē trimēbris diſtinctio ſm ꝙ tria ſūt in diuinis đ q̄b9 talia noīa p̄dicant̄. Scđm aūt doctrinā boecij 2 beati auguſtini. i. de trinitate. q̄cquid eſt in diuinis. vel ē eēntia vel notio vl' pſona. Quid aūt importetur p qđlibet iſtoꝝ noīm. ſup̄ de q̄libet dictū ē locis ſuis. Eſſentia autē vna ē. perſone tres. notiones q̄nq3. Noīa ḡ q̄ diuinā eēntiā ſignificāt vel aliq̄d ad eēntiā pertinens dicūt̄ eēntialia. vt ſba bōitas 2 hmōi. Que ad pſonas vl' ad pſonā ptinēt dicunt̄ pſonalia. vt pater filius 2 hmōi. Que ꝓo ad notiones notionalia. vt paternitas filiatio 2c̄. Noīa ḡ eſſentialia p̄dicant̄ 2 ſonāt in q̄d. vt q̄d eſt ſba q̄d eſt natura. 2c̄. Noīa pſonalia p̄dicant̄ 2 ſonāt in q̄s. vt q̄s ē pater. q̄s filius. q̄s ſpūſſctūs. Noīa notionalia ſonāt 2 p̄dicātur in que. vt paternitas filiatio 2 hmōi. De iſtis ḡ p ordinē eſt dicendū. Et p̄mo đ noībus deo ꝯuenientib9 ſine humanitate aſſumpta. Scđo de ꝯuenienti b9 cū humanitate aſſumpta. Adhuc in iſtis primo dicēdū ē de noibus ꝓprijs. ſcđo de methaphoricis. Circa ꝓpria p̄mo dicendū ē de eſſentialibus. ſcđo de notionalib9. tertio de pſonalibus. Quantū ad eſſentialia. q̄dā ſunt ſubſtantiua quedā adiectiua. Dicendū eſt ḡ p̄mo de ſubſtātiuis. Scđo de adiectiuis. Quātū ad noīa ſubſtātiua q̄dam ſunt abſtracta. 2 đ iſtis p̄mo eſt dicendū. Et quedam concreta. 2 de iſtis ſcđo Quedā media. 2 de iſtis tertio dicendū eſt.

Quomodo nomina eſſentialia ſubſtātiua in abſtracto p̄dicantur in diuinis. Capitulum XI

Situr quātū ad primū: quō ſubſtā-
tiua noīa eēntialia q̄ ſunt abſtracta. ⁊ hec ſunt
i illa que abſtracte diuinā eſſentiā ſignificāt. vt
eſſentia. bonitas. diuinitas ⁊ hmōi. dicātur in
diuinis Dicē dū ꝙ talia iuncta cū noībus. verbis partici
pijs ꝑſonalibus vel notionalibus reddunt locutiones fal
ſas. vnde hec eſt falſa. eſſentia eſt generata. vel generat. vel
generatur. eſſentia eſt de eſſentia. vel eſſentia eſt apud eēn-
tiam. De iſtis autē nomībus q̄ pure ſunt eſſentialia eſt te-
nendū generaliter. ꝙ omē nomen eſſentiale predicatur de q̄li-
bet ꝑſona per ſe. ⁊ de oībus inſimul: ſingulariter ⁊ nō plu-
raliter. vt ꝑbi grā. pater eſt diuinitas. filius eſt diuinitas
ſpūſſanctus eſt diuinitas. Et ſimul ſunt vna deitas ⁊ vna
diuinitas ⁊ non deitates vel diuinitates.

Quō nomina eſſentialia ſubſtantiua in concreto p̄di-
cantur in diuinis. Capitulū XII

Omina autē eſſentialia concreta
ſunt que ad modū ꝯcretoꝝ formas in ſuppoſi
n to ſignificāt quaſi formam in ſbiecto. vt deus
creator ⁊ ſimilia. Hec autē generaliter ſigni-
ficāt diuinā eſſentiā. ſed quā doqꝫ ſupponūt ꝓ eſſentia. qñ-
qꝫ pro ꝑſona. Et de his generaliter eſt tenendū. ꝙ de qua-
libet perſona ſingillatim ⁊ de omnibus ſimul p̄dicatur in
ſingulari: ⁊ non in plurali. vt pater eſt deus. filius eſt deus
ſpiritusſanctus eſt deus. ⁊ tres perſone ſunt vnus deus: et
nō tres vel plures dij.

Quō noīa eēntialia ſubſtātiua media inter abſtracta
⁊ concreta p̄dicantur in diuinis. Capitulū XIII

Omina vero eſſentialia ſubſtanti
ua media inter abſtracta ⁊ cōcreta dicunt illa
n q̄ hn̄t modū formā ⁊ ſignificationē abſtracto-
rū. ſed vſum ⁊ officiū ꝯcretoꝝ. vt bonitas ſapi

entia ⁊ huiuſmodi. Et licet iſta ſint abſtracta. ſupponūt ta
men aliquādo ꝓ perſona ⁊ perſonis. vt ſicut cū dicimus lu
men de lumine. principiū de principio. hic ſupponunt ꝓ ꝑ/
ſonis. ita cum dicimus. ſapientia de ſapientia ⁊ huiuſmo
di ſimilia. Et hec nomina ſicut abſtracta predicant̃ de q̄li
bet perſona. ⁊ de om̄ibus ſimul. non pluraliter ſed ſingula
riter. vnde conuenienter dicitur. pater eſt ſapientia. filius
ē ſapiētia. ſpiritusſanctus eſt ſapientia. ⁊ omnes tres vna
ſapientia. non tamen plures ſapientie. Et ita patʒ quomō
debemus vti ſubſtātiuis nominibus in diuinis. ſiue ſint ab/
ſtracta ſiue concreta ſiue media q̄ eſſentialia dicunt̃.

De noībus adiectiuis eſſentialibus Cap̄. XIIII

ſ Ecundo dicendū eſt de nominibus
adiectiuis. Et q̄ꝛ q̄dā ſunt ꝑtitiua. q̄dā nume/
ralia. et quedam nec partitiua nec numeralia
Primo dicendū ē de partitiuis. Scd̄o de nu/
meralibus. Tertio de illis q̄ nō ſūt ꝑtitiua nec numeralia

Quomodo nomina eſſentialia partitiua predicātur in diuinis.

Nomina partitiua dicunt̃ que aliquā diſtinctionē im
portant. vt aliud ⁊ huiuſmodi. ⁊ de talibus tenendū
eſt q̄ in neutro genere de nulla perſonarum dicuntur cōpa
rando vnā ad aliā. vt non bene diceretur. pater eſt aliud a
filio. q̄ꝛ denominaretur diuerſitas in eſſentia. cōparādo tn̄
perſonas vel quālibet vel om̄es ſimul vel etiā ipam eſſen/
tiā ad creaturas. poteſt p̄dicari partitiuū adiectiuū de eis
neutraliter. vt bene dicitur. pater ⁊ filius ⁊ ſpiritusſanctus
⁊ eorum quilibet et diuina eſſentia ſunt aliud vel eſt aliud
a q̄libet creatura. In maſculino autē p̄dicantur de quali/
bet ꝑſona reſpectu alterius. ſed nō reſpectu eſſentie. q̄ꝛ eēn/
tia nō diſtinguit̃ a perſona. vnde bene dicitur. pater ē ali/
us a filio ⁊ nominat̃ diſtinctio ꝑſonalis. ſed non bene dicā
tur. pater eſt aliud vel alius ab eſſentia.

Quomodo nomina adiectiua numeralia predicantur in diuinis. Capitulum XV

n Omina aūt adiectiua numeralia ſunt vnus duo. tres. ꝛc̄. Iſtoꝝ autem eſt duplex regula generalis. Prima eſt ꝙ in neutro genere ſignificāt diuinā eſſentiā. et predicanẗ de om̄ibus ſimul ſingulariter ꝛ nō pluraliter. vt pater ꝛ filius et ſpiritusſanctus. ſunt vnū. vel vna eſſentia. in feminino vel in neutro. In maſculinis aūt ſunt perſonalia. ꝛ predicātur de vno in ſingulari. ꝛ de pluribus in plurali. vt pater eſt vnus. ꝛ pater et filius ſunt duo. Ita tn̄ ꝙ ly duo neutraliter teneatur. quia aliter eſſet falſa. Scd̄a regula eſt. ꝙ talia adiectiua adiectiue retenta ſequūtur naturā ſuoꝝum ſubſtantiuoꝝū. Unde ſi ſubſtantiua ſunt eſſentialia. ꝛ ipſa adiectiua ſimiliter. Et ſi ſunt perſonalia. ꝛ adiectiua ſimiliter. vnde hec eſt falſa. pater et filius ſunt vnus. Sed hec eſt vera. ſunt vnus deus.

Quō noīa adiectiua que nō ſunt partitiua nec numeralia predicantur in diuinis. Capl̄m XVI

n Ominū adiectiuoꝝū eſſentialiū q̄ nō ſunt partitiua vl̄ numeralia. Quedā ſignificant diuinā eſſentiā nihil aliud connotando. vt ens bonū. et huiuſmodi. talia predicantur maſculine ꝛ neutraliter de perſona qualibet ſingillatim ſingulariter ꝛ nō pluraliter vt pater eſt ens. ꝛ bonus ꝛ nō boni. De pluribus autē perſonis poſſet predicari pluraliter maſculine. ꝛ nullo modo neutraliter. Et ſic poſſumus dicere ꝙ pater et filius ſunt duo entes. vel duo boni maſculine. Sꝫ neutraliter nō poſſumꝰ dicere ꝙ ſint duo bona vel duo entia. qꝛ eſſentie diſtinctio noīa reẗ. Alia autē noīa importāt eſſentiā aliq̄d connotādo. et quedā quidē poſitiue. ꝛ quedā priuatiue. Poſitiue quidē dico. quia quedā connotant effectū in creatura. quedā quidē in habitu. ꝛ talia di-

cūtur de deo ab eterno. ꝛ ſic deus dicitur ab eterno iuſtus ꝛ miſericoꝛs. ꝛ huiuſmodi. Quedā connotāt effectū in actu vt iuſtificās. miſerās et huiuſmodi. ꝛ talia deo conueniunt ꝛ de deo dicuntur ſolum ex tēpoꝛe. Connotantiū autem reſpectū quedā connotāt reſpectū ꝑſone ad perſonā: vt ſimilis equalis. ꝛ talia perſonis ab eterno cōueniūt ꝛ predicātur de qualibet ꝑſona ſingillatim ſingulariter ꝛ nō pluraliter. vt pater eſt ſimilis filio ꝛ nō ſimiles. De pluribus autem predicātur pluraliter. vnde bene dicitur. pater ꝛ filius ſunt ſimiles. Quedā aūt impoꝛtant reſpectū ad creaturaꝫ ꝛ cōnotāt vt refugiū. ꝛ hoc etiā connotādo effectū in creatura. ꝛ de iſtis ſatis dictū eſt. Quedā aūt ſunt nomīa que aliquid connotant priuatiue. vt eternus. qđ nihil aliud eſt ꝙ̄ ens carēs fine et principio. Immēſus qđ denotat abnegationē menſure. ꝛ huiuſmodi. et nihilominus ſignificant diuinā eſſentiā. Et talia noīa dicuntur de deo ab eterno. et cōueniūt eſſentie ꝛ perſone. ꝛ predicātur de oībus ſimul. et diuiſim. acceptis ſinglariter ꝛ nō pluraliter. vt pater eſt eternus. filius eſt eternus. ſpirituſſanctus eſt eternus. Vñ ſm Athanaſiū. nō tres eterni. ſed vnus eternus. Patet ergo quō vti debemus noībus eſſentialibus in diuinis. tam ſubſtantiuis ꝙ̄ adiectiuis. Et q̄ dicta ſunt pro maioꝛi parte haberi poſſunt per doctoꝛē cōmunē ꝑma parte. q. xxxix. in diuerſis articulis.

Quot ſunt modi nominū perſonaliū. ꝛ quomodo predicantur in diuinis. Capitulum XVII

n
Unc dicēdum eſt de nominibus perſonalibus quoꝛū eſt quadruplex differētia Quedā em̄ dicūtur de vna perſona ſolū ꝛ ſingulariter. vt pater reſpectu patris. filius reſpectu filij. ſpirituſſanctus reſpectu ſpūſſancti. Accipiēdo ſpiritūſctm̄ ꝓꝓrio et determinato noīe ꝑſone tertie in diuinis ꝓcedētis a duob;. Qđdā ē etiā nomē in diuinis qđ ꝑdica-

tur de duabꝫ pſonis ſolis diuiſim ꝛ ꝯiūctim. tm̄ ſingula/ ter ꝛ nō pluraliter. vt hoc nomē ꝑncipiū ſpūſſancti cōuenit pr̄i et filio. vt bene dicit᷑ pater eſt ꝑncipiū ſpūſſcti. ꝛ pater ꝛ filius ſunt principiū ꝛ nō duo ꝑncipia ſpūſſancti. Et etiaꝫ nomē in diuinis qđ dicitur de tribus pſonis ſimul ꝛ nō de vna vel duabꝫ ſolum. ꝛ dicitur ſingulariter ꝛ non plurali/ ter. vt hoc nomē trinitas qđ de nulla pſona ſingillatim di ci poteſt. ſed de om̄ibꝫ ſimul quod eſt ideo. quia importat eſſentie vnitatē. ꝛ trium perſonarum pluralitatem. Unde ſm̄ Iſidorū trinitas dicitur triū vnitas. Alia noīa ſunt q̄ predicātur de ſingulis perſonis ſingulariter ſolis. ꝛ de plu ribus pluraliter ſolis. vt pſona. ſuppoſitū ꝛ hypoſtaſis. et huiuſmodi. Unde bene dicit᷑. pater eſt ſuppoſitū. perſona vel hypoſtaſis. nō aūt pater eſt perſone. Item. bene dicitur pater et filius ſunt due pſone. nō vna pſona. ꝛ ſic de alijs.

Quot ſunt modi nocionaliū ꝛ quomodo predicantur in diuinis. Capitulum XVIII

q Uantū autē ad nomīa nocionalia triplex eſt differentia. Quia quedam ſunt ab/ ſtracta. vt paternitas. filiatio. ſpirabilitas. et huiuſmodi. Et om̄ia talia predicantur de diui na eſſentia. vt diuina eſſentia eſt paternitas. ꝛ ſic de alijs. Alia ſunt cōcreta. Cōcreta aūt nūq̄ȝ predicant᷑ de eſſentia ſꝫ ſolū đ perſona. vt hec ē falſa. eſſentia eſt generās vł gn̄at vel ē genita. ſꝫ pater eſt generās. filius ē genit⁹. ꝛ ſic đ alijs. Itē nominū nocionaliū. q̄dā ꝑdicātur de vna perſona. vt generās de patre. naſcēs de filio. ſpiratus de ſpūſcō. Que/ dā de duabus. vt ſpirās de patre et filio. quia ſpirāt ſpiri/ tūſanctū. Quedā de om̄ibꝫ predicātur ꝛ diſtinctim. nam quelibet perſona diſtincta ab alia diſtincta eſt. Ex dictis patet aliqualis doctrina quō accipi ꝛ dici et predicari de/ beant noīa ꝓpria deo cōueniētia in diuinis. ſiue ſint eſſen/ tialia. ſiue nocionalia. ſiue perſonalia.

Qua ratione et qualiter et que nomina tranſſumptiue de deo dicuntur. Capitulum XIX

Omina autem quibus vtimur in diuinis que ſunt tranſumptiue z metaphorice dicta in ſcripturis quaſi infinita ſunt. z de omnibꝫ ſingulatim nō eſt multū vtile reddere rationē. vt tñ de cōſimilibus z paucis de alijs pluribꝫ detur documentū aliqđ generale. Accipiemus in nominibus illa que de deo metaphorice ꝓpter ſimilitudinē alicuius cōditionis vel proprietatis dicūtur Igitur ſꝫm Damaſ. q̄uis deus ſit infigurabilis z ſimpliciſſima natura. nihilominꝰ in ſcripturis dicitur habere oculos. viſum z palpebras. qꝫ ſuam virtutē conſideratiuā z cognitiuā nihil euadit. Aures z auditū. quia vt propicietur ſupplicationibꝫ clamorū nunc imploramus. Os et labia et fauces. quia illa nobis reuelauit que homines per huiuſmodi organa exprimunt et oſtendunt. Guttur et guſtum. quia in noſtre iuſticie operibus delectatur tanq̄ꝫ in guſtu. Nares z olfactum. quia tanq̄ꝫ odor ſuauiſſimus ei. placet quicquid ſibi exhibet noſtre deuotionis affectus. Faciem. qnia per eius preſentiaꝫ et virtutem diuinus ſermo nobis inſiuuatur. nam perſona in facie declaratur. Manus et brachia repreſentant eius ſublimem et inſuperabilem operationem nam z nos huiuſmodi organis talia operamur. Dextera certiora et digniora dei inſinuat. vnde et per dexteram iurare dicitur quando eius immutabile conſiliū denotatur. Frequenter pauperibus ſubuenit. et indigentibus auxiliatur. et ideo pedes habere dicitur. oſtendit enim talem effectum quem ſolent homines operari pedibus vel inceſſu. Pectus z cor habere dicitur propter cognitorū et ſecretorū iugem recordationem. Uentrem et viſcera. illam quā operatur in nobis miſericordiā z compaſſionē. Iraſci dicitur et fremere propter odium malicie. et iuſtam quaꝫ infert peccantibus

vltionem: Dormire dicitur ⁊ obliuiſci. propter iniurſe ⁊ pene diſſimulationē ⁊ remiſſionē. Unde quia tot modis per ſua beneficia noſtra ſuppletur indigentia. more humano mēbra diuerſa in ſcripturis ſacris ſibi attribuūtur. Multa alia ſunt que deo metaphorice conueniunt. quorum noticia per ſimile poteſt ex dictis haberi. Unde de nominibus metaphoricis hec dicta ſufficiant.

De nominibus deo conuenientibus in aſſumpta humanitate. Capitulum XX

d E nominibus autem filio conuenientibus in humanitate aſſumpta. docet ſic Iſidorus in libro ethymologiarum. vij. capitulo. ꝙ Chriſtus in ſcripturis multis modis vocari cōſueuit. Dicitur enim Chriſtus quaſi chriſmate vnctus. eo ꝙ pre cunctis conſortibus omnium gratiarum vnctus eſt plenitudine. Dicitur etiā Jeſus hebrayce. Socher grece. Saluator latine. eo ꝙ cunctis gentibus miſſus eſt in ſalutē. Meſſyas autem dicitur. eo ꝙ om̄is prophetalis ſacerdotalis ⁊ regalis dignitatis priuilegio ſit diuinitus inſignitus. nā meſſyas vnctus dicitur. Dicitur etiā emanuel. id eſt. nobiſcū deus. eo ꝙ deus per virginem natus in carne apparēs nobis ſe cōiunxit. Dicit̄ v̄bū caro factum. quia verbum eſt incꝑtum a patre naſcitur in eternitate. Sed caro incꝑtum a matre naſcitur in tēporis mutabilitate. Similiter dicitur vnigenitus et primogenitus. qꝛ patris et matris fuit vnicus ante quē nullus. poſt quē nullus alius. Dicitur etiam principiū. quia per ipſum pater om̄ia fecit. Finis quia in ipſo. et per ipſum om̄ia ſunt ⁊ fiūt Os dei. quia per ipſum deus mundo loquitur. Manus quia per ipſum rerū vniuerſitas cōtinetur. Uia. quia per ip̄m ad brauiū peruenitur. Uita. quia in ip̄o viuitur. Ueritas. quia nec fallit nec fallitur. Fons. quia om̄is boni origo indeficiens. omnes reficiens ſitientes. Multa alia no

mina dicũtur de chriſto que ibidem explicat Yſidorus. In quibus et in iſtis quedã chriſto proprie quedã metaphorice conueniunt. de quo ſine vlteriori perſcrutatione in ipſo qui eſt finis oim. finẽ ⁊ terminũ loquẽdi imponamus Nã patet omniũ diuinoꝝ nominũ aliquã generalis explicatio ſupra poſita ⁊ q̃tum ad nomina propria et q̃tum ad metaphorica. ⁊ q̃tum ad illa que ſunt chriſto cõuenientia. in quibus quo ad illa que ſunt inſufficienter dicta indulgeatur ſcriptori Et ſi q̃ bona ſunt reddãtur gratiarũactiones creatori. De q̊ dicit Bern̄. qđ eſt imutabilis ratio creans mentẽ ad ſe participandũ. viuificans ad ſentiendũ. afficiens ad appetendũ. Dilatans ad capiendũ. iuſtificans ad promerendũ. accendens ad zelũ. fecundãs ad fructũ. promouens ad bonitatẽ. dirigens ad equitatẽ. roborans ad virtutẽ. formans ad beniuolentiã. modificans ad ſcientiã moderans ad ſapientiam. viſitans ad cõſolationem. illuminans ad cognitionem. perpetuans ad immortalitatem implens ad felicitatem. circumdãs ad ſecuritatem. Qui amat vt charitas. nouit vt veritas. ſedet vt equitas. dominatur vt maieſtas. regnat vt princeps. medetur vt ſalus. reuelat vt lux. Cui honor et gloria in ſecula ſeculorum.

Doctiſſimi atq; Eximij Theologie profeſſoris. necnõ Sacri pallacij preclariſſimi doctoris fratris Armandi de Belloviſu. Diui ordinis predicatorũ. Compendiũ difficiliũ terminorũ Theologie: Philoſophie atq; Logyce declaratiuum. Impenſis Michaelis wenſler In vrbe Baſileorum diligentiſſime elaboratũ finitũ eſt foeliciter Anno chriſtianiſſimi partus. poſt Milleſimũ quaterq; centeſimum nonageſimo primo Kalendis Aprilibus.

...EKA GŁÓ... w Poznaniu Uniw. im. A. Mickiewicza

Incipit tabula titulorum ſeu rubricarum omnium capitulorum et conclusionum in tribus Tractatibus huius Compendij contentorum. Et primo Tractatus primi qui eſt de preambulis qui continet ſex capitula.

Capitulum primum. Quid ſit complexum et incomplexum. et quomodo ſe habent ad operationem intellectus.

Capitulum .ij. Quod omnium complexorum et incomplexorum conceptiones reducuntur et reſoluuntur in conceptionem entis quod eſt primum intelligibile.

Ca. iij. Quomodo diuiditur ens in ens reale et ens rationis. in ſubſtantiam et accidens. in ens ſecundum ſe. in ens ſecundum accidens. et quid ſit vnumquodque iſtorum.

Ca. iiij. Quod omnes conceptiones omnium entium que reſoluuntur in conceptionem entis addunt aliquid ſupra ens non tamen ab ente diuerſum ſed ſolum ſpecialem modum eſſendi.

Ca. v. Quod nomina tam prime impoſitionis quam ſecunde aliqua conueniunt pluribus generibus entium. aliqua vni generi ſolum. aliqua vni ſpeciei vnius generis ſolum.

Ca. vi. Quod omne nomen ſecundum grammaticos eſt prime impoſitionis vel ſecunde. Secundum logicos eſt prime intentionis vel ſecunde.

Incipiunt Tituli ſeu Rubrice tractatus ſecundi. De declaratione difficilium dictorum in logica. philoſophia. et theologia. Et continet cap. cccij.

Capitulum primum. Sufficientia ſex tranſcendentium numerus et differentia et qualiter ſe habeant ad inuicem que ſunt ens. res. vnum aliquid. verum. et bonum.

Ca. ij. De primo tranſcendente quod eſt ens et ſpecialiter quomodo diuiditur in actum et potentiam.

Ca. iij. Quomodo diuiſio entis in actum et potentiam intelligatur tripliciter. et quomodo conuenit enti.

Ca. iiij. Quomodo diuiſio entis in actum et potentiam eſt diuiſio realis et quomodo rationis et quomodo in diuerſas res et quomodo non et quomodo dicitur poſſibile tripliciter.

Quomodo poſſibile dicitur ſecundum potentiam actiuam et paſſiuam et non repugnantiam terminorum.

Ca. v. Quomodo diuiſio entis in actum et potentiam eſt realis in res diuerſas.

Ca. vi. De multiplici acceptione horum nominum actus et po

tentia ꝛ eoꝝ ſignificatõe.
Unde habuit originẽ hoc nomẽ actus ꝛ ad que ẽ ſcđa rio extenſum.
Ca. vij. Quõ habet intelli gi illa cõis diuiſio q̃ dr̄ ꝙ eſt q̄dã actus p̄mus q̄dã ſcđs.
Ca. viij. De hoc noĩe potẽ tia vñ traxit originẽ et ad q̃ ſecundario eſt extenſa ꝛ quõ eſt triplex potẽtia.
Ca. ix. Declaratio eoꝝ que tangunt actiuã potentiã vel paſſiuã.
Quõ intellligi dꝫ ꝙ ĩ deo ẽ duplex potẽtia. ordinata ꝛ abſoluta ꝛ q̃ ſit iſtaꝝ q̃libet.
Ca. x. Quõ ĩtelligit̄ ꝙ alie ſᷓ potẽtie naturales alie rõa les ꝛ haꝝ alie rõales ꝑ eſſen tiã alie ꝑ participationẽ.
Ca. xi. Quõ ĩtelligit̄ ꝙ po tentie naturales ſᷓ determĩa te ad vnũ ꝛ potentie rõnales valent ad oppoſita.
Ca. xij. Quot modis dr̄ po tẽtia paſſiua ꝛ q̄d eſt potẽtia naturalis ꝛ obediẽtialis.
Ca. xiij. Quid eſt educi vel induci reſpectu potẽtie paſſi ue ꝛ q̃ forme educant̄ de po tẽtia naturali: ꝛ que potẽtia de obedientiali ꝛ quibꝫ ꝯue nit induci vel educi.
Ca. xiiij. De ſcđo tranſcẽdẽ te qđ eſt res quibꝫ ꝛ quõ con uenit diuerſis.
Ca. xv. De vno qđ eſt p̄n cipiũ numeri quõ cũ ente cõ uertit̄ ꝛ quõ differt.
Ca. xvi. Quare indiuiſio in gñe q̄ͭtitatis facit ſpeciale vnũ ꝛ cũ nomĩe ſpeciali ꝛ nõ in alijs gñibꝫ.
Ca. xvij. Quõ in oĩ ente cõ tingit eſſe vnũ qđ eſt p̄ncipi um numeri ꝛ quõ nõ.
Ca. xviij. Quid addit vnũ qđ eſt p̄nᵐ nũeri ſuꝑ ꝯtinuũ in q̄ fundat̄ ꝛ q̄d vnũ qđ cũ ente ꝯuertit̄ ꝛ q̄d ꝯtinuũ ſu per illud vnũ. ꝛ q̄d vnum qđ cũ ente ꝯuertit̄ ſuꝑ ens.
Ca. xix. Quot modis dñr aliqua eẽ vnũ ꝛ quot modis dicit̄ vnũ.
Ca. xx. Quibꝫ gradati cõ uenit maxime eſſe vnũ: ꝛ int̄ oĩa entia ds ẽ maxĩe vnus.
Ca. xxi. Quõ ꝯuẽit alicui rei eſſe vnũ ꝛ multa.
Ca. xxij. Quõ ens diuidit̄ per vnũ ꝛ multa.
Ca. xxiij. De q̄rto tranſcẽ dente qđ eſt aliquid quõ eſt tranſcendens ꝛ nõ aliquis ꝛ quõ differũt.
Ca. xxiiij. De quinto trãſ

Tituli Capitulorum.

cendente qd̕ eſt verũ. ꝛ ṕmo qd̕ eſt quadruplex veritas q̃ aliqua dñr vera. ſ. veritas q̃ eſt deus. veritas rerũ naturaliũ. veritas intellectus. veritas ꝯpoſitiõis.

Ca. xxv. Quõ ſe hñt p̃dicte q̃tuoꝛ veritates ad inuicẽ.

Ca. xxvi. Quõ ſe hꝫ veritas vel verꝝ tranſcendẽs ad quattuoꝛ predicta.

Ca. xxvij. De ſexto tranſcẽdẽte qd̕ eſt bonũ. Et ṕ° ꝙ eſt quadruplex bonitas.

Ca. xxviij. Quõ bonũ trãſcendẽs ſe hꝫ ad qd̕libet ꝑticulare bonũ.

Ca. xxix. De noib⁊ x. p̃dicamẽtoꝝ ꝛ eoꝝ q̃ ꝑtinẽt ad ipa

Ca. xxx. Numer⁹ ꝛ diſtictio ac noticia p̃dicamentoꝝ.

C. xxxi. Dñtia int̕ ſex trãſcendẽtia ꝛ. x. p̃dicamẽta ꝛ bimẽbꝛis reductio eoꝝ.

Ca. xxxij. De ſignificatiõe ꝛ differẽtia iſtoꝝ nominũ q̃tuoꝛ. ſubſtãtia. natura. eſſentia quidditas.

Ca. xxxiij. Quot modis dr̃ hoc nomẽ ſubſtantia.

Cap̃. xxxiiij. Quot modis dr̃ hoc nomẽ natura.

Ca. xxxv. Quot modis dr̃ hoc nomẽ eſſentia ꝛ quid ſignificat ꝛ quomodo ꝯparatur ad alia.

Ca. xxxvi. Quot modis dr̃ ꝛ quid ſignificat hoc nomen quidditas.

Ca. xxxvij. Quõ ſit idẽ realiter ꝛ dn̄t rõne ſb̃a. natura. eſſentia. quidditas.

Ca. xxxviij. De noib⁊ pertinentib⁊ ad genus ſubſtãtie. ꝛ ꝙ ſubſtãtia dr̃ de materia. forma. ꝛ toto ꝯpoſito.

Ca. xxxix. Quot modis dr̃ materia.

Ca xl. Quot modis dicitur forma.

Ca. xli. Q⁊ ꝯpoſitũ diuidit̕ i ſb̃am primã ꝛ ſcd̕am. ꝛ q̇d eſt ṕma ꝛ quid ſcd̕a.

Cap. xlij. De q̃tuoꝛ latinis noib⁊. ſ. eẽntia. ſb̃a. ſb̃ſiſtẽtia. res nature. Et grecꝫ coꝛrñdẽtib⁊. ſ. vſya. vſyoſis. ypoſtaſiſ phyſis. vñ imponunt̕. quõ diſtinguunt̕. q̇d ſignificẽt. quõ ſe hñt ad inuicẽ.

Vñ imponat̕ ꝛ vñ diſtinguat̕ eſſentia ſb̃a ſubſiſtẽtia res nature.

C. xliij. De eẽntia ꝛ ð vſya

Cap̃. xliiij. De ſubſiſtentia ꝛ vſyoſi.

Ca. xlv. De ſb̃a ꝛ ypoſtaſi.

C. xlvi. De h̊ noĩe res nat̕e

Ca. xlvij. In quo ↄueniũt ⁊ in quo dĩnt quattuoꝛ pre/dicta noīa.
Quid ſignificēt ꝗbꝫ ↄueni ant ꝓꝑie vel ſiĺitudinarie ꝗ mō dĩnt ab inuicē hec noīa creatio. generatio. gigni. cō/cipi. naſci. natiuitas ī vtero. ex vtero. filiatio paternitas.
Ca. xlviij. De tribꝫ gradi/bus entiũ ⁊ ꝗd ſit creatio.
Ca. xlix. Quid ſit gñatio ⁊ coꝛruptio ⁊ ꝗbꝫ ↄueniāt.
Ca. l. Quid ē gñatio ⁊ ꝗ cō currũt ad eā ⁊ ꝙ deo ⁊ crea/turis ↄuenit ſꝫ diuerſimode ⁊ ꝙ in diuinis ſola ꝓceſſio fi/lij dĩ generatio.
De noībꝫ pertinētibꝫ ad vi tam ⁊ viuentia.
Ca. li. Vñ habuit oꝛiginē nomē vite ꝗbꝫ ↄueniat. ⁊c̃.
Cap̃. lij. Quō vita diuidit ī vegetatiuā. ſenſitiuā. moti/uam ꝑm locũ ⁊ intellectiuā.
Ca. liij. Quō vita diuidit in actiuā ⁊ ↄtēplatiuā ⁊ quō vtrũqꝫ ↄuenit vite.
Ca. liiij. Quō dĩt vita ↄtē platiua theologoꝝ ⁊ pħoꝝ.
Quid eſt gigni naſci. oꝛiri ⁊ quibꝫ ↄueniāt.
Ca. lv. Triplex ꝓꝑietas vi uētiũ reſpectu ſue ꝓductōis.
Quō ſit gigni. naſci. oꝛiri. quō differunt et quibꝫ ꝓꝑie ↄueniunt.
Quibꝫ predicta ↄueniāt ſi militudinarie.
Quid ē ↄceptio. natiuitas ī vtero ⁊ ꝗbꝫ ↄueniat ꝓꝑie.
Quō gñatiſ ex putrefactōe ↄueniat gigni. naſci. oꝛiri.
Quid importat nomie pa ternitatis ⁊ filiatiōis ⁊ quibꝫ ↄueniant.
Quō aliter fieri ↄuenit foꝛ me. nature. parti. ⁊ accidēti ⁊ ꝑ ↄñs gñari. gigni. naſci. cō/cipi. oꝛiri. ⁊ aliter ſuꝑpoſito habēti foꝛmā. materiā. ptes. ⁊ accidentia.
Qꝫ aliter ↄuenit ↄcipi. gi/gni. naſci. oꝛiri ṽbo diuino ⁊ humano.
Ca. lvi. De pertinētibꝫ ad tertiũ gradũ entiũ quō debꝫ denoīari productio angeli ⁊ aīe rōnalis ⁊ eoꝝ que aīe in/fundunt a deo.
Ca. lvij. De ħ noīe ꝑſona ꝗd ſignificet ⁊ vnđ habuerit oꝛiginē ⁊ quibꝫ ↄueniat.
Ca. lviij. De noībꝫ ꝗ ↄue/niũt rebꝫ de gñe ꝗ̃titatis.
Sufficientia ſignificatio ⁊ dĩntia ſpecieꝝ ꝗ̃titatis.
Quot modis dĩ coꝛpus.

Tituli Capitulorum·

Quot modis dr̄ numerus.
De vnitate numeri.
De diſcretiõe.
De numero.
Quot modis dr̄ oꝛatio.
Ca. lix. De noīb⁹ ꝯueniētibus menſuris.
Ca. lx. Quid ē tp̄s ꝯtinuū ⁊ nunc tp̄is ꝯtinui.
Ca. lxi. Quid ē tp̄s diſcretū ⁊ nunc tp̄is diſcreti.
Ca. lxij. Quid eſt euum ⁊ nunc eui.
Ca. lxiij. Quid eſt eternitas ⁊ nunc eternitatis.
Cap̄. lxiiij. De infinito qḋ pōt dici quinqꝫ modis.
Ca. lxv. Qḋ aliq̄d eſt infinitū priuatiue aliquid negatiue ⁊ dr̄ntia ipoꝝ.
Ca. lxvi. De noīb⁹ pertinētib⁹ ad res de genere qualitatis ⁊ p̄mo q̄d importet̄ nomine qualitatis.
Ca. lxvij. Sufficiētia ⁊ differentia ⁊ ſignificātia q̄tuoꝛ ſpecieꝝ qualitatis.
Ca. lxviij. De pꝛima ſpecie qualitatis ⁊ quō ſe hn̄t ad inuicē habitus et diſpoſitio q̄ ponunt̄ in ea.
De habitu ⁊ diſpoſitōe.
Que ſunt dr̄ntie eēntiales habitus ⁊ diſpoſitōis vt ſūt diuerſe ſpēs q̄litatis.
Ca. lxix. De hoc noīe habitus q̊t modis dr̄ quō eſt p̄dicamentū quō poſtp̄dicamentū ⁊ quō ſpēs q̄litatis.
Ca. lxx. Qualr̄ habit⁹ ſint in coꝛpe ⁊ aīa ⁊ ad quid.
Ca. lxxi. Quot modis dicitur diſpoſitio.
Ca. lxxij. De noīb⁹ ptinētibus ad virtutes ⁊ vicia ⁊ ſea tangentib⁹.
Quid ſignificet h̄ nomen virtus ⁊ vn̄ ſumptū eſt.
Ca. lxxiij. Duplex diſtictio ꝟtutū p̊ in acq̄ſitas ⁊ infuſas. ſcđo in theologicas ⁊ intellectuales ⁊ moꝛales.
Ca. lxxiiij. De ſingulis virtutib⁹ i ſpeciali ⁊ pꝛio de theologicis in gn̄e ⁊ quot ſunt ⁊ eoꝝ ſufficientia.
Ca. lxxv. De ſingulis ꝟtutib⁹ theologicis ⁊ p̊ de fide quot modis dr̄ fides.
De pertinētib⁹ ad fidē.
Ca. lxxvi. Quid ē ſimbolū ⁊ vn̄ dr̄ ⁊ quot ſt̄ ſimbola.
Ca. lxxvij. Quid eſt articulus fidei.
De diſtinctione articuloꝝ ⁊ quō ab inuicē diſtinguunt̄.
Ca. lxxviij. Quomō diſtinguūtur articuli fidei ex par-

te credibiliū.
Ca.lxxix. Diſtictio articu/
lorū fidei ſm numerꝫ apłoꝝ
eos ordinantiū.
Cap̄.lxxx. De ſpe quid eſt.
ꝛ quot modis dr̄.
Cap̄.lxxxi. De charitate ꝛ
habitu charitatis.
Quot modis dr̄ charitas.
Ca.lxxxij. Qꝛ ea q̄ ſunt no
mina ꝑtinētia ad ptē ſenſiti
uā inferiorē extendūt ſe ad ꝑ
tem intellectiuā ſuperiorē et
nō ecōuerſo.
Ca.lxxxiij. Quō ſe hꝫ cha
ritas ad amorē ꝛ dilectionē.
ꝛc̄.ꝛ oīa ad inuicē.
Ca.lxxxiiij. Qꝛ eſt triplex
amor.ſ.ꝯcupiſcētie ꝛ beniuo
lentie ꝛ ꝯplacētie ꝛ q̄s eorū
pertinet ad charitatē.
Ca.lxxxv. Quot ſunt ꝟtu
tes ꝛ q̄ intellectuales.
Ca.lxxxvi. Quō prudētie
adiūgunt̄ alie tres ꝟtutes.
Ca.lxxxvij. Quō ars ꝛ pru
dentia ſunt virtutes intelle/
ctuales ꝛ morales.
Ca.lxxxviij. Quō ꝟtutibꝰ
intellectualibꝰ ꝯuenit nomē
virtutis.
Ca.lxxxix. De ꝟtutibꝰ mo/
ralibꝰ quō a more morales
dn̄r ꝛ q̊t modis dr̄ mos.

Capłm xc. De virtutibꝰ
moralibus.
Quō paſſiōes ꝛ opatiōes
dupl'r ꝯpant̄ ad virtutes ſic̄
materia vel obiectū ꝛ ſic̄ effe
ctus ad cauſam.
Ca.xci. Diſtinctio ꝛ ſuffi/
cientia virtutū ꝛ vicioꝝ.
Ca.xcij. Sex ꝯcluſiōes ex
p̄miſſis ꝛ p̄mo q̊t ſit ꝛ q̄ virtu
tes morales appellent̄.
Ca.xciij. Quare prudētia
nō ꝯputat̄ inter ꝟtutes mo/
rales cū ſit cardinalis.
Ca.xciiij. In q̄bꝰ ptibꝰ vel
potētijs aīe ſunt ꝟtutes mo
rales ſicut in ſubiecto.
Ca.xcv. Qꝛ iuſticia que ē
circa operationes differt ab
oībꝰ alijs q̄ ſunt circa paſ/
ſiones.
Ca.xcvi. Qꝛ hec diſtinctio
ꝟtutū nō eſt in indiuiduas
ſpēs ſꝫ eſt diuiſio in gn̄a.
Ca.xcvij. Quō ſe habꝫ ad
rōem virtutis verecūdia ne/
meſis.epykeia.heroyca.ꝯti/
nentia.ꝛ amicicia. ꝛ quō no
men virtutis ꝯuenit eis lar/
ge ꝛ ſtricte.
Ca.xcviij Qꝛ verecūdia ē
de numero laudabiliū nō tn̄
eſt virtus ſed paſſio.
Ca.xcix. Qꝛ nemeſis eſt d

numero laudabiliū: ⁊ ē paſ/
ſio ⁊ nō virtus.
Ca.c. Q? epykeia ſit ꝟtus
iuſticiā reſpiciēs q̄ꝫ ē iuſtile/
galis directiua ad intentio/
nē legiſlatoris reſpiciens nō
ad verba in caſu quē legiſla
tor ꝓuidere nō potuit.
Ca.ci. Quid eſt virtus he
royca ⁊ quō ꝯuenit hoī ⁊ cui
opponitur.
Ca.cij. De ꝯtinentia quot
modis dr̄: ⁊ quō eſt virtus ⁊
quomodo nō.
Ca.ciij. Quō differūt tem
perantia ⁊ ꝯtinētia.
Ca.ciiij. Que ē materia vł
obiectū ꝯtinētie.
Ca.cv. Quid eſt incōtinē
tia ⁊ incontinēs ⁊ quō ſe ha/
bent ad temperantiā.
Ca.cvi. Quō amicicia eſt
virtus ⁊ quō nō.
Ca.cvij. An virtutes car/
dinales ſint morales vel in/
tellectuales.
Ca.cviij. Quot ſunt virtu
tes cardinales.
Ca.cix. Unde ⁊ quare di/
cunt cardinales.
Ca.cx. Ratio ex q̄ ille q̄tu/
or virtutes.ſ.iuſticia pruden
tia.fortitudo temperātia di
cunt cardinales.
Ca.cxi. De circumſtantijſ
actuū humanoꝝ
Quid importet nomie cir
cumſtantie.
Ca.cxij. Quot ſunt circū/
ſtantie ⁊ que actuū humano
rū ⁊ q̄ꝫtum ad circūſttanias
particulares.
Ca.cxiij. Ad quot genera
oēs circūſtantie redutunt
Ca.cxiiij. Quō ſe hn̄t circū
ſtātie ad rōem actus vt ī eo
ponāt rōem vicij vel ꝟtutis.
Ca.cxv. Que ꝑdictaꝝ cir/
cūſtantie ſint ꝯfitende.
Ca.cxvi. Quō ꝟtutes oēs
tā intellectuales q̄ꝫ morales
ꝯſiſtunt in medio ⁊ quō nō.
De ſeptē donis ſpūſſancti
Ca.cxvij. Quō differūt do
na ⁊ virtutes.
Ca.cxviij. Sufficientia et
diſtinctio ſeptem donoꝝ ſpi/
rituſſancti.
Quomodo ſibi mutuo cor
reſpondent petitiones.dona
beatitudines ⁊ fructus.
Ca.cxix. Que dn̄r petitōes
⁊ quot ſunt.
Capl'm.cxx. Quid impor/
tet nomine doni ⁊ quot ſunt
dona.
Capitulū.cxxi. Quid im/
portet nomine beatitudinū

ꝛ quot ſunt.

Cap̄.cxxij. Quid importat nomine fructus.

Ca.cxxiij. Quō mutuo ſibi corrñdent petitōes dona btitudines ꝛ fructus.

Ca.cxxiiij. De dono timorꝭ

Quō diuidit̄ timor in caſtū ſeu filialē. initialē. humanū ſeu mūdanū ꝛ ſeruilē. ꝛ qd īportet̄ noīe vnī⁹cuiuſqꝫ.

Ca.cxxv. Quis p̄dictoꝝ timoꝝ ē bonus. ꝛ qs malus.

Ca.cxxvi. Quis p̄dictorū timoꝝ ē a ſpūſcō ꝛ q̄lr.

Ca.cxxvij. De preceptis.

Quomō diſtinguunt̄ precepta p moralia. cerimonialia. iudicialia. ꝛ partim hec partim illa. quid eſt quodlibet illoꝝ.

Quō decime ſunt de iure diuino ꝛ quō nō.

Ca.cxxviij. Numer⁹ ꝛ ſufficiētia ac diſtinctio decē preceptoꝝ decalogi.

Ca.cxxix. Que ſt̄ p̄cepta p̄me tabule ꝛ q̄ ſcōe tabule.

Differētia inter p̄cepta affirmatiua ꝛ negatiua.

Differentia preceptoꝝ veteris ꝛ noue legis.

Ca.cxxx. De pertinētib⁹ ad ſcḋam ſpēm qualitatis.

Ca.cxxxi. De potētijs aīe ꝛ primo ꝙ oportet ponere plures potētias aīe in hoīe.

Ca.cxxxij. Quō ꝛ qualiter oēs potentie aīe pertinēt ad aīam vegetatiuā ſenſitiuā ꝛ intellectiuā.

Ca.cxxxiij. Quō oēs potētie reducunt̄ ad q̄tuor genera potētiaꝝ. q2 vel ſt̄ vegetatiue vel apprehenſiue vł motiue vel motus executiue.

Ca.cxxxiiij. Diſtictio oīm potentiaꝝ anime in ſpeciali ꝛ primo ad vegetatiuā pertinentium.

Ca.cxxxv. Diſtinctio potētiarū apprehenſiuaꝝ partis ſenſitiue exterioris.

Cap̄.cxxxvi. Quō diſtinguunt̄ potentie ſenſitiue.

Quō diſtinguunt̄ intellectiue potētie apprehenſiue.

Ca.cxxxvij. De diſtinctiōe potentiarū appetitiuarū vel motiuaꝝ.

Q⁹ tripliciter differt potētie intellectiue ꝛ ſenſitiue.

Cap̄.cxxxviij. De potentia motiua ꝛ motus executius.

Ca.cxxxix. Habet tres cōcluſiones ex precedentib⁹. ꝛ primo ꝙ oēs potentie aīe ſunt vigintiſex.

Quid eſt in deo voluntas antecedens ⁊ conſequens
Capi.cxl. De voluntate q̄modo varie in diuinis ⁊ humanis frequenter accipitur.
Capi.cxli. De volūtate ſigni ⁊ bn̄placiti: ⁊ p̄mo quomodo de eo dicunt̄ aliqua ꝓprie aliqua metaphorice
Ca.cxlij. De diſtictōe voluntatꝫ ſigni ⁊ bn̄placiti in deo.
Ca.cxliij. Quot ſunt ſigna et quot modis dr̄ volūtas ſigni quia quinqꝫ modis.
Ca.cxliiij. De dr̄a inter bonum ⁊ maluꝫ: quia aliquod bonuꝫ eſt quod licite pōt dimitti vt non fiat: ſed nulluꝫ malū poteſt committi vt fiat
Ca.cxlv. Qꝫ volūtas tā in deo q̄ꝫ in alijs ſignificat aliquando potentiam. aliquādo obiectum. aliquādo actū
Ca.cxlvi. De noībꝫ rerū ptinentium ad terciam ſpecieꝫ qualitatis. ⁊ primo quibus conuenit: ⁊ de quibus dicat̄ paſſio ⁊ paſſibilis qualitas.
Ca.cxlvij. Quomodo differunt hec duo paſſio ⁊ paſſibilis qualitas
Ca.cxlviij. Quot mōis dr̄ paſſio ⁊ q̄d ſit paſſio natal'r ⁊ aial'r. ⁊ quotiēſ vnaq̄ꝫ dicat̄
Ca.cxlix. Q̄uo q̄litates elemētares ſint diuerſimode in diuerſ̄ ſpecieb; qualitatꝫ:
Ca.cl De paſſiōibꝫ aīe: ⁊ p̄mo vn̄ ſumit̄ diſtictō earū et quid tale agēs facit paſſo
Ca.cli. De diſtinctōe paſſionū q̄ ſunt in cōcupiſcibili.
Ca.clij. De diſtictōe paſſionū aīe que ſunt in iraſcibili
Ca.cliij. De numero omnium paſſionū aīme ⁊ ſunt.xi.
Ca.cliiij. Quō diuerſificātur noīa paſſionuꝫ ſm̄ dr̄as accidētales ex quibꝫ diuerſa noīa paſſionibus cōueniunt
Ca.clv. De nominibus ipſarum potentiarum
Ca.clvi. Quid ſit triſticia: et q̄d importet̄ noīe triſticie.
Cap̄ clvij. Quid importet̄ noīe doloris. q̄d ſignificat: q̄bus ⁊ qualiter conueniat
Ca.clviij. Quō ſe habēt ad inuicem dolor ⁊ triſticia.
Ca.clix. Quomodo ſe hn̄t ad inuicem delectatō ⁊ gaudium ⁊ quomodo differunt.
Ca.clx. Quot modis dicit̄ ira ⁊ quibꝫ modis deo ⁊ hominibꝫ ⁊ beatis conueniat
Ca.clxi. Quid ſit timor ⁊ q̄t mōis dicat̄ ⁊ q̄bꝫ ꝯueniat
Ca.clxij. Quot ſunt nomia

paſſionum que ſunt in appe
titu ſenſitiuo
Ca.clxiii. Quomodo ī paſ
ſionibus eſt vel non eſt boni
tas vel malicia.
Ca.clxiiii. Quot ſunt paſſi
ones principales ꝛ que ꝛ qꝺ
non dicuntur cardinales q̄z
uis dicuntur principales.
Ca.clxv. De noīb⁹ ꝑtinen/
tibus ad q̄rtā ſpēm qualita/
tis. ꝛ primo quid importet
nomine forme ꝛ figure.
Ca.clxvi. Quomodo diffe/
runt forma ꝛ figura
Ca.clxvii. Quot modis di
citur tam forma q̄z figura
Ca.clxviii. Q̄uo forma ꝛ fi
gura pertinent ad diuerſas
ſpecies qualitatis
Ca.clxix. De relatōe ꝛ rela
tiuo
Cap̄.clxx. Quomō differt
relatiuum ꝛ relatio.
Ca.clxxi. Q̄uo dr̄n̄t relati
uum reſpectiū ꝛ ad aliq̄d.
Ca.clxxii. Quid ſit relatiū
diffinitiue: ꝛ q̄uo intell'r diffi
nitio Ar͞.de eis.
Ca.clxxiii. Q̄uo relatiua di/
ſtinguūtur ſm dici ꝛ eſſe.
Ca.clxxiiii. Q̄uo relatia di
ſtinguunt' in relatiua ſuppo
ſitōis ſuppoſitōis ꝛ eq̄ꝑātie.
Ca.clxxv. Quot ſunt mōi
relatōnis in diuinis
Ca.clxxvi. De relatōe
Ca.clxxvii. Quid ſit r̄latō
realis ꝛ relatō ratōnis
Ca.clxxviii. Quot ſunt fū/
damēta in gn̄e relatōis real'
et q̊t modi relationū ſm ea.
Ca.clxxix. Q̄z diuerſa ꝯue
niunt relatiōi ſm q᷑ compat'
ad ſuū fundamētū. ad ſuuz
genus. ad ſuū oppoſitū. ꝛ ad
ſuum principinm
Ca.clxxx. Quot requirunt'
ad relatōem realem ꝛ que.
Ca.clxxxi. Quot ꝛ que req̄/
runt' vt relatō ſit realis ex ꝑ/
te vtriuſq̄z termini
Ca.clxxxii. Q̄z nō eſt vna
r̄latō duoꝝ extremoꝝ immo
ſunt due aliq̄ādo ſolo nūe/
ro aliq̄ādo ſpecie aliq̄ādo
genere differentes.
Ca.clxxxiii. Q̄z relatō pōt
eſſe int' duo extrema n̄ realiſ
Ca.clxxxiiii. Q̄z omīs rela
tio real' fundat' vl' ſup̄ ſubaz
vel q̄ntitatē vel q̄litatē: vel
ſup̄ ꝑtinētib⁹ ad actōem. vl'
paſſionē. vel h̄n̄tib⁹ rōz mē/
ſure ꝛ mēſurabilis.
Ca.clxxxv. Q̄uo differt re/
latio a ſuo fundamēto
Ca.clxxxvi. Quot modis

ↄtingit eſſe relatõnem rõnis
Ca.clxxxvij. De pertinentibus ad predicamentũ actionis
Capi.clxxxviij. Quomodo actõ ꝛ paſſio ſunt vnus motus realiter.
Ca.clxxxix. Quomodo ſe hñt actio et paſſio ad agens et patiens
Ca.cxc. Qualiter ſe habẽt actio ꝛ paſſio ad formaꝫ per motum acquiſitam
Cap̄.cxci. Q̃ũo actõ ꝛ paſſio faciũt diuerſa predicam̄ta q̃uis realiter ſint idẽ.
Ca.cxcij. De actõe immanente ꝛ tranſeunte.
Ca.cxciij. Q̃ũo ↄueniũt et differũt facere agere ꝛ opari. et quibꝫ conueniũt
Quid eſt operatio manẽs et tranſiens
Ca.cxciiij. In quo ↄueniũt et in quo differunt operatio manẽs ꝛ tranſiens.
Ca.cxcv. De predicamẽto paſſionis quid eſt
Ca.cxcvi. De p̄dicamẽto quãdo q̄d ſit diffinitiue
Ca.cxcvij. De pñto vbi
Ca.cxcviij. In q̄bꝫ eſt vbi ꝛ q̄t mõis dr̄ aliq̄d eſſe in loco
Ca.cxcix. Q̃ũo ſe hꝫ locus ad vbi qꝛ ſunt diuerſa realr̄
Ca.cc. De pñto qđ ẽ poſitõ
Ca.cci. Quid eſt poſitio vt eſt p̄dicamentum
Ca.ccij. Q̃ũo poſitõ pñtuꝫ differt a a poſitõe ꝑtinẽte ad genus quãtitatis
Ca.cciij. De predicamento habitus
Ca.cciiij. In quibꝫ habitꝰ inuenitur ꝛ in quibꝫ non
Ca.ccv. De his que predicamenta ↄſequuntur
De hoc nomie idem quot modis dicitur.
Ca.ccvi. De noibꝫ alietatẽ ĩportãtibꝫ ꝛ ſunt q̃tuoꝛ.ſ.diuerſũ differẽs ſil'e ꝛ oppoſitõ
Ca.ccvij. Quid eſt differẽs ꝛ quot modis dr̄ ꝛ q̃ũo ſe hꝫ ad diuerſum
Ca.ccviij. De dr̄a rei ꝛ rõiſ
Ca.ccix. Q̃ũo ratõ eſt ĩ intellectu ꝛ quãtitate
Ca.ccx. Quomodo aliqua differunt re vel ratõe ꝛ de ꝑtinentibꝫ nd iſta.
Ca.ccxi. Quid eſt differre realr̄ ꝛ q᷑ aliq̄ differũt realit᷑ aliquo quatuoꝛ modoꝛũ.
Ca.ccxij. Q̃ũo dñr aliqua differre ꝑm rõem.
Ca.ccxiij. De hoc noie ſil'e et quot modis dicitur

Ca.ccxiiij. De oppoſitione
Ca.ccxv. Quot ſũt ſpecieſ oppoſitõis ꝛ eaꝝ ſufficiẽtia.
Ca.ccxvi. Q̃uo ſe hñt ad iuicẽ q̃tuoꝛ oppoſitões: ꝛ que plus hꝫ de nat̃a oppoſitõnis
Ca.ccxvij. Quid ẽ ꝯ̃dictõ ꝛ q̃c req̃rũt ad verã ꝯ̃dictõꝫ
Ca.ccxviij. De oppoſitõe ꝓ̃uatiua
Ca.ccxix. Quid eſt oppoſitio priuatiua
Ca.ccxx. Quot modis dicitur priuatio
Ca.ccxxi. Quot requirunt̃ ad priuatõem ꝓprie dictam.
Cap̃.ccxxij. Quomodo eſt maioꝛ oppoſitio contradictoria q̃ꝫ priuatiua.
Ca.ccxxiij. De oppoſitõe ꝯ̃rietatis
Ca.ccxxiiij. Quot requirũtur ad veram contrarietatẽ.
Ca.ccxxv. Quot modis dicuntur aliqua ꝯtraria large
Ca.ccxxvi. Quot ſunt mõi ꝯ̃rioꝛum ꝓprie acceptoꝛuꝫ
Ca.ccxxvij. Unde ſumitur radix oppoſitõis in ꝯtrarijs
Ca.ccxxviij. De oppoſitõne relatiua quid eſt
Cap̃.ccxxix. Cõcluſiões ponentes breuiter omẽs ꝯditiones cuiuſlibet oppoſitiõis
Ca.ccxxx. De ꝯditõnibꝫ ꝓ̃uatiue oppõis: ꝛ q̃uo ꝯuenit et differt a ꝯtradictõe
Ca.ccxxxi. De ꝯditõibꝫ ꝯ̃rie oppõis ꝛ differẽtia ꝛ ꝯuenientia cum ꝑdictis duabꝫ
Ca.ccxxxij. De ꝯditõibꝫ oppoſitõis relatiue ꝛ q̃uo cõuenit ꝛ differt ab alijs.
De dictiõibꝫ ſignificantibꝫ habitudinẽ alic᷑ oꝛdinis
Ca.ccxxxiij. De prioꝛi ꝛ poſterioꝛi
Ca.ccxxxiiij. De aſſignatõe prioꝛis ꝛ poſterioꝛꝫ ſcḋm aug. xij. ꝯfeſſionum. ca.xxviij.
Ca.ccxxxv. Q̃uo vl̃ia ſunt ꝑoꝛa cognitõe p̃ticularibus
Ca.ccxxxvi. Quot modis dicitur ſimul
Ca.ccxxxvij. De impoꝛtantibꝫ habitudinem oꝛdinis vl̃ cauſalitatis
Ca.ccxxxviij. Quot mõis dĩ principium ꝛ in quibꝫ inuenitur ratõ principij
Ca.ccxxxix. Quot ſunt genera cauſarum.
Ca.ccxl. De cã efficiẽte
Ca.ccxli. De cã materiali
Ca.ccxlij. De cã foꝛmali
Ca.ccxliij. De cã finali
Ca.ccxliiij. Q̃uo ſe habẽt iſte quatuoꝛ cauſe ad ſuũ ef-

ſectum
Ca.ccxlv. Q̃uo ſe hn̄t iſte quatuor cāe in rōne cauſalitatis ad inuicem
Ca.ccxlvi. Quot ſunt modi cauſaꝝ infra illa quatuor genera
Ca.ccxlvij. De elemēto q̇d eſt, ꝛ cui ꝯuenit elementū.
Ca.ccxlviij. Quot mōis dr̄ neceſſarium vel neceſſitas
Ca.ccxlix. De ꝯtingēti q̇d eſt ꝛ quot modis dicitur.
Cap̄.ccl. De prepoſitōnib9 ex de ꝛ in.
Ca.ccli. Quō ꝛ quot mōis dicitur aliquid ex alio affirmatiue ꝛ poſitiue
Ca.cclij. Q̃uo dr̄ aliq̇d eſſe ex nihilo vbi non videtur ex importare aliquam habitudinem poſitiue
Ca.ccliij. De hac prepoſitione de quot mod s dicit̄ aliquid fieri de aliquo
Ca.ccliiij. De hac p̄poſitione in: ꝛ quot ſunt modi eſſē di in
Ca.cclv. De motu ꝛ mutatiōnib9 ꝛ ſpecieb9 eaꝝ: ꝛ q̃uo ſe habēt ad inuicem
Ca.cclvi. De toto ꝛ parte.
Ca.cclvij. Q̃uo dicte totalitates ſe habēt ad inuiceꝫ
Ca.cclviij. In q̇b9 p̄dc̄e totalitates inueniantur ꝛ in q̇bus non
Ca.cclix. De ſuſceptōe magis ꝛ minus
Quid ſit augeri ꝛ quib9 cōueniat
Ca.cclx. Q̄ꝺ triplex eſt differēcia inter magis ꝛ min9: et maius ꝛ minus
Ca.cclxi. Quib9 formis ꝯueniat ſuſcipe magꝫ ꝛ min9.
Cap̄.cclxij. Scd̄m q̇d ꝯueniat ſuſcipe magis ꝛ minus formis ſuſcipientib9
Ca.cclxiij. Quare dicim9 maior ꝛ minor albedo ꝛ non magis ꝛ minus albedo
Ca.cclxiiij. De noīb9 ſcd̄arum intētionū. ꝛ p̄mo ꝺ quibuſdam ꝯditōib9 ip̄arum.
Ca.cclxv. De ordīe dicēdorum
Ca.cclxvi. Quid ſit intentio ꝛ q̃uo ſe hꝫ ad intellc̄m ꝛ volūtatē. ꝛ vn̄ dr̄ intentio
Ca.cclxvij. Q̃uo intētō cōueniat volūtati ꝛ reſpc̄u volūtatꝭ ꝛ reſpc̄u rei volite
Ca.cclxviij. Q̃uo ex pte intelligētis eſſe repreſentatiuū dicitur intētio.
Ca.cclxix. Q̃uo accipit̄ itētio ex parte rei intellecte.

Ca.cclxx. Quõ ꝛ quando ꝯuenit rei intellecte vt dicaꝭ intentio vel non
Ca.cclxxi. Quid ſit pͥma ĩtẽtõ ꝛ ſcđa: ꝛ q̃ ſint noĩa pꝛime ĩpoſitõis ꝛ intẽtõnis. ꝛ q̃ ſecunde
Ca.cclxxij. Qualr ſe hẽnt ad ĩuicẽ pͥma ꝛ ſcđa intentõ
Ca.cclxxiij. Quid ſit intentionale ꝛ a quo veniat.
Ca.cclxxiiij. De hoc nomĩe trãſcẽdẽs
Ca.cclxxv. De hoc noĩe vl'e Qꝫ vl'e ſumitur tripliciter.
Ca.cclxxvi. Quõ vl'e ẽ pꝰ et poſterius ſuis inferioꝛibꝫ.
Ca.cclxxvij. Qꝫ vl'ia reſpectu inferioꝝ ſe hñt aliqñ in rõe totiꝰ aliqñ in rõe partis.
Cap̃.cclxxviij. De hoc noĩe abſtractũ vñ ꝛ q̊t mõis dr̃ ꝛ q̊s eſt modus ſignificandi
Cap̃.cclxxix. Quid impoꝛtatur nomĩe ꝯcreti ꝛ ꝙ triplex eſt modus ꝯcretoꝛuꝫ
Ca.cclxxx. q̃d ſit p̃dicatum Quid eſt p̃dicabile ꝛ pꝛedicatũ: ſubĩjcibile ꝛ ſubiectnm
Cap̃.cclxxxi. Quid eſt vniuocum: equiuocum: analogum: ꝛ denominatiuum
Ca.cclxxxij. De noĩbꝫ ſcđarum intẽtionuꝫ ꝯuenientibꝫ incõplexis que ſunt ꝯmũes omĩbꝫ p̃ñtis: ꝛ pͥmo q̃uõ taliũ eſt triplex gradus.
Ca.cclxxxiij. Quid ĩpoꝛtetur nomĩe gñis ꝛ nomĩe generis generaliſſimi ꝛ nomĩe generis ſubalterni.
Ca.cclxxxiiij. Quid ſit ſpecies ꝛ quot mõis dicaꝭ ꝛ q̃d ſpẽs ſubalterna ꝛ ſpãliſſima
Ca.cclxxxv. Quot modis accipiꝭ differẽtia ꝛ quid ſit
Ca.cclxxxvi. De nomĩbꝫ ꝯueniẽtibꝫ omĩbꝫ p̃dicamentis vt ꝯſiderantur in particl'ari
Ca.cclxxxvij. De noĩe ꝓꝛij et accidẽtis q̃ ꝯueniũt noĩbꝫ omĩ p̃dicamẽtoꝝ tam in vl'i ꝙ̃ in particulari ꝯſideratis
Cap̃.cclxxxviij. De noĩbꝫ ſecũdaꝝ intẽtionũ ꝯueniẽtibꝫ generi ſubſe ſolũ: ꝛ pͥmo q̃d ſignificẽt q̃uõ ſe hñt ad inuicem hec duo ſcꝫ ſuꝑpoſitũ et natura
Ca.cclxxxix. Quid impoꝛtetur nomine ſuꝑpoſiti: et q̊t modis dicitur
Cap̃.ccxc. Quid impoꝛteꝭ nomine hoc aliquid ꝛ quibꝫ conueniat
Ca.ccxci. Breuis recollectio omniũ nominum ꝑtinentium ad indiuidua omniuꝫ

generum quid importent: vnde ſumũtur ⁊ quõ differũt ⁊ ſũt iſta particulare: indiuiduum ſingulare: res nature: ſuppoſitum: hoc aliqd: hypoſtaſis.
Ca. ccxcij. De noibus ſecundarum intentionũ ptinẽtiũ ad genus qualitatis: ⁊ ſpecialiter de attributo.
Ca. ccxciij. De noibus ſcdarum intẽtionum que conueniunt generi relatõnis
Quid eſt notio: vnde dicit ⁊ quõ ſe habet ad relatiõem et ꝓprietatem: ⁊ quomõ ꝯueniunt: ⁊ quomodo differunt
Ca. ccxciiij. Que ⁊ quot p̃dicta ꝓprietatũ ſunt perſonales: ⁊ q̃ ⁊ quot ſũt perſõe.
Ca. ccxcv. Cõtinet p̃mo q͞ tria reqrunt̃ ad hoc q͞ aliqd ſit notio: ⁊ que ſunt iſta tria.
Secũdo ſufficiẽtiã ⁊ numerum quinqꝫ notionũ: ⁊ quia non poſſunt eſſe plures vel pauciores
Cap̃. ccxcvi. Quid importat hoc nomen nocionale ⁊ q̃bus conueniat
Ca. ccxcvij. De nominibus ſecundarum intentionum q̃ complexis conueniunt
Quid eſt oratio ⁊ que ſũt ſpecies eius
Quid eſt enũciatio: queſtio ꝓpoſitõ: premiſſa. concluſio
Ca. ccxcviij. Quid eſt diffinitio ⁊ deſcriptio.
Ca. ccxcix. Quid eſt argumentũ: quot modis dr̃: et q̃ ſunt ſpẽs eius: quid eſt ſyllogiſmus: ⁊ quot ſunt ſpẽs eiꝰ quid enthimema: quid iductio: quid exemplum.
Ca. ccc. De nomibus ſcdarũ intentionum ꝯuenientibus cõditionibus complexorum.
Qũo p̱ dicit habitudinem cauſe ⁊ cuius ⁊ q͞ ſunt quatuor modi dicendi per ſe.
Cap̃. ccci. Quid eſt dici de omni ⁊ de nullo
Ca. cccij. De natura reduplicatõnis.

Incipiũt capitula ⁊ rubrice tercij tractatus: Et continet capitula. XX.

Capitulum primum Que et qnomodo nomina diuinis conueniant
Capi. ij. Quomodo deum cognoſcimus
Ca. iij. Quid põt de deo in hac vita cognoſci
Qũo dz accipi cognitio qd rei ⁊ qd nois ⁊ horum diſtictio

Ca.iiij. Quid cognoſcim⁹ de deo ꝗtū ad q̇d nomis: et de noib⁹ ꝑtinētib⁹ ad diuina

Ca.v. De noib⁹ diuinis.

Q; deus poteſt pluribus nominib⁹ nominari.

Ca.vi. Qualr̄ aliq̄d nomē ꝯuenit alicui ꝓprie vel metaphorice

Ca.vij. Que noīa ꝯueniāt ꝓprie vel metaphorice.

Ca.viij. Q; noīa deo ⁊ creaturis ꝯueniencia analogice de eis dicuntur

Ca.ix. Que noīa deo ⁊ creaturis conuenientia dicunt̄ de deo vel creatura.

Ca.x. Quot ſunt modi in genere nominum diuinoꝝ

Ca.xi. Qūo nomīa eſſentialia ſudſtātiua in abſtracto predicantur in diuinis

Ca.xij. Qūo nomīa eſſentialia ſubſtantiua in concreto predicantur in diuinis

Ca.xiij. Qūo noīa ēntialia ſubſtātiua media int̄ abſtracta ⁊ ꝯcreta p̄dicātur in diuinis

Ca.xiiij. De noib⁹ adiectiuis eēntialib⁹: ⁊ qūo noīa eſſentialia ꝑtitiua p̄redicātur in diuinis.

Ca.xv. Qūo nomia adiectiua nūeralia p̄dicant̄ i diuis.

Ca.xvi. Qūo noīa adiectiua q̄ nō ſunt ꝑtitiua nec nūeralia p̄dicantur in diuinis.

Ca.xvij. Quot ſunt modi noīm ꝑſonalium: ⁊ quomodo predicantur in diuinis

Ca.xviij. Quot ſunt modi nocionalium: ⁊ quomodo p̄dicantur in diuinis.

Ca.xix. Qua rōe ⁊ qualit̄ et que nomia trāſſumptiue dicuntur de deo

Ca.xx. De nominib⁹ deo ꝯuenientib⁹ in aſſumpta humanitate

Finis Titulorū

Incipit Tabula

principaliū ſententiarum et punctoꝝ in hoc Compendio ordine alphabetico contentorum. Et primo de lr̄a. A

Bſolutū ꝗd ſit. Tractatu. ij. capitulo.clxix.
Abſtractum quid ſit. Tra. ij capitulo.cclxxviij.
Actio ꝗd ſit ꝛ quotuplex.capitulo.clxxxvij.
Actio manens ꝛ tranſiens quō differūt.ca.cxciiij.
Accidēs ꝗd ſit.ca.xxx
Agere facere opari quomodo differunt.ca.cxcij.
Actus ꝛ potentia quō capiunt. Tract.ij.ca.vi.
Actus vnde dicit ꝛ quibus attribuit. Tract.ij.ca.vi.
Actus prim⁹ ꝛ ſecūdus quō differūt. Tract.ij.ca.vij.
Actiua vita in quibus conſiſtat.capi.liij.
Actus humani ꝗbꝫ virtutibus moderent.ca.xci.
Actus humani quō circumſtantionent.ca.cxij.
Accidens logycū vl' phyloſophicū ꝗd ſit.ca.cclxxxvij
Ad aliꝗd quid ſit. ca.clxxi.
Ad aliquid quid importet. capit.clxxi.
Adiectiua noia quomodo d' deo p̄dicant tra.iij.ca.xvi.
Agens eſt aliud ꝛ aliud patiens ca.clxxxix.
Alietas ꝗt modꝫ dr.ca.ccvi
Aliquis ꝛ aliquid quō capiunt.capitu.xxiij.
Aicicia ꝗd imptet.ca.lxxxiij
Amicicia vtrū ſit virtus ꝛ ꝗtuplex.capitu.cvi.
Amor quid ſit ꝛ quomodo differt ab amicicia.ca.lxxxiij
Analogū ꝗd ſit.ca.cclxxxi.
Analogice que dicunt d' deo et creatis.Tra.iij.ca.viij.
Appetitus quis dicat rationalis.Tra.ij.ca.x.
Appetituum nomina declarant.capitulo.lxxxij.
Argumentū quid ſit ꝛ quotuplex.capi.ccxcix.
Ars quomodo differt a prudentia.capi.lxxxvij.
Articul⁹ ꝗd ſit ca.lxxvij.
Attributū ꝗd ſit.ca.ccxcij.
Augmentum quomodo informis fiat.ca.cclxi.

De B

Eatitudines ꝗt ſunt ꝗd ſint.tra.ij.ca.cxxxi.
Bonitas quadruplex ſcꝫ eſſentialis accidētalis mo/

ralis ꝛ gratuita ꝛ q̇d ſint.capitu.xxvij
Bonitas moralis quomodo eſt in paſſionibus anime vel non.ca.clxiij.
Bonũ quid addat ſup̃ ens capi.xxviij.

De C

Charitas quot modis dicit̃.ca.lxxxi.
Cardinales ꝟtutes vnde dicant̃.ca.cx.
Cauſa quid ſit.ca. ccxxxvij.
Cauſa principiũ ꝛ elementum quomodo differunt.capitu.ccxxxvij.
Cauſa efficiẽs.formal' material' ꝛ final' q̇d ſit.ca.ccxxxix.
Cauſa ꝑ ſe ꝛ ꝑ accidens.capitu.ccxliiij.
Cauſe ꝯtingentes que ſint vel nõ.ca.ccxlix.
Circũſtãtie humanoꝝ actuum que ſint.ca.cxij.
Circũſtãtie triplices ſunt in gñe.ca.cxiij.
Circũſtãtie q̃ faciũt nouam ſpeciẽ pcti.ca.cxiiij
Circũſtantie quomodo ſint confitende.capitulo.cxv.
Cognitio q̇d nõis ꝛ q̇d rei differũt.Tra.iij.ca.iij.
Cognoſcimus deũ multipliciter.Tract.iij.ca.iij.
Cognitio vt intellectus vt intentio que ſit.ca.cclxvi.
Conceptio quid ſit. ca.lv.
Concipi q̇b; cõpetat.ca.lv.
Cõcretũ q̇d ſit.ca.cclxxviij.
Concluſio q̇d ſit.ca.ccxlvij.
Compoſitum quomodo capit̃ in predicamento ſb̃ſtãtie capit.xli.
Compoſitum quomodo dicitur generari.ca.lv.
Conſcientia quid ſit.capitulo.cxxxviij.
Complexum ꝛ incõplexum quid ſit.Tract.i.cap̃.i.
Conditiones omnium oppoſitionũ.ca.ccxxix.
Contemplatio theologoꝝ ꝛ philoſophoꝝ differt.capitu.liiij.
Contemplatiua vita quid ſit.ca.liij.
Contingẽs multiplex eſt capitulo.ccxlix.
Continentia vtrum ſit virtus.capitulo.cij.
Cõtrarie quomodo aliqua opponantur.ca.ccxxiiij.
Contraria quot modis aliqua dicunt̃.ca.ccxxv.
Cõtradictorie quomodo aliqua opponuntur.capitul.ccxvi.

De F

Facere operari ⁊ agere differūt capi.cxcij

Fides quot modis ſumit᷑. ca.lxxv.

Fides quomodo in ſymbolo continet᷑.ca.lxxvi.

Fides reſpectu quorum ſit. capitu.lxxvij.

Fieri ꝙd ſit.capi.lv.

Figura quot modis ſumit᷑. capi.clxvi.

Filiatio cui ꝯueniat.ca.lv.

Finalis cauſa quid ſit.capitu.ccxliij.

Forma quomodo operetur et agat.ca.cxcij.

Forma quomodo dicit᷑ act⁹ primus ⁊ ſecūdus. Tractatu.ij.ca.vij.

Formā quid ſit educi vel induci. Tract.ij.ca.xiij.

Forme totius que ſint. Tractatu.ij.ca.xiij.

Forme que educunt᷑ de potētia materie Tract.ij.ca.xiij.

Forma materialis quomodo rem extendat. Tractatu ij.capitu xv.

Forma quot modis dicitur. capitu.xl.

Formalis cauſa quid ſit: capitu.ccxliij.

Forme que ſuſcipiunt mag⁹ ⁊ minus.ca.cclxi.

Fortitudo circa que ſit.capitulo.xci.

Fructus quid ſit.ca.cxxij.

De G

Gaudium ⁊ delectatio quomodo ſe habēt ad inuicem.ca.clix.

Generatio quid ſit.ca.l

Generatio quomodo deo cōuenit ⁊ creaturis.ca.xlix

Genus quid ſit.ca.cclxxxiiij.

Gigni quomodo differt a generatione.ca.lv.

Greca nomina declarantur ſcꝫ vſia ⁊c̄.ca.xliiij

De H

Habitus quomō ponuntur in potentijs. Trac. ij.capitulo.x.

Habitus quomodo educūtur de potentia anime. Tracta.ij.capitu.xiij.

Habitus quid ſit.ca.lxviij.

Habitus quot modis dicit᷑ capitu.lxix.

Habitus quadrupliciter ſᵗ in corpe ⁊ in aīa.ca.lxx.

Heroyca virtus quid ſit capitulo.ci.

Hoc aliquid quid ſignificꝫ ⁊ quid ſit.ca.ccxc.

Honores per quid moderē tur.capitulo.xci.

De I

Idem quot modis dici tur.capitulo.ccv.
Intellectus quomodo ha/ bet tres actus. Tractatu.ij. capitulo.vij.
Intellectus quomodo for/ mat complexa ⁊ incomplexa Tractatu.i.capitulo.i.
Intellectus quomodo non eſt determinatus ad vnum Tracta.ij.capi.xi.
Intellectus quomodo ſe ha bet ad verum.capi.xxiij.
Intellectus quomodo ſe ha bet ad practicū ⁊ ſpeculatio nem.capitulo.liij
Intellectus quomodo for/ mat ratōnes ⁊ conceptus.ca pitulo.ccix.
Intellectus vtrum cogno/ ſcat prius vniuerſaliter p ticulariter ca.ccxxxv
Intellectuales vtutes que ſint.capitulo.lxxxv.
Intellectualis virtus quo/ modo habet mediū.ca.cxvi
Intentionalis triplex eſt for ma.capitu.cclxxiij.
Intentiones quomodo for/ mentur.capitu.ccix.
Intentio prima ⁊ ſcda quid ſit.capitulo.cclxxi.
Intentio quomodo conueni at intellectui.capi.cclxvi
Intentio quomodo conue/ niat voluntati.ca.cclxvij.
Intentionale quid ſit.capi. tulo.cclxxiij.
Indiuiduum vagum et ſi/ gnatum differunt.capi.xxiij
Indiuiduum ſingulare et particulare differunt.capi/ tulo.ccxci.
Indiuidui proprietates et indiuiduantia que ſint.capi tulo.cclxxxij.
Indiuiduum quotuplex ſit capitulo.ccxci.
Inductio quid ſit.ca.ccxcix
Infinitū multipliciter capit capitulo.lxiiij.
Infinitum quid ſit priuati/ ue ⁊ negatiue.ca.lxv.
In loco quot modis dicit aliqd eſſe capitulo.cxcviij.
In ppoſitio multipliciter ſu mit.capitulo.ccliiij.
Inquantum quid importet capitulo.cccij.
Ira quibus conueniat.capi tulo.clx.
Iuſticia quid ſit.Capit.xci.
Iuſticia legalis quid ſit.ca pitulo.c.

Tabula alphabetica

De L

Jberalitas circa que ſit.capitulo.xci.
Liberum arbitrium quid ſit.capitulo.cxxxviij.
Locus quomodo ſe habet ad vbi.ca.cxcvij.
Loco ineſſe dicitur aliquid multipliciter.ca.cxcviij.

De M

Magis ꝛ minus quomodo fiant. capitu.cclxij.
Magnificentia circa que ſit.capitulo.xci.
Magnanimitas circa que ſit.capitulo.xci.
Materia quare dicit ſubſtantia.capitu.xxxviij.
Materia multiplex eſt.capitulo.xxxix.
Materialis cauſa que ſit. capitulo.ccxli.
Manſuetudo circa que ſit capitulo.xci.
Mediuꝫ quomodo fiat in moralibus ꝛ intellectualibꝫ capitulo.cxvi.
Membra quomodo deo attribuũt.tra.iij. capitulo.xix.
Menſura quotuplex ſit.capitulo.lix.
Methaphorice quomodo aliqua ꝺ deo dicunt. Tra.iij capitulo.vi.
Methaphorice quomodo aliqua deo attribuant. Tracta.iij.capitulo.vij.
Modus quid ſit.capitulo ſexageſimoſexto.
Mos quid ſit ꝛ quotuplex. capitulo.lxxxix.
Morales virtutes vnde dicant et que ſint.ibidem
Motus multiplex eſt.capitulo.cclv.
Mutatio multiplex eſt.capitulo cclv.
Mutuo correſpondent petitiones dona.beatitudines ꝛ fructus.capitulo.cxxiij.

De N

Aſci cui conueniat et quid ſit.capitulo.liiij.
Naturale capit multiplicit Tractatu.ij.capitulo.x.
Natura quot modis dicit. capitulo.xxxiiij.
Nature res quid ſit.capitulo.xlvi.
Naturalis potentia vel impotẽtia quid ſit.ca.cxxx.
Nemeſis quid ſit.capitulo xcix.

Neceſſariū et neceſſitas mł
tiplex eſt.ca .ccxlviij.
Nocio quid ſit.ca.ccxliij.
Nocionalia que de deo pre/
dicanł.ca.ccxlvi.
Nomina prime ꝛ ſecūde im
poſitionis que ſint. Tracta.
primo ca.vi.
Nomina diuerſa quomodo
de deo dicantur. Tractatu
iij.capitu.v.
Nomina deo couenientia d
clarantur. Tractatu.iij.ca/
pitulo.v.
Nomina que proprie vł me
thaphorice alicui cōueniant
Tractato.iij.capi.vi.
Nomina deo ꝛ creaturis cō/
uenientia an predicenł vni/
uoce de eis.Tract.iij.ca.ix.
Nomina quot de deo pdicē
tur.Tract.iij.ca.
Numeri pricipium quomo
do ſit vnuz. Tractatu.ij.ca/
pitulo.xv.
Numerus quot modis dici/
tur.ca.lviij.
Nunc temporis quid ſit.ca
pitu.lx.
Nunc eui quid ſit.capitulo.
lxij.
Nunc eternitatꝫ quid ſit ca/
pitulo.lxiij.

De O

Obiectum ꝛ ſubiectuꝫ
differunt.ca.xxxix.
Obiectiue eſſe in aliquo qd
ſit.
Operari agere facere diffe/
runt.ca.cxcij.
Operatio manens ꝛ tranſi
ens differunt.ca.cxciij.
Oppoſitum ꝛ oppoſitio diffe
runt.ca.ccxiiij.
Oppoſitionis quatuor ſunt
ſpecies.ca.ccxv.
Oppoſitōnes quomodo dif
ferunt.ca.ccxxix.
Oratio quot modis dicitur
capitu.lviij.
Oratōi dn̄ice quō cōrn̄dēt
ſeptē dona ſpūſcti.ca.cxxiij.
Orationū petitiones quot
ſunt.ca.cxix.
Oratio qn̄ eſt ſcda intentio
quid ſit.ca.ccxlvij.
Ordinem importantia de/
claranł.ca.ccxxxiij.
Oriri cui ꝯueniat.ca.lv.

De P

Pars ꝛ totū multiplici
ter differūt.ca.cclvi.
Pars aliq̄ta qd ſit.ca.xvij.
Particulare ſingulare indi/
uiduū dn̄t.ca.ccxij.

Paternitas quibus conue/
niat.ca.lv.
Paſſio vel paſſibilis q̄litas
quid ſit.ca.cxlvij.
Paſſio anialis ⁊ naturalis
quid ſit.ca.cxlviij.
Paſſio aliter q̄3 ē virtus q̄d
ſit.ca.ci.
Paſſiōes quatuoꝛ pꝛincipa
les que ſint.ca.clxiiij.
Paſſio quid ſit pꝛout diſtin
guit̄ ↄtra actionē.ca.cxcv.
Paſſiōes quō ſe hn̄t ad vir/
tutes.ca.xci.
Paſſiōes laudabiles q̄ ſint.
ca.xcviij.
Per ⁊ per ſe quid impoꝛtēt.
ca.ccc.
Perſona q̄d ſit.ca.lvij.
Perſonalia noia quō de deo
pꝛedicent̄.tract.iij.ca.xvij.
Perſonales nociones q̄ ſint.
ibidem.
Phyloſophi quomō in deuz
aſcenderunt cognitione.tra/
ctatu.iij.ca.ij.
Poſitio quid ſit.ca.cc.
Poſſibile tri^x eſt.tra.ij.ca.iiij
Poſterius dr̄ multipliciter.
ca.ccxxiij.
Potentionale totū quid ſit.
ca.cclvi.
Potentia naturalis vel im/
potenta quid ſit.ca.cxxx.
Potentia ⁊ actus quid ſit ꝛ
tra.ij.ca.vi.
Potentia vndevenit.⁊ quo/
tuplex ſit ⁊ de quibus dicat̄
tra.ij.ca.viij.
Potentia oꝛdinata ⁊ abſolu
ta quid ſit.tra.ij.ca.ix.
Potentie que ſicut rōnales
vel irratiōales participatōe
tra.ij.ca.x.
Potētie nat̄ales quō ſint det̄
miate ad vnū vl̄ n̄.tra.ij.c.xi
Potentia naturalis paſſiua
quid ſit.tra.ij.ca.xij.
Potentia naturalis ⁊ obedi
entialis.tra.ij.ca.xij.
Potentie aīe ⁊ in eis ↄtenta
quomō ſe denoīent mutuo.
ca.cxxxi.
Potentie pauce vel multe
in aliquib⁹ ſunt.ca.xxxi.
Potenti e vegetatiue decem
que ſint.cxxxiiij.
Potentie ſenſitiue que ⁊ q̄t
ſint.ca.cxxxv.
Potētie intellectiue que ſint
ca.cxxxvi.
Potentie motiue que ſint ca
pitu.cxxxvij.
Pꝛedicabile quid ſit.capitu
lo.cclxxx.
Pꝛedicatum quid ſit.capi/

tulo.cclxxx.
Predicamentis quomodo quedam nomina attribuuntur.ca.xxix.
Predicamentorū decem ſufficientia et diuiſio traditur. cap̄.xxx.
Predicamenta differunt a tranſcendentibꝫ.ca.xxxi.
Predeſtinatio quomodo dicitur vel ſit.ca.cxxxix.
Precepta moralia que ſint. cap̄.cxxvi.
Preceptorū decem ſufficientia.ca.cxxviij.
Precepta que ſint prime tabule que ſcđe.ca.cxxix.
Precepta affirmatiua ꝛ negatiua que ſint.ca.cxxix.
Precepta noui ꝛ veteris teſtamenti differunt.ibidem.
Premiſſa quid ſit.ca.ccxcvij
Prepoſitiões de.ex.ꝛ in.differunt.ca.ccl.
Principiū multipliciter dicitur.ca.ccxxxviij.
Principiū cauſa ꝛ elementum differunt.ca. ccxxxvij.
Prius dicitur multipliciter. cap̄.ccxxxiij
Priuatio quot modis dicit̄. cap̄.ccxx.
Priuatiue que opponantur. cap̄.ccxxi.
Prohibitio quid ſit.ca.cxl.
Proprium quid ſit ꝛ quotuplex.ca.cclxxxvij.
Propoſitio q̄d ſit.ca.ccxcvij.
Prudentia q̄d ſit.ca lxxxvi.
Prudētia quomodo differt ab arte.ca.lxxxvij.

De Q

Ualitas quid ſit.capitulo.lxvi.
Qualitatis ſpecies tradũtur per ſufficientiā. ca.lxvij.
Qualitates elementares q̄ ſint.ca.cxlix.
Quātitatis predicamēti ſpecies quomodo diſtinguunt̄. ca.lviij.
Quātitas diſcreta quid ſit. cap̄.lviij.
Quando quid ſit ꝛ quotuplex.ca.cxcvi.
Quid nomis quid ſit.tract. iij.cap̄.iij.
Quid rei quid ſit.tractat̄. iij.cap̄.iij.
Quidditas quot modis dicitur.ca.xxxvi.
Queſtio quid ſit.ca.ccxcvij.

De R

Atiõe differre quid ſit

ca. [illegible]
[illegible] atio quid ſit. capi/
tulo. [illegible]
Relatio vt ſit realis ex par/
te vtriuſq3 termini q̄ z quot
requirantur. ca. clxxxi.
Relatio duorum extremo/
rum nō eſt vna ca. clxxxii.
Relatio poteſt eſſe inter duo
extrema nō real'. ca. clxxxiij.
Relatio vbi fundetur capi/
tulo. clxxxiiij.
Relatio differt a fundamen
to. ca. clxxxv.
Relatio rationis quot mo/
dis contingit. ca. clxxxvi.
Relatio z relatiuū quid ſit z
quomodo differunt. capitu/
lo. clxx.
Relatiua diſtinguūtur ſm
eſſe z ſm dici. ca. clxxiiij.
Relationū genera ſunt duo.
ca. clxxvi.
Re differre quid ſit. ca. ccx.
Res dicitur ml'tipliciter. tra
ij. capitulo. xiiij.
Res nature multipliciter di
citur. ca. xlvi.
Reprobatio quomodo fiat,
cap̄. cxxxix.
Reſoluuntur omnia in ens.
tract. i. ca. ij.

De S

Scientia quomō ſe ha/
bet circa ſubiecum. ca/
pitulo. xxxix.
Senſus an priuſ cognoſcat
particulariter vel vniuerſa
liter. ca. ccxxxv.
Signi voluntas quid ſit. ca
pitulo. cxliij.
Syllogiſmus quid ſit. capi/
tulo ccxcix.
Symbolum quid ſit. capi/
tulo. lxxvi.
Similia que dicantur. capi
tulo ccxiij.
Simul dicūtur aliqua mul
tipliciter. ccxxxvi.
Singulare. pticulare z indi
uiduū differunt. ca. ccxci.
Synderiſis quid ſit. capitu
lo. cxxxviij.
Spes quid ſit z quotuplex.
caplo. lxxx.
Species logycalis quid ſit.
ca. cclxxxiiij.
Subſtantia quot modis dr
ca. xxxiij.
Subſtantia prima z ſecūda
quid ſint. ca. xli.
Subſiſtētia quid importet/
ca. xliiij.
Subiectū qd ſit. ca. cclxxx.
Subiecū z obiectum quo/
modo differunt. ca. xxxix.

Suppoſitū q̄d ſit.ca.cclxxxix

De T

Emperantia quid ſit z circa q̄.ca.xci.
Tempus ꝯtinuū z diſcretū quid ſit.ca.lx.
Termini prime z ſecūde intentionis qui ſint tractat.i.cap̄.vi.
Timor multiplex ē.ca.clxi.
Timor quibus conueniat.ca.clxi.
Trāſcendēs q̄d ſit.cclxxiiij.
Tranſcendentia quomodo addant ſuper ens.tracta.ij.caplo.i.
Tranſcēdētia q̄t ſunt z eoꝝ ſufficientia.tra.ca.i.
Tranſcendētia ſex quomodo differunt a predicamentis.ca.xxxi.
Triſticia quid ſit.ca.clvi.
Totū z pars multipliciter dicunt̄.ca.cclvi.

De V

Bi quid ſit.ca.cxcvij.
Verbū noſtrū an generetur.ca.lv.
Veritas multipliciter dicit̄ ca.xxiiij.
Verecūdia q̄d ſit.ca.xcviij.
Virtus quot m[...]ca.lxxij.
Virtutes quecu[...]uomodo medium co[...]ituunt ca.cxvi.
Virtus quomodo c[...]ū[...]tionē.cs.cxiiij.
Virtus quid ſit.ca.lxxij.
Virtus acquiſita et infuſa quid ſit.ca.lxxiij.
Virtutum theologicarum ſufficientia z differentia.capitulo.lxxiiij.
Virtutes morales que dicant̄.ca.lxxxix.
Virtutes morales circa q̄s materias ſint.ca.xc.
Virtutes morales enumerantur.ca.xcij.
Virtutes cardinales quot ſint.ca.cviij.
Virtus heroyca quid ſit.cap̄.ci.
Virtutes quomodo ponuntur in potentijs.tractatu.ij.cap̄.xi.
Virtutes quomodo educā tur de potentijs.tractatu.ij.cap̄.xiij.
Vitutes intellectuales quō diſtinguant̄.ca.lxxxv.
Virtutes z dona quomodo diffreunt.ca.cxvij.

[...] w Poznaniu Univ. im. A. Mickiewicza

Conditionaliter futurum q
dei fieri debet

BIBLIOTEKA UNIW. W POZNANIU
Inc. Ch 4
INKUNABUŁY